

שבוע פרשת ראה

כ"ד - ל' מנחם אב תשנ"ד (28 August - 3 September 16)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְרֶנִּי בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, פְּלָנוּ וְיִדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂא
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתֶם לְבַנְיָד וּדְבַרְתֶּם בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכַתְּבֶתֶם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם כַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְדָג וְתִירְשֵׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעֵצֶר אֶת הַשְּׂמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכַתְּבֶתֶם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׂמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זְנוּיִם
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם
קִדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְּבֵל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֵׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקים - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה'") בצירוף שםם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ פִּיר־לְשֹׁמֵךְ תֵּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ עַל-אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פֶּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְיחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְגּוּ בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹתֶם יִהְיוּ
 עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בְּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בְּטַחוֹ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בְּטַחוֹ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי-אָדָם: יז לֹא הַמַּתִּים יִהְלְלוּיָהּ וְלֹא פְלִי-יִרְדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קטו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִכְמִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבִלֵי-מָוֶת וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנֵי צָרָה וַיִּגּוֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מְלִטָּה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מִרְחָם: ו שֹׁמֵר פֶּתָאִים יְהוָה דִּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי-יְהוָה גָּמַל עָלַי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת-עֵינֵי מִן-דִּמְעָה אֶת-רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי בַחֲפוּי פֶלֶא-הָאָדָם כָּזָב: יב מָה-אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי-עַבְדְּךָ בֶן-אֲמַתְךָ פֶּתַחַת לְמוֹסְרֵי: יז לֵךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹרָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצְרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קטו מתוך "תהילות מנחם"

ד - עצביהם כסף וזהב

הפירוש הפנימי ב"עצביהם כסף וזהב"

סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ אודות אדמו"ר האמצעי שבילדותו היו זקני החסידים נוהגים להשתעשע עמו, פעם אחת ישבו אחדים מהם כשהם עצובים ופניהם נפולות ("שטארק

המשך בעמוד 80

(1) שיחת חה"ש תרצ"ד ס"ט (לקו"ד ח"א קע, ב ואילך).

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וגו' שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת ראה, א' דראש חודש אלול, ה'תשכ"ה יב
- (ה) משיחות שבת פרשת ראה, מברכים החודש אלול, ה'תש"נ יח
- (ו) לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט כה
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כט
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ראה לא
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ראה לב
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ראה סד
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ראה סה
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ראה עו
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עח
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ראה פא
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ראה קמח
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ראה קסב
- (יז) נביאים וכתובים ישעיה פרק כט, איוב פרק ז קסה
- (יח) משניות – מסכת שביעית ביאור קהתי קסז
- (יט) עין יעקב מסכת סוכה קעה
- (כ) מסכת בבא קמא עם ביאורים מדף פט עד דף צה קעו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינוים אדמו"ר הזקן רח
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רח
- (כג) תורה אור אדמו"ר הזקן ריא
- (כד) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי רטו
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" רטז
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש ריז
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב ריז
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים חלק א אדמו"ר מוהרי"צ ריט
- (כט) ספר השיחות הי"ש-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צ ריט
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ רכא
- (לא) אגרות קודש מכתב הרבי מוהרי"צ לרבנית חיה מושקא רכא
- (לב) פרקי אבות פרק ה רכה
- (לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת ראה רכו
- (לד) קריאת התורה למנחת שבת קודש רלו
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת ראה רלח
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רלט

נאמר בתחילת פרשת השבוע:

1 רָאָה אַנְכִי נִתָּן לַפְּנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרֻכָּה וְגו'1. וּמִבְּאֵר רְבִנּוּ הִזְקֵן
2 בְּלִקְוֵי תוֹרָה2 סֵפֶר הַמְכִיל מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת שְׁלוּ עַל פְּרִשְׁיֹת הַתּוֹרָה
3 בְּחוּמֵי וִיקָרָא-בַּמְדַּבֵּר דְּבָרִים (וְשֵׁר הַשִּׁירִים), דְּ"אֲנָכִי" שֶׁבְּפֶסֶק זֶה
4

5 "ראה אנכי נתן לפניכם היום..." הוא
6 על-דִּדְךָ בעל תוכן דומה לתוכן של
7 "אַנְכִי (הוֹי) אֵלְקִיךָ" (
8 שְׁנָאֲמַר בתחילת עשרת הדברות
9 בְּמִתַּן-תּוֹרָה3, כפי שממשיך
10 ומבאר.

בס"ד. שבת פרשת ראה, א' דראש-חודש אלול, ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

1 רָאָה אַנְכִי נִתָּן לַפְּנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרֻכָּה וְגו'1.
2 וּמִבְּאֵר רְבִנּוּ הִזְקֵן בְּלִקְוֵי תוֹרָה2,
3 דְ"אַנְכִי" שֶׁבְּפֶסֶק זֶה הוּא עַל-דִּדְךָ "אַנְכִי (הוֹי)
4 אֵלְקִיךָ" שְׁנָאֲמַר בְּמִתַּן-תּוֹרָה3. דְּהִנְהוּ4, בְּקַבְּלַת
5 הַתּוֹרָה כְּתִיב5 "פְּנִים בְּפְנִים דְּבַר הוֹי עִמָּכֶם",
6 שְׁנִמְשָׁף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחִינַת הוֹי
7 בְּפִנְיֵימִיּוֹת, שְׁזָהוּ אֲמָרוֹ ("אַנְכִי) הוֹי אֵלְקִיךָ",
8 שֶׁבְּחִינַת שֵׁם הוֹי יִהְיֶה מְאִיר וּמִתְגַּלֶּה בְּךָ כָּל-כַּף
9 עַד שְׁיֵהָא נִקְרָא עַל שִׁמְךָ לְהִיּוֹת "אֵלְקִיךָ",
10 אֵלָקִים שְׁלֶךְ, בְּבִחְיַת פְּנֵימִיּוֹת. וּפִירוּשׁ "אַנְכִי
11 הוֹי אֵלְקִיךָ" הוּא, שֶׁבְּכִדִי שְׁיִהְיֶה "הוֹי אֵלְקִיךָ"
12 (שְׁלֶךְ, בְּפִנְיֵימִיּוֹת), הִנְהוּ הַכַּח עַל זֶה הוּא
13 מִבְּחִינַת "אַנְכִי". וְזָהוּ גַם מֵה שֶׁפְּתוּב "רָאָה
14 אַנְכִי נִתָּן לַפְּנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרֻכָּה", שֶׁהַמְּשַׁכַּת
15 הַבְּרַכָּה "לַפְּנֵיכֶם" (בְּפִנְיֵימִיּוֹת) הִיא מִבְּחִינַת
16 "אַנְכִי".

לַפְּנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרֻכָּה", שֶׁהַמְּשַׁכַּת הַבְּרַכָּה האלוקות מלמעלה
למטה עד שתרד ותאיר "לַפְּנֵיכֶם" (בְּפִנְיֵימִיּוֹת בני ישראל) שגם זה
דבר פלא וחידוש, שענין נעלה כל-כך יורד ונמשך ומאיר בפנימיות למטה,
וגם המשכה זו היא מִבְּחִינַת "אַנְכִי", ענין האלוקות שלמעלה
מהדרגות הנקראות בשמות.

וּמִמְשִׁיף אֲדַמְרֵי הוֹקֵן לְבָאֵר6
במאמר זה ב'לקוטי תורה', שֶׁבְּרֻכָּה
נעלית זו (שְׁעֵלְיָה נְאֲמַר בפסוק
זה "רָאָה אַנְכִי נִתָּן גו'
בְּרֻכָּה") הִיא מִבְּחִינַת אֵל"ף
דְ"אַנְכִי" שֶׁלְּמַעַלָּה מִמְּדֻרְגַת
הַבִּי"ת, רֵאשִׁי-תַבְּת בְּרֻכָּה
במקור ברכה זו עצמו, בחינת 'אנכי',
הברכה הנעלית בה מדובר כאן נמשכת
מהאות אל"ף, האות הראשונה של
המילה 'אנכי' והיא נעלית מהאות
בי"ת, וזאת למרות שהאות בי"ת היא
ראש המילה ברכה, כי כאן מדובר על
ברכה מיוחדת, למעלה מברכה רגילה.
וּמִמְשִׁיף אֲדַמְרֵי הוֹקֵן, כדי לבאר
את מעלת הברכה הנמשכת מאות
אל"ף (של 'אנכי') לְבָאֵר ענין נוסף,
דְּהִנְהוּ הַתּוֹרָה מִתְחִילָה
בְּבִי"ת, לְפִי שְׁהוּא האות בי"ת
שהיא ראש המילה 'ברכה' "סִימָן
בְּרֻכָּה"7. וְאֵף-עַל-פִּי
שְׁהָאֵל"ף הוּא אוֹתִיּוֹת
'פְּלֵא', שֶׁלְּמַעַלָּה מִבְּחִינַת
בִּי"ת, אֵף הוּא בְּבִחְיַת פְּלֵא
וְהֵעֵלַם כו' שאינו נמשך ומתגלה,
ולכן למרות שאכן אל"ף (אותיות
'פלא') נעלה מבי"ת (ראש המילה
ברכה), התורה מתחילה באות בי"ת, כי
האל"ף היא בהעלם ולא בגילוי.
וְעִנְיָן זֶה הַעֲנִיין הַנַּעֲלָה של אות
אל"ף שלא נמשך בבריאת העולם,
נִמְשָׁף בְּמִתַּן-תּוֹרָה שְׁבוּ פִתַח
הַקֶּבֶ"ה בְּאֵל"ף8, "אַנְכִי", פִּי
עַל-יְדֵי שְׁנַתְּנָה תּוֹרָה בְּעוֹלָם,
אַזִּי יוֹכֵל לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה
גְּלוֹי הַהֵעֵלַם הַבְּחִינָה בֵּאלוּקוֹת
שבזמן הבריאה הייתה בהעלם והעולם לא היה מסוגל להכיל אותה.
וְזָהוּ גַם הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי של מֵה שֶׁפְּתוּב כֵּן
וְזָהוּ גַם הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי של מֵה שֶׁפְּתוּב כֵּן

17 וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר6, שֶׁבְּרֻכָּה זו (שְׁעֵלְיָה נְאֲמַר
18 "רָאָה אַנְכִי נִתָּן גו' בְּרֻכָּה") הִיא
19 מִבְּחִינַת אֵל"ף דְ"אַנְכִי" שֶׁלְּמַעַלָּה מִמְּדֻרְגַת
20 הַבִּי"ת, רֵאשִׁי-תַבְּת בְּרֻכָּה. וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר, דְּהִנְהוּ
21 הַתּוֹרָה מִתְחִילָה בְּבִי"ת, לְפִי שְׁהוּא "סִימָן
22 בְּרֻכָּה"7. וְאֵף-עַל-פִּי שְׁהָאֵל"ף הוּא אוֹתִיּוֹת
23 'פְּלֵא', שֶׁלְּמַעַלָּה מִבְּחִינַת בִּי"ת, אֵף הוּא
24 בְּבִחְיַת פְּלֵא וְהֵעֵלַם כו'. וְעִנְיָן זֶה נִמְשָׁף
25 בְּמִתַּן-תּוֹרָה שְׁבוּ פִתַח הַקֶּבֶ"ה בְּאֵל"ף8, "אַנְכִי",
26 פִּי עַל-יְדֵי שְׁנַתְּנָה תּוֹרָה, אַזִּי יוֹכֵל לְהִיּוֹת גְּלוֹי

(1) ריש פרשתנו. (2) פרשתנו יח, סע"ד. (3) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. (4) לקו"ת שם, א. (5) ואתחנן ה, ד. (6) שם יט, ב. (7) ראה זח"א רה, ב. (8) ראה ב"ר פ"א, י.

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וגו'

ביאור בדרך אפשר

1 אֶל־ךָ ד' אֲנֹכִי בחינה נעלית שלמעלה מגילוי נמשך מלמעלה למטה
 2 ויורד ומתגלה "היום ברכה לפניכם" כו'. וזהו גילוי האל־ךָ
 3 בעולם בעת מתן תורה, הוא למעלה ממדרגת הברכה מה שנקרא
 4 העולם פאות ב"ת (בחינת חכמה)⁹, שעל־יָדָה על־ידי החכמה
 5 נעשה התהוות היש, שזהו
 6 מה שכתוב¹⁰ בראשית פָּרָא גו' על־ידי החכמה נהיתה מציאות
 7 של בריאה, וכמבואר ב'תורת חיים'
 8 לאדמו"ר האמצעי אודות הקשר של
 9 האות ב"ת לבריאת העולם באמצעות
 10 החכמה, "ב' הבראשית ב"ת רבתי
 11 שהוא מורה על בחינת התיקון דחכמה
 12 דתורה. כמו שכתוב בחכמה יבנה
 13 בית... ואחיה אצלו אמון' אמון
 14 מופלא כו'... אומנא, כמו שאומר
 15 לאומן לבנות והאומן בונה על פי
 16 החכמה שבעצמותו, כך על פי החכמה
 17 שבתורה נבנה בנין כל העולמות...
 18 וזהו שתירגם ירושלמי בראשית ברא
 19 בחוכמתא ברא, כמו שכתוב 'כולם
 20 בחכמה עשית', שזוהי בחינת
 21 'בראשית ברא' הברכה משם
 22 הו'י שבהשתלשלות
 23 העולמות כו' הברכה האלוקית
 24 שנמשכת בעולם במצבו הרגיל, כפי
 25 שהאור האלוקי יורד ונמשך בעולם
 26 ב'סדר השתלשלות' ממדרגה למדרגה
 27 (וכל מדרגה קשורה בו שמעליה ובו
 28 שתחתיה, כטבעות וחוליות של
 29 השלשלת), ואלו הברכה
 30 שנקמשכת ויורדת ומתגלה לעולם
 31 על־ידי מתן־תורה, שעל זה
 32 נאמר "ראה אנכי נתן
 33 לפניכם היום ברכה", ברכה
 34 מבחינת 'אנכי' שלמעלה מהשמות,
 35 היא ברכה נעלית יותר, הנמשכת
 36 משם הו'י שלמעלה
 37 מהשתלשלות.
 38 (ב) ויש להוסיף בבאור מעלת
 39 הברכה שנקמשכת מבחינת "אנכי", שהוא בחינת "אנכי מי
 40 שאנכי", למעלה מהדרגות הקרויות בשמות כמו הו'י ואלוקים, על־פי
 41 המבואר בדרושי מאמרי חסידות של רבנו הזקן משנת
 42 תקס"ב¹¹, וזה־לשונו: יש להבין למה לפעמים נאמר

ביאור בדרך אפשר

בתורה "אני הו'י אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים",
 ולפעמים נאמר "אנכי הו'י אלקיך אשר הוצאתיך גו' ויש
 לכאר את ההבדל "אני" ל"אנכי" שלכאורה נראה כי הם ענין אחד?
 ומוסיף ומבאר את השאלה:
 הנה עקר ההפרש ההבדל בין
 תיבת "אני" ל"אנכי" הוא
 הכ"ף¹² העובדה שבמילה 'אני' אין
 אות כ"ף ואילו המילה 'אנכי' מכילה
 את האות כ"ף, להיות פי פרוש
 המילה "אני" הוא ידוע
 כשהאדם אומר על עצמו
 שהוא עשה דבר פלוני
 וכדומה, יאמר אני עשיתי
 דבר זה, ובאמת גם כשיאמר
 אנכי עשיתי דבר זה, יסבול
 גם־כן פרוש זה גם המילה 'אנכי'
 סובלת (מקבלת) את המשמעות הזו
 עצמה, ואם כן חזרת ומתחזקת
 השאלה, מה ההבדל בין 'אני' ו'אנכי',
 והרי ברור שהעובדה שפעם נאמר 'אני'
 ופעם נאמר 'אנכי' היא משמעותית
 ומכוונת?
 אמן, ההפרש ההבדל בין 'אני'
 ו'אנכי' הוא, שששאומר האדם על
 עצמו בבחינת שפלות
 והתנצלות בכיטויים שכונתם
 להשפיל את עצמו ולהתנצל וכדומה
 אל השואלו מי עשה דבר
 פלוני, יאמר אני עשיתי,
 שאין בכונתו אז להגביה
 עצמותו לרומם את עצמו כו'
 וכיוון שהביטוי 'אני' אינו לשון
 התנשאות כמו הביטוי 'אנכי', אדם
 אומר 'אני' כשהוא עונה 'אני עשיתי'
 והמענה הוא מתוך ביטול והתנצלות.
 אבל כשיִרְגַז השואל מי עשה
 דבר פלוני כאשר השאלה מי עשה
 דבר מסוים נשאלת מתוך רוגז וכעס
 מצד השואל, וישיבנו אני עשיתי
 ותוכן התשובה היא שהאדם עונה כי הוא זה שעשה את הרב, לומר
 שמאד יפה עשה כאשר כונת האדם היא לשבח את עצמו ולומר שעשה
 מעשה יפה מאד, אף־על־פי שזה עשיית המעשה היא נגד רצונו
 (של השואל שכונס ורוגז על כך), וצריך העונה להגביה את עצמו

(9) תורת חיים בראשית ז, א. (10) בראשית א, א. (11) ד"ה אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך - במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ס"ע יג ואילך. (12) ראה גם לקו"ת שה"ש לה, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִהְתַּנְשְׂאוֹת כַּנְגְדוֹ כנגד השואל, אֲזַי יאמר העונה אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי,
 2 שֶׁהוּא המענה "אנכי" מורה על עֲנִין הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַגְבָּהָה כו',
 3 כְּלוֹמֵר, כאלו אומר, הַאֲיִנְךָ יוֹדֵעַ מִי שְׁאֲנֹכִי וכי אינך מכיר את
 4 מעלתי הגדולה וְכַדוּמָהּ.
 5 וְזֶהוּ עֵקֶר הַהִפְרָשׁ בְּכָל מְקוֹם
 6 בֵּין פִּירוּשׁ "אָנִי" לְ"אֲנֹכִי", 1 (שֶׁל הַשּׁוֹאֵל), וְצָרִיף לְהַגְבִּיחַ וְלִהְתַּנְשְׂאוֹת
 7 שֶׁ"אָנִי" הוּא כְּשֶׁמְדַבֵּר 2 כַּנְגְדוֹ, אֲזַי יאמר אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי, שֶׁהוּא מוֹרָה עַל
 8 בְּשִׁפְלוֹת וְזֶהוּ גַם מֵה 3 עֲנִין הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַגְבָּהָה כו', כְּלוֹמֵר, הַאֲיִנְךָ יוֹדֵעַ
 9 שֶׁ"אָנִי" אוֹתִיּוֹת "אֲיִן" 13 4 מִי שְׁאֲנֹכִי וְכַדוּמָהּ. וְזֶהוּ עֵקֶר הַהִפְרָשׁ בְּכָל
 10 לְשׁוֹן בִּטּוֹל, הִפְךָ עִנִּין הַמְצִיאֹת], 5 מְקוֹם בֵּין פִּירוּשׁ "אָנִי" לְ"אֲנֹכִי", שֶׁ"אָנִי" הוּא
 11 וְ"אֲנֹכִי" הוּא כְּשֶׁמְדַבֵּר גְּבוּהָ 6 כְּשֶׁמְדַבֵּר בְּשִׁפְלוֹת וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁ"אָנִי" אוֹתִיּוֹת
 12 יְדִירוּיִם שֶׁמַּגְבִּיחִים וּמְנַשְׂאִים אוֹתוֹ, 7 "אֲיִן" 13], הוּא כְּשֶׁמְדַבֵּר גְּבוּהָ, כְּמוֹ
 13 כְּמוֹ שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא, כֹּאשֶׁר שֶׁאוֹל 8 הַלֵּךְ לַחֲפֹשׁ אֶת הָאֲתוּנוֹת וּפְגַשׁ אֶת
 14 שְׁמוּאֵל וְשֶׁאוֹל אוֹתוֹ הִיכָן הוּא בֵּית 9 כו' 15. וְדַל. וּבָזֶה יוֹכֵן כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם
 16 הַרְוָה (הַנְּבִיא) שְׁאָמַר עַל עַצְמוֹ 10 וְיָרַד ה' לְהַצִּילָם מִטּוּמְאוֹת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא
 17 "אֲנֹכִי הַרְוָה" 14, וְלִכְפֹּף 11 שִׁפְלוֹת וְיִרְיָדָה גְדוּלָה, לְכַפֵּף כְּתִיב אֲנִי ה' אֲשֶׁר
 18 נַעֲנֵשׁ כו' 15. וְדַל וְדִי לַמְבִּינִי. 12 הוֹצֵאתִיךָ כו'. אֲכַל בְּשַׁעַת מִתְּנִי-תוֹרָה שֶׁהִתְּהַ
 19 וּבָזֶה יוֹכֵן הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֵּךְ 13 הַתְּגַלּוֹת אֶלְקוֹת בְּכַחֲנִית הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַגְבָּהָה
 20 כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם וְיָרַד 14 פְּקוּלוֹת וּבִרְקִים (כְּדִי לַפְּעוֹל הַעֲנִין דִּ"אִימָה
 21 ה' לְהַצִּילָם וְלַהֲעִלוֹתָם 15 וְיָרָה וְרָתַת וְזִיע" 16), לְכַפֵּף כְּתִיב אֲנֹכִי הוֹי',
 22 מִטּוּמְאוֹת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא 16 כְּלוֹמֵר "אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי" כו', וְדַל.
 23 שִׁפְלוֹת וְיִרְיָדָה גְדוּלָה 17 וְהָעֵיר שַׁעַל-פִּי-זֶה יִתְבָּאֵר גַּם מֵה שְׁאָמַר
 24 הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא הַשִּׁפְלִי הַתּוֹרִיד אֶת 18 מִשֶּׁה "שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם
 25 עַצְמוֹ, כְּכִיכּוֹל, לְכַפֵּף כְּתִיב אֲנִי ה' 19 אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ" 17, "אֲנֹכִי" דִּיקָא, וְלֹא אָמַר
 26 אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ" 17, "אֲנֹכִי" (אֶף שֶׁשְׁמוּאֵל נַעֲנֵשׁ עַל זֶה שְׁאָמַר "אֲנֹכִי
 27 אֲנִי" 20 הַרְוָה", וְלֹא אָמַר "אָנִי"). דְּלִכְאוּרָהּ, בֵּין 21 שְׁמוּשָׁה הִיָּה "עֲנִי מֵאֵד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
 22 הָאָדָמָה" 18, הִנֵּה כְּשֶׁרוּצָה לְכָלוֹל אֶת עַצְמוֹ יַחַד 23 עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה-לִיָּה-לְמִימֵר "אֲשֶׁר אֲנִי
 24 בְּקִרְבּוֹ". אֶף הַעֲנִין הוּא, בֵּין שְׁפָאֵן הִיָּה צוּרָף 25 בְּעִנִּין שֶׁל הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַגְבָּהָה כו', בֵּיחֹס לְ"שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם", שֶׁהָיוּ
 26 יִשְׂרָאֵל בְּכַחֲנִית הַרְגָל שְׁלוֹ 19, וְלִכְּן אָמַר "אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ", "אֲנֹכִי" דִּיקָא,
 27 שְׁמוּרָה עַל עֲנִין הַהִתְנַשְׂאוֹת כו'.
 28 (ד) וְהִנֵּה בְּסִיּוּם הַמְּאָמַר מִשְׁנַת תַּקִּ"ב הַנִּל, מְבָאֵר, שֵׁשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת
 29 "אֲנֹכִי", כִּי גַם "אֲנֹכִי" שְׁמוּרָה עַל הַתְּנַשְׂאוֹת הוּא בְּחִינַת גְּלוּי,
 30 וְהָעֵיר שַׁעַל-פִּי-זֶה 28 וְדַל וְדִי לַמְבִּינִי.
 29 (ד) וְהִנֵּה בְּסִיּוּם הַמְּאָמַר מִשְׁנַת תַּקִּ"ב הַנִּל, מְבָאֵר, שֵׁשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת
 30 "אֲנֹכִי", כִּי גַם "אֲנֹכִי" שְׁמוּרָה עַל הַתְּנַשְׂאוֹת הוּא בְּחִינַת גְּלוּי,

13) ראה פרס שער ג (שער אם הא"ס הוא הכתר) פ"א. עין חיים שער ו (שער העקודים) פ"ג. 14) שמואל-א ט, יט.
 15) ראה ספרי דברים א, יז. מדרש שמואל ויל"ש לש"א שם (ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לסה"מ תקס"ב הנ"ל ע')
 שיג): דכפשוטו אינו מובן למה נענש ע"ז, שהיה "לנביא היום יקרא לפנים הרואה" (שמואל-א ט, ט). 16) ראה ברכות
 כב, א. וש"נ. 17) בהעלותך יא, כא. 18) שם יב, ג. 19) תו"א בראשית א, ב.

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עצמו, שאומר לזולתו האינך יודע מי שאנכי, היינו וכי אינך
 2 מכיר במעלה שלי, ובאמירה זו הרי הוא מגלה ומבטא את עצמו (פנ"ל).
 3 אַבְל אֲמַתִּית עֲנִין "אנכי מי שאנכי" והדרגה הגבוהה ונעלית יותר
 4 באנכי הוא שאינו מושג פלל כי הוא נעלם ולמעלה מגילוי, שלא
 5 שִׁף גַם לְשׁוֹל שְׁאִינו יוֹדַע
 6 נעלם עד כדי כך שאין מקום ואין צורך
 7 לשלול את היריעה אורות מציאותו
 8 ומעלתו, פִּינן שְׁאִינו בְּגֵדָר גְּלוֹי
 9 פְּלָל²⁰, כלומר, לא זו בלבד שאינו
 10 מתגלה בפועל, אלא שאינו בגדר גילוי,
 11 כלומר שמפני גודל מעלתו אינו שייך
 12 כלל לגילוי ולא יכול להיות בו שום
 13 מושג.
 14 וְיֹשׁ לֹמֵר, שְׁהַעֲנִין ד'רָאָה
 15 אֲנִי נָתַן גו' בְּרָכָה" מקור
 16 הברכה עליו מדובר כאן הוא
 17 הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית
 18 ד'אֲנִי" (אֲמַתִּית עֲנִין "אנכי
 19 מִי שְׁאֲנִי מוֹשֵׁג
 20 פְּלָל, כמבואר לעיל שהיא הבחינה
 21 שלמעלה מגדר גילוי ולא יכולה להיות
 22 בה שום השגה ותפיסה), לְמַעְלָה
 23 גַם מ'אֲנִי" שְׁבַמְתָּן-תּוֹרָה
 24 שהיא בחינה שכן שייכת לגילוי
 25 הַתְּגִלוֹת אֲלֻקוֹת בְּבַחֲנֵינָה
 26 הַתְּנַשְׂאוֹת, כמבואר לעיל
 27 באריכות).
 28 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהַנְּהָ, אֵף
 29 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל ש'אֲנִי"
 30 שְׁנַתְּבָאָר בְּפִרְשָׁתָנוּ הוּא עַל-
 31 דְּרַף מַעִין וְדוּגְמַת "אֲנִי"
 32 שְׁנַתְּבָאָר בְּמַתָּן-תּוֹרָה וְהוֹסֵב
 33 שבאופן כללי התוכן של שני העניינים
 34 זהה, מכל-מקום יש הבדל ביניהם
 35 ואנכי האמור כאן, לגבי המשכת
 36 הברכה, נעלה מאנכי האמור במתן
 37 תורה, כי הרי בְּמַתָּן-תּוֹרָה נִאֲמַר
 38 (לֹא רַק) "אֲנִי" (אֵלָּא גַם)
 39 "הוֹי אֲלֻקִּי" שהם שמות
 40 קדושים הקשורים לעניינים באלקות שיש להם הגדרה מסוימת והם שייכים
 41 לגילוי וְאֵלּוּ בְּפִרְשָׁתָנוּ נִאֲמַר רַק "אֲנִי" הקדוש ברוך הוא בעצמו
- שְׁאֹמֵר לְזוֹלָתוֹ הַאִינְךָ יוֹדַע מִי שְׁאֲנִי, הַיִּינוּ וְכִי אִינְךָ
 אַבְל אֲמַתִּית עֲנִין "אֲנִי מִי שְׁאֲנִי" וְהַדְּרָגָה הַגְּבוּהָה וְנַעֲלִית יוֹתֵר
 בְּאֲנִי הוּא שְׁאִינוּ מוֹשֵׁג פְּלָל כִּי הוּא נַעֲלָם וְלַמַּעְלָה מִגִּילוּי, שְׁלֹא
 שִׁף גַם לְשׁוֹל שְׁאִינוּ יוֹדַע
 נַעֲלָם עַד כִּדֵּי כֵךְ שֶׁאֵין מִקוּם וְאֵין צוּרֵךְ
 לְשׁוֹל אֵת הַיְרִיעָה אֹרוֹת מְצִיאוֹתוֹ
 וּמַעֲלָתוֹ, פִּינָן שְׁאִינוּ בְּגֵדָר גְּלוֹי
 פְּלָל²⁰, כְּלוּמֵר, לֹא זֹו בְּלִבְדֵּי שֶׁאִינוּ
 מִתְגַּלֵּה בְּפִעוּל, אֵלָּא שֶׁאִינוּ בְּגֵדָר גִּילוּי,
 כְּלוּמֵר שֶׁמִּפְנֵי גוּדֵל מַעֲלָתוֹ אִינוּ שׁוּיֵךְ
 כֻּלָּל לְגִילוּי וְלֹא יוֹכֵל לְהִיּוֹת בּוֹ שׁוּם
 מוֹשֵׁג.
 וְיֹשׁ לֹמֵר, שְׁהַעֲנִין ד'רָאָה
 אֲנִי נָתַן גו' בְּרָכָה" מִקוּר
 הַבְּרָכָה עֲלֵיו מְדוּבָר כִּאֵן הוּא
 הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית
 ד'אֲנִי" (אֲמַתִּית עֲנִין "אֲנִי
 מִי שְׁאֲנִי מוֹשֵׁג
 פְּלָל, כְּמִבּוּאָר לְעִיל שֶׁהִיא הַבְּחִינָה
 שֶׁלַּמַּעֲלָה מִגְּדָר גִּילוּי וְלֹא יוֹכֵלָה לְהִיּוֹת
 בָּהּ שׁוּם הַשְּׁגָה וְתַפְסִיחַ), לְמַעְלָה
 גַם מ'אֲנִי" שְׁבַמְתָּן-תּוֹרָה
 שֶׁהִיא בְּחִינָה שֶׁכֵּן שׁוּיֵכֶת לְגִילוּי
 הַתְּגִלוֹת אֲלֻקוֹת בְּבַחֲנֵינָה
 הַתְּנַשְׂאוֹת, כְּמִבּוּאָר לְעִיל
 בְּאִרְיֻכּוֹת).
 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהַנְּהָ, אֵף
 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל ש'אֲנִי"
 שְׁנַתְּבָאָר בְּפִרְשָׁתָנוּ הוּא עַל-
 דְּרַף מַעִין וְדוּגְמַת "אֲנִי"
 שְׁנַתְּבָאָר בְּמַתָּן-תּוֹרָה וְהוֹסֵב
 שֶׁבְּאֹפֶן כֻּלְּי הַתּוֹכֵן שֶׁל שְׁנֵי הָעִנְיָנִים
 זֶהוּ, מִכְּלִי-מִקוּם יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם
 וְאֲנִי הָאֵמוּר כִּאֵן, לְגַבֵּי הַמִּשְׁכַּת
 הַבְּרָכָה, נַעֲלָה מֵאֲנִי הָאֵמוּר בְּמַתָּן
 תּוֹרָה, כִּי הִרִי בְּמַתָּן-תּוֹרָה נִאֲמַר
 (לֹא רַק) "אֲנִי" (אֵלָּא גַם)
 "הוֹי אֲלֻקִּי" שֶׁהֵם שְׁמוֹת
 קְדוּשִׁים הַקְּשׁוּרִים לְעִנְיָנִים בְּאֻלְקוֹת שִׁישׁ לְהֵם הַגְּדֵרָה מְסוּיֵמֶת וְהֵם שׁוּיֵכִים
 לְגִילוּי וְאֵלּוּ בְּפִרְשָׁתָנוּ נִאֲמַר רַק "אֲנִי" הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ
- שְׁאֹמֵר לְזוֹלָתוֹ הַאִינְךָ יוֹדַע מִי שְׁאֲנִי (פְּנ"ל).
 אַבְל אֲמַתִּית עֲנִין "אֲנִי מִי שְׁאֲנִי" הוּא שְׁאִינוּ
 מוֹשֵׁג פְּלָל, שְׁלֹא שִׁף גַם לְשׁוֹל שְׁאִינוּ יוֹדַע,
 פִּינָן שְׁאִינוּ בְּגֵדָר גְּלוֹי פְּלָל²⁰. וְיֹשׁ לֹמֵר,
 שְׁהַעֲנִין ד'רָאָה אֲנִי נָתַן גו' בְּרָכָה" הוּא
 הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית ד'אֲנִי" (אֲמַתִּית עֲנִין
 "אֲנִי מִי שְׁאֲנִי" שְׁאִינוּ מוֹשֵׁג פְּלָל), לְמַעְלָה
 גַם מ'אֲנִי" שְׁבַמְתָּן-תּוֹרָה (הַתְּגִלוֹת אֲלֻקוֹת
 בְּבַחֲנֵינָה הַתְּנַשְׂאוֹת).
 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהַנְּהָ, אֵף שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל
 ש'אֲנִי" שְׁנַתְּבָאָר בְּפִרְשָׁתָנוּ הוּא עַל-
 דְּרַף "אֲנִי" שְׁנַתְּבָאָר בְּמַתָּן-תּוֹרָה, הִרִי בְּמַתָּן-
 תּוֹרָה נִאֲמַר (לֹא רַק) "אֲנִי" (אֵלָּא גַם) "הוֹי
 אֲלֻקִּי", וְאֵלּוּ בְּפִרְשָׁתָנוּ נִאֲמַר רַק "אֲנִי", וְלֹא
 נִזְכָּר פְּלָל "הוֹי אֲלֻקִּי", אֵף שְׁלֹא אֹרָה הִרִי זֶה
 צִרִיף לְהִיּוֹת בְּאֹפֶן ש'אֲנִי" נִמְשָׁף ב'הוֹי"
 לְהִיּוֹת "אֲלֻקִּי", שְׁהִרִי הַפֶּתַח הַזֶּה לְהַמְשִׁיף
 הַבְּרָכָה זֶהוּ עַל-יְדֵי דְּבּוּר "אֲנִי" שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 נִמְשָׁף בְּכָל אֶחָד שֶׁם הוֹי, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הוּא
 הַמְשַׁכֵּת הַבְּרָכָה כו'²¹.
 וְיוֹבֵן בְּהַקְּדִים מַעֲלַת הַבְּרָכָה שְׁעֲלִיהָ נִאֲמַר
 "רָאָה אֲנִי נָתַן" גו', כְּפִי שְׁמִפְרָשׁ
 23 רש"י: בְּרָכָה וְקִלְלָה הָאֵמּוּרוֹת בְּהַר גְּרִיזִים וּבְהַר
 24 עֵיבָל, שְׁהַחְדוּשׁ בְּהֵם הוּא²² בְּעֲנִין אֶחָדוֹתָם שֶׁל
 25 יִשְׂרָאֵל, שְׁנַעֲשׂוּ עֲרָבִים זֶה לְזֶה²³ [שְׁלַכְן יְכוּל
 26 אֶחָד לְהוֹצִיא אֶת חֲבֵרוֹ יְדִי-חוֹבְתוֹ בְּעֲנִין
 27 הַבְּרָכוֹת, לֹא רַק בְּרַכַּת הַמְּצוֹת, אֵלָּא גַם בְּרַכַּת
 28 הַנְּהַנִּין²⁴ (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 29 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 30 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 31 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 32 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 33 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 34 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 35 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 36 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 37 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 38 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 39 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 40 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן
 41 אֵת הַבְּרָכָה (וְאִפְּלוֹ בְּאֲשֶׁר הָאֲכִילָהּ הִיא בְּאֹפֶן

(20) להעיר גם מלקו"ת שה"ש לה, ג (נסמן בהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם), שב' פעמים אנכי הם עתיק ואריך, והרי מבואר בכ"מ, שבאריך הו"ע ידיעת השלילה, משא"כ עתיק שנעתק לגמרי. (21) לקו"ת שם יט, סע"א. (22) כמשנ"ת בארוכה בשיחה שלפני המאמר ס"ד (תורת מנחם - התוודעויות חמ"ד ע' 263 ואילך). (23) פירש"י נצבים כט, כח. (24) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקצ"ו ס"ו.

שבת פרשת ראה, א' דר"ח אלול, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְכִינּוּן שֶׁהַמְשַׁכַּת הַבְּרָכָה פֶּאֶן בכתבו "ראה אנכי נותן לפניכם היום
2 ברכה" קְשׁוּרָה עִם הָאֲחֻדוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּאוּפֶן
3 שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַתְּחַלְקוֹת לְגַמְרִי, לְכֵן לֹא נֶאֱמַר כֵּן פְּכִירוֹשׁ
4 ("אֲנֹכִי) הַיּוֹי אֶלְקִיד", שְׁמוּרָה הַלְשׁוֹן הַיּוֹי" ו"אלקיד" על
5 הַהֲמַשְׁכָּה שֶׁל אור אלוקי מלמעלה
6 לַמְטָה בְּהַתְּחַלְקוֹת דְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת שִׁישׁ בּוּ רִיבּוּי דְרוֹגוֹת
7 וְרִיבּוּי פְּרֻטִים שׁוֹנִים (שֵׁם הַיּוֹי) הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת,
8 דְּסֹדֵר ו"אֶלְקִים" בְּגִימַטְרִיא הַטְּבַע²⁹,
9 וְשֵׁם אֲלוּקִים יוֹרְדִים לְהַאֲדִיר וּלְפַעֵל
10 לַמְטָה, וּמֵתְלַבְּשִׁים בְּעֵינֵי הָעוֹלָם שִׁישׁ
11 בּוּ רִיבּוּי פְּרֻטִים), כִּיּוֹן שֶׁאֵז אֵילוּ
12 בַּהֲמַשְׁכַּת הַבְּרָכָה הִיא מְפֹרֶשׁ עֵינָיו
13 "הַיּוֹי" ו"אלוקיד", הַיְתֵה הָאֲחֻדוֹת
14 שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּקַבְלַת בְּרָכָה זו
15 (וּכְמַבּוּאָר לְעִיל זֶה עֵינֵיהֶּ וּמֵהוּתָהּ שֶׁל
16 בְּרָכָה זוּ שְׁנֵאמְרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל בִּיחָד)
17 כְּפִי שְׁנִמְשַׁכַּת בְּהַתְּחַלְקוֹת
18 הַמְּדַרְגּוֹת הַשׁוֹנוֹת ד' רֵאשִׁיכֶם
19 שְׁבֻטֵיכֶם גּוֹי מְחוּטָב עֲצִיד
20 עַד שׁוֹאֵב מִיַּיִד", הַתְּחַלְקוֹת
21 הַמְּדַרְגִּישָׁה אֶת הַהֲבִדְלִים בֵּין הַסּוּגִים
22 הַשׁוֹנִים וְהַדְּרוֹגוֹת הַשׁוֹנוֹת בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל
23 וְלֹא בְּאוּפֶן ד' לְאֲחֻדִים כְּאֲחֵד
24 מִמֶּשׁ, לְמַעַלָּה מֵהַתְּחַלְקוֹת
25 לְגַמְרִי, כְּמַבּוּאָר לְעִיל בְּמַעֲלָתָהּ שֶׁל
26 אֲחֻדוֹת זו. וְלִכֵּן נֶאֱמַר רַק "רֵאָה
27 אֲנֹכִי נִתָּן" גּוֹי מְבִלִי לְהוֹכִיר גַּם
28 "הַיּוֹי" ו"אלוקיד" (כְּמוּ בַמִּתָּן תּוֹרָה),
29 שְׁבֻזָּה מוֹדְגָשׁ שֶׁהַהֲמַשְׁכָּה
30 הִיא מְבַחֲשֵׁת "אֲנֹכִי מִי
31 שְׁאֲנֹכִי", הַדְּרָגָה הַנְּעִלִית בִּיחָד
32 בְּאֲנֹכִי לְמַעַלָּה מֵהַתְּחַלְקוֹת
33 דְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, שְׁמַצֵּד זֶה
34 כְּתוּבָא מִכֵּן שֶׁהַבְּרָכָה וְהַהֲמַשְׁכָּה הִיא
35 מְדַרְגַת אֲלוּקוֹת שְׁכַתְלִית אֲחֻדוֹת, לְמַעַלָּה מִשְׁנֵינִים, נְעִשִׁית גַּם
36 הָאֲחֻדוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוּפֶן שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַתְּחַלְקוֹת,
37 לְאֲחֻדִים כְּאֲחֵד מִמֶּשׁ [נֶאֱמַר שֶׁהַהֲמַשְׁכָּה וְהַגִּילּוּי שֶׁל הַבְּרָכָה
38 בְּפוֹעֵל הִיא עַל-יְדֵי "הַיּוֹי" אֶלְקִיד" כִּי הִרִי צִרִיךְ שֶׁהַבְּרָכָה תֵּרַד
39 וְתוֹמַשֵׁךְ בְּתוֹךְ גְּדִירי סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת וְעַד שֶׁתֵּרַד וְתוֹמַשֵׁךְ וְתַפְעַל בְּתוֹךְ גְּדִירי

1 נְקֻרָאִים 'קְלִיפּוֹת' (כִּי הֵם מְכַסִּים עַל אֲלוּקוֹת כֶּשֶׁם שֶׁהַקְּלִיפָה מְכַסֶּה עַל הַפְּרִי)
2 וּמַבּוּאָר בְּחִסְדֵי דְבָרִים שְׂמָאִים וְאֶסְרוּרִים בְּאֲכִילָה מְקַבְּלִים אֶת חֵיוֹתָם
3 וְקוֹיֻמָּם מְקַלְפּוֹת שְׂמָאוֹת, וְאֵילוּ דְבָרִים שְׂתוּרִים וּמוֹתִירִים בְּאֲכִילָה מְקַבְּלִים אֶת
4 חֵיוֹתָם וְקוֹיֻמָּם מְקַלְפּוֹת נּוּגָה, לְשׁוֹן אֹר, שִׁישׁ בַּה עֲתוּבָה טוֹב וְרַע, וּבְאֹפְנִים
5 מְסוּיָמִים שֶׁל אֲכִילָה (כְּאֲשֶׁר הֵאֵרָם
6 אוֹכֵל כְּדִי לְמַלֵּא אֶת אֲוֹתוֹ) הַחֵיוֹת
7 שֶׁמְקַלְפּוֹת נּוּגָה יוֹרְדִי וְנִכְלָל לְפִי
8 שְׁעָה בְּאוּפֶן זְמַנִּי (עַד שֶׁהֵאֵרָם יִשׁוּב
9 וְיִלְמַד תּוֹרָה וְיַעֲבֹד אֶת ה' בְּכוֹה
10 הַאֲכִילָה הַיְיָ) פְּרַע גְּמֹר
11 שְׁבֻשֵׁלֵשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת²⁵
12 לְגַמְרִי וְאִין בְּהֵם טוֹב כָּלָל, וְהַרִין
13 הַאֲמֹר כִּי מֵאֲחַר שְׁכָל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִים
14 זֶה לְזֶה יִכּוֹל הָאֲחֵד לְהוֹצִיא יְדֵי חוּבָה
15 אֶת חֲבֵרוֹ גַּם בְּבִרְכַת הַנְּהַנִּין, אֲמֹר גַּם
16 בְּאֲכִילָה כְּזוֹ שְׁמוּרִידָה אֶת חֵיוֹת הַמֵּאֲכֵל
17 לְקַלְפּוֹת הַטְּמָאוֹת שֶׁהִרִי גַם אֵז
18 בְּאֲכִילָה בְּאוּפֶן כְּזוֹ צִרִיךְ לְפָרֵךְ
19 עַל אֲכִילַת הַמֵּאֲכֵל, וְיִכּוֹל
20 לְהוֹצִיא יְדֵי-חֻבּוֹתוֹ אֶת חֲבֵרוֹ,
21 וְעַד לְשִׁישִׁים רְבוּאָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
22 וְאִין הַגְּבִלָה לְמַסְפַּר הָאֲנָשִׁים שֶׁאֲחֵד
23 מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל יִכּוֹל לְהוֹצִיא יְדֵי חוּבָה
24 בְּבִרְכַת הַנְּהַנִּין אֵלָּא הוּא יִכּוֹל לְהוֹצִיא
25 יְדֵי חוּבָה אֲפִילוֹ שִׁישִׁים רִיבּוּא
26 מִיִּשְׂרָאֵל].
27 וּבְשֻׁבִיל זֶה לְצוּרֵךְ עֵינָיו הַעֲרֹבּוֹת
28 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֶה לְזֶה יֵשׁ צִרִיךְ
29 לְפַעֵל אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
30 עֵינָיו הָאֲחֻדוֹת שֶׁל כָּל יְהוּדֵי בְּפֹרֶט
31 עִם כָּל אֲחֵד וְעִם הַכָּלָל, בְּאֲחֻדוֹת
32 בְּדִרְגָה גְּבוּהָה בְּאוּפֶן ד' נְצִיבִים
33 גּוֹי בְּלָכֶם"²⁶, לְאֲחֻדִים
34 כְּאֲחֵד²⁷, וּבְלִשׁוֹן רְבִנּוּ הַזָּקֵן
35 בְּתַנְיָא פְּרָק לֵב: "שְׁכּוּלָן כָּל
36 הַנְּשִׁמּוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
37 מֵתְאִימּוֹת דּוּמוֹת וְשׁוֹת וְאָב
38 אֲחֵד לְכוּלָּנָה.. אֲחִים מִמֶּשׁ", וְעַד לְהָאֲחֻדוֹת הַנְּעִלִית שֶׁ"מִצֵּד
39 שְׂרַשׁ נְפִשָׁם בְּה' אֲחֵד", כְּהַמְשֵׁךְ לְשׁוֹן אֲדַמּוּר הוֹקֵן בְּתַנְיָא שֶׁם,
40 שְׂדָהוּ שׁוֹרֵשׁ הַנְּשִׁמּוֹת בְּאֲלוּקוֹת, בְּה' אֲחֵד, עֵינָיו שְׁלֹמְעֵלָה
41 מֵהַתְּחַלְקוֹת לְגַמְרִי²⁸ וְהוּא אֲחֻדוֹת מוֹחֲלַט לְלֹא כָּל הַתְּחַלְקוֹת לְחֻלְקִים
42 שׁוֹנִים.

(25) ראה תניא פ"ז (יא, סע"ב). (26) ר"פ נציבים. (27) לקו"ת ר"פ נציבים. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1141. (28) ראה לקו"ש חל"א ע' 37 ואילך. (29) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א (דאיתא בזהר); קפט, א (ומרומז בזהר); שח, ב. שו"ת חכם צבי ס"ח (הובא בלקו"ת פרשתנו כב, ריש ע"ג). תניא

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 של "לאחרים כאחד" שְהָרִי הָאֲחֵדוֹת שֶׁל מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא
 44 בְּאֹפֶן שִׁישְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּחֵינַת הַרְגֵל שֶׁל מֹשֶׁה, נִעְשִׂים לוֹ
 45 בְּחֵינַת מְקִיף וּבְחֵינַת רֹאשׁ¹⁹, כמבואר במאמרי חסידות שאמנם מצד
 46 אחד משה רבינו הוא הרועה ומפרנס את בני ישראל והוא המשפיע והם

המקבלים, אבל מצד שני, וביחד עם
 47 זה, בני ישראל מוסיפים במשה רבינו,
 48 כמו שבגוף האדם הראש הוא המשפיע
 49 לכל האברים אבל הרגלים מוליכות
 50 ומובילות את הראש, וכך בני ישראל
 51 הם מצד אחד כ'רגליים' למשה רבינו
 52 ומצד שני נעשים לו 'מקיף', בחינה
 53 שמעליו כביכול, ובחינת 'ראש' וְעַד
 54 שְׁעַל־יְדֵי "רְגְלֵי הָעַם" נפעלת
 55 במשה הוספה כזו שעל ידה נִמְשָׁךְ
 56 הַגְלוֹי ד' "אֲנֹכִי" בְּקִרְבּוֹ שֶׁל
 57 מֹשֶׁה³¹, כמרומו בלשון הפסוק
 58 "רגלי העם אשר אנכי בקרבו" שְׂזוּהִי
 59 אֲחֵדוֹת מושלמת, בבחינת "לאחרים
 60 כאחד", שְׁלֻמְעֵלָה מֵהַתְחַלְקוֹת
 61 לְגַמְרִי, שְׁנַמְשַׁכְת מֵהַבְּחִינָה
 62 הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה ד' "אֲנֹכִי" זו
 63 שנוכרת בכתוב ללא ההוספה של "הוי'
 64 אלוקיך", כמבואר לעיל באריכות.

65 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יֵשׁ לוֹמֵר גַּם
 66 בְּפִסְוֹק³² האמור בפרשת "אתם
 67 נצבים היום כולכם", "רְאָה נִתְתִּי
 68 לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת
 69 הַטּוֹב גו' אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוָךָ
 70 הַיּוֹם לְאַהֲבָה גו' (הַרִי הַטּוֹב)
 71 וְחַיִּית וְרַבִּיתָ (הַרִי הַחַיִּים),
 72 וּבְחַרְפְּת בְּחַיִּים³³, שגם בפסוק
 73 זה נאמר "אנכי" ("אשר אנכי מצורך
 74 היום") וגם כאן התוכן והעניין של
 75 "אנכי" הוא בדרגה הנעלית של "אנכי"
 76 דְּכִיּוֹן שְׁמִדוּבָר אֹדוֹת עֲנִיָן
 77 הַחַיִּים, עֲנִיָן הַכִּי עִיקְרֵי, יֵשׁ
 78 צוּרְךָ בְּעֲנִיָן הַהֲתַנַּשְׂאוֹת
 79 וְהַהֲגַבְּהָה וְהַתּוֹקֵף דְּבְחֵינַת
 80 "אֲנֹכִי" דְּוָקָא שְׁהִיא הַמְקוּרָה שֶׁל
 81 הַמִּשְׁכַּת הַחַיִּים, וְעַד לְבְחִינָה
 82 הַיּוֹתֵר נְעֻלִית ד' "אֲנֹכִי"
 83 (שְׁהִרִי גַם בְּאֹמֵר רַק "אֲנֹכִי הַרְוִי'
 84 וְלֹא "אֲנֹכִי הַרְוִי'")

1 האדם והעולם הזה, הַרִי זֶה הִירִידָה וְהַהֲמַשְׁכָּה בַּמַּצְעוֹת "הוי אלוקיך"
 2 רַק בְּדֶרֶךְ מַעֲבִיר כְּלוּמֵר, הַהֲמַשְׁכָּה אֲכַן "עוֹבְרַת" בַּמַּצְעוֹת דְּרִגּוֹת אֵלוֹ
 3 אֲבֵל הַדְּבַר דּוּמָה לְמִי שְׁעוֹבֵר בְּמִקּוּם מְסוּיִים מְבַלִּי לְהַתְעַכֵּב בּוֹ כִּךְ שֶׁהַמְקוּם
 4 לֹא עוֹשֶׂה בּוֹ רוּשֵׁם, וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת וְחִיבּוּר פְּנִימִי כְּמוֹ אִדָּם
 5 שֶׁמִּתְעַכֵּב בְּמִקּוּם שְׁהוּא מְגִיעַ אֵלָיו עַד

6 שֶׁהַמְקוּם עוֹשֶׂה בּוֹ רוּשֵׁם, בְּמִבְּאֵר
 7 בְּאֵרוּכָה בְּדְרוּשֵׁי מֵאֵמְרֵי
 8 חֲסִידוֹת³⁰ הַחֲלוּקִים שְׁבִינֵי דֶרֶךְ
 9 מַעֲבִיר לְהַתְּלַבְּשׁוֹת, כְּמוֹ, לְמַשֵּׁל,
 10 הַבִּיאוֹר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה; (פִּרְשַׁת מְסַעֵי)
 11 הַמְדַמָּה אֶת הַהֲמַשְׁכָּה בַּאֲפֹן שֶׁל
 12 'מַעֲבֵר' כְּמוֹ שְׂרוּאֵן אֹרֵךְ שֶׁמֶשׁ עַל־
 13 יְדֵי אֲמַצְעִית זְכוּכִית בְּהִירָה שֶׁלֹּא
 14 נִשְׁתַּנָּה עַל־יְדֵי־הָאֹרֵךְ וְזוֹי שֶׁמֶשׁ.
 15 וְהַמַּשְׁכָּה שֶׁל 'הַתְּלַבְּשׁוֹת' כְּמוֹ הַמְסַךְ
 16 וְהַפְּרוּכֹת שֶׁמַּעֲלִים עַל הָאֹרֵךְ בְּיֹתֵר
 17 וְכִמוֹ הַחִידָה וְהַמְשֵׁל שֶׁמַּעֲלִים עַל אֹרֵךְ
 18 הַשְּׁכַל עַד שְׁאוֹר שֶׁמֶשׁ הַנְּרָאָה דֶּרֶךְ
 19 הַמְסַךְ נִקְרָא אֹרֵךְ שֶׁל תּוֹלָדָה].

20 וּמִזֶּה מוֹבֵן, שְׁבְּחֵינַת "אֲנֹכִי"
 21 שְׁבְּפִסְוֹק "רְאָה אֲנֹכִי נִתַּן גּו'
 22 בְּרַכָּה" (שֶׁלֹּא נִזְכָּר "הַרְוִי'
 23 אֲלֹקֶיךָ", כִּי הִירִידָה וְהַהֲמַשְׁכָּה שֶׁל
 24 הַבְּרַכָּה לְמַטָּה בִּסְדֵר הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת; הִיא
 25 בְּדֶרֶךְ מַעֲבֵר, כְּמִבְּאֹר לְעִיל) הוּא
 26 אֲמַתִּית עֲנִיָן "אֲנֹכִי מִי
 27 שְׁאֲנֹכִי" שְׁאֲיִנּוּ מוֹשָׁג כְּלָל
 28 שֶׁלֹּא שִׁיכַת בּוֹ שׁוֹם 'תְּפִיסָה' וְהַשְׁגָּה,
 29 לְמַעֲלָה גַם מִ"אֲנֹכִי (הַרְוִי'
 30 אֲלֹקֶיךָ") שְׁבְּמַתַּן־תּוֹרָה,
 31 שְׁהוּא עֲנִיָן הַתְּגַלּוֹת אֲלֵקוֹת
 32 בְּבְחֵינַת הַתְּנַשְׂאוֹת, הַגְּבַהָה
 33 וְרוּמּוֹת, כְּמִבְּאֹר לְעִיל.

34 וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׁכֵן הוּא גַם
 35 בְּעֲנִיָן דְּבִרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ "שֵׁשׁ
 36 מְאוֹת אֶלֶף רְגְלֵי הָעַם אֲשֶׁר
 37 אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ", שְׁאֲוִי זֶה רַק
 38 בְּחֵינַת "אֲנֹכִי" שְׁמוּרָה עַל
 39 עֲנִיָן הַהֲתַנַּשְׂאוֹת (פְּנִ"ל סְעִיף
 40 ג) וּמִטַּעַם זֶה לֹא נִאֲמַר כֵּאֵן 'אֲנִי'
 41 שְׁהוּא לְשׁוֹן שֶׁל שְׁפּוֹלוֹת, אֶלֶּא גַם
 42 בְּחֵינַת "אֲנֹכִי" שְׁלֻמְעֵלָה מֵהַתְחַלְקוֹת לְגַמְרִי, אֲחֵדוֹת מוֹשְׁלֵמַת

שְׁעִהוּיָהוּ"א רפ"ו. 30) ראה תניא קונטרס אחרון ד"ה להבינ מ"ש בפע"ח (קנח, א). לקו"ת מסעי פט, ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' תקלג ואילך. אוה"ת ויקרא ח"ב ע' תסו ואילך. סה"מ רצ"ו ע' 113 ואילך. תרח"ץ ע' קיח ואילך. 31) ראה תורת מנחם - ספר המאמרים אדר ריש ע' לה. וש"נ. 32) נצבים ל, טו-טז (ובפירש"י). 33) שם, יט.

ביאור בדרך אפשר

5 של הקב"ה שלא נמסרו
6 לשליח³⁵ ונמצאים ביד הקדוש
7 ברוך הוא בעצמו [סיום המאמר
8 חסר].

ביאור בדרך אפשר

1 מְמַאֲמַר רְבוּתֵינוּ ז"ל³⁴ שְׁמִפְתַּח שֶׁל תְּחִיַּת
2 רְבוּתֵנוּ ז"ל³⁴ שְׁמִפְתַּח שֶׁל
3 תְּחִיַּת הַמֵּתִים עֵינֵי הַחַיִּים הוּא
4 מְשַׁלְּשָׁה הַמִּפְתָּחוֹת שֶׁבִּידוֹ³⁵

(34 ריש תענית. 35 חסר הסיום (המו"ל)).

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז מני"א, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה שלמה זלמן שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך קבלתי מכתבו מעש"ק.

ומי"ש בענין הנוגע לחיזוק עיניי חב"ד בשיקאגא, לפלא הספק בזה והשאלה בזה, בה בשעה שידועה שיטתי בכל המקומות ובכל הזמנים, שמוכרח לא רק חיזוק אלא גם באופן דופרצת, וכמובן ג"כ ממה ששמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, "שבתקופתנו איש הישראלי הוא בדוגמת המטפס על הר משופע ביותר, שאין מציאות לעמידה במקום, כי אם או שהוא מטפס ועולה או שבו"מ וכו"ו". ואם בזמן ההוא הי' ככה, עאכו"כ בתקופה זו ובמדינה זו, ושנגרשת התעוררות בכו"כ חוגים ובאופן דאתעדל"ת ממטה למעלה, ודוקא אלו שצריכים היו לעמוד בראש, הנה לצערנו הכי גדול, עמא דבר שטופען זיי און קוועטשין זיי וכו' והם שקועין בהחששות שהי' בעת תקופת המשכילים "אפשר וועט מען אריבערכאפען די מאס, לאמר האמת בלי פשרות בהנוגע לתורתנו ומצותי", ואם מהעולמות'שע דורשים את האמור, עאכו"כ מאלו המחונכים ע"י רבותינו נשיאינו ועד נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

מובן שלא פעם אמרתי הנ"ל להעומדים בראש של ארגונים שונים של רבנים, והרגשתי בעת מעשה שנראה להם דער ווארט, לבנות על יסוד זה דרשה ואפשר - לחלק לכמה חלקים וישמש יותר מלדרשה אחת, ולא יצטרך לדאגה ולכובד ראש מה ידרוש בשבת הבא. און דערביי ה'אלט דאס.

ויהי רצון שתיכף לערב זה - יבוא בוקר, בוקרו של יחידו של עולם כדרשת חז"ל עה"כ ויהי וגו' יום אחד, כבריתו של עולם, שגם בזה העולם יתגלה - כפירוש רז"ל פסחים (נ, א).

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש בכל האמור ולבשו"ט גם בעינינו הפרטים.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמ' ב

9 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים שְׁשִׁינִי בְּמִקְוֵמוֹ עוֹמֵד, מֵאֵי הִיא - הֵיכֵן הוּא
10 מְקוֹר שֵׁיטְמָם. דְּתַנְיָא, הָבָא עַל אִשָּׁה בְּבֵיאת זְנוּת וְנָתַן לָהּ בַּתְּנַנְהָ
11 (וּבְשִׁכְרָה) בְּהִמָּה אוֹ כֹּל דְּבַר אַחַר הָרְאוּי לְמִזְבַּח, נֹאסֵר הַדְּבַר
12 לְהַקְרִיבָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאִם נָתַן לָהּ תַּמְזִין פְּתִילֵינָהּ וְאַחַר כֵּךְ עֲשָׂאן
13 סוּלָת, אוֹ שֶׁנָּתַן לָהּ זֵיתִים וְאַחַר כֵּךְ עֲשָׂאן שֶׁמֶן, אוֹ עֲנָבִים וְאַחַר כֵּךְ
14 עֲשָׂאן יַיִן, תְּנִי בְּחֶדְאָ בְּרִייתָא שְׁסוּלַת שְׁמֵן וְיִין אֱלוֹ אֶסְוִרִים לְמִזְבַּח.
15 וְתַנְיָא בְּאִידֵךְ בְּרִייתָא שְׁהֵם מוֹתְרִים. וְאָמַר רַב יוֹסֵף בִּישׁוּב סְתִירַת
16 בְּרִייתוֹת אֱלוֹ, תְּנִי גִזְרִיזֵן

1 אָמַר אַבְי, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה, וּבֵית שְׁמַאי, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲקִיב,
2 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, כּוֹלְהוּ סְבִירָא לְהוֹ, שִׁינִי
3 בְּמִקְוֵמוֹ עוֹמֵד, וְאֵף לְאַחַר שֶׁהִשְׁתַּנְּהָה הַחֶפֶץ אֵינּוּ זֶה מֵרְשׁוֹת הַבַּעֲלִים
4 הָרִאשׁוֹנִים.
5 מִפְּרַשׁ אַבְי אֵת דְּבָרָיו: שֵׁיטְת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה שְׁשִׁינִי בְּמִקְוֵמוֹ
6 עוֹמֵד, מְקוֹרָהּ הִיא הָא דְאָמְרֵן, שְׁאֵף לְאַחַר שֶׁצָּבַע אֶת צִמְר הָרַחֵל
7 הָרִאשׁוֹנָה, עֵדִיזֵן הוּא מִצְטָרֵף יַחַד עִם שְׁאָר הַגִּיזוֹת לְשִׁיעוֹר חִמְש
8 רַחֲלִים.

בס"ד. שיחת שבת פרשת ראה, א' דראש חודש אלול, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. בהתחלת הפרשה, מעתיק רש"י את התיבות "ראה אנכי נותן, ברכה וקללה", ומפרש: "האמורות
2 בהר גריזים ובהר עיבל".

3 כלומר: כיון שבפסוק נאמר רק "ברכה וקללה", מבלי לפרט אותם, לכן מפרש רש"י שהכוונה היא
4 ל"ברכה וקללה" "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" (כמו שכתוב בהמשך הפרשה¹ "והיה כי יביאך ה'
5 אלקיך אל הארץ גו' ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל").

6 ועל-פי-זה יובן גם מדוע לא נאמר כאן "את הברכה ואת הקללה" (כמו בפסוק "ונתתה את הברכה
7 גו' ואת הקללה גו'") - כיון שלא מדובר אודות "ברכה וקללה" שכבר נזכרו בכתוב (שעליהם שייך לומר
8 "הברכה" ו"הקללה", בה"א הידיעה), כי-אם אודות ברכה וקללה שעתידות להיות "אמורות בהר גריזים
9 ובהר עיבל".

10 ב. אך צריך להבין:

11 מהו הכרחו של רש"י ש"ברכה וקללה" הם "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" - הרי אפשר לפרש
12 בפשטות הכתובים שהכוונה ל"ברכה וקללה" שכבר נאמרו כמה פעמים לפני זה, שכאשר בני-ישראל
13 יקיימו את המצוות, אזי ייטב להם, ואם לאו כו' [כמו בפרשת בחוקותי²: "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי
14 גשמיכם בעתם גו'", וכל הברכות המנויות בפרשה, וכן להיפך, "ואם לא תשמעו לי וגו'", וכיוצא בזה³],
15 וכפי שממשיך הכתוב כאן⁴: "את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם גו' והקללה אם לא
16 תשמעו"; ולאחר-יזה מוסיף הכתוב ענין חדש: "והיה כי יביאך וגו'" - בנוגע לברכה וקללה בהר גריזים
17 והר עיבל?

18 ואין לומר שהכרחו של רש"י לפרש "ברכה וקללה האמורות בהר גריזים והר עיבל" היא ממה שכתוב
19 "ונתתה את הברכה על הר גריזים וגו'", "הברכה" בה"א הידיעה, שכבר נזכרה בהתחלת הפרשה - שהרי
20 רש"י מפרש "ונתתה את הברכה", "כתרגומו, ית מברכיא, את המברכים", ואם כן, לא קאי על "ברכה
21 וקללה" שבהתחלת הפרשה.

22 ג. ויובן בהקדים שאלה נוספת בפירוש רש"י - מדוע מעתיק מהכתוב גם את התיבות "ראה אנכי
23 נותן", בה בשעה שמפרש רק התיבות "ברכה וקללה"?

24 ואין לומר שכוונת רש"י אינה אלא לציין מקום התחלת הסדרה - כמדובר כמה פעמים⁵ שמזה שבכמה
25 וכמה פרשיות לא כתב רש"י שם הסדרה בתחילתה, מוכת, דלא נחית לציין מקום התחלת הסדרות
26 בפירושו על התורה (ומה גם שרש"י אינו מסתפק בתיבות "ראה אנכי", אלא מוסיף גם תיבת "נותן",
27 שבודאי אין צורך בה כדי לציין את התחלת הפרשה).

28 ומסתבר לומר, שרש"י מעתיק את התיבות "ראה אנכי נותן", כיון שזהו ההכרח לפירושו ש"ברכה
29 וקללה" הן "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל", כדלקמן.

30 ד. והביאור בזה:

31 משמעות לשון הכתוב שמשה רבינו פונה לבני-ישראל ואומר להם: "ראה אנכי נותן", הוא, שעומד
32 לומר להם דבר חידוש (שלכן יש צורך להקדים ולומר: "הערט זיך איין קינדערלאך"...). ולכאורה אינו
33 מובן: מהו החידוש בענין של "ברכה וקללה", "את הברכה אשר תשמעו גו' והקללה אם לא תשמעו
34 גו'" - הרי בני ישראל שמעו זאת כבר לפני ל"ח שנה, ומה מחדש להם משה עתה באמרו "ראה אנכי
35 נותן"?

(4) פרשתנו שם, כד"כח.

(5) ראה תורת מנחם המ"ב ע' 182. וש"נ.

(1) יא, כט.

(2) כו, ג ואילך.

(3) ראה - לדוגמא - עקב יא, יג ואילך.

1 ולכן מפרש רש"י: משה רבינו אומר "ראה אנכי נותן" - כיון שמדובר אודות ענין חדש של "ברכה
2 וקללה" - "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל".

3 והחידוש של ה"ברכה וקללה" "האמורות בהר גריזים ובהר עיבל" לגבי ברכות וקללות שנאמרו עד
4 עתה - מובן מפירוש רש"י על הפסוק⁶ "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו", "ואם תאמרו מה
5 בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד . . אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן
6 לה' אלקינו, והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין
7 בהם, יענשו את הרבים . . (לאחרי) שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל
8 (כמו שכתוב⁷ "וענו כל העם ואמרו אמן"), ונעשו ערבים זה לזה"⁸, והיינו, שהברכה והקללה אינם ענין
9 פרטי ששייך לכל אחד מישראל בפני עצמו, שכאשר יקיים את המצוות ייטב לו, ואם לאו כו', אלא
10 באופן שגם הנהגת היחיד שייכת ופועלת על חבירו וגם על הרבים, כיון שכל ישראל "נעשו ערבים זה
11 לזה"⁹.

12 ומצד גודל החידוש שבדבר, הוצרך משה להקדים ולהודיע לבני ישראל ולהכין אותם לכך - עוד
13 לפני שציוה אותם על זה: "ויצו משה את העם גו' אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים . . ואלה
14 יעמדו על הקללה בהר עיבל גו' וענו הלויים ואמרו וגו'"¹⁰ (וחזר והזכיר זאת גם בפרשת נצבים, באמרו
15 "והנגלות לנו ולבנינו") - שזהו אמרו כאן: "ראה אנכי נותן . . ברכה וקללה", "האמורות בהר גריזים
16 ובהר עיבל", היינו, שמודיע להם כבר עתה אודות הברכה והקללה שעתידים לקבל על המצוות בהר
17 גריזים ובהר עיבל.

18 ה. ויש לקשר ענין זה עם תוכן הזמן שבו קורין פרשת ראה - (שבת מברכים או) ראש חודש אלול:
19 ענינו של חודש אלול הוא - ההכנה לראש השנה, שבו מודגשת אחדותם של בני ישראל, כפי שמבאר
20 רבינו הזקן ב'לקוטי-תורה'¹¹ בנוגע לפרשת נצבים, "אתם נצבים היום כולכם וגו'"¹², ש"פרשה זו קורין
21 לעולם קודם ראש השנה", כי "היום" קאי על ראש השנה, ש"כל ניצוצי נשמות נצבים ומתעלים במקורם
22 הראשון ביום זה עד לפני הוי', ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין . . להיות לאחדים
23 כאחד".

24 וכשם שמודגשת אחדותם של ישראל בפרשת נצבים שבסוף חודש אלול, מודגשת היא גם בפרשת
25 ראה שבהתחלת חודש אלול - "נעוץ סופן בתחלתן"¹³ - "ראה אנכי נותן . . ברכה וקללה, האמורות בהר
26 גריזים ובהר עיבל", שהחידוש בזה הוא בענין אחדותם של ישראל, ש"נעשו ערבים זה לזה".

* * *

27 ו. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ראה אנכי נותן לפניכם היום.
28 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר, שאלו שלמדו ה'לקוטי-תורה' השבועי, וכן אלו שמקווים
29 לסיימו עד הבדלה - יאמרו "לחיים"¹⁴, וימשיכו על-ידי-זה את הענין ד"לאחדים כאחד" ממש, וסיים
30 בברכת שנה טובה ומתוקה].

* * *

(10) תבוא שם, יא-יד.
(11) ר"פ נצבים (מד, א).
(12) ר"פ נצבים.
(13) ספר יצירה פ"א מ"ז.
(14) ראה גם תורת מנחם חמ"ד ע' 251. וש"נ.

(6) נצבים כט, כח.
(7) תבוא כז, טו.
(8) החידוש בערבות זו לגבי מש"נ ב'פ' בחוקותי (כו, לו) "וכשלו איש באחיו", "זה נכשל בעווננו של זה שכל ישראל ערביין זה לזה" (פרש"י) - ראה לקו"ש ח"ט ע' 270 הערה 28.
(9) חסר קצת (המו"ל).

1 ז. בסיום הפרשה, על הפסוק "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך", מעתיק רש"י התיבות
2 "איש כמתנת ידו", ומפרש: "מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים יביא עולות מרובות ושלמים מרובים".
3 וצריך להבין:

4 (א) מקורו של פירוש רש"י הוא במסכת חגיגה¹⁵, ושם: "זה וזה (אוכלין ונכסים) מרובים, על זה
5 נאמר איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך", והיינו, שלמדים זאת משני החלקים שבפסוק.
6 ואילו רש"י מעתיק רק את התחלת הפסוק: "איש כמתנת ידו", ואפילו אינו מוסיף "וגו'?"
7 (ב) בפסוקים שלפני-זה נאמר "מסת נדבת ידך"¹⁶, ומפרש רש"י: "די נדבת ידך, הכל לפי הברכה,
8 הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול". ולמה בפסוק "איש כמתנת ידו" מפרש "מי שיש לו אוכלין
9 הרבה וכו'?"

10 (ג) בפסוק "מסת נדבת ידך" מזכיר רש"י "שלמי שמחה", ואילו בפסוק "איש כמתנת ידו" כותב רק
11 "שלמים" סתם? ובפרט שבפסוק שלפני-זה¹⁷, "ולא יראה את פני ה' ריקם", מפרש רש"י "אלא הבא
12 עולות ראייה ושלמי חגיגה", ואילו בפסוק שלאחריו כותב "עולות .. ושלמים" סתם?

13 (ד) על הפסוק "ולא יראו פני ריקם" בפרשת משפטים¹⁸, מפרש רש"י: "כשתבואו לראות פני ברגלים
14 תביאו לי עולות". ועל-דרך-זה בפרשת תשא¹⁹: "מצוה עליכם להביא עולות ראיית פנים". ולא הזכיר
15 "שלמים" כלל?

16 ה. והביאור בזה:

17 לאחר הפסוק "מסת נדבת ידך", נאמר²⁰ "ושמחת וגו'", ולכן מפרש רש"י "די נדבת ידך, הכל לפי
18 הברכה, הבא שלמי שמחה", והיינו, שכאשר טוען שאמנם יש ביכלתו להביא "שלמי שמחה", אבל אין
19 לו מי שיאכל אותם, הנה על זה נאמר בכתוב, שנוסף על החיוב "ושמחת אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך",
20 יש לו לשמח גם את "הלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך", ולכן עליו להביא "שלמי
21 שמחה" "לפי הברכה".

22 אבל בפסוק "ולא יראה את פני ה' ריקם", שבו מדובר (לא אודות ענין השמחה, אלא) אודות ראיית
23 פני ה' - מפרש רש"י "הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה": עולות ראייה - שקריבים "כליל" על המזבח לה',
24 ו"שלמי חגיגה" - שגם הם קשורים עם ראיית פני ה'²¹ (מה-שאינ-כן "שלמי שמחה", אף שמקריבים
25 מהם על-גבי המזבח, הרי עיקר המכוון הוא בשביל ענין השמחה - "ושמחת וגו'").

26 והטעם שבפרשת משפטים ופרשת כ"תשא מזכיר רש"י רק "עולות", "עולות ראיית פנים", ולא שלמי
27 חגיגה - כי, לדעת רש"י נאמר החיוב שלמי חגיגה רק בפרשת אמור²²: "תחוגו", "קרבן שלמים לחגיגה
28 .. שלמי חגיגה"²³ (ולא כמו שכתב הרע"ב²⁴ שלמדים זאת מהפסוק "וחגותם אותו חג לה'" שנאמר
29 בפרשת בא²⁵), ואילו בפרשת משפטים ופרשת כ"תשא לא יודעים עדיין אודות החיוב ד"שלמי חגיגה"²⁶.

* * *

30 ט. בסיום²⁷ פרשת ראה, מצוה התורה "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך". בפסוק
31 קודם¹⁶ נאמר "מסת נדבת ידך", ואילו כאן נאמר "איש כמתנת ידו".

(15) ת, ב (במשנה).
(16) טז, יר"ד.
(17) שם, טז.
(18) כג, טז.
(19) לד, כ.
(20) שם, יא.
(21) ראה רמב"ם ריש הל' חגיגה.
(22) כג, לט.
(23) פרש"י עה"פ.
(24) חגיגה פ"א מ"ב.
(25) יב, יד.
(26) להמשך הביאור בפירוש רש"י: בנוגע לשאלה א' - ראה לקמן הערה 29, ובנוגע לשאלה ב' - ראה לקמן הערה 38.
(27) מכאן עד סיום השיחה - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ט ע' 288 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

מהו החילוק בין "נדבת ידך" ו"כמתנת ידו"?

1 כיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא "זן ומפרנס לכל", הרי הוא מפרנס גם את העניים, אלא שמפרנס אותם
2 באופן שמניח חלקם אצל הגבירים, והם, העשירים, נותנים לעניים את הסכום המונח, חלק העניים,
3 שנמצא אצלם בפקדון²⁸.

4 ולכן, בשעה שיהודי מתברך מהקדוש-ברוך-הוא בעשירות גדולה²⁹, אזי יכול להיות³⁰ שידרשו ממנו
5 ליתן צדקה. העשיר עצמו יודע שהעשירות שרוכש אינה שלו; זה שייך לעני (או למוסד תורה וחסד),
6 ונמצא אצלו רק בפקדון. וכיון שכן, הנה אפילו אם אינו נדיב לב, ואפילו אם הוא אכזר רחמנא-ליצלן
7 - אם הוא רק אדם ישר - לא יעכב ממון "זר". ובמילא, הצדקה שנדרשת ממנו אינה בתור "נדיבות",
8 אלא הוא צריך ליתן לצדקה מה ששייך לה.

9 - יש רק צורך להבהיר שיתן "כמתנת ידו": את הפקדון שמחוייב ליתן לעני (או לקרן הצדקה
10 ("אנטשטאלט")) צריך ליתן "כמתנת" - לא בפנים זועפות, אלא בסבר פנים יפות, על-דרך שנותנים
11 מתנה, ש"כל הנותן בעין יפה נותן"³¹.

12 ואז הנה גם השכר שמקבל מהקדוש-ברוך-הוא עבור נתינת הצדקה הוא גדול יותר; גם הקדוש-ברוך-
13 הוא נותן אותו בעין יפה. וכדברי הגמרא³²: "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו (פיוס
14 אותיות יוסף³³) מתברך ביי"א ברכות". -

15 אבל נתינת הצדקה אצל מי שאינו עשיר כל-כך, הרי יכול לעשות חשבון שהממון שנתן לו
16 הקדוש-ברוך-הוא הוא בשביל ההוצאה - הוצאות שלו והוצאות בני ביתו, בני אברהם יצחק ויעקב,
17 שאפילו סעודת שלמה בשעתו אינה מספיקה עבורם³⁴, ואינו מחוייב ליתן זאת לצדקה. ואפילו אם הוא
18 עשיר, יכול לטעון: הן אמת שהעשירות ניתנה לי בכדי לחלקה לצדקה, אבל אף-על-פי-כן, הרי זה בכל
19 זאת "שלי", ואני בעל הבית על זה. והא ראייה, שבממון זה שאני צריך ליתן לצדקה, יכולני לקדש אשה³⁵.

20 אומרת לו התורה: תן "נדבת ידך"; אפילו אם לא בתור חיוב - צריך יהודי להיות נדיב³⁶; אפילו אם
21 אינך מחוייב - תן נדבה, מצד טוב לבך³⁷.

22 י. סדר הפסוקים בפרשה הוא:

23 תחילה מצוה התורה "מסת נדבת ידך", ואחר כך - "כמתנת ידו". כי, הפסוק "כמתנת ידו" הוא (לא
24 רק ציווי עבור סוג אחר של אנשים, עבור עשירים, אלא גם) נתינת שכר עבור קיום הציווי "מסת נדבת
25 ידך":

26 כאשר יהודי מקיים את הציווי "מסת נדבת ידך", שמבלי הבט על כך שאינו עשיר, הרי הוא מנדב
27 לעניני צדקה שונים: הוא נותן ללוי, לגר, ליתום ולאמנה ביד רחבה, יותר מכפי יכלתו - אזי מבטיחו
28 הקדוש-ברוך-הוא שיהיה אצלו "כמתנת ידו", היינו, שלא יצטרך להגיע לנתינה מצד נדיבות, אלא יוכל
29

(32) שם ט, ב.

(33) ראה רמ"ז לוח"ג רעז, א. הובא באוה"ת בלק ריש ע' א'מז.

(34) ב"מ פג, א.

(35) אפילו באופן שלא נשארו לו נכסים שאפשר לומר שהם
ה"פקדון" העניים. וכן יכול להקדיש כל נכסיו.

(36) להעיר מדרו"ל: "מה יפו פעמך כשעולין לרגל (שבזה
מדובר בפרשתנו) בת נדיב בתו של א"א שנקרא נדיב" (חגיגה ג,
א).

(37) וי"ל דבזו הצדקה - הוא האופן ד"מלוה ה' חונן דל'
(משלי יט, יז), ולא באופן דפקדון (ראה ב"ב יו"ד, א) שישנו
עוד אופן שלישי - שציוה המלך שלא להאכיל את בנו כו'
והמאכילו משגרין לו דורון. ואכמ"ל). ובר"ה ארשב"נ הנ"ל - לא
נחית לפרט ולחלק סוגי הצדקה.

(28) נתבאר בארוכה בר"ה ארשב"נ תר"ץ (בסה"מ קונטרסים
ח'א קיט, א) סעיף ג'. וראה "היום יום" טו אייר. לקמן הערה
37. וראה גם תורת מנחם חל"ו ע' 73. וש"נ.

(29) כי הכתוב "איש כמתנת ידו" מדובר במי שיש לו נכסים
מרובים (פרש"י עה"ת. וראה פרש"י ד"ה עולות חגיגה ח, ב. -
מהירושלמי (הובא בתוס' שם) משמע דהמשנה מפרשת הכתוב
"כמתנת גו' כברכת גו'" - שהם שני סוגי בנ"א, ודלא כפשוטו
(שלכן כן פרש"י עה"ת) ש"כברכת" מבאר היכולת ד"ידו").

(30) אבל לא תמיד, כי יש ומצד עצמו מרובה הוא בנכסים.
ובזה יובן מה שר' טרפון לא ה' נותן מתנות רבות לעניים, ורע"ק
אכפ"י ע"י שאמר לו אקח לך עיר (כלה רבתי פ"ב), ולא בטענת
פקדון.

(31) ראה ב"ב נג, א. סה, א. עא, א.

1 ליתן באופן של "מתנת", כי: (א) תהיה לו עשירות גדולה - "נכסים מרובים", ו"אוכלין הרבה"³⁸ -
 2 משפחה גדולה, (ב) יהיה לו גם רצון טוב ליתן צדקה בסכר פנים יפות, באופן של "מתנה", בעין יפה
 3 נותן.

*

4 יא. כפי שכבר נזכר בכמה הזדמנויות - הנה שנה זו (החל מ"ג ניסן³⁹) היא שנת המאה⁴⁰
 5 מהסתלקות-הילולא של כבוד-קדושת אדמו"ר ה'צמח-צדק'.

6 בשנת המאה, יש חשיבות מיוחדת לערב ראש השנה, כ"ט אלול - שזהו יום הולדת של כבוד-קדושת
 7 אדמו"ר ה'צמח-צדק'⁴¹.

8 ומזה: מצד הקשר (והדמיון - אף שלא לגמרי, כדלקמן) של היום האחרון של חודש אלול, עם ראש
 9 חודש אלול, גם יום ראשון של ראש חודש אלול⁴²,

10 - שבראש חודש כלולים כל ימי החודש כפי שהם בכת, וגם בסיום החודש הרי הם כלולים, אבל כפי
 11 שהיו בפועל. וכפי שאנו רואים גם בהנוגע להלכה, שביום סיום החודש (יום-כיפור קטן⁴³), עורכים
 12 'חשבון צדק' מכל הענינים של החודש העבר, שכולם (הן המצוות, והן העבירות - שמתקנים אותם
 13 ביום-כיפור קטן, ועל-ידי התשובה מהפכים אותם לזכויות⁴⁴) הם ענינים בפועל -

14 הנני מציע:

15 כיון שבקשר עם שנת המאה להסתלקות-הילולא דכבוד-קדושת אדמו"ר ה'צמח-צדק', מדפיסים עתה
 16 ספרים ומאמרים מבעל ההילולא - חלקם ממה שיוצא לאור עתה לראשונה, וכן חוזרים ומדפיסים ספרים
 17 ומאמרים שלו שכבר נדפסו בעבר, אלא שקשה להשיגם,

18 יתן כל אחד, עבורו ועבור כל אחד מבני ביתו, סכום של מאה - "מאה" מטבעות, וכל אחד יאמוד
 19 את עצמו ליתן מאה ממטבע גדולה יותר - לפי "נדבת ידו", ולפי "מתנת ידו" (וכאשר יאמוד את עצמו
 20 כדבעי, יתכן שיווכח שגם המטבע היותר גדולה היא לא מצד נדבת ידו, אלא מצד מתנת ידו),

21 בתור השתתפות בהדפסת ספרי ומאמרי בעל ההילולא, כבוד-קדושת אדמו"ר ה'צמח-צדק'.

22 הכסף יימסר במשך חודש אלול (כשמרבים בצדקה⁴⁵), ולא יאוחר מכ"ט אלול, ערב ראש השנה, יום
 23 הולדתו.

24 יב. ועל-ידי הדפסת ספרי ה'צמח-צדק' (שיגדיל את לימוד תורתו, שאז "שפתותיו דובכות"⁴⁶),
 25 ועל-ידי נתינת הצדקה⁴⁷ עבור זה (נוסף על גודל מעלת הצדקה ושכרה, וכאמור לעיל, שכאשר נותנים

נקרא ראש חודש (ולא תחילת החודש) - וגם יום א' דר"ח, אף
 שהוא יום השלשים של חודש הקודם, כולל הוא כל ימי החודש
 שלאחריו, שהרי גם הוא נקרא ראש חודש (ואם כתב עליו בגט
 רק "ביום ר"ח" - כשר אפילו אם עדיין לא ניתן ואין חשש עיגון
 (ש"ע אה"ע סק"ו ב"ש סק"ז). קב נקי ס"ג א' ס"ק קא בשם
 מהרמ"ר (בביאורו)) - ישנה שייכות מיוחדת בין ר"ח ויום
 האחרון של החודש, כי נעוץ תחלתו - בסופו דוקא, וסופן -
 בתחלתו דוקא (ס"י שבעה ע"ג).

43 ראה פ"ח לאו"ח סתי"ז (מהרמ"ק). של"ה (קכ, ב. קעט,

א. ועוד). יעב"ץ בסידורו. ועוד.

44 יומא פו, ב.

45 לקו"ת פרשתנו כה, ב.

46 יבמות צז, רע"א. וש"נ.

47 ראה פדר"א פל"ג: "מכח צדקה המתים עתידין לחיות".
 ובתניא אגה"ק (סכ"א) שממשיכה "חיים עליונים מחיי החיים כו'
 להקימה מעפר כו'".

38 פרש"י עה"ת. - וג"ז מוכרח בפשטות הכתובים - דלעיל
 כתיב "כמסת (כמדת) נדבת ירך", וכאן סתם "כמתנת ידו", ולא
 "כמסת מתנת ידו" - כי אין העשירות שלו במדה, כ"א כנאמר
 ביצחק (תולדות כו, יג) "גדל מאד" (ראה פדר"א פל"ג - דורע
 יצחק צדקה לעניים לכך נאמר (שם, יב) "ויברכהו ה'"), ועשירות
 בכל - הן אוכלין הרבה הן נכסים מרובים.

39 יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר ה'צ"צ - תרכ"ו.

40 בענין מאה שנים - ראה ה'צ"צ באוה"ת ר"פ חיי שרה.
 וש"נ. בקשר לצדקה - במאמר שלו ד"ה כל פרוטה כו' (נדפס
 (קה"ת, תשי"ז) בקונטרס מאמרי ה'צ"צ למסכתות ב"מ-ב"ב ע' 7.
 ולאח"ז באוה"ת על מארז"ל ע' מ).

41 בשנת תקמ"ט. - בענין יום הולדת (בפרט של צדיק) -
 ראה לקו"ש ח"ב ע' 601 ואילך (תורת מנחם חל"ד ע' 105
 ואילך). שיחת ח"י אלול תשכ"ב (נדפסה בסה"מ תש"ב ע' 143
 (תורת מנחם שם ע' 279)) בהערות.

42 שנוסף על שראש חודש כולל כל ימי החודש, שלכן

- 1 נדבת ידו, משלם הקדוש-ברוך-הוא שיוכלו ליתן מתנת ידו) - נזכה ל"הקיצו" 48 ורננו שוכני עפר" 49 והוא
2 בתוכם, שיהיה לאחר שנוזכה לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
3 - "הנני מביא את עבדי צמח" 50, ש"מנחם שמו" 51 ו"צמח שמו" 52 (והרי שמו של ה'צמח-צדק' הוא:
4 "מנחם" - חושבניה ד"צמח" 52, ומענדל - חושבניה ד"צדק", שלכן נקראו ספריו בשם "צמח צדק"),
5 יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, ונקיים "יראה כל זכורך" 53 את פני ה' אלקיך גו' איש כמתנת ידו כברכת
6 ה' אלקיך אשר נתן לך".

שנאמר (ישעי' סו, כג) "והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת גו'" (יל"ש ישעי' בסופו) ובשבת ר"ח - ב' פעמים (שם רמז תק"ג) - ומזה דאין תחומין למעלה מעשרה. ובכ"ז פסקינן לדינא דספק הוא (רמב"ם הל' שבת פכ"ז, ג. טושו"ע או"ח סת"ד) כיון דבש"ס הוא בעיא דלא איפשטא (עירובין מג, ב). - ומזה ראי' דאפילו במקום ספק בש"ס דילן לא פשטינן ממק"א (ואולי אגדה שאני). ואכ"מ (וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 383 ואילך).

(48 ישעי' כו, יט.
49) בטל של אור גדול של מעלה (זח"א קיח, סע"א), שזהו טל תורה (תניא ספלי"ן). ועיין השייכות לחודש אלול - בלקו"ת ר"פ עקב (יד, א).
50) זכר' ג, ת. וראה פירוש הראב"ע שם.
51) סנהדרין צח, ב.
52) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.
53) אשר "כשיגיע הקץ" יהי' זה בכל שבת ובכל חודש

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מני"א, תשי"ט
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד
סניף מחנה גן ישראל
וסניף מסבות שבת מחנה יומי
אשר במאנטרעאל
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ו מני"א עכ"פ ידיעה בקיצור הכי נמרץ מסיום המחזורים, ומובנת הפליאה והתמיה הכי גדולה על שאינם כותבים כלל איך שעברו המחזורים וכו' ויהי רצון שימלאו בהזדמנות הבאה.

ובאם מודיעים ע"ד דברים שאינם גורמים נחת רוח (בהכרח אבל בכ"ז הרי מודיעים), עאכו"כ שצריכים להודיע מדברים הגורמים נחת רוח וכידוע (ולמרות) שעוד רבנו הזקן התאונן על הנהגה הפכית.

ויהי רצון שימשיכו כאו"א בפעולות כהאמורות גם לאחר סיום המחזורים, שהרי כר נרחב ושטח רחב בפעולות הפצת המעינות, שזוהי נקודה הפנימית של הפעולות ויעשו זה מתוך שמחה וטוב לבב.

וכיון שמתקרבים אנו לחדש אלול הוא חדש הרחמים ועת רצון וכמבואר בלקו"ת לרבנו הזקן שאז מאירים י"ג מדות הרחמים, הנה יבשרו טוב בטוב הנראה והנגלה בענינים הכללים ובענינים הפרטים גם יחד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. משיחות ש"פ ראה, מבה"ח אלול ה'תש"נ.

תרגום מאידית

29 כידוע שישנם שני אופנים בקשר של הקב"ה
 עם בני"י (ובאופן ההמשכה מלמעלה וההתעוררות
 מלמטה לעבודת ה') – כפי שהם מתבטאים בשני
 פסוקים שב"שיר השירים" (דקאי על ה"חתונה"
 (יום חתונתו זה מתן תורה⁵) שבין הקב"ה ובנ"י):
 אופן אחד, שזה בא מלמעלה (בדרך אתערותא
 דלעילא) – "דודי" לי (והוא ממשיך לאח"ז) ואני
 לו"; אופן שני, שענין זה נפעל ע"י התעוררות
 האדם שלמטה (בדרך אתערותא דלתתא) – "אני²
 לדודי (וזה ממשיך לאח"ז) ודודי לי".
 תכלית הכוונה היא – עבודה בכח עצמו, לא
 באופן של "נהמא דכיסופא" ע"י התעוררות
 מלמעלה, אלא שה"אני" (המציאות) של יהודי
 למטה מתעורר "לדודי", להקב"ה, שאז הקשר שלו
 עם הקב"ה הוא באופן פנימי, ה"אני" (מציאות) שלו,
 במציאותו הוא, קשורה עם "דודי". ולכן זה פועל
 שגם האתערותא דלעילא שנמשכת לאח"ז (ע"י
 האתערותא דלתתא) – "ודודי לי" (לאחרי וע"י
 "אני לדודי") – ה"ה פנימית ונעלית יותר
 מאתערותא דלעילא שבאה קודם העבודה דלמטה
 ("דודי לי ואני לו"), כי כאשר המשכה היא ע"י
 "דודי לי", היא נמשכת אמנם ממקום נעלה יותר
 (ממה שנברא, "אני", יכול להגיע אליו), אך בכך
 מודגש הכח של "דודי", של המשפיע, באופן של
 חסד חנם, ואם-כן לא בהכרח שיחדור באדם
 בפנימיות; משא"כ ע"ז שלפנ"ז בא ה"אני לדודי"
 (וזה מביא ל"ודודי לי") ה"ז קשור עם מציאות
 האדם בפנימיות, ויתירה מזו – שזה מביא אח"כ
 אתעדל"ע נעלית יותר (מזו שבאה מלמעלה קודם
 עבודה זו⁷).

1 א. בעמדנו בשבת מברכים חודש אלול, חודש
 2 החשבון והתשובה¹ של השנה שחלפה, החודש
 3 שבו צריכים לעשות חשבון הנפש על ההתנהגות
 4 במשך כל השנה, על מנת לתקן, להשלים ולשפר
 5 את העבודה; וכמו"כ חודש ההכנה לקראת השנה
 6 הבאה – ה"ז הזמן המתאים להתבונן במספר
 7 נקודות של חשבון הנפש,
 8 ובמיוחד – ע"פ התורה-הוראה שאפשר ללמוד
 9 מפרשת השבוע, פ' ראה – שקורין אותה תמיד
 10 בשבת מברכים חודש אלול (או בשבת ראש חודש
 11 אלול), ובמילא מובן שישנה שייכות ביניהם.
 12 ב. בחודש אלול – להיותו חודש החשבון
 13 והסך-הכל של השנה שעברה וחודש ההכנה לשנה
 14 הבאה – משתקפת הכוונה והתכלית של כללות
 15 עבודת האדם לשמש את קונו (במשך כל השנה),
 16 כמרומו בראשי תיבות של אלול – "אני² לדודי
 17 ודודי לי"³, שזהו התוכן הכללי דעבודת האדם –
 18 שהמציאות (אני) שלו תהי' קשורה ומאוחדת עם
 19 הקב"ה (דודי), וכפי שהוא "דודי", מלשון ידידות
 20 ואהבה⁴ – קשר קרוב ועמוק של אהבה.
 21 והתקשרות זו היא בשני אופנים: אני לדודי –
 22 ההתעוררות של יהודי שנמשך ומקשר את עצמו
 23 עם (אהבה אל) הקב"ה, על-ידי עבודתו בתורה
 24 ומצוות; ודודי לי – ההמשכה (מתוך אהבה)
 25 מהקב"ה לבני".
 26 ובזה גופא – אופן העבודה דחודש אלול הוא:
 27 שתחילה "אני לדודי", ולאח"ז "ודודי לי", שבה
 28 מתבטאת שלימות העבודה.

(1) ראה לקוטי מהרי"ל הל' ימים נוראים. ל"ת להאריז"ל
 עה"פ (תצא כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים. טואו"ח ר"ס תקפא.
 סה"מ אידיש ע' 75, 78, 129. ועוד.

(2) שה"ש ו, ג.
 (3) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ב"ח לטואו"ח
 סתקפ"א (ד"ה והעבירו), פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים
 להאריז"ל שה"ש שם. ועוד – נסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' פב
 הערה 67.

(4) ראה ב"ח שם.

(5) משנה סוף תענית (כו, ב).

(6) שה"ש ב, טו. וראה אוה"ת פרשתנו (ריש ע' תשצא).
 שה"ש ע' תקמג. ד"ה דודי לי תרכ"ז בתחלתו. סד"ה אני לדודי
 עטר"ת. ד"ה אני לדודי ה"ש"ת פ"א. ס' השיחות תש"ג ע' 177.
 ועוד.

(7) לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, א ואילך. וראה לקו"ש ח"ט
 ע' 159 ובהערה 14. ס' השיחות תשמ"ט ע' 690.

ג. עפ"י תוכן גם השייכות דחודש אלול לפ' 21
 ראה: 22
 שלימות העבודה ד"אני לדודי ודודי לי" 23
 (ההתאחדות בין המציאות ("אני") של יהודי עם 24
 הקב"ה) היא כשזה באופן של "ראה", ראי'. 25

החידוש של ראי' לגבי שמיעה (ושאר הכחות) 26
 הוא, שכאשר מישוהו רואה דבר מסויים כמו עיניו, 27
 ה"ז מתאמת אצלו בתכלית ההתאמתות. בסגנון 28
 אחר: האדם הרואה מתאחד כולו עם הדבר הנראה, 29
 כך שלא יתכן בזה שום שינויים, אף אחד לא יכול 30
 לשנות את דעתו ולומר שהמציאות היא שונה, שכן 31
 הוא ראה זאת בעצמו; ובניגוד למצב הדברים 32
 בשמיעה וכיו"ב, שאפילו כאשר שומע דבר ממקור 33
 נאמן, הדבר לא נתאמת ונתאחד אצלו כ"כ, ויתכן 34
 שיהי' לו שינויים בזה (כעבור זמן, או לאחר 35
 הרהור נוסף, או כאשר שומע מאחר גירסא שונה 36
 וכיו"ב). שלכן הדין הוא ש"אין עד נעשה דייק", 37
 כי "כיון דחזיוהו כו' לא מצו חזו לי' זכותא" 38
 ומזה מובן גם בפרטיות פירוש הפסוק בריש 39
 פרשתנו – "ראה אנכי נותן לפניכם היום": 40

התורה אומרת ליהודי, שאלקות ותומ"צ (אשר 41
 "אנכי נותן לפניכם היום" 13) צ"ל אצלו באופן של 42
 "ראה", ראי' באלקות, אי"ז רק כדבר שהוא שומע 43
 או מאמין שאכן כך הוא (שזה יכול להיות כדבר 44
 נוסף על מציאותו, כך שיכולים לחול בזה 45
 שינויים), אלא זה צריך להתאמת ולהתאחד בו כמו 46
 דבר שהוא רואה, שהוא בטוח לחלוטין באמיתיות 47
 הדבר, ולא שייך שיהי' לו שינויים בזה, ואפילו לא 48
 חלישות. 49

ועי"ז (שעבודתו היא באופן של ראי' באלקות) 50
 נפעלת השלימות בהעבודה ד"אני לדודי ודודי לי" 51
 – ההתאחדות בין מציאות האדם ("אני") והקב"ה 52
 ("דודי"), כי ראי' חודרת ב"אני" (מציאות האדם), 53
 שהוא בעצמו – "אני" – רואה את אמיתית 54
 האלקות (משא"כ כששומע אודות זה, ה"ז לא 55
 תמיד חודר ב"אני" שלו). 56

(12) ר"ה כו, א. – משא"כ כשהדיינים שומעים מהעדים – אף שברור להם שהעדים אומרים אמת – חזו לי' זכותא.

(13) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (יה, א. ושם, סע"ג), ש"אנכי נותן לפניכם היום" קאי על גילוי בחי' אנכי ה' אלקיך בדיבור הראשון של קבלת התורה. וע"פ המבואר בכ"מ, שדיבור אנכי כולל כל עשרת הדברות הכוללות כל התומ"צ, מובן, ש"אנכי נותן לפניכם היום" קאי על כל התומ"צ.

1 [וע"ד סדר החתונה בפשטות למטה, שקודם
 2 הקידושין, שהאיש מקדש את האשה (ההשפעה של
 3 המשפיע להמקבל), הכלה מסוכבת את החתן שבע
 4 פעמים, העבודה והתעוררות של המקבל – "אני
 5 לדודי", שממשיך אח"כ את "ודודי לי"].
 6 והיות שבחודש אלול עומדת בגלוי כללות
 7 עבודת האדם (כנ"ל), לכן אז הוא סדר העבודה של
 8 "אני לדודי ודודי לי" – כי בזה מתבטא עיקר
 9 ושלימות כל העבודה, שתחילה ישנה עבודת האדם
 10 בכח עצמו בחודש אלול⁸, וזה ממשיך לאח"ז
 11 (במילא) את ההמשכה מלמעלה למטה של "ודודי
 12 לי" בחודש תשרי. עד שגם ה"ודודי לי" נכלל
 13 ב"אלול"⁹ (אע"פ שבפועל זה בא בחודש תשרי
 14 שלאחרי זה), כיון שבעבודה ד"אני לדודי",
 15 שמגיעה עד לעצמותו ית' (שממנו נמשכים כל
 16 ההמשכות, גם ההמשכה של "ודודי לי"), נכללת
 17 גם ההמשכה של "ודודי לי"¹⁰, ז.א. שלימות
 18 החיבור וההתאחדות של יהודי עם הקב"ה, מלמטה
 19 למעלה (אני לדודי) ומלמעלה למטה (ודודי לי) גם
 20 יחד¹¹.

(8) ואף שגם האתעדל"ת בחודש אלול (אני לדודי) הוא בכח האתעדל"ע שקדמה לה דהתגלות י"ג מדה"ר בחודש אלול, כמשל המלך בשדה (לקו"ת פרשתנו לב, א ואילך) – הרי זה נתינת כח לעבודת התחתון, והעבודה היא מצד התחתון, בימי החול דוקא (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1343 הערה 6). ולא עוד, אלא שגם שלימות המשכת יגמדה"ר בחודש אלול הוא דוקא ע"י העבודה ד"אני לדודי", וכמרומו גם בזה ש"אני לדודי" הוא ר"ת "אל", גילוי שם אל, "שהוא ראשית כל הי"ג מדות ומקורן וכללותן" (לקו"ת שם, ב) – ראה ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 690 ואילך.

ועפ"ז יומתק המשל דמלך בשדה דוקא (ולא מלך בשוק* וכיו"ב, שגם זה הוא משל על המשכת יגמדה"ר בימי החול), כי שדה הוא מקום מקור חיות האדם, ארץ ממנה יצא לחם (איוב כח, ה), ולחם לבב אנוש יסעד (תהלים קד, טו), והרי צמיחת החטים (שמהם נעשה לחם) הוא ע"י עבודת האדם בשדה, חרישה, זריעה, קצירה וכו', שכח הזריעה של הקב"ה באדמה, וגילוי דבר זה הוא ע"י האדם שעובד את האדמה ומוציא ומגלה בארץ את כח הזריעה שבה. וכמו"כ בנמשל: שלימות המשכת וגילוי יגמדה"ר בחודש אלול נעשה ע"י עבודת האדם, "אני לדודי".

(9) וכנרמז גם בזה שהד' יודי"ן בס"ת ד"אני לדודי ודודי לי" (אלול) הם כנגד הארבעים יום מר"ח אלול עד וכולל יוה"כפ (ב"ח הנסמך לעיל הע' 3), דהיינו, שאלול כולל גם העשרה ימים – וכולם – מר"ה ליוה"כפ.

(10) ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רסט. ס' השיחות תשמ"ט שם. (11) וכמבואר בלקו"ת פרשתנו ד"ה ושמתי כדכד (ס"ד), "להוי כדין וכדין", החיבור דההמשכה מלמעלה למטה וההעלאה מלמטה למעלה.

(* ע"ד המשל בוהר ס"פ בחוקותי משוקא דבורסקי.)

36 אצלו שקר"ט האם היא (מצ"ע) אחיזת עינים או
 37 מציאות²⁰ ונהוא צריך ראי' מהתורה שהעולם אכן
 38 מציאות²¹, כמ"ש²² "בראשית ברא אלקים את
 39 השמים ואת הארץ", או שחלק ממנו מציאות
 40 וחלק אחיזת עינים, ואפילו בתור מציאות (ולא
 41 דבר דמיוני) – הרי העולם וכל הנבראים (מצ"ע)
 42 הם מציאות של "כזוב", בלה"ק, מציאות לפי שעה,
 43 כיון שהם (מצד עינים) הווים ונפסדים וסו"ס
 44 יתבטלו²³, שכולם באופן של "חרוב" (לאחרי שית
 45 אלפי שנין), בדוגמת נהרות המכזבין שפוסקין
 46 לאחר שבע שנים, במילא אי-אפשר לכוונתם אפילו
 47 בשעת מעשה "מים חיים"²⁴. ובכל אופן – אפילו
 48 אם העולם הוא מציאות אמיתית לפי שעה, יהודי
 49 יודע שלא בזה תלוי' מציאותו וקיום חיותו, החיות
 50 וקיום שלו (ועד"ז חיות וקיום כל העולם) תלוי'
 51 באלקות, "אלקים חיים" ("ואתם הדבקים בה'
 52 אלקיכם – עי"ז אתם – חיים"²⁵), ובתורה ומצוות
 53 שהם "חיינו ואורך ימינו".
 54 זאת אומרת: כאשר יהודי מביט על העולם,
 55 הוא רואה – "ראה" (ראי' שמתאמת בו) –
 56 שהאמת היא (לא מציאות העולם, אלא) כח הפועל
 57 בנפעל. ובמקום – הוא רואה איך ש"הוא מקומו
 58 של עולם (ואין העולם מקומו)"²⁶, שה"מקום"
 59 האמיתי הוא – אלקות, וכידוע ש"מקום"

1 ד. ובעומק יותר:
 2 ההתאמתות דראי' מתבטאת בכך, שנוסף לזה
 3 שהדבר אמת אצל האדם הרואה (כי הוא בעצמו
 4 ראה זאת), הרי עצם הדבר שרואה – הוא אמת
 5 בתכלית, ז.א. שאינו רואה רק את חיצוניות הדבר,
 6 אלא גם את פנימיותו, כל האמת שבו.

7 נוסף לכך שהכוונה ב"ראה אנכי נותן לפניכם
 8 היום" היא שצ"ל ראי' באלקות, העבודה בתומ"צ
 9 צריכה להיעשות באופן של ראי' – ה"ז כולל גם
 10 הפירוש, ש"ראה" של יהודי – ההתאמתות שלו –
 11 צריכה להתבטאות דוקא ב"ראה) אנכי נותן
 12 לפניכם היום" ולא בדברים אחרים, הראי'
 13 וההתאמתות שלו צ"ל דוקא באמת דאלקות ותומ"צ,
 14 ואילו כל עניני העולם הם אצלו לא באמת באופן
 15 של ראי':

16 העולם נברא ע"י הקב"ה באופן, שטבע העולם
 17 (מצ"ע) מכסה על מציאותו האמיתית (טבע מלשון
 18 טבעו בארץ¹⁴, ועולם מלשון העלם והסתרה¹⁵) –
 19 החיות האלקית, דבר ה' שמהוה מחי' ומקיים כל
 20 דבר בעולם. וע"פ טבע עיני בשר האדם רואה את
 21 גשמיות העולם, ומצ"ע (מבלי התבוננות) ה"ז
 22 אצלו האמת – כיון שהוא רואה זאת, וזה נתאמת
 23 אצלו.

24 אבל הכוונה היא שע"י עבודתו, יגיע האדם
 25 להבנה, עד כדי ראי' באופן של "ראה", שהאמת
 26 היא – אלקות, הקב"ה שמהווה מחי' ומקיים כל
 27 נברא, ובלשון הרמב"ם¹⁶: וה' אלקים אמת¹⁷, הוא
 28 לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא
 29 שהתורה אומרת¹⁸ אין עוד מלבדו, כלומר אין שם
 30 מצוי אמת מלבדו כמותו.

31 עד שמגיע לדרגא, שהראי' ("ראה") שלו,
 32 ההתאמתות שיש לו ע"י ראי' – היא דוקא ב"אנכי
 33 נותן לפניכם היום", הוא רואה שאלקות (ותומ"צ)
 34 היא האמת היחידה שיש לה קיום נצחי בלא
 35 שינויים¹⁹, משא"כ בנוגע להעולם והנבראים קיימת

(20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' קמט. המשך תרס"ו ע' תלב. ובכ"מ.

(21) וכידוע הראי' מדין התורה (סנהדרין סז, א – במשנה) "שנים לוקטים קישואים, העושה מעשה חייב, והאוהז עינים פטור" (ראה סה"מ תרכ"ט שם. המשך תרס"ו שם. ובכ"מ).

(22) בראשית א, א.

(23) דאף שישנו ענין הנצחיות גם בנבראים שצבא השמים קיימים באיש וצבא הארץ קיימים במין שהוא מצד כח א"ס הפועל שהם עצמם יהיו קיימים באופן נצחי, ועד שזה שלע"ל יופסדו הוא רק מצד רצון הבורא (ראה בארוכה ס' החקירה להצ"צ בתחלתו. שם ע' קא ואילך. ד"ה תקעו תש"ז. ועוד), הרי כח הא"ס שבנבראים "הוא מחוץ להם שאינו מתייחד עמהם" (ד"ה צהר תעשה תרע"ג), וראה מו"נ הקדמה יב: ומצד עצמם הם נפסדים. ועד שגם עכשיו הם הווים ונפסדים בעצם מהותם, אלא שאינו ניכר והם נראים חזקים, וכשיעלה רצון הבורא, אז תוכר ההפסדות שהי' בהם כל משך זמן קיומם (ד"ה אתה הוא הוי' לברך תש"א בתחילתו) – ראה בכ"ז לקו"ש ח"ה ע' 98 הערה 19.

(24) פרה פ"ה מ"ט. וראה לקו"ש ח"ו ע' 92 ואילך. חט"ו ע' 427 ואילך.

(25) ואתחנן ד, ד. וראה אדר"נ ספל"ד.

(26) ב"ר פס"ח, ט.

(14) איכה ב, ט. וראה אוה"ת שה"ש ע' שיד ואילך. ד"ה קטנתי תרע"ח. פדה בשלום תרע"צ. ועוד.

(15) לקו"ת שלח לו, ד.

(16) הל' יסוה"ת פ"א ה"ד.

(17) ירמי' יו"ד, יו"ד.

(18) ואתחנן ד, לה.

(19) בכלל הבא לקמן ראה ד"ה וביום שמחתכם תרנ"ו. הגהות

לד"ה פתח אליהו תרנ"ח. קוני' ומעין מ"ב פ"ב. ד"ה ראשית גוים תר"פ. ד"ה כל המרחם תש"ט פ"א. ועוד.

38 כח העצמות (שיש הנברא (דעולם) הוא מציאות
 39 אחת עם יש האמיתי³¹), ואיך שכל פרטי העולם
 40 הם ביטוי של "מה גדלו מעשיך ה'"³² "מה רבו
 41 מעשיך ה'"³³: "כי אראה שמך מעשה
 42 אצבעותיך"³⁴, כשמביטים על השמים רואים את
 43 ה"מעשה-ידיים" ("האנט-ארבעט") של הקב"ה,
 44 וכל הנבראים נבראו בשביל התורה ובשביל
 45 ישראל³⁵, ולדוגמא – מסתכלים על הכוכבים,
 46 רואים איך שמציאותם היא דוגמא ל(מספר) בני
 47 ישראל, מסתכלים על הלבנה – רואים איך
 48 שמציאותה היא דוגמא לבני הדומין (ומונין)
 49 ללבנה, והם עתידים להתחדש כמותה, וכיו"ב.
 50 ה. ובפרטיות יותר – כפי שזה נרמז בתיבות של
 51 הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום":
 52 "ראה" – באופן של ראי' דוקא, לא שמיעה
 53 בלבד, שיכולה להיות באופן שמכניס בוו ומוציא
 54 בזוי³⁶, ואפילו שמיעה אמיתית – אינה נעשית
 55 לגמרי בהתאמתות והתאחדות עם האדם, ויתכן
 56 שינויים, כנ"ל.
 57 "אנכי" – אנכי מי שאנכי, כח העצמות, נוסף
 58 לדרגות באלקות שלמטה מזה שמלוכשות בכריאה.
 59 "נותן" – ישנה על כך ההמשכה ונתנת-כח
 60 ונתנה מ"אנכי", וכל הנותן בעין יפה נותן³⁷.
 61 "לפניכם" – זה (הפנימיות דלמעלה, סתים
 62 דקוב"ה³⁸, בחי' רז) נמשך בפנימיות דבני, באופן
 63 של "פנים"³⁹ בפנים דיבר ה' עמכם, כי בשעת קבלת
 64 התורה נמשך לכל אחד ואחד מישראל בחי' הוי'
 65 בבחי' פנים שלהם כו', וזהו ענין קבלת הדבור אנכי
 66 ה' אלקיך, פי' שיהי' בחי' שם הוי' מאיר ומתגלה
 67 בך כל-כך עד שיהא נקרא על שמך להיות אלקיך,
 68 אלקים שלך".

1 (בגימטריא קפ"ו) הוא סך-הכל של אותיות שם
 2 הוי' בכפל²⁷; ובכללות – הוא רואה איך שהקב"ה
 3 נמצא גם למטה במקום זמן, דהיינו שמתייחד
 4 במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום
 5 והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הוי' באדנות
 6 ב"ה]²⁸. ועד"ז בנוגע לכל הנבראים בעולם – הוא
 7 רואה איך שאמיתית מציאותו של כל דבר היא
 8 החיות האלקית שמחי' אותו.

9 ויתירה מזו: ה"ראה" צ"ל לא רק בכח הפועל
 10 בנפעל, דבר ה' (בחי' מלכות) שמתלבש בנבראים,
 11 אלא "ראה אנכי" – הוא רואה בחי' אנכי מי
 12 שאנכי, כח עצמותו ית' בכריאה, אשר "הוא לברו
 13 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש
 14 בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה"²⁹.

15 [ולהוסיף, שענין זה גם נרמז בתיבת "ראה":
 16 "ראה" עם הכולל בגימטריא רז. ויש לומר, שזה
 17 רומז ע"כ שהראי' (באלקות) צ"ל גם בדרגות
 18 דאלקות שמוסתרות (רז) מצ"ע, ועד לכח העצמות,
 19 וזה צריך להאיר בגלוי (רז בגימטריא אור) באופן
 20 של "ראה". ע"ד כמו במתן תורה (שאז הי' "ראה
 21 אנכי נותן לפניכם היום") שהיתה ראי' במעשה
 22 המרכבה וכסא הכבוד, בחי' הו שבאלקות].

23 ולאידך גיסא: אין הפירוש שעי"ז שהראי' של
 24 יהודי היא באלקות – ה"ז שולל את מציאות האדם
 25 והעולם (הנראים בעיני בשר), אלא אדרבה – הוא
 26 רואה איך שאלקות היא המציאות האמיתית של
 27 האדם והעולם: ישנה מציאות של "אני",
 28 ו"לפניכם", והיהודי ע"י עבודתו רואה איך
 29 שה"אני" שלו, יש הנברא, בא מיש האמיתי והוא
 30 מאוחד עמו³⁰. זאת אומרת, שישנם שני הדברים:
 31 הוא יש (ולא אין), אבל היש מרגיש ורואה איך
 32 שהוא באמת מציאות אחת עם יש האמיתי, שהוא
 33 נעלם, אינו בראי' מוחשית.

34 ועד"ז בנוגע להעולם, לא שוללים את מציאות
 35 העולם, שכן התורה אומרת שישנו עולם (כנ"ל),
 36 ורואים את העולם בעיני בשר (שבראם הקב"ה),
 37 אלא שרואים בעולם את כח הפועל בנפעל ועד –

(31) ראה ס' השיחות תשמ"ח ע' 520 הערה 42.

(32) תהלים צב, ו.

(33) שם קד, כד.

(34) שם ח, ד.

(35) פרש"י ר"פ בראשית.

(36) אבות פ"ה מט"ו.

(37) ב"ב נג, א. וש"נ.

(38) ראה ד"ה ראה עטר"ת.

(39) לקו"ת ריש פרשתנו.

(27) תקו"ז תכו"ו (עא, ב). תמ"ב (פא, ב ואילך). פרס שער ערה"כ בערכו. הובא באוה"ת בחוקתי ע' תרעו. נ"ך ס"ע תא.

(28) שעוהיה"א פ"ז (פב, סע"א).

(29) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(30) ביאורי הזהר לאדהאמ"צ בשלח מג, ג.

ז. ע"פ הנ"ל יובן גם המשך הפרשיות, שאחרי 39
 פ' ראה באים לפ' שופטים – "שופטים ושוטרים 40
 תתן לך בכל שערך": 41
 העבודה של יהודי באופן של ראי', בתכלית 42
 ההתאמתות וההתאחדות – צריכה להתבטאות 43
 בעבודתו והנהגתו בפועל (הן בנוגע לכלל ישראל, 44
 והן בנוגע לשופטים ושוטרים שבכל א' בעבודתו 45
 הפרטית), כפי שמורים השופטים, "דיינין הפוסקים 46
 את הדין" 43, הענין דלימוד התורה לידע המעשה 47
 אשר יעשון, ו"שוטרים", "הרודין את העם אחר 48
 מצוותן כו" 43 – העבודה במעשה בפועל 44.
 ועי"ז שעבודה זו באה לאחר הקדמת העבודה 50
 באופן של ראי' – הרי ה"שופטים ושוטרים" הם 51
 בתכלית השלימות, לא באופן של דין וגבורה כדי 52
 למנוע ענינים בלתי-רצויים, כי-אם בכדי שיהי' 53
 "ושפטו את העם משפט צדק" 45 [ובכלל זה – 54
 החשבון-צדק שעושים בחודש אלול], באופן של 55
 חסד ורחמים, "ושפטו העדה גו' והצילו העדה" 46, 56
 ועי"ז עצם המציאות של שוטרים – כל הענינים הם 57
 כדבעי מלכתחילה (אין צורך כלל להגיע למצב 58
 שהם יתנהגו באופן של דין וגבורה), 59
 וע"ד כפי שהי' אצל אברהם אבינו, "יצוה את 60
 בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה 61
 ומשפט" 47 (ע"ד "שופטים ושוטרים גו' ושפטו את 62
 העם משפט צדק"), שזה בא לאחרי ההקדמה של 63
 עבודתו בגילוי אלקות בעולם (באופן של ראי'), 64
 "ויקרא שם בשם הוי' אל-עולם" 48, ולא רק "אל- 65
 העולם" 49 (– אלא ע"ד העבודה ד"ראה אנכי גו'"). 66
 ח. ע"פ המדובר לעיל ישנו גם לימוד בפועל 67
 בנוגע לעבודה המיוחדת שצ"ל בחודש אלול כדי 68
 להביא בפועל את ה"אני לדודי ודודי לי"; וזהו 69
 במיוחד ע"י לימוד התורה, וכמנהג ישראל 70
 שבחודש אלול מוסיפים בלימוד התורה 50 [נוסף 71

1 "היום" – לא מספיק ה"ראה אנכי נותן לפניכם"
 2 שהי' בשעת מתן-תורה ובזמן מתן-תורתנו בכל
 3 שנה, או ראי' שהיתה אתמול ושלשום, אלא הראי'
 4 בזה צ"ל "היום", "כל מקום שנאמר היום הוא נצחי
 5 ולעולם גם היום הזה" 39, בכל יום יהיו בעיניך
 6 חדשים.

7 ו. וכשם שזה בעבודתו של יהודי בראיית
 8 אלקות, כך הוא גם בעבודת הנפש שלו:
 9 שלימות העבודה היא, כאשר אצל היהודי מאיר
 10 בגלוי (– באופן של ראי') איך שאמיתית מציאותו
 11 היא הנשמה שבו (לא הגוף), ובנשמה עצמה – לא
 12 רק הגילוי של הדרגות הנמוכות, אלא בחי' אנכי
 13 שבנשמה, יחידה שבנפש (שהיא דבר אחד עם בחי'
 14 יחיד (אנכי) שלמעלה), כך שהיחידה שבנפש
 15 מאירה בגלוי בכל הדרגות והכחות שלו, באופן של
 16 "אנכי הוי' אלקיך", מ"אנכי" נמשך הגילוי של ד'
 17 אותיות שם הוי' בנפש כל ישראל, באופן של
 18 "לפניכם", "שיהי' בחי' שם הוי' מאיר ומתגלה כך
 19 כל-כך עד שיהא נקרא על שמך להיות אלקיך,
 20 אלקים שלך" 39, עד – שד' אותיות שם הוי' מאירות
 21 בגלוי בציור גוף האדם (הראש כנגד היר"ד, גוף
 22 כנגד הוא"ו, וחמש אצבעות הידים והרגלים כנגד
 23 הה"א ראשונה וה"א אחרונה) 38, כך שכאשר
 24 מסתכלים על הגוף – רואים ("ראה") איך שהוא
 25 השתקפות של (ד' אותיות של) שם הוי'. וכל זה –
 26 "היום", בכל יום מחדש.

27 ועי"ז שבנפש היהודי ישנה העבודה ד"ראה
 28 אנכי נותן לפניכם היום", ה"ז נותן לו כח שיוכל
 29 לפעול את העבודה דגילוי אלקות גם בחלקו
 30 בעולם, עד – לגלות את האמת דאלקות בכל
 31 העולם כולו, ש"אין עוד מלבדו", ו"כל" 40 מה
 32 שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", ה'
 33 ימלוך לעולם ועד" 41, שבכל העולם כולו, ובכל
 34 השבעים אומות יראו בגלוי אחדותו ית', הוי' אחד
 35 ושמו אחד 42.

36 ועל ידי זה נפעלת שלימות העבודה ד"אני
 37 לדודי ודודי לי" – ההתאחדות של היהודי ("אני")
 38 עם הקב"ה ("דודי"), כנ"ל.

(43) פרש"י ר"פ שופטים.

(44) ראה ס' השיחות תשמ"ט ע' 661. וש"נ.

(45) ר"פ שופטים.

(46) מסעי לה, כר-כה.

(47) וירא יח, יט.

(48) שם כא, לג.

(49) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. המשך תער"ב ח"א

פקל"ג. ועוד.

(50) וכידוע שא' מהר"ת באלול הוא "אנה לידו ושמתי לך"

(משפטים כא, יד. ל"ת ושעה"פ להאריז"ל עה"פ. פע"ח שער ר"ה

(40) אבות ספ"ו.

(41) בשלה טו, יח.

(42) זכרי' יד, ט.

ט. עד"ז ועפ"ז הוא מנהג ישראל להוסיף²⁶
 בחודש אלול בגמילות-חסדים ובצדקה⁵⁸, ובכלל –
 באהבת ישראל:²⁸
 כשם שבעבודה הפרטית של כל יהודי צ"ל "אני²⁹
 לדודי ודודי לי", ובאופן שרואה בגלוי באופן של³⁰
 ראי' איך שפנימיות ואמיתיות מציאותו היא³¹
 הנשמה שלו ואלקות – כך צ"ל גם בנוגע לכלל³²
 ישראל, שמבלי הבט ע"ז ש"הגופים מחולקים",³³
 הרי כל בניי "כולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן³⁴
 נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם³⁵
 בה' אחד"⁵⁹, עד שהם באמת מציאות אחת ממש,³⁶
 כמו "גוף אחד"⁶⁰, "מנורת זהב כולה"⁶¹, מקשה³⁷
 אחת (אע"פ שבפרטיות נחלקת המנורה לז' קנים),³⁸
 ועי"ז שעושים גופם טפל ונפשם עיקר – שמצד³⁹
 הנפש הרי כולם מאוחדים⁵⁹ – באים ל"ואהבת⁴⁰
 לרעך כמוך"⁶², לא רק מצד רגש האהבה⁶³, אבל⁴¹
 בנוגע לעצם מציאותו (החיות) הרי "חיין⁴²
 קודמין"⁶⁴, ו"אדם קרוב אצל עצמו"⁶⁵ [ועד"ז⁴³
 בלימוד התורה – הוא קודם אפילו לבנו⁶⁶], אלא⁴⁴
 שגם בעצם מציאותם כל בניי הם מציאות אחת⁶⁷.⁴⁵
 והאהבת ישראל (מצד אחדות כל ישראל)⁴⁶
 מתבטא גם בהנהגתו בפועל – ע"י ההוספה⁴⁷
 בחודש אלול בנתינת צדקה [כולל ביום השבת, ע"י⁴⁸

1 לכך שהוא בא בהמשך לחמשה עשר באב⁵¹,
 2 ש"מכאן ואילך דמוסיף יוסיף", "דמוסיף לילות על
 3 הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו"⁵²,
 4 כמדובר בהתוועדויות קודמות]:
 5 האופן וכח כיצד יהודי פועל את ה"אני לדודי
 6 ודודי לי" באופן של "ראה אנכי נותן לפניכם
 7 היום" – ה"ז בעיקר ע"י לימוד התורה, כידוע
 8 ש"ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא
 9 בקוב"ה"⁵³, היינו שע"י אורייתא, אשר אורייתא
 10 וקוב"ה כולא חד, מתגלה איך שישראל וקוב"ה
 11 כולא חד⁵⁴:
 12 כאשר יהודי לומד תורה, דרושים לכך שני
 13 תנאים (שני הקצוות הנ"ל בענין היחוד בין יש
 14 הנברא ויש האמיתי): ישנה מציאות האדם שלומד
 15 תורה בשכלו, וביחד עם זה – בא לימוד התורה
 16 לאחרי ההקדמה והכנה דברכת התורה, ענין
 17 הביטול ל"נותן התורה" – שהוא מתעלה ממקומו
 18 הוא אל "מקום התורה" (ולא ח"ו להוריד את
 19 התורה למקום האדם); ועי"ז שהוא נעשה מאוחד
 20 עם התורה ב"יחוד נפלא כו"⁵⁵, אשר התורה היא
 21 חכמתו ורצונו של הקב"ה, והוא וחכמתו חד, הוא
 22 ורצונו חד, אורייתא וקוב"ה כולא חד⁵⁶, ו"אנא
 23 נפשי כתבית יהבית" (ר"ת אנכי⁵⁷) – הוא נעשה
 24 מאוחד עם הקב"ה, "אני לדודי ודודי לי" – ישראל
 25 וקוב"ה (ע"י אורייתא) כולא חד.

(58) כידוע שאלול ר"ת "איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר
 ט, כב. ספר ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל). וראה לקו"ת פרשתנו
 כה, ב.

(59) תניא פל"ב.

(60) ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד ובקה"ע שם. וראה סהמ"צ
 להצ"צ מצות אהבת ישראל.

(61) זכר"ד, ד, ב.

(62) קדושים יט, יח.

(63) ועד"ז רגש הכבוד לחברך (שצ"ל כמורא רבך ומורא רבך
 כמורא שמים – אבות פ"ד מ"ב).

(64) ב"מ סב, א.

(65) סנהדרין ט, סע"ב. וש"נ.

(66) קידושין כט, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ד. טושר"ע יו"ד
 סרמ"ה ס"ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ז (ושם, ש"אעפ"י ששתיהן
 מ"ע – מצוה שבנפשו קודמת". וראה לבוש יו"ד שם).

ובנוגע לבנו ממולח (נבון ומשכיל יותר בלימודו) שקודם
 לאביו בלימוד התורה (שם) הרי הטעם לזה – "כי מאחר
 שבלמוד בנו גם הוא מקיים מצוה של תורה כמו בלימוד לעצמו"
 (הל' ת"ת לאדה"ז שם).

(67) וי"ל שזה ש"חיין קודמין" אינו שולל השלימות ד"רעך
 כמוך", אלא ע"י ש"חיין קודמין" (ע"פ דין התורה) ניתוסף
 בשלימות ד"רעך כמוך" (מכיון שכל ישראל חד). וכן מובן לאידך
 גיסא, שע"י "ואהבת לרעך כמוך" לא חסר כלום בהאבה, כי כל
 ישראל חד, וע"י הוספה ב"רעך" ניתוסף גם אצלו. ועצ"ע.

פ"א), שקאי על (קו) התורה, שדברי תורה קולטין (מכות יו"ד,
 א).

וכדרשת חז"ל עה"פ "אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים",
 ששונים בהלכות (ראה שבת ל, ב. וש"נ. זח"ב קעד, א. וראה
 לקו"ת פרשתנו לג, ד. ובכ"מ).

ולהעיר שבר"ח אלול עלה משה להר לקבל לוחות אחרונות
 (טואו"ח ר"ס תקפא. מפרד"א פמ"ו).

(51) ולהעיר, שחודש אב מזול ארי', שהוא ר"ת אלול ראש
 השנה יוהכ"פ הושענא רבה – כי הכח להעבודה בימים אלו הוא
 מחודש מנחם אב, כי הכוונה בזה ש"עלה ארי' במזול ארי' והחריב
 אריאל" הוא על מנת ש"יבוא ארי' במזול ארי' ויבנה אריאל כו"
 (יל"ש ירמי' רמז ונט), ולכן שבת מברכים אלול הוא תמיד בסוף
 חודש מנחם אב.

(52) סוף תענית ובפרש"י.

(53) ראה זח"ג עג, א.

(54) ראה לקו"ת שה"ש טז, ד ואילך. המשך תער"ב ח"א
 פע"ו. ח"ג ע' א'תג ואילך. ועוד.

(55) תניא פ"ה.

(56) שם פ"ד-ה.

(57) שבת קה, א.

ובמעשה בפועל פועלים זאת, כאמור – ע"י 40
 ההוספה בלימוד התורה, כולל – שיעורי תורה 41
 ברבים, וכמו"כ גמילות חסדים ונתינת הצדקה 42
 ואהבת ישראל, כנ"ל. 43

יא. ויהי רצון, שבהקדם ותיכף נזכה כבר 44
 ל"ראה" את בית המקדש השלישי, לא רק באופן 45
 של "מראין לכאור"א המקדש דלעתיד מרחוק"71 46
 כפי שהי' בשבת חזון, כי אם ראיית המקדש מקרוב, 47
 ובקרוב ממש, ראי' שחודרת בכל עשר כחות 48
 הנפש, ובפשטות – רואים את ביהמ"ק השלישי 49
 למטה מעשרה טפחים, על הר הקודש, בירושלים 50
 עיר הקודש, בארץ הקודש, ועוד ועיקר – תיכף 51
 ומיד ממש. 52

ובפרט שכבר התקיימו כל הסימנים של חז"ל 53
 על סוף זמן הגלות וזמן הגאולה, כולל הסימן 54
 שבילקוט שמעוני72 (שנתפרסם לאחרונה): "א"ר 55
 יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות 56
 העולם מתגרין זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך 57
 ערבי והולך מלך ערבי ליטול עצה מהם כו', וכל 58
 אומות העולם מתרעשין ומתבהלים ונופלים על 59
 פניהם ויאחזו אותם צירים כצירי יולדה, וישראל 60
 מתרעשים ומתבהלים ואומר להיכן נבוא ונלך 61
 להיכן נבוא ונלך, ואומר להם בני אל תתיראו כל 62
 מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה 63
 אתם מתיראים אל תיראו הגיע זמן גאולתכם, ולא 64
 כגאולה ראשונה גאולה אחרונה כי גאולה ראשונה 65
 הי' לכם צער ושעבוד מלכיות אבל גאולה אחרונה 66
 אין לכם צער ושעבוד מלכיות אחרי'. [ואח"כ 67
 ממשיך בילקוט:] שנו רבותינו בשעה שמלך 68
 המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע 69
 להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם". 70

כן תהי' לנו, שמלכתחילה אין ממה להבהל, כי 71
 כבר ישנה ההבטחה ש"אל תיראו (גם מלשון 72
 הבטחה), הגיע זמן גאולתכם", 73

וכן תהי' לנו, שמשיח צדקנו כבר יבוא בפועל 74
 וכבר יעמוד על גג בנין בית המקדש ויכריז 75
 וישמיע, שמשיח כבר הגיע! 76

אמן כן יהי רצון. 77

1 הכנסת אורחים, וכיו"ב], באופן של "ראה אנכי
 2 נותן לפניכם", שהנתינה באה מ"אנכי" שבנפשו,
 3 עי"ז שנותן לא רק מעשר או חומש, אלא כ"ל68
 4 אשר לאיש יתן בעד נפשו"69.

5 י. מהאמור לעיל ישנה הוראה בפועל בנוגע
 6 ל'חשבון צדק' שעל כל אחד לעשות במשך חודש
 7 אלול:

8 נוסף ל'חשבון צדק' שצריך כל אחד לעשות
 9 לפום שיעורא דילי' – ישנה ההוראה כללית מאלול
 10 ומפ' ראה, שהעבודה של יהודי צ"ל באופן של
 11 "אני לדודי ודודי לי", שנוסף לכך שהוא מקיים
 12 תורה ומצוות, עליו להחדיר בהכרתו ולראות
 13 שהנקודה הכללית של עבודת ה' היא להיות קשור
 14 עם הקב"ה בחבלי אהבה; וכיון שכן – בכדי
 15 להגיע לכך, הוא לא צריך לחכות עד שתהי' לו
 16 התעוררות מלמעלה, אלא יש לו הכח ל"אני
 17 לדודי", הוא מצד עצמו יתעורר להקב"ה, וזה פועל
 18 את ה"ודודי לי" בחודש תשרי.

19 וביחד עם זה עליו גם לדעת, שיש לו הכח
 20 להתקשר עם אלקות באופן של "ראה" – שאצלו
 21 מונח בפשטות שאלקות היא כל האמת, והעולם
 22 הוא אצלו בבחי' חדש70, עד שבעולם גופא, יראה
 23 אלקות, כנ"ל בארוכה.

24 ונוסף לזה שכל יהודי צריך לפעול עבודתו
 25 באופן זה, יש עליו גם אחריות ושליחות של
 26 רבותינו נשיאינו לעורר ולהסביר את כל זה לבני
 27 ביתו ולכל מכריו, עד כל היהודים שיפגוש בהם
 28 במשך חודש אלול, ובמיוחד – כאשר הולכים
 29 לבקר בתי-כנסיות נוספות וקהילות יהודיות במשך
 30 חודש זה.

31 והתתחלה בזה צ"ל – להסביר זאת לעצמו,
 32 שכאשר "פוגש" את עצמו, ז.א. כשה'יחידה'
 33 שבנפש "נפגשת" עם שאר החלקים של נפשו, עליו
 34 "להסביר" להם, שצ"ל "אני לדודי ודודי לי",
 35 ו"ראה אנכי נותן לפניכם היום", גילוי 'יחידה' בכל
 36 כחות הנפש ובכל מציאותו.

37 ועי"ז שמביין זאת בעצמו, הוא יכול להסביר
 38 זאת לאחרים ביתר קלות. ועד"ז לאידך גיסא: ע"י
 39 ההסבר לאחרים, ניתוסף גם אצלו יותר הבנה בזה.

(68) איוב ב, ד.

(69) ראה אגה"ת ספ"ג. אגה"ק סוס"י.

(70) ובלשון החסידות: אלקות בפשיטות ועולמות
 בהתחדשות.

(71) כתורת רלו"צ מברדיטשוב – אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'צג

(בשוה"ג).

(72) ישע"י רמז תצט.

לקוטי שיחות פרשת ראה כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

[כך זה למשל, בחילופי אותיות, שזהו ענין החל
על אותיות שיש להם קשר כלשהוא, כפי שנאמר
בזוהר הקדוש³, ש"ועד" הוא אחד בחילופי אתוןין,
מפני שלאותיות "ועד" יש קשר לאותיות של "אחד"⁴?
ה"וא"ו של "ועד" מתחלפת ב"אלף" של "אחד", כי
שתיהן מאותיות "אהו"י" (אותיות ההמשך)⁵, אותיות
הנוח⁶, אותיות הנשימה⁷), ה"ח"י"ת של "אחד"
מחליפה את ה"ע"י"ן של "ועד", כי שתיהן מן
האותיות הגרוניות "אחה"ע"⁹, ו"דל"ת רבות של
"אחד" ב"דל"ת בינונית של "ועד" – כי שתיהן
"דל"ת"].

אם כן, כיצד אפשר אפוא לתרגם את המילה
"קללה" כ"חילופא" של "ברכה"?

ג.

ההסבר לכך כרוך בהבדל הכללי בין התרגומים
ההסבר לכך הוא¹⁰:

ההבדל, באופן כללי, בין תרגום אונקלוס לתרגום
יונתן (וירושלמי) הוא, שאונקלוס מפרש את המילים
לפי פשוטו של מקרא, ובמספר מקומות¹¹ אף את
הענין אך לפי פשוטו, ואילו תרגום יונתן (וירושלמי)
מסביר במקומות רבים לא רק את הפשט, אלא מוסיף
הסברים¹², מביא מדרשי חז"ל, דינים וכדומה¹³.
לפיכך, אונקלוס, המפרש לפי הפשט, מתרגם את
המילה "וקללה" למילה "ולוטין". אך לפי מדרשי
חז"ל אין הענין פשוט, כי אם הפסוק משתמש בביטוי

א.

הקושי על ההבדלים בתרגום המילה "קללה"
בפסוק הראשון של הפרשה, "ראה אנכי נתן..."
מתרגם אונקלוס את המילים "ברכה וקללה" – "ברכן
ולוטין", וכך הוא מתרגם גם את המילה "קללה"
בפסוקים מאוחרים יותר.

לעומת זאת, בתרגום יונתן הוא מתרגם את המילה
"וקללה", בשני הפסוקים "ברכה וקללה" ו"הקללה
אם לא תשמעו", למילה "וחילופא", וכך גם בתרגום
ירושלמי בפסוק השני "וחילופיה"¹.

יש להבין: מהי הסיבה להבדל בין שני התרגומים
לפירוש המילה "קללה"?

יותר מזה אינו מובן, מדוע בפסוק מאוחר יותר,
"ראת הקללה על הר עיבל", משנה תרגום יונתן עצמו,
ומתרגם את המילה "הקללה" למילה "ומלטטיא"²,
כתרגום אונקלוס, ולא "וחילופא" כתרגומו הקודם?

ב.

קשיים נוספים על תרגום יונתן למילה זו
כמו כן תמוה על תרגום יונתן: א) "קללה" הוא
מושג בפני עצמו, ואילו המושג "חילופא" מבטא
ומחליף לדבר הנזכר קודם. ב) "חילופא" אמור לגבי
שני ענינים השונים זה מזה, ולכן מחליפים ביניהם, אך
יחד עם זאת יש ביניהם איזושהו דמיון, שבגללו ייתכן
להחליף ביניהם, אך לא לגבי שני ענינים הפוכים
לגמרי זה מזה, כברכה וקללה.

פירושו עה"ת. לקו"ת בהר ד"ה את שבתותי ספ"א.
(9) וראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"ג* ביאור שייכות
אותיות אלו בתוכנם וצורתם. וש"נ.
(10) השינויים בתרגום יונתן י"ל, ד"חילופא" מתאים רק כשנאמר
"קללה" בהמשך ל"ברכה", וכשנאמר מפורש לישראל, ככריש פרשתנו
ובהנ"ל הערה 1. משא"כ כשנאמר "קללה" בפ"ע (כנצבים כט, כו), או
כשנאמר לפני ברכה (כבתצא), או כשלא נאמר מפורש קללה לישראל
(ככפסוק כט כאן, ופי' תבוא), אבל ב' הקושיות שבפנים בתוקפן עומדות.
(11) לבד מהפסוקים שמרחק ההגשמה מה' כל מה דאפשר (מו"נ ח"א
פל"ו בסופו, שם פמ"ח). וראה בהקדמה לספר יאר, דרכו של תרגום
אונקלוס.

(12) כבראש פרשתנו דמוסיף "אמר משה נביא".
(13) ראה בענינו יא, כט; יא, ל. וראה תו"ש כרך כד בתחילתו על
התרגומים.

(1) וכן תרגם בנצבים ל, א ("והי' כי יבואו עליך גוי' הברכה והקללה")
"וחילופהון". שם, יט ("הברכה והקללה") "וחילופא". ולהעיר שבדפוסים
שראיתי עה"פ ברכה וקללה מתרגם "וחילופה", "והקללה אם גוי" –
"וחילופא". וכנראה הוא ט"ה וצ"ל בכ"מ באל"ף. ויש לברר בהוצאת
הקודמות.

(2) וכן תרגם בתצא כג, ו ("ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה") –
"לווטין". תבוא כז, יג ("ואלה יעמדו על הקללה") – "לוטיא". ובתרגום
ירושלמי (שם, טו) "מלטטיא". נצבים כט, כו ("להביא עלי' את כל
הקללה") – "לווטיא".

(3) ח"ב קלד, א. הובא בשער היחוד והאמונה רפ"ז.

(4) הרמ"ז לזהר שם (נעתק בנצו"א שם).

(5) נמשכות – במבטא – אחרי האותיות הבאות לפניהם.

(6) לפעמים הן נחות ואינם ניכרות במבטא.

(7) רק באמצעותן באה כל אות לידי ביטוי בדיבור.

(8) וראה גם פי' הראב"ע (שמות ג, טו) וחידתו (הנדפסת בהקדמת

22 ההסבר לכך הוא:
 23 כל ענין התרגום לתורה, מלשון הקודש לארמית
 24 (וכדומה) – עבור יהודים²¹ בא כתוצאה מן הגלות
 25 והשעבוד, שבגללם נוצר הצורך לתרגם את התורה²²
 26 ללשונות הגויים.
 27 אך בענין זה עצמו, ישנם שני אופנים, לדרך שבה
 28 נראו ונתפרשו יסורי הגלות:
 29 לפי תרגום אונקלוס, התרגום של בבל²³, מקום
 30 הגלות שבו ההסבר הוא בעוצמה רבה²⁴, מתקבלים
 31 היסורים כפי שהם נראים בפשטות: "לוטין" (=קלה).
 32 לפי תרגום יונתן וירושלמי, שהם תרגומים של ארץ
 33 ישראל²⁵, שבה אין ההסתר מצד הגלות גדול כל כך,
 34 נגלית יותר פנימיותם של העניינים. (וזאת גם בהתאם
 35 לאמור לעיל, שהתרגומים הללו מבוססים על מדרשי
 36 חז"ל המגלים את פנימיותה של התורה שבכתב), ולכן
 37 הם מפרשים, שיסורי הגלות הם בעצם "חילופא",
 38 חילוף של שני דברים דומים, כי רק האופן של השפעת
 39 הברכה משתנה, אך הכוונה והמטרה, לפי פנימיות
 40 העניינים, היא טוב וברכה. זאת בדומה לנאמר²⁶:
 41 "ויענך וירעיבך... כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך
 42 מיסרך" כדי להביא לידי "ושמרת את מצות ה'
 43 אלקיך... מביאך אל ארץ טובה..."²⁷, כדי שבני
 44 ישראל²⁸ יזדככו ויזכו לגילויים²⁹ הנעלים של
 45 הגאולה³⁰.

1 "אנכי נותן לפניכם היום", הרי כיצד ייתכן לומר
 2 שהקב"ה¹⁴ נותן (וכל הנותן, בעין יפה נותן¹⁵) דבר
 3 שהוא היפך הטוב והברכה ("לוטין"), והלוא "אין רע
 4 יורד מלמעלה"¹⁶ ו"מפי עליון לא תצא הרעות"¹⁷?
 5 מסיבה זו מסביר תרגום יונתן שקלה היא
 6 "חילופא"¹⁸ של ברכה. כלומר, הענין של "קלה"
 7 איננו נובע מצד "אנכי נותן", אלא מצד המקבל – אם
 8 הוא איננו כדבעי אז "מתחלפת" הברכה המגיעה אליו,
 9 על-ידי מעשה המקבל, לקלה¹⁹ – בדומה לכך שמעשה
 10 המקבל של "תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם" מביא
 11 ל"אנכי נותן ברכה".
 12 אבל בפסוק המאוחר יותר, כאשר כתוב "ונתתה...
 13 הקלה על הר עיבל", ואין מדובר על "אנכי נותן"²⁰,
 14 שם מתרגם גם יונתן את המילה כפשוטה –
 15 "ומלטטיא".

ד.

התרגומים שונים באופן ההסתכלות על יסורי הגלות

16 אך עדיין לא הכל ברור: כיצד אפשר לומר
 17 שה"חילופא – קלה" איננה באה מאת הקב"ה, אלא
 18 נעשית על-ידי המקבל, בעוד אשר מהפסוק "אנכי נותן
 19 היום ברכה וקלה" נראה שהמילים "אנכי נותן"
 20 מוסכות גם על המילה "וקלה"? ובמיוחד כאשר היא
 21 כתובה ב"וא"ו המוסיף (החיבור).

(מתנחומא שם). וראה תו"ש שם.
 23 ראה ערוך ע' חלוון (הא). מוסף הערוך ע' אשן (ב). תוס' מנחות
 מד, א ד"ה כל. קידושין מט, סע"א ("תרגום דידן"). וראה ספר יאר ר"פ
 אמור. קו"א שם. ובהמצויין בתו"ש שם.
 24 וראה סנהדרין כד, א: במחשכים הושיבני.. זה תלמודה של בבל.
 25 ולדעת הערוך תרגום יונתן הוא תרגום ירושלמי. ראה מוסף
 הערוך שם. שם הגדולים מערכת ספרים ערך תרגום יונתן (אות צו). וראה
 תו"ש שם.
 26 עקב ח, ג ואילך.
 27 ראה הראב"ע שם.
 28 ועפ"י יומתק תרגומו בהג"ל הערה 1. שכוונת הקלה שם (נצבים
 ל, א) היא (כמפורש בהמשך הכתוב): והשבות אל לבבך גוי ושבת עד
 ה"א גוי. וכן שם, יט: "נתתי לפניך הברכה והקלה" מפרש שהוא בשביל
 ו"בוחות בחיים למען תחי" אתה ותרעך".
 29 להעיר מלקו"ש ח"ד ע' 1338, חט"ו [המתורגם] ע' 494 ואילך,
 דשיטת הבבלי שדנים את המצב בהווה ובירושלמי דנים ומכריע התועלת
 שבעתיד. וראה בארוכה לעיל ע' 79 ואילך.
 30 ראה בהג"ל תו"ת בראשית מ, ד. אוה"ת מסעי ע' א'שפה ואילך.
 רשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'מה. א"פב). ועוד.

14 או מרע"ה דאוהב ישראל ה' (מנחות סה, א), וכאן קורא עצמו
 אנכי (ולא אני). ולכן מתרגם "אנא מסדר" ולא "הב" וכיו"ב (כי הקלה
 הוא לא מצד נתינת משה. וכדלקמן בפנים). וראה לקמן הערה 32.
 15 (15) ב"ב נג, א.
 16 (16) כ"ה בכ"מ ברא"ח (ראה אגה"ק ס"א). ובכ"ר (פנ"א, ג) אין
 דבר רע כו'. וראה מדרש תהלים מזמור קמט.
 17 איכה ג, לא. (וראה דב"ר כאן פ"ד, ג).
 18 וכן במקומות שבהערה 1 שנאמר (נצבים ל, א) "הברכה והקלה
 אשר נתתי לפניך". ושם, יט "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקלה".
 19 ראה בהג"ל של"ה פרשתנו (שער, סע"ב). וראה מדרש תהלים
 שם.
 20 וכן בהג"ל שבהערה 2: בתצא שם: הרי לא נאמר שהקלה באה
 מ"אנכי" אלא "ויהפוך.. לך". בתבוא הוא כבפרשתנו.
 21 משא"כ באר היטב דמרע"ה שהי' בשביל ישראל יוכלו אח"כ
 לבאר לאו"ה – שהרי לעצמם לא היו זקוקים לזה כלל, כי לשונם – רק
 לה"ק. וראה סוטה (לה, ב) הובא בפרש"י לקמן (כו, ב).
 משא"כ ת"א ותיבי"ע. והטעם – ראה תו"א משפטים עז, ד ואילך.
 ופשוט"מ משמע – דבר"ח שבט (דברים א, ה) פירשה, בנ"פ.
 22 ראה רמב"ם הל' תפלה פ"י"ב ה"י. שלטי הגבורים רפ"ד דמגילה.
 וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א קו"א סק"ב. ולהעיר מפרש"י דברים א, ה

31 שהאחדות הפשוטה מתגלית דוקא בהתחלקות: כאשר
 32 עצמיות מאוחדת מתגלה בקוים רבים, ובמיוחד כאשר
 33 הם הטובים, זוהי הוכחה לכך שאין היא מוגדרת בשום
 34 הגבלה ותואר, חס וחלילה, אלא היא באמת פשוטה
 35 בשיא ההפשטה, ולגביה גם ההתבטאויות הרבות
 36 וההפוכות אינן הגבלה ועיכוב.

37 וכיוון שהאחדות הפשוטה של "אנכי" מתגלה,
 38 כביכול, דוקא באמצעות ה"חילופא", יוצא, שדוקא
 39 ההשפעה למטה באמצעות קו זה נעלית ועמוקה יותר
 40 מן ההשפעה באופן של "ברכה" טוב בגלוי.

41 וזה מתאים להסברו של אדמו"ר הזקן³⁵, שמהותם
 42 הפנימית של היסורים היא דרגת טוב מעלמא
 43 דאתכסיא, מאותיות י"ה של שם הוי' הנעלה מטוב
 44 הגלוי. אלה הם חסדים מכוסים, שאינם יכולים לרדת
 45 כחסד גלוי.

46 זהו ההסבר הפנימי לפסוק³⁶ "את אשר יאהב הוי'
 47 יוכיח" – שהאהבה והקירוב המיוחד של הקדוש-
 48 ברוך הוא יורדים למטה באופן של "יוכיח" – חסדים
 49 נסתרים, כי חסד גלוי הוא חיצוניות החסד³⁸.

50 לפי זה מובן יותר מדוע יסורים, הנראים כ"קללה",
 51 מכונים "חילופא", כי "לפי האמת אינם רק ברכות"
 52 והם נעלים מברכות גלויות³⁷, אלא שזהו "חילופא"
 53 בלבד – החלפת אופן ההשפעה, וזאת מפני שבשורשם
 54 הם נעלים מחסדים גלויים³⁸.

55 אך כדי שגם ברכות וחסדים נעלים אלו יתגלו, כך
 56 שייראה בעיני בשר שהם חסדים, יש צורך בהכרתם
 57 של בני ישראל בכך שהיסורים הם חסדים מכוסים
 58 הבאים מאת הקדוש-ברוך-הוא. דבר זה גורם להם
 59 להיות "שמחים ביסורים", ועל-ידי-זה מתגלים
 60 הפנימיות והשורש של הדברים גם עתה, וה' יתן
 61 הטוב.. מגולה³⁹.

1 דברים אלו מתבטאים בלשון התרגום, ולא בלשון
 2 הקודש, כי מטרת כל תרגום היא שגם פשוטי העם,
 3 שאינם מבינים לשון הקודש, יוכלו להבין את עניני
 4 התורה²⁰. כלומר, את הטעם הפנימי ל"קללה" וגלות
 5 אין אומרים רק לתלמידי חכמים וכדומה, שעליהם לא
 6 השפיעה הגלות כל כך, אלא גם, ובעיקר, לפשוטי
 7 העם, שעליהם השפיעה גלות עד כדי כך שהם נזקקים
 8 לתרגום לשבעים לשון, גם להם מגלים את המשמעות
 9 הפנימית של "קללה" וגלות.

10 כל זאת בתחילת הפרשה ובקיצורה, כאשר
 11 מסבירים באופן כללי את משמעותה של העבודה
 12 ותכליתה, אז מציינים את הכוונה הפנימית של
 13 "קללה", אך כאשר דנים בעבודה בפועל – "והיה כי
 14 יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה
 15 לרשתה" – אז נדרש התרגום הפשוט: "מלטטיא", כי
 16 רק כך אפשר להכניע ולהשפיע על הנפש הבהמית
 17 והיצר הרע, כמאמר חז"ל³¹ "לעולם ירגיז אדם.. על
 18 יצה"ר".

ה.

דוקא ה"קללה" היא נעלית יותר מהברכה
 19 התורה מציינת שהקללה ש"אנכי נותן לפנים"
 20 היא ענין של "חילופא", לא רק כדי להקל על היהודי
 21 בעבודתו, אלא גם בגלל מהות הענין, כפי שיוסבר
 22 להלן.

23 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר שלפי פשוטו של
 24 מקרא, וכמפורש במדרש רבה³², "אנכי נותן" מכון
 25 כאן לקדוש-ברוך-הוא. ומתעוררת לכאורה השאלה:
 26 "אנכי" – הוא נעלה מן השמות, למעלה אפילו מאות
 27 וקוצו של אות, ובלשון הזוהר³³: אחדות פשוטה,
 28 וכיצד ייתכן לומר שמהאחדות הפשוטה ינבע גם אופן
 29 ההשפעה השני – "חילופא"?

30 ההסבר לכך הוא לפי האמור במקומות אחרים³⁴,

ח"ט ע' 163 ואילך.

(35) תניא פכ"ו. וראה אגה"ק סי' יא.

(36) משלי ג, יב. וראה ברכות שם. תניא שם.

(37) לקו"ת בחקותי מת, א ואילך. אוה"ת פרשתנו עה"פ ראה אנכי
 נותן לפניכם היום כו' את הברכה כו' (ע' תרמה ואילך). וראה לקו"ש
 ח"ז ע' 233.

(38) וראה בהנסמן בערה 30. אוה"ת לני"ך ע' תשי ואילך. לקו"ש
 [המתורגם] ח"ה ע' 341 ואילך.

(39) אגה"ק סי' כב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 270 ואילך בג'
 האופנים: הנ"ל, אגה"ק סי' א תניא פכ"ו.

(31) ברכות ה, א. תניא פכ"ט. פל"א. וראה לקו"ד ח"ג תקכד, א
 ואילך.

(32) אף שבת"י כאן "אמר משה נביא חמין דאנא מסדר כו", וע"ד
 ויענך גו' כאשר יסור גו' שאמרו משה –
 המדובר כאן הוא ע"פ מדר"ד "אנכי נותן" קאי על הקב"ה. ובלקו"ת
 כאן (יח, ד) מפרט דקאי על "אנכי מי שאנכי".

(33) ראה זח"ג רנז, ב. לקו"ת פנחס פ, ב.

(34) ראה תו"ח נח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ז ואילך (ושם פל"א
 בנדו"ד). דרמ"צ מט, א (במהדו"ת), ד"ה מי מדד תרס"ב. סה"מ עת"ר
 ע' קצד. המשך באתי לגני השי"ת פי"ב. ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם]

33 "רני עקרה לא ילדה" ו"קומי אורי כי בא אורך", שהן
 34 הנחמות שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו אומר לישראל,
 35 ועל כך עונה כנסת ישראל בהפטרה השביעית "שוש
 36 איש בהוי" – עתה, לאחר נחמת הקדוש-ברוך-הוא
 37 ב"רני עקרה" ו"קומי אורי", הרי "שוש איש בהוי"
 38 תגל נפשי באלקי... – בקדוש-ברוך-הוא עצמו.

39 לכאורה לא מובן: הקדוש-ברוך-הוא שיודע הכל,
 40 ויודע את העתיד, הלוא ידע מלכתחילה שהנחמה
 41 באמצעות הנביאים לא תתקבל על-ידי ישראל, והוא
 42 עצמו ינחמם. מדוע הוא דחה אפוא את נחמתו שלו עד
 43 שישראל יטענו: עזבני הוי' ואד' שכחני?

44 אבל לפי הדברים דלעיל זה מובן: זהו זמן שבא
 45 לאחר הירידה הגדולה כל כך של תשעה באב, ולפיכך
 46 ייתכן שישראל יסתפקו בנחמה באמצעות הנביאים,
 47 ובמיוחד כאשר זוהי נחמה בכפליים⁴⁹ – אך אז יוצא,
 48 שישראל רואים את הפורעניות כעונש וקללה בפני
 49 עצמם ר"ל, שעל כך מספיקה נחמת הנביאים, ולא את
 50 חסד הנעלה מאת הקדוש-ברוך-הוא המסתתר כאן.

51 אך כאשר טוענים ישראל לאחר נחמת הנביאים
 52 "עזבני הוי' ואד' שכחני", הרי זוהי הוכחה לכך
 53 שישראל יודעים וחשים שהפורעניות והירידה הם
 54 "חילופא" בלבד, ולאמיתו של דבר הם חסדים
 55 מכוסים, ולפיכך הם מתלוננים על הנחמה שבאמצעות
 56 הנביאים: לא זוהי הכוונה הפנימית של הגלות,
 57 מעוצמתה של הפורענות נראה שאלה הם חסדים
 58 גדולים מאוד, כאלה היכולים לבוא רק מהקדוש-ברוך-
 59 הוא עצמו.

60 ההכרה והידיעה הזאת כבר גורמת לגילוי⁵⁰,
 61 הקדוש-ברוך-הוא מסכים לטענתם בדבר נחמת
 62 הנביאים – עניה סוערה לא נוחמה – והוא אומר: אנכי
 63 אנכי הוא מנחמכם,

64 ועד להשלמת הענין בגאולה האמתית והשלמה,
 65 שאז יראו בגלוי ובעיני בשר את חסדי ה' בטוב הנראה
 66 והנגלה.

ו.

בהפטרות של שבע דנחמתא מדובר גם-כן על החסדים המכוסים

1 לפי האמור לעיל מובן הקשר בין הפרשה
 2 להפטרות, ולהפטרות של שבעה דנחמתא בכלל⁴⁰,
 3 כדלהלן:

4 בהפטרות מדובר על הנחמה שינחם הקדוש-ברוך-
 5 הוא בעצמו את ישראל באופן של "אנכי אנכי הוא
 6 מנחמכם"⁴¹, פעמיים "אנכי" – גילוי נשגב יותר ממתן
 7 תורה, ששם כתוב רק פעם אחת "אנכי"⁴²; כמורכן
 8 מדובר בהפטרות גם על השפע העצום "ורב טוב לבית
 9 ישראל"⁴³, ולא טוב רגיל, דבר שאיננו נמצא בהפטרות
 10 אחרות.

11 הסיבה לכך היא: בתקופה של שבע דנחמתא
 12 מתגלים החסדים המכוסים⁴⁴, המוסתרים בג'
 13 דפורעניתא, בזמן בין המצרים, כי, כאמור לעיל, דוקא
 14 מפני שורשם הנעלה הם לא נראו בגלוי כטוב וחסד⁴⁵,
 15 ולהיפך: בחיצוניות נראו הדברים כמיצר ופורעניות,
 16 ופעולת שבע דנחמתא היא, שגם הטוב הנעלה הזה,
 17 מתגלה⁴⁶.

18 וגם הסדר של אופן גילוי החסדים רמוז בהפטרות,
 19 ובמיוחד בהפטרות פרשתנו⁴⁷ "עניה סוערה לא
 20 נחמה...".

21 האבודרהם⁴⁸ מביא מן המדרש סיבה להפטרות של
 22 "שבע דנחמתא" ולסדרן: בהפטרה הראשונה אומר
 23 הקדוש-ברוך-הוא לנביאים "נחמו נחמו עמי" – שהם
 24 ינחמו את ישראל, על כך באה תשובת כנסת ישראל
 25 בהפטרה השניה "ותאמר ציון עזבני הוי'" – הנחמה
 26 באמצעות הנביאים היא כאילו "עזבני הוי'", ישראל
 27 רוצים שהנחמה תבוא מהקדוש-ברוך-הוא עצמו, ולא
 28 באמצעות נביאים. כאשר מוסרים הנביאים לה',
 29 בהפטרה השלישית, ש"עניה סוערה לא נוחמה", אומר
 30 על כך הקב"ה, בהפטרה הרביעית, "אנכי אנכי הוא
 31 מנחמכם" – הוא מקבל את תביעתם ומנחמם בעצמו.
 32 אחר כך באות ההפטרה החמישית וההפטרה השישית

(40) ראה לקמן הערה 47.

(41) הפטרה דפ' שופטים (מישע' נא, יב).

(42) ראה לקו"ת נצבים מה, ד. שבת שובה סה, סע"ב ואילך – לענין
 אנכי אנכי הוא מוחה.

(43) ההפטרה דפ' נצבים (מישע' סג, ז).

(44) ראה בהנסמן לעיל הערה 30 שהחורבן (ויסורי הגלות) הוא
 מחמת עוצם אה"ר וחסד הפנימיות ולכן והפכתי אבלם לששון שט"ב
 יהי' יו"ט.

(45) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 65 ואילך.

(46) ראה אוה"ת מסעי שם (ע' א'שפו) שזהו ענין שבת נחמו וכן כל
 שבע דנחמתא. וראה ד"ה נחמו ע"ר (ע' רכט ואילך).

(47) ברוב השנים. משא"כ כשחל ש"פ ראה ב"ח – רמ"א או"ח
 סתכ"ח. וראה לקו"ש ח"ט ע' 350.

(48) בסדר הפרשיות וההפטרות.

(49) איכה רבתי ספ"א.

(50) כבאגה"ק ס"א, סכ"ב.

ולפעמים חושבין במילוי אד' י"ג אותיות, והוא יגדל⁸
 י"ג ד"ל ב' רבתי, ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל¹⁰
 פרשת פקודי בפסוק מאת אדנים ע"ש.

והי"ג העודף¹¹ הוא טהור, כי הרי הי"ג דשושנה
 הם¹² מכילין דרחמין ולא דין ח"ו וכו'.

והי"ג העודף במילוי אד' הרי הוא י' רבתי יגדל נא
 כח¹³ אד', שאין משם יניקה ללעו"ז, ואדרבה הוא מכפר
 על עון המרגלים.

וכן בשבטים הי"ג הכולל כולם הוא¹⁴ שבט לוי,
 שהוא כולו קדש לה'. כהנים ולוים העובדים בבית
 המקדש, ומשלחן¹⁵ גבוה קא אכלי.

ובלוי כתיב על כן קרא שמו לוי, שהקב"ה קרא
 שמו¹⁶ לוי, ולא כמו בשארי השבטים.

וחדש הי"ג שהוא חדש העיבור הרי ענינו הוא
 להשלים שנת הלבנה החסרה מאור הקטן שתשלם
 עם שנת החמה המאור הגדול, אין מזה יניקה ללעו"ז
 ח"ו.

בראשית כמו, לד: ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה
 הפעם יקוה אישיו אלי כייולדתי לו שלשה בנים עליכן
 קרא שמו לוי:

לב

מעם שהקב"ה קרא שמו לוי, ולא כמו בשארי השבטים,
 ביאור החילוק בין מספר י"ב ומספר י"ג בכמה וכמה
 דברים

קרא שמו לוי. ככולם כתיב ותקרא, שהיא קראה,
 וזה כתב בו קרא. ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה
 ששלח הקב"ה גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה,
 ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם שליווהו במתנות
 קראו לוי.

רש"י

[יש]¹ י"ב שבטים,

י"ב חדשי הלבנה,

י"ב אותיות דמילוי שם אד'² דמלכות³,

שנים עשר בקר⁴ שהים דמלכות עומד עליהם
 מלמעלה. ובזוהר בפרשת ויחי דף רמ"ו ע"ב⁵ כולוהו
 תריסר שבטין תקוני שכינתא אינון.

לפעמים⁶ יש י"ג.

י"ג עלין דסחרין⁷ לשושנה דמלכות.

ובחדשי הלבנה יש לפעמים חדש י"ג בשנה מעוברת.
 ובשבטים יש שלשה עשר כשחושבין גם שבט לוי.

(8) במדבר יד, יז. ועתה יגדל נא כח אדני". ראה שיחות קודש
 ה'תשל"ב ש"פ שלח קרוב לסופו.

(9) יגדל" נוט' יגדל. ראה הערה הבאה.

(10) וז"ל: (שמות לח, כז) מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן. הם
 כחשבון שם המלכות הנקרא אדני, ושם זה גימטריא מאה באופן זה
 כי מילוי המילוי של שם זה הוא, אל"ף למ"ד פ"א דל"ת למ"ד ת"ו
 נ"ן וי"ו נ"ן יו"ד וא"ו דל"ת, ל"ד אותיות כמנין ד"ל, ולכן שם אדני
 שהיא המלכות נקרא ד"ל ואביון בסוד אספקלריא שאינה מאירה,
 והוא כי אות ת"ו חסר יו"ד, אך כשתהי' מלאה ביו"ד או תהי' גדולה
 ושלימה בסוד הלבנה במילוי, וזהו סוד יגדל פי' יגדל מילוי העולה
 ד"ל ויעשה ל"ה שהוא עם יו"ד שבמילוי ת"ו ולכן י' דיגדל גדולה
 לרמוז ע"ז.

גם ענין יגדל הוא י"ג ד"ל, כי אדני הוא הפשוט, וכח אדני הם
 המילויים שהם מילוי ומילוי המילוי שכשהם גדולים בסוד י' היתירה
 באות ת"ו אז הם מ"ז אותיות כמנין יגדל כי הם י"ב דמילוי ול"ה
 דמילוי המילוי, ולפי דמילוי המילוי תמיד חסר בסוד ד"ל, אך
 לפעמים ניתוסף אות י' כנ"ל לכן נשאר חשבון ד"ל במקומו ויו"ד
 הניתוסף הושמה במילוי לבדה, וזהו י"ג, כי המילוי הוא י"ב ועם אות
 יוד הרי י"ג, לכן אות י' דיגדל גדולה להורות על מה שניתוסף מחדש
 ואז נקרא גדול כח אדני.

(11) ראה לקמן הערה 17.

(12) הי"ג עלין דשושנה הם כנגד הי"ג מדות הרחמים.

(13) ראה תורת מנחם — ספר המאמרים ה'תשי"ט עמוד ריג.

(14) ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ה חלק ג' עמוד 1759,
 בביאור ענין דיג' ניסן הוא כנגד שבט לוי, הסך הכל של קרבנות
 הנשיאים (שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות פסח סימן תכט ס"ו).

(15) ביצה כא, א ובהנשמן שם.

(16) ראה לעיל סימן לא שהבן השלישי בפרט רומז על ענין התיקון,
 כמו שהאבות יעקב הוא הבחיי, ומטתו שלימה, ובבני יעקב השלישי
 לוי הוקדש לעבודת ה'. וכן משה שעל ידו ניתנה התורה הי' שלישי
 לבטן, וכיוצא בזה הרבה, ע"ש. (וראה ילקוט לוי יצחק ח"א סימן
 קלה במעלת יום שלישי).

(1) מביא כמה דוגמאות במספר יב", ולקמן מביא כמה דוגמאות
 במספר יג". ומבאר דשבת לוי כנגד המספר השלשה עשר" דהוא
 מיוחד מכל השבטים.

(2) פירוש: מילוי שם אדני" אלף דלת נון יוד" י"ב אותיות. ולפעמים
 יש י"ג אותיות כדלקמן. בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס
 עמוד שלח, מצייין להספר מאורי אור מערכת חדש וז"ל שם: וי"ב
 חודש הם י"ב אתון דאדני".

(3) ראה שער היחוד והאמונה ריש פרק ז', וז"ל: תכלית בריאת העולם
 הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך. . ושם המורה על מדת מלכותו
 יתברך הוא שם אדנות כי הוא ארון כל הארץ וכו"ו. ע"ש. וראה תורת
 מנחם — ספר המאמרים ה'תשי"ט עמוד ריג.

(4) מלכים"א ז, כה. מסופר שם ששלמה עשה ים, גיגית גדולה עשוי'
 כדמות הים (מצורת דוד) שהי' עומד על שני עשר בקר ג' והים
 עליהם מלמעלה". ומבואר הטעם הפנימי לכן, שיי"ב הבקר רומזים
 על י"ב שבטים, והים שעליהם מלמעלה מורה על בחינת ים העליון"
 שהיא ספירת המלכות. ראה לקוטי תורה פרשת במדבר עמוד ג, א

בסופו. פרשת אמור לו, א. תורה אור ויחי קג, סע"א ואילך.
 (5) תרגום: כל הי"ב שבטים הם תיקוני השכינה.

(6) מבאר: דלפעמים חושבים מספר י"ג. ומביא כמה דוגמאות.
 (7) ריש הקדמת זוהר. ראה ילקוט לוי יצחק חלק א' סימן ח.

ילקוט לוי יצחק על התורה

המשקולת שנים עשר, יתר מכאן אם רצה לקיים טהור, שהי"ג העוד"ף הוא טהור.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שמו

ובי"ב בקר, הי"ג יש לומר הוא הים עצמו שלמעלה מהם, והים הרי אדרבה הוא מטהר.
וזהו"ע (משנה¹⁷ כלים פכ"ט, משנה ג') חוט

החוט הכלי טמא, דעד י"ב טפחים הוא חלק מהכלי, אבל אם הוא יתר על י"ב טפחים — מי"ג ולמעלה טהור — אינו מקבל טומאה. וזהו הרמז דהמספר י"ג טהור: . (ע"ש בתורת לוי יצחק ביאור כל המשנה).

(17) רמז למ"ש במשנה שם חוט המשקולת שנים עשר . יתר מכאן אם רצה לקיים טהור". המשנה דן אם החוט הקשורה להמשקולת (הוא כלי שהפועלים הבונים משתמשים בו לבחון בכותל או בעמוד אם הוא ישר וזקוף וכו'), והמשנה אומר דאם החוט הוא עד י"ב טפחים הוא חיבור לכלי, ואם נטמא הכלי החוט ג"כ טמא, ואם נטמא

אגרות קודש

בי"ה, ד' אלול, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה אליעזר ליפא שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"א מני"א עם המצורף אליו, בו כותב גם ע"ד ההתראות עם באי כח אני"ש שי והתוצאות.

וכיון שבענייני קדושה נדרשנו להוסיף בקדש, בודאי שלמותר להאריך לדכוותי שגם בהנוגד תוכן שיחה עם הנ"ל הדרישה האמורה, והרי דרישת תורתנו חיים, הרי היא גם נתינת כח, וכמבואר בכ"מ שציוויי תה"ק נאמרו בלשון שפירושו ג"כ הבטחה ואם בכל העניינים כן הוא עאכ"ו בענייני רבים שזכות הרבים מסייעתם.

ומגלגלין זכות ליומין זכאין ימי רצון כימים הראשונים ימי חדש אלול, שהובטחנו אני לדודי (שהאדם מתחיל בעבודתו לדודי) ודודי לי (ובפרט בעניינים) הרועה בשושנים (ששונים הלכות, ענייני ישיבה וכו' וק"ל).

בברכה לבריאות הנכונה ולהוספה מתוך שמחה וטוב לבב בהנ"ל ובשאר פעולות בקדש ולבשו"ט בטוב הנראה והנגלה ולכוח"ט.

בי"ה, ה' אלול, תשי"ט
ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ וכו' הרב יצחק שי

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבו, ות"ח.

בשים לב לאחריות המוטלת על כל אחד ואחד להיות לעזר לבני ובנות ישראל, הן בגשם והן ברוח, כל אחד לפי מעמדו ומצבו, ואשרי משכיל אל דל לתת לו עזר על טהרת הקדש, הרי עובדא משמחת היא שיש עסקנים פעילים הדואגים לצרכי ילדי ישראל שאינם מסתגלים במוסדות החנוך הרגילים.

בטחוני חזק שכת"ר ואתו עמו חבריו ושותפיו בעבודת הקדש, יעשו כל המאמצים המתאימים למלא האחריות המוטלת עליהם לחנך את הילדים שתחת רשותם והשפעתם ברוח התורה והמצוה על טהרת הקדש, והשי"ת יצליחם בעבודתם האחראית הזאת, אשר על ידי כך יזכו ג"כ לברכת השי"ת בענייניהם הפרטיים מנפש ועד בשר.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

לישראל, שתי פרסות שנוחלים העולם הזה והעולם הבא, מעלה גרה כמו שהבהמה לאחר גמר אכילתה חוזרת המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה הקרן קיימת להם לעולם הבא, אבל החזיר לפי שנמשלו בו האומות כתיב ב' והוא גרה לא יגר, כלומר אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא. רבנו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

יד, ח – ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבושרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו

ג. את החזיר. האור זרוע פוסק דכל תיקון דאמורא הוי דבר שיש לו מתירין דאם יבוא אליהו יוכל להיות שיתירנה, והרשב"א חלק עליו דממ"נ אם יתירנה נמצא שלא הי' אסור מעולם ואם יאסרנה לא הוי דבר שיש לו מתירין, וב"ח (טור יורה דעה סימן קב) בשם מרדכי אומר דהמאכל יתקלקל עד זמן ההוא ולא הוי דבר שיש לו מתירין. והקשה הגאון הגדול ר' אבא זצ"ל אבדק"ק פפ"ד על מה דאיתא במדרשים שלכך נקרא חזיר בשם ההוא, שעתידי הקב"ה להחזיר ולהתיר אבל עכשיו הוא באמת אסור, וא"כ לשיטת הרשב"א הי' ראוי שיהי' דבר שיש לו מתירין ולא יתבטל.

ונ"ל דבספר תולדות יצחק מפרש דלכך אסר לנו ה' כל שאיננה שוסעת שסע פרסות מפני שאותן החיות ובהמות שפרסותיהן אינן סדוקות והמה נלחמים בגליהם, ומכין ודורסין בהם והמה יש להם ארס גדול ולכך אסרה התורה אותם לנו, ולכך צריכה להיות מעלה גרה מפני שאותה בעל חי שטבעה גסה אז יכולה כל מאכלה להתעכל מהרה ואותם אינם בריאים לגופינו מחמת כח גסות שלהם, אבל אותם שהמה דקים בטבע לא יוכל להתעכל את מאכלם עד שמקיאין וחוזרין ומקיאין עד שנתעכל המזון היטב והמה ראויים לנו לאכול מחמת דקות טבעיהם.

והנה בודאי שהקב"ה לא יעקר מצוה אחת מכל המצוות כמו שמקשין המפרשים ומחקרי' על המדרש הנ"ל, אבל באמת לעתיד ישנה הקב"ה את טבע החזיר ויפשיט זוהמתו ויזדקק טבעו, ובאם נזדקק טבעו ממילא יעלה גרה ויותר לנו, ועי"ז לא נעקר מצוה בתורה כי הך מצוה קיימת לעולם שהחזיר שיהי' גס בטבעו ועי"ז לא יעלה גרה ויהי' אסור לעולם, והא תינח אותן שיהי' אז בחיים ישתנו טבעם וישתרו ממילא, אבל אותו שנתערב לנו בתבשיל או בין חתיכות אחרות שלא נזדקק טבעו קודם מיתתו יהי' אסור לעולם ולכך לא מיקרי דבר שיש לו מתירין ודוק.

תורת משה – חתם סופר

יב, ג-ד – ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם

א. בספרי בפרשת ראה בפסוק כי את מזבחותיו תתוצו ואת מצבותם תשברון כו' לא תעשון כן לה' אלקיכם, דרשו מכאן שאסור לסתור אבן אחת מן המקדש, וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' מהלכות יסודי התורה הלכה ז', הסותר אבן אחת מן המזבח או מההיכל או מהעזרה לוקה שנאמר בע"ז כי את מזבחותיו תתוצו וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם ע"ש.

א"כ יש לחקור שהרי אמרו בפרק בתרא דיומא (עז) דע"י גבריאל נשרף בית המקדש בשליחות השי"ת, וכן אמרו במדרש איכה בפסוק ממרום שלח אש בעצמותי וא"כ קושיא לאלקינו איך שרף בית המקדש שהרי אמרו בכמה דוכתי שהקב"ה מקיים כל מצות התורה ובמ"ד פרשת משפטים אמרו מלך ב"ו גוזר גזרה לאחרים לעשות והוא אינו עושה אבל הקב"ה אינו כן אלא מה שהוא עושה ושומר לעשות אומר לישראל לעשות לשמור, ומין אחד שאל לר"ג לא אמרתם הקב"ה אומר ועושה למה אינו משמר את השבת אמר לו רשע אין אדם רשאי לטלטל בחצירו ע"ש, וא"כ קשה איך התיר לעצמו הקב"ה לאו זה בשריפת המקדש.

אכן נראה שיתיישב כל זה במ"ש בפ"ק דב"ב (ג): לא לסתור אינשי בי כנישתא עד דבני אחריתי ואמרו הטעם משום פשיעותא או משום צלויי ואסיק השי"ס דאי חזו ב' חיוהא שפיר דמי ומה"ט התירו לו חכמים להורדוס שישתור בית המקדש כדי לבנותו, והרי הני חששי משום פשיעותא או משום צלויי לגבי הקב"ה לא שייכי, ואי משום צלויי הרי בלאו הכי כבר הגויים שורפים אותו ואין לו מקום לצלויי, והרי חזא ב' חיוהא שהגויים כבר שורפים בית המקדש וא"כ אם הקב"ה שורפו על דעת לבנותו שפיר דמי, והרי אמרו בב"ק ד"ס כי תצא אש ומצאה קוצים אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון דכתיב ויצת אש בציון ואני עתיד לבנותה באש שנאמר ואני אהי' לה חומת אש סביב יע"ש, וא"כ נראה דזה הי' קטרוג מלאכי השרת דאף שידעו דישרפו ויגדפו הגויים אמרו כן לפני הקב"ה דאם ישרף ע"י הקב"ה יתחייב לבנותה כדק"ל במבעיר את הבערה ומשום ליתא דאיסור דנותן אבן במקדש ליכא דהא דאין חיוהא גדול מזה שהגויים עכ"פ ישרפו את בית המקדש, וכיון דשורף ע"ד לבנותו שפיר דמי.

מערכי לב' דרוש ג,

ועיין לקוטי שיחות חלק כט עמוד 11

יד, ו – וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בהמה אותה תאכלו

ב. שתי פרסות ומעלת גרה הם סימני טהרה, והם רמוז

♦ יום ראשון כ"ד מנחם-אב ♦

יא (כו) רֵאָה אֲנֹכִי נִתַּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: כו חזי די אָנָּא יְהִיב קְדָמִיכוּן יוֹמָא דִּין בְּרַכָּן וּלְטִין:

כ"ט - רֵאָה אֲנֹכִי נִתַּן • בְּרָכָה וּקְלָלָה. הָאֲמִוּרוֹת בְּהַר גְּרָזִים וּבְהַר עֵיבָל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ראה תשי"ג - תורת מנחם התנועדיות ט עמ' 143)

שְׁמִסְפֹּר עַל הָאֲרִיז"ל, שִׁפְעַם בְּעַת שְׁנַתוֹ שָׁמַע בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה מַעֲלָה מִדְּרַגַּת שְׁמִיעָה וְהִבְנָה, כַּמְאֹר אֵינוֹ דוֹמָה שְׁמִיעָה לְרֵאָה. מוֹשֶׁה רַבְּנוֹ פִּעַל בִּישְׂרָאֵל מַעֲיִן שֶׁל דְּרַגָּה זוֹ, וְשִׁלְמוּתָהּ תִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ. (אֵת גְּדֹל הַהִבְדָּל בֵּין רֵאָה לְשְׁמִיעָה נִתַּן לְרֵאוֹת בְּמֶה

רֵאָה אֲנֹכִי נִתַּן (יא, כו)

אֲנִי נִתַּן לְכֶם אֵת ה'רֵאָה', דְּרַגַּת הָרֵאָה בְּאֵלְקוּת, שֶׁהִיא לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִדְּרַגַּת שְׁמִיעָה וְהִבְנָה, כַּמְאֹר אֵינוֹ דוֹמָה שְׁמִיעָה לְרֵאָה. מוֹשֶׁה רַבְּנוֹ פִּעַל בִּישְׂרָאֵל מַעֲיִן שֶׁל דְּרַגָּה זוֹ, וְשִׁלְמוּתָהּ תִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ. (אֵת גְּדֹל הַהִבְדָּל בֵּין רֵאָה לְשְׁמִיעָה נִתַּן לְרֵאוֹת בְּמֶה

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי-שיחות חלק ו"ט עמוד 133 - מתוך 'לקראת שבת')

משמעות היסורים לפי התרגום

כְּפִי שֶׁהֵם נְרֵאִים בְּפִשְׁטוּת: "לְטִין - קְלָלָה". מִה־שְׂאִי-כֵן עַל-פִּי תַרְגוּם יוֹנְתָן וִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהֵיוּ תַרְגוּמִים שֶׁל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל - שֶׁשֵּׁם לֹא הָיָה הָעֵלֶם וְהִסְתֵּר כָּל-כָּף כַּבָּבָל - רָאוּ יוֹתֵר הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל יְסוּרֵי הַגְּלוּת שֶׁהֵם בְּאֵמֶת רַק "חִילוּפָא" שֶׁפְּרוּשׁוֹ חִלוּף שֶׁל שְׁנֵי דְבָרִים שְׂבֹאוֹתוֹ סוּג, כִּי בְּאֵמֶת הַיְסוּרִים בְּפְנִימִיּוֹתֵם הֵם גַּם טוֹב כְּמוֹ הַבְּרִכוּת, רַק שְׂמֵת־חַלְפִים בְּאִפְנוֹ הַמְשַׁכְּתִים. וְעַל-דֶּרֶךְ מַה שֶּׁתּוֹב וְיַעֲנֵךְ וְיַעֲנֵךְ גו' כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֶלְקֵיךָ מִיִּסְרֶךָ - כְּדִי שִׂיְהִי - וְשִׂמְרַתְךָ אֶת מִצְוֹת ה' אֶלְקֵיךָ גו' מְבִיאֶךָ אֶל אֲרָץ טוֹבָה גו', הַיְיָנוּ, שֶׁהַתְּכַלִּית שֶׁל הַיְסוּרִים הוּא כְּדִי שְׂבַנִּי יִשְׂרָאֵל יִזְדַּכְּכוּ וְיִוְכַלּוּ לְקַבֵּל אֶת הַגְּלוּיִים הַנְּעֻלִים שֶׁל הַגְּאוּלָּה.

רֵאָה אֲנֹכִי נִתַּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: (יא, כו)

בְּתַבּוּת "בְּרָכָה וּקְלָלָה" פִּרַשׁ בְּתַרְגוּם אוֹנְקְלוֹס - "בְּרַכָּן וּלְטִין", אֶף בְּתַרְגוּם יוֹנְתָן בְּפִרְשֵׁתּוֹ תַרְגוּם "וּקְלָלָה" "וְחִילוּפָא". וְצָרִיךְ לְהִבִּין דְּלִשׁוֹן חִילוּפָא, פְּרוּשׁ חִלוּף שֶׁל שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים, אֶף שִׁישׁ שְׂיָכוּת בֵּינֵיהֶם, אֲבָל אִיךָ אֲפֹשֶׁר לְהַגִּיד שֶׁקְלָלָה הִיא 'חִילוּפָא' שֶׁל בְּרָכָה? וְיֵשׁ לְבָאֵר בְּזֶה: דְּהַנָּה כְּלָלוּת עֲנִין תַרְגוּם הַתּוֹרָה לְלִשׁוֹן אֲרָמִית וְכִיּוּצָא בְּזֶה, הוּא מִצַּד הַשְּׁעֵבּוּד וְהַגְּלוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה צָרָךְ לְפָרֵשׁ הַתּוֹרָה לְלִשׁוֹנוֹת אַחֲרִים שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וּבַעֲנֵן הַשְּׁעֵבּוּד וְהַגְּלוּת עֲצָמוֹ יֵשׁ ב' אוֹפְנִים: עַל-פִּי תַרְגוּם אוֹנְקְלוֹס, הַתַּרְגוּם שֶׁל בָּבֶל - מְקוֹם שְׁבוֹ הָעֵלֶם וְהִסְתֵּר הַגְּלוּת הָיָה בְּתַקְפָּה, שֶׁם רָאוּ אֶת יְסוּרֵי הַגְּלוּת

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'תורת מנחם - התנועדיות' תשי"ד חלק ד עמוד 173 - מתוך 'לקראת שבת')

ראייה ושמיעה

מִה־שְׂאִי-כֵן כְּשֶׁאֲדָם שׁוֹמַע דְּבַר, אֲפִילוֹ אִם שׁוֹמְעוֹ מִמְּקוֹר נֶאֱמָר וּמִסְמָךְ בְּיוֹתֵר, יְכוֹלִים לְהַתְּעוֹרֵר בְּלִבּוֹ סִפְקוֹת בְּאֵמֶתוֹת הַדְּבָר, וְאִין זֶה מְחֻלַּט אֲצִלוֹ כְּבִרְאָה. וְזֶהוּ שְׂמִינְהִיר הַכְּתוּב: שְׁלֵמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת "אֲשֶׁר אֲנֹכִי נִתַּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם" צָרִיךְ לְהִיּוֹת אֲצֵל הָאֲדָם בְּאִפְנוֹ שֶׁל "רֵאָה", שֶׁלֹּא יְהִי רַק כְּדָבָר שֶׁשׁוֹמַע אוֹ מְאָמִין שֶׁכָּף הוּא, אֲלֵא זֶה צָרִיךְ לְהַתְּאֲמֵת וּלְהַתְּאֲחֵד בּוֹ כְּמוֹ דְּבַר שֶׁהוּא רוֹאֶה, שֶׁהוּא בְּטוֹחַ לְגַמְרֵי בְּאֵמֶתוֹת הַדְּבָר, וְלֹא שִׁיךְ שִׂיְהִי בְּזֶה שְׁנוּיִים.

רֵאָה אֲנֹכִי נִתַּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם (יא, כו)

יֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּעִבּוּדַת הָאֲדָם לְקוֹנוֹ:

אִיתָא בְּגִמְרָא (ראש השנה כו, א) "אִין עַד נַעֲשֶׂה דִּין" ד'כִּינּוֹן דְּחִזְיָהוּ כו' לֹא מִצּוֹ חֲזִי לִיה זְכוּתָא". מִה־שְׂאִי-כֵן כְּשֶׁהַדְּבָרִים שׁוֹמְעִים אֶת הַדְּבָר מַעֲדִים - אֶף שְׂבִירוֹ לְהֵם שֶׁהַעֲדִים אוֹמְרִים אֲמַת - חִזּוּ לִיה זְכוּתָא. וְנִמְצָא שְׂבִירָאֵה מִתְּאֲמַת הַדְּבָר הַנְּרָאָה אֲצֵל הָאֲדָם לְגַמְרֵי, עַד שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר שִׁפְרָךְ אֲצִלוֹ הַדְּבַר, מִכִּינּוֹן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ רֵאָה אֶת זֶה.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

נִתַּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. בְּעוֹלָם הַיּוֹם הֵם בְּרָכָה וּקְלָלָה, אֲבָל לִיְמֵוֹת הַמְּשִׁיחַ בְּלֵם בְּרָכָה: תורה כו

אֲנֹכִי שְׂבִחְרֵתִי בְּטוֹבָה וּלְפִיכָךְ אֲנִי מְשׁוּבָה מִכָּל, שֶׁנֶּאֱמַר (שם לד כט) וּמִשָּׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פְּנִי:

(כו) **רֵאָה אֲנֹכִי.** זֶה אֲנִי אוֹמֵר לָךְ שְׂתַבְּחֵךְ, בְּהַר לָךְ בְּאוֹתוֹ שֶׁאֲמַר (שמות ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. דְּבַר אַחַר, **רֵאָה**

כזית ברקן די תקבלון לפקודיא דיי
אלהכון די אנא מפקד יתכון יומא דין:

(כו) אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם:

כז"י ◀ אֶת־הַבְּרָכָה • על־מַנְת אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ.

כח ויליטא אם לא תקבלון לפקודיא דיי
אלהכון ותסטון מן ארעה די אנא מפקד
יתכון יומא דין למיהף בטר טענת עממא
די לא ידעתיון:

(כח) וְהִקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְסִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
אֹתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא־יְדַעְתֶּם: ׀

אמריו: (ספרי) 'כל המודה בעבודת כוכבים, ככופר
בכל התורה כלה'.

כט"י ◀ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם
לְלַכֵּת וְגו' • הָא לְמַדַּת שְׁכַל הָעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים,
הָרִי הוּא סוּר מִכָּל הַדֶּרֶךְ שְׁנַצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל. מִכַּאן

כט ויהי ארי ועלנף יי אלהף לארעא די את
עלל תמן למירתה ותתן ית מברכיא על
טורא דגרוזין וית מלטטיא על טורא
דעיבל:

(כט) וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
אָתָּה בֹא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנִתְתָּה אֶת־הַבְּרָכָה עַל־
הַר גְּרֹזִים וְאֶת־הִקְלָלָה עַל־הַר עֵיבָל:

אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'". כל ה'ארוי'ם
שבפרשה, אמרו תחלה בלשון 'ברוך', ואחר-כך
הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה.

כט"י ◀ וְנִתְתָּה אֶת־הַבְּרָכָה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'יֵת מְבָרְכֵא',
אֵת הַמְּבָרְכִים. עַל־הַר גְּרֹזִים • (סוטה לב) כָּל־פִּי הַר
גְּרֹזִים הוֹפְכִין פְּנֵיהֶם, וּפְתָחוּ בְּבָרְכָה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ

להלא אנון בעברא דירדנא אחורי ארע
מעלני שמשא בארעא פנענאה דיתב
במישרא לקבל גלגלא בסטר מישרי מרה:

(ל) הַלֹּא־הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ
הַשָּׁמֶשׁ בְּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּעַרְבַּה מוֹל הַגְּלִגָּל
אֵצֶל אֱלוֹנֵי מֶרֶה:

במשפל והוא דגוש. ואם היה 'אחרי דרך' דיבור
אחד, היה נקוד "אחרי" במשרת בשופר הפוף,
ו"דרך" בפשטא ורפה. מול הגלגל • רחוק מן
הגלגל. אלוני מרה • שקם הוא, שנאמר (בראשית יב):
"עד מקום שקם, עד אלון מרה".

כט"י ◀ הַלֹּא־הֵמָּה • נֶתַן בְּהֶם סִימָן. אַחֲרֵי • אַחֲרֵי
הַעֲבֵרַת הַיַּרְדֵּן, הַרְבֵּה וְהִלָּאָה לְמַרְחֹק, וְהָיָה לְשׁוֹן
"אַחֲרֵי", כָּל מְקוֹם שְׁנֵאמַר "אַחֲרֵי", מִפְּלֵג הוּא.
דֶּרֶךְ מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ • לְהֵלֶן מִן הַיַּרְדֵּן לְצַד מַעֲרָב.
וְטַעַם הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים, שְׁנֵינְקוּדוֹ
בְּשְׁנֵי טַעֲמִים, "אַחֲרֵי" נְקוּד בְּפִשְׁטָא, וְ"דֶרֶךְ" נְקוּד

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מוצא נחת רוח ודרך ישר בעולם הזה,
וכשנפול מת הולך לגיהנם שכלו
קוצים, אכל מי שטורח בעולם הזה
ויגע בתורה ובמצוות, הוא יורש
העולם הבא שכלו מישור ונחת רוח
ושמחה (תנחומא א: תורה כט

מישור כי כלו קוצים עד סופו, לכו בזה
שתחילתו קוצים כי סופו מישור, כל
מי ששומע לו אף-על-פי שיגע מעט
בתחילתו אחר בן הולך בשלום, אבל
מי שלא שמע לו והולך באותו
שתחילתו מישור נכשל בסוף. כך אדם
שעובר עבירה והולך בשרירות לבו

(כזכח) אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ
וְגו'. וְהִקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ. מִשָּׁל
לְזַקֵּן הַיּוֹשֵׁב עַל אִם הַדֶּרֶךְ וְיֵשׁ לְפָנָיו
שְׁנֵי דְרָכִים, אֶחָד תְּחִילָתוֹ קוֹצִים וְסוֹפוֹ
מִישׁוֹר, וְאֶחָד תְּחִילָתוֹ [מִישׁוֹר] וְסוֹפוֹ
קוֹצִים, וּמוֹהֵר אֵת הָעוֹבְרִים דֶּרֶךְ שָׁם
וְאוֹמֵר לָהֶם הִזְהִירוּ מִזֶּה שֶׁתְּחִילָתוֹ

לא ארי אתון עברין ית ירדנא למעל למירת
ית ארעא דינא אלהכון זהב לכון ותירתון
זמה ותיתבון פה:

(לא) כי אתם עברים את-הירדן לבא לרשת
את-הארץ אשר-יהוה אלהיכם נתן לכם וירשתם
אתה וישבתם-בה:

כ"ט • כי אתם עברים את-הירדן וגו' • נסים של ירדן יהיו סימן בינכם שתבואו ותירשו את הארץ.

לב ותטרונו למעבד ית כל קמאי וית דינאי
די אנא זהב קדמיכון יומא דין:

(לב) ושמרתם לעשות את פל-החקים ואת-
המשפטים אשר אנכי נתן לפניכם היום:

א אליו קמאי ודינאי די תטרונו למעבד
בארעא דיהב יי אלהא דאבקהתך לך
למירתה כל יומאי די אתון קמין על
ארעא:

יב (א) אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון
לעשות בארץ אשר נתן יהוה אלהי אבותיך לך
לרשתה פל-הימים אשר-אתם חיים על-האדמה:

ב אבדא תאבדון ית כל אתריא די פלחו
תמן עממאי די אתון ירתין יתהון ית
טעותהון על טוריאי קמאי ועל רמתא
ותחות כל אילן עבוף:

(ב) אבד תאבדון את-פל-המקומות אשר עבדו-שם
הגוים אשר אתם ירשים אתם את-אלהיהם
על-ההרים הרמים ועל-הגבעות ותחת פל-עין
רענו:

עבדו-שם וגו' • ומה תאבדון מהם? "את
אלהיהם" "אשר על ההרים".

כ"ט • אבד תאבדון • "אבד", ואחר-כך "תאבדון",
מכאן לעוקר עבודה-גרה בארץ ישראל
שצריך לשרש אחריה. את-פל-המקומות אשר

ג ותמרטון ית אגוריהון ותמברון ית
קמתהון ואשריהון תוקדון בגורא וצלמי
טעותהון תקוצצון ותובדון ית שמהון מן
אתרא ההוא:

(ג) ונתצתם את-מזבחתם ושבחתם את-מצבתם
ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון
ואבדתם את-שם מן-המקום ההוא:

הנעבד. ואבדתם את-שם • (שם מו) לכנות להם
שם לגנאי: 'בית גלגל' קורין לה 'בית פריא'. 'עין
פל', 'עין קוי'.

כ"ט • מזבח • של אבנים הרבה. מצבה • של אבן
אחת, והיא בימוס, (אלטאר) ששנויה במשנה (ע"ז מו):
'אבן שחצבה מתחלתה לבימוס'. אשרה • אילן

ד לא מעבדון כן גדם יי אלהכון:

(ד) לא-תעשון פן ליהוה אלהיכם:

ה המזבח, או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל: וכי
תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות?
אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם
למקדש אבותיכם שיתרב'.

כ"ט • לא-תעשון כן • להקטיר לשמים בכל מקום,
כ"א במקום אשר יבחר. דבר אחר: "ונתצתם
את-מזבחתם ואבדתם את שם, לא תעשון כן",
(ספרי) אזקרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן

ה אלהו לאתרא די יתרעי יי אלהכון מפל
שבטיכון לאשראה שכתה פמן לבית
שכנתה תתבעון ותיתון לתמן:

(ה) כי אם-אל-המקום אשר-יבחר יהוה אלהיכם
מפל-שבטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו
ובאת שמה:

כ"ט • לשכנו תדרשו • (ספרי) זה משכן שילה.

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת ראה לה

וְהִבַּאתֶם שְׁמָה עֲלֵיכֶם וּזְבַחֲכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יַדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקֶרְכֶם וְצֹאנְכֶם:

כ"ט • וְזִבְחֵיכֶם • שְׁלָמִים שֶׁל חֹבֶה. מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם • מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי לְאָכַל לְפָנִים מִן הַחֹמֶה. תְּרוּמַת יַדְכֶם • אֵלוֹ הַבְּכוּרִים, שְׁנָאֹמֶר בָּהֶם (דברים)

וְאִכְלֵתֶם-שָׁם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמֵחֹתֶם בְּכֹל מוֹשְׁלַח יַדְכֶם אֹתָם וּבְתֵיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • אֲשֶׁר בִּרְכָךְ ה' • (ספרי) לְפִי הַבְּרָכָה, הֵבֵא.

ח לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו:

כ"י • לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים וְגו' • מוֹסֵב לְמַעַלָּה, עַל "כִּי אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן וְגו'", כְּשֶׁתַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, מִיַּד מִתְרִים אֹתָם לְהַקְרִיב בְּכֶמֶה כֹּל י"ד שָׁנָה שֶׁל כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק. וּבְכֶמֶה לֹא תִקְרִיבוּ כֹּל מֵה שְׁאַתֶּם מִקְרִיבִים פֶּה הַיּוֹם בְּמִשְׁכַּן, שֶׁהוּא עִמָּכֶם וְנִמְשַׁח וְהוּא כְּשֶׁר

ט כִּי לֹא-בִאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

כ"י • כִּי לֹא-בִאתֶם • (ספרי) כֹּל אוֹתָן י"ד שָׁנָה. עַד-עֵתָה • כְּמוֹ עַד-עַתָּה. אֶל-הַמְּנוּחָה • (ובחים קיט) זו שִׁילָה. הַנַּחֲלָה • זו יְרוּשָׁלַיִם.

י וְעַבְרַתֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶם בְּאַרְצָאֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהִנִּיחַ לָכֶם מִכָּל-אִיבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶם-בְּטוֹחַ:

כ"י • וְעַבְרַתֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶם בְּאַרְצָאֲשֶׁר-יְהוָה, וַיִּנְחַל מִכִּיר אֶת חִלְקוֹ וְאֵת שְׁבִטוֹ. וְהִנִּיחַ לָכֶם • לְאַחַר כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק וּמְנוּחָה

זו שִׁילָה. אֶל-הַמְּנוּחָה, שְׁנֵינִי הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לָכֶם: וְאֶל הַנַּחֲלָה, שֶׁתַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן: תוֹרַת יִשְׂרָאֵל, וְאִין זוֹ אֵלָא בִימֵי דְדוֹד. אַז.

◆ יום שני כ"ה מנחם-אב ◆

יא ויהי אתרא די יתרעי יי אלהכון בה לאשראה שכנתה תמן לתמן מיתון ית כל די אנא מפקד יתכון עלותיכון ונקסת קודשיכון מעשרתיכון ואפרשות ידכון וכל שפר נדריכון די תדיון קדם יי:

(יא) וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֹׁבַן שְׂמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת פֶּלֶאֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּיּוֹה אֶתְכֶם עוֹלְתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מֵעֲשֻׂרְתֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְּכֶם וְכֹל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַיהוָה:

תביאו וגו' • למעלה אמור לענני שילה, וכאן אמור לענני ירושלים, ולךך חלקם הכתוב, ליתן החר בין זו לזו: משחרבה שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות עד שבאו לירושלים. מבחר נדריכם • מלמד שביאו מן המבחר.

כ"י • וְהָיָה הַמָּקוֹם וְגו' • בְּנוּ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹר (ש"ב ז): "וְהָיָה כִּי־יָשִׁיב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הַנִּיחֵלֹו מִפֶּלֶאֲיָבִיו מִסָּבִיב, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־גִּתָּן הַנְּבִיָא: רָאָה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אַרְזִים וְאַרְוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה". שָׁמָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות ב עמ' 617)

בחוצ לארץ. ולפי זה מבאר מה שאמרו כל הדר בחוצ לארץ כאלו אין לו אלקה, שהפונה לדירת קבע, פאשר האדם אינו חושב כלל על הגאלה. אבל מי שגר שם וחושב אודות משיח וארץ ישראל, וקמו בעת התפלה שפונה לצד ארץ ישראל, הרי מקומו הוא המקום אשר יבחר ה'.

המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשבן שמו שם (יב) הקשה בספר החיים (לאחי המהר"ל), מדוע לא נאמר בשום מקום בתורה 'ירושלים' בפשוט. ותרגו, שבכל מקום שיהודי מתפלל לה', הרי זה מקום שה' בוחר בו. ולכן מתפללים לצד ירושלים, כי היא קיימת בכל מקום, גם

יב ותדיון קדם יי אלהכון אתון ויבניכון ויבנתיכון ועבדיכון ואמהתיכון ולוואה די בקרויכון ארי לית לה חלק ואחסנא עמכון:

(יב) וְשִׂמְחָתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה אֶתְכֶם:

יג אסתמר לך דילמא תסק עלותך בקל אתרא די תחזי:

(יג) הַשְּׂמֹר לָךְ פֶּן־תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

כ"י • הַשְּׂמֹר לָךְ • לתן (ספר) "לא תעשה" על הדבר. בכל-מקום אשר תראה • אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על-פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל.

יד אלהן באתרא די יתרעי יי בחד מן שבטיך תמן תסק עלותך ותמן מעבד כל די אנא מפקדך:

(יד) כִּי אִם־בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבֻטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ:

כ"י • באחד שבטיך • בחלקו של בנימין. ולמעלה הוא אומר: "מכל שבטיכם", הא כיצד? כשקנה דוד ומכל מקום הגרן בחר לקו של בנימין הנה.

טו לחוד בכל רעות נפשך תפוס ותיכול בשרא כבדקמא ויי אלהך די יתב לך בקל קרויך מסאבא ודקמא יכלגה כבשר טבאי ואילא:

(טו) רַק בְּכָל־אוֹת נַפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאִכְלַת בָּשָׂר כְּבַרְפַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר וְאִכְלָנוּ בְּצִבֵי וְכָאִיל:

כ"י • רק בְּכַל-אֹת נִפְשָׁךְ • בְּמָה הַפְּתוּיב מְדַבֵּר? אִם בְּבִשׁוֹר תִּמְאָה, לְהַתִּירָהּ לָהֶם בְּלֹא הַקְּרִבַת אֲמוּרִים, הֲרִי הוּא אָמֹר בְּמָקוֹם אַחֵר: "כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וְגו' וְאָמַרְתָּ אֲכִלָּה בְּשׂוֹר וְגו'", בְּמָה זֶה מְדַבֵּר? בְּקִדְשִׁים שֶׁנִּפְל בָּהֶם מוֹם, שֶׁיִּפְדוּ וְיֵאָכְלוּ בְּכָל מָקוֹם, כִּלְיָן יִפְדוּ עַל מוֹם עוֹבֵר? תִּלְמוּד לומר: "רק". תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ • (בכורות טו. יבמות עג) אין

לָךְ בָּהֶם הִתֵּר גִּיזָה וְחֻלֵּב אֶלָּא אֲכִילָה עַל-יְדֵי זְבִיחָה. הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר • לְפִי שֶׁבָּאוּ מִכַּח קִדְשִׁים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (ויקרא ז): "וְהַבִּשׁוֹר אֲשֶׁר-יִגַע בְּכָל-טָמֵא לֹא יֵאָכֵל", הַצֵּרֶף לְהַתִּיר בּוֹ שֶׁטָּמֵא וְטְהוֹר אוֹכְלִין בְּקַעְרָה אַחַת. כַּצְּבִי וְכֵאֵיל • שְׂאִין קָרְבָן כָּא מִהֶם. כַּצְּבִי וְכֵאֵיל • לְפִטְרָן מִן הַזְּרוּעַ וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה.

(טז) רק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפֹּכֶנּוּ כַּמַּיִם:

כ"י • רק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ • אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֲמַרְתִּי שְׂאִין לָךְ בּוֹ וְרִיקַת דָּם בְּמִזְבֵּחַ, לֹא תֹאכְלוּ. תִּשְׁפֹּכֶנּוּ

טז לחוד דְּמָא לֹא תִיכְלוּן עַל אֲרַעָא תִשְׁפֹּגְהָ כַּמַּיִא: כַּמַּיִם • לומר לָךְ שְׂאִין צָרִיף כְּסוּי. דְּבַר אַחֵר: הֲרִי הוּא כַּמַּיִם, לְהַכְשִׁיר אֶת הַזְּרוּעִים (ספרי. חולין עד).

(יז) לֹא-תוֹכֵל לֵאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל-נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדָּר וּנְדָבְתֶיךָ וְתִרְוַמַת יָדֶךָ:

כ"י • לֹא-תוֹכֵל • בָּא הַפְּתוּיב לְתַן "לֹא תַעֲשֶׂה" עַל הַדְּבַר. לֹא-תוֹכֵל • רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-קַרְחָה אוֹמֵר: 'כֹּל אֲתָה, אֲבָל אֵינְךָ רִשְׁאִי'. כִּי־צֵא בּוֹ: (יהושע טו) "וְאֵת הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא יָכֹלוּ בְּגִי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם", יְכוּלִים הִיוּ, אֶלָּא שְׂאִינָן רִשְׁאִין, לְפִי שְׁפָרַת לָהֶם אַבְרָהָם בְּרִית כְּשֶׁלְקַח מִהֶם מַעֲרַת

הַמִּכְפָּלָה. וְלֹא יְבוֹסִים הִיוּ אֶלָּא חֲתִיִּים הִיוּ, אֶלָּא עַל שֵׁם הָעִיר שֶׁשָּׂמָה יְבוּס, כֶּף מִפְּרֶשׁ בְּפָרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פ' לו), וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ה): "כִּי אִם-הִסִּירְךָ הָעוֹרִים וְהַפְּסָחִים", צוּרוֹת שֶׁפָּתְבוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבוּעָה. וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ • אֲזַהְרָה לְכַהֲנִים. וְתִרְוַמַת יָדֶךָ • אֵלוֹ הַבְּכוֹרִים.

(יח) כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׂמְחַת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מוֹשְׁלַח יָדֶךָ:

כ"י • לִפְנֵי ה' • לִפְנֵים מִן הַחוּמָה. וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ • אִם אֵין לָךְ לְתַת לוֹ מַחְלָקוֹ, כְּגוֹן

מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, תַּן לוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי! אֵין לָךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי, הַזְמִיגְהוּ עַל שְׁלָמֶיךָ.

(יט) הַשֶּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-הַלְוִי כָּל-יְמֹיךָ עַל-אֲדַמְתְּךָ: ם

כ"י • הַשֶּׁמֶר לָךְ • לְתַן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הַדְּבַר. עַל-אֲדַמְתְּךָ • אֲבָל בְּגוּלָה, אֵינְךָ מְזַהֵר עֲלֵיו יוֹתֵר מִעֲנִי יִשְׂרָאֵל.

יט אֲסַתְמַר לָךְ דִּילְמָא תִשְׁבּוּק יַת לְוָאֵי כָּל יוֹמֶיךָ עַל אֲרַעָךָ:

(יט) כָּל יוֹמֶיךָ עַל אֲדַמְתְּךָ. לְפִי הַפֶּשֶׁט נִרְאֶה דְלִהְיֵי נִקַּט עַל אֲדַמְתְּךָ, לְפִי כְּשֶׁיְבוֹאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיַחְלְקוּ הָאָרֶץ וְאֵין לְלוֹי חֵלֶק וְיִנְחֹלָה וְצָרִיף שִׁיתְּנוּ עֵינֵיהֶם עֲלֵיהֶם: תורה כ

(כ) כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ בְּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָשָׂר פְּרִי־תְאוּמָה נִפְשָׁךְ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ תֹּאכַל בָּשָׂר:

כארי נפתח יי אלהיך ית תחומך כמא די מליל לך ותימר אכול בשרא ארי תתרעי נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך תיכול בשרא:

כ"ט • כִּי־יִרְחִיב וְגו' (חולין פד) • לַמִּדָּה תוֹרָה דְרַךְ אֶרֶץ שְׁלֵא יתְאוּמָה אָדָם לֶאֱכֹל בָּשָׂר אֲלֵא מִתּוֹךְ רַחֲבַת יָדַיִם וְעֵשֶׂר. בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ וְגו' (שם)

ט"ז אכל במדבר נאסר להם בשר חליו, אלא-אם- בן מקדישה ומקריבה שלמים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי-שיחות חלק ד עמוד 1108 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות באכילה - שתיהיה לשם שמים

לארץ, התחילו להתעסק עם עניינים גשמיים ולהעלותם לקדשה על-ידי העבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו". ועל-זה מזהיר הכתוב, שפשיפנסו לארץ ויתר להם - לא רק בשר קדשים שיש בזה מצוה, אלא גם - "בשר תאוה", אכילה שאין בה מצוה, יש להזהר מאד "רק חזק לבלתי אכל הדם", ש"רתיחת הדמים" וחיית האדם לא תהיה ב"בשר" ובעניינים הגשמיים, אלא כל עסוקו בהם יהיה רק לשם שמים להעלותם לקדשה.

בְּכָל־אוֹת נִפְשָׁךְ תֹּאכַל בָּשָׂר: . . רק חזק לבלתי אכל הדם (יב, כ - כג)

איתא בגמרא (חליו טז, ב): "רבי ישמעאל אומר, לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה". שעד שנכנסו לארץ נאסר להם בשר תאוה, ורק בשר קדשים היה מתיר להם. מהשאינו כן שנכנסו לארץ, התיר להם בשר תאוה. ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: כפשהו בני ישראל במדבר לא התעסקו עם עניינים גשמיים, וכל עסקיהם היה רק בלמוד התורה וכיוצא בזה, ואף כשאכלו בשר היה זה רק בשר קדשים. אף כשנכנסו

(כא) כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ בְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אוֹת נִפְשָׁךְ:

כא ארי יתרחק מנף אתרא די יתרעי יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן ותכוס מתורך ומענך די יתב יי לך כמא די פקדתך ותיכול בקרניך בכל רעות נפשך:

כ"ב • כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם • וְלֹא תוֹכַל לְבֹא וְלַעֲשׂוֹת שְׁלָמִים בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ עֲכָשׂוּ שְׁהַמְשִׁכֵּן הוֹלֵךְ עִמָּכֶם. וּזְבַחְתָּ וְגו' בְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ (חולין

כ"ח) למדנו שיש צווי בזבחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני.

(כב) אִךְ בְּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל בֵּן תֹּאכַלְנּוּ הַטַּמְאָה וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכַלְנּוּ:

כב ברם כמא די מתאכל בשר טבא ואילא בן תיכלגה מסאבא ודכיא פחדא וכלגה:

כ"ג • אִךְ בְּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְגו' • אֵינְךָ מִזְהֵר לֶאֱכֹל בְּטַהֲרָה; אִי מַה צָבִי וְאֵיל חֲלָבֵן מִתֵּר, אִף חֲלִין חֲלָבֵן מִתֵּר? תְּלַמּוּד לומר: "אף".

(כא) בְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ. מִכָּאן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת חוֹלִין (כ"ח) מִלְּמַד שֶׁנֶּצְטוּהָ מִשָּׁה עַל הַקְּנָה וְעַל הוֹשֵׁט, וְעַל רוֹב אָחָד בְּעוֹף וְעַל רוֹב שְׁנַיִם בְּבַהֲמָה, וְרוֹב שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִקּוֹרְבֵי־ל, בְּבַהֲמָה. וְאָמַר הֶרֶב יַעֲלֵב מִקּוֹרְבֵי־ל, בְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ עוֹלָה כְּמוֹ רוֹב אָחָד בְּעוֹף וְרוֹב שְׁנַיִם בְּבַהֲמָה. וְדוֹק וְתִשְׁכַּח. דְּבַר אַחַר, אֲשֶׁר, אֶל־ף אָחָד, קָאֵי אַתְרוּיְהוּ: תורה כב

(כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש
ולא-תאכל הנפש עם-הבשר:

כג לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי
דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם
בשרא:

במצות. אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין
אדם מתאנה לו, הצריך לחזקו באזהרתו, קל-וחמור
לשאור מצות. ולא-תאכל הנפש עם-הבשר • (חולין
קב. ספרי) אזהרה לאכר מן החי.

כ"ג • רק חזק לבלתי אכל הדם • (ספרי) ממה
שנאמר "חזק", אתה למד שהיו שטופים בדם
לאכלו. לפיכך הצריך לומר "חזק", דכרי רבי יהודה.
רבי שמעון בן עזאי אומר: לא בא הכתוב אלא
להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ראה תש"ז)

דנפש הבהמית, וצריך לבררם ולשונתם.
אבל רבי שמעון בן עזאי שעבודתו "היה בבחינת רצוא
דוקא, שכל חפצו ומגמתו היה לעלות למעלה כו' וכמו-כן
בעסק התורה שלו נפשו חשקה בתורה וכו'", ואשר לכן
כל ענין של תורה ומצות עשה באופן של ריצה והתחזקות,
כנ"ל, לדעתו "לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד
כמה אתה צריך להתחזק במצות", והינו שהכתוב לא בא
על ברור ושינוי מדות טבעיות – אלא להזהירך להתחזק
במצות, להזהירך מלשון זוהר ואור, הינו שעל האדם
להתחזק ולהתעלות כו' ולהאיר נפשו באור אלקי בענין
המצות –

אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאנה לו,
הוצרך לחזקו באזהרתו", זאת-אומרת אם ענין כזה
שבלא-הכי אין אדם מתאנה לו מצד מדותיו הטבעיות
דנפשו הבהמית, ומובדל ממנו גם מצד טבע מדותיו,
מכל-מקום "הוצרך לחזק באזהרתו", שגם כזה עליו
להתחזק עוד יותר באזהרתו, בבחינת אור אלקי, הינו
לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו –
"קל-וחמור לשאור מצות" בעניני מצות פאלו שנפשו של
אדם מתאנה להן – על-אחת-כמה-וכמה שעליו להתחזק
ולהתעלות להיות באופן של הבדלה מזה, ולהאיר נפשו
באור אלקי.

בטעם אזהרת איסור אכילת דם, מפרש הכתוב "כי הדם
הוא הנפש גו'". ובארו המפרשים, דאף שגם בבשר
הבהמה נמצאת הנפש, מכל-מקום ישנו הפרש בין הבשר
שבו נמצאת הנפש, לדם ש"הוא הנפש" עצמה.
דהנה, מכל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו, ולכן נקבע
באדם טבע המאכל שהוא אוכל.
וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה), הרי א' אין בזה
תוקף נפש (וטבע) הבהמה, ב' הבשר צריך להיות נלעס
ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם ובשר "ושב אל טבע
הניזון": אבל הדם שאין צריך עיפול וכו' כבשר וכיוצא בזה,
הרי על-ידי אכילתו הדם שהוא הנפש דהבהמה, יתחבר
טבע ונפש הבהמה בנפש האדם - ויתעבה כנפש הבהמה.
והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש הבהמית
שלחם הן כטבע נפש הבהמה.
וזהו ב' הפירושים שבפירוש רש"י:

בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם", ו"לפיכך הוצרך
לומר חזק", והוא הצווי על החזוק בתקון וברור מדותיו
הטבעיות של הנפש הבהמית.
ופירוש זה אומר רבי יהודה, כי רבי יהודה הוא מלשון
"הפעם אודה את ה'" שהוא בחינת הודאה וביטול, ומצד
זה העבודה היא בביטול וברור מדרגות הכי תחתונות,
עבודת אתפגיא – הינו שיש לו שיכות למדות טבעיות

כו לא תיכלנה על ארעא תשדגה כמיא:

(כד) לא תאכלנו על-הארץ תשפכנו כמים:

כ"ד • לא תאכלנו • (כריתות ד) אזהרה לדם התמצית.

כה לא תיכלנה בדיל דייטב לה ולבניו
בתרו ארי תעבד דכשר קדם יי:

(כה) לא תאכלנו למען ייטב לה ולבניו
ביתעשה הישר בעיני יהוה:

הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל-וחמור לגול
ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להם.

כ"ד • לא תאכלנו • (חולין קלב) אזהרה לדם האברים.
למען ייטב לה וגו' • (מכות כג) צא ולמד מתי שכתן
של מצות: אם הדם, שנפשו של אדם קצה ממנו,

(כו) רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר־יְהִי לְךָ וּגְדִרְיֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

כו להוד מעשר קודשיו דיהון לך ונגדך תטול ותיתי לאתרא די ותרעי יי:

כ"י • רק קדשיו • אף-על-פי שאתה מתר לשחט חלין, לא התרתי לך לשחט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא להביאם לבית הבחירה.

(כו) וְעָשִׂיתָ עֲלֵיהֶם הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל:

כו ותעבד עלותך בשרא ודמא על מדבחה די אלהך ודם נכסת קודשיו ושתפך על מדבחה די אלהך ובשרא תיכול:

כ"י • וְעָשִׂיתָ עֲלֵיהֶם • אם עלות הן, הן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך יִשְׁפֹךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה, וְאַחֵר־כֵּן: "וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל" •

תאכל"; ועוד דרשו רבותינו (ספ"ט): "רק קדשיו", שבא ללמד על הקדשים שבחוץ לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו.

(כח) שְׁמֹר וּשְׁמַעְתָּ אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרָיֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ׀

כח טר ותקבל ית פתגמא האלין די אנא מפקדה דידי דייטב לך ולבניך בתרה עד עלם ארי מעבד דתמן ודכשר קדם די אלהך:

כ"י • שְׁמֹר • זו משנה, שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשפח, בענין שנאמר (משלי כב): "כי נעים כי תשמרם בבטנך", ואם שנית, אפשר שתשמע ותקיים. הא כל שאינו בכלל משנה, אינו

בכלל מעשה. אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים • (שם) שְׁתָּהָה חִבִּיבָה עֲלֶיךָ מִצְוָה קְלָה מִצְוָה חִמּוּרָה. הַטּוֹב • בעיני השמים. וְהַיָּשָׁר • בעיני אדם.

♦ יום שלישי כ"ו מנחם-אב ♦

(כט) כִּי־יִבְרִיתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיְרִשְׁתָּ אוֹתָם וַיִּשְׁבַּת בְּאַרְצָם:

כט ארי ישאי די אלהך ית עממא די את עלל לתמן לתרא יתהון מקדמה ותירת יתהון ותיתב בארעהון:

(ל) הַשָּׁמַר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֹדִם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאַעֲשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:

ל אסתמר לך דילמא תקל בתריהון בטר דישתצין מקדמה ודילמא תבע לטעותהון למימר אכדין פלחין עממא האלין ית טעותהון ואעבד בן אף אנא:

כ"י • פֶּן־תִּנְקַשׁ • אינאקלוס תרגם לשון מוקש; ואני אומר שלא חש לךדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפלו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נו"ן: (דניאל ה) "וארכבתה דא לרא נקשן", ואף זה אני אומר: "פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם", פֶּן תִּטְרַף אַחֲרֵיהֶם, לְהִיטוּת כְּרוּךְ אַחַר מַעֲשֵׂיהֶם. וְכֵן (תהלים קט): "יִנְקַשׁ נוֹשָׂה

לכל-אשר-לו", מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו. אַחֲרֵי הַשְּׂמֹדִם מִפְּנֵיךָ • אחר שתראה שאשמדם מפניך, יש לך לתת לב, מפני מה נשמדו אלו? מפני מעשים מקלקלים שבידיהם. אף אתה לא תעשה כן, שלא יבאו אחרים וישמידוך. אֵיכָה יַעֲבֹדוּ • לפי שלא ענש על עבודה-זרה אלא על זבות וקטור

פוער לפעור, זזורק אָבן למרקוליס, זו היא עבודתו, וחיב. אָבֵל זבוּחַ וקטור ונסוף והשתחואָה, אָפֵלוּ שלא כדרכה חיב.

ונסוף והשתחואָה, כמו שכתוב (שמות כ): "בלתי לה' לבדו", דברים הנעשים לגבה, בא ולמדך פאן שאם דרכה של עבודה-זרה לעבדה בדבר אחר, כגון

נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 368)

עבודה-זרה כדי לבער את עובדיה מן העולם, הנה בקריאה זו עצמה מבטלים ושוללים אותה, וזאת באמצעות דוגמת הנעלית בלמוד התורה. והינו, שהבטול אינו רק מצד אמונה, שמעל השכל, אלא גם מצד השכל עצמו, הבנת והשגת התורה בדרכה נעלית; וכך מדגשת אחדות ה' (שלילת עבודה-זרה) גם היכן שיש נתינת מקום לעבודה-זרה.

ואף-על-פי-כן יש חיוב על בית-דין לידע דרכי העבודות, שאין סוקלין עבודת כוכבים עד שידעו שזו היא דרך עבודתה (ג, ס, א). ויש לומר, שפאשר בית-דין קורין ספרי

ופן תדרש לאלקיהם (יב, ל)

שלא תשאל על דרך עבודתה היא (רמב"ם עבודה

זרה ב, א)

לא לא מעבד בן קדם יי אלקה ארי פל דמרחק קדם יי די סגי עבדו לטעותהון ארי אף ית בניהון וית בניהון יוקדין בנורא לטעותהון:

(לא) לא-תעשה בן ליהוה אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שזא עשו לאלהיהם פי גם את-בניהם ואת-בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

כ"י • פי גם את-בניהם • (ספר) 'גם', לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא: 'אני ראיתי עובד כוכבים שקפאתו לאביו לפני פלבו ואכלו'.

א ית פל פתגמא די אנא מפקד יתכון יתה תטרון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מנה:

יג (א) את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא-תסוף עליו ולא תגרע ממנו: פ

שאין לוקין על השמר של עשה. לא-תסוף עליו • (ספר) חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים.

כ"י • את כל-הדבר • קלה כבחמורה. תשמרו לעשות • לתן 'לא תעשה' על 'עשה', האמורים בפרשה, שכל השמר, לשון 'לא תעשה' הוא, אלא

ב ארי יקום פינך נביא או חלם חלמא ויתן לך את או מופתא:

(ב) כיי-יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת:

דכתיב: "אם טל יהיה על-הגזה לבדה ועל כל-הארץ חרב], אף-על-פי-כן "לא תשמע לו", ואם תאמר: מפני-מה נותן לו הקדוש-ברוך-הוא ממשלה לעשות אות? "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם."

כ"י • ונתן אליך אות • בשמים, כענין שנגמר בגדעון (שופטים ח): "ועשית לי אות", ואמר (שם): "יהי-נא חרב אל-הגזה וגו'". או מופת • בארץ. [ספרים אחרים: ונתן אליך אות • בשמים, דכתיב (בראשית א): "ויהיו לאתת ולמועדים". או מופת • בארץ,

ג וייתי אתא ומופתא די מליל עמך למימר נהיך בחר טעות עממיא די לא ידעתון: ונפלתון:

(ג) ובא האות והמופת אשר-דבר אליך לאמר גלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם ונעבדם:

ד לא תקבל לפתגמי נביא שהוא או לחלם חלמא שהוא ארי מנסי יי אלקכון יתכון למדע האייתכון רחמין ית יי אלקכון בכל לבכון ובכל נפשכון:

(ד) לא תשמע אל-דברי הנביא שהוא או אל-חלם החלום שהוא פי מנסה יהוה אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את-יהוה אלהיכם בכל-לבבכם ובכל-נפשכם:

ה) אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֵתוּ תִירָאוּ וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֵתוּ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן:

ה פֶּתַח דְּחִלְמָא דִּי אֱלֹהִין תְּהִיבֵן וְיָתֵהּ תְּדַחֲלוּן וְיָת פְּקוּדֵיהִי תִשְׁרוּן וְלִמְיָמֵיהָ תִּקְבְּלוּן וְיִקְדַּמְהִי תְּפִלְחוּן וְיִבְדַּחֲלֵתֵהּ תִּתְקַרְבוּן:

כ"ט - וְאֵת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ • תּוֹרַת מֹשֶׁה. וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ • בְּקוֹל הַנְּבִיאִים. וְאֵתוּ תַעֲבֹדוּ • בְּמִקְדָּשׁוֹ. וְבוֹ תִדְבְּקוּן • (סוטה יז) הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו: גְּמַל חֲסִידִים, קָבַר מֵתִים, בְּקָר חוֹלִים! כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק י"ד עמוד 53 עי"ד)

הַדְּבִקוֹת בְּדַרְכָּיו שֶׁל הַקָּב"ה

מִצַּד מִצְוֵה וְחִיּוּב:
 בְּקוֹר חוֹלִים - גַּם בַּמִּצְוָה שֶׁהַקָּב"ה בָּא לְבַקֵּר אֶת אַבְרָהָם, וְכִמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י "וַיָּרָא אֵלָיו - לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֵה", עִם הַיּוֹת שֶׁבּוֹדָאִי כְּמֵה מֵאֲשִׁישׁוֹ וְרַעֲיוֹ בָּאוּ לְבַקְרוֹ, וְכִמוֹ מִמֵּרָא - שֶׁהַקָּב"ה נִגְלָה אֵלָיו בְּחִלְקוֹ, וְגַבֵּי בֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.
 קָבַר מֵתִים - הַפְּנֵה בַּפְּשׁוּטוֹת לְקַבֵּרֵת אַהֲרֹן שֶׁנֶּאֱמָרָה כְּבָר בְּפִתּוֹ, שֶׁהֵיטָה עַל-יַדֵּי הַקָּב"ה, שֶׁהָרִי הִסְתַּלְקוּתוֹ הֵיטָה בְּמַעֲרָה, וּבִפְסוּק נֶאֱמַר רַק "וַיָּמָת אַהֲרֹן שֶׁם בְּרֹאשׁ הָהָר (וּמִיַּד) וַיִּרְדַּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר" וְלֹא נִזְכַּר שֶׁם כָּלוּם אוֹדוֹת קַבּוּרָתוֹ, כְּמוֹ בְּמֵרִים שֶׁנֶּאֱמַר "וַתִּקְבְּר שָׁם". אַבְל בְּפִרְשַׁת עֵקֶב נֶאֱמַר "וַיִּקְבְּר שָׁם", וְאַסִּיכּוֹן עַל-כֵּן הַקָּב"ה הִתְעַסֵּק בְּקַבּוּרָתוֹ, אִף שֶׁרַבִּים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בּוֹדָאִי מוֹכִינִים לְהִתְעַסֵּק בָּהּ.

אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם גו' וְבוֹ תִדְבְּקוּן
 הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו, גְּמַל חֲסִידִים, קָבַר מֵתִים, בְּקָר חוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקָּב"ה (יג. ה. וּבִפְרִיֹשׁ רַש"י)
 וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁדוֹקָא בְּ"קָבַר מֵתִים וּבְקָר חוֹלִים" נַעֲשִׂית הִהְלִיכָה בְּדַרְכָּיו שֶׁל הַקָּב"ה,
 דְּהֵנָּה אֲזַהֲרַת "וְבוֹ תִדְבְּקוּן" בָּאֵה בְּסוּף כֹּל הַצּוּוּיִים הַמְּנוּיִים בְּכַתּוּב, וּבִיבֵינֵהּ גַּם "וְאֵת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ", שֶׁמִּצְוֵה מוֹבָן שֶׁהַצּוּוִי עַל דְּבִקוּת זוֹ הוּא בְּדָבָר שֶׁחִיּוּבוֹ אֵינוֹ מִצְוֵה בֵּין הַמִּצְוֹת, הֵינְנוֹ שְׁלוּלֵי הַצּוּוִי "הַדְּבֵק בְּדַרְכָּיו" לֹא הֵי עוֹשֶׂהוּ מִצַּד צּוּוִי מִפְּרֵשׁ אַחֵר.
 וְלָכֵן מִפְּרֵשׁ רַש"י "קָבַר מֵתִים בְּקָר חוֹלִים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקָּב"ה", כִּי רַק בְּדַבְּרִים אֵלוֹ אֵנּוּ מוֹצִיאִים שֶׁהַקָּב"ה עָשָׂאֵם בְּאִפְסוֹ שֶׁבְּדַגְמָתָם גַּבֵּי הָאֵדָם לֹא הֵי מַחֲבִיב לְגְמַל חֲסִיד זֶה

וְיִנְבֵּיא הֵהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הֵהוּא תְּקַטֵּל אֲרִי מְלִיל סְטִיָּא עַל יְיָ אֱלֹהִיכוֹן דִּי אִפְקִי תְּחִיבֵן מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם וּדְפָרְקוּהּ מִבֵּית עַבְדוּתָא לְאַטְעִייתָהּ מִן אֲרַחָא דִּי פְּקָדֵהּ יְיָ אֱלֹהֵהּ לְמַהֲרָה בֵּיהּ וְתַפְלִי עַבְדֵּי דְּבִישׁ מִבְּיַנְיָהּ:

(ו) וְהַנְּבִיא הֵהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הֵהוּא יוֹמָת כִּי דְּבַר-סֵרָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבֵּית עַבְדִּים לְהַדְּיַחְךָ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ: ס

כ"ט - סָרָה • דְּבַר הַמּוֹסֵר מִן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא הֵי וְלֹא נִבְרָא וְלֹא צְוִיתִיו לְדַבֵּר כֵּן, דִּישְׁטוֹרנור"א בְּלַע"ז (אֲבוֹרְעוֹנֵג). וְהַפְּדֶה מִבֵּית עַבְדִּים • (ספרי) אֶפְלוֹ אֵין לוֹ עֲלֶיךָ אֵלָא שֶׁפְּדָאָךְ, דִּיֹּ.

כ"ט - סָרָה • דְּבַר הַמּוֹסֵר מִן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא הֵי וְלֹא נִבְרָא וְלֹא צְוִיתִיו לְדַבֵּר כֵּן, דִּישְׁטוֹרנור"א בְּלַע"ז

ז אֲרִי יִמְלַכְנָהּ אַחֲרֵיהּ בַּר אִמָּהּ אוֹ כֶּרֶךְ אוֹ בְּרִתָּהּ אוֹ אִתְּתָהּ קְלִמָּהּ אוֹ חֲבָרָהּ דִּי כְּנַפְשָׁהּ בְּסִתְרָא לְמִימְרָה נְהִי וְנִפְלַח לְטַעֲנַת עַמְמִיָּא: דִּי לֹא יִדְעַת אֵת וְאַבְהֵתָהּ:

(ו) כִּי יִסִּיתָךְ אַחֲרֶיךָ בְּנֵי-אִמְךָ אוֹ-בְנֵי אוֹ-בִתְּךָ אוֹ אִשֶׁת חֵיקָךְ אוֹ רַעֲךָ אֲשֶׁר בְּנַפְשֶׁךָ בְּפִתְךָ לְאִמְרָה גִּלְגָּה וְנַעֲבְדָהּ אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעַת אֵתָהּ וְאַבְתֶּיךָ:

כָּךְ, אִפְקִיט"א בְּלַע"ז (אֲנַחְאֲנַעְנַה), וְכֵן (יחזקאל מג): "וּמַחֲזִיק הָאֲרָץ", מִיִּסוּד הַתְּקוּעָה בְּאֲרָץ. אֲשֶׁר כְּנַפְשָׁהּ • זֶה אֲבִיד, פֶּרֶשׁ לָךְ הַפְּתוּיִם אֶת הַחֲבִיבִין לָךְ, קַל-וַחֲמֹר לְאַחֲרִים. בְּסִתְרָה • דְּבַר הַפְּתוּיִם בַּהֲוָה, שְׂאִין דְּבַרֵּי

כ"ט - כִּי יִסִּיתָךְ • אֵין הִסְתָּה אֵלָא גְרוּי, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א כז): "אִם ה' הִסִּיתָךְ בִּי", אִמִּיטֵר"א בְּלַע"ז (אן רִייעֶן), שֶׁמִּשְׂאִו לַעֲשׂוֹת כֵּן. אַחֲרֶיךָ • מֵאַב. בְּנֵי-אִמְךָ • מֵאַם (קִידוּשִׁין ט). חֵיקָךְ • הַשׁוֹכֵכֶת בְּחִיקָךְ וּמְחַוָּקָה

לך, שאף האומות אין מניחין מה שמשרו להם אבותיהם, וזה אומר לך: 'עזב מה שמשרו לך אבותיך'.

מסית אלא בסתר, וכן שלמה הוא אומר (משלי ז): "בנשף-בערב יום, באישון לילה ואפלה". אשר לא ידעת אתה ואבתך • דבר זה, גנאי גדול הוא

ח מטעות עממיא די בסחרניכו דקרבין לך או דרחיקין מנך מסיפי ארעא ועד סיפי ארעא:

(ח) מאלהי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ:

כשם שאין ממש בקרובים, כך אין ממש ברחוקים. מקצה הארץ • (ספר) זו חמה ולבנה וצבא השמים, שהן מהלכים מסוף העולם ועד סופו.

כ"י • הקרבים אליך או הרחקים • (סנהדרין סא) למה פרט קרובים ורחוקים? אלא כך אמר הכתוב: מטיבן של קרובים, אתה למד טיבן של רחוקים.

ט לא תיבי לה ולא תקבל מנה ולא תחוס עינך עלוהי ולא תרחם ולא תכסי עלוהי:

(ט) לא-תאבה לו ולא תשמע אליו ולא-תחום עינך עליו ולא-תחמול ולא-תכסה עליו:

עמו, לזה לא תעזב. ולא תחוס עינך עליו • לפי שנאמר: "לא תעמד על-דם רעך", על זה לא תחוס. ולא-תחמול • לא תהפך בזכותו. ולא-תכסה עליו • אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשתק.

כ"י • לא-תאבה לו • (שם) לא תהא תאב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר (ויקרא ט): "ואהבת לרעך כמוך", את זה לא תאהב. ולא תשמע אליו • בהתחננו על נפשו למחל לו, לפי שנאמר (שמות כג): "עזב תעזב

יא ארי מקטל תקטלנה ידך תהי בה בקדמייתא למקטלה וידא דכל עמא בבחרייתא:

(י) כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל-העם באחרונה:

בז בראשונה • מצוה כנד הניסת להמיתו. לא מת בידו, ימות כנד אחרים, שנאמר: "ויד כל העם וגו'".

כ"י • כי הרג תהרגנו • (אם יצא מבית דין וצאי, התזרה לחובה), יצא מבית דין חייב, אל תחזירהו לזכות (ספר). ידך תהיה-

יב ותרגמנה באבניא וימות ארי בעא לאטעיותך מדלתא דני אלהך די אפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא:

(יא) וסקלתו באבנים ומת פי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:

יג וכל ישראל ישמעון וידחלון ולא יוספון למעבד כפתגמא בישא הדין בינך:

(יב) וכל-ישראל ישמעו ויראו ולא יוספו לעשות בדבר הרע הזה בקרבך: ם

יד ארי תשמע כמד מקרויף די יי אלהך זהב לך למתב תמן למימר:

(יג) פיתשמע באחת עריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר:

כ"י • לשבת שם • (ספר) פרט לירושלים, שלא נתנה לדירה. פיתשמע וגו' לאמר • אומרים בן: "יצאו וגו'".

(משלי יא יג) הולך רכיל מגלה סוד, אל תאמר שבשביל שדיבר לך בסתר שאסור לגלות סודו, כי אדרבה לא תכסה עליו שאסור לכסות דבריו: תורה:

מפני הירושפה: בסתר לאמר. דיבר הכתוב בהווה, כי דרך לדבר דבר מכוער כזה בסתר. והרב בכור שור אומר שלפי שנאמר

יג (ד-ט) כי יסיתך אחיך בן אמך. שהוא קביב לך, ששניכם יצאתם מבטן אחד. אבל בני האב אינן חביבין כל כך זה לזה, ועוד שדרךך לשנא זה את זה

יֵד נִפְקוּ גְבְרֵיךָ בְּנֵי רִשָּׁעָא מִבִּינְךָ וְאַטְעִיּוּ יָת יְתִבֵי קַרְתְּהוֹן לְמִימְרָא נְהֵךְ וְנִפְלַח לְטַעוֹת עֲמֻמְיָא דִּי לֹא יִדְעָתוּן :

(יד) יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיְדִיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גַּלְתָּה וְנַעֲבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתָם:

הַנְּדַחַת עַד שִׂידִיחוּהָ אֲנָשִׁים, וְעַד שִׁיְהִי מִדִּיחָיָהּ מִתּוֹכָהּ.

כ"ט • אֲנָשִׁים (סנהדרין פה) וְלֹא נָשִׁים. בְּנֵי-בְלִיעַל (שם) בְּלִי עַל, שִׁפְרָקוּ עַלּוּ שֶׁל מְקוֹם. יֹשְׁבֵי עִירָם וְלֹא יוֹשְׁבֵי עִיר אַחֲרָת. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין נַעֲשִׂית עִיר

טו וְתִתְפַּעַע וְתִבְדּוֹק וְתִשָּׂאֵל נְאוֹת וְהָא קִשְׂטָא בְּזוּן פְּתֻמָּא אֲתַעֲבִידָא תּוֹעֵבְתָא הָדָא בִּינְךָ :

(טו) וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשִׂאלַת הַיֵּטֵב וְהֵנָּה אִמַּת נְכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֵׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:

אֹמְרָא (דברים יט): "וְדַרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיֵּטֵב", וְעוֹד בְּמִקּוֹם אַחֵר הוּא אֹמְרָא (שם יז): "וְדַרְשֵׁת הַיֵּטֵב", וְלְמַדּוּ: 'הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב' לְגִנּוּהָ שְׁוָה', לִיתֵן הָאֹמְרָא שֶׁל זֶה בְּזָה.

כ"י • וְדַרְשֵׁת וְחִקְרַת וְשִׂאלַת הַיֵּטֵב (סנהדרין מז) מִכָּאן לְמַדּוּ שְׁבַע חִקְרֵי, מְרַבּוּי הַמִּקְרָא כָּאֵן יֵשׁ ג': דַּרְשֵׁה, וְחִקְרֵה וְהַיֵּטֵב; וְשִׂאלַת, אֵינוּ מִן הַמִּנְיָן, וּמִמְנוּ לְמַדּוּ בְּדִיקוֹת. וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא

טז מִמְחָא תִּמְחִי יָת יְתִבֵי קַרְתָּא הַהִיא לְפַתְגָּם דְּחַרְבַּ גְּמַר גְּתָה וְיָת כָּל דִּי בַּהּ וְיָת בְּעִירָהּ לְפַתְגָּם דְּחַרְבַּ:

(טז) הִכָּה תִּכָּה אֶת-יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהִיא לְפִי-חַרְבַּ הַחֵרֶם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֵמָתָהּ לְפִי-חַרְבַּ:

כ"ג • הִכָּה תִּכָּה (כ"ב לא) אִם אֵינְךָ יָכֵל לְהַמִּיתָם בְּמִיתָהּ הַכְּתוּבָה בָּהֶם, הַמִּיתָם בְּאַחֲרָת.

יז וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנֹשׁ לְגוּ פְתִיָּה וְתוֹקֵד בְּנוֹרָא יָת קַרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יֵי אֱלֹהֵךְ וְתַהֲי תַל חַרִּיב לְעֵלָם לֹא תִתְבַּנֵּי עוֹד:

(יז) וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל-תּוֹךְ רַחֲבֶיהָ וְשָׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת-הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תַל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

כ"ד • לַה' אֱלֹהֶיךָ • לִשְׁמוֹ וּבִשְׂבִילוֹ.

יח וְלֹא יִדְבַק בִּידְךָ מִדְּעַם מִן חֲרָמָא בְּדִיל דִּיתוּב יֵי מִתְקוּף רְגִזָּה וְיִהֵב לָךְ בְּחִמִּין וַיִּרְחַם עֲלֶיךָ וַיִּסְגַּף כָּמָא דִּי קִיָּים לְאַבְהַתְךָ:

(יח) וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמָה מִן-הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן-לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ וְהִרְבֶּךָ כָּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ:

כ"ה • לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אַפּוֹ (ספרי) שֶׁכֵּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת-כּוֹכָבִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אַף בְּעוֹלָם.

יט אַרְי תִּקְבַּל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ לְמִטְרָא יָת כָּל פְּקוּדוּהֵי דִּי אֲנָא מִפְּקוּדֶיךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְדַּ דְּקִשְׁרָא קָדָם יֵי אֱלֹהֵךְ:

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ם

(יז) כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ. בְּדִי שִׁינּוּדַע כָּל הָעִיר וְלֹא לִיהֲנוֹת מִמְמוֹנָם: תּוֹרַת יח הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֲרַבְתָּם (יח) וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים. בְּשִׁכְרָא שְׂלָא עֲלֶיךָ: תּוֹרַת יט

◆ יום רביעי כ"ז מנחם-אב ◆

יד (א) בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַדְּדוּ וְלֹא-תִשְׂמְוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת:

כ"ז"י ◀ לֹא תִתְגַדְּדוּ • לֹא תִתְנֶנּוּ גְדִידָה וְשָׂרֵט בְּבִשְׂרְכֶם עַל מַת, כְּדָרֶךְ שֶׁהָאֲמֹרִיִּים עוֹשִׂין, לְפִי שֶׁאַתֶּם בָּנֵי שָׁל מְקוֹם, וְאַתֶּם רְאוּיִן לְהִיּוֹת נְאִים

בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם (יד, א) ~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענף 295) עוסק בענייני חליו, שאינם לפי כבודו של בן מלך, אסור לו לשפח שהוא בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכמבאר בחסידות, שאינה דומה מעלת השר - אפילו בהיותו בשביה - למעלת איש הדיוט.

כי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בָּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ: ס

כ"ז"י ◀ כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה • קְדֻשַׁת עֲצֻמְךָ מְאֹבֹתֶיךָ, וְעוֹד: "וּבָךְ בָּחַר ה'".

ג) לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה:

כ"ז"י ◀ כָּל-תוֹעֵבָה • (בכורות לד) כָּל שֶׁתַּעֲבִיתִי לָךְ, כְּגוֹן: צָרֵם אֵזֶן בְּכוֹר כְּדִי לְשַׁחֲטוֹ בַּמִּדְיָנָה, הָרִי דָבָר שֶׁתַּעֲבִיתִי לָךְ, וְהִזְהִיר כָּאֵן עַל שֶׁתַּעֲבִיתִי לָךְ: "כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", וּבָא וּלְמַד כָּאֵן,

ד) זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֵׁה כְּשֻׁבִים וְשֵׁה עֵזִים:

ה) אֵיל וְצִבִי וְיַחְמוֹר וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתֹאוּ וְזֹמֶר: פירש"י וד"ס ◀ זֹאת הַבְּהֵמָה וְגו'. אֵיל וְצִבִי וְיַחְמוֹר - לְמַדְנֹו (ספרי. חולין עא) שֶׁהַחֲתִיָּה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, וְלְמַדְנֹו (חולין סא) שֶׁהַבְּהֵמָה וְחֲתִיָּה טְמֵאָה מְרַבָּה מִן הַטְּהוֹרָה, שֶׁבְּכָל מְקוֹם פּוֹרֵט אֶת הַמַּעֲט. וְאֶקוּ • מְתַרְגֵּם: 'יַעֲלָא',

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יד (א) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. וְלָכֵן אִם מַת אֲבִיכֶם הַבִּשְׂרִי וְדָם לֹא תִתְגַדְּדוּ, שֶׁהָרִי אֵינְכֶם יְתוּמִים בְּכָךְ כִּי יֵשׁ לָכֶם אָב שֶׁהוּא חַי וְקַיִם וְתִבְרַךְ וְיִתְעַלָּה שְׁמוֹ. אָבֵל הַעֲבוּ"ם בְּשִׁמַּת אֲבִיו יֵשׁ לוֹ לְהִתְגַדְּדוֹ, שֶׁאֵין לוֹ עוֹד אָב

(ו) וְכַל־בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁמְעַת שְׁמַע שְׂתִי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:

וְכָל בְּעִירָא דְסְדִיקָא פְּרֶסֶתָא וּמִטְלָפָא טְלָפִין תְּרִתִּין פְּרֶסֶתָא מִסְקָא פְּשָׂרָא בְּבַעֲרִיא זְתָה תִיכְלוּן:

כ"י • מִפְּרֶסֶת • סְדוּקָה, כְּתַרְגוּמוֹ. פְּרֶסֶה • טְמֵאָה. בְּבֵהֶמָה • (חולין ט) מִשְׁמַע מֵה שְׁנִמְצָא פְּלֵאנְטָה (פוסטאהלש) • וְשִׁמְעַת • חֲלוּקָה בְּשִׁתִּי בְּבֵהֶמָה, אָכַל! מִכָּאן אָמְרוּ (שם ע"ד) שֶׁהַשְּׁלִיל נִתְּר צִפְרָנִים, שִׁישׁ סְדוּקָה וְאִינָה חֲלוּקָה בְּצִפְרָנִים, וְהִיא

(ז) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמְפְּרִיטֵי הַפְּרֶסֶה הַשְּׁסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָה וְאֶת־הָאֲרָנְבַת וְאֶת־הַשֹּׁפָן כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הִמָּה וּפְרֶסֶה לֹא הַפְּרִיסוֹ טְמֵאִים הֵם לָכֵם:

ז בְּרַם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמְסְקֵי פְּשָׂרָא וּמִמְסְדִיקֵי פְּרֶסֶתָא מִטְלָפֵי טְלָפִיא יֵת גִּמְלָא וְיֵת אֲרָנְבָא וְיֵת טְפָזָא אַרִי מִסְקֵי פְּשָׂרָא אַנְוֹן וּפְרֶסֶתָהוּן לֹא סְדִיקָא מִסְאָבִין אַנְוֹן לְכוּן:

כ"י • הַשְּׁסוּעָה • (נדח כד) בְּרִיָּה הִיא שִׁישׁ לָהּ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁנֵי שְׁדָרְאוֹת; אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: (חולין ט"ג) 'לָמָּה נִשְׁנוּ?

(ח) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִיטֵי פְּרֶסֶה הוּא וְלֹא גֵּרָה טְמֵאָה הוּא לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: ׀

ח וְיֵת חֲזִירָא אַרִי מִסְדִּיק פְּרֶסֶתָא הוּא וְלֹא פְּשָׂרָא מִסְאָב הוּא לְכוּן מִבְּסָרָהוּן לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבְלָתָהוּן לֹא תִקְרְבוּן:

כ"י • וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ • (ת"ח) רַבּוֹתֵינוּ פְּרָשׁוּ: בְּרַגְלֵי, שְׂאֵדָם חָיִב לְטַהֵר אֶת עֲצָמוֹ בְּרַגְלֵי. כָּל יְהוּי מִזְהָרִים בְּכָל הַשָּׁנָה? תַּלְמוּד לּוֹמֵר (ויקרא כא): "אָמַר אֶל

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹּאכְלוּ:

ט יֵת דִּין תִיכְלוּן מִכָּל דֵי בְמֵיָא כָּל דֵי לָהּ צִיָצִין וְקִלְפִין תִיכְלוּן:

(י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טְמֵאָה הוּא לָכֵם: ׀

י וְכָל דֵי לֵית לָהּ צִיָצִין וְקִלְפִין לֹא תִיכְלוּן מִסְאָב הוּא לְכוּן:

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בְּהֵמָה מִפְּרֶשׁ בְּחֹלִין (ט) דְּנִשְׁנִית מִפְּנֵי הַשְּׁסוּעָה, וּבַעֲפוֹת מִפְּנֵי הָרָאָה, דְּגִים לָמָּה נִשְׁנוּ יוֹתֵר מִחֻגְבִּים, וְצָרִיר עֵינוּ. וְעוֹד תִּימָה לִי, קָרָא שְׁלִישֵׁי לְדָגִים דְּכָתִיב בְּפָרְשַׁת שְׁמִינִי (ויקרא י"א) כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת [בְּמִים] שְׁקֹץ הוּא, לָמָּה לִי, וְצָרִיר עֵינוּ, בְּתוֹסְפוֹת דְּחֹלִין: תוֹרָה י

נוֹגַע מִמֶּשׁ קָאֵמַר, אֲכִילָה לָמָּה כְּתִיבָא. אִם עַל הַגִּיעָה הַזֵּה, עַל הָאֲכִילָה לֹא כָּל־שֹׁפָן. וּמִיָּהוּ רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (תו"כ ויקרא י"א ח) דְּבִגְגִיעָה מִמֶּשׁ קָאֵמַר, וְאִזְהָרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּרַגְלֵי, כְּדָאֵמַר מִר (ר"ה טו) חָיִב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרַגְלֵי: תוֹרָה ט (ט) כָּל אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת. תִּימָה לִי דְּגִים לָמָּה נִשְׁנוּ, דְּבִשְׁלָמָא

(ח) וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. אִם מִתּוֹ מִיתַת עֲצָמָן לֹא תִגְעוּ בְּהוֹן פְּדִי לְאֲכָלָן, כְּמוֹ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וַיִּקְרָא י"ב ד) אֲמִירָנָן בְּמִסְכַּת מִכּוֹת (יד) שֶׁהוּא אִזְהָרָה לְאוֹכֵל, וְאִפְקִיָה רַחֲמֵנָא בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה לִיתָן שִׁיעוֹר לְנוֹגַע בְּאוֹכֵל, וְהָכָא נִמִּי אִפְקִיָה לְאֲכִילָה בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה. וְכָפַל הַמִּלָּה לֹא תֹאכְלוּ וְלֹא תִגְעוּ קִדָּא מִיִּלְתָּא הוּא, דְּאִי

(יא) כָּל־צֶפּוֹר טְהַרְהָ תֹאכְלוּ:

יא כל צפר דכיא תיכלון:

כ"ט • כל-צפור טהרה תאכלו • (קידושין נז) להתיר משלחת שבמצרע.

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶם וְהַעֲזוּיָה:

יב וזו אשר די לא תיכלון מנהון נשרא ופר ועזיא:

כ"ט • זה אשר לא-תאכלו מהם • לאסר את השחוטא.

(יג) וְהָרְאָה וְאֶת־הָאֵיָה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ:

יג וכת פנפא וטרפיתא ודימא לזנה:

קורא אותה 'רעה', והבא להתיר, אומר: 'זו, דיה שמה, או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב'. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרבים על הטמאים, לפיכך פרט את המעט.

כ"ט • והראה ואת-האיה וגו' • היא רעה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה 'רעה'? שרואה ביותר. ולמה הזהירך בכל שמותיה? שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלק, שלא יהא האוסרה

(יד) וְאֵת כָּל־עֶרְב לְמִינֹו:

יד וית כל ערבא לזנה:

טו וית בת נעמימא וציצא וצפר שקפא ונצא לזנהי:

(טו) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתְּחֻמָּם וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינֵהוּ:

טז וקדיא וקפופא וכותא:

(טז) אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיְנֻשׁוֹף וְהַתְּנַשְׁמֶת:

כ"ט • התנשמת • קלב"א שוריץ • (פלעדרמויז) •

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

קורין אשפרבי"ר, שהרי שלשה (סימנים) סימני טהרה יש לו כדמסיק באלו טרפות (חולין סא) תלתא הדרי בכולהו, ומוכחי התוספות התם (סב: ד"ה מא) דהסימן שאינו אלא בפרס או בעזניה הוי קורקבן נקלה, ואם פן השלשה סימני טהרה דהו בנץ הו אצבע יתירה ואינו דורס, ואשפרוי"ר אנו רואים בכל יום שהוא דורס, בין לפירוש רש"י (שם נט. ד"ה הדורס) שאוחז המאכל ברגליו, בין לפירוש רבינו תם (שם סא. תוס' ד"ה הדורס) שפירש דורס ואוכל העוף מחיים: תורה טו

קאמר התם (שם סב) דעוף הבא לפנינו בשני סימני טהור ובלבד שיפיר עורב, ואם דומה לעורב ומפיר נמי עורב היאך טהור, כיון דאמרינן דעורב דורס, והא קיימא לן דכל עוף הדורס טמא. אלא ודאי אותו שאנו קורין קורבי"ל אינו עורב דקרא, אלא אותו שנקרא אותו רוקק בשעת תשמיש ודאי הוא עורב (ראה סנהדרין קח): תורה טו (טו) **בת היענה**. להכי נקט **בת**, לפי שאינה ראויה אלא כשהיא קטנה לפי שבשרה קשה בעץ כשהיא גדולה: **ואת הנץ**. גם הוא אינו אותו שאנו

(יב) הנשר. אינו אותו שקורין אייגיל"א בלע"ז, אנש"ר בערבי, שהרי לאיגיל"א יש לו אצבע יתירה, ונשר מפרש באלו טרפות (חולין סא) שאין לו שום סימן טהרה: תורה יג (יד) **ואת כל ערב**. גם הוא אינו אותו שקורין קורבי"ל, כי הקורבי"ל בדקו ומצאו שיש לו אצבע יתירה וזפק ואם פן דורס אם הוא עורב, שהרי באלו טרפות (חולין סא) מפרש דבעורב לית ביה אלא שני סימני טהרה דהויא בתשע עשרה עופות טמאים, ואי אינו דורס הוא ביה שלשה סימני טהרה, אלא ודאי דורס הוא, ואם פן היכי

(ז) וְהִקָּאֵת וְאֶת־הַרְחֵמָה וְאֶת־הַשְּׁלֹף:

יו וְקָמָא וּבִרְקָקָא וְשָׁלִי נוּנָא:

כ"ט"י ◀ שְׁלֹף • (חולין סג) השולח דגים מן הים.

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהַעֲטֹלָף:

יח וְחֲסִידָתָא וְאֲבֵי לִזְנָה וְנַגְר טוּרָא וְעֲטֹלָפָא:

כ"ט"י ◀ דוכיפת • הוא תרנגול הבר, וב'לע"ז הרופ"א (ווידעוהאפה), וכרבלתו כפולח.

(יט) וְכָל־שָׂרִיץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ:

יט וְכָל רַחֲשָׂא דְעוֹפָא מְסָאָב הוּא לְכוּן לֹא יִתְאָכְלוּן:

כ"ט"י ◀ שָׂרִיץ הָעוֹף • הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון: זבובין, וצרעים וחרגבים טמאים, הם קרויים 'שָׂרִיץ'.

(כ) כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ:

כ כָּל עוֹפָא דְכִי תִיכְלוּן:

כ"ט"י ◀ כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ • ולא את הטמא, בא ליתן 'עשה' על 'לא תעשה', וכן בבקמה: אותה | תאכלו ולא בבקמה טמאה, ולא הבא מפלל 'עשה' - 'עשה', לעבר עליהם ב'עשה' ו'לא תעשה'.

(כא) לֹא־תֹאכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לֶגֶר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְנַנֵּה וְאֹכְלָהּ אֹ מִכֹּר לְנִכְרֵי כִי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: פ

כא לֹא תִיכְלוּן כָּל נְבִילָא לְתוּתַב עֵרֶל דִּי בְּקִרְוֵיהּ תִּתְנַנֵּה וְיִיכְלַנְהּ אֹ תוּנְנַנְהּ לְכֹר עִמְמִין אַרְי עִם קְדִישׁ אֲתָה קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכּוֹל בְּשֵׁר בַּחֲלֵב:

כ"ט"י ◀ לֶגֶר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ • גר תושב, שקבל עליו שלא לעבד עבודה-זרה ואוכל נבלות. פי עם קדוש אתה לה' • (ספרי) קדש את עצמך במתן לך, דברים המתירים ואחרים נוהגים בהם אסור, אל תתירם | בפניהם. לא־תבשל גְּדִי • (חולין קיג) שלש פעמים, פרט לחיה, ולעופות ולבהמה טמאה. לא־תבשל גְּדִי וְגו'.

♦ יום חמישי כ"ח מנחם-אב ♦

(כב) עֵשֶׂר תֵּעָשֶׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה:

כב עֵשֶׂרָא תַעֲשֹׂר יֵת כָּל עֲלֵלַת זְרַעְךָ דִּיפּוּק חֲקֵלָא שְׂמָא בְּשִׂמָא:

וכ"ו ◀ עֵשֶׂר תֵּעָשֶׂר • (תנחומא) מה ענין זה אצל זה? אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל: 'לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה, עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשירים מעשרות כראוי, כשהוא | סמוך להתבשל, אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן', שְׂנָאֵמַר (מלכים ב כו): "ושדפה לפני קמה", וכן לענין בכורים. שְׁנָה שְׁנָה • (ספרי) מכאן שאין מעשרין מן הקדש על הישן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ר"ג תמוז תשי"ב - תורת מנחם התוועודיות ו עמ' 54)

השמים. וכן נפסק להלכה (טור יו"ד הלכות צדקה סרמ"ז), שבכל דבר אסור לנסות את ה', חוץ מדבר זה. והנה, הרמ"א שם הביא דעה שהדבר אסור רק במעשר. אבל הסכמת רב האחרונים, וכן איתא בספר חסידים (סקמ"ד), שמותר לנסות את ה' גם בשאר צדקה.

עשר מעשר (יד, כב)
עשר בשביל שתתעשר (תענית ט, א)
מבאר בגמרא שם, שבמצות מעשר מותר לנסות את ה', אף דכתיב (ואתחנן ו, טז) לא תנסו את ה', וכמו שצאצאור (מלאכי ג, י): הביאו את כל המעשר אל בית האוצר. . . ובחנוני נא בזאת. . . אם לא אפתח לכם את ארבות

כג ותיכול קדם יי אלהך באתרא די יתרעי לאשראה שכנתה תמן מעשר עבדך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך בדיל דחילף למדמל קדם יי אלהך כל יומיא:

(כג) **וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשֵׁפֶן שְׂמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר דְּגַנְךָ תִּירֹשְׁךָ וּיְצִהְךָ וּבְכֹרֹת בְּקֹרְךָ וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים:**

בכל מקום, שנאמר (שם): "וְאָכַלְתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם"; על־כַּרְתְּךָ זֶה מַעֲשֵׂר אַחֵר הוּא.

כ"ג ~ **וְאָכַלְתָּ וְגו'** • זה מעשר שני, שפכר למדנו ליתן מעשר ראשון ללויים, שנאמר (במדבר יח): "כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'", ונתן להם רשות לאכלו

כד וְאָרִי יִסְגִי מִנֶּךָ אֲרֻחָא אָרִי לֹא תִפּוּל לְמִטְלָה אָרִי יִתְרַחַק מִנֶּךָ אַתְרָא די יתרעי יי אלהך לאשראה שכנתה תמן ארי יברכך יי אלהך:

(כד) **וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרַחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹם שְׂמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

כ"ג ~ **כִּי יִבְרַכְךָ** • שתהא התבואה מרובה לשאת.

כה וְתָתַן בְּכֶסֶף וּתְצוּר בְּכֶסֶף בִּידְךָ וְתִתֶּךָ לְאַתְרָא די יתרעי יי אלהך בה:

(כה) **וְנָתַתָּה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:**

כו וְתָתַן בְּכֶסֶף כָּל די יתרעי נפשך בתורי ובענא ובחמר חדת ועתיק ובכל די תשאולך נפשך ותיכול תמן קדם יי אלהך ותחדי את ואנש ביתך:

(כו) **וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף כָּל אֲשֶׁר־תֹּאמֶר נִפְשְׁךָ בְּבָקָר וּבְצֹאן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׂמַחַת אֶתָּה וּבֵיתְךָ:**

נפשך • (ספרי. ב"ק סג) חזר וכלל: מה הפך מפרש: ולד ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו'.

כ"ג ~ **כָּל אֲשֶׁר־תֹּאמֶר נִפְשְׁךָ** • כלל. בבקר ובצאן ובין ובשכר • פרט. ובכל אשר תשאולך

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ובחנוני נא בזאת וגו'. ודרך רבותינו ו"ל (תענית ט) מאי עד בלי די (מלאכי שם) עד שיכלו שפתותיכם מלומר די: תורה כד

(תנחומא יח). ועוד בוא וראה כמה גדול כחן של מעשרות, שבכל התורה כתיב (לעיל ו טז) לא תנסו את ה' אלהיכם, וגבי מעשר כתיב (מלאכי ג י) הביאו את המעשר אל בית האוצר

(כג) **מעשר דגנך תירשך ויצהרך**. אם אתה מעשר פראוי הרי הוא דגנך תירושך, ואם לאו הרי הוא דגני ותירושי, שנאמר (הושע ב יא) לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירושי במועדו

(כו) וְהָלוּי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: ׀ כֹּה וְלֹאֶה דִּי בְקַרְוִיךָ לֹא תִרְחַקְנִיה אַרְי לִית לֵה חֶלֶק וְנַחֲסָנָא עִמָּךְ:

כ"ט - וְהָלוּי וְגו' לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ • מְלִיתָן לוֹ מַעֲשֵׁר רַאשׁוֹן. כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ • יָצִאוּ לָקֵט, שְׂכָחָה, וּפְאָה וְהִפְקֵר, שָׂאָף הוּא יֵשׁ לוֹ חֶלֶק עִמָּךְ בְּהֵן כְּמוֹךְ, וְאֵינָן חֲזִיבִין בְּמַעֲשֵׁר.

(כח) מִקְצֵהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׁר תְּבוּאֹתֶיךָ בַּשָּׁנָה הַהוּא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: ׀ כַּח מְסוּף תְּלַת שָׁנִין תַּפְקֵת יַת כָּל מַעֲשֵׁר עַל-לְתֵיךָ בְּשִׂמְתָא הֵיחֵא וְתַצְנַע בְּקַרְוִיךָ:

כ"ט - מִקְצֵהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים • בָּא וְלָמַד, שָׂאֵם הִשְׁהָה מַעֲשֵׁרוֹתָיו שֶׁל שָׁנָה רַאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לְשִׂמְטָה, שְׂיַבְעָרַם מִן הַבַּיִת בְּשָׁלִישִׁית.

(כט) וּבָא הָלוּי כִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ׀ כַּט וְיִיתִי לְנֹאֶה אַרְי לִית לֵה חֶלֶק וְנַחֲסָנָא עִמָּךְ וְגִיּוֹרָא וְיִתְמָא וְאַרְמְלָא דִּי בְקַרְוִיךָ וְיִיכְלוּן וְיִשְׂפַעוּן בְּדִיל דִּי יִבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדֶיךָ דִּי תַעֲבֹד:

כ"ט - וּבָא הָלוּי • וְיִטַּל מַעֲשֵׁר רַאשׁוֹן. וְהִגֵּר וְהִיתָוּם • וְיִטְלוּ מַעֲשֵׁר שְׁנִי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִי שֶׁל שָׁנָה זו, וְלֹא תֵאָכְלֵנּוּ אֶתְּהָ בִירוּשָׁלַיִם כְּדָרְךָ שְׁנִיזְקַת לְאָכַל מַעֲשֵׁר שְׁנִי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ • תֵּן לָהֶם כְּדִי שְׂבִיעֵה, מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי בְּגֵרָן וְכו'". וְאַתָּה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם בְּמַעֲשֵׁר שֶׁל שָׁנָה רַאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֶׁהִשְׁהִיתָ, וּמִתְדַבֵּר: (דברים כ) "בְּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת", כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ (ס) בְּ"כִי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר".

♦ יום שישי כ"ט מנחם-אב ♦

טו (א) מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׂמִטָּה:

א מְסוּף שִׁבְעַ שָׁנִין תַּעֲבֹד שְׂמִטָּתָא: ׀ לְהַלְוֹאת כָּל אָחֵד וְאָחֵד, הֵיאָף הֵיאָ קִרְבָּה? הָא לְמַדְתָּ "שִׁבְעַ שָׁנִים" לְמַנִּין הַשְּׂמִטוֹת.

כ"ט - מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים • יָכַל "שִׁבְעַ שָׁנִים" לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה? תִּלְמוּד לומר: "קִרְבָּה שְׁנַת הַשִּׁבְעַ", וְאֵם אֶתְהָ אומר שִׁבְעַ שָׁנִים לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה

(ב) וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׂמִטָּה שְׂמוֹט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יֵשֶׁה בְּרַעְהוֹ לֹא יִגַּשׁ אֶת-רַעְהוֹ וְאֶת-אֲחִיו כִּי-קָרָא שְׂמִטָּה לַיהוָה: ׀ כַּוְדִין פְּתַגַם שְׂמִטָּתָא דְתַשְׂמַט כָּל גְּבַר מְרִי רִשׁוֹ דִּי יִרְשִׁי בְּחִבְרָה לֹא יִתְבַּע מִן חִבְרָה וּמִן אַחֵוּהִי אַרְי קָרָא שְׂמִטָּתָא קָדַם יְיָ:

(ב) וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׂמִטָּה. מִכָּאן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (גִּטִין 4) הַפּוֹרֵעַ לְחִבְרֵוֹ בְּשְׂמִיטָה [צָרִיךְ שִׂיאָמַר לוֹ מִשְׂמַט אָנִי, וְאֵם אָמַר לוֹ אֶף-עַל-פִּיכִי - וְקָבַל כ"ט - שְׂמוֹט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ • שְׂמַט אֶת יָדוֹ שֶׁל כָּל בְּעַל מִשָּׁה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

טו (ב) וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׂמִטָּה. מִכָּאן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (גִּטִין 4) הַפּוֹרֵעַ לְחִבְרֵוֹ בְּשְׂמִיטָה [צָרִיךְ שִׂיאָמַר לוֹ מִשְׂמַט אָנִי, וְאֵם אָמַר לוֹ אֶף-עַל-פִּיכִי - וְקָבַל הַיִּמְנוֹ, שְׂנָאָמַר וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׂמִטָּה]. וְכֵן בְּרוֹצֵחַ כְּתִיב (לֵחֵן יט ד) וְזֶה דִּבְרֵי הַרְצָח, שְׂגָלָה לְעִיר מִקְלֵט צָרִיךְ לומר רוֹצֵחַ אָנִי (מכות יב). וּבִירוּשָׁלַיִם (מכות פ"ב ה"ו) מְסִיק שְׂמַע מִיָּנָה הֵאֵי מֵאן דְּחַבְּסִים בְּחֻדָּא מְסַכְתָּא וּמוֹקְרִין לִיהָ כְּגוֹן תְּרַתִּין, צָרִיךְ לְמִימַר בְּחֻדָּא לְחֻדָּא אָנָא חַבְּסִים: תורה ג

(ג) אֶת־הַנְּכָרִי תִגְשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִשְׁמַט יָדָךְ:
גמון בר עממין תתפע ודי יהי לך עם אחר
תשטט ידך:

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי־בְרַךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:
ד לחוד ארי לא יהי בך מספנא ארי ברכא
יברכך יי בארעא די יי אלהך יהב לך
אחסנא למירתה:

כ"ט • אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן • וְלִהְלֹךְ הוּא אוֹמֵר: "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיּוֹן"? אֵלָּא בְּזִמְנֵי שְׂאֵתֶם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיּוֹנִים בְּאֶחָרִים וְלֹא בְּכֶם. וּכְשֶׁאֵין אַתֶּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲבִיּוֹנִים בְּכֶם. אֲבִיּוֹן, דֵּל מַעֲנִי, וְלִשׁוֹן 'אֲבִיּוֹן' שֶׁהוּא תֹאב לְכָל דְּבָר.

(ה) רַק אִם־שָׂמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם:
ה לחוד אם קבלא תקבל למימרא דיי אלהך
למטר למעבד ית כל תפקדתא דא די אנא
מפקדך יומא דין:

כ"ט • רַק אִם־שָׂמוּעַ תִּשְׁמָע • אִז לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן. שְׂמוֹעַ תִּשְׁמָע • שְׂמַע קַמְעָא, מִשְׁמִיעִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה.

(ו) כִּי־יְהוּה אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: ם
ו ארי יי אלהך ברכך קמא די מליל לך
ותוזף לעממין סגיאיין ואת לא תוזף
ותשלוט בעממין סגיאיין וברך לא ישלטון:

כ"ט • כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ • וְהִיכֵן דִּבַּר? (דברים כח) "בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר". וְהִעֲבַטְתָּ. כָּל לִשׁוֹן הַלְוָאָה, כְּשֶׁנוֹפֵל עַל הַמְּלוּחַ נּוֹפֵל בְּלִשׁוֹן מַפְעִיל, כְּגוֹן: "וְהַלְוִית", "וְהִעֲבַטְתָּ", וְאִם הָיָה אוֹמֵר "וְעַבְטָתָּ", הָיָה נּוֹפֵל עַל הַלְוָה, כְּמוֹ "וְלוֹיִת". וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם • יְכַל שְׂתַהֵּא

(ז) כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אֲחִיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָן לְךָ לֹא תֵאֲמַן אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יְדֶיךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן:
ז ארי יהי בך מספנא חד מאחיק בחדא
מקרניך בארעך דיי אלהך יהב לך לא
תתקף ית לךך ולא תקפץ ית ידך מאחודך
מספנא:

כ"ט • כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן • הַתֹּאב, תֹּאב קוֹדֵם. מֵאַחַד אֲחִיךָ • אֲחִיךָ מֵאֲבִיךָ קוֹדֵם לְאֲחִיךָ מֵאֲמֶךָ. שְׁעָרֶיךָ • עֲנִי עִיר קוֹדְמִים לְעֲנֵי עִיר אַחֶרֶת. לֹא תֵאֲמַן • יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמִּצְטַעַר אִם יִתֵּן אִם לֹא יִתֵּן,

(ח) כִּי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יְדֶיךָ לֹא וְהִעֲבַט תִּעֲבִיטְנוּ דִּי מַחֲסוֹוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֵר לוֹ:
ח אלא מפתח תפתח ית ידך לה ואזנא
תוזפנה כמסת חסרונה דניחסיר לה:

אָפּלו סוּס לְרִכֵּב עָלָיו וְעָבַד לְרוּץ לְפָנָיו. לו' • (כתובות טו)
זו אשה, וכן הוא אומר (בראשית ב): "אָעֲשֶׂה לוֹ עֶזְרָא
כְּנַגְדּוֹ".

כִּי־תִתֵּן תְּפִתַּח • אָפּלו כְּמָה פְּעָמִים. כִּי־תִתֵּן
תְּפִתַּח • הָרִי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֵלֶּא'. וְהַעֲבֹט
תַּעֲבִיטְנוּ • אִם לֹא רָצָה כְּמִתְנָה, תֵּן לוֹ בְּהַלְוָאָה. דִּי
מַחֲסְרוֹ • וְאִי אִתָּה מְצוּה לְהַעֲשִׂירוֹ. אֲשֶׁר יַחֲסֹר לוֹ •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ד עמוד 82 ואילך)

נתון תתן - אפילו מאה פעמים

מְמַשֵּׁיךְ "כִּי פְתוּחַ תִּפְתַּח", דְּמִדְבַּר עַל פְּתִיחַת הַלֵּב בְּנִתְיַנֵּת
הַצְדָּקָה שֶׁתִּהְיֶה בְּסִבָּר פְּנִים לְפִתּוֹ וְכִי־צָא בָּזָה.
אך בפסוק השני מדבר על נתינת הצדקה בפעל, שאם
כִּשְׁ"קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע . . וְרָעָה עֵינֶךָ בְּאַחִירֵי הָאָבִיוֹן וְלֹא
תִתֵּן לוֹ" - "נתון תתן לו".
ועל-פי-זה מובן טעם השנוי בפרוש רש"י, כי רק על נתינה
בפעל אפשר לצוות שתהיה אפילו מאה פעמים, אבל על
פתיחת הלב (שהיא רגש שבלב) קשה לצוות שיפתח את
לבו מאה פעמים! וקל-להבין.

כִּי־תִתֵּן תְּפִתַּח אֶת־יְדֶךָ לוֹ . . נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ
פְתוּחַ תִּפְתַּח - אָפּלו כְּמָה פְּעָמִים. נָתוֹן תִּתֵּן - אָפּלו מֵאָה
פְּעָמִים (טו, ח - י. רש"י)
יש לעין מדוע על הפסוק הא' פרש רש"י דמלמדנו לפתח
אפילו כמה פעמים, ולא כמו שפרש "נתון תתן" שהוא
אפילו מאה פעמים?
ויש לומר בפשטות:
הפסוק "פתוח תפתח" בא בהמשך לפסוק שלפני-זה "לא
תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך גו'" ולאחר-כך

ט אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּילְמָא יְהִי פְתִיחָא עִם לְפָךְ
בְּרִשְׁעָא לְמִימַר קְרִיבָא שְׂתָא שְׂבִיעֵתָא שְׂתָא
דְשִׁמְטָתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינֶךָ בְּאַחִירֵי מִסְפָּנָא וְלֹא
תִתֵּן לֵהּ וְיִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יְיָ וְיִהִי בְךָ חוֹבָא :

(ט) הַשְּׁמֵר לָךְ פְּנֵי־יְהוָה דָּבַר עִם־לִבְבְךָ בְּלִיעַל
לֵאמֹר קְרִבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה
עֵינֶךָ בְּאַחִירֵי הָאָבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ
אֶל־יְהוָה וְיִהְיֶה בְךָ חֲטָא :

עָלֶיךָ? מִמָּהָר אֲנִי לִפְרַע עַל־יְדֵי הַקּוֹרָא, יוֹתֵר מִמֵּי
שְׂאִינוֹ קוֹרָא.

כִּי־יִקְרָא עָלֶיךָ • (ספרי) יְכַל מְצוּהָ? תִּלְמוּד לֹמַר
(דברים כד): "וְלֹא יִקְרָא". וְהִנֵּה בְךָ חֲטָא • מִכֹּל־
מְקוֹם, אָפּלו לֹא יִקְרָא. אִם־כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "וְיִקְרָא

יִמְחוֹן תִּתֵּן לֵהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לְפָךְ כְּמִתְנָךְ לֵהּ
אֲרִי כְּדִיל פְתִיחָא הָדִין בְּרִכְבְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל עוֹבְדֶיךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יְדֶךָ :

(י) נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לְבַבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי
בְּגִלְלֵי הַדְּבַר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־
מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יְדֶךָ :

כִּי־יִתֵּן תִּתֵּן לוֹ • אָפּלו מֵאָה פְּעָמִים. לוֹ • בִּינוּ וּבִינְךָ. כִּי בְּגִלְלֵי הַדְּבַר • אָפּלו אֲמַרְתָּ לִיתֵּן, אִתָּה
נוֹטֵל שָׂכָר הָאֲמִירָה עִם שָׂכָר הַמַּעֲשָׂה.

יֵא אֲרִי לֹא יִפְסוֹק מִסְפָּנָא מְגוֹ אֲרַעָא עַל כֵּן
אֲנָא מְפָדְךָ לְמִימַר מִפְתַּח תִּפְתַּח יְת יְדֶךָ
לְאַחִירֵי לְעִנְיָךְ וְלְמִסְפָּנָא בְּאַרְעֶךָ :

(יא) כִּי לֹא־יַחֲדֵל אָבִיוֹן מִקְרִב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנִי
מְצוּרָךְ לֵאמֹר פְּתַח תִּפְתַּח אֶת־יְדֶךָ לְאַחִירֵי לְעִנְיָךְ
וְלְאַבְיֹנֶךָ בְּאַרְצֶךָ: ם

לְעִנְיָ • בְּיוֹד אַחַד, לְשׁוֹן עֵנִי אַחַד הוּא,
אָבֵל עֲנִיָּה בְּשָׁנֵי יוֹדִי"ן, שְׁנֵי עֲנִיִּים.

כִּי־עַל־כֵּן • (ספרי) מִפְּנֵי כֵּן. לֵאמֹר • עֲצָה
לְטוֹבֶתְךָ אֲנִי מְשִׁיאָךְ. לְאַחִירֵי לְעִנְיָךְ • לֹא־יִזָּה אַחַד?

יֵב אֲרִי יִזְבְּן לָךְ אַחִירֵי בֵר יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵת
יִשְׂרָאֵל וְיִפְלַחְךָ שִׁית שְׁנֵין וּבְשִׁתָּא
שְׂבִיעֵתָא תִּפְטְרָנָה בֵר חוֹרִין מִעֲמֶךָ :

(יב) כִּי־יִמְכַר לָךְ אַחִירֵי הָעֵבְרִי אוֹ הָעֵבְרִיָּה וְעָבַדְךָ
שֵׁשׁ שָׁנִים וּבְשִׁנָּה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי
מִעֲמֶךָ:

כ"ט • פִּי־יִמְכַר לְךָ • (קידושין יז) עַל־יְדֵי אֲחֵרִים, שְׁמַכְרוּהוּ בֵּית־דִּין בְּגִנְבְּתוֹ הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְהָרִי כָּבֹד נֹאמֵר. (שמות כא) : "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי", וּבְמַכְרוּהוּ בֵּית־דִּין הַפְּתוּב מְדַבֵּר? אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ כָּאֵן: אֶחָד, שֶׁפְּתוּב "אוֹ הַעֲבָרִיָּה", אֶף

הִיא תִצָּא בְּשֵׁשׁ, וְלֹא שְׁמַכְרוּהָ בֵּית־דִּין, שְׂאִין הָאִשָּׁה נִמְכַרֶת בְּגִנְבְּתָהּ, שְׁנֹאמֵר: "בְּגִנְבְּתוֹ", וְלֹא 'בְּגִנְבְּתָהּ', אֲלֵא בְּקִטְנָה שְׁמַכְרָה אָבִיהָ; וְלִמַּד כָּאֵן שְׂאֵם יִצְאוּ שֵׁשׁ שָׁנִים קֹדֶם שֶׁתָּבִיא סִמְנִין, תִּצָּא. וְעוֹד חֲדָשׁ כָּאֵן: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק".

(יג) וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמֹךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם:

יג וְאֵרִי תִפְטְרֶנָּה בַּר חֲרִוּין מַעֲמֹךָ לֹא תִפְטְרֶנָּה רִיקָנִין:

(יד) הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצְאָנְךָ וּמִגְרָנְךָ וּמִיִּבְבְּךָ אֲשֶׁר בְּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן לּוֹ:

יד אֲפָרְשָׂא תִפְרַשׁ לָהּ מַעֲנָךָ וּמֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעֲצָרְתְּךָ דִּי בְּרַכְכֶּנָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן לָהּ:

וְלָמָּה נֹאמְרוּ אֵלֶּיךָ? מָה אֵלֶּיךָ מִיְחַדִּים שֶׁהֵם בְּכָלֵל בְּרַכָּה, אֶף כֹּל שֶׁהוּא בְּכָלֵל בְּרַכָּה. יִצְאוּ פְרָדוֹת. וְלִמַּדוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסְכַּת קְדוּשֵׁין בְּגִזְרֵה־שְׁנֵה' כַּמָּה נֹתֵן לוֹ מִכָּל מִין וּמִין.

כ"ט • הַעֲנִיק תַּעֲנִיק • לְשׁוֹן עֲדִי, בְּגִבְיָה וּבְכַרְמֵי אֵת הַעֲנִין. דְּבַר שֶׁיְהֵא נִכְרָ שֶׁהִטְבִּיחַ לוֹ. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן הַטְעָנָה עַל צִוְּאוֹ. מִצְאָנְךָ וּמִגְרָנְךָ וּמִיִּבְבְּךָ • יָכַל אֵין לִי אֲלֵא אֵלֶּיךָ בְּלִבְדִּי? תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר בְּרַכְךָ", מִכָּל מָה שֶׁבְּרַכְךָ בּוֹרְאֶךָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חזק כ"ד עמוד 87 ואילך)

הענקה - חלק משחרור העבד

והחלוק ביניהם: נתינת האדון קשורה למצבו הקודם - הפרת הטוב עבור עבודתו קעבד; מה-שאין-כן קבלת העבד קשורה לחירותו והיא מהנה פרט וחלק משחרורו, אשר בד-בבד עם יציאתו הוא מקבל מתנות, הפך הענין דעבודות, פייאם חרות ורחב יד.

העניק תעניק לו . . וזכרת פי עבד היית בארץ מצרים הענקתי לך ושניתתי לך, אף אתה הענק לו ושנה לו; מה במצרים נתתי לך ברחב יד, אף אתה תתן לו ברחב יד (טו, יד-טו. ובספרי)

והנה בפסוק "וזכרת פי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך גו" מדרגש ענין השני בהענקה, שלמות שחרור העבד, דכמו שבני ישראל היו עבדים והקב"ה שחררם לגמרי, כן מחייבים הם בשחרור עבדיהם. ובהיות שאין המדבר כאן על חיוב הנתינה שעל האדון אלא לגבי שלמות השחרור שבהענקה, אינו נוגע אצל מי היה עבד לפני-זה, וכן אינו נוגע מי נותן המתנה, דגם בקבלת המתנה מאדם אחר מרגיש העבד במצב של חרות.

יש לענין: א. מצות הענקה היא על האדון, ומדוע לשון ה'ספרי' הוא "הענקתי ושניתתי" דמורה שהקב"ה העניק (כלומר גרם שהמצרים יתנו כלי כסף כו'), ולא המצרים שהיו האדון. ב. עבד הנמכר לעובד פוכבים ומזלות אינו בכלל הענקה, ואיך אפשר לומר על הרקוש שקבלו בני ישראל במצרים - גדר הענקה?

יש לבאר בזה: במצות הענקה ישנם ב' חלקים (א) נתינת האדון - בתור הפרת הטוב לעבד עבור עבודתו. (ב) קבלת העבד - ההנאה והתועלת של העבד מהמתנה.

(טו) וזכרת פי עבד היית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על-כן אנכי מצוך את-הדבר הזה היום:

טו ויתדבר ארי עבדא הויחא בארעא דמצרים ויפדך יי אלהיך על כן אנא מפדך ית פתגמא הדין יומא דין:

כ"ט • וזכרת פי עבד היית • והענקתי ושניתתי לך מבזת מצרים ובזת הים, אף אתה הענק ושנה לו.

טו ויהי ארי ימר לך לא אפוק מעמך ארי רחמך וית אנש ביתך ארי טב לה עמך:

(טז) והיה פייאמר אליך לא אצא מעמך פי אהבך ואת-ביתך פייטוב לו עמך:

(י) וְלִקְחַתְּ אֶת־הַמְּרִיצֵעַ וְנָתַתָּהּ בְּאִזְנוֹ וּבְדָלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאַמְתְּךָ תַעֲשֶׂה־כֵן:

יו ותסב ית מרצעא ותתן באזנה ובדלשא ויהי לך עבד פלח לעלם ואף לאמתך מעבד כן:

לה, יכל אף לרציעה השנה הכתוב אותה? תלמוד לומר: (שמות כא) "ואם אמר יאמר העבד", עבד נרצע ואין אמה נרצעת.

כ"י < עבד עולם • יכל כמשמעו? תלמוד לומר (ויקרא כח): "ושבתם איש אל אחוזתו, ואיש אל משפחתו תשובו", הא למדת, שאין זה אלא עולמו של יובל (מכילתא). ואף לאמתך תעשה-כן • הענק

יח לא יקשי בעינך במפטרך יתה פר חורין מעמך ארי על חד תרין באגר אגריא פלחך שית שנין ויברכנך יי אלהך בכל די מעבד:

(יח) לְאִי־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה: פ

שבעבודת שכירי יום, ומהו עבודתו בליילה? רבו מוסר לו שפחה פנענית, והולדות לאדון.

כ"י < כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר • מכאן אמרו: עבד עברי עובד בין ביום ובין בליילה, וזהו כפלים

~ נקודות משיחות קודש ~ (דיוס יום כו סיון)

שיהיה הפל על-פי דיני התורה. ואז יהיה פלי ראוי לברכת ה', ובשנים: א. תהיה לו פרנסה בריוח. ב. הפרנסה תלך למקום הראוי.

וברכה ה' אלקיך בכל אשר תעשה (טו, יח) על האדם רק לעשות פלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו שהפלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת של אונאה וכדומה, היינו

♦ שבת קודש ל' מנחם-אב ♦

יט כל בוכרא די יתיליד בתוך ובענך דוכרין תקדש קדם יי אלהך לא תפלה בכוכרא דתוך ולא תגזי בוכרא דענך:

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרֶךָ וּבְצִאֲנֶךָ הַזֶּכֶר תִּקְדֹּשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְכוֹר צִאֲנֶךָ:

ואי אפשר לומר: "לא יקדיש", שהרי כבר נאמר: "תקדיש", הא כיצד? מקדישו אתה הקדש עלוי, ונותן להקדש פסי טובת הנאה שבו. לא תעבד בכוכר שורך ולא תגזי וגו' • אף החלוף - למדו רבותינו (בכורות כח) שאסור, אלא שדבר הכתוב בהנה.

כ"י < כָּל־הַבְּכוֹר וגו' תקדיש • ובמקום אחר הוא אומר "לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כז), הא כיצד? אינו מקדישו לקרן אחר, וכאן למד שמצנה לומר: 'קרי אתה קדוש לבכורה' (ערבין כט). דבר אחר: אי אפשר לומר 'תקדיש', שכבר נאמר: "לא יקדיש",

כקדם יי אלהך תיכלנה שמת בשמת באתרא די יתיעי יי את ואגש ביתך:

(כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשֵׁנָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֶתָּה וּבֵיתְךָ:

שנה בשנה • מכאן, שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכל יהא פסול משעבדה שנתו? כבר הקש למעשר, שנאמר (לעיל יד): "ואכלת לפני ה' אלהיך

כ"י < לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ • לכהן הוא אומר, שפבר מצינו שהוא ממתנות פנהה, אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח): "ובשרם יהיה לך וגו'".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אבל שלש שנים לא מצי למהווי בלא עיבור ואין מפסיד לא זה ולא זה: תורה יט

שנים דשכיר. ולכך הרגילו לשכיר שלש שנים, שאילו היו שוכרין לשנה או לשנתים פעמים דאיכא עיבור ופעמים דליכא ונמצא האחד מפסיד,

(יח) כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר וְשָׂכָר שְׂכִיר הוּא שְׁלֹשׁ שָׁנִים (בימי) [כשני] שכיר ונקלה כבוד מואב (ישעיה טו יד), ואם כן זה שעובד שש שנים הוי פי

שיעור יומי לשבת קודש ל' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת ראה

מַעֲשֵׂר דִּגְגָןךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהַרְךָ, וּבְכוֹרוֹת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ, מֵהַ מַּעֲשֵׂר שְׁנֵי אֵינֹו נִפְסָל מִשְׁנֵה לַחֲבֻרָתָהּ, אֵף בְּכוֹר אֵינֹו נִפְסָל, אֲלֵא שְׁמִצָּה תוֹךְ שְׁנָתוֹ. שְׁנֵה

בְּשִׁנָּה • אִם שָׁחֲטוּ בְּסוֹף שְׁנָתוֹ, אוֹכְלוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְיֹם אֶחָד מִשְׁנֵה אַחֲרָת; לְמַד שְׁנֹאֲכָל לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד (ספרי) •

כֹּא וְאֵרִי יְהִי בֵּה מוֹמָא חֲגִיר אוּ עוֹיר כֹּל מוֹם בִּישׁ לֹא תִפְסְגֵה קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ: כֹּא) וְכִי־יְהִיֶּה בּוֹ מוֹם פִּסַּח אוּ עוֹר כֹּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: כֹּל מוֹם • כָּלֵל. פִּסַּח אוּ עוֹר • פֶּרֶט. כֹּל מוֹם רָע • חֲזֹר וְכָלֵל, מֵהַ הַפֶּרֶט מְפָרֵשׁ: מוֹם הַגְּלוּי וְאֵינֹו חוֹזֵר, אֵף כֹּל מוֹם שְׁבֻגְלוּי וְאֵינֹו חוֹזֵר.

כֹּב בְּקֶרְנוֹיךָ תִּיכַלְגֶּה מִסָּאֵבָא וְדִכִּיא פְתָדָא כִּבְסֵר טְבִיא וְאֵילָא: (כב) בִּשְׁעָרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו כְּצִבִי וְכֹאֵיל:

כג לחוד ית דמיה לא תיכול על ארעא כב בקרנויך תיכלגה מסאבא ודכיא פתדא כבסר טביא ואילא: (כג) רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַמַּיִם: פ

וְנִשְׁחַט בַּחוּץ בְּלֹא פְדִיּוֹן וְנֹאכַל, יִכַּל יִהְיֶה אֵף הַדָּם מִתֵּר? תִּלְמוּד לומר: "רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל".

טז) שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לִילָה: א טר ית ירחא דאביבא ותעבד פסחא קדם יי אלהיך ארי בירחא דאביבא אפקיך יי אלהיך ממצרים ועבד לך נסין בליליא:

טז) שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב • מִקְדָּם בּוֹאוּ, שְׁמֹר שִׁיחָא רִאוּי לְאָבִיב, לְהַקְרִיב בּוֹ אֶת מִנְחַת הָעֶמֶר, וְאִם לֹאוּ, עֵבֶר אֶת הַשְּׁנֵה. מִמִּצְרַיִם לִילָה • וְהֵלֵא בַיּוֹם יָצֵאוּ, שְׁנֹאֲמֵר (במדבר ל: א):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ח"ד אגרת תתקצד - מתוך 'לקראת שבת')

שְׁמֹר אֶת חוֹדֶשׁ הָאָבִיב - תִּמִּיד הָאָדָם בִּיצִירָה וּפְרִיחָה וְכֹן הִיָּה גַם בְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׂאֲחֵרֵי הַתְּקוּפָה הַמְרָה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם - גְּלוּת הַגּוֹי וְגְלוּת הַנְּשֻׁמָּה גַם יַחַד, הִנֵּה בְּמִשְׁךְ זְמַן מוֹעֵט נִתְגַּלֶּה בְּהֵם הַזִּיכּוֹף שֶׁפֶעַל גְּלוּת מִצְרַיִם בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וּבְחֻמְשֵׁים יוֹם נִתְעַלּוּ מִמִּ"ט שְׁעָרֵי טוֹמְאָה לְקַבֵּל הַתּוֹרָה מִפִּי הַקֹּב"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ! וְמוֹסֵר הַשֶּׁכֶל' בְּזֶה לְכוֹלְנוּ, שְׂאִם יֵשׁ בְּחַיֵּינוּ אִיזוֹ תְּקוּפָה שְׂאֲפִשׁוּר לְטַעוֹת בֵּה שְׂאִינָה תְּקוּפָה שֶׁל יְצִירָה, צְמִיחָה וְגִידוֹל, קְרוֹב לְנֹדָאֵי שְׂאִין זֶה אֲלֵא טַעוֹת בְּיַדֵּינוּ, וְהַפְּסָקָה תִּשְׁמַשׁ לְתוֹסֶסֶת פֶּת, וְכַמְשַׁל הָאָבִיב - לְהוֹצֵאת פֶּרֶח לְגִמּוֹל פִּירוֹת.

ב) וְזִבְחֶתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם: ב וּתְכוֹס פְּסָחָא קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִן בְּנֵי עֲנָא וְנִכְסַת קוֹדֶשִׁיא מִן תּוֹרֵי בְּאֲתִירָא דֵי יִתְרַעֵי יְיָ לְאֲשִׁרָאָה שְׁכֻנְתָּהּ תִּמְן:

מְרַבָּה, מְבִיאִים עִמּוֹ חֲגִיגָה כְּדֵי שְׂיֵהָא נֶאֱכַל עַל הַשִּׁבְעֵה, וְעוֹד לְמַדּוֹ רְבוּתֵינוּ דְּכָרִים הַרְבֵּה מִפְּסוּק זֶה.

וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן • שְׁנֹאמַר: "מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ". וּבִקְרָא • (ספר)

גֵּלָא תִּיכּוּל עֲלוּהֵי חֲמִיעַ שְׁבַעָא יוֹמִין תִּיכּוּל עֲלוּהֵי פְטִיר לַחֵם עֲנֵי אַרְי בְּבֵהִילוֹ נִפְקֵתָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתַדְּכַר יְת יוֹמָא מִפְּקֻדָּה מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם כּל יוֹמֵי חֲמִיךָ:

(ג) לֹא-תֹאכַל עֲלֵיו חֲמִין שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל-עֲלֵיו מִצֹּת לַחֵם עֲנֵי כִּי בַחֲפֹזוֹן יֵצְאָתָּ מֵאַרְצְךָ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יְיָ צִאתְךָ מֵאַרְצְךָ מִצְרַיִם כֹּל יוֹמֵי חֲמִיךָ:

אֲלֹא שֶׁל מִצְרַיִם, שְׁכֵן הוּא אוֹמַר (שְׁמוֹת יב): "וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעַם וְגו'". לְמַעַן תִּזְכֹּר • עַל-יְדֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח וְהַמִּצֵּה, "אֶת-יְיָ צִאתְךָ".

וְלַחֵם עֲנֵי • לַחֵם שְׁמֹזְכִיר אֶת הָעֲנֵי שְׁנַחֲעֵנוּ בְּמִצְרַיִם. כִּי בַחֲפֹזוֹן יֵצְאָתָּ • וְלֹא הִסְפִּיק בְּצַק לְהַחֲמִיץ וְזֶה יִהְיֶה לְךָ לְזִכְרוֹן, וְחֲפֹזוֹן לֹא שֶׁלֶךְ הִיָּה

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ נְקוּדוֹת מִשִּׁחוֹת קוֹדֶשׁ (ע"פ לְקוּטִי שִׁיחוֹת ח"א עמ' 921 וְאֵילֶךְ)

מִצֵּה וְחֲמִין - הַבְּדֵל שֶׁל אוֹת אַחַת

פְּתַח מְלַמְעֵלָה, מוֹרָה עַל אֲדָם שְׁאֵמְנָם נִמְצָא בְּמִצֵּב שֶׁל "לִפְתַּח חֲטָאת רוּבִין", אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן, יֵשׁ לוֹ פְּתַח לְמַעֲלָה - שְׁעַל-יְדוֹ יִכּוּל לְצִאת מִמִּצֵּבוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְאִף שֶׁהִפְתַּח לְמַעֲלָה (בְּאוֹת ה"א) הוּא פְּתַח קֶטֶן בְּיוֹתֵר - הֲרִי אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל (שְׁהִי"ר פ"ה, ב [ב]) "פְּתַחוּ לִי כְּחוֹדוֹ שֶׁל מַחֲטָ", וְעַל-יְדֵי-זֶה - "וְאֲנִי אֶפְתַּח לָכֶם כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם", כִּי עַל-יְדֵי הַרְהוּר תְּשׁוּבָה אֶחָד, יִכּוּל הָאָדָם לְהִשְׁתַּנּוֹת - בְּרַגַע אֶחָד - מִרְשַׁע גָּמוּר לְצִדִּיק גָּמוּר. וְנִמְצָא, שֶׁחֲמִין מוֹרָה עַל גְּאוֹן וְיִשׁוּת, וְגַם עַל מִי שְׁאֵין לוֹ פְּתַח לְתְּשׁוּבָה, וּמִצֵּה מוֹרָה עַל בִּיטוּל וְגַם עַל תְּשׁוּבָה. וּשְׁנֵי הַחִילוּקִים שֶׁבֵּין חֲמִין וּמִצֵּה - תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה: דְּכֹאֲשֵׁר הָאָדָם מִתְגַּאֵה וּמִתְנַשֵּׂא, לֹא יוֹאֵל לְעוֹלָם לִידֵי תְּשׁוּבָה חֲסִי-וְשִׁלּוּם, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַזְּמַן יִמְצָא חֲשׁוֹנוֹת לְהִצְדִּיק אֶת כָּל הַנְּהַגוֹתָיו. מֵה-שְׁאֵין-כֵּן כֹּאֲשֵׁר הוּא בְּבִיטוּל וְשִׁפְלוּת, אֵינּוּ מִשְׁתַּדֵּל לְהִצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ, וּבְמִילָא הֲרִי הוּא עוֹשֶׂה חֲשׁוֹן-צַדִּיק מִכָּל מַעֲשֵׂי, וְכֹאֲשֵׁר נֹכַח לְדַעַת שֶׁהִנְהַגְתּוֹ אֵינָהּ בְּאוֹפֵן הָרְאוּי - עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה.

בְּפִרְשֵׁתוֹנוּ כְּתוּב בְּנוֹגַע לְחַג הַפֶּסַח "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמִין, שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצֹּת גו'" (טז, ג). וְהִנֵּה, מִצֵּה וְחֲמִין חִלּוּקִים בְּכַפֵּה עֲנִינִים, וּמֵהֶם: א. בְּחֲמִין - מִתְנַשֵּׂאת הָעִיסָה, וְאֵילוֹ בְּמִצֵּה - נִשְׁאָרַת הָעִיסָה כְּמוֹת שְׂהִיא. וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר בְּרוּחַנִיּוֹת: חֲמִין מוֹרָה עַל יִשׁוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת, וּמִצֵּה עַל בִּיטוּל וְשִׁפְלוּת (רַאה לְקוּטִי-תוֹרָה צו ג, ג. שְׁה"ש יד, ד. וּבכ"מ).

ב. "מִצֵּה" וְ"חֲמִין" מוֹרְכָבוֹת מְאוֹתִיּוֹת זְהוּת, אֲלֹא שֶׁ"מִצֵּה" הִיא בְּאוֹת ה"א, וְ"חֲמִין" בְּאוֹת ח"ת. וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ דּוֹמוֹת אַחַת לְשֵׁנִיָּה, שְׁהֲרִי שְׁתֵּיהֶן מוֹרְכָבוֹת מְשֻׁלְשָׁה קוּיִן וּפְתוּחוֹת מְלַמְטָה. אֲלֹא שֶׁהָאוֹת ח"ת סְתוּמָה בְּכָל שְׁלִשֵׁת הַצְּדָדִים לְגַמְרִי, וְאֵילוֹ הָאוֹת ה"א יֵשׁ לָהּ פְּתַח מְלַמְעֵלָה (רַאה זח"ג רנב, א, וּבכ"מ).

וְיֵשׁ לְבָאֵר מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר בְּרוּחַנִיּוֹת: הַפְּתַח מְלַמְטָה (שֶׁבְּשִׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת) - קָאֵי עַל ה"לִפְתַּח חֲטָאת רוּבִין" (בְּרַאשֵׁית ד, ז). וְהָאוֹת ח"ת, שֶׁסְתוּמָה מִכָּל שְׂאָר הַצְּדָדִים, מוֹרָה עַל אֲדָם שֶׁ"נִכְנס" לְ"פְתַח" זֶה וְאֵין לוֹ מְקוֹם לְיִצְיָאָה מִמּוֹנָה. מֵה-שְׁאֵין-כֵּן הָאוֹת ה"א, שֶׁיֵּשׁ לָהּ (ד) וְלֹא-יִרְאֶה לְךָ שְׂאָר בְּכָל-גְּבֻלְךָ שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בְּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקְרָא:

וְלֹא יִתְחַזֵּי לְךָ חֲמִיר כְּכָל תְּחוּמָךְ שְׁבַעָא יוֹמִין וְלֹא יִבִּית מִן בִּסְרָא דִּי תְּכּוּס בְּרַמְשָׂא בְּיוֹמָא קְדַמָּה לְצַפְרָא:

וְלֹא-יִלִּין מִן-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב בְּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקְרָא • אֲזַהְרָה לְמוֹתִיר בְּפֶסַח דְּוֵרוֹת, לְפִי שְׂלֵא נֶאֱמַר אֲלֹא בְּפֶסַח מִצְרַיִם, וְיוֹם רִאשׁוֹן הָאָמּוֹר כָּאֵן הוּא י"ד בְּנִיטָא, כְּמָה דְּאֶתְ אָמַר: (שְׁמוֹת יב) "אִף בְּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם", וְלְפִי שְׁנִסְתַּלַּק הַכְּתוּב מִעֲנִינּוֹ שֶׁל פֶּסַח וְהִתְחִיל לְדַבֵּר

בְּחֻקוֹת שְׁבַעַת יָמִים, כְּגוֹן: "שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצֹּת, וְלֹא יִרְאֶה לְךָ שְׂאֹר כְּכָל גְּבוּלְךָ", הַצְּרַךְ לְפָרֵשׁ בְּאִיזוֹ זְבִיתָה הוּא מְזַהֵר, שְׂאֵם כְּתָב: "וְלֹא יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בַּעֲרֵב לְבִקְרָא", הִיִּיתִי אוֹמַר: שְׁלֵמִים הַנִּשְׁחָטִים כָּל שְׁבַעָה, כִּלְנֵן בְּיָבֵל תּוֹתִירוּ, וְאֵינֶן נֶאֱכָלִין אֲלֵא לְיוֹם וְלַיְלָה, לְכַף כְּתָב:

תִּזְבַּח בְּעֶרְבּ, לֹא יִלִּין בַּיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן עַד בִּקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי, אֲכָל גִּאֲכָלֶת הִיא בִּי"ד וּבִט"ו, וְכֵן שְׁנוּיָהּ הִיא בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (ט"ז).

"בְּעֶרְבּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן". דָּבָר אַחֵר: בְּחִגִּיגַת י"ד הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמַּד עָלֶיהָ שְׁנֵי אֲכָלֶת לְשְׁנֵי יָמִים, וְ"הָרִאשׁוֹן" הָאֵמֹר כֵּן בַּיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן מְשַׁמְעוֹת הַמִּקְרָא: בְּשֵׁר חִגִּיגָה אֲשֶׁר

ה לית לך רשו למכס ית פסחא בתרא
מקרויך די אללה יהב לך:

(ה) לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

ו אללה לאתרא די יתריעי יי אללה לאשראה
שכנתה תמן תכוס ית פסחא ברמשא כמעל
שמשא ימן מפקד ממצרים:

(ו) כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרְבּ כְּבוֹא
הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:

תאכלהו, ומועד צאתך אתה שורפהו; כלומר,
נעשה נותר ויצא לבית השורפה.

כט"ו ◀ בְּעֶרְבּ. כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם • (ספרי) הָרִי שְׁלֹשָׁה זְמָנִים חִלּוּקִים: בְּעֶרְבּ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וְלִמְעַלָּה זִבְחָהּ, וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ

ו ותבשל ותיכול באתרא די יתריעי יי אללה
בה ותתפגי בצפרא ותהד לקרויך:

(ז) וּבִשְׁלֵתָ וְאֲכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בו ופנית בבקר והלכת לאחריך:

ח שתא יומין תיכול פטירא וכיומא
שביעאה כגש גדם יי אללה לא תעבד
עבידא:

כט"ו ◀ וּבִשְׁלֵתָ • זֶהוּ צְלִי אֵשׁ, שְׂאֵף הוּא קְרוּי בְּשׁוּל. וּפְנִיתָ בַּבֶּקֶר • (ספרי) לְבִקְרוֹ שֶׁל שְׁנֵי; מִלְּמַד שְׁטָעוֹן לִינָה לִזְלָה שֶׁל מוֹצָאֵי יוֹם־טוֹב (חגיגה טז).

ח שתא יומין תיכול פטירא וכיומא
שביעאה כגש גדם יי אללה לא תעבד
עבידא:

(ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ם

ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כלו
יצא: מה שביעי רשות, אף כלם רשות, חוץ מלזלזל
הראשון שהפתוב קבעו חובה, שגאמר (שמות יב):
"בְּעֶרְבּ תֹּאכְלוּ מִצּוֹת". עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ • עֲצַר
עֲצָמְךָ מִן הַמְּלָאכָה. דָּבָר אַחֵר: כְּנוֹפֵיא שֶׁל מֶאֱכָל
וּמִשְׁתָּה, לְשׁוֹן (שופטים יא): "נַעֲצְרֶה־נָּא אוֹתְךָ".

כט"ו ◀ שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת • וּבַמָּקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שמות יב): "שִׁבְעַת יָמִים", שְׁבַע מִן הַיָּשׁוּן וְשֵׁשׁ מִן הַחֶדֶשׁ. דָּבָר אַחֵר: לְמַד עַל אֲכִילַת מִצֵּה בְּשָׁבִיעִי, שְׂאִינָה חוֹבָה. וּמִכָּאן אֵתָּה לְמַד לְשֵׁשֶׁת הַיָּמִים, שְׁהָרִי שְׁבִיעִי בְּכָל־הַיּוֹם, וְיִצָּא מִן הַכֹּלֵל לְלַמַּד שְׂאִין אֲכִילַת מִצֵּה בּוֹ חוֹבָה אֲלֵא רְשׁוּת, וְלֹא

ט שבועא שבויעין תמני לך מדישריות מגלא
בחצד עומרא דארמותא תשרי לממני
שבועא שבויעין:

(ט) שְׁבַעַת שְׁבַעַת תִּסְפְּרֶלְךָ מֵהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה
תחל לספר שבועה שבועות:

כט"ו ◀ מֵהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה • (ספרי. מנחות עא) מִשְׁנַקְצָר הֵעֵמָר, שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַקֶּצִיר.

י ותעבד תגא דשבועיא גדם יי אללה מסת
נדבת ידך די תמן כמא די יברכך יי אללה:

(י) וְעֲשִׂיתָ חֵג שְׁבַעַת לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נְדָבַת
יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כט"ו ◀ מִסֵּת נְדָבַת יָדְךָ • דִּי נְדָבַת יָדְךָ, הַכֹּל לְפִי הַבְּרָכָה, הֵבֵא שְׁלָמֵי שְׂמֻחָה וְקִדֵּשׁ קְרוֹאִים לְאֲכֹל.

(יא) וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:

יא וְתַחֲדֵי קָדְם יי אֱלֹהֶיךָ אֶת וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי דֵי בְקִרְוֵיךָ וְגִיּוּרָא וְיִתְמָא וְאַרְמְלָא דֵי בִינְךָ בְּאַתְרָא דֵי יִתְרַעֵי יי אֱלֹהֶיךָ לְאַשְׁרָאָה שְׂכֵנִתָּה תְּמָן:

כ"ט◀ וְהַלְוֵי וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֱלֻמְנָה • אֲרַבְּעָה שְׁלֵי כִנְגַד אֲרַבְּעָה שְׁלֵף: "בְּנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ", אִם אֶתָּה מְשַׁמֵּחַ אֶת שְׁלֵי, אֲנִי מְשַׁמֵּחַ אֶת שְׁלֵף.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

היא טענה צודקת. וממשיך לספר: בהשמע דברי קדש הללו יוצאים מפי הוד כבוד-קדשת אדמו"ר - געה העם בבקיה. ואמר אחד החסידים: הלואי הייתי זוכה לבכות בתמימות כזו ביומי האחרון. ומוסיף כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר לספר מה שאמר לו אביו (כבוד-קדשת אדמו"ר מהור"ש"ב נשמתו-עדן): "דעם טאטענס זשארגאן וערטער בעת זאגען חסידות דארפן ווערן חקוק לעד". ומסיים כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר: פתגמו של אדמו"ר מהר"ש, שהעני טוען מדוע צריך הוא להיות העני, והאשור שלו, שטענת העני היא אכן טענה צודקת - צריך לעמוד תמיד נגד העינים, וענין זה נותן פח ועז לעשות ולחזר ולעשות אף טוב לכל מי שאפשר בכלל, ולבני תורה ושומרי מצוה בפרט.

בענין מעלת תפלת העני, ישנו גם הספור שספר כבוד-קדשת מורי-וחמי אדמו"ר אודות אמירת המאמר דבור-המתחיל תפלה לעני כי יעטף גו' על-ידי אדמו"ר מהר"ש, ביום ו' תשרי תרכ"ט (שהיה אז ביום חול - עד כמה שאפשר לומר "יום חול" על עשרת ימי תשובה), בקיישוב. תכן המאמר היה בבאור ענין משפיע ומקבל בכל הפרצופים הספירות והבחינות, וה'בכ' הוא שמשום זה צריך להיות גם בציור אדם עני ועשיר, להיותו עני משפיע ומקבל, העני הוא המקבל, והעשיר הוא המשפיע. אבל - הרים כבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש את הדרת קדשת קולו - ואמר (באידיש) - כמדבר בקול טענה - אמת הדבר שפיון שבקללות העולמות צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, לכן הנה גם למטה, בציור קומה של נשמות ישראל, צריך להיות הענין דמשפיע ומקבל, אבל העני טוען: מדוע צריך הוא להיות המקבל. וטענת העני

(יב) וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׂמְרַתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: פ

יב וְתִדְפֹר אֲרִי עֲבָדָא הוּיָתָא בְּמִצְרַיִם וְתִשְׁרַר וְתַעֲבֹד יַת קַיְמִיָא הָאֵלִין:

כ"ט◀ וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ וְגו' • עַל-מִנַּת כֵּן פְּדִיתִיךָ, שֶׁתִּשְׁמַר וְתַעֲשֶׂה אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה.

(יג) חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפָּף מִגִּרְנָךָ וּמִיִּקְבֹּךָ:

יג חָג דְּמִטְלֵיאָ תַעֲבֹד לְךָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּמִקְנֶשֶׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעֲצָרְתְּךָ:

כ"ט◀ בְּאַסְפָּף • בְּזִמְן הָאֵסִיף, שְׁאֵתָה מְכַנִּיס לְבֵית הַקִּיץ. דְּבַר אַחַר: בְּאַסְפָּף מִגִּרְנָךָ וּמִיִּקְבֹּךָ, לְמַד שֶׁמִּסְפְּכִין אֶת הַסֶּכֶה בְּפִסְלַת גֵּרָן וְיָקָב (סוכה יב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחת יום ב' דחג הסוכות תשי"ב - מתוך 'לקראת שבת')

סוכות - בחדש תשרי דוקא

עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי (תשרי), שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מסקתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסכה, בזה יראה לכל שמצות הפולחן היא עלינו לעשותה" (טור או"ח סתרכ"ה).

נצטוינו בפרשתנו "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" (טז, יג). וכתב הטור, ש"אף-על-פי שיצאנו ממצרים בחדש ניסן, לא צונו (ה' יתברך) לעשות סכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ, ודרך כל אדם לעשות סכה לצל, ולא היתה נפרת

וַיֵּשׁ לְבָאָר הַמְיוֹסֶרֶת-הַשְּׂכָל שְׁלֹמֹה מִקְבִיעוֹת מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל
סָפָה בְּזִמְנֵן הַגְּשָׁמִים דְּיָקָא:
כָּשֶׁם שֶׁהִצִּיאָה לְסָפָה כְּפִשׁוּטָה נִפְרַת וְנִחְשָׁבַת לְמִצְוָה לֹא
בְּחֵדֶשׁ נִיסוּן, יְמוֹת הַחֲמָה, שֶׁהַשָּׁמֶשׁ מְאִירָה בְּתִקְפָּה, וְאֵז
הִצִּיאָה לְסָפָה הִיא דָּרָךְ הָעוֹלָם וְדָבָר נוֹחַ הוּא לְאָדָם, אֲלֵא
אִךְ וְרַק כְּשֶׁנַּעֲשִׂית בִּימֵי תִשְׁרִי, יְמוֹת הַחֲרָף, לְאַחֲרֵי שֶׁתִּשַׁשׁ
כְּחָה שֶׁל חֲמָה, וּבְחוּץ נוֹשְׁבוֹת רוּחוֹת קְרוֹת וְיִזְרְדִים גְּשָׁמִים,
כֵּן הוּא גַם בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית.
דְּבִימוֹת הַחֲמָה, הֵינּוּ, זְמַן שֶׁבוּ מְאִירָה "שָׁמֶשׁ ה'" (תהלים

פד. יב), וְקִדְשַׁת ה' יִתְבָּרַךְ נִפְרַת בְּעוֹלָם, אֲזִי כְּשִׁיְהוּדֵי יוֹצֵא
מִבֵּיתוֹ לְסָפָה, שֶׁתִּכְנַה שֶׁל יִצְיָאָה זֹה הוּא כְּדֵי לְהֵאִיר בְּחוּץ
- אִין בְּכַף מִשׁוּם מִצְוָה. שְׁכֹן, זְהוּ דְבָר טוֹב וְנוֹחַ ("ס'אִיז
פְּשׁוּט גוּט");
דְּיָקָא בְּ"חֵדֶשׁ תִּשְׁרִי", זְמַן דְּ"שָׁמֶשׁ ה'" אֵינָה מְאִירָה
בְּתִקְפָּה, וְעַד לְזִמְנֵן שְׁאִין שָׁמֶשׁ ה' מְאִירָה לְגַמְרֵי, וְחֲשָׁף
שׁוֹרֵר בְּחוּץ, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׁמִנְשׁוֹבוֹת רוּחוֹת קְרוֹת - אֲזִי
יִשְׁנוּ הַחַיִּיב וּמִצְוָה שִׁיְהוּדֵי יִצֵּא מִן הַבַּיִת לְהֵאִיר אֶת
הַרְחוֹב!

(י) וְשִׁמְחַתָּ בְּחֻגְךָ אֶתְּהָ וּבְנִגְךָ וּבְתוֹךְךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהֵיתָוֹם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר
בְּשַׁעֲרֶיךָ:

יִי וְתַחֲדֵי בְּחֻגְךָ אֶתְּהָ וּבְנִגְךָ וּבְתוֹךְךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהֵיתָוֹם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר
בְּשַׁעֲרֶיךָ:

(טו) שְׁבַעַת יָמִים תַּחֲג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהֵייתָ אִךְ שִׂמְחָ:

טו שְׁבַעַת יָמִין תַּחֲג קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא
דֵי יִתְרַעֵי יְיָ אֲרִי יִבְרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
עֲלֻלְתְּךָ וּבְכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְהֵייתָ בְּרַם חֲדֵי:

כ"י◀ וְהֵייתָ אִךְ שִׂמְחָ • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, אִין זֶה לְשׁוֹן צְוִי אֲלֵא לְשׁוֹן הַבְּטָחָה. וּלְפִי תַלְמוּדוֹ: לְמַדּוּ מִכָּאן
לְרַבּוֹת לֵיל יוֹם-טוֹב אַחֲרוֹן לְשִׁמְחָה (טו).

(טז) שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים | בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל-זְכוּרְךָ
אֶת-פָּנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג
הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבַעוֹת וּבְחַג הַסֻּפּוֹת וְלֹא יִרְאֶה
אֶת-פָּנָי יְהוָה רִיקָם:

טז תַּלַּת זְמַנִּין בְּשַׁתָּא יִתְחַזֵּי כָּל דְּכוּרְךָ קְדָם
יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דֵי יִתְרַעֵי בְּחַג דְּפִטְרִיא
וּבְחַג דְּשִׁבְעוּעִיא וּבְחַג דְּמַטְלִיא וְלֹא
יִתְחַזֵּי קְדָם יְיָ רִיקָנִין:

כ"י◀ וְלֹא יִרְאֶה אֶת-פָּנָי ה' רִיקָם • אֲלֵא הֵבֵא עֲלוֹת רֵאִיָּה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה.

(יז) אִישׁ כְּמַתְנַת יָדוֹ כְּבִרְפַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
נִתְּנָלְךָ:

יז גְּבֵר כְּמַתְנַת יְדֵהּ כְּכִרְפַתָּא דֵי אֱלֹהֶיךָ דֵי
יְהֵב לָךְ: ס ס ס

כ"י◀ אִישׁ כְּמַתְנַת יָדוֹ • מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹכְלִין הַרְבֵּה וְנִכְסִים מְרִבִּין, יְבִיא עֲלוֹת מְרִבּוֹת וְשִׁלְמֵים מְרִבִּים:

קכ"ו פסוקים, פליא"ה סימן. חטלת פרשת ראה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הָאֵילָן וְגַם הַתְּבוּאוֹת לְתוֹךְ הַבַּיִת, אֲבָל
בְּחַג הַסּוּפּוֹת שֶׁלְקָטוּ הַתְּבוּאוֹת וּפִירוֹת
הָאֵילָן וְגַם הַכֹּל נֶאֱסַף לְתוֹךְ הַבַּיִת אֲוֹ
הַשְּׂמֻחָה הִיא שְׁלִימָה, לְכַף כְּתִיב בֵּיהּ
שֶׁלֶשׁ שְׂמֻחוֹת:
חֲסֵלַת פִּרְשַׁת רֵאֵה

חֲדָא, וְשִׁמְחַתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ (פסוק יא).
וְגַבֵּי פֶסַח לֹא כְּתִיב שְׂמֻחָה בְּכָלֵל. לְפִי
שֶׁפֶסַח עַדִּיין לֹא נִלְקָטוּ הַתְּבוּאוֹת וְלֹא
פִירוֹת הָאֵילָן, וּבְחַג הַשְּׁבַעוֹת כְּבָר
נִלְקָטוּ הַתְּבוּאוֹת וְאִיכָּא חֲדָא שְׂמֻחָה
וְלֹא יוֹתֵר, כִּי עַדִּיין לֹא נִלְקָטוּ פִירוֹת

טז (טו) וְהֵייתָ אִךְ שִׂמְחָה. אֶתְּהָ מוֹצֵא
כְּתִיב שֶׁלֶשׁ שְׂמֻחוֹת בְּחַג הַסּוּפּוֹת,
וְשִׁמְחַתָּ בְּחַגְךָ אִךְ שִׂמְחָה, (ושמחת)
[וששמחתם] לְפָנָי ה' (אלהיך) [אלהיכם]
דְּכְתִיב בְּפִרְשַׁת אָמור אֵל הַכְּהֵנִים
(ויקרא כג טו). וְגַבֵּי שְׁבַעוֹת לֹא כְּתִיב אֲלֵא

עטרת מרים

יא את ירושלים פלגנה סערה הרועת מרחק ועוד לא נחמה כי אין מי לנחמה. הנה אנכי מרביץ משכיב ומסדר בפהך כחול, והוא רק פעין החול אבניך אבני הרצפה, ויסדתיך וחסוד בעצמו ארביץ בפפירים אבנים יקרות: יב ושמתי מאבן כדכד בחביר ביותר שמשלתך מחיצות החלונות

שי למורא

(יא) סערה, מרב צרות לכה סוער. מרביץ בפהך, מרצה רצפתך מאבני נפך. (ראה שמות כח.יח.) יב כדכד, מין אבן יקרה המאירה. והוא מלשון "כידוני אש" (איוב מא.יא). שמשלתך, חלונות. אקדח, מין אבן יקרה המאירה ביותר. והוא מלשון "קדחי אש" (ישעיה נ.יא). לאבני חפץ, אבנים

שהשמש זורחת דרך גם וישעריך מוונות השערים והפכו לחיות לאבני אקדח המאירים ביותר וכל-גבולך אבני רצפת כל גבולך והפכו לחיות לאבני-חפץ אבני יקר שהאדם חפץ ורצה בהן: יג וכל-בניך פאלו יהיו למודי יהוה עד שלא יהיה מחלוקת בעינם בעניני לימוד ואמונה, וממילא ורב שלום בניך: יד בצדקה בעבור הפעשים טובים בין אדם למקום תפונני תהיה נכונה בכל טובה רחמי ממונה ויהי מרוחק מעשק כפי לא תיראי מהם כלל וכלל וממחיתה תהיה מרוחקת כי לא יוכל תקרב להתקרב אליך: טו הן גור וגור באמת יחת ויפחד, אפס מאותי רק מי שהוא נערר ונפרד ומרוחק מפני מרגר אתך מי שאסוף להלחם בך, עליך יפול כמו שאמר על הרי ישראל יפול: טז הנה אנכי בראתי חרש נפלח באש פחם נפח בנחלים כבויים להבערים ופה ומוציא כלי למעשהו לצורך גומרו כל צרכו ואנכי בראתי אש מושחית לחבל למלקל את הכלי ה הוא, כלומר אני המגירה בך את האויב ואני מתיש כחו: כז מבואר שאם אנכי אני רוצה להשחית, או: ז כל-פלי זון ויצר עליך להלחם בך לא יצלח כי לא יזיק לך. וכל-לשון תקום-אתך למשפט את תרשיעי אותו במשפט ולא יזיק לך לא במעשה ולא בדבור, הברכה הזאת נחלת עבדי יהוה

הפטרה לפרשת ראה לשנים מקרא

ואחד תרגום בישיעה פרק נד

נד יא ענינה סערה לא נחמה הנה אנכי

מרביץ בפהך אבניך ויסדתיך בפפירים:

יב ושמתי כדכד שמשלתך וישעריך לאבני

אקדח וכל-גבולך לאבני-חפץ: יג וכל-בניך

למודי יהוה ורב שלום בניך: יד בצדקה

תפונני רחמי מעשק כפי לא תיראי וממחיתה

כי לא תקרב אליך: טו הן גור וגור אפס

מאותי מרגר אתך עליך יפול: טז הנה אנכי

בראתי חרש נפלח באש פחם ומוציא כלי

למעשהו ואנכי בראתי מושחית לחבל:

ז כל-פלי יוצר עליך לא יצלח וכל-לשון

תקום-אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת

עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם-יהוה:

נה א הוי כל-צמא לכו למים ואשר אין-לו

כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא-

כסף ובלוא מחיר יון וחלב: ב למה תשקלו-

כסף בלוא-לחם ויגיעכם בלוא לשבעה

וידקתם זאת היא הצדקה אשר תבוא לחם מאתי נאם-יהוה: א הוי כל-צמא לשון קריאה, כל המתאב לדבר ה' לכו למים ולך אל הנביא לשמוע דבר ה', ואשר אין-לו כסף לא יחוש, אלא לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא-כסף קנו דברי מאכל ואכלו, ועל דברי התורה יאמר ובלוא

יקרות שאדם חפץ ורצה בהן. יג) למודי ה', כלומר, ישפילו בחקמה פאלו היו תלמידי ה'. יד) בצדקה תפונני, בעבור הצדקה שתעשי תהיו מבוססת. רחמי מעשק, תהי מרחקת מעושקים. כי לא תיראי, ולא תפחדו מהם. וממחיתה, משבר ופחד. טו) גור וגור, ענין פחד. כמו "לא תגורו" (דברים א.יז). אפס מאותי, מי שאין אני עמו. מי גר אתך עליך יפול, מי שיתנגר אתך להלחם בך, על הרוך ופלו. יז) כל כלי יוצר עליך, כל כלי נשק אשר יוצר להביא עליך. א) הוי, לשון קריאה. כל צמא לכו למים, כמו שהצמא מתאנה למים, כך הנפש החכמה מתאנה לתורה ולחקמה. וכמו שאמר הנביא עמוס "לא רעב להלם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'" (עמוס ח.יא). ואשר אין לו כסף, כלומר, המתאב לדבר ה' ולך אל הנביא לשמוע דבר ה' מבלי שיצטרך לשלם כסף. שברו, לשון קניה. יון וחלב, נמשלה התורה ליון המשמח, כמו שכתוב "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט.ט). ונמשלה לחלב שהוא מקום ומגדל את התינוק, כי דברי תורה הם קיים הנשמה וגדולה, שהיא חולכת וגדלה במדרגות על ידי לימוד התורה. ב) בלוא לחם, כלומר, למה תרבו לתת מחיר עבור לימוד חכמות נכריות

שאין בהם תועלת. ויגיעכם, כספכם הוא לכם על ידי יגיעה. בלוא לשבעה, בדבר שאינו משיבוע. ותענוג בדשן נפשכם, תענוג הנפש בעולם הבא. ג) חסדי דוד הנאמנים, חסדי דוד הנקיימים. והוא מלך

מתן מחיר קנו דברי מאכל ואכלו, ועל דברי התורה יאמר ובלוא מתן מחיר קנו יון וחלב: ב למה תשקלו-כסף בלוא-לחם למה תרבו לתת מחיר בעבור לימוד חכמות נכריות שאין בהן תועלת ויגיעכם למה תתנו הון תבא בעיניה בלוא לשבעה שמועו שמועו אליו ללמוד חכמת התורה ואכלו-טוב פן תקרא חכמת התורה (משלי ד)

ותענוג בדשן נפשכם והו תענוג הנשמה בעולם הבא: ג תפון אונכם לשמע אמרי ולכו אלי ללמוד תורת שמועו

עטרת מרים

אלי ותחי נפשכם ותוכו לעמוד בתחיה בימי המשיח ואכרתה לכם ברית אהבה להיות מהקמת עד עולם פחסרי דוד הנאמנים אשר הבטחתי לו שלא תפסק המלוכה מנרעו: ד הן עד לאומים נתתיו את דוד שדבר ה' יקום לעולם, ותמשיח הבא מנרעו יהיה נגיד ומצוה לאומים אל הגוים את המעשה אשר נעשו: ה כמו שמתקב

החסד שהבטחתי לדוד, כן תקום החסד שהבטחתי לך, כי הן גוי אשר לא תדע מעולם, הוא תקרא אלך לשמש אותך, וגוי אשר לא ידעוד מעולם אלך ירצו להיות קרוב למשמעתך למען יהיה אליהך השוכן בקרוב ולקדוש ישראל כי פארך אשר נתן לך פאר להשרות שכינתו בקרוב:

יח ויאמר לו יהונתן מחר הודש ונפקדת יזכר בך המלך כי יפקד וחסר מושבך מאין יושב בו: יט ושלשת פשעי היום השלישי

אחר ראש חדש, ובשילך הספנה גדולה מאד, או תרד מאד במקום סתר ותתחבא תרבה, כי אז יבקשוד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאול ליהונתן לכל המית את דוד וישיבת אצל האבן האול כי שם אמצא: כ ואני שלשת

החצים צדה לצד האבן הוא אותה פאלו אני מורה לשלחלי למטרה לחץ: כא ותנה לאמר זה אשלח את הנער ואני לא לך מצא את החצים הספין היה יתה ביד אס-אמר אמר לנער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחננו חס חמץ ונאה בוא אלי כישלום לך ואין דבר רע, חיי יהיה נשבע לו: כב ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממך ותלאה לך כי שלחך יהיה:

כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהיה ביני ובינך עד-עולם: כד ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו בפעם בפעם ובינך עד-עולם: כו ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו במקום המיוחד לו לשבת

המשיח, שקרא על שם דוד, כפתיב "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל 12. כה). ד עד לאומים, שר וגדול עליהם, ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם. נגיד ומצוה לאומים, המלך המשיח יהיה ראש על העמים, ומצוה להם את המעשה אשר נעשו. ונקרא "נגיד" על שם שפונים נגדו בכל עניניהם. ה גוי לא תדע תקרא וגו', גוי שהוא חסוק מארץ ישראל, תקרא אותו ויבוא לפניך, אף-על-פי שלא תדעהו ולא ידעך עד היום, כי ישמע את הנפלאות שיגשה ה' עם ישראל. וירויץ לעבודתך. ולקדוש ישראל, ולמען הקב"ה. פארך, לשון פאר ופי.

יח ויאמר לו יהונתן, יהונתן כן שאול המלך אמר לדוד. מחר הודש, מחר ראש חדש. ונפקדת כי יפקד מושבך, ויזכירו אותך כשיחסר ממושבך וישב. יט ושלשת תרד מאד, שלשה ימים תסתתר ותרד מאד בעמק להסתתר שם. ביום המעשה, ביום חל לנברי, כלומר לפני ראש חדש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שנשבע שאול ליהונתן שלא ימית את דוד, שגם אז תסתתר דוד שם. האבן האול, האבן שהיתה אות הלחכי דרכים. "האול", הלחי דרךך, כמו "אול" שפרשו הלחי. כ צדה אותה, לצד האבן איתה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שתהיה האבן לי למטרה. כא קחננו ונאה, צא אמה בעצמד ממקום מהבואד וקחנו ובוא אלי. כב לך כי שלחך ה', לך לדרךך וברת, שהקב"ה אומר לך לברת ולהמלט. כג והדבר אשר דברנו, הברית שברחנו יחד. הנה ה', ה' יהיה עה. כה אל מושב הקור, בראש המסבים סמוך לקור. ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר השיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וביום ההוא

שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותענג בדיש נפשכם: ג הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים: ד הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאומים: ה הן גוי לא תדע תקרא וגוי לא ידעוד אלך ירצו למען יהיה אליהך ולקדוש ישראל כי פארך:

הפטרת 'מחר הודש' לשנים מקרא ואחד

תרגום שמואל א פרק כ

יח ויאמר לו יהונתן מחר הודש ונפקדת כי יפקד מושבך: יט ושלשת תרד מאד ובאת אל-המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האול: כ ואני שלשת החצים צדה אותה לשלחלי למטרה: כא והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים אם-אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחננו ונאה כישלום לך ואין דבר חיי-יהיה: כב ואם-כה אמר לעלם הנה החצים ממך ותלאה לך כי שלחך יהיה: כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהיה ביני ובינך עד-עולם: כד ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו בפעם בפעם ובינך עד-עולם: כו ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו במקום המיוחד לו לשבת

עטרת מרים

שי למורא

בשמהפךד יושב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הבן לישוב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנה, ואבנה יושב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאלו ליהונתן בנו. ומקומו

של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ויפקד מקום דוד, נחפר היה המקום מן הישוב. (כו) כי לא טהור, והם היו נשמרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לטמאים. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. (כז) ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דתנינ למחרת. (כח) מעמדי, לפני לקח רשות ללכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (כט) שלחני, תן לי רשות ללכת. וזבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו וזבחים זבחי שלמים. והוא צנה לי אחי, ואחיי הגדול צנה עלי להיות שם. (ל) בן געות המרדות, בנה של מעונת המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ואמרו רז"ל, שבשחטפנו בני בנינו מבנות שילה שיצאו לחול בקרמים, היה שאלו בושן ולא רצה להפרי, עד שבאה היא עצמה והעניה פניה ונדקה אחריו.) פי בוחר אתה לבן ישי, שהוא ימלה. לבשתך, כשישמעו אנשים שאתה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאיך בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אפך, ולבושה וחרפה של אפך. (לג) פי בלה היא, נמרה ההלטה. (לד) אל דוד, בשביל דוד. פי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (במש) את יהונתן בדבור ובמשעה. (לה) למועד דוד, למועד שקבע לו דוד. (לו) ורה תחצי

בו כפעם | כפעם אלי-מושב שאצל הקיר ויקם יהונתן וישב והושב אבנר מצד אביו פי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יקצוף עליו על דבר דוד, שאלו ויפקד מקום דוד: (כו) ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי

טהור הוא כִּי-לא טהור פי עדן לא מכל לקרוי: (כו) ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני החדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאלו אל-יהונתן בנו מדוע לא-בא בדישי גמ-תמול גמ-היום אל-הלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום חלופו: (כח) ויען יהונתן את-שאל נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת ער-בית לחם: (כט) ויאמר שלחני נא תן לי רשות ללכת כי זבח משפחה זבחי שלמים לנו בעיר והוא צנה-לי אלאב אחי הבכור לבוא אל תבתי ועתה אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-בן לא-בא אל-שלחן המלך פי נתתי לו רשות ללכת, והלך לו: (ל) ויחר-אף שאלו ביהונתן ויאמר לו בך געות המרדות אתה באפך שהיא מורדת ברוצני, בן אתה מורד כי לאהוב מה שאני שונא הלוא ידעתי כר בחר אתה לבן בנו ישי לבשתך ולבשת ערות אפך פי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אם כן איך בני ואפך ונתה: (לא) פי בלהמים אשר בדישי תי עליהאדמה לא תפון לא תתקם אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הוואל ואתה נתת לו רשות ללכת פי בודמות הוא: (לב) ויען יהונתן את-שאל אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: (לג) ויטל שאלו את-החנית עליו להכתי וידע יהונתן פי-בלה היא גמר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: (לד) ויקם יהונתן מעם השלחן בחריו אף ולא-אכל ביום-החדש השני לחם פי נעצב אל-דוד פי הכלמו אביו: לה ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה

נעצב אל-דוד פי הכלמו אביו: לה ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה

לְהַעֲבֹרוּ, וְרַחֲמֵי הַחַיִּים בְּכֹחַ שְׂעִיר אַחֲרֵי הָאֵבֶן. (מא) מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב, לְהֵרֵשׁ לָחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד בְּרֵאוּתוֹ כִּי כִלְתָהּ אֵלָיו רַעְיָה וְעוֹד כִּי הַכְּלִמּוֹ אָבְיוֹ שִׁקְרָאוֹ כִּן נִעֲוֹת הַפְּרִדּוֹת: (לח) וְיָתִי בְּפֶקֶד בְּיָמַי הַשְּׁלִישִׁי לְהֵרֵשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לוֹ דָּוִד וַנֵּעַר קָמֹן עִמּוֹ: (לו) וַיֹּאמֶר לְנִעְרֹי רֵץ מִצָּא נָא אֶת־הַחֲצִיִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מִוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוֹאֲיֶרְהָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לו וַיָּבֵא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה: לח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקַט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִיִּים וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו: לט וְהַנֶּעַר לֹא־יָרַע מְאוּמָה אֶדְי יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־פְּלִיּוֹ אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מא הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאִפָּיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ וַיִּכְבְּוּ אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ עַד־דָּוִד הַגִּדְּלִל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זָרְעֵי וּבֵין זָרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: אֶת־הַדְּבָר: (מ) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־פְּלִיּוֹ הַקֶּשֶׁת וְהַחֲצִיִּים אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ הִבִּיא הָעִיר: מא הַנֶּעַר בָּא הֵלֶךְ לְבֹא הַעִיר וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב מִצַּד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אֵבֶן הָאֵזֶל וַיִּפֹּל לְאִפָּיו עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ | אִישׁ אֶת רַעְיוֹ וַיִּכְבְּוּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הָיָה קִשָּׁה לָחֶם הַפְּרִדָּה רַעְיוֹ עַד־דָּוִד הַגִּדְּלִל הַרְבֵּה לְכַבּוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם וְהַשְׁבִּיעֵנוּ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאָמַרְנוּ יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זָרְעֵי וּבֵין זָרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

הפטרה לשבת ראש חודש לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה לקמן עמ' רלב

המשך מעמוד ג

אומעדיק און פאר'חמור'עט", אמר להם אדמו"ר האמצעי שזהו הפירוש ב"עצביהם כסף וזהב": "עצביהם" – מלשון עצבות, באה מחיסרון ב"כסף וזהב" גשמיים, אבל אילו הי' להם "כסף וזהב" רוחניים, שהם אהבה ויראה², לא הי' שייך אצלם כלל עצבות, כי אהבה ויראה שוללים בתכלית עצבות³.

(2) ראה תר"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

(3) משיחת יום ב' דחה"ש ה'תשט"ו.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ז מנחם-אב מפרק קב עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום ראשון - כ"ד מנחם-אב מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום חמישי - כ"ח מנחם-אב מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שני - כ"ה מנחם-אב פרק קיט מתחילת הפרק עד פסוק צו</p>
<p>יום שישי - כ"ט מנחם-אב מפרק קמ עד סוף פרק קמד</p>	<p>יום שלישי - כ"ו מנחם-אב פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>שבת קודש - ל' מנחם-אב פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 222, והנה הארה... עד עמ' 222, יספר מרוב.

44 חלקים פרטיים. והנה, מספר זה - תרי"ג (613) - כנגד תרי"ג
45 מצוות התורה, הוא בדרך כלל, - באופן כללי מתחלקת
46 ההארה לתרי"ג (613) חלקים, אבל בדרך פרט - הנה כל
47 מצוה ומצוה מתחלקת לפרטים רבים לאין קץ ותכלית,
48 והן הן גופי הלקוחות
49 פרטיות שבכל מצוה
50 שאין להם מספר, - אין
51 מספר לפרטי ההלכות
52 שבכל אחת מהמצוות,
53 כמו שכתוב: "ששים
54 המה מלכות" - דורשים
55 חכמינו ז"ל: "הן הן ס'
56 מסכתות - הש"ס, בו,
57 "ועלמות אין מספר" -
58 דורשים חכמינו ז"ל: הן
59 ההלכות בו, - שהן בלי
60 מספר, שהן המשכת
61 רצון העליון בו, - וכיוון
62 שהרצון העליון הוא הרי
63 בלי גבול, כך גם פרטי
64 ההלכות, שהם פרטי
65 המשכות מהרצון העליון
66 - הם בלי גבול. וכשם
67 שלגבי תרי"ג החלקים
68 הכלליים בהם מתחלקת
69 ההארה, אמר לעיל,
70 שבנשמה, הקולטת אותם,
71 ישנם תרי"ג ענינים, רמ"ח
72 אברים וש"ה גידים, כך
73 גם לגבי פרטי המשכות
74 שמהארה, שהם בלי
75 גבול - יש לנשמות

76 ישראל כלים פרטיים לקלוט את הפרטים מהארה והמשכה זו.
77 ובלשון רבנו הזקן: וכן הוא ממש בנשמת האדם. - שיש
78 לנשמה כלים לקליטת הפרטים האין-סופיים מהמשכה והארה
79 זו. כי הנה, כל הנשמות שבעולם היו בלולות ב- נשמתו
80 של אדם הראשון, ודרך כלל היתה נשמתו - של אדם
81 הראשון, נחלקת למספר תרי"ג: רמ"ח אברים וש"ה
82 גידים, אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר, שהן
83 נשמות כל ישראל מימות האבות והשכמים עד ביאת
84 המשיח ועד בכלל, שיקים אז מה שנאמר: "והיה מספר
85 בני ישראל כחול הים, אשר לא ימד ולא יספר מרב"ם.¹⁵
86 - מכל האמור מובן, שנשמת אדם הראשון (המתחלקת

1 והנה, הארה זו, אף שלמעלה - בעולמות העליונים ביותר
2 שלמעלה מהגבלה וגבול, היא מאירה ומתפשטת בכחית
3 בלי גבול ותכלית, - בלי גבול ובלי סוף, להחיות עולמות
4 נעלמים לאין קץ ותכלית, - גם סוגי עולמות אלה הם בלי
5 גבול, וגם כל עולם מהם
6 הוא באופן של בלי גבול
7 ותכלית, כמו שכתוב
8 ב'אדרא רבא'¹⁰, -
9 שישנם עולמות נעלמים
10 לאין קץ ותכלית, אף-
11 על-פירכך בדרתה -
12 ברדת ההארה - למטה
13 על-ידי צמצומים רבים
14 להחיות הנבראים
15 והיצורים והנעשים, -
16 הנבראים שבעולמות
17 "בריאה", "יצירה"
18 "ועשה". מכך מובן
19 שלפני זה מדובר אודות
20 עולם ה"אצילות"
21 ועולמות אין-סוף
22 שלמעלה מעולם
23 ה"אצילות", היא נחלקת
24 בדרך כלל למספר
25 תרי"ג, - 613, כנגד
26 תרי"ג מצות התורה,
27 שהן הן תרי"ג מיני
28 המשכות הארה זו
29 מאור אין-סוף ברוך-
30 הוא, להאיר לנשמת
31 האדם הכלולה מרמ"ח
32 - 248 אברים וש"ה -

33 365 גידים, - שביחד הם תרי"ג (613), אשר בעבורה -
34 בשביל נשמתו של יהודי, הוא עקר תכלית ירידת והמשכת
35 הארה זו למטה לכל הנבראים והיצורים והנעשים, -
36 הנבראים כולם "מטה", לעומת העולמות שלמעלה מהגבלה,
37 שתכלית פלן - של כל הנבראים, הנוצרים והנעשים, הוא
38 האדם, פנודע: - הרי, למרות שאלקות הוא פשוט בתכלית
39 הפשיטות, ולא שייך באלקות ענין של חלקים, אך בהארה
40 האלקית המאירה בעולמות למטה שעיקרם ותכליתם היא
41 נשמתו של יהודי - שייך הענין של חלקים. ובאופן כללי הם
42 תרי"ג (613) חלקים בהם מתחלקת ההארה, ובפרטיות - יסביר
43 רבנו הזקן להלן - מתחלק כל אחד מחלקים אלה, להרבה

אגרת הקדש

והנה הארה זו אף

שלמעלה היא מאירה ומתפשטת בבחי' בלי גבול
ותכלית להחיות עולמות נעלמים לאין קץ ותכלית
כמ"ש באדרא רבא אעפ"כ ברדתה למטה ע"י צמצומים
רבים להחיות הנבראים והיצורים והנעשים היא נחלקת
דרך כלל למספר תרי"ג כנגד תרי"ג מצות התורה שהן
הן תרי"ג מיני המשכות הארה זו מאור א"ס ב"ה להאיר
לנשמת האדם הכלולה מרמ"ח אברים וש"ה גידים
אשר בעבורה הוא עיקר תכלית ירידת והמשכת
הארה זו למטה לכל הנבראים והיצורים והנעשים
שתכלית כולן הוא האדם כנודע:

והנה מספר זה הוא בדרך כלל. אבל בדרך פרט
הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת לפרטים רבים
לאין קץ ותכלית והן הן גופי הלקוחות פרטיות שבכל
מצוה שאין להם מספר כמו"ש ששים המה מלכות
הן ס' מסכתות בו' ועלמות אין מספר הן ההלכות
בו' שהן המשכת רצון העליון בו' וכן הוא ממש
בנשמת האדם כי הנה כל הנשמות שבעולם היו
כלולות באדה"ר ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת
למספר תרי"ג רמ"ח אברים וש"ה גידים אך דרך
פרט נחלקת לניצוצות אין מספר שהן נשמות כל
ישראל מימות האבות והשכמים עד ביאת המשיח
ועד בכלל שיקיים אז מ"ש והיה מספר בני כחול
הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב.

10. זח"ג קכז, ב ואילך. 11. שה"ש ו, ח. 12. שהש"ר שם. ובכ"מ. 13. ראה ב"ר פ"מ, ב. ובכ"מ. 14. הושע ב, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סיום מפסוק אחר" (שם טז, י).

- 1 לניצוצות אין ספור של נשמות) היה בכוחה להכיל הפרטים
 2 האינ-סופיים מההמשכה וההארה של הרצון העליון, האור
 3 והחיות האלקי הנמשך לנשמות ישראל. להלן יסביר רבנו הזקן
- 4 מה שהזכיר לעיל, שביעקב כתוב "ויקרא לו א-ל אלקי ישראל",
 5 שגם ביעקב האירו בנשמתו כל הפרטים מההארה האלקית, כפי
 6 ועל-דרך שהיה הדבר באדם הראשון. ובלשון רבנו הזקן:

יום שני כ"ה מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 222, והנה שופרי'... עד עמ' קיב, כמ"ש במ"א.

- 7 וְהֵנָּה, שׁוֹפְרִיָּה דְיַעֲקֹב מַעֲיֵן שׁוֹפְרִיָּה דְאָדָם הָרִאשׁוֹן¹⁶, – יופיו
 8 ושליומותו של יעקב כעין יופיו ושליומותו של אדם הראשון, שְׁתַּקְּן
 9 – יעקב, הָמָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהִיָּתָה נִשְׁמָתוֹ גַּם בְּן כְּלוּלָה מִכָּל
 10 הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבְיִשְׂרָאֵל, מַעֲוֹלָם וְעַד עוֹלָם, – כלומר, גם הנשמות
 11 מ"עלמא דאתכסיא"
 12 (מהעולמות המכוסים),
 13 וגם הנשמות מ"עלמא
 14 דאתגליא" (מהעולמות
 15 הגלויים) היו כולן כלולות
 16 בנשמתו של יעקב, וְהָיָה
 17 מְרַבְּכָה לְתוֹרָה
 18 שְׁלִמְעֵלָה, שְׁנִקְרָאת
 19 בְּשֵׁם "אָדָם", – "זאת
 20 התורה אדם"¹⁷, כְּמוֹ
 21 שְׁכַתּוֹב¹⁸: "עַל דְּמוּת
 22 הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאָה
 23 אָדָם וְכוּ", – שהכוונה
 24 היא ל"תורה", כפי שמובא
 25 בתורת הקבלה¹⁹, וְכַמוֹ
 26 שְׁכַתּוֹב²⁰: "וְזֹאת לְפָנִים
 27 בְּיִשְׂרָאֵל כּוּ" – וזאת
 28 בפנימיותם של ישראל,¹⁵ כְּמִ"שׁ בְּמִ"א.

אגרת הקדש

והנה שופריה

דיעקב מעין שופריה דאדה"ר שתיקן חטא אדה"ר והיתה נשמתו ג"כ כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם והיה מרכבה לתורה שלמעלה שנק' בשם אדם כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם וכו' וכמ"ש וזאת לפנים בישראל כו' אין זאת אלא תורה כו' שהיתה כלולה ומלוכשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות וזהו ויקרא לו אל אלקי ישראל. אל לשון המשכת ההארה מאור א"ם ב"ה מההעלם אל הגילוי להאיר בבחי' גילוי בנשמתו וכמ"ש אל ה' ויאר לנו ואחריו כל ישרי לב העוסקים בתורה ובמצות מאיר אור ה' א"ם ב"ה בבחינת גילוי בנשמתם וזמן גילוי זה ביתר שאת ויתר עז ההארה במוחם ולכם הוא בשעת התפלה כמ"ש במ"א.

- 40 הרי ש"א-ל" הוא לשון הארה, וזהו "ויקרא לו א-ל אלקי ישראל",
 41 שיעקב קרא והמשיך ההתגלות מההארה הכללית של אור אין-
 42 סוף, הכלל המכיל בתוכו את כל הפרטים שבתורה ומצוות –
 43 שההתגלות תאיר בנשמתו. וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל לְב²³, – אלה
 44 שהאור האלקי המאיר
 45 במוחם בא בלבם ואשר יש
 46 להם התעוררות של אהבת
 47 ה' ויראת ה', המכניסה
 48 חיות בלימודם תורה
 49 ובקיומם מצוות, הָעוֹסְקִים
 50 בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, מֵאִיר
 51 אֹרֶךְ ה' אֵין-סוֹף כְּרוֹךְ
 52 הוּא בְּבַחֲיַנְתָּ גִלּוּי
 53 בְּנִשְׁמָתְךָ, – "הארה" זו
 54 נקראת "חלקינו" (אשרינו
 55 מה טוב חלקינו), כלומר,
 56 ההארה האלקית הפרטית
 57 המאירה על ידי כל מצוה,
 58 שהיא חלק מההארה
 59 הכללית. וכפי שהוסבר
 60 לעיל, שהארה זו כשהיא
 61 יורדת למטה, היא באופן
 62 של התחלקות לתרי"ג
 63 (613) חלקים וכו' – הרי
 64 החלק שמההארה האלקית מאיר בנשמה של יהודי המקיים
 65 מצוה, ועל כך נאמר "אשרינו מה טוב חלקינו". וְזִמְנָן גִּלּוּי זָה
 66 בְּיָתֵר שְׂאֵת וְיָתֵר עֵז הַהֲאָרָה בְּמַחְסֵם וְלָכֵם הוּא בְּשַׁעַת
 67 הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שְׁמִבּוֹאֵר בְּמַקּוֹם אַחֵר²⁴. – שכן, על ידי סולם
 68 התפלה עולים מעשי המצוות של יהודי, ונמשך על ידי הסולם
 69 ההארה האלקית וההתגלות שבעקבותיה. עד כאן הסביר רבנו
 70 הזקן הלשון "חלקינו". להלן יסביר הלשון "מה נעים גורלינו",
 71 שגורל הרי מורה על חלק יוצא מן הכלל ורק על פי גורל זוכים
 72 בחלק היפה. ובלשון רבנו הזקן:

- 31 היה מקודם בישראל, שְׁהִיָּתָה כְּלוּלָה וּמְלַבֶּשֶׁת בְּנִשְׁמַת
 32 "יִשְׂרָאֵל סְבָא", – המוסב על יעקב אבינו למטה הנקרא "ישראל
 33 סבא", וכן על שורשו למעלה שגם כן נקרא "ישראל סבא",
 34 הַכְּלוּלָה – נשמת "ישראל סבא" כלולה מְכָל הַנִּשְׁמוֹת. – והוא
 35 היה כלי לאור התורה. וְזֵהוּ "וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" –
 36 "אל" לְשׁוֹן הַמְשַׁכֵּת הַהֲאָרָה – שכן, השם א-ל רומז על מדת
 37 החסד, המשכה והשפעה, מֵאֹרֶן אֵין-סוֹף כְּרוֹךְ-הוּא מִהַהֲעֵלָם
 38 אֶל הַגִּלּוּי, – הכוונה לאור אין-סוף המלוכש בתורה, לְהֲאִיר
 39 בְּבַחֲיַנְתָּ גִלּוּי בְּנִשְׁמָתוֹ, וְכַמוֹ שְׁכַתּוֹב²²: "אל ה' ויאר לנו"; –

16. ב"מ פד, א. ובכ"מ. 17. חוקת יט, יד. 18. יחזקאל א, כו. 19. ראה זח"א עא, ב ואילך. 20. רות ד, ז. 21. זח"ג פא, ב. 22. תהלים קיח, כו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דישראל אותיות ישר-אל" (ראה לקו"ת שלח מ, ג). 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקמן סכ"ד".

יום שלישי כ"ו מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיב, והנה אף... עד עמ' קיב, הגורל ממש:

39 ומיוחדת, הענין לראות והאזן לשמע, כך בכל מצוה -
 40 הנקראות "אברין דמלכא"²⁹ - "אברי המלך", מאיר אור פרטי
 41 ומיוחד מאור אין-סוף ברוך-הוא. ואף שכל נפש מישראל
 42 צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרי"ג מצוות, - כיצד
 43 מתאים, איפוא, לומר,
 44 שלנשמה של זמן זה
 45 ודורות אלה מאירה,
 46 באופן אחר, ההתגלות
 47 האלקית, ונדרשת זהירות
 48 מיוחדת וחוקה יותר
 49 במצוות פרטיות
 50 מסויימות? מכל-מקום
 51 לא נצרכה - הזהירות
 52 המיוחדת במצוה
 53 מסויימת, אלא להעדפה
 54 וזהירות וזריזות יתרה,
 55 ביתר שאת ויתר עז,
 56 כפולה ומכפלת,
 57 למעלה מעלה מזהירות
 58 שאר המצוות. וזהו
 59 שאמר "במאי הוי זהיר
 60 טפי" - "טפי" - יותר,
 61 דיקא. - דוקא. שכן,
 62 זהירות צריכה להיות בכל
 63 המצוות, השאלה כאן

1 והנה אף שגלוי - אלקי, זה על-ידי עסק התורה והמצוות
 2 הוא שוה לכל נפש מישראל בדרך כלל, כי תורה אחת
 3 ומשפט אחד לכלנו - כל יהודי מחוייב בתורה ומצוות, ומצד
 4 ההארה שלמעלה הנמשכת על ידי התורה והמצוות, היא
 5 נמשכת לכל אחד
 6 מישראל בשוה, אף-על-
 7 פירי בדרך פרט אין
 8 כל הנפשות או -
 9 המדריגה שלמעלה
 10 ממנה, הרוחות ו - או
 11 המדריגה שלמעלה
 12 ממנה, הנשמות שוות
 13 בענין זה - בהארה
 14 והתגלות האלקית
 15 המאירה להם על ידי
 16 תורה וקיום מצוה, לפי
 17 עת וזמן גלגולם וכוונתם
 18 בעולם הזה, - מרבית
 19 הנשמות של דורותינו
 20 אלה הן הרי נשמות שהיו
 21 כבר בעולם זה וירדו שוב
 22 לעולם הזה כדי לתקן ענין
 23 מסויים, הרי לפי הזמן
 24 והתקופה שהנשמה
 25 מתגלגלת ויורדת לעולם
 26 זה - באופן כזה מאירה לה מלמעלה ההארה וההתגלות
 27 האלקית שעל ידי מצוה זו או זו. וכמאמר רבותינו זכרונם
 28 לברכה²⁵: "אבוך במאי הוי זהיר טפי, אמר ליה בציצית
 29 בוי". - "אביך במה היה זהיר יותר?" וענה לו: "במצות ציצית".
 30 הרי, שבמצות ציצית האירה לו התגלות אלקית מיוחדת, שלכן
 31 היה זהיר בקיומה יותר מאשר במצוות אחרות, וכפי הפירוש²⁶:
 32 "במאי הוי זהיר טפי" - במה האיר לו יותר האור האלקי. וכן
 33 אין כל הדורות²⁷ שונים. - לא זו בלבד שישנם שינויים בין
 34 נשמה אחת לשניה, אלא ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו
 35 דורות שעבודתם העיקרית היתה ענין התורה, ודורות
 36 שעבודתם העיקרית היתה ענין הצדקה וכו'²⁸, שכן, לנשמות
 37 שבאותם דורות האירה התגלות מיוחדת בעינים אלה. כי
 38 כמו שאברי האדם, כל אבר יש לו פעולה פרטית

והנה אף שגילוי זה ע"י עסק התורה והמצוות הוא שוה לכל נפש מישראל בדרך כלל כי תורה אחת ומשפט א' לכלנו אעפ"כ בדרך פרט אין כל הנפשות או הרוחות והנשמות שוות בענין זה לפי עת וזמן גלגולם וכוונתם בעוה"ז וכמארו"ל אבוך במאי הוי זהיר טפי א"ל בציצית כו' וכן אין כל הדורות שוין כי כמו שאברי האדם כל אבר יש לו פעולה פרטית ומיוחדת העין לראות והאזן לשמוע כך בכל מצוה מאיר אור פרטי ומיוחד מאור א"ס ב"ה ואף שכל נפש מישראל צריכה לבוא בגלגול לקיים כל תרי"ג מצוות מ"מ לא נצרכה אלא להעדפה וזהירות יתירה כיתר שאת ויתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מזהירות שאר המצוות. וזהו שאמר במאי הוי זהיר טפי טפי דיקא. והנה יתרון האור הזה הפרטי לנשמות פרטיות אינו בבחינת טעם ודעת מושג אלא למעלה מבחינת הדעת שכך עלה במחשבה לפניו יתברך ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש:

היא: באיזו מצוה היה זהיר יותר. והנה, יתרון האור הזה הפרטי לנשמות פרטיות - שבחן מאיר האור שמהמצוה ביתר התגלות, אינו בבחינת טעם ודעת משג, אלא למעלה מבחינת הדעת, - וההבנה, ששך עלה במחשבה לפניו יתברך, - שבנשמה מסויימת יאיר האור של מצוה מסויימת בהארה והתגלות מיוחדת. ודוגמתו למטה הוא פחינת הגורל ממש: - שגם הוא אינו על פי טעם ושכל, מדוע זוכה בגורל זה או אחר, אלא כך נקבע מלמעלה, כמו שכתוב³⁰: "בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", שהגורל יפול בחלק של זה או זה, הרי זה הענין של "מה נעים גורלינו", שהחלק היפה מה שישנה התגלות אלקית מיוחדת מענין מסויים של תורה ומצוות, לנשמה מסויימת, הוא ענין של "גורל" שלמעלה מטעם ודעת.

26 זה - באופן כזה מאירה לה מלמעלה ההארה וההתגלות
 27 האלקית שעל ידי מצוה זו או זו. וכמאמר רבותינו זכרונם
 28 לברכה²⁵: "אבוך במאי הוי זהיר טפי, אמר ליה בציצית
 29 בוי". - "אביך במה היה זהיר יותר?" וענה לו: "במצות ציצית".
 30 הרי, שבמצות ציצית האירה לו התגלות אלקית מיוחדת, שלכן
 31 היה זהיר בקיומה יותר מאשר במצוות אחרות, וכפי הפירוש²⁶:
 32 "במאי הוי זהיר טפי" - במה האיר לו יותר האור האלקי. וכן
 33 אין כל הדורות²⁷ שונים. - לא זו בלבד שישנם שינויים בין
 34 נשמה אחת לשניה, אלא ישנם גם שינויים מצד הדורות, שהיו
 35 דורות שעבודתם העיקרית היתה ענין התורה, ודורות
 36 שעבודתם העיקרית היתה ענין הצדקה וכו'²⁸, שכן, לנשמות
 37 שבאותם דורות האירה התגלות מיוחדת בעינים אלה. כי
 38 כמו שאברי האדם, כל אבר יש לו פעולה פרטית

25. שבת קיח, ב. 26. ראה ספר השיחות תש"ב ע' 21. סה"מ תש"א ע' 240. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה נכלל ב"עת וזמן" דלעיל. ויש לחפש בכת"י דאגה"ק אולי צ"ל 'המצוות'. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ה, ס"ט". 29. תקו"ז תיל. 30. משלי טז, לג.

יום רביעי כ"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 224, ח. זורע צדקות... עד עמ' 226, בחו"ל וד"ל:

1 ח. "זורע צדקות, מצמיח ישועות". – מלשונות סדר התפלה.
 2 הנה מה שכתוב לשון "זריעה" במצות הצדקה, וכמו
 3 שכתוב בפסוקי: "זרעו לכם לצדקה כו'", – ומסיים: "קצרו
 4 לפי חסד", שיקצרו את פרי הזריעה לפי מדת החסד, יובן על
 5 "פי מה שאמרו רבותינו

6 וזרונם לברכה?": "רבי
 7 אלעזר יחיב פרוטה

8 לעני והדר מצלי, – ר' א
 9 אלעזר נתן פרוטה (צדקה)²

10 לעני ולאחר מכן התפלל,³
 11 דכתיב: – שכן, כתוב:⁴

12 אני בצדק אחזה פניך".⁵
 13 פרוש, – מה שהוא קורא⁶

14 לתפלה "אחזה פניך",⁷
 15 ומדוע זה דוקא על ידי⁸

16 ההכנה של צדקה, כי⁹
 17 גילוי אלקותו ותפלה¹⁰

18 המתגלה במחשבתו של¹¹
 19 אדם וכוונתו בתפלתו,¹²

20 כל חד לפום שיעורא¹³
 21 דיליה, – כל אחד לפי¹⁴

22 שיעורו, הוא בתורת¹⁵
 23 צדקה ו"חסד ה' מעולם¹⁶

24 ועד עולם על יראי¹⁷
 25 כו'". – שמאירה ויורדת¹⁸

26 מהעולם העליון לעולם¹⁹
 27 התחתון התגלות אלקית²⁰

28 על יראי השם, כלומר,²¹
 29 שאור ה', אינסוף²²

30 ברוך הוא המאיר²³
 31 למעלה בעולמות

32 עליונים, בהארה רבה בכחינת גילוי רב – בכמות, ופעום, –
 33 באיכות, עד שפאמת – הנבראים שבעולמות העליונים, הן
 34 בטליון במציאות וכלא ממש חשיבי קמיה – שהם חשים
 35 בבטולם ואיך שאין הם נחשבים לכלום לגביו יתברך, ונכלליון
 36 באורו ותפלה, והן הן ההיכלות עם המלאכים והנשמות
 37 שבהן, המבארים ביהר הקדוש בשמותם למקומותם בסדר
 38 התפלה שסדרו לנו אנשי פגות הגדולה, – בסדר התפלה
 39 מרומים ההיכלות והמלאכים והנשמות שבהם, הנה משם –
 40 מההתגלות האלקית המאירה בהם בעולמות העליונים. מאיר
 41 האור כי טוב לעולם השפל הזה, על "יראי ה' וחושבי –
 42 מתבונים בישמו", התפצים לעבדו בעבודה שכלב זו
 43 תפלה, – הנקראת "עבודה שכלב",⁴ וכמו שכתוב: "וה'

אגרת הקדש

ח זורע צדקות מצמיח ישועות הנה מ"ש

לשון זריעה במצות הצדקה וכמ"ש

בפסוק זרעו לכם לצדקה כו'. יובן ע"פ מה שארז"ל

ר"א יחיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק

אחזה פניך פי' כי גילוי אלקותו יתברך המתגלה

במחשבתו של אדם וכוונתו בתפלתו כל חד לפום

שיעורא דיליה הוא בתורת צדקה וחסד ה' מעולם

ועד עולם על יראי כו' כלומר שאור ה' א"ס ב"ה

המאיר למעלה בעולמות עליונים בהארה רבה בבחי'

גילוי רב ועצום עד שבאמת הן בטליון במציאות

וכלא ממש חשיבי קמיה ונכלליון באורו ית' והן הן

ההיכלות עם המלאכים והנשמות שבהן המבוארים

בווה"ק בשמותם למקומותם בסדר התפלה שסדרו לנו

אנשי כנה"ג הנה משם מאיר האור כי טוב לעולם

השפל הזה על יראי ה' וחושבי שמו החפצים לעבדו

בעבודה שכלב זו תפלה וכמ"ש וה' יגיה חשכי והנה

ירדת הארה זו למטה לעוה"ז נקראת בשם חסד ה'

המכונה בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום

נמוך כו':

והנה מודעת זאת שיש למעלה גם כן מדת הגבורה

והצמצום לצמצם ולהסתיר אורו יתברך לכל

יתגלה לתחתונים אך הכל תלוי באתעדל"ת שאם

44 יגיה חשכי". – שבעולם השפל הזה שהוא עולם חשוך שאינו
 45 מאיר בו גילוי אלקות, "הוי יגיה חשכי", יאיר האור של שם הוי'
 46 את החושך שלי. והנה, ירדת הארה זו למטה לעולם הזה,
 47 נקראת בשם "חסד ה'", – שכן, זה בא על ידי עבודתו של
 48 יהודי, אך העבודה עצמה

49 אינה בערך כלל שתמשיך
 50 המשכה זו, אלא זה ענין

51 של "חסד ה'" המאיר
 52 ליהודי גילוי זה, המכנה –

53 "חסד ה'" מכונה, בשם
 54 "מים", היורדים ממקום

55 גבוה למקום נמוך כו':
 56 – כמו טבע המים לרדת

57 ממקום גבוה לנמוך, כך
 58 יורד אור ה' מהעולמות

59 העליונים אל העולם
 60 השפל, "חסד ה'" זה נמשך

61 על ידי "אתערותא
 62 דלתתא" – ההתעוררות

63 מלמטה – מהחסד
 64 והצדקה שיהודי עושה,

65 שלכן "אחזה פניך", ראיית
 66 הפנימיות של אלקות

67 ליהודי בתפלתו – בא
 68 אחרי "בצדקה", אחרי

69 נתינת פרוטה לעני, כדי
 70 להמשיך את החסד

71 שלמעלה על ידי החסד
 72 שלמטה. ברם, לכאורה,

73 כיוון שהארת גילוי זה הוא
 74 בין כה ענין של צדקה

75 וחסד שלמעלה – הרי זה יכול להאיר גם בלי ה"אתערותא
 76 דלתתא" – ההתעוררות מלמטה – מהחסד של האדם למטה?
 77 מסביר רבנו הזקן, שגם למעלה ישנה מדת הגבורה והצמצום,
 78 לצמצם ולכסות על אורו יתברך, לכן זקוקים לחסד וצדקה של
 79 האדם כ"אתערותא דלתתא" לחסד ה', כדי שמדת הגבורה
 80 והצמצום לא תמנע את ההתגלות האלקית ליהודי בשעת
 81 התפלה, ובלשון רבנו הזקן:

82 והנה, מודעת זאת, – ידוע הדבר, שיש למעלה גם כן מדת
 83 הגבורה והצמצום, לצמצם ולהסתיר אורו יתברך לכל
 84 יתגלה לתחתונים. – לנבראים התחתונים. הרי, כיצד, איפוא,
 85 מאיר "חסד ה'", בשעה שקיימת מדת הגבורה והצמצום
 86 המפסיקה את ההתגלות? אך הכל תלוי ב"אתערותא

47 מהזרע, והאילן ופרותיו - הצומחים מהזרעין, אינן מהותן
 48 ועצמותן של הזרע והזרעין כלל, כי מהותם ועצמותם -
 49 של הזרע והגרעין, כלה ונרקב בארץ, - הרי שהצמיחה אינה
 50 באה מהזרע או מן הגרעין אלא - וכח הצמיחה שבארץ עצמה
 51 - לא החלק של כוח

52 הצומח התגלה בזרע או
 53 בגרעין, אלא "כוח
 54 הצומח" הנמצא בארץ
 55 עצמה, [נסח אחר: עצמו]
 56 - "כוח הצומח" שבארץ,
 57 הוא עצמו, הוא המוציא
 58 והמגדל השכלת - שלא
 59 היתה כלל בזרע, והאילן
 60 ופרותיו. - שלא היו
 61 בגרעין, "כוח הצומח" הוא
 62 כוח אלקי המצמיח
 63 דברים, ענין של "יש
 64 מאין": מ"אין" נעשה "יש",
 65 דבר גשמי מכוח רוחני.
 66 ברם, אם כך הם פני
 67 הדברים, נשאלת השאלה:
 68 לשם מה זקוקים לזריעת
 69 הזרע או הגרעין - הרי בין
 70 כה אין הצמיחה באה
 71 מהם, אלא מ"כוח הצומח"
 72 שבארץ? והתשובה היא:
 73 רק שאינו - "כוח
 74 הצומח" שבארץ, אינו
 75 מוציא ומגדל כחו לחיץ
 76 מהבחי אל הפעל, -
 77 מהיכולת להצמיח (בכוח),

78 לצמיחה ממשית, ב"ראם על-ידי הזרע והגרעין - הפועלים
 79 שכוח היכולת להצמיח הנמצא בארץ - יבוא בגילוי, להצמיח
 80 בפועל את התבואה או את האילן ופירותיו. כיצד אכן, הם
 81 פועלים דבר זה? שנקרבין בארץ וכלה כל כחם - שבא
 82 מ"כוח הצומח" שבארץ בשעה שהם צמחו מכוח הצומח, ככח
 83 הצומח שבארץ, ונתאחדו והיו לאחדים, - הפרט של "כוח
 84 הצומח" שבא לידי ביטוי בזרע או בגרעין, עם הכלל של "כוח
 85 הצומח" שבארץ - נעשים לדבר אחד, ועל-ידיה מוציא כח
 86 הצומח את כחו אל הפעל, ומשפיע חיות לגדל השכלת
 87 בעין הזרע, - שזרע בארץ, שבאם הזרע הוא של חטה -
 88 צומחת שכולת של חטה, וכדומה. אבל ברבוי הרבה מאד
 89 בשכלת אחת, - מגרעין חטה אחד צומחים הרבה גרעיני חטה
 90 בשכולת אחת, וכן פרות הרבה על אילן אחד, - ובאשר
 91 לפירות האילן מיתוסף עוד ענין, שלא זו בלבד שהם הרבה
 92 יותר מאשר הגרעין שזרע, אלא - וגם מהותן ועצמותן של

1 דלתתא", - בהתעוררות שמלמטה. שאם האדם מתנהג
 2 בהסידות - במדת החסד, להשפיע חיים וחסד בו' - שהוא
 3 נותן צדקה המקיימת את העניינים בחיים, כך מעורר למעלה, -
 4 שתומשך מדת החסד שלמעלה בהתגלות האלקית אליו, כמו
 5 שאמרנו רבותינו
 6 זכרונם לברכה: "במדה
 7 שאדם מודר - בה
 8 מודרין לו". - ובאשר
 9 הוא מתנהג במדת החסד
 10 - מתנהגים אתו כך גם
 11 מלמעלה, שנותנים לו
 12 חסד שלמעלה. אלא
 13 דלכאורה זו אינה מן
 14 המדה, - של אותו ענין,
 15 ב"ראם להשפיע לו חיי
 16 העולם הבא לברך כנגד
 17 מה שהוא משפיע חיי
 18 עולם הזה, - שזה שבר
 19 מתאים - שבשעה שהוא
 20 משפיע ענין של העולם
 21 שלו, ענין של חיים גשמיים
 22 - מעניקים לו, באותה
 23 מדה, גם השכר בענין של
 24 עולם, פרט לכך שזה
 25 בעולם נעלה יותר, עולם
 26 הבא, אבל לא להשפיע
 27 לו חיי הארת אור ה'
 28 [נסח אחר: אינסוף]
 29 ברוך הוא ממש, - ענין
 30 של "אינסוף" שלמעלה
 31 לגמרי מה"עולם", שאמר

32 ויגיה חשבו - החושך שלו, בעבודה שכלב זו תפלה, שהיא
 33 בחינת ומדרגת תשובה עלאה - תשובה עליונה, כנודע, -
 34 הרי אין זה "מן המדה" להשפיע לו זאת, שהרי היא - ה"תשובה
 35 העילאית" היא למעלה מעלה מכל חיי עולם הבא, כמו
 36 שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה: "יפה שעה אחת
 37 בתשובה ומעשים טובים בו", - בעולם הזה מכל חיי העולם
 38 הבא, וכמו שנתבאר במקום אחר: באריכות, דעולם הבא
 39 אינו אלא זיו והארה וכו': - הארה מ"אור ה'", הנקרא "זיו
 40 השכינה". ואילו על ידי תשובה "לוקחים" את הקב"ה עצמו, הרי
 41 שההתגלות שבשעת התפלה היא למעלה מעלה מחיי עולם
 42 הבא, והרי אין זה "מן המדה" שעל ידי צדקה וחסד תאיר לו
 43 התגלות אלקית זו?
 44 אך הענין הוא על-דרך משל, כמו שזרעין זרעים - של
 45 תבואה או חטה וכדומה, או נוטעין גרעין, - של עץ פרי
 46 שיצמח ממנו אילן, שהשכלת - של התבואה, הצומחת

אגרת הקדש

האדם מתנהג בחסידות להשפיע חיים וחסד בו' כך
 מעורר למעלה כמשארו"ל במדה שאדם מודר בה
 מודרין לו אלא דלכאורה זו אינה מן המדה כ"א
 להשפיע לו חיי העוה"ב לברך כנגד מה שהוא משפיע
 חיי עוה"ז אבל לא להשפיע לו חיי הארת אור ה'
 [נ"א א"ס ב"ה] ממש שיאיר ויגיה חשכו בעבודה
 שכלב זו תפלה שהוא בחינת ומדרגת תשובה עילאה
 כנודע שהרי היא למעלה מעלה מכל חיי עוה"ב
 כמשארו"ל יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בו' וכמ"ש
 במ"א באריכות דעוה"ב אינו אלא זיו והארה וכו':
 אך הענין הוא עד"מ כמו שזרעין זרעים או נוטעין
 גרעין שהשכולת הצומחת מהזרע והאילן ופירותיו

מהגרעין אינן מהותן ועצמותן של הזרע והגרעין כלל
 כי מהותם ועצמותם כלה ונרקב בארץ וכח הצומח
 שבארץ עצמה [נ"א עצמו] הוא המוציא והמגדל
 השכולת והאילן ופירותיו רק שאינו מוציא ומגדל
 כחו לחיץ מהכח אל הפועל כי אם על ידי הזרע
 והגרעין שנקרבין בארץ וכלה כל כחם בכח הצומח
 שבארץ ונתאחדו והיו לאחדים וע"י זה מוציא כח
 הצומח את כחו אל הפועל ומשפיע חיות לגדל שכולת
 כעין הזרע אבל בריבוי הרבה מאד בשכולת אחת
 וכן פירות הרבה על אילן א' וגם מהותן ועצמותן של

46 הזוה – יומשך לו ענין של חיי העולם הבא, שבפרט זה, שהם
47 שניהם עולמות, על כל פנים, הם אותה מהות, אלא כיון
48 ש"מרובה מדה טובה", נותנים לו ענין של עולם הבא עבור מה
49 שהוא השפיע ענין של עולם הזה, בהתאם לכלל "במדה

50 שאדם מודד בה מודדין
51 לו" – וזה נקרא ב"מדה",
52 כלומר מאותו סוג מדה
53 ומאותו.

54 אך, ענין הצדקה נקרא
55 בלשון "זריעה", שכן, כשם
56 שבזריעה צומח מהנטיעה
57 ענין שהוא לגמרי לא
58 באותה מהות אלא הרבה
59 למעלה מזה – כך נמשך
60 לו ענין של התגלות
61 אלקות בתפלה, ענין של
62 "תשובה עילאה" (כפי
63 שהסביר לעיל) שהוא לא
64 רק במהות אחרת לגמרי

65 מה"עולם", אלא למעלה מעלה מה"עולם". ובלשון רבנו הזקן:
66 **וְכַבֵּה מִמֶּשׁ עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלַל, כֹּל מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה שְׁעוֹשֵׁי**
67 **יִשְׂרָאֵל, עוֹלָה לְמַעַל בְּבַחֲבִינַת "הַעֲלָאת מִיּוֹן נוֹקְבִין"**
68 **לְשָׂרְשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶן לְמַעַל, – שֶׁלֹּכֵן זֶה דוֹקָא הַצְדָקָה שִׁיהוּדִי**
69 **עוֹשֶׂה. שְׁכֵן, כְּמוֹ בְּמִשְׁלַל, בְּעֵנִין שֶׁל צִמְחָה, הִרִי מִפְּנֵי שְׁבוּרַע או**
70 **בְּגִרְעִין שְׁזוּרְעִים יִשְׁנו מִ"כּוּחַ הַצּוּמַח", לִכֵּן יִכּוֹל לְהִיּוֹת מִכֵּךְ**
71 **"הַעֲלָאת מִיּוֹן נוֹקְבִין" אל "כּוּחַ הַצּוּמַח" שְׁבִאֲרֵךְ שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאָה**
72 **הַצִּמְחָה, כִּךְ גַּם בְּנִמְשַׁל, בְּצִדְקָה – בְּשַׁעֲה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה צִדְקָה**
73 **וְחֹסֵד, עוֹלָה הַדְּבַר, בְּתוֹר "הַעֲלָאת מִיּוֹן" לְשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְהַחֲסֵד**
74 **שֶׁל נִשְׁמָתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּלְשַׁל מִהַחֲסֵד שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת (כְּפִי**
75 **שְׁאוֹמֵר רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן בְּפֶרֶק ג' שֶׁל הַחֲלֵק הָרֵאשׁוֹן, שֶׁלֹּכֵן יֵשׁ בְּנִשְׁמָה**
76 **עֲשָׂרָה כְּחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת) יֵשׁ לוֹ**
77 **שְׁיִיכוּת לְחֹסֵד שֶׁלְּמַעַל, שִׁיהִיָּה מִכֵּךְ "הַעֲלָאת מִיּוֹן" לְהַמְשִׁיךְ**
78 **אֶת הַחֲסֵד שֶׁלְּמַעַל, כְּפִי שִׁיִּסְבִּיר לְהַלֵּךְ. עַל כָּל פְּנִים, הַחֲסֵד**
79 **וְהַצְדָקָה שִׁיהוּדִי עוֹשֶׂה, עוֹלָה לְמַעַל בְּשׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה לְמַעַל,**
80 **הַנְּקָרָא ¹¹ בְּשֵׁם "פְּנִינַת יִשְׂרָאֵל" – שְׁכֵן, זֶה הַמְּקוֹר שֶׁל נִשְׁמוֹת**
81 **יִשְׂרָאֵל, וְכֵן גַּם מִפְּנֵי שֶׁהִיא כּוֹנֶסֶת בְּתוֹכָהּ אֶת הָאוֹרוֹת וְהַגִּילּוּיִים**
82 **שֶׁל הַמְּדוֹת – שֶׁל "יִשְׂרָאֵל דְּלַעֲלָא" (שֶׁלְּמַעַל), מְבַחֲבִינַת "ז"א"**
83 **(מְדוֹת) שְׁבַעֲוֹלֵם ה"אֲצִילוֹת", וְ– "שׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת, נִקְרָא "אֲמָא**
84 **תְּתָאָה" – הַמְּדִרְיָגָה הַתְּחִתּוֹנָה בְּבַחֲבִינַת "אֲיִמָא", בְּלִשׁוֹן הַזֶּהֱרָה,**
85 **– "בִּינָה" נִקְרָאת "אֲיִמָא עֵילָאָה", הַמְּדִרְיָגָה הָעֲלִיּוֹנָה בִּ"אֲיִמָא",¹²**
86 **ו"מְלֻכוֹת" – "אֲיִמָא תְּתָאָה", הַמְּדִרְיָגָה הַתְּחִתּוֹנָה בִּ"אֲיִמָא", וְ –**
87 **כֵּן נִקְרָא "שְׁכִינָה" בְּלִשׁוֹן הַנְּקָרָא, – מִפְּנֵי שֶׁהִיא שׁוֹכֶנֶת**
88 **בְּתַחְתּוֹנִים", הִיא יוֹרֶדֶת וְשׁוֹכֶנֶת בְּנִבְרָאִים הַתְּחִתּוֹנִים¹², הַכְּלוּלָהּ**
89 **– "בְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל" – מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּלוּלָהּ מְבַלְּ מְדוֹתֵיהֶן**
90 **שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְיִמְיָחֶדֶת בְּהֵן בְּתַכְלִית, –**

1 הַפִּירוֹת מְעַלָּה בְּעֵלּוּי רַב וְעִצּוֹם לְמַעַלָּה מְעַלָּה מְמַהוֹתוֹ
2 וְעִצּוֹמוֹתוֹ שֶׁל הַגְּרַעֲיִין הַנְּטוּעַ. – הִרִי שֶׁלֹּא זוֹ בְּלִבְד שֶׁמְגַרְעִין
3 אַחַד צוּמְחִים הִרְבֵּה פִירוֹת, אֲלֵא שֶׁהֵם גַּם בְּמַהוֹת הִרְבֵּה יוֹתֵר
4 טוֹבָה וְרַמָּה, שֶׁמְגַרְעִין שְׁאִין בּוֹ טַעַם – צוּמְחִים פִירוֹת בְּרִי טַעַם

5 טוֹב וְהַנָּאָה, וְכֵן בְּהֵאֵי
6 גְּוִנָא – בְּדוּמָה לִכְךָ,
7 בְּפִירוֹת הָאֲרֵץ הַגְּדֻלִים
8 מְרַעֲוִין בְּעֵין גְּרַעֲוִיָּה –
9 שֶׁל אֵילָן עוֹשֶׂה פְרִי, כְּמוֹ
10 קְשׁוּאִים וּבְהֵאֵי גְוִנָא. –
11 וְהַדּוּמָה לוֹ, שֶׁגַם בְּהֵם כֵּךְ,
12 שֶׁהַפִּירוֹת אֵינֶם מֵאוֹתוֹ
13 מַהוֹת שֶׁל גְּרַעֲוִי הַזֶּרַע,
14 אֲלֵא מַהוֹת שׁוֹנֵה וְנַעֲלָה
15 בִּיּוֹתֵר, שֶׁלֹּא כְּמוֹ
16 בְּתוּבָאָה, שֶׁהַתְּבוּבָאָה הִיא
17 אוֹתוֹ מַהוֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ
18 גְּרַעֲוִי הַתְּבוּבָאָה שְׁזוּרְעוֹ,
19 זֶרַעוֹ חֲטָה וְצִמַּח חֲטָה,

20 וְכַדּוּמָה. וְהַכֵּל – מַה שֶׁהַצִּמְחָה הִיא לֹא רַק בְּרִיבּוּי רַב אֲלֵא גַם
21 בְּמַהוֹת נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גְּרַעֲוִי הַזֶּרַע שְׁזוּרְעוֹ, הוּא, מִפְּנֵי
22 שְׁעָרְךָ וְשָׂרְשׁ חַיּוֹת הַפִּירוֹת נִשְׁפַּע מִכֵּחַ הַצּוּמַח שְׁבִאֲרֵךְ,
23 הַכּוֹלֵל חַיּוֹת כָּל הַפִּירוֹת. – וּמִצְמִיחַ כָּל הַפִּירוֹת. אֲלֵא, אִם כֵּךְ,
24 לִשְׁם מַה זְקוּקִים לִזְרִיעַת הַזֶּרַע אוֹ הַגְּרַעֲוִין, וּמְדוּעַ מִ"כּוּחַ הַצּוּמַח"
25 שֶׁבְּכּוּחוֹ לְהַצְמִיחַ כָּל סוּגֵי פִירוֹת, צוּמַח דּוֹקָא אוֹתוֹ מִיּוֹן שְׁזוּרְעוֹ
26 – אֲלֵא, וְהַגְּרַעֲוִיִן הַזֶּרְעִים בְּאֲרֵץ, אֵינֶן אֲלֵא בְּעֵין
27 "אֲתַעְרוּתָא דְּלְתָאָה", – "הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה", כְּשֶׁם שֶׁנִּדְרַשְׁתָּ
28 הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעַל,
29 הַנְּקָרָאת בְּשֵׁם "הַעֲלָאת מִיּוֹן נוֹקְבִין" בְּכַתְּבֵי הָאֲרֵץ וְלֵאמֹר:
30 – שֶׁ"הַנּוֹקְבָא", "הַמְּקַבֵּל", מַעַלָּה "מִיּוֹן נוֹקְבִין", כְּלוּמֵר, הוּא יוֹצֵר
31 כְּלֵי שְׁבוֹ יוֹמֶשֶׁךְ שֶׁפַּע מַה"דְּכֵר", מַהוֹכֵר וְהַמְשַׁפִּיעַ. כִּךְ גַּם בְּקִשְׁר
32 לְעֵנִינּוּ, כּוּחַ הַצּוּמַח עֲצֵמוֹ הוּא כּוּחַ רוּחָנִי הַכּוֹלֵל כָּל סוּגֵי
33 הַפִּירוֹת, וְכֵן מְצֵד רוּחָנִיּוֹתוֹ הוּא לְמַעַל מֵאֲשֶׁר לְהַצְמִיחַ פִירוֹת
34 גְּשָׁמִיִים. מִי וְמָה, אִיפּוֹא, פּוֹעֵל שְׁכּוּחַ רוּחָנִי זֶה יוֹרֵד וְיִצְמִיחַ
35 בְּפוֹעֵל אֵילָן וּפִירוֹת גְּשָׁמִיִים, וְמִי זֶה שְׁפוֹעֵל מִשֶׁהִפְרֵט שֶׁל תְּפּוּחַ
36 לְמִשְׁלַל – שְׁבִיכוּלַת "כּוּחַ הַצּוּמַח" לְהַצְמִיחַ – יִצְמַח בְּגִילּוּי תְּפּוּחַ
37 וְלֹא פְרִי אַחֲרָי – הִרִי זוֹ פּוֹעֹלָתָה שֶׁל "הַעֲלָאת מִיּוֹן" – "מִיּוֹן"
38 נוֹקְבִין" שֶׁל הַגְּרַעֲוִין, הַמְּעוֹרֶרֶת אֶת "כּוּחַ הַצּוּמַח", שִׁתְּגַלֶּה
39 בְּצִמְחָה בְּפוֹעֵל, וּמִשְׁפִּיעָה שִׁיִּצְמַח אוֹתוֹ מִיּוֹן פְּרִטִי שְׁבִדּוּגֶמֶת
40 הַגְּרַעֲוִין שְׁזוּרְעוֹ. עַל כָּל פְּנִים, הִרִי שֶׁעֲנִין הַצִּמְחָה הוּא שֶׁמָּה
41 שֶׁצּוּמַח מִהוֹרֵיעָה הוּא לְמַעַל מַעַלָּה, עַד לְמַהוֹת אַחֲרַת וְנַעֲלִית
42 מֵאֲשֶׁר הַזֶּרַע שְׁזוּרְעוֹ. בְּכִךְ יִסְבִּיר רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן לְהַלֵּךְ, אִיךְ יֵשׁ בְּכּוּחַ
43 הַצְדָקָה וְהַחֲסֵד שֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו עֲנִין שֶׁהוּא מְסוּג
44 נַעֲלָה לְגַמְרִי מְסוּג הַחֲסֵד שְׁלוֹ; שֶׁלֹּא זוֹ בְּלִבְד, כְּפִי שֶׁהִיא
45 מִתְּאִים, שְׁבַגְלָל הַצְדָקָה וְהַחֲסֵד שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ חַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקרא כו' (עיין ח"א רפנ"ב: ומקור זה כו'. ואכמ"ל בהשניוים)". 12. ראה להלן בסוף הפרק. לקו"א ח"א פרק מ"א.

בגוף זה אור מהו. וזה נקרא בשם "ישועה", כד אתהפכא
 השוכא לנהורא. — כאשר החושך נהפך לאור, כמו ישועה
 הבאה אחרי שלפנייה היתה צרה ר"ל, כך היה לפנייה חושך
 והוא נהפך לאור — הרי זו ישועה. וזהו — אחרי "זורע צדקות",
 אומרים שהשכר לכך הוא

"מצמיח ישועות",
 שישועה זו צומחת
 מיריעת הצדקה שזרעין
 בארץ העליונה, ארץ
 חפץ, היא השכינה
 ונקנסת ישראל, — מקור
 נשמות ישראל, שנקראת
 בן על שם שמתלבשת ב
 — נבראים תחתונים
 להחיותם, כמו
 שכתוב¹⁷: "מלכותך —
 בחינת ה"מלכות" היא
 מלכות כל עולמים". —
 מקור כל העולמות,
 וב"ארץ" זו נורעת הצדקה
 שיהודי עושה, ומכאן
 באה הצמיחה — ההתגלות
 האלקית המאירה לו
 בשעת התפלה. ובפרט
 מן הפרט, — ובמיוחד,
 בשזרעין — צדקה, בארץ
 הקדש התחתונה —
 בארץ ישראל. בדרך כלל

זה נעשה על ידי כל המצוות, שכל המצוות נקראות בשם
 "צדקה", "וצדקה תהי לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה
 הזאת"¹⁸, במיוחד נעשה הדבר על ידי מצות צדקה ממש, ובפרט
 מן הפרט נעשה הדבר כשזורעים צדקה בארץ הקודש למטה,
 בארץ ישראל, כשנותנים צדקה להחזקת העוסקים בתורה
 ועבודה בארץ ישראל, המבנות — ארץ הקודש שלמטה, ארץ
 ישראל, מכוונת בנדה — כנגד הארץ העליונה, ממש, ש — או
 היריעה — של הצדקה, נקלמת תכף ומיד בארץ העליונה,
 בלי שום מניעה ועיכוב בעולם, מאחר שאין שום דבר
 חוצץ ומפסיק כלל בין ארצות החיים, — ארץ החיים
 שלמעלה, מקור הנשמות, וארץ החיים שלמטה, ארץ ישראל,
 כי "זה — מקום המקדש שבארץ ישראל, שער השמים"¹⁹;
 מה שאין בן בחוץ לארץ, — שם ישנם ענינים שיש בהם משום
 מניעה ועיכוב לקליטת זריעת הצדקה בארץ שלמעלה, ודי
 למבין:

בהתאחדות הנעלה ביותר, וראשיתן היא מדת החסד. — הרי,
 למדה זו של חסד שלמעלה, מגיעה "העלאת מ"נ" מהחסד
 וצדקה שיהודי עושה למטה — שכן, זה הרי שורש נשמתו,
 ומהחסד של שורש זה נמשך שבנשמה תהיה מדת החסד.

ועל ידי העלאת זו —
 שמדת החסד של הנשמה
 עולה לשורשה, בחסד
 שבשורש ה"מלכות",
 מתעורר "חסד ה"
 ממש, — שיימשך למטה
 "חסד ה", שלמעלה
 מעלה מבחינת החסד
 שבשורש הנשמות, אלא
 זה "חסד ה" ממש, שהוא
 חסד והתגלות שלמעלה
 מה"עולם", שהוא גלוי
 אורו ותברך, לירד
 ולהאיר למטה — בעולם
 הזה, לנשמות ישראל,
 בבחינת גלוי רב ועצום
 בשעת התפלה על-כל-
 פנים. — אם לא שתהיה
 ההתגלות תמיד, שתהיה
 על-כל-פנים בשעת
 התפלה. פי אף
 ש"לנדלתו" — לגדולה
 שלו, שהוא השם בו נקרא
 "חסד ה"¹³, אין חקר, —

מיכולת להשיג חסד זה וגדולה זו, עד דכלא קמיה בלא
 חשיבי" — לגבוי הכל נחשב לכלום, כיצד, איפוא, ימושך
 מהגדולה וחסד ה' להאיר לנשמה למטה בהתגלות של השגה?
 — הרי "במקום שאתה מוצא נדלתו, שם אתה מוצא
 ענותותו"¹⁴, — שדוקא מצד מדינת ה"גדולה" ישנה ה"ענוה"
 וההשפלה, לרדת בהתגלות למטה מטה, במים שזרעין בו. —
 ממקום גבוה לנמוך, שכן הרי גם החסד שלמעלה דומה למים,
 שגם הוא בא בהתגלות למטה מטה, לנשמה בגוף בעולם הזה.
 וזהו שכתוב¹⁵: "ורח פחשך אור לישרים, חנון ורחום
 וצדיק, דעל ידי שהאדם "חנון ורחום וצדיק", "צדקות
 אהב" — הוא עושה צדקה בחסד ואהבה, גורם לאור ה' שזרע
 לנשמתו המלבשת בגופו, — זה נקרא להאיר בחושך, העומד
 — הגוף שעומד פחשך, שהוא משכא דחויא. — הגוף נקרא
 "משכא דחויא"¹⁶ (עור הנחש), הרי הוא במצב של חושך
 המרוחק מאור אלקי ומהתגלות — יורח ויאיר בנשמה הנמצאת

אגרת הקדש

היא מדת החסד וע"י העלאתו מתעורר חסד ה' ממש
 שהוא גלוי אורו יתברך לירד ולהאיר למטה לנשמות
 ישראל בבחי' גלוי רב ועצום בשעת התפלה עכ"פ
 כי אף שלגדולתו אין חקר עד דכולא קמיה כלא חשיבו
 הרי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא
 ענותותו כמים שזרעין בו. וז"ש רח בחשך אור
 לישרים חנון ורחום וצדיק דע"י שהאדם חנון ורחום
 וצדיק צדקות אהב גורם לאור ה' שזרע לנשמתו
 המלובשת בגופו העומד בחשך שהוא משכא דחויא
 וזה נקרא בשם ישועה כד אתהפכא חשוכא לנהורא
 וזהו מצמיח ישועות שישועה זו צומחת מזריעת הצדקה
 שזרעין בארץ העליונה ארץ חפץ היא השכינה וכנ"י
 שנקראת בן ע"ש שמתלבשת בתחתונים להחיותם
 כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים ובפרט מן הפרט
 כשזרעין באה"ק התחתונה המכוונת כנגדה ממש
 שהזריעה נקלמת תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום
 מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום דבר חוצץ
 ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים
 משא"כ בחו"ל וד"ל:

13. ראה לקו"א ח"ב פרק ד'. 14. מגילה לא, א (לפי גירסת הע"י). 15. תהלים קיב, ד. 16. ראה תקו"ז בהקדמה (י, ב). ובכ"מ. 17. תהלים קמה, יג. 18. ואתחנן ו, כה. 19. ויצא כח, יז ובפרש"י ותרנום שם.

יום חמישי כ"ח מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 226, ט. אהוביי... עד עמ' קיד, על פי התורה.

1 ז. כמו באגרות הקודש שעד כאן, כך גם באגרת קודש זו, דן רבנו
2 הזקן בענין הצדקה. כזי שצדקה תהיה כפי שהיא צריכה להיות אצל
3 יהודי, שלא שהוא נותן כאשר הכל מוכן לפניו וממה שנשאר לו הוא
4 נותן לצדקה – אלא שהצדקה תהיה באופן כפי שחסידי רבנו הזקן היו
5 אומרים¹: "בפרוסת הלחם
6 שלי יש החלק שלך, הקב"ה
7 נותן לך באמצעותי", כלומר, 1
8 להרגיש חובה להתחלק במה
9 שיש לו, ולתת צדקה באותה
10 מדה שהוא נותן לצרכי
11 אשתו וילדיו – זה יכול
12 להיות רק כשכל מה שאדם
13 עושה אינו "לגרמיו", לצורך
14 עצמו, אלא הוא עושה זאת
15 לשם שמים. גם כשהוא
16 מפרנס את אשתו ואת ילדיו
17 הרי זה מפני שהם נשמות
18 היהודיות, שנשמה היא חלק

19 אלוקה ממעל, ועליו לדאוג שיהיה לנשמות אלו הנצרך להן. כשאדם
20 מתנהג באופן כזה, הרי גם אלה שצריכים להזדקק לצדקה הם גם כן
21 בעלי נשמות, חלק אלוקה ממעל², ועליו לדאוג שגם להם יהיה כל
22 הצטרבותם. אין זאת אלא שעל פי התורה – אשתו וילדיו קודמים. אך,
23 בעצם, הוא חש התחייבות גם לאלה הזקוקים לצדקה, באותה מדה
24 שהוא חש בהתחייבותו כלפי משפחתו.
25 זאת מעורר רבנו הזקן באגרת קודש זו, שהענינים שיהודי עושה
26 בפרנסתו וכו', יהיו לשם שמים, שאז גם הצדקה שלו תהיה באופן הנכון.
27 **ט. אהוביי אחי ורעי אשר כנפשי**, – רבנו הזקן כותב לבני
28 ישראל, כאל אהוביו, אחיו ורעיו, החשובים לו כנפשו. הרבי
29 הריי"צ נ"ע מסביר באחת משיחותיו הקדושות, שבתבעו
30 להשתרש באהבת רעים, משתמש רבנו הזקן בלשון "אהוביי
31 ידידיי", כי עליידי רכישת אהבת רעים נעשים "אהוביי ידידיי"
32 של רבנו הזקן. בהתאם לכך, אפשר לומר גם כאן, שעל ידי
33 העשיה במה שרבנו הזקן תובע בענין הצדקה – נעשים "אהוביי
34 אחיי" של רבנו הזקן. **באתי** – במכתבי זה, **כמזכיר ומעורר**
35 **ישנים בתרדמת הכלי הכלים**, – הענינים הגשמיים בכלל
36 נקראים "הכל". שכן, מצד עצמם אין להם שום מציאות, וכשאין
37 לענינים הגשמיים כוונה נעלית (לשם שמים) – אלא הם עצמם
38 התכלית והכוונה – הם אז "הכלי הכלים", **ולפני עיני העורים**
39 – שכן, הנשמה נמצאת בגוף חומרי ומרשה להיות מונהגת על
40 ידי הגוף – ומשולה היא לאדם שקושרים את עיניו או מדביקים

אחתן בזפת ומכהים אותן שלא יוכלו לראות, ומסובבים אתו
כעם שוטה היכן שהנהוג בו רוצה, שלמרות שאותו אדם
כשלעצמו הוא חכם ונבון, אך מפאת שעיניו קשורות ואין הוא
רואה – הוא נחשב כשוטה. כך גם בנשמה, למרות שהיא חלק
אלוקה ממעל, ובאה
ממקום של קדושה, אך
בשעה שהיא יורדת בגוף
שהוא חומר המסתיר על
הנשמה ואין בכוח הנשמה
לעצור את הגוף לעשות
מה שהוא רוצה – מצד
העיוורון שהגוף מעורר
את הנשמה – כפי
שה"צמח צדק" משתמש
בדימוי זה ב"אור התורה"
סוף פרשת בהר⁴ – הרי
שיש להסיר את העיוורון
ולפתוח את עיני הנשמה.
יביטו לראות, להיות – שיהיה, **כל ישעם וחספם ומנמתם**
לכל פיהם חיי רוחם – כל אלה שיהיו כלולים ומאוחדים
במקור מים חיים – באלקות, הנקראת "מקור מים חיים",
חיי חיים, – הבחינה באלקות שהיא חיי החיים עצמם, **כל**
ימי חיהם, מנפש ועד בשר. – כל עניניהם הנפשיים
והבשריים יהיו קשורים באלקות, לא רק בשעת התפלה, לימוד
התורה או בשעת עשיית המצוות, אלא גם בעשייתם ענינים
גשמיים, יהיו גם כן קשורים באלקות שהיא מקור מים חיים וחיי
החיים. **דהיינו, כל מלי דעלמא ועקני פרנסה** – כל עניני
עולם ועסקי פרנסה, **לא יהיה כאלו דעבדין לגרמיהו**, – לא
יהיו כמו באלה שעושים זאת לצרכי עצמם בלבד, שלא לשם
שמים אלא לשימושם העצמי ולמילוי רצונם ורצון בני ביתם,
ולא יהיה בית ישראל ככל הגוים, דזנין ומפרנסין
ומוקרין לנשיהו ובניהו מאהבה, – שונים, מפרנסים
ומוקרין נשיהם ובניהם מתוך אהבה עצמית, שמפני שהוא
אוהב את עצמו, הוא אוהב את אשתו וילדיו בהיותם חלק ממנו
– אלא שהאהבה תהיה קדושתית, **כי מי כעמך ישראל גוי**
אחד בארץ כתיב, דהיינו שגם בעניני ארץ – בענינים
גשמיים, **לא יפרדו** – את הענינים, **נפש אחרי יפרדו** –
שהיהודים העוסקים בעניני העולם לא יהיו נפרדים **מאחד**
האמת, – מהאחדות האמיתית, שבלעדי אלקות לא קיים שום
דבר, **חסד ושלום, להעיד עדות שקר חסד ושלום, בקריאת**

1. ראה אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ כרך ח' ע' תרו. וש"נ. 2. תניא רפ"ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהשינוי לגבי אנה"ק טז, כב (ב"פ), כד". 4. אוה"ת ויקרא כרך א ע' קצא. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"א ספלא". 6. בתניא לפנינו: "כעווע"ג", אבל ב"לוח התיקון" תוקן ככפנים. 7. דה"א יז, כא.

27 חסד ולהחיות ולפרנס אנשים אחרים, שזה תכלית התעסקותו
 28 ועבודתו בעניני פרנסה – כדי שיהיה בידו לפרנס נשמות
 29 יהודיות. בהתאם לכך היה עליו לפרנס ולתת צדקה לאחרים
 30 באותה מדה שהוא מפרנס ועושה חסד עם בני משפחתו, אלא,

31 אם כך, מדוע הוא נותן
 32 למשפחתו לפני שהוא
 33 נותן לאחרים? – אומר על
 34 כך רבנו הזקן: וְכֵן
 35 שְׂאֵשְׁתּוֹ וּבְנָיו שֶׁל אָדָם
 36 קוֹדְמִין לְכָל עַל פִּי
 37 הַתּוֹרָה. – התורה מצווה
 38 עליו לתת בתחילה
 39 לאשתו ולילדיו, ולאחר
 40 מכן לתת צדקה ולפרנס
 41 יהודים אחרים. (ב"לוח

42 התיקון" ישנה כאן הוספה (רבנו הזקן הרי כתב אגרות-קודש
 43 אלו בקשר לצדיקים רבי מנחם מענדל מויטבסק, רבי אברהם
 44 מקאלסק וז"חבריא" והתלמידים שלהם, שהיו אז בארץ
 45 ישראל – הוסיף כאן רבנו הזקן): חוץ מְצַדִּיקִים שְׂפִדוֹר שְׁהֵן
 46 קוֹדְמִין לְבְנָיו, – הנתינה לצדיק הדור באה, על פי התורה,
 47 לפני הנתינה לילדיו, וְצַדִּיקִים שְׂבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין
 48 לְצַדִּיקִים שְׂבָחוּץ לְאֲרֵץ, לְכַד מוֹצֵאת שְׁלֵא הַנִּיחוּ כְמוֹתֵן
 49 בְּחוּץ לְאֲרֵץ – רבנו הזקן אומר על הצדיקים האמורים שנסעו
 50 לארץ ישראל, שלא השאירו כמותם בחוץ לארץ, והם עדיפים
 51 משתי בינות, מבחינת הצדקות שלהם ומבחינת היותם בארץ
 52 ישראל, וְדִי לְמִבְיָן. – עד כאן ההוספה ב"לוח התיקון".

1 שְׁמַע עֲרֵב וְבִקֵּר, – שהוא אומר אז בְּעֵינֵים סְגוּרוֹת, ה' אֶחָד
 2 בְּד' רוּחוֹת וּבְשָׁמַיִם מִמַּעַל וּבְאָרֶץ מִתַּחַת, – שזה פירוש
 3 המלה "אחד"⁸, שה' הוא אחד בח', שהם שבעה רקיעים וארץ,
 4 וּבד' בארבע רווחות העולם, הם כולם בטלים ומאוחדים עם

5 ה'אלף", עם איך-סוף
 6 אלופו של עולם, הרי
 7 שהוא מעיד שגם בארץ, 1
 8 בעניני הארץ – ה' "אחד". 2
 9 וּבְכִפְתָּח עֵינָיו 3
 10 הָעוֹרִים – שעיניהם 4
 11 מסנוורות מעניני הגוף, 5
 12 "הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ 6
 13 וְאֵינְנוּ חִסְדֵּי שְׁלוֹם. – 7
 14 כלומר, מיד בפתחו את
 15 עיניו, הוא רואה את

16 העולם ואת עניני העולם כמוציאות לעצמם – ועוסק בעניני
 17 העולם שלא לשם שמים. אֶךְ בּוֹצֵאת יְאוֹת לְנוּ, – הנהגה זו
 18 מתאימה לנו, לְהִיּוֹת [נִסָּח אַחֵר: בְּהִיּוֹת] כָּל עֲסָקֵנוּ בְּמַלְי
 19 דְעֵלְמָא לֹא לְגַרְמִיָּהוּ, – שיהיה (או לפי הנוסח השני: כשיהיה)
 20 כל עסקנו בעניני עולם לא לעצמנו בלבד, בְּיָאֵם לְהַחִיּוֹת
 21 נַפְשוֹת חֲלָקֵי אֱלֻקוֹת, – להחיות בני ישראל שנשמותיהם הן
 22 "חלק אלוקה ממעל", וּלְמַלְאֵת מְחֻסְרֵיהֶם בְּחֶסֶד חֲנֻם, שְׂבִיחָ
 23 אֲנִי מְדַמֵּין הַצּוֹרֵה – הנפש, לְיוֹצְרָהּ, ה' אֶחָד, אֲשֶׁר ה' חֶסֶד
 24 אֵל כָּל הַיּוֹם, חֶסֶד שֶׁל אֱמֶת, – בלי החזרת שכר על כך,
 25 לְהַחִיּוֹת הָעוֹלָם וּמְלֹאוֹ כְּכֹל רַעַע וְרַעַע, – הרי כשם שהקב"ה
 26 עושה חסד ומחיה את הנבראים, כך על האדם גם כן לעשות

אגרת הקדש

בד' רווחות ובשמים ממעל ובארץ מתחת ובפקוח עיני
 העורים התעיף עיניך בו ואיננו ח"ו אך בזאת יאות לנו
 להיות [נ"א בהיות] כל עסקינו במילי דעלמא לא
 לגרמיהו כי אם להחיות נפשות חלקי אלקות ולמלאות
 מחסוריהם בחסד חנם שבזה אנו מדמין הצורה ליוצרה
 ה' אחד אשר חסד אל כל היום חסד של אמת
 להחיות העולם ומלאו בכל רגע ורגע רק שאשתו
 ובניו של אדם קודמין לכל על פי התורה.

יום שישי כ"ט מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיד, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' 228, ה' ציון כו':

53 על בן אהובי אחי, שימו נא לְבַנְכֶם לְאֵלֶּה הַדְּבָרִים כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנֵם לְכַרְכָּה¹⁰: "אֵין יִשְׂרָאֵל
 54 הַנְּאֻמְרִים בְּקִצְרָה מְאֹד
 55 (וְאֵם יִרְצָה ה' פֶּה אֵל
 56 פֶּה אֲדַבֵּר בֶּם בְּאֲרֵכָה),
 57 אֵיךְ הִיּוֹת כָּל עֶפְרָי
 58 עֲבוֹדַת ה' בְּעֵתֵים חֲלָלִין
 59 בְּעֵקְבוֹת מְשִׁיחָא –
 60 עיקר העבודה בזמנים
 61 אלה, של "עקבות" משיח,
 62 היא עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה,

אגרת הקדש

ע"כ אהובי
 אחי שימו נא לְבַנְכֶם לְאֵלֶּה הַדְּבָרִים הַנְּאֻמְרִים בְּקִצְרָה
 מְאֹד (ואי"ה פא"פ אדבר בם בארוכה) איך היות כל
 עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא
 עבודת הצדקה כמ"ש רז"ל אין ישראל נגאלין אלא
 בצדקה ולא ארו"ל ת"ת שקול כנגד גמ"ח אלא בימיהם

63 נגאלין אלא בצדקה".
 64 ולא אמרו רבותינו
 65 וְכְרוֹנֵם לְכַרְכָּה "תלמוד
 66 תורה שקול כנגד
 67 גמילות חסדים", – כפי
 68 שהמשנה אומרת במסכת
 69 פאה¹¹: "תלמוד תורה
 70 כנגד כולם", תלמוד
 71 תורה הוא כנגד כל

8. ראה ב"י או"ח סס"א (בשם הסמ"ק). 9. ראה שו"ע יו"ד סנו"א. וש"י. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם הל' מ"ע רפ"י - הועתק בסיו"ד ר"ס רמז. ואין הכוונה למ"ש בש"ס (שבת קלט, א. סנה' צח, א) - דהרי שם כתוב נפדה. והמפרשים (הרדב"ז והכס"מ וההגהות על הטור) שמציינים מקור דברי הרמב"ם מהמימרא דעולא בש"ס (שם) אין כוונתם - ככ"כ מקומות - להלשון בדיוק - כ"א להתוכן. וכמפורסם. וראה שם תיכף בהלכה שלאחרי' ברמב"ם ובמפרשים הנ"ל. וגם במסורת הש"ס וכו' שמביאים שהרמב"ם הי' גורס "ישראל" (במקום "ירושלים") בגמ' - ה"ה מזכירים רק תיבת "ישראל", והגירסא "ישראל" נמצאת בע"י, משא"כ הגירסא "נגאלין" - לע"ע לא מצאתי בש"ס ויל"ש. וקשה יותר לומר שלהרמב"ם היתה גירסא שלא נמצאת בשום מקום אצלנו מאשר לומר שהרמב"ם מפרש יותר מאשר בש"ס ולכן כותב "נגאלין" (ואדרבא - כצ"ל). 11. פרק א' משנה א'.

28 לְמַטָּה מִמָּה לְמֵאן דְּלִית לֵיהּ מְנַרְמִיָּה כְּלוּם. — למי שאין
29 לו משל עצמו כלום. ישנה השפעה אלקית בעולמות
30 המצויינת בשם "מחשבה", וישנה השפעה המצויינת בשם
31 "דיבור", אך איזו השפעה מצויינת בשם "עשייה" — הרי זו

32 אותה השפעה הנמשכת

33 למטה מטה, למקום שאין

34 בו כלל שום התגלות

35 אלקית, וזה עולם

36 העשייה, הרי שמעשה

37 הצדקה מכון ממש נגד

38 הבחינה של עשייה

39 באלקות. שכן, זה הרי

40 ענין הצדקה, להשפיע

41 לעני שאין לו משלו

42 כלום. וְכָל הַזִּבְחָה אֵת

43 יִצְרוּ בָּהּ — בענין

44 הצדקה, וּפְתוּחַ יְדוֹ

45 וְלִכְבוֹ — לתת צדקה ביד

46 פתוחה וברגש של לב רחב, אֲתַכְפִּיא סְטְרָא אַחְרָא — נכפית

47 על-ידייזה ה"סטרא אחרא" (קליפות) לקדושה, וּמְחַפֵּךְ

48 הַשׁוֹכָא — ומחפך את החושך לְאוֹר הַשְּׁמַיִתְכֶרָה, הַשׁוֹכֵן

49 עָלֵינוּ בְּבְחִינַת עֲשִׂיָּה בְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא, — בזמן של "עקבות

50 משיח" וַיִּזְכֶּה לְרֵאוֹת עֵינַי בְּעֵינַי בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן כו': — שאז

51 תראה העין הגשמית אלקות, כפי שהעין שלמעלה רואה,

52 ותהיה זו ראייה של עין גשמית — ענין של עשייה שבו תתגלה

53 אלקות באופן של ראייה, שההתאמתות שבה היא למעלה

54 מעלה מאשר על ידי ענין של שכל והבנה.

1 הדברים הנמנים שם, כולל גם גמילת חסדים, הרי הם לא
2 אמרו זאת אלא בְּמִיָּהֶם, שְׁתַּלְמוּד־תּוֹרָה הָיָה עֵקֶר
3 הַעֲבוּדָה אֲצֵלֶם, וְעַל כֵּן הָיוּ חֻכְמִים גְּדוֹלִים תְּנַאִים
4 וְאִמּוֹרָאִים. מִה־שְּׂאִיזֵן בְּעֻקְבוֹת מְשִׁיחָא, — בימי ביאת

5 המשיח, שְׁנַפְלָה — בחינת

6 "סַפְת דְּוֹד" עַד בְּחִינַת

7 רְגֵלִים וְעֻקְבוֹם, שְׁחִיא

8 בְּחִינַת עֲשִׂיָּה — "מלכות"

9 דאצילות" שהיא בחינת

10 ה"שכינה" המתלבשת

11 בעולמות בריאה, יצירה,

12 עשייה — הנקראת גם כן

13 "סוכת דוד", שכן דוד

14 הוא הרי מלך ישראל,

15 מרכבה "מלכות"

16 דאצילות" — ירדה ונפלה

17 עד למדריגה התחתונה

18 של "עשייה", אִין דְּרָךְ

19 לְרִבְקָה בַּהּ בְּאֵמַת וְלְהַפְכָּא חֲשׂוּכָא — ולהפוך חושך

20 העולם, לְנַהוּרָא דְיִלְהָ — לאור שלה, [נִפְחָ אַחֵר: דְּיִלְהָ] —

21 לאור שלו, בְּיָאֵם בְּבְחִינַת עֲשִׂיָּה גְּסִיָּן, — ענין של מעשה

22 — עשייה, לא רק ענין של שכל ודיבור כמו בלימוד התורה,

23 שְׁחִיא מְעֵשֶׂה הַצְּדָקָה, — אך, מדוע דוקא בחינת המעשה

24 של צדקה — הרי כל המצוות המעשיות האחרות הן ענין של

25 עשייה? — אומר על כך רבנו הזקן: בְּדִוּעַ לְמַשְׁכִּילִים,

26 שְׁבְחִינַת עֲשִׂיָּה בְּאֵלְקוּת — איזו השפעה אלקית מצויינת

27 בבחינה של עשייה? הִיא בְּחִינַת הַשְּׁפָעַת וְהַמְשַׁכַּת הַחַיּוֹת

יום שבת קודש ל' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 228, י. אד"ש וחיים... עד עמ' קטז, נשמתן כו':

70 להודקק ל"חסידי ה" מפני ש"לא תמנו", מפני שאין אנו תמימים
71 ושלמים. ובלשון רבנו הזקן: וַיִּזְכֶּן עַל־פִּי מַה שְּׁכַתּוֹב בְּיַהֲרֵר
72 הַקְּדוֹשׁ: "אֵית חֶסֶד וְאֵית חֶסֶד, — ישנן שתי מדריגות בחסד,
73 אֵית חֶסֶד עוֹלָם כו' וְאֵית חֶסֶד עוֹלָה דְּהוּא רַב חֶסֶד כו'".

74 — ישנו חסד של בחינת

75 עולם, וישנו חסד נעלה

76 יותר, בחינת "רב חסד",

77 חסד בריבוי ובלי גבול.

78 שכן, "חסד עולם" הוא

79 הרי חסד מוגבל, שזה הרי

80 ענין "העולם", ענין של

81 הגבלה, ואילו "רב חסד"

82 הוא חסד בלי הגבלה.

83 וכיוון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים על ידי עבודתו של

84 יהודי למטה, יסביר רבנו הזקן להלן, איזו עבודה ממשכה

55 י. אַחַר דְּרִישַׁת שְׁלוֹם וְחַיִּים, פְּתַח דְּבְרֵי יַעֲרֵר אֲזַן שׁוּמַעַת
56 תּוֹכַחַת חַיִּים, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' חַיִּים — ה' החי, עַל־יְדֵי
57 נְבִיאָיו, — ירימיה, וְאִמְרֵ: "חֶסֶד ה' כִּי לֹא תִמְנּוּ וְגו'", —
58 הפירוש הפשוט הוא ש"כי לא תמנו" מוסב על החסדים. אלא

59 שלבאורה וְחַיִּי לֵיהּ

60 לְמִימַר "כִּי לֹא תִמּוּ",

61 כְּמוֹ שְׂאִמְרִים: — 12

62 בשעה שרוצים לומר 13

63 שהחסדים שלך לא 14

64 הסתיימו, אנו אומרים: "כִּי 15

65 לֹא תִמּוּ חֶסְדֶּיךָ וְכו'". — 16

66 מדוע, איפוא, כתוב כאן 17

67 "כי לא תמנו", בנו"ן,

68 שמשמעותו שאנחנו לא תמנו? יסביר רבנו הזקן להלן, שהכוונה

69 היא אכן גם על "אנחנו", והמלה "כי" היא נתינת טעם — שיש

אגרת הקדש

י אד"ש וחיים פתח דברי יעיר און שומעת

תוכחת חיים אשר הוכיח ה' חיים

ע"י נביאו ואמר חסדי ה' כי לא תמנו וגו' והל"ל כי

לא תמו כמ"ש כי לא תמו חסדיך וגו'. ויובן עפ"י

מ"ש בוזה"ק אית חסד ואית חסד אית חסד עולם כו'

ואית חסד עילאה דהוא רב חסד כו'. כי הנה מודעת

12 —

13

14 לא

15 "כי"

16 —

17

18

19

20

37 **שְׁהַמְשִׁכָּה** זו נְתַלְכְּשָׁה תְּחִלָּה בְּמִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־
 38 בְּרוּךְ־הוּא, הַמְכֵּנָה בְּשֵׁם "אֵשׁ", - שְׁהִיא בְּחִינָה שֶׁל גְּבוּרָה,
 39 שְׁהִיא בְּחִינַת צְמִצּוּם הָאוּר וְהַחַיּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מֵאוּר
 40 אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כְּדֵי שְׁתּוּכַל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,
 41 שְׂרָפָן כְּכֹלֵן הֵם בְּדַבְרִים

42 הַמְּרִיבִים, בְּצִיצִית -
 43 בְּצִמְר גְּשָׁמִי, וְהַפְּלִין -
 44 בְּקֶלֶף גְּשָׁמִי, וְהַקְּבֻנוֹת -
 45 בְּבַעֲלֵי חַיִּים, צִמְחִים
 46 וְדוֹמָם גְּשָׁמִיִּים, וְצִדְקָתָהּ. -
 47 בְּכֶסֶף אוּ בְּדַבְרִים גְּשָׁמִיִּים
 48 שְׁנוֹתֵינִים לְצַדִּיקָהּ. וְאָפָה
 49 מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּרוּחוֹתֵינוּ
 50 הָאֲדָמִים, כְּמוֹ יִרְאָה
 51 וְאֶהְיֶה - שֶׁהֵן הֵרִי רִגְשׁוֹת
 52 וּמְדוֹת רִחוּנוֹת, אֶפְעַל־
 53 פְּרִיָּתָן הֵן - גַּם כֵּן,
 54 בְּבַחֲנֵית גְּבוּל וּמְדָה וְלֹא
 55 בְּבַחֲנֵית אֵינ־סוֹף כְּלָל,
 56 כִּי אֶהְיֶה רַבָּה לָהּ בְּלִי
 57 קֶץ וְגְבוּל וּמְדָה - אֵין
 58 הָאֲדָמִים יְכוּל לְסַבְּלָה
 59 בְּלִבּוֹ, וְלִחַיּוֹת - בְּאוֹתָהּ
 60 שְׁעָה, קִנְיָן כְּגוֹפּוֹ אֶפְיָלוֹ
 61 רִנְעָה, וְכִמְאֵמֶר רְבוּתֵינוּ
 62 וְזָרוּעֵם לְבָרְכָהּ,¹²
 63 שְׁבִשְׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה,
 64 שְׁהִיָּתָה הַתְּגַלּוֹת
 65 אֶלְהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאוֹר־
 66 אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּבַחֲנֵית דְּבוּר וְהַתְּגַלּוֹת - לֹא בַעֲנִין שֶׁל
 67 מַעֲשֵׂה, כְּמוֹ מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, כִּי אִם בְּחִינָה שֶׁל דִּיבּוּר וְהַתְּגַלּוֹת,
 68 פְּרָחָה נִשְׁמָתָן כּו': - נִשְׁמוֹתֵיהֶם לֹא הִיוּ יְכוּלוֹת לְהִישָׁאֵר בְּגוֹף,
 69 אֲלֵא הַקְּבִי"ה הַחֲזִיר לָהֶם נִשְׁמוֹתֵיהֶם בְּטַל שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים,
 70 וְאִילוֹ מִצַּד עֲצָמָה, כִּיּוֹן שְׁהִיָּתָה זוֹ הַתְּגַלּוֹת שֶׁל אֲלֵקוֹת וְאוֹר
 71 שְׁהוּא "אֵינ־סוֹף", לֹא הִיָּתָה יְכוּלָה הַנִּשְׁמָה לְהִישָׁאֵר בְּגוֹף אֶפְיָלוֹ
 72 לְרַגַע אֶחָד. וְכִיּוֹן שְׁבִאֲהָבָה זוֹ, נִשְׁאֲרָת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, הֵרִי שְׁהִיא
 73 מִדּוּדָה וּמוּגַבְלָת; כִּךְ גַּם בִּירֵאָה וְאֲהַבָּה הַבְּאוֹת עַל יְדֵי הַתְּגַלּוֹת
 74 הָאֲלֵקִית שְׁבִמִצְוֹת, כְּזֹכֵר לְעֵיל, וְכֵל זֶה מִפְּנֵי שְׁהַמְשַׁכָּה
 75 הָאֲלֵקִית שְׁבִתּוּרָה וּמִצְוֹת, מְלוּבֶשֶׁת בְּבַחֲנֵית גְּבוּרָה, וְכו', זֶה
 76 פִּירוּשׁ "מִיִּמִּינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ", שְׁשׁוּרֵשׁ הַתּוֹרָה הִיא מִ"יִּמִּין" וְחֹסֵד,
 77 אֶךְ הִיא יִרְדָּה וְנִתְּלַבְּשָׁה בְּבַחֲנֵית "אֵשׁ" וְגְבוּרָה, כְּדֵי שְׁתּוּכַל
 78 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמִצְוֹת שְׁקִיּוּמָן הוּא עַל יְדֵי עֲנִינִים מִגּוֹבְלִים.
 79

1 בְּחִינַת "חֹסֵד עוֹלָם", הַחֹסֵד הַמוּגַבֵּל, וְאִילוֹ עֲבוּרָה מִמְשִׁיכָה
 2 בְּחִינַת "רַב חֹסֵד", הַחֹסֵד הַבְּלִתי מִגּוֹבֵל: כִּי הִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת,
 3 - הֵרִי יְדוּעָה הַתּוֹרָה־גְּנִירָתָהּ "עֵז", - כְּפִי שְׁהַגְּמֵרָא אוֹמֵרֵת
 4 בְּמִסְכַּת זְבַחִים עַל הַפְּסוּקָה: "ה' עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן", ש"עוֹז הַכּוּוֹנָה
 5 לְתוֹרָה, שְׁהוּא לְשׁוֹן
 6 גְּבוּרָה, וְכִמוֹ שְׁאֵמֶר
 7 חֲכָמֵינוּ וְזָרוּעֵם
 8 לְבָרְכָהּ: "תְּרִי"ג - 613,
 9 מִצְוֹת נִאֲמָרוּ לְמוֹשֶׁה
 10 מִסִּינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה"; -
 11 מִמַּקְבָּלָהּ כְּפִי שְׁהוּא
 12 מִתְּגַלָּה בְּבַחֲנֵית גְּבוּרָה,
 13 וְאִשֶׁר לִכֵּן הוּא נִקְרָא
 14 "גְּבוּרָה", וְכָדְבָתִיב: -
 15 וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב: "מִיִּמִּינוּ
 16 אֵשׁ דֵּת לְמוֹ", - מִיּוֹד
 17 הַיִּמִּנִּית יִנְתְּנָה לָהֶם
 18 הַתּוֹרָה שְׁנִכְתְּבָה בְּאֵשׁ,
 19 וְאֵשׁ הִיא הֵרִי עֲנִין שֶׁל
 20 גְּבוּרָה, פִּירוּשׁ - שְׁכֵן,
 21 לְכַאוּרָה הֵרִי הַפְּסוּקָה אוֹמֵר
 22 "מִיִּמִּינוּ", וְיִמִּין הוּא עֲנִין
 23 שֶׁל חֹסֵד (שְׁתּוֹרָה הִיא הֵרִי
 24 "תּוֹרַת חֹסֵד"¹⁰), וְלֹאֲחֵר
 25 מִכֵּן אוֹמֵר "אֵשׁ דֵּת" - שׁוּה
 26 עֲנִין שֶׁל אֵשׁ וְגְבוּרָה;
 27 שְׁהַתּוֹרָה מְקוּרָה וְשִׁרְשָׁה
 28 הוּא רַק חֲסָדִי ה',
 29 הַמְּכַנִּים בְּשֵׁם "יִמִּין", -

אגרת הקדש

זאת התורה נקראת עוז שהוא לשון גבורה וכמו שאמרו
 הו"ל תרי"ג מצות נאמרו למושה מסיני מפי הגבורה
 וכדכתיב מימינו אש דת למו פי' שהתורה מקורה
 ושרשה הוא רק חסדי ה' המכונים בשם ימין דהיינו
 המשכת בחי' אלהותו ית' והארה מאור א"ס ב"ה
 אל העולמות עליונים ותחתונים ע"י האדם הממושך
 האור על עצמו בקיום רמ"ח מ"ע שהן רמ"ח אברים
 דמלכא. פי' רמ"ח כלים ולבושים להארה [נר' דצ"ל
 להארה] מאור א"ס ב"ה המלוכש בהן (ומאור זה
 יומשך לו דו"ר בכל מצוה כגודע) רק שהמשכה זו
 נתלכשה תחלה במדת גבורתו של הקב"ה המכונה
 בשם אש שהיא בחי' צמצום האור והחיות הנמשכות
 מאור אין סוף ב"ה כדי שתוכל להתלבש במעשה
 המצות שרוכן ככולן הם בדברים חומריים כציצית
 ותפלין וקרבנות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות
 האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה
 ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ
 וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולהיות קיים
 בגופו אפילו רגע וכמארו"ל שבשעת מ"ת שהיתה
 התגלות אלהותו ית' ואא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות
 פרחה נשמתן כו':

30 ימין הוא חסד, דהיינו המשכת בחינת אלהותו יתברך והארה
 31 מאור אין-סוף ברוך-הוא אל העולמות עליונים ותחתונים,
 32 על-ידי האדם הממושך האור על עצמו, בקיום - על ידי
 33 קיום רמ"ח - 248, מצות עשה, שהן - מצוות העשה הן,
 34 רמ"ח - 248, אברים דמלכא¹¹, - אברי המלך (שלמעלה).
 35 פירוש - רמ"ח אברי המלך, הכוונה רמ"ח - 248, כלים
 36 ולבושים להארה [להארה] מאור אין-סוף ברוך-הוא
 37 המלכש בהן - במצוות, שכל מצוה היא כלי ולבוש לקליטת
 38 הארה מיוחדת מאור אין-סוף ברוך-הוא, כשם שכל אבר הוא
 39 כלי לכוח מיוחד מהנפש, העין - לכוח הראיה, האוזן - לכוח
 40 השמיעה, וכדומה, (ומאור זה ימשך לו - לאדם המקיים את
 41 המצוה, דחילו ורחימו - יראה ואהבה, ככל מצוה פנוצ'ע).
 42 - הרי שתורה ומצוותיה הן ענין של חסד, המשכה מאלקות, רק

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתומ"צ הם גבורה ואש וצמצום)? ואולי מתרין בהקדמה זו קושיא גדולה - לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל - מצות הצדקה) הרי בההוספה על הצמצום אין הוספה על המצוה (וכמו - בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח - עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו') שהוא לשון (ולא שוהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) כו' - ובצדקה מתגלה העוז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' - ראה לקמן". 6. קטז, א. 7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב). 12. שבת פח, ב.

יום ראשון

יום רביעי

כד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: והנה הארה . . . 222 מרוב.

מקובל רבי מפי רבי: אין דער צייט פון מחלוקת הידועה, האָבען חסידים דערציילט דעם אלטען רבי'ן די גרויסע יסורים וואָס מ'האַט פון די מתנגדישע פראָסטע אידען. האָט דער רבי געזאָגט: דער זיידע – אזוי פלעגט דער רבי רופען דעם בעש"ט – האָט זייער ליב געהאַט די פראָסטע אידען. אין די ערשטע טעג ווען איך בין געווען אין מעזריטש, האָט דער רבי ה"מ געזאָגט: מרגלא בפומי' פון רבי'ן – הבעש"ט – אהבת ישראל איז אהבת המקום, בנים אתם לה' אלקיכם, אז מען האָט האָלט דעם פאָטער האָט מען האָלט די קינדער.

מקבל רבי מפי רבי: בזמן המחלוקת הידועה, ספרו החסידים לאדמו"ר הזקן את גדל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא – כך היה הרבי מכנה את הבעל-שם-טוב – אהב ביותר את היהודים הפשוטים. בימים הראשונים שהייתי במעזריטש, הרבי – הרב המגיד – אמר: מרגלא בפומיה [=שגור היה בפיו] של הרבי – הבעל-שם-טוב – אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלקיכם" – האוהב את האב אוהב את הבנים.

יום שני

יום חמישי

כה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והנה שופרי' . . . קיב במ"א.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: שמעתי בשם כבוד קדשת אבותינו הקדושים זצוקלה"ה נ"ע זי"ע [=זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, נשמתם עדין, זכותם יגן עלינו] שגם על בת צריך לומר "לתורה (ולחפה ומעשים טובים)", על-פי מה שאמרו רז"ל (ברכות יז, א) "נשי במאי זכיינן, באקרניי כו' ובאתנויי כו' ונטרין כו'" [גם לנשים חלק בלמוד התורה – על ידי שמסיעות לבעליהן].

יום שלישי

יום ששי

כו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ראה, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: והנה . . . הגורל ממש.

משיחות אאמו"ר: אין דעם יציאת מצרים פון חסידות, איז פאראן די מצוה פון סיפור יצ"מ בדבור, דערציילען חסידישע ספורים און דערהערען דעם סיפור אין א פנימית דפנימית. מ'בעדארף וויסען אז יעדער סיפור איז א הוראה בחיים. יעדער סיפור בעדארף בריינגען א מדה טובה און א חיות פנימי אין א הידור מצוה און דערהערען דעם דרכי נועם פון תורת החסידות.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קימת המצוה של סיפור יציאת מצרים בדבור, לספר ספורי חסידים ו"לקלט" את הספור בפנימית של הפנימית. יש לדעת, שכל סיפור הוא הוראה בחיים; כל סיפור צריך להביא [=לגרום] מדה טובה וחיות פנימית בהדור מצוה, ולהפנים את דרכי הנעם של תורת החסידות.

יום רביעי

ה'תש"ג

כז מנחם אב

שבת

מברכים ראש חודש אלול, אמינת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות.
שיעורים. חומש: ראה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: ת. זורע . . . בחו"ל וד"ל.

חֲדָשׁ אֱלוֹל הוּא חֲדָשׁ הַחֲשׁבוֹן. דְּכַמוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת, הִנֵּה הַבַּעַל עֶסֶק.. בְּכַדֵי שְׂיֵהִיָּה הָעֶסֶק כְּדָבְעֵי וַיִּתֵּן רוּחַ רַב, צָרִיךְ מִזְמַן לְזִמְן לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן וּלְתַקֵּן אֶת כָּל הַחֲסֵרוֹנוֹת.. כֵּן הוּא גַם בְּעִבּוּדָה הָרוּחָנִית בְּעִבּוּדַת ה' יִתְבָּרֵךְ, דְּכָל הַשָּׁנָה הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת, בְּחֲדָשׁ אֱלוֹל הוּא חֲדָשׁ הַחֲשָׁבוֹן אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כָּל חֵד וְחֵד לְפָנָיו שְׁעוֹרָא דִּילֵיהּ, הֵן הַיּוֹשֵׁב אֵהָל וְהֵן הַבַּעַל עֶסֶק, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן צְדָק בְּנַפְשָׁם מִכָּל אֲשֶׁר עָבַר עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה, וְלִידַע הַמַּעֲלוֹת בְּעִבּוּדָתָם וּלְחַזְקָם, וְאֶת הַחֲסֵרוֹנוֹת שֶׁבָּהֶם וּבְעִבּוּדָתָם לְתַקְּנָם.. דַּעַל יְדֵי הַכְּנָה טוֹבָה זו.. זֹכִים לַשָּׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת.

יום חמישי

ה'תש"ג

כח מנחם אב

יום ראשון

שיעורים. חומש: שופטים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: ט. אהוביי . . . קיד פי התורה.

דְּרַכֵי הַרְפוּאָה בְּחֲלֵי הַגּוֹף בְּכָל־ל - שְׁנַיִם הֵם:
(א) לְרַפְּאוֹת אֶת הָאָבֵר אוֹ הַכַּח הַמְּקַלְקֵל חוֹלָה וְחִלוּשׁ.
(ב) לְחַזֵּק אֶת הָאָבֵרִים וְהַכַּחוֹת הַבְּרִיאִים, אֲשֶׁר הֵם יִתְגַּבְּרוּ עַל הָאָבֵר וְכַח הַחוֹלָה, לְרַפְּאוֹתוֹ.
הַדְּגָמָא מְזָה בְּחֲלֵי הַנַּפְשׁ הֵם שְׁנַיִ דְּרַכֵי הָעִבּוּדָה: תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

יום שישי

ה'תש"ג

כט מנחם אב

יום שני

שיעורים. חומש: שופטים, שני עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמז.
תניא: ע"כ אהוביי . . . ציון כו'.

עַס דַּארְף זַיִן עִבּוּדָה בַּכַּח עֲצָמוֹ. הַעֲכָעַר אִיז אַז מ'נַעֲדַמַט פֶּאֲר'ן הָאָנַט אֹון מ'פִּירַט.
שַׁיַעֲרַעַר אִיז אַז עַס אִיז בַּכַּח עֲצָמוֹ.

צָרִיכָה לִהְיוֹת עִבּוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ. נַעֲלָה יוֹתֵר הוּא - שְׁנוּטְלִים בְּיַד וּמוֹבִילִים. יָקָר יוֹתֵר הוּא - כַּאֲשֶׁר זֶה בְּכַח עֲצָמוֹ.

שבת קודש

ה'תש"ג

ל מנחם אב, ר"ח

יום שלישי

מִתְחִילִים לֹאמַר לְדוֹר ה' אוּרֵי הַמַּנְהֵג בְּבֵית רַבִּינוֹ, שְׁבַמְשַׁךְ הַיּוֹם תּוֹקְעִים לְהַתְּלַמּוּד, וּמִתְחִילִים לְתַקּוּצַע אַחַר הַתְּפִלָּה מִיּוֹם ב' דְּרָאשׁ חֲדָשׁ.
שיעורים. חומש: שופטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"הקנ.
תניא: י. אד"ש וחיים . . . נשמתן כו'.

אֲדַמּוּר הָאֲמַצְעֵי הִיָּה אוֹמַר בְּתַחֲלָה מְאֲמָרִים קְצָרִים. וְלְדַגְמָא: דְּבוּר-הַמַּתְחִיל "זְכַר רַב טוֹבךָ" - וּבִאֲרוּר - שְׁבַסְדּוֹר, נְאֲמָרוּ בְּשֵׁשׁ הַמְּשַׁכִּים - בְּאֲרִיכוֹת יוֹתֵר קְצַת מִהַנְּדָפֵס.

מתי משביעים מספק?

יום ראשון כ"ד מנחם אב ה'תשע"ו

שבועת היסוד' לכופר הכול, הרי אם המלוה טוען שלא נפרע, חייבים השלוחים להישבע שנתנו לו את הכסף, אבל קודם התקנה נאמנים בלי שבועה. ואם כן, מדוע כתב הרמב"ם שהשליח חייב להישבע על תביעת ספק?

ומבאר ה'תומים':

דברי הרמב"ם שמשביעים מספק שליח שנשלח למכור או לקנות, אמורים בשליח המורשה לבצע את העסקה ללא הגבלת מחיר, כי באופן כזה הוא מורה היתר לעצמו לקחת מכסף הבעלים, באמרו לעצמו: הרי יכולתי למכור בזול או לקנות ביוקר, ובזכותי העסקה טובה יותר ומגיע לי שכר, ולכן תיקנו חכמים להשביעו מספק. אך השולח כסף ביד שליח להחזיר חוב וכדומה, אין סיבה שיוורה היתר לעצמו שהרי לא הוסיף כל רווח לבעלים, ובזה גם לדעת הרמב"ם אינו חייב שבועה מספק, אלא שמאחר יותר תיקנו חכמים 'שבועת היסוד', כאשר המשלח טוען כנגד השליח בטענת ברי.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ט, הלכה ה: המשלח יגיד חברו תפין למכרו, או ששלח מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה... הואיל ונשא ונתן במקומו חברו – הרי זה כגון בית, ויש לו להשביע מספק, שלא גזל לו כלום.

לדעת הרמב"ם כל שליח שנשלח לבצע עסקה, יכול משלחו להשביעו מספק שלא גזל לו כלום, אבל לדעת הרשב"א (תשובות ח"א סי' תתקכ) אפשר להשביע מספק רק בן בית, כי היות והוא מתעסק בענייני הבית הרי הוא מורה היתר לעצמו (ראה לעיל ה"א).

והרשב"א הביא שתי הוכחות לדבריו: א) המשנה (שבועות מה, א) הביאה הלכה זו של שבועה בתביעת ספק, רק לגבי בן בית, ואם הוא הדין גם בשליח שאינו בן בית (כדברי הרמב"ם) היה צריך לפרש זאת, כי זהו חידוש גדול יותר. ב) אמרו בגמרא (קידושין מג, ב) שהשולח כסף בידי שני שלוחים לפרוע את חובו, השלוחים נאמנים להעיד שפרעו את החוב ('הן הן שלוחין הן הן עדיין'), ורק לאחר שתיקנו חכמים

למי הסמכות לכפות?

יום שני כ"ה מנחם אב ה'תשע"ו

בהלכה שלפנינו, שמונעו משפחה כנענית שהוא אסור בה) אין צריך בית דין והרשות מסורה לכל אדם, אך כפייה על קיום מצות-עשה אינה מסורה לכל אדם אלא רק לבית דין.

וה'תורות הדשן' (סי' ריח) כתב, 'כל מי שהוא תחת ידו של אדם ורואה בו עשושה דבר עבירה רשאי להכותו ולייסרו ולהפרישו מן העבירה ואין צריך להביאו לבית דין'. ומדבריו יש לדייק שאדם רשאי להפריש מאיסורו בעצמו דוקא את הכפוף למרותו ונתון תחת ידו כגון עבד, אך לא בסתם אדם (וראה שו"ת מהר"א ששון סי' פו, י"ש ב"ק פ"ג סי' ט).

ויש שכתבו שמשלוח הרמב"ם 'חבל בו פטור' משמע שאין הדבר מותר לכתחילה, אלא שבדיעבד פטור מתשלומין, ולפי זה אין להתיר כלל לאדם פרטי נקיטת פעולה בגופו כדי לכפות קיום מצוה או למנוע עבירה על איסור, והרשות מסורה רק לבית דין (מרומי שדה ב"ק כח, א).

הלכות עבדים פרק ג, הלכה ה: נרצע שמשך לו רבו שפחה כנענית, והגיע יובל, והיה רבו מסרב בו לצאת, ואינו רוצה לצאת, וחבל בו – פטור, שהרי נאסר בשפחה.

מכאן שהרואה את חברו עובר איסור, רשאי למנוע אותו מכך בכוח ואפילו עד כדי חבלה.

וה'נתיבות המשפט' (סי' ג סק"א) למד מכאן גם לגבי כפייה על מצות-עשה, כדברי הגמרא (כתובות פו, א) שאדם שאינו רוצה לקיים מצות סוכה או לולב 'מכין אותו עד שתצא נפשו', רשות זו נתונה לכל אדם ולא דוקא לבית דין.

אך ה'קצות החושן' (משוכב נתיבות שם) הקשה על כך, הרי אם הכריחו אדם לתת גט לאשתו, אף אם הוא חייב בכך מצד הדין, הגט פסול מן התורה אלא אם כן שלושה דיינים מוסמכים כפו עליו לעשות כן. ואם רשות הכפייה על קיום מצוה נתונה לכל אדם, מדוע הגט פסול?

אלא מכאן מוכח כי רק לגבי מניעה ממעשה איסור (כמו

כפיית האב לפדות את בתו

יום שלישי כ"ו מנחם אב ה'תשע"ו

כופים אותו לפדותה.

והקשה ה'כסף משנה':

כיון שהרמב"ם (להלן ה"ג) פסק שהאב כן יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות, כרבנן (קידושין שם) מדוע אין דינה כעבד עברי אלא כופים את האב לפדותה? ותירץ:

יש לחלק בין עבד לאמה. כעבד יש מקום לחשוש שישוב וימכור את עצמו וייקח את דמי המכירה לעצמו בהסתמך שבני משפחתו יחזרו ויפדוהו, ויחזור ויעשה כן כמה פעמים ונמצא גורם הפסד לבני משפחתו, אבל האב

הלכות עבדים פרק ד, הלכה ב: אין האב רשאי למכר את בתו, אלא אם כן העני... בופין את האב לפדותה אחר שפחורה, משום פנים משפחה.

האב שמכר את בתו לאמה כופים אותו לפדותה, וכגון שנפלו לו נכסים בירושה לאחר המכירה (ראה משנה למלך), אבל עבד עברי אין כופים את קרובי משפחתו לפדותו. ובטעם ההבדל בין העבד לאמה, אמרו בגמרא (קידושין יח, א) שעבד עברי יכול למכור עצמו שוב לאחר שיפדוהו, ואם כן מה הועילה הפדייה. אבל אמה העבריה, לדעת רבי שמעון, אינה נמכרת לאחר שנפדתה, וכיון שהפדייה ברת תוקף

עבריה אינה חוזרת ונמכרת, כי לדעת חכמים שהאב יכול למכרה שנית אין טעם לכופף את בני המשפחה לפדותה. אבל הרמב"ם האומר "כופין את האב לפדותה" מדבר בכפיית האב שחזא יפדה את בתו (אם יש לו כסף), והלכה זו היא גם לשיטת חכמים, שהאב יכול למכור את בתו בשנית (וכך פוסק הרמב"ם), ואין לחשוש שיחזור וימכרנה שהרי שוב יכפוהו בית דין לפדותה.

שמוכר את בתו הוא זה שצריך לפדותה ואין כל הפסד אף אם יעשה כך כמה פעמים.

וה'שאלת יעבץ' (ח"א סי' א) ביאר:

הגמרא דנה במקרה שבני המשפחה באים לפדותה מרצונם (כאשר לאב אין כסף לפדותה) והאב מתנגד לכך כי הבת תחזור אליו ופרנסתה תהיה עליו, ועל כך אמרו שהקרוכים פודים אותה נגד רצון האב. והלכה זו היא רק לדעת רבי שמעון שאמה

יום רביעי כ"ז מנחם אב ה'תשע"ו

עבד שנפדה מהשבי

את דמי הפדיון? אין לומר שהסיבה היא כי אם לא ישלם לפודה יימנעו אנשים מלפדות עבד שנשבה, כי אם כן, מדוע "אם פדהו לשם בן חורין חוזר לרבו הראשון בלא כלום", הרי גם כאן יש מקום לחשש שאם לא ישלמו לפודה את דמי הפדיון יימנעו האנשים מלפדות את העבד שנשבה? אלא הביאור:

הפודה עבד מהשבי לשם עבד קונה אותו למעשה ידיו, כי השביה נעשתה ברשות המלך ומצד 'דינא דמלכותא' זוכה השבאי הגוי במעשה ידיו של העבד (ראה להלן פ"ט ה"ד). אמנם, כאשר רבו מתיאש ממנו זוכה השבאי גם בגוף העבד, אבל לפני היאוש הוא קונה רק את מעשה ידיו.

ולכן, הפודה את העבד מהשבי אף שרבו לא התייאש ממנו, קונה אותו למעשה ידיו, ומשום כך צריך רבו הראשון לשלם לפודה את דמי הפדיון – כדי לקנות את מעשה ידי העבד מהפודה.

לפיכך, רק כאשר הפדייה נעשתה לשם עבד עליו לשלם לפודה שקנה את העבד למעשה ידיו, אבל כאשר פדהו לשם בן חורין לא הייתה לפודה העבד כל כוונה לקנות אותו, גם לא למעשה ידיו וממילא אין חיוב לשלם לפודה.

(ש"ע אדה"ו, חור"ו, הפקר קור"א סק"א)

הלכות עבדים פרק ח, הלכה טו: עבד שגנב... ואם לא נתתיאש ממנו רבו ראשון – הפודה אותו לשם עבד נזמל פדיונו מרבו, וחוזר לרבו; ואם פדהו לשם בן חורין – חוזר לרבו הראשון בלא כלום.

ה'לחם משנה' מבאר שמקור הלכה זו הוא בתוספתא (גיטין פ"ו ה"ז) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל (שם) שהפודה עבד כנעני שנשבה, אם האדון לא התייאש ממנו – כיון שעדיין העבד ברשות אדונו, הרי בין אם פדהו לשם עבד ובין אם פדהו לשם בן חורין, חוזר לרבו הראשון (שלא כדעת תנאקמא שאם פדהו לשם בן חורין אינו חוזר לרבו הראשון).

ומקשה: משמעות דברי רבן שמעון בן גמליאל היא, שגם אם פדהו לשם בן חורין וחוזר לרבו הראשון צריך לתת את דמי פדיונו למי שפדה את העבד, כיון ששילם את דמי הפדיון רק על דעת שיהיה בן חורין ולא על דעת שיחזור לרבו הראשון. ומדוע אם כן כתב הרמב"ם ש"חוזר לרבו הראשון בלא כלום"?

ואדמו"ר הזקן מחדש ומיישב:

מדוע באמת הפודה את העבד (לשם עבד), לפני שרבו הראשון התייאש ממנו, חייב רבו הראשון להשיב לפודה

יום חמישי כ"ח מנחם אב ה'תשע"ו

מתי שומר חנם שפשע פטור?

(שם ד"ה אינו) "אינו נשבע שלא פשע, שלא הזקינתו תורה לישבע עליהן", כמשמעות דברי הרמב"ם כאן שהפטור משבועה הוא משום שאין בהם (בעבדים וקרקעות) חיובי שומר, אבל אם פשע בשמירתו חייב "שכל הפושע מזיק הוא ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין".

אך לדעת כמה ראשונים (תוספות בבא מציעא נו, ב ד"ה שומר. יריב"א שבועות מב, ב. השגת הראב"ד כאן) נתמעטו עבדים וקרקעות מכל חיובי השומרים וגם אם פשע השומר בשמירתם פטור, כי שומר שפשע אינו מזיק שהרי לא עשה מעשה להזיק אלא גרמא בנזקין ופטור.

ועל דברי הרמב"ם שהפושע בשמירתו נחשב מזיק, תמה הראב"ד:

אם פושע בשמירה נחשב מזיק, מדוע שומר שפשע בפקידון שבידו פטור כאשר 'בעליו עמו' (לעיל פ"א ה"ג) והרי הוא מזיק?

וה'אור החיים' (שמות כה, ח) מיישב:

הלכות שכירות פרק ב, הלכה ג: וראו לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן – תיב לשלם. שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושמירות אלא מדין גנבה ואבה... שאם היה שומר חנם על מטלטלין ונגנבו או אבדו – ישבע, ובעבדים וקרקעות ושמירות – פטור משבועה.

שומר חנם הטוען שהחפץ נגנב או נאבד, נשבע שלא פשע ופטור מלשלם. ואם שמר על עבדים או קרקעות או שטרות, פטור מלשלם ואינו צריך להישבע (לעיל ה"א). ולמדו זאת מהנאמר בשומר חנם "כי יתן איש אל רעהו כסף או כליים" (שמות כב, ו), ודרשו שרק 'דבר המטלטל וגופו ממון' יש בו חיוב שמירה וחיוב שבועה, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות ששומר חנם אינו נשבע עליהם (בבא מציעא נז, ב).

ולדעת הרמב"ם פטור רק משבועה, "שאם היה שומר חנם על מטלטלין ונגנבו או אבדו, ישבע ובעבדים וקרקעות ושטרות פטור משבועה... אבל אם פשע בה – חייב לשלם". וכתב ה'מגיד משנה' שזו גם שיטת רש"י שכתב בדין זה

מציעא צ"ה, א), אבל בשומר חנים הפטור כשומר קרקעות ועבדים, לא מצינו שפטור גם כאשר פשע בשמירתו.

בשמירה כש'בעליו עמו' התורה פטרה בפירוש גם שומר חנים אף שהחייב האמור בו הוא כשפשע בשמירתו (בבא

יום שישי כ"ט מנחם אב ה'תשע"ו

דמי הביטוח למי?

ואילו גוף הפרה שייך למשכיר. וכך אפשר לומר גם בענינו: אף שהשוכר ביטח את הבית ושילם עבור הביטוח – גוף הבית אינו שלו אלא של המשכיר, ולכן דמי הביטוח שייכים למשכיר. אולם למסקנה, ה'אור שמח' מחלק בין שני המקרים: לשוכר שהשאל את הפרה, אף שמשאל בחינם, אין כל כוונה לקבל את דמי הפרה אם תמות, ואינו חושב כלל על אפשרות זו, ולכן תשלום דמי הפרה עובר למשכיר שהוא בעל הפרה. משא"כ שוכר הבית הרי כל מטרת תשלום הביטוח היא 'לקנות' מחברת הביטוח את דמי הבית אם ישרף, ואם כן לא מסתבר שדמי הביטוח יעברו למשכיר. ומביא משו"ת 'שואל ומשיב' (תנינא ח"ג ס' קכ"ח) שבמקרה דומה החליט בית הדין על פשרה: שני שלישי מדמי הבית למשכיר ושליש לשוכר. וכנראה שפסיקה זו מבוססת על יסוד הביאור האמור שאין לדמות מקרה זה לשוכר פרה שהשאלה לאחר ודמי הפרה כולה עוברים למשכיר בעל הפרה.

הלכות שכירות פרק ה, הלכה ו: בַּיַּת זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְאַחַר שֶׁהִשְׁכִּירָוּ נָפַל – אֵינִי חָבֵב לְכַנְתּוֹ. ה'אור שמח' דן בשאלה הבאה:

אחד שכר בית מחברו ובעת שנכנס לגור בו רכש פוליסת ביטוח על הבית ולאחר מכן נשרף הבית - למי שייכים דמי הביטוח, האם למשכיר הטוען 'דמי ביתי אני נוטל', או לשוכר הטוען ששילם עבור הביטוח מידי שנה ולכן דמי הביטוח שלו הם?

לכאורה, אפשר לדמות מקרה זה להלכה האמורה לעיל (פ"א ה"ו): "השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ביד השואל, הואיל והשואל חייב בכל – יחזרו דמי הפרה לבעלים, שאין זה השוכר עושה סחורה בפרתו של חברו". ואף שהשוכר הוא שהשיג את התשלום לפרה שמתה (בהשאלו את הפרה לשואל החייב באונסין), כי אם היתה מתה ברשות השוכר היה פטור מלשלם, למעשה התשלום עובר למשכיר כי לשוכר יש זכות שימוש בפרה

שבת קודש ל' מנחם אב ה'תשע"ו

זכויות העובד - גם לרבנים?

וצד נוסף להחמיר בענייננו הוא שלדעת כמה פוסקים, מאחר ויסוד ההלכה הוא משום 'עבדי הם ולא עבדים לעבדים', הדברים אמורים רק בפועל המשועבד למלאכת חולין ששעבודו לבעל הבית עומד בסתירה לעבודתו להקב"ה, מה שאין כן בפועל המשועבד למלאכת קודש כמו רבנות.

ועוד: לדעת כמה פוסקים, מאחר ואפשרות החזרה של הפועל נובעת מהזכות שלא להשתעבד לאדם, הרי במקרה שרוצה להשכיר עצמו למעביד אחר אין מקום לטעם זה והתחייבותו למעביד הראשון בעינה עומדת.

ואפילו בפועל רגיל שיכול לחזור בו, יש לדייק מלשון הרמב"ם שאין ראוי לעשות כן, כי הרמב"ם לא כתב כלשון הגמרא 'פועל יכול לחזור בו' אלא 'אם חזר בו אפילו בחצי היום חזור', הרי שאין זו ההנהגה הראויה מלכתחילה.

(שו"ת אורח משפט חו"מ בא)

הלכות שכירות פרק ט, הלכה ד: אִם הִתְחִיל הַפּוֹעֵל בְּמַלְאכָה וְחָזַר בּוֹ, אִפְלוּ בְּחֻצֵי הַיּוֹם – חֹזֵר; שְׁנֵאמַר: כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים – וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים.

האם מותר למי שקיבל על עצמו רבנות בקהילה מסיימת לעזוב אותה לטובת רבנות בקהילה אחרת?

לכאורה הרב דומה למבואר בהלכה זו שפועל רשאי לבטל את התקשרותו למעביד בכל זמן. אך למעשה נראה לחלק בין הדברים, כי טעם ההלכה הוא משום שנאמר 'כי לי בני ישראל עבדים', ולכן אין תוקף לשעבוד בין אדם לחברו ללא אפשרות חזרה שהוא כעין עבדות. ועל פי זה חידש הסמ"ע (חו"מ ס' קעו סקני"א) ששותפים אינם יכולים לחזור בהם כי שניהם משועבדים זה לזה ואין זה דומה לעבדות שרק האחד משועבד לחברו. וכן המחויבות בין רב לקהילה היא הדדית שהרי הציבור חייבים לשמוע לרב בכל עניני הקהילה, והרי זה כעין שותפות ששני הצדדים משועבדים זה לזה.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמ' א

8 לְשֹׁמֵר, וְלֹא כִשְׁנָתָנוּ לוֹ לְחַלֵּק לְעֵנִיב, וְכִיּוֹן שִׁמְעוֹת אֵלוּ מִיּוֹעֲדוֹת
9 לְעֵנִיב, אֵין לְחִיבּוֹ כִשְׁפִשְׁעָה בְּחֵן. אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף, עֵנִי
10 דְּפִימְקָדִיתָא מִיֵּקֶן קִיָּן לְהוּ – לְעֵנִי פּוֹמְבִדִיתָא קְצוֹב לְכָל שַׁבַּת לְפִי
11 צְרִיכֵהֶם, וְיִכּוּלִים לְתַבּוּעַ אֶת הַמְּגִיעַ לָהֶם, וְלְשֹׁמֵר הוּא – וְגַם בּוֹזֵה
12 נֹאמַר לְשֹׁמֵר.

1 הגמרא מביאה מעשה שדנו על פי הדרשה למעט כשנתן על מנת
2 לחלק לעניים:
3 הוּא אֲרִינְקָא – אֲרַנְקָא מֵעוֹת הַצְּרִיקָה, דְּאֵתִי ו- שְׁהִיגְעוּ לְפִימְקָדִיתָא,
4 לְחַלֵּק אֶת הַמְּעוֹת לְעֵנִיב. אֲפִקְרָה ו- הַפְּקִירוֹ רַב יוֹסֵף שְׁהִיה גְּבֵאֵי
5 הַצְּרִיקָה נְבִי הוּא נְבָרָא – אֲצַל אֲדָם אַחַד, פִּשְׁעָה בָּהּ וְלֹא שִׁמְרוּ
6 כְּרֹאֵי, אֲתוּ נְבִי נְבָרָה – הִגִּיעוּ גְּבִיבִים וְגַבְּוּדוּ. תִּיבִיָּה – חִיבּוֹ רַב
7 יוֹסֵף לְשַׁלֵּם. אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, וְהִתְנָא, שְׁדוּקָא כִשְׁנָתָנוּ לוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד-ל' מנחם-אב תשע"ו

ובוהו" וא"כ מובן בפשטות שבעבודתו של יהודי נעשה הוא שותף לקב"ה במעשה בראשית, ובזכותו אין הקב"ה מחזיר את העולם לתוהו ובוהו ולא עוד אלא שפועל עליו גדול יותר בעולם, על-דרך שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית-דין שיש לו תוקף גדול יותר משטר שלא יצא עליו ערעור מעולם, כך גם העולם הזה אחר שישראל מקיימים בו תורה ומצוות ומתקיים בזכותם.

והחיזוש שבהלכה זו שלא רק שיהודי נעשה שותף לקב"ה ובסיום וגמר העבודה - לעתיד-לבוא מתחלק הרווח והשכר בין הקב"ה ובני ישראל אלא שכבר בתחילת העבודה נותן הקב"ה שכר עמלו ומזונו לכל אחד ואחד מישראל כדי לאפשר לו את מילוי השליחות. ולא רק שנותן לו שכר מזונו שבזה יש תועלת גם לבעל הבית כי לולי זה לא יוכל להמשיך ולעבוד אלא גם נותן לו תיכף ומיד "שכר עמלו" מלבד השכר שיקבל כשותף מיד בסיום וגמר העבודה.

ובמכל-שכן וקל-יחומר אם מזונו צריך ליתן לו יותר מסעודת שלמה המלך בשעתו (משנה בבא מציעא ריש פרק ז.) הרי ששכר עמלו על-אחת-כמה-וכמה ומזה יכולים רק לשער מהו השכר והריוח שלעתיד-לבוא יקבל כל יהודי על עבודתו.

ויש להוסיף על פי המבואר ב'עץ חיים' (בתחילתו) שסיבת בריאת העולמות הוא בכדי שיתגלו שלימות כוחותיו ופעולותיו כו' והגם שגם קודם בריאת העולם והבאתם לידי פועל היו כוחותיו בשלימות, שהרי למעלה אין כח חסר פועל בכל זאת רצונו של הקב"ה שיבואו כוחותיו גם לידי פועל, בעולם הזה. ועניין זה משתקף בהלכה הנ"ל כי תפקיד התרנגולים להוציא לידי פועל את האפרוחים שבביצים. ועל-דרך-זה גם עגלים וסייחים וכן חמור המובא בהמשך ההלכה שהם העבודה עם נפש הבהמית - "חמור שונאך".

ובאופן אחר קצת:

עבודתם של ישראל לגלות את האור האלוקי שנמצא בעולם בהעלם, ועבודה זו ניתנה לבעל התרנגולים שפעולתם היא לחמם את הביצים עד שיתבקעו ויצאו מהם אפרוחים, ועניינו בעבודה שעל ידי החום והקדושה מגלים את הניצוץ האלוקי שבהעלם בענייני העולם. עד שמגדלין את האפרוחים ונעשים בעצמם תרנגולים, היינו שהוא עצמו מפיץ חום של קדושה. ומרומז בזה שתפקידו של התרנגול לעורר יהודי לקום משנתו לשרת את קונו. ההוראה הנלמדת מהלכה זו שיהודי יכול להיות סמוך ובטוח שלא זו בלבד שלעתיד-לבוא יהיה "הריוח ביניהם"

יום א' כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ו

הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפִין

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) המשך דיני "עיסקא". ונשלמו ההלכות.

1 א. הַנּוֹתֵן² בִּיָּצִים לְבַעַל הַתְּרַנְגּוּלִים לְהוֹשִׁיב
2 הַתְּרַנְגּוּלִים עָלֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ הָאֶפְרוּחִים, וַיִּגְדַּל
3 אוֹתָן פְּעַל הַתְּרַנְגּוּלִים, וַיְהִי הַרוּחַ בִּיָּנִיהֶם³ - צָרִיף
4 לְהַעֲלוֹת שָׂכָר עִמָּלוֹ וּמְזוֹנוֹ⁴. וְכֵן⁵ הַשֶּׁם⁶ עֲגָלִים
5 וּסְיָחִים עַל הַרוּעָה לְהִיּוֹת מִתְעַסֵּק בָּהֶן שֶׁיִּגְדִּילוּ,
6 וְהַשָּׂכָר לְאִמְצַע - חֵיב לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר עִמָּלוֹ וּמְזוֹנוֹ
7 בְּכָל יוֹם⁷ כְּפּוֹעֵל בְּטָל. וּמְגַדֵּל⁸ אוֹתָן עַד שֶׁיִּהְיוּ
8 הַעֲגָלִים בְּנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים⁹, וְהַחֲמוֹר עַד שֶׁתֵּהָא
9 טוֹעֲנָתָ¹⁰. וְאִינוּ יוֹכֵל לְמַכֵּר שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבָרוֹ בְּתוֹךְ
10 זְמַן זֶה¹¹. וְכֵן¹² הַשֶּׁם בְּהֵמָה עַל הַמִּפְטָם לְהִיּוֹת
11 מִפְטָם אוֹתָהּ¹³, וְהַשָּׂכָר לְאִמְצַע¹⁴ - צָרִיף לְתֵן עִמָּלוֹ
12 כְּפּוֹעֵל בְּטָל. וְאִם¹⁵ אָמַר לוֹ: הֲרֵי הִרְאֵשׁ וְהֵאֱלִיָּה¹⁶
13 שְׁלִף בְּעִמְלָךְ יָתֵר עַל מַחְצִית הַשָּׂכָר - מִתֵּר¹⁷. הֵי
14 לְמִפְטָם בְּהֵמוֹת אַחֲרוֹת שֶׁמִּפְטָם אוֹתָם עִם זֶה
15 הַשּׁוּמָה אֲצִל, וְכֵן¹⁸ אִם הָיוּ לוֹ עֲגָלִים וּסְיָחִין
16 אַחֲרֵיהֶם אוֹ בִּיָּצִים אַחֲרוֹת¹⁹ שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
17 מִתְעַסֵּק בְּשָׁלוֹ וּבְשָׁל חֲבָרוֹ, אֲפֹלוֹ לֹא הַעֲלָה לוֹ אֵלָּא
18 דָּבָר מוֹעֵט²⁰ בְּכָל יְמֵי הַשְּׁתַּפּוֹת²¹ הַזֹּאת - דִּיּוֹ, וְחֹלֵק
19 בְּשָׂכָר בְּשָׁוָה. וְאִם²² הָיָה²³ אַרְיִסוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
20 מִטְּפֵל בְּשָׁלוֹ²⁴ וּבְשָׁל פְּעַל הַשְּׂדוּת - אֵין צָרִיף
21 לְהַעֲלוֹת לוֹ כְּלוּם²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלוחין ושותפין בפנימיות העניינים מלמד על כל יהודי שהוא שלוחו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים ועל ידי שממלא שליחותו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.

ומכיון ששלוחו של אדם כמותו חייבת להיות מציאותו של השליח דומה למשלח - "מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית". ולכן יכולה שליחות זו להעשות רק על ידי יהודי שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש". ועניין השליחות הוא מצד עצם מציאותו של יהודי, ועל-ידי העבודה נעשה גם שותף לקב"ה.

שהרי ידוע המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה .. בתחילה יראה ואח"כ שקטה .. מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלין התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר את העולם לתוהו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3 שָׁכַר - הָרִי דִּינוֹ פְּדִין הָעֶסֶק שֶׁל מְעוֹת: רואין בְּכֶמָה
4 שְׁמִין הַבְּהֵמוֹת אוּ הַבְּיָצִים, וְכֶמָה הַרְוִיחוּ, וְנוֹטֵל
5 הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשָּׂכָר; וְאִם הִפְסִידוּ - מְשַׁלֵּם
6 שְׁלִישׁ הַהִפְסָד.²⁶

26 כמבואר למעלה שם הלכה ג.

7 ג. שְׁמִין²⁷ פָּרָה וְחִמּוֹר וְכֹל דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְעִשׂוֹת²⁸
8 וְלֶאֱכֹל, וְיִהְיֶה הַשָּׂכָר לְאִמְצָע²⁹. אִף עַל פִּי שְׂזֵה
9 מִתְעַסֵּק³⁰, הָרִי יֵשׁ לוֹ רוּחַ אַחֵר לְעִצְמוֹ בַּעֲבוּדַת
10 הַבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵרִי שׂוֹכְרִי³¹ אוֹתָהּ אוּ עוֹבֵד בָּהּ וְנִהְנֶה
11 בַּשָּׂכָרָה וּבַעֲבוּדָתָהּ. וְאִין³² שְׁמִין³³ עָגַל עִם אִמּוֹ³⁴,
12 וְלֹא סִיחַ עִם אִמּוֹ; שֶׁהָעָגַל וְהַסִּיחַ אֵינּוּ עוֹשֶׂה פְּלוּם,
13 וְיֵשׁ בּוֹ עֶסֶק.

27 שם סט: במשנה. (28 מלאכה. 29) ללא שכר כפועל
בטל. (30) הוא לברו, והוא גם מטפל בחלק חבירו.
31 משכיר לאחרים. (32) כן פסק הר"ף בפרק איהו נשך
דלא כרבן שמעון בן גמליאל במשנה ובברייתא שם סח:
מפני שבגמרא (שם סט.) הכניסו את דבריו למסגרת של
"שיטה", וכלל הוא בדינו: "אין הלכה כשיטה". וכן כתבו
התוספות שם דיבור המתחיל אלא (לחם משנה).
33 היינו, בלי תוספת שכר. 34) על סמך אמו שהוא נגרר
אחריה.

14 ד. הַשֵּׁם³⁵ בְּהֵמָה לְחִבְרוֹ, עַד מְתֵי חֵיב לְטַפֵּל בָּהּ?
15 בְּאֲתוֹנוֹת - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר הֲדָשׁ; וּבַגְּדוֹדוֹת, וְהֵן הַצֹּאֵן
16 וְהַבָּקָר - אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים הֲדָשׁ. וְאִם בְּאֶ³⁶ לְחֶלֶק
17 בְּתוֹךְ זֶמֶן זֶה - חִבְרוֹ³⁷ מְעַכֵּב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּמְּתָפוּ
18 סָתֵם. לְפִי³⁸ שְׂאִינוֹ דוֹמָה טְפִילָה שֶׁל שְׂנֵה רֵאשׁוֹנָה,
19 שְׂהִיא מְרַבָּה, וְהָרוּחַ מוֹעֵט, שְׂאִינָה מְשַׁתְּמָנָה
20 בַּתְּחִלָּה אֲלֹא בְקִשִׁי, לְטְפִילָה שֶׁל שְׂנֵה הָאֲחֵרָה,
21 שְׂהִיא מוֹעֵט, וְהָרוּחַ מְרַבָּה, שֶׁהֵרִי הִיא מְשַׁתְּמָנָה
22 הַרְבֵּה וּמוֹסְפֵת בְּכֹל יוֹם, לְפִיכֶךָ מְעַכֵּב עָלָיו עַד סוֹף
23 שְׂנֵה שְׂנֵיהָ. וְיִלְדָה³⁹ הַבְּהֵמָה הַשְׂוֹמָה⁴⁰ אֲצֵלוֹ - הָרִי
24 הַיֹּלֵד מִכָּל הָרוּחַ לְאִמְצָע. מְקוֹם⁴¹ שֶׁנִּהְיָה לְגִדֵּל
25 וְלְדוֹתֵם - יְגִדֵּל⁴² וְאֲחֵר כֶּךָ יִמְכְרוּ. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה
26 שְׂלֹא לְגִדֵּל - חֵיב הַמִּתְעַסֵּק לְהִטְפֵּל בְּיִלְדוֹת, בְּדָקָה
27 שְׁלִשִׁים יוֹם וּבְגִסָּה תְּמַשִּׁים יוֹם⁴³, וְחוֹלְקִין. רִצָּה⁴⁴
28 לְהִטְפֵּל בְּהֵן יָתֵר עַל זֶמֶן זֶה - שֵׁם אוֹתָן בְּפִנֵּי
29 שְׁלִשָּׁה⁴⁵ בְּיוֹם שְׁלִשִׁים וּבְיוֹם הַחֲמִשִּׁים, וְכֹל
30 שְׁנִיּוֹיָחוּ אַחֵר כֶּךָ - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִשָּׁה חֲלָקִים,
31 וְחִבְרוֹ רְבִיעֵ הָרוּחַ; שֶׁהֵרִי יֵשׁ לוֹ חֲצֵי הַיֹּלֵד, וּמִפְּנֵי
32 שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּחֲצֵי שֶׁל חִבְרוֹ נוֹטֵל חֲצֵי אוֹתוֹ הַחֲצֵי⁴⁶,
33 הָרִי שְׁלִשָּׁה רְבָעִים⁴⁷. וְאִם לֹא הִתְנֶה בֵּן בְּפִנֵּי שְׁלִשָּׁה
34 - הָרִי מְחַל, וְיִלְדוֹת בְּיַנְיָהּ בְּשְׂנֵה⁴⁸ כְּמוֹת שְׂהֵן.
35 מְקוֹם⁴⁹ שֶׁנִּהְיָה לְהַעֲלוֹת⁵⁰ שָׂכָר בַּתָּהּ⁵¹ לְמְעוֹת
36 הָעֶסֶק⁵² - מְעֲלִין, וְיִהְיֶה כֹּל הַשָּׂכָר שֶׁנוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק
37 בַּשָּׂכָר שְׁנוֹשְׂא⁵³ עַל פְּתוֹ⁵⁴ בְּכֹל שָׂכָר הַמְּעוֹת⁵⁵.
38 וְכִין⁵⁶ אִם דִּרְכָן לְהַעֲלוֹת שָׂכָר בְּהֵמָה⁵⁷ - מְעֲלִין לוֹ.

בסיום העבודה אלא שכבר בתחילת העבודה "צריך
(הקב"ה) להעלות שכר מזונו ועמלו" כדי שיוכל לעבוד את
ה' במנוחה מתוך שמחה וטוב לבב. ובפרט שמדובר בכל
יהודי אפילו בפשוט שבפשוטים כבעל התרנגולים או
רועה שמגדל עגלים וסייחים שגם להם מספק הקב"ה
שכר מזונו ועמלו כדי שיוכל לעבוד את ה' כדבעי.

על פי יין מלכות סימן קס"ז

2) בבא מציעא סח. במשנה. 3) ראה רש"י שם דיבור
המתחיל אין מושיבין ויש כאן חשש של אבק ריבית, כנ"ל
פרק ו הלכה ב. 4) בכתב־יד תימן במקום "שכר עמלו
ומזונו" - "שכרו כפועל בטל". וכן בדפוס רומי. ובכ"י
אברבנאל: "שכרו כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם
דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה
נאמר: "כפועל" וכאן נאמר "עמלו" אינו צריך לתת לו
כפועל ממש, לפי שאינו צריך להקדיש אלא חלק קטן מזונו
לעבודה זו. 5) המשך המשנה שם. 6) ששמים את
שוויים באותו הזמן, לחלק את הריווח לאמצע אחרי
תקופת־מה של גידול. 7) ראה למעלה פרק ו הלכה ב.
8) סוף המשנה שם. 9) כך מפרש רבינו מה שנאמר
במשנה שם "עד שיהו משולשין", וראה פירוש המשניות
שם. ורש"י שם פירש באופן אחר. 10) "והוא שתוכל
לשאת משא" (פירוש המשניות שם). 11) "מפני
שנשתתפו סתם" (להלן הלכה ד) וראה למעלה פרק ד הלכה
ד: "היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה [המשותפת
ביניהם] - יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתימכר
הסחורה בזמן הידוע למכירתה"]. 12) יוצא מתוך הדין־
ודברים של רב ושמואל. ומתוך העובדא של רבי אלעזר
מהגרוניא (בבא מציעא סט.). 13) שזהו תפקידו של
המפטם. 14) כלומר, השכר וההפסד, שניהם לאמצע,
היינו מחצה מלוה ומחצה פיקדון. 15) מימרא של רב
והעובדא של רבי אלעזר (שם). 16) בכתב־יד תימן: "או
האלייה". וכן פירש הלחם משנה למעלה פרק ו הלכה ב.
17) שכיוון שהוא מקבל שכר טרחתו בחלקו של חבירו -
אין כאן משום אבק ריבית. 18) לפי מסקנת הגמרא על
הסתירה שבין שתי המימרות של רב. וכן יוצא קצת מסוף
העובדא של רבי אלעזר, וראה הגהות מיימוני.
19) בגמרא הזכירו רק בעגלים, ומזה למד רבינו לביצים.
ומשמע קצת מכאן, ש"עסק אחר" שהזכיר רבינו למעלה
(פרק ו הלכה ב), היינו, מאותו המין, החוסך לו טירחה
יתירה, שבין כך עוסק בפעולה זו, אבל לא סתם עסק שיש
לו. 20) והיינו, כמו שיוצא מתוך הסוגיא שם: "מותר
שליש", ראה למעלה פרק ו הלכה ב, ועיין בראב"ד.
21) כלומר, העסק שביניהם. וכן קוראו רבינו למעלה שם:
"שבכל יום יום מימי השותפות" (לחם משנה). 22) שם
בסוף הסוגייה, במעשה של רבי אלעזר מהגרוניא.
23) המתעסק. 24) בחלק שיש לו כשותף בבהמה.
25) "שהאריס משועבד הוא לבעל השדה" למעלה שם,
מהגמרא שם.

1 ב. הַשֵּׁם עֲגָלִים אוּ סִיחִין אוּ הוֹשִׁיב תְּרַנְגוֹלִים אוּ
2 שֵׁם בְּהֵמָה עַל הַפְּטָם לְמַחְצִית שָׂכָר, וְלֹא הַעֲלָה לוֹ

ששכר בהמה אינו שכר כתף, אלא כנ"ל. והראב"ד מפרש גם "שכר בהמה" - שכר כתף לעמלים שצריכים לפעמים להוליכם על הכתף לפי שגירסתו בברייתא הנ"ל הייתה כמו שהוא לפנינו: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין", וראה ברש"י שם. ויש מפרשים בדברי רבינו "שכר בהמה" - כשצריך בהמה לשאת עליה הסחורה של העיסקא (פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן מא אות ל). (58) אף זה כגירסת ר"ח בתוספות שם: "ולהעלות וולדות בשכר עמלו ומוזנו מעלין". (59) היינו, שנותנים וולדות בעד שכרו (מהר"ם מלובלין שם). ואולי הכוונה שמוסיפים להם אף וולדות בשכר עמלם. (60) המשך הברייתא שם.

4 ה. רְאוּבֵן שֶׁהֵיטָה לוֹ שָׂדֶה, וְהוֹרִיד שְׁמֵעוֹן לְתוֹכָהּ
5 לְזַרְעָה אוֹ לְנִטְעָה, וְלְהוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת, וְלִמְכַר
6 הַפְּרוֹת, וְכָל הַיֵּתֵר עַל הַהוֹצָאָה⁶¹ יְהִיָּה בִּינְיהֶם, בֵּין
7 שֶׁהֵתְנוּ שִׁחְלָקוּ בְּשׂוּהָ⁶², בֵּין שֶׁהֵתְנוּ שְׂטֵל רְאוּבֵן
8 יְתִיר⁶³, בֵּין שֶׁהֵיטָה הַהוֹצָאָה פְּלֵה מִשָּׁל רְאוּבֵן, בֵּין
9 שֶׁהֵיטָה מִשָּׁל שְׁמֵעוֹן - בְּכָל זֶה מִתְרִי⁶⁴, וְאִין פְּאֵן
10 אֲבָק רְבִית. וְשְׁמֵעוֹן הַמְטַפֵּל בְּעִבּוֹדַת הָאָרֶץ
11 וּבַהוֹצָאָה וּבְמִכְרֵת הַפְּרוֹת, הוּא הַנִּקְרָא אָרִיס⁶⁵.
12 אָרִיס אוֹמֵר: לְמַחְצָה יְרֻדְתִּי, וּבַעַל הַשָּׂדֶה אוֹמֵר
13 לְשָׁלִישׁ הַיְרֻדְתִּיו - הוֹלְכִין אַחַר מְנַהֵג הַמְדִינָה⁶⁶,
14 וְזֶה שְׁטַעַן שְׁלֵא פְּמַנְהַג - עֲלוּי לְהִבְיֵא רְאָיָה⁶⁷.

(61) כלומר: השבח. (62) וזהו הנקרא "אריס למחצה".
(63) וזהו הנקרא "אריס לשליש, או לרביע". (64) שבקרקע
אין מקום לריבית, שהרי היא תמיד נשארת ברשותו של בעל
הקרקע ואין היא בבחינת הלוואה "שכן מצינו חכמי הגמרא
שהיו להם אריסים" (כסף משנה). (65) שם קי. וכרב נחמן
ולא כרב יהודה. (66) אם מחצה, אם שלישי ואם רביע.
(67) בעדים או בשטר.

15 ו. בַּעַל⁶⁸ שֶׁהוֹרִיד אָרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וּגְרָשָׁה: אִם
16 הָיָה הַבַּעַל אָרִיס⁶⁹ - הוֹאִיל וְנִסְתַּלַּק בַּעַל נִסְתַּלְקוּ
17 הַסֵּם⁷⁰, וְאִין לָהֶם מִן הַהוֹצָאָה אֵלָא שְׁעוֹר הַשִּׁבְחָה,
18 וּבִשְׁבוּעָה⁷¹. וְאִם⁷² אִין הַבַּעַל אָרִיס - עַל דַּעַת
19 [מְנַהֵג⁷³] הָאָרֶץ יְרֻדוּ, וְשָׁמִין לָהֶם פְּאָרִיס⁷⁴.

(68) כתובות פ. בעייה שנפתרה על ידי רב הונא בריה דרב
יהושע. (69) כלומר: "יודע בטיב אריסות, שאם לא ירדו
אלו, היה הוא עצמו עובדה" (רש"י שם). (70) "שלא ירדו
לה אלא על דעת הבעל" (פרק י מהלכות גיילה ואבידה
הלכה יב מן הסוגייה שם). (71) כדן הבעל עצמו שהוציא
הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל מהפירות (שם עט: במשנה
ופרק כ"ג מהלכות אישות הלכה ט) ושם בהלכות גיילה
מפורש: "ששמין להם וידם על התחתונה", כלומר: אם
ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח בשבועה, ואם
השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בשבועה, כמו בעל
עצמו (הלכות אישות שם). שהיא אומרת להם: הפסדתוני
בירידתכם, שאם לא הייתם יורדים היה בעלי יורד, ולפיכך,
דינם כדנינו. ולא הזכיר רבינו מהו דינם של אריסים אלו אם

1 מְקוֹם⁵⁸ שֶׁנֶּהְגוּ לְהַעֲלוֹת שָׂכָר וְלָרוֹת בְּשָׂכָר עֲמָלוֹ⁵⁹
2 - מְעָלִין. וְכָל הַמְתַּעֲסֵק⁶⁰ אוֹ הַמְשַׁתְּתֵף סֶתֶם - לֹא
3 יִשָּׁה מְמַנְהַג הַמְדִינָה.

(35) בבא מציעא סט. בברייתא, כדברי סומכוס. (36) בעל
הבהמה [כן נראה להלן, וכפירוש שני שברש"י שם דיבור
המתחיל אל[אן]. (37) המטפל כנ"ל. (38) שם בברייתא.
וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אל[א, שבעל
הבהמה רוצה לחלק והמטפל מעכב. ראה שולחן ערוך יורה
דעה סימן קעז סעיף כג, ששניהם מעכבים, וראה ט"ז שם
סעיף קטן ל. (39) שם סט: במשנה. (40) הבהמה ששמו
אותה. (41) במשנה שם. (42) חייב המתעסק לטפל בהם
עד שיהיו גדולים. (43) ברייתא שם כתנא קמא ולא כרבי
יוסי, וכן אמרו גם לעניין בכור (בכורות כו: ופרק א
מהלכות בכורות הלכה יד) ולמדו זאת מן הפסוקים (רש"י
בבא מציעא שם דיבור המתחיל כרבה). (44) סיום
הברייתא שם. (45) שם לא: ולמעלה פרק ה הלכה ט. אבל
שלא בפני שלושה אסור, וכן הוא שם סט. דברי אביי
בעובדא של רבי מנשה בר גדא. (46) שהחצי השני הוא
בבחינת "מחצה מלוה ומחצה פיקדון", שהמתעסק מקבל
על עצמו אחריות של החצי, ולפיכך, הוא שותף לריווח אף
בחצי של חבירו, שממנו יש לו חצי בתורת מלוה.
(47) ואינו לוקח שכר עמלו בחלקו של חבירו, אחרי שבין
כך מטפל הוא בחלקו-הוא, שאינו מלוה אלא שלו ממש
(כסף משנה בשם רש"י). וכיוון שהוא משועבד לבעל האם,
הרי הוא כמו האריס המשועבד, שבשביל הטירחה הפעוטה
שיש לו ברביע של חבירו אינו צריך לקבל שכר מיוחד
(לחם משנה). (48) שהרי זה כאילו לא חילקו כלל, והם
שותפים עדיין בכל הוולדות, שהריווח הוא לאמצע, וכן
הוא שם בגמרא בתשובת אביי לרב מנשיא בר גדא שחילק
לעצמו - "מאן פלג לך" ולפירוש רש"י שם אינו נוטל בשל
חבירו כלום, וראה בט"ז יורה-דעה סימן קעז סעיף קטן לב.
וכן אמרו במי שהניח בנים גדולים וקטנים (בבא בתרא
קמג: "השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אם
אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים -
השביחו לעצמן") (כסף משנה בשם קצת מפרשים).
(49) שם סח: בברייתא, כגירסת רבינו חננאל, בתוספות שם
דיבור המתחיל מקום. (50) להוסיף. (51) סבל שנושא
הסחורה על הכתף. (52) כלומר, מוסיפין השכר הנ"ל
לחשבון מעות העסק, וההוצאה חלה על שניהם.
(53) והיינו, כמו שנראית משמעות לשון רבינו, שאפילו אם
לא שילם לכתף אחר. (54) ויש אומרים שאפילו אם
המתעסק בעצמו היה הכתף - חלה ההוצאה על החשבון
הכללי של העסק, ראה ט"ז שם סעיף קטן כח.
(55) כלומר, בכל הקרן, ששניהם צריכים לסבול אותה
בשווה, ולא מטילים אותה על חשבון המתעסק, וראה שם
בהגהת רמ"א. (56) אף זה שם בברייתא. (57) היינו,
שהנוהג באתו מקום, שלעסק של בהמה נותנים יותר שכר
עמל מאשר לסחורה, מפני שהעמל בבהמה הוא יותר גדול
(לחם משנה), ואף שבברייתא נאמרו שתי ההלכות ביחד:
"מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה
מעלין" (גירסת ר"ח בתוספות שם) - אין פירושו שווה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 דְקָדַק בְּחֻשְׁבוֹן שְׁבִינֵיהֶם. וְלָמָּה¹¹ תִּקְנֶנּוּ חֲכָמִים
15 שְׁבוּעָה זוֹ? מִפְּנֵי שְׂאֵלוֹ מוֹרִין לְעִצְמוֹן, שֶׁכָּל מָה
16 שִׁיקְחוּ מִנְכָּסֵי בַעַל הַמְּעוֹת - רָאוּי הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי
17 שְׁנוּשָׁאִין וְנוֹתְנִין וְטוֹרְחִין. לְפִיכָף¹² תִּקְנֶנּוּ לָהֶם
18 חֲכָמִים שִׁחִיבִין שְׁבוּעָה בְּטַעֲנַת סָפֵק, כְּדֵי שְׁיַעֲשׂוּ כָּל
19 מַעֲשֵׂיהֶן בְּצִדָּק וְאַמּוּנָה.

(2) שבועות מה: במשנה. (3) כתב כן לכלול גם המתעסקים, שכולם חייבים להשבע, שאע"פ שנוטלים שכרם - מורים הם היתר לעצמם, מאחר שאינם נוטלים שכרם משלם, אלא כפועל בטל בלבד (למעלה פ"ו הלכה ב) בניגוד לדעת רבינו-תם ב'תוספות' שבועות מח: ד"ה דמורו בה, שהם אינם צריכים שבועה (רדב"ז, וראה ברמ"א חושן-משפט סימן צג סעיף ד, ובש"ך שם ס"ק ט). (4) המילה "אפוטרופוס" מורכבת משתי מלים לטיניות: פטר (=אב) פוס (=בן). (5) שלא ימנע מקבלת מינוי זה בגלל הטלת שבועה עליו, אחרי שעצם המינוי המצביע עליו כעל אדם נאמן, גורם לו סיפוק רב, אבל אפוטרופוס שמינוהו אבי היתומים, אין משביעין אותו, פן ימנע מקבלת המינוי. וכדעת אבא שאול בגיטין נב. ונב: וראה להלן הלכה ד. (6) כתובות פו: במשנה. (7) בשו"ע חו"מ סימן צג סעיף א הוסיף המחבר: "שנושא ונותן בעניני בעל הבית", היינו מנהל הבית. ורש"י בשבועות מח: ד"ה בן הבית, פירש "אחד מן האחין". אבל דעת רבינו להלן הלכה ה, שכל שליח בכלל זה, וראה סמ"ע שם ס"ק ד. (8) בנקיטת חפץ (להלן הלכה ד). (9) שלא מצינו מן התורה אלא שבועה של מודה במקצת, ואף זו בטענת ודאי, ולא בספק (הגהות מיימוניות). (10) כן פירשו משנה זו בגמרא (שבועות מח:). (11) השאלה והתשובה בגמרא (שם מח:). (12) אף שברוך כלל אין משביעין על ספק (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

20 ב. וְאִין¹³ כָּל אֶחָד מֵאלוֹ נִשְׁבַּע בְּטַעֲנַת סָפֵק עַד
21 שְׁיַחֲשֹׁד הַמְּשַׁבֵּיעַ אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי כֶּסֶף, שֶׁהוּן שְׁתֵּי מְעֵין¹⁴
22 שֶׁל כֶּסֶף¹⁵, כְּמוֹ שִׁיתֵּיבָאָר¹⁶. אֲבָל אִם חוֹשְׁדִין בְּפָחוֹת
23 מִזֶּה - אֵינֶם נִשְׁבָּעִין.

(13) שבועות מח: מימרת רב יוסף בר מינומי בשם רב נחמן. (14) כל מעה היא ששית מדינר, ובה שלשים ושתים פרוטות. (15) מלשון רבינו נראה שהוא סובר כדעת רבו ר"י בן מיגאש, שאין צורך כאן בהודאה במקצת, וכן כתבו הר"ן בשבועות שם, והכסף-משנה כאן בדברי רבינו. [ואע"פ שלפי תחילת הסוגיא בשבועות שם שאמרו "כמאן כשמואל" (שאמר שחייבים שבועה מן התורה על טענת שתי כסף, אם הנתבע מודה במקצת וכופר במקצת) - על כרחינו שאין חייבים שבועה זו אלא בהודאה במקצת, שאם לא כן למה צריך שתי כסף, הלא הכפירה אינה צריכה להיות יותר מפרוטה (עיין שבועות לט:). - הנה, למסקנה שם שאמרו: "אימא כפירת טענה, כרב" (שסובר שאין חייבים בשבועה מן התורה אלא בתובעו שתי כסף ופרוטה, והוא כופר בשתי כסף ומודה בפרוטה (שם לט:). על כרחינו שכאן אין צורך בהודאה, שאם לא כן, למה לא הצריכו

אכלו מן הפירות, אם גם בזה דינם כמו הבעל עצמו שבאופן זה אין לו כלום. אלא "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" (משנה שם והלכות אישות שם הלכה ח). ודעת רש"י שם שגם בזה דינם כבעל עצמו. וכן נראה אמנם בסוגיית הגמרא שם, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל סימן פח סעיף קטן כב שכתבו שאף דעת רבינו כן. וראה בלחם משנה כאן. (72) שם פ. (73) בהלכות גזילה ואבידה שם כתב: "על דעת הקרקע". (74) [יודם על העליונה: אם הייתה ההוצאה יתירה על השבח, נוטלים את ההוצאה, ואם השבח יתר על ההוצאה, נוטלים את השבח, שהרי ירדו ברשות (כן נראה בהלכות גזילה ואבידה שם). ומה שנראה שם בסוגיית הגמרא שדינו כיוורד שלא ברשות - זה אינו אלא אם הבעל עצמו אריס, אבל אם אינו אריס, "ארעא לאריסי קיימא" (כלשון הגמרא שם) והרי זה כיוורד ברשות. וראה בתוספות ר"ד שם בסוף הסוגייה].

1 ז. הָאֶחָיִין⁷⁵ אוֹ שְׂאָר הַיּוֹרְשִׁין שֶׁלֹּא חָלְקוּ יִרְשֵׁת
2 מוֹרִישָׁן, אֲלֵא כָּל מְשַׁתְּמָשִׁין בָּהּ בְּיַחַד - הֲרֵי הֵן
3 בְּשִׁתְּפִין לְכָל דְּבָר⁷⁶. אֶחָד מִן הָאֶחָיִין אוֹ מִן
4 הַשְּׁתֵּפִין⁷⁷ שֶׁנִּפְּל לְאִמְנוֹת הַמֶּלֶךְ⁷⁸ - הֲרוּחַ⁷⁹
5 לְאִמְצָעוֹ⁸⁰. חֲלָה⁸¹ אֶחָד מֵהֶן⁸² וְנִתְרַפָּא - נִתְרַפָּא מִן
6 הָאִמְצָע. וְאִם⁸³ חֲלָה בְּשִׁיעָה, כְּגוֹן⁸⁴ שֶׁחֲלָה בְּשִׁלְג
7 אוֹ בַּחֲמָה בְּיַמֵּי הַחֹם עַד שֶׁחֲלָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה⁸⁵ - הֲרֵי
8 זֶה נִתְרַפָּא מִשָּׁל עִצְמוֹ.

(75) בבא בתרא קמד: במשנה, וראה להלן פרק ט מהלכות נחלות הלכה א. (76) בירושה המשותפת היא. וראה בראב"ד. (77) במשנה שם "אחין השותפין" ומפרשה רבינו: אחין או השותפין (כסף משנה). (78) "גבאי או סופר שמכניס ומוציא בממון המלך" (הלכות נחלות שם הלכה ו). (79) והוא הדין ההפסד (מגיד משנה בהלכות נחלות שם בשם הירושלמי). (80) "אם מחמת אביהם מינוהו, כגון שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמר: נעמיד תחתיו בנו, כדי לעשות חסד עם היתומים וכו' ואפילו היה חכם ביותר וראוי למנותו, ואם מחמת עצמו מינוהו - הרי זה לעצמו" (הלכות נחלות שם מן הסוגייה בכבא בתרא שם וראה בראב"ד וכסף משנה כאן). (81) משנה שם. (82) באונס. (83) אף זה שם. (84) לפי המימרא המפורסמת של רבי חנינא: "הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים", הם קור וחום (רשב"ם ותוספות שם). (85) כגון, "שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה" (פירוש המשניות לרבינו שם).

פָּרָק תְּשִׁיעִי

(1) ביאר בו רבינו דין שבועת השותפין והאריסין והאפוטרופסין.

9 א. הַשְּׁתֵּפִין כָּלֶין³, וְהָאִרִיסִין, וְהָאִפּוֹטְרוֹפִין⁴ שֶׁמָּנו
10 אוֹתָם בֵּית דִּין⁵ עַל הִיתוּמִים, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת
11 וְנוֹתְנַת בְּתוּף הַבֵּית אוֹ⁶ שֶׁהוֹשִׁיבָה בְּעֵלָה חֲנוּנִית, וְכֵן
12 הַבֵּית⁷ - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ נִשְׁבָּע⁸ מִדְּבָרֵיהֶם⁹ בְּטַעֲנַת
13 סָפֵק¹⁰, שֶׁמָּא גָזַל חִבְרוֹ בְּמִשְׁא וּמִתָּן אוֹ שֶׁמָּא לֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"ד מנחם-אב - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה, אף על פי
27 שלא נתן לו שכר²⁸ על זה, ואין לו חלק ולא הנאה
28 בשליחות זו, הואיל ונשא ונתן בממון חברו - הרי
29 זה ככּן בית²⁹, ויש לו להשביע מספק, שלא גזל לו
30 כלום בעת שהביא לו הסחורה שקנה או מקצתה או
31 המעות שמכר לו מהן.

(27 תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). 28) כלומר, אם מקבל שכר, בוודאי ובוודאי שיש להשיעו (ראה למעלה הלכה א והערה ב) שאז אין חשש שימנע מלעשות שליחותו של חברו, שהרי הוא עושה זאת בשכר, אלא אפילו אם אינו מקבל שכר על זה, שיש חשש שמא ימנע מלעשות גמילות חסד לחבירו (ראה למעלה שם הערה ד - סמ"ע סימן צג ס"ק י). ועוד: כשעשה בחינם בוודאי עושה כן לשם מצוה ואין לחשו (ט"ז שם), ובכל זאת משיביעין אותו. (29) הרשב"א חולק על רבינו, וסובר שלא אמרו כן אלא "בן בית" (כסף-משנה).

32 ו. השתפין³⁰ שנושאין ונותנין ביחד, או שהיה
33 האחד נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או
34 המעות עם³¹ השני בלא משקל ולא מדה ולא מנין
35 - הרי שניהם נכנסין לספק, ויש לכל אחד מהן
36 להשביע את חברו שבוועת השתפין. אבל אם היה
37 האחד הוא שנושא ונותן, והשני לא נתעסק עמו
38 כלל - אין נשבע אלא זה שנושא ונותן.

(30) דבר פשוט בטעמו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שאמרו במשנה שם: "השותפין" בלשון רבים, כשניהם עוסקים שניהם נשבעים, ו"בן הבית" בלשון יחיד, שרק הוא העוסק והוא הנשבע (הגר"א סימן צד ס"ק יד). (31) אצל, ובש"ע (ח"מ סימן צג סעיף ה): "ביד".

39 ז. חלקין³² השתפין והאריסין, ונתגורשה³³ האשה,
40 ונפרד מעליו בן הבית, והביא לו השליח³⁴ סחורה
41 שקנה לו או מעות שמכר לו בהן, וישתק, והלכו להם
42 ולא תבעם מיד - אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת
43 ספק³⁵. אבל³⁶ אם היתה לו טענת ודאי³⁷ - משיביעו
44 עליו³⁸, ומגלגל בה³⁹ כל מה שירצה⁴⁰. וכן⁴¹ אם
45 נתחייב לו שבוועה אחר זמן, בין של תורה בין של
46 דבריהם⁴², כגון שנעשה⁴³ לו שתף או בן בית פעם
47 אחרת - הרי זה יכול לגלגל עליו: שלא גזלתני
48 בשתפות זו שבינינו ולא פשהית שתפי או אריסי או
49 בן ביתי או אפטרופי בראשונה. וכן כל פיוצא בזה.

(32) שבוועת מה. במשנה. (33) המשנה לא הזכירה אלא שותפין ואריסין, אבל הוא-הדין לכולם (כסף-משנה בשם הרי"ף). (34) כלומר, אחד מאלו הרשומים למעלה, שהם כשלוחים של בעל המעות. (35) שמתוך זה שלא תבע בשעת חלוקה, נראה שאין כאן שום חשד. (36) משנה, שם. (37) על השותף והאריס וכו'. (38) שכיון שטוען ודאי, יכול להשביעו בכל זמן שירצה. (39) משנה, שם "נתגלגל לו שבוועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את הכל",

טענת שתי כסף ופרוטה, אלא ע"כ שלפי המסקנה אין צורך אלא בכפירה ולא בהודאה. (16) להלן פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה א, ועיין שם הלכה ז.

1 ג. מקאן הורו רבותי, שאם מת השתף האחד - אין
2 הירוש יכול להשביע שתפו של אביו בטענת שמה; ו
3 שהרי אינו יודע הדבר שהשדו בו אביו בודאי, פדי
4 שישדו אותו זה הירוש בשתי כסף. ויש מי
5 שהורה, שמשביע אותו הירוש בטענת שמה. וכן¹⁷
6 ראוי לדון, שהרי הירושין משביעין את האשה
7 שנעשית אפטרופא בחיי בעלה¹⁸.

(17) שאנו טוענים ליתומים. (18) כן נראה בכתובות פו. סז. שאם לא פטר אותה הבעל משבועת אפטרופסות, משיביעין אותה הירושים אף שאינם יודעים אם חשד אותה אביהם בשתי מעות, שהרי סתם יורשים אינם יודעים.

8 ד. אף על פי שאין שם עדים שזה אריסו או שתפו,
9 אלא הוא מודה מפי עצמו ואמר: שתפו או אריסו
10 או בן ביתו אני, אבל לא גזלתי כלום¹⁹ - הרי זה
11 נשבע בנקיטת חפץ²⁰; שאין אומרים 'מגו' לפטרו
12 שבוועה, אלא לפטרו ממון²¹. איזהו²² בן הבית שיש
13 לו להשביע בטענת ספק? זה שמכניס פועלים
14 ומוציא פועלים, ומכניס לו פרות ומוציא לו
15 פרות²³: אבל בן הבית שאינו נושא ונותן, אלא נכנס
16 בגזלו ויוצא בלכד - אינו יכול להשביע מספק. וכן
17 אפטרופוס שמנהו אבי יתומים - אין היתומים
18 משיביעין אותו בטענת ספק²⁴. וכן האשה²⁵ שלא
19 נעשית אפטרופא בחיי בעלה, ולא נשאה ולא נתנה
20 לאחר קבורת בעלה - אין משיביעין אותה מספק.
21 וכן אם נשאה²⁶ ונתנה בין מיתה וקבורה - אין
22 משיביעים על זה שנשתמש בין מיתה לקבורה;
23 שאם אתה אומר שתשבע על זה - לא תמכר
24 לקבורה, ונמצא המת מתגול.

(19) ויש לו מיגו, שיכול היה לכפור ולטעון שאינו אריס ואינו שותף וכו'. (20) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר תורה או תפילין, כדון כל השבועות המנויות במשנה שבועות שם, וראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה א. ב. (21) כדעת רבו ר"י בן מיגאש (הובא ברא"ש, פרק כל הנשבעין סימן ד) וראה בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ה, ופי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג. והטעם בזה כתב הט"ז (חושן-משפט ריש סימן רצו) שכשם שב"חזקה" אין סומכים עליה במקום שאפשר לברר (פסחים ד). כמו כן ב"מיגו" אין סומכין אלא-אם-כן אי-אפשר לברר, ומכיון שאפשר לברר על-ידי השבועה - צריך לברר. (22) שבוועת מח: (23) שאז הוא מורה היתר לעצמו. (24) גיטין נב. ונב: כאבא שאול, וראה לעיל הל' א והערה ד. (25) כתובות פז. בבביתא. (26) שם, כרב מתנא ולא כרב יהודה בשם רב, וכן פסק הרי"ף שם.

25 ה. המשלח²⁷ ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח

28 וְיִשְׁבִּיעוּ הַסֵּת⁶ עַל הַטְּעֵנָה שְׁפוּפָר בָּהּ וְאוֹמַר: לֹא
29 הָיָה דְבָרִים מְעוּלָם - הָרִי זֶה מְשֻׁבָּע; וְאִם רָצָה -
30 מְגַלְגֵּל עֲלָיו כָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים בְּשִׁבְעַת הַשְּׁתַּפִּין⁸,
31 וּמְשֻׁבָּעוֹ בְּטַעֲנַת סֶפֶק: שְׁלֹא גִזְלַת פְּלוּם כָּל יָמֵי
32 הַשְּׁתַּפּוֹת, וְשִׁהֶיָהּ בִּינֵינוּ תְּנַאי כָּךְ, וְשִׁזּוֹ הַסְּחֻרָה
33 שְׁלָךְ, וְשִׁנְתָהּ לִי כָךְ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(2) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (3) ובאופן שלא יהיה
הנתבע מודה במקצת, כגון שאת חלקו הוודאי כבר קיבל
התובע, והדין הוא על החלק הנשאר בידי הנתבע, ובו הוא
כופר הכל, וראה סמ"ע סימן צג, ס"ק כא. (4) שהן טענות
ודאיות, ואינן מסוג החששות שעליהן חלה שבועת
השותפין, וחייבים עליהן שבועת היסת מדרבנן. (5) ראה
להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יד, שהטוען חבירו
שתי טענות ונתחייב לו שתי שבועות, אחת קלה ואחת
חמורה, אין משיבועין אותו שתיהן, אלא משיבועין אותו על
החמורה ומגלגלים על-ידיה את השנייה. וכאן שיש על
התובע שבועת השותפין שהיא שבועת המשנה, ושבועת
היסת שאינה אלא מדרבנן, היה בדין שישבע שבועת
השותפין ויגלגל עליו שבועת היסת (אור-שמח). (6) כדין
כל כופר בכל. [שכך נוח לו לתובע, שעיקר השבועה יהיה
על הטענה הוודאית, אולי יפרוש הנתבע משבועה, מאחר
שהתובע יודע כי הוא נשבע לשקר, ובאופן זה מוכרח הוא
לומר שאינו חושד בשותף כי גזל ממנו שתי כסף, ראה
למעלה פ"ט הלכה ב ורדב"ז כאן. ועיין אור-שמח].
(7) משיבועו על הטענות האמורות דרך גלגול שבועת
השותפין. (8) שהיא חמורה משבועת היסת, וראה למעלה
הערה ג.

34 ב. הַתּוֹבֵעַ שִׁתְּפוּ לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין,
35 הַנִּתְּבַע אוֹמַר: כִּכָּר חֲלָקְנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לָךְ אֲצִלִּי
36 כְּלוּם¹⁰, וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמַר: עֲדִין לֹא חֲלָקְנוּ וְלֹא עָשִׂינוּ
37 חֲשׁוּבִין¹¹, אוֹ שְׁאֵמַר הַתּוֹבֵעַ: חֲלָקְנוּ עַל מְנַת
38 שְׁאֲשֻׁבֵעַ אוֹתָךְ שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין כָּכָל עַת שְׁאֲרָצָה,
39 וְעֲדִין לֹא נִשְׁבַּעְתָּ, וְאַתָּה מִדְּחָה אוֹתִי מִיּוֹם לְיוֹם -
40 אֵינוּ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֶפֶק¹². אֲפֹלוֹ אָמַר
41 הַנִּתְּבַע: בֵּן חֲלָקְנוּ, וְנִשְׁאַר לָךְ אֲצִלִּי, וְזֶה הַנִּשְׁאַר
42 אֵינוּ אֶלָּא חוֹב שְׁזָקַפְתּוֹ עָלַי, אוֹ פְקָדוֹן הַנְּחִתָּ
43 אֲצִלִּי¹³, אָף עַל פִּי שִׁישׁ עֲדִים שֶׁהָיָה שִׁתְּפוּ - אֵינוּ
44 יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֶפֶק. וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ
45 הַסֵּת שְׁכָבֵר חֲלָקוֹ אוֹ שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ מְעוּלָם, וְאֲפֹלוֹ
46 עַל יְדֵי גִלְגוּל. לְפִי שְׁאִין מְשֻׁבָּעִין הַסֵּת וְאִין
47 מְגַלְגֵּלִין אֶלָּא אִם טְעֵנוּ דְבָר שְׁאִם יוֹדֶה בּוֹ יְהִיָה חֵיב
48 לְשֵׁלֵם מְמוּן¹⁴; אֲבָל דְבָר שְׁאֵפִלוֹ הוֹדֶה בּוֹ אֵינוּ חֵיב
49 אֶלָּא שְׁבוּעָה - אֵינוּ נִשְׁבַּע עָלָיו וְאֲפֹלוֹ עַל יְדֵי
50 גִלְגוּל. וְכֵזָה הוֹרֵי הַגְּאוּנִים בְּעַלֵּי הוֹרָאָה.

(9) רי"ף פרק כל הנשבעין. (10) ולאחר שחלקו - אין עוד
שבועת השותפין, למעלה פ"ט הלכה ז. (11) ואינו תובע
ממנו אלא שבועת השותפין בלבד. (12) שיש כאן ספק
ספקא, ששבועת השותפין גופה היא ספק, וכאן ספק חדש

ולפי המסקנא שם המדובר בה גם בשבועה דרבנן שגם בה
מגלגלין, וראה בסמוך. (40) אף טענות ספק של שותפות.
(41) אף בבא זו נלמדת מהמשנה הנ"ל. (42) בעיא שנפתרה
(שם). (43) אף שגם השבועה האחרת היא רק 'שמא',
ומכאן שאפשר לגלגל שבועה אף משבועת 'שמא' על
שבועת 'שמא' (כסף-משנה).

1 ח. הַשְּׁתַּפִּין⁴⁴ שְׁחֲלָקוּ, וְנִשְׁאַר לָהֶם חוֹבוֹת אֲצִל
2 אַחֲרֵים - אֵינָן יוֹכְלִין לְהַשְׁבִּיעַ זֶה אֶת זֶה מִסֶּפֶק;
3 שֶׁהָרִי חֲלָקוֹ, וְהַחוֹב שְׁנִשְׁאַר - דְּבָר יְדוּעַ הוּא, בְּכָל
4 מָה שְׁיִפְרְעוּ יִקַּח זֶה חֲלָקוֹ מִן הַחוֹב וְזֶה חֲלָקוֹ מִן
5 הַחוֹב. וְכֵן אִם נִשְׁאַר לָהֶם מְעוֹת פְּפִיס, וְכָבֵר יִדְעוּ
6 אוֹתָם⁴⁵, וְעֲדִין לֹא נִטְלוּ כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ - אֵין
7 מְשֻׁבָּעִין זֶה אֶת זֶה; שֶׁהַמְּעוֹת בְּחֲלוּקֵין הֵם⁴⁶. וְכֵן
8 אִם עָשׂוּ חֲשׁוּבִין כָּל הַשְּׁתַּפִּין⁴⁷, וְנִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶן
9 אֲצִל חֲבֵרוֹ דְבָר קָצוּב וְיְדוּעַ, אָף עַל פִּי שְׁעֲדִין לֹא
10 נִטְלוּ - הָרִי חֲלָקוֹ. אֲבָל אִם נִשְׁאַר בִּינֵיהֶם כָּל שֶׁהוּא
11 מִן הַפְּרוֹת, וְעֲדִין לֹא חֲלָקוֹ אוֹתָן וְלֹא יִדְעוּ
12 מִשְׁקָלָם⁴⁸, אוֹ שְׁנִשְׁאַר בִּינֵיהֶם צַד מִן הַשְּׁתַּפּוֹת שְׁלֹא
13 עָשׂוּ בּוֹ חֲשׁוּבִין, וְלֹא יִדְעוּ כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּמָה חֲלָקוֹ
14 הַמְּגִיעוֹ - הָרִי הַשְּׁתַּפּוֹת קָזְמַת עֲדִין, וּמְשֻׁבָּעִין זֶה
15 אֶת זֶה.

(44) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (45) כלומר,
ידעו שיש כסף בכיס, אף שלא ידעו הסכום, כיון שבמעות
יכול כל אחד לחלוק שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה
פ"ב הלכה ט (אור-שמח). (46) למעלה פ"ה שם.
(47) בכ"י תימן: כל השותפות. (48) נכלומר: ולפיכך לא
חלקו אותם. אבל אפילו אם ידעו משקלם, אם לא חלקו
אותם - אין דינו כאילו חלקו, שהרי בפירות אין לחלוק
שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה בפ"ה שם].

16 ט. מִי⁴⁹ שִׁתְּבַע אֶת חֲבֵרוֹ אַחַר חֲלָקָה - אֵינוּ יָכוֹל
17 לְהַשְׁבִּיעוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי גִלְגוּל, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ⁵⁰. אֲבָל
18 יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים⁵¹ סֵתָם עַל מִי שְׁגִזְלוּ פְלוּם כְּשֶׁהָיָה
19 שִׁתְּפוּ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ בֵּן בֵּיתוֹ וְלֹא יוֹדֶה בְּמָה שְׁגִזְלוּ.

(49) רי"ף שם. (50) למעלה הלכה ז. (51) תקנת הגאונים
היא שיש להחרים, אף במקום שאין להשביע, וראה גם
למעלה פ"ג הלכה יא.

פָּרֶק עֲשִׂירִי

(1) המשך דין שבועת השותפין.

20 א. שִׁתְּפוּ² שִׁטְעַן עַל חֲבֵרוֹ שֶׁכָּף הָיָה תְּנַאי בִּינֵיהֶם,
21 וְהִלָּה אוֹמַר: לֹא הָיָה תְּנַאי זֶה מְעוּלָם; אוֹ שִׁטְעַן
22 שֶׁהִקְרַן שְׁלִי הָיָה כָּךְ וְכָךְ, וְהִלָּה אוֹמַר: אֵינוּ אֶלָּא
23 פְּחוֹת מְזָה; אוֹ שִׁטְעַן שְׁכָבֵר נִתְּתִי לָךְ הַשְּׁתַּפּוֹת,
24 וְהִלָּה אוֹמַר: לֹא לְקַחְתִּי; אוֹ שֶׁסְּחֻרָה זֶה מְשֻׁלִּי
25 הָיָה, וְהִלָּה אוֹמַר: מְשֻׁלִּי אֲמָצַע; וְכָל פְּיוּצָא בְּטַעֲנוֹת
26 אֵלוֹ⁴ - הָרְשׁוֹת בְּיַד הַתּוֹבֵעַ בְּשִׁבְעָה⁵. בְּיַצֵּד? אִם
27 רָצָה הַתּוֹבֵעַ שְׁלֹא יִשְׁבַּע הַשְּׁתַּף שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו למעלה (פ"ד הלכה ג) - אע"פ שאין השקעתם שוה, השבר או הפחת ביניהם בשוה, והראב"ד מודה בשכר וחולק בפחת. (27) שנמצא שכל אחד מהם צריך להפסיד מאתיים וחמשים דינרים. (28) שאף ששמעון צריך לשלם מחצית מן ההפסד כדין שותף שמשותף במחצה שכר ומחצה הפסד, "אין השותף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטול מה שביד חבירו" כמו שכתב רבינו להלן בסוף ההלכה. (29) כאן לא הוסיף רבינו "כך", שאינו נשבע על כל הסכום, אחרי שאינו מקבלו כולו, ונראה כאילו נשבע על שקר. וכן מצאתי בדין "שנים אחוזים בטלית" וכו' בבא-מציעא ה: (כסף-משנה, וראה בסמ"ע סימן צג ס"ק כד). (30) שאם אין ראובן טוען כן, שברור לו, ששמעון יודע על הפחת, ברור הדבר ששמעון אינו יודע, שהרי לא היה שמעון בשעה שנתעסק, ומכיון שהוא עצמו מודה ששמעון אינו יודע אין צורך להשביעו ("שך שם ס"ק טו). (31) בכ"י תימן: "בפחת זה". (32) ותובע את החמישים הנתורים. (33) מתוך שבועת השותפין שהיא חמורה, ראה למעלה הערה ג. (34) שאז אין מקום לשבועת השותפין. (35) כדין כל התובע חבירו טענת 'בר', והנתבע אומר: איני יודע אם אני חייב לך (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח). (36) כלומר, לא רק שאין מוציאים בשבועת השותפין מכיסו של השותף, אלא שלפעמים מעכב זה ממון השותפים כגון שהוא בידו, ואף זה בכלל מה שנאמר, שאין השותף מהנשבעין ונוטלין (סמ"ע שם ס"ק כח). (37) הוא מאה דינרים. (38) שמה שנשאר, אף שהוא ביד אחד מהם, הרי הוא מהשותפות, והוא כאילו מונח ברשות שניהם, ויש לשניהם חלק שוה (סמ"ע שם). (39) הוא טעם גם למה שנאמר בתחילת ההלכה.

ו. טעון⁴⁰ שמעון, ויש ללוי עליו⁴¹ חוב בזה³⁰ השתפות מנה: אם היה בידו פדי החוב והיה יכול לתנו ללוי - נאמן⁴², ונותנין החוב ואחר כך מתשבין⁴³; ואם אין בידו לתן - אינו נאמן⁴⁴ להוציא⁴⁵ מיד ראובן⁴⁶ או מן הסחורה הידועה לשתפות, שמא קנוניא הם עושין שמעון ולוי על נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר⁴⁷ - אין ראובן⁴⁸ תיב לשלם ממנה פלוס. אבל אם טען שמעון, שראובן יודע בודאי⁴⁹ שזה החוב שעלי מחמת השתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע ראובן הסת או על ידי גלגול שאינו יודע שחוב זה אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרין מממון⁵⁰ השתפות, ואמר שמעון: נפרעתי והחזרת לי כפי⁵¹, או שאמר שמעון: קבעתי לו זמן לשנה או לשנים - אינו נאמן, שמא קנוניא הוא עושה על נכסי ראובן. וכיצד דנין בדין זה? לוי פבר נפטר בהודאת שמעון, ואם לא הביא שמעון⁵² ראיה - ישלם מביתו⁵³, ויתבע את לוי בסוף זמן שאמר⁵⁴.
וכן כל פיוצא בזה.

(40) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (41) על שמעון, ואין

אם יש מקום עוד לשבועת שותפין זו. (13) והשותפות איננה קיימת עוד. (14) ובשבועה דאורייתא נאמר (שמות כב, י) "ולקח בעליו ולא ישלם", והוא-הדין לשבועה דרבנן.

ג. טעון¹⁵ שעדין שתפי אתה ונשאר לי אצלך כף וכף¹⁶, וזה אומר: פבר חלקנו ולא נשאר לך אצלי פלוס, או לא היית שתפי מעולם - הרי הנתבע נשבע הסת¹⁷ שאין לו בידו פלוס, ומגלגל עליו: שלא גזלתני פלוס מעולם¹⁸; ואינו מגלגל עליו שלא היה שתפו או שפבר חלקנו, מן הטעם שבארנו¹⁹.

(15) רי"ף שם, וכ"ה בתשובת הגאונים (מגדל-עוז). (16) והיא טענה ודאית. (17) כדין כופר בכל, על טענה ודאית. (18) שזוהי תביעת ממון. וראה למעלה פ"ט הלכה ז שאע"פ שחלקו, מגלגלים עליו שבועה ממקום אחר. (19) למעלה הלכה ב.

ד. טעון²⁰ שעדין שתפין אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק, והלה אומר: לא נשתתפנו מעולם²¹, והביא התובע עדים שהיה שתפו, וחזר הנתבע אחר כך ואמר: חלקנו - אין שומעין לו, שהרי החזק פפרין²² לשבועה זו, וישבע²³ שבועת השתפין. וכן כל פיוצא בזה.

(20) רי"ף שם. (21) שאם היה טוען: נשתתפנו וחלקנו, היה פטור משבועה, כמבואר למעלה הלכה ב'ג (רדב"ז). (22) שהאומר לא השתתפתי - כאומר לא חלקתי, ועל השותפות עצמה הרי יש עדים, וכאילו יש עדים שעדיין הם שותפים (סמ"ע סימן צג ס"ק כ). (23) ואע"פ שהוא חשוד לשקר ביחס לשותפות - אין זה חשוד על גזילת ממון, שיתכן והיה שותף ולא נשאר בידו כלום (סמ"ע שם).

ה. ראובן²⁴ שהטיל לפיס²⁵ ארבע מאות דינרים, והטיל שמעון מאתים, ונשתתפו²⁶, ונשאו ונתנו ביחד, והרי הממון פלו ביד ראובן, וטען ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות דינרין²⁷ - אין אומרים: ישבע ראובן שבועת השתפין שפחתו כף, וישלם שמעון חמשים מביתו²⁸; אלא ישבע ראובן שבועת השתפין שפחתו²⁹, וילך במנה שפידו בלבד, ולא ישלם שמעון פלוס. טען ראובן, ששמעון יודע בודאי³⁰ בפחת זה³¹ שפחתו³² - יגלגל על שמעון³³ שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה. ואם לא נתעסק שמעון בשתפות זו פלל³⁴ - ישבע שמעון הסת³⁵ שאינו יודע בודאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא עוד³⁶, אלא אם היה זה המנה³⁷ הנשאר ביד שמעון - חולקים אותו בשוה³⁸. שאין³⁹ השתף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטל מה שביד חברו; אלא נשבע ונפטר, או נוטל מדבר שהוא תחת ידו. והזהר בדין זה, שפבר טעו בו בעלי הוראה.

(24) גאונים (מגדל-עוז). (25) של שותפות. (26) ולדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הממשיך בחינת הדעת בנשמות בי"ע היותר נמוכות שהם בבחינת עבד (ונשמות דאצילות נקראו "בנים"). והמסכה זו נקראת קניין כי כמו שבדבר הנקנה אין התהוות דבר חדש אלא שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה, כך גם בעבד עברי שהוא על שם "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" שנהר הוא בחינת בינה דאצילות, ועבר הנהר הוא מה שלמעלה מבחינת הבינה והשכל המושג. וזהו שאומר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" ששורש כל אחד ואחד מישראל הוא בדרגה זו ולכן גם אחר שהושפלו הבנים וירדו לעולמות בי"ע להיותם במצב של גלות, הרי שורשם הוא ב"עבר הנהר" וזה שממשיך להם בחינת הדעת רק מגלה את שורשם האמיתי ואינו מהווה דבר ועניין חדש.

בעבודת עבד ישנן שלוש דרגות: עבד כנעני, עבד עברי, ואמה עבריה, שהם שלושת עולמות בי"ע וכנגד צדיק בינוני ורשע. אמה עבריה כנגד צדיק בדוגמת עולם הבריאה שרובו טוב, עבד עברי בדוגמת עולם היצירה ובינוני- מחצה על מחצה, ועבד כנעני כנגד דרגת רשע וכנגד עולם העשיה שרובו רע.

ולפי זה צריך להבין מדוע הקדים הרמב"ם גם במניין המצוות שלפני ההלכות וגם בהלכות שביד החזקה דיני עבד עברי לאמה עבריה ורק אחר כך דיני עבד כנעני, והרי לפי המבואר לעיל צריך הסדר להיות או מלמעלה למטה אמה עבריה עבד עברי ועבד כנעני, או מלמטה למעלה עבד כנעני, עבד עברי ואמה עבריה, ומדוע מתחיל בעבד עברי דווקא.

אלא שמבואר בתניא שמידת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, ואח"כ ממשיך בזכותן של ישראל שביכולתו ובכחו של כל יהודי להגיע לדרגא נעלית יותר ולמעלת הצדיק. ואח"כ מסיים שיתכן גם מצב לא רצוי - בחינת עבד כנעני.

בנוגע לעבד עברי ואמה עבריה, פסק הרמב"ם ש"חייב האדון להשוותן לו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור כו"ו ומכיון שמה שהקב"ה עושה הוא מצווה לישראל לעשות הרי שגם הקב"ה נותן לעבדיו - עם ישראל את כל המצטרך להם לא רק בחיטין ושעורין אלא גם עניני תענוג להחיות בהם נפש כל חי.

ועל-דרך-זה בלימוד התורה משפיע ה' גם בחינת יין ושמן שבתורה, היינו בחינת רזין ורזין דרזין דאורייתא.

(על פי יין מלכות ס' קט"ז)

(1) ראה ספר המצוות, עשה רלב. (2) ראה שם, לא-תעשה רנח. (3) ראה שם, מל"ת רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט: "לא תעבוד בו עבודת עבד", ספר המצוות שם מל"ת רנו. (5) ראה ספר המצוות שם מל"ת רס. (6) שלא ניתן לאחרים, שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא כה, מז-ג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך

לשמעון ראייה שיש כאן חוב, והחוב הוא על השותפים. ומן הביטוי "עליו", נראה שאף שיוצא שטר-חוב עליו, על שמו של שמעון, אין לו ראייה שהחוב אינו עליו, אלא על השותפות. (42) אחרי שיש בידו כדי החוב, הרי כאילו הכסף ברשותו והוא בעלים עליו. או מפני שבידו היה לתת מקודם את החוב ללוי, טרם שסיפר עליו. (43) אחרי סילוק החוב, עושים חשבון של ההון הנשאר לחלוקת השותפות. (44) אחרי שאין בידו ראייה. (45) ודינו כדין כל מוציא מחבירו. (46) היינו, מחלקו של ראובן. שאילו מחלקו הוא, בוודאי נאמן. וזה בהתאם לשיטת רבינו, שהשותף חייב מכיסו לכסות את חלקו בהפסד. (47) והיא כתובה על שמעון ולא על השותפות. (48) אבל שמעון חייב לשלם את חלקו, אחרי שהורה. (49) ראה למעלה הערה כח בשם הש"ך. (50) שאף שהשטר הוא על שמו של שמעון, הרי כתוב בו מפורש שההלוואה ניתנה מממן השותפים. והמדובר כשהשטר בידי ראובן, וראה להלן. (51) לאוצר השותפות. (52) המדובר כשהשטר בידי ראובן, כנ"ל, ולפיכך אינו נפטר אלא מחלקו של שמעון, שאין ראובן גובה ממנו תחילה אלא אם אין לו לשמעון לשלם, ואם השטר בידי שמעון - נפטר לוי גם מחלקו של ראובן, שהרי יש לשמעון "מיגור" שהיה יכול להעלים את השטר (כסף-משנה). (53) ואם אין לו - יתבע מלוי (כסף-משנה). (54) היינו כשטוען: "קבעתי לו זמן לשנה או לשתיים", אבל אם טען "נפרעתי" - אינו יכול לתבוע את לוי כלל (סמ"ע סימן צג ס"ק לא).

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת שְׁלוּחֵינִי וְשִׁתְּפִין

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ו

הַלְכוֹת עֲבָדִים

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת: חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוּנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְרָטֵן: (א) דִּין קִנְיָן עֶבֶד עֲבָרִי. (ב) שְׁלֹא יִמְכַר מִמִּפְרֵת עֶבֶד. (ג) שְׁלֹא יַעֲבֹדְנוּ בְּפָרֶךְ. (ד) שְׁלֹא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֵת עֶבֶד. (ה) שְׁלֹא נִגְיַח⁵ גֵּר תּוֹשֵׁב לְיָדוֹת בּוֹ⁶ בְּפָרֶךְ. (ו) לְהַעֲנִיק לּוֹ בְּצֵאתוֹ חֲפְשִׁי. (ז) שְׁלֹא יֵצֵא רִיקָם. (ח) לְפָדוֹת¹¹ אִמָּה הַעֲבָרִיָּה. (ט) לְיַעֲדָה¹². (י) שְׁלֹא¹³ תִּמְכַּר. (יא) לְעֶבֶד¹⁴ בְּעֶבֶד פְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא¹⁵ אִם פֶּן הִפִּיל לּוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אֵיבָרָיו. (יב) שְׁלֹא¹⁶ לְהַסְגִּיר עֶבֶד שִׁפְרָח מְחוּצָה לְאַרְצוֹ לְאַרְצוֹ יִשְׂרָאֵל. (יג) שְׁלֹא¹⁷ לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנִּצָּל אֵלָינוּ. וּבְאֹרֶר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

דיני עבדים נכתבו בתחילת פרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי..". והעיר על כך האדמו"ר הזקן ב"תורה אור" שתחילת הפסוק מדבר בלשון רבים (לפניהם) ובהמשכו בלשון יחיד (כי תקנה) כיון ש"כי תקנה" מוסב על משה רבינו שהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 א. כן הענין. (11) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה, להלן פרק ד הלכה ב].

17 ב. כָּבַד בְּאַרְנוֹתָ¹², שְׂאִין הָאִשָּׁה נִמְכָּרַת בְּגִבְתָּהּ, וְכֵן
18 אֵינָה מוֹכֶרֶת אֶת עַצְמָהּ¹³. וְאֵינָה¹⁴ קוֹנֶה לֹא עֶבֶד
19 עֲבָרִי¹⁵ וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁶, מִפְּנֵי הַקֹּשֶׁד. וְאֵין¹⁷ הַגֵּר
20 נִקְנָה בְּעֶבֶד עֲבָרִי; שְׁנֵאמַר: וְשָׁב אֶל מְשֻׁפְחָתוֹ - מִי
שִׁישׁ לֹו¹⁸ מְשֻׁפְחָה.

12 בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (13) תוספתא סוף פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז), האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו' הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה". [ולפיכך הסמיך גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה]. (14) בבא מציעא עא. שתי ברייתא אחת סתמית ובאהרונה וויכוח בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (15) כן בברייתא הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא שם. (16) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (17) ברייתא שם. (18) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא.

21 ג. עֶבֶד עֲבָרִי שְׁמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ
22 אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל¹⁹ אוֹ לְגֵר צְדִיק²⁰. וְכֵן הַמוֹכֵר עַצְמוֹ²¹
23 - אֵינוֹ רֹשֵׁאי לְמַכֵּר עַצְמוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים, וְאֶפְלוּ
24 לְגֵר תּוֹשֵׁב. וְאִם עֲבָר וּמְכָר עַצְמוֹ²² אֶפְלוּ לְעוֹבֵד
25 פּוֹכְבִים²³, וְאֶפְלוּ לְעוֹבֵדֵת פּוֹכְבִים עַצְמָהּ - הֲרִי זֶה
26 מְכּוּר; שְׁנֵאמַר: אוֹ לְעֵקֶר מְשֻׁפְחָת גֵּר. לְעֵקֶר - זֶה
27 הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵדֵת פּוֹכְבִים עַצְמָהּ.

19 [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני שם סימן תרסו) "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך", וכן הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב]. (20) כך היא הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב-יד תימן. [וכן נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא בידינו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי (בבא מציעא שם). (21) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד לומר ונמכר לך". (22) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר תושב וגו' או לעקר וגו'", מדבר במוכר עצמו, ואילו במכרוהו בית דין בפסוק "כי ימכר לך" (דברים טו, יב) לא נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח]. (23) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה יב.

ד. בְּאֶמְרָ לָךְ: הֲרִינִי מוֹכֵר עַצְמִי לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים

לעניןך". ולהלן סוף הלכה ו הוא כתוב: הגוי. וכן הוא בספר המצוות שם. וראה שם שהזהרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא-תעשה רלג. (11) ראה שם, עשה רלד. (12) שם, עשה רלג. (13) שם, לא-תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם, עשה רלה, ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח: (15) הרמב"ן בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר המצוות, לא-תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם לא-תעשה רנה, ולקמן פרק ח הלכה יא.

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) נתבאר בו דין עבד עברי ואמה עברייא, ושאסור לעבוד בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת עצמו.

1 א. עֶבֶד עֲבָרִי הָאֵמֹר בְּתוֹרָה, זֶה יִשְׂרָאֵלִי² שְׁמֻכְרוּ
2 אוֹתוֹ בֵּית דִּין עַל פְּרָחוֹ, אוֹ הַמוֹכֵר עַצְמוֹ לְרֵצוֹנוֹ.
3 פִּיּוֹצֵד? גָּנַב וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן³ - בֵּית דִּין
4 מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרֵנוּ בְּהַלְכוֹת גִּבְתָּהּ⁴. וְאֵין לָךְ
5 אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹכְרִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֶלָּא הַגָּבַב
6 בְּלִבּוֹ. וְעַל זֶה שְׁמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין הוּא אוֹמֵר: פִּי
7 תִּקְנָה עֶבֶד עֲבָרִי⁵. וְעַלֵּיו הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: פִּי
8 יִמְכֹּר לָךְ אַחִיךָ הָעֲבָרִי⁶. מוֹכֵר עַצְמוֹ פִּיּוֹצֵד? זֶה
9 יִשְׂרָאֵל שְׁהֵעֲנִי בְּיוֹתֵר, נִתְּנָה לוֹ תוֹרָה רְשׁוּת לְמַכֵּר אֶת
10 עַצְמוֹ⁷; שְׁנֵאמַר: פִּי יִמְוֶךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכֹּר לָךְ.
11 וְאֵינוֹ⁸ רֹשֵׁאי לְמַכֵּר אֶת עַצְמוֹ וְלְהַצְנִיעַ אֶת דָּמָיו, אוֹ
12 לְקַנּוֹת בָּהֶם סְחוּרָה אוֹ פְּלִים, אוֹ לְתַנֵּם לְבַעַל חוֹב⁹,
13 אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְאֶכְלֵן בְּלִבְדוֹ¹⁰. וְאֵין אָדָם רֹשֵׁאי
14 לְמַכֵּר אֶת עַצְמוֹ, עַד שְׁלֵא יִשְׁאֵר לוֹ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ
15 כְּסוּת¹¹ לֹא תִשָּׂאֵר לוֹ, וְאַחַר כֵּךְ יִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ.

(2) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (3) הקרן דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה הלכה יב). (4) שם הלכה יא. (5) מכילתא שם. (6) שם. (7) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם" - [עבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:). (8) ספרא בשינויים קלים. (9) אין זה בספרא שם. ועיין כסף משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיוון שאין לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב, שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול למכור - שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו חיוב כזה כלפי הגנב]. (10) בספרא שם: "אינו נמכר אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - אין אתה זקוק²⁵ לו, עד שימכר. אבל²⁶ לאחר
 2 שגמפר לעובד פוכבים, אף על פי שעבר ועשה
 3 שלא בהגן - מצוה לפדותו²⁷, ולא ישמע²⁸ בהם;
 4 שגאמר: אחרי נמכר גאלה תהיה לו.
- 24) ספרא שם פרק ח הלכה א. (25) לטפל בו, לתת לו
 ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (26) שם. (27) בספרא
 שם נוסף: "מייד". (28) יתבולל.
- 5 ה. אחר²⁹ המוכר את עצמו או שמקרוהו בית דין³⁰
 6 - אינו נמכר בפירות³¹ על אבן המקח³², ולא
 7 בסמטא, פדרך שהעבדים נמכרין; שגאמר: לא
 8 ימכרו ממכרת עבד - אינו נמכר אלא בצנעה ודרך
 9 קבור.
- 29) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (30) צריך עיון שהפסוק
 "לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו, ועיין קידושין
 טו. בברייתא דראב"י. (31) בפומבי. (32) אבן גבוהה
 שעליה מעמידים העבדים למכירה.
- 10 ו. פל עבד³³ עברי אסור לעבד בו בפרך. ואיזו היא
 11 עבודת פרך? זו עבודה שאין לה קצבה³⁴, ועבודה
 12 שאינו צריך לה, אלא תהיה מחשבתו להעבירו
 13 בלבד, שלא יבטל. מפאן³⁵ אמרו חכמים, שלא
 14 יאמר לו: עדר³⁶ תחת הגפנים עד שאבוא³⁷; שהרי
 15 לא נתן לו קצבה. אלא יאמר לו: עדר עד שעה
 16 פלונית, או עד מקום פלוני. וכן לא יאמר לו: חפר
 17 מקום זה, והוא אינו צריך לו. ואלפלו להם לו פוס
 18 של חמין או להצן, ואינו צריך לו - אסור, ועובר
 19 עליו בלא תעשה, שגאמר: לא תרדה בו בפרך. הא
 20 אינו עושה לו אלא דבר קצוב שהוא צריך לו. וכן
 21 העובד פוכבים שגמפר לו, אם רדה בו בפרך - הרי
 22 ישראל מצוין למנעו. ואם הניחוחו - עוברים בלא
 23 תעשה, שגאמר: לא ירדנו בפרך לעיניך. ואין³⁸ אנו
 24 נזקקין ליבנס לרשותו של עובד פוכבים ולבדק
 25 אחריו שלא יעבידנו בפרך; שגאמר: לעיניך - בזמן
 26 שאתה רואה.
- 33) ספרא שם הלכה ב. (34) זמן קבוע. (35) כל מה
 שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (36) חפור. (37) ויש
 כאן עינוי נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ
 לעמלו. (38) ספרא שם פרק ח הלכה ח.
- 27 ז. פל עבד³⁹ עברי אסור לישראל שקנהו להעבירו
 28 בדברים בזים, שהם מיוחדים לעשות העבדים⁴⁰,
 29 כגון שיוליך אחריו פליו לבית המרחץ, או יחליץ לו
 30 מנעליו⁴¹; שגאמר: לא תעבד בו עבדת עבד. אינו
 31 נוהג בו אלא כשכיר; שגאמר: כשכיר כתושב יהיה
 32 עמך. ומת⁴² לספר לו שער, ולכבס לו פסותו,
 33 ולאפות לו עסתו; אבל⁴³ לא יעשה אותו פלן
 34 לרביס⁴⁴, או ספר לרביס, או נחתום לרביס. ואם⁴⁵
- 35 היתה אמונתו זאת קדם שימכר - הרי זה יעשה.
 36 אבל⁴⁶ לא ילמדנו בתחלה מלאכה כלל⁴⁷, אלא
 37 אמונת שהיה בה - היא שעושה פשה עושה
 38 מקדם. במה דברים אמורים⁴⁸? בעבד עברי, מפני
 39 שנפשו שפלה במקרה; אבל ישראל שלא נמכר -
 40 מתר להשתמש בו בעבד, שהרי אינו עושה מלאכה
 41 זו אלא ברצונו ומדעת עצמו.
- 39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה
 בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בברייתא בקידושין כב:
 במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום
 דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרביס", שאינו יכול
 לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת
 מהמלה: "עימך" - "יעבוד עימך" - "שלא תמסר אומנותו
 לרביס". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י
 (שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (46) שם.
 (47) שום מלאכה לרביס. (48) ספרא שם הלכה ב.
- 42 ח. אנשים⁴⁹ שאינן נוהגין בשורה - מתר לרדותן⁵⁰
 43 בחזקה ולהשתעבד⁵¹ בהן. מלך⁵² שגזר, שפל מי
 44 שלא יתן המס הקצוב על פל איש ואיש, ישמעבד
 45 לזה שנתן המס על ידו - הרי זה מתר להשתמש בו
 46 יותר מדי⁵³, אבל⁵⁴ לא בעבד⁵⁵. ואם⁵⁶ אינו נוהג
 47 בשורה - מתר להשתמש בו בעבד⁵⁷.
- 49) בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא ברב סעורם אחי רבא
 שעשה כן, והסכים לו רבא. (50) עיין שם שרב סעורם
 רתמם למרכבתו של רבא. (51) בגמרא שם למדו זאת ממה
 שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבודו" וסמוך לזה:
 "ובאחיכם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם
 באחיכם. (52) שם, מימרא של רב ששת על רקע השקלא
 וטריא בין רב פפא ורבא. (53) כן הוא שם בגמרא: "דיהבי
 זוזי אכרגא דינשי ומשתעבדי בהו טפיי" (וראה בתוספות
 שם דיבור המתחיל משתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפיי")
 ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה
 טז) שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה
 מהלכות מלוה ולוה הלכה ז), שאין כאן מלוה אלא קניין
 גופו להשתעבד בו (ראב"ד כאן). (54) יוצא מתוך
 ההמשך, וראה בסמוך. (55) כנעני, היינו עבודת עבד בדרך
 ביזיון, שמכיוון שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא
 לפועל העובד מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות
 גזילה שם). [וכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא
 הביאו הפסוק "לעולם בהם תעבודו" ובאחיכם", אלא לגבי
 אלה הנוהגים שלא כשורה, ולא לגבי המס]. (56) ברייתא
 שם. (57) כנעני (גמרא שם). ולפי זה ייתכן כי גם עבד
 עברי שאינו נוהג כשורה מותר לעבוד בו עבודת עבד,
 וצריך-עיון].
- 48 ט. פל עבד⁵⁸ עברי או אמה העבירה - חייב האדון
 49 להשוותן לו במאכל ובמשקה, בכסות⁶⁰ ובמדור.
 50 שגאמר: פי טוב לו עמך⁶¹ - שלא תהא אתה אוכל
 51 פת נקי, והוא אוכל פת קבר⁶²; אתה שותה יין יטון,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. (75) כן מבואר בסוגיית הגמרא בקידושין ט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא ביובל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בבביתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. (76) פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג.

פרק שני

(1) ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחירות.

- א. עבד² עברי שִׁמְכְרוּהוּ בֵּית דִּין³ [וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ] 13
 נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר⁵ וּבְשֵׁטֶר⁶. פִּיֶּצֵד⁷ בְּשֵׁטֶר ? 14
 כּוֹתֵב לוֹ עַל הַנֶּזֶר אוֹ עַל הַחֶרֶס⁸: הֲרִינִי מְכּוּר לְךָ⁹, 15
 הֲרִינִי קְנוֹי לְךָ; וְנִתֵּן לוֹ הַשֶּׁטֶר. 16

(2) קידושין יד: במשנה. (3) שם יד: וטז. למדו קנין כסף ושטר בעבד עברי מאמה העבריה, שהרי הקישם הכתוב "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" (דברים טו, יב) ופסוק זה מדבר במכרוהו בית-דין. (4) בדפוסים עתיקים ליתא, ונוסף על-פי ספר מוגה שהביא הכסף-משנה, שהרי למדו (שם יד:): גזירה-שוה "שכיר שכיר" מוכר עצמו ממכרוהו בית-דין לגבי קנין כסף, וכן צריך לומר לגבי קנין שטר. וכן כתב הרמב"ן (שם טז). [ובכ"י תימן: "עבד עברי שמכרוהו ב"ד, נקנה בכסף ובשוה כסף. והמוכר עצמו, נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר". ולפי"ז אין קנין שטר במכרוהו ב"ד אלא במוכר עצמו, וזה היפך ממה שכתבנו למעלה. ובמדרש הגדול (ויקרא כה, לט) "ונמכר לך, מוכר עצמו נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, מכרוהו ב"ד נקנה בכסף בלבד", נראה שאף לפניו היתה הנוסחא הנ"ל בדברי רבינו, וצ"ע. וראה להלן הלכה יב והערה עה]. (5) בגמרא שם טז. למדו שהעבד קונה את עצמו בשוה כסף כמו בכסף, ממה שנאמר (ויקרא כה, נא) "ישיב גאולתו" - "לרבות שוה כסף ככסף" [וסובר רבינו שהוא-הדין שהוא נקנה בשוה כסף ככסף, שהרי מ"כסף מקנתו" שנאמר באותו פסוק ("ישיב גאולתו מ"כסף מקנתו") למדו (שם יד:): שהוא נקנה בכסף, וכן מפורש שם ח. ועיין להלן הלכה ח והערה נ]. (6) שם טז. למדו כן מאמה עבריה, ראה למעלה. (7) בבביתא שם ט. לגבי שטר קידושין. (8) שם נוסף: "אע"פ שאין בו שוה פרוטה". (9) שם טז. כרב חסדא שאמר: שטר אמה עבריה - אב כותבו. והוא-הדין לעבד עברי המוכר עצמו שהוא עצמו כותבו. והשמיט רבינו נוסח שטר של בית-דין. ובמאירי קידושין יד: (עמ' 96) כתב: "ובמכרוהו בית-דין, כותבין לו בית-דין הרי זה קנוי לך". וראה למעלה הערה ג.

- ב. מְכָרוּהוּ¹⁰ בֵּית דִּין¹¹ - עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם 17
 מְכִירָתוֹ, וּבַתְּחִלַּת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁלֹשִׁי¹² יֵצֵא בֶּן 18
 חוֹרִין. וְאִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּכֻלָּל הַשָּׁשׁ - 19
 הָרִי זֶה עוֹבֵד בְּהָ¹³. אֲבָל אִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת יוֹבֵל, 20
 אִפְּלוּ נִמְכָּר שָׁנָה אַחַת לְפָנָי הַיּוֹבֵל - הָרִי זֶה יֵצֵא 21
 לְחֵירוֹת. שְׁנָאֲמַר: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךָ¹⁴; בְּשָׁנַת 22
 הַיּוֹבֵל הַזֹּאת וְגוֹמְרָ¹⁵. 23

1 והוא שותה יין חדש; אִתָּה יִשָּׁן עַל גְּבִי מוֹכֵין, וְהוּא 1
 2 יִשָּׁן עַל גְּבִי הַתֶּבֶן; אִתָּה דָר⁶³ בְּכָרְךָ וְהוּא דָר 2
 3 בְּכָפְרָ⁶⁴, או אִתָּה דָר בְּכָפֶר וְהוּא יוֹשֵׁב בְּכָרְךָ⁶⁵; 3
 4 שְׁנָאֲמַר: וְיֵצֵא מֵעַמְּךָ. מִפְּאֵן⁶⁶ אֲמַרוּ: כָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד 4
 5 עֲבָרִי - כְּקוֹנֶה אֲדוֹן לְעַצְמוֹ⁶⁷. וְחִיב⁶⁸ לְנַהֵג בּוֹ מְנַהֵג 5
 6 אַחֲרָי; שְׁנָאֲמַר: וּבְאַחֲרֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁹. וְאִף עַל פִּי 6
 7 כּוֹ, צָרִיךְ הָעֶבֶד לְנַהֵג בְּעַצְמוֹ מְנַהֵג עֲבָדוֹת⁷⁰ בְּאוֹתָן 7
 8 הָעֲבָדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לָּו. 8

נקודות משיחות קודש -

גדר חיוב האדון להשוות לו עבד ואמה עבריים במאכל ומשתה אינו כתשלום שכר לפועל שאינו חייב לעבוד אם לא שישלם לו שכר אלא שהם קנויים לאדון וחייבים לשרתו בכל רגע, על-דרך בן המחויב לשרת את אביו מצד מצות וחיוב כיבוד אב ולא מצד תשלום כל שהוא על עבודתו.

שהרי בעבד כנעני יכול לומר לו האדון "עשה עמי ואיני זנך" וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה כו' הרי זה בגדר חיובי האדון לעבד שהוא "כקונה אדון לעצמו" ולא בתור שכר פעולה.

(לקו"ש ח"ו ע' 394 הע' 53)

(58) ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג. (59) אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"ז) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. (60) נקיייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליכא. (61) בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם, שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. (62) פת מעורבת בסובין. (63) אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). (64) [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות קין]. (65) [וישיבת כרכים קשה - כתובות שם]. (66) קידושין כ. בבביתא. (67) שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסור לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). (68) ספרא שם פרק ז הלכה א. (69) שם דרשו מהפסוק כי ימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. (70) ספרא שם.

- 9 י. אִין⁷¹ אָמָה הָעֲבָרִיָּה⁷² נוֹהֶגֶת וְלֹא עֹבֵד עֲבָרִי נוֹהֵג 9
 10 אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג⁷³, בֵּין עֹבֵד עֲבָרִי שְׁמוֹכֵר 10
 11 עֲצָמוֹ⁷⁴ בֵּין זֶה שִׁמְכְרוּהוּ בֵּית דִּין⁷⁵. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ⁷⁶ 11
 12 מְתֵי בְטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת. 12

(71) ערכין כט. בבביתא. (72) כן מפורש בגיטין סה. "ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג". (73) שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבוד עימך". (74) שהרי הפסוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 שְׁאֵינִי יְכוֹל לַעֲשׂוֹת מִלְּאֲכָה; אֲבָל אִם לֹא הִיָּה חֲלִיָּו
15 כְּבֵד, אֲלֵא יְכוֹל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה מַחֲטָא²⁸, אֲפִלּוּ חֲלָה
16 כָּל שֵׁשׁ - עוֹלִין לוֹ.

(21) שם יז. ברייתא. (22) כן נראה בסוגיא שם, שהביא שתי ברייתות סותרות זו את זו, ולא חלקו בין חולה לחולה (כסף-משנה). (23) גם בגמרא שם אמרו "חלה ארבע חייב להשלים", ואעפ"כ כתבו ה'תוספות' שם ד"ה חלה, שאינו עולה למנין שלש אלא אם עבד שלש שנים כשני שכיר, ויתכן כי כן גם כוונת רבינו, שהרי להלן הביא הפסוק "כשכיר כתושב" (ראה בהערה כד), ומה שכתב פחות מארבע שנים, רוצה לומר שעוד לא נכנסה השנה הרביעית ולא חלה אלא שלש שנים בלבד, ראה במשנה-למלך. וכן הבין המאירי קידושין שם (עמ' 106). (24) כלומר, שנכנסה השנה הרביעית - משנה-למלך. (25) ושכיר, זמנו שלש שנים, שהרי נאמר בישעיה (טז, יד) "שלש שנים כשני שכיר, ועבד עובד" "משנה שכר שכיר" (דברים טו, יח) כלומר שש שנים ('תוספות' שם ד"ה חלה), וראה בהערה כב. (26) נלמד בקל-וחומר מברח שלמעלה (כסף-משנה). (27) שם, בשם רב ששת. (28) שהוא מעשה קל.

17 ו. המוכר²⁹ עֲצָמוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, אִם לֹא נִפְדָּה -
18 אֵינִי יוֹצֵא אֲלֵא בַּיּוֹבֵל³⁰; שְׁנֹאֲמַר: וְאִם לֹא יִגָּאֵל
19 בְּאֵלֶּה, וְיִצֵּא בְּשַׁנְת הַיּוֹבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ.

(29) קידושין טו: כרבי, שרבי חייא בר אבא קראו שם בשם "חכמים" (כסף-משנה). (30) ולא בשש, אלא במיתת האדון - יוצא (להלן הלכה יב. ועיין רב"ז).

20 ז. הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים³¹, אִם לֹא הִשְׁיָגָה יָדוֹ
21 לְגֵאֵל - קְרוּבִיו פּוֹדִין אוֹתוֹ³². וְקְרוּב קְרוּב קוֹדֵם³³;
22 שְׁנֹאֲמַר: אוֹ דָדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגָּאֵלְנֵהוּ³⁴. וְבֵית דִּין פּוֹפִין
23 אֵת קְרוּבֵיו³⁵ לְפָדוֹתוֹ, שְׁלֵא יִשְׁמַע פְּעוּבְדֵי פּוֹכְבִּים.
24 לֹא פְדָאוּהוּ קְרוּבָיו, אוֹ שְׂאִין יָדָם מִשְׁגָּת - מִצָּוָה
25 עַל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְפָדוֹתוֹ³⁶. וּבֵין שְׁפָדָאוּהוּ
26 קְרוּבִים בֵּין שְׁפָדָאוּהוּ שְׂאָר אָדָם - יִצֵּא לְחֵרֶת³⁷. וְיֵשׁ
27 לוֹ לְלוֹת³⁸ וְלִגְאֵל אֵת עֲצָמוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים.
28 וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין³⁹. אֲבָל הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל - אֵין
29 הַקְּרוּבִים פּוֹדִין אוֹתוֹ⁴⁰, וְאֵין לוֹה וְגוֹאֵל, וְאֵינוֹ גּוֹאֵל
30 לְחֻצְאִין⁴¹. אֲלֵא פִּיעַד דִּינוֹ? אִם הִשְׁיָגָה יָדוֹ לְתֵן כְּפִי
31 הַשְּׂנִים הַנּוֹתְרוֹת - נוֹתֵן וְיוֹצֵא; וְאִם לֹא - לֹא יִצֵּא.

(31) בדפוס רומי: "לגר". (32) [שהרי נאמר (ויקרא כה, מט) "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו' או השיגה ידו ונגאל", מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו, וראה להלן הערה לז]. (33) קידושין כא. מימרא של רב נחמן בר יצחק. (34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח הלכה ב. (35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רב"ז). (36) כן כתב רבינו גם בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יג, שמי שמכר עצמו ובניו לגויים - מצוה לפדותם בפעם

(10) קידושין יד: במשנה. (11) ודין מוכר עצמו - להלן הלכה ג. (12) היינו, שצריך לעבור שש שנים שלימות מיום מכירתו עד יום צאתו לחירות, ואם נמכר יום לפני ראש-השנה - לא אמרו שיום זה חשוב שנה ואינו עובד אלא חמש שנים נוסף על היום הזה, אלא עובד שש שנים מלאות ושלימות, ערכין יח: ועיין משנה-למלך. (13) ספרא בהר פרק ג הלכה ו "בשנת היובל הזאת, זו מוציאה עבדים, ואין השיעית (=שנת השמיטה) מוציאה עבדים", וכן הוא ב'ספרי' פ' ראה על הפסוק "וזה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). (14) צ"ע, שהרי פסוק זה מדבר במוכר עצמו, וכן הביאו רבינו להלן בהלכה ג. ובכ"י תימן נשמט פסוק זה. ועיין לחם-משנה. (15) בקידושין טו. בברייתא דר' אליעזר בן יעקב, הובא הפסוק "ושב אל משפחתו" (ויקרא כה, מא) ללמד על מכרוהו בית-דין שיוצא ביובל, והפסוק "בשנת היובל הזאת וגו'" אינו מדבר כלל בעבד הנמכר, אלא בשדות. ועיין לחם-משנה.

1 ג. הַמוֹכֵר¹⁶ עֲצָמוֹ - יֵשׁ לוֹ לְמִכְר עֲצָמוֹ לְיָתֵר עַל
2 שֵׁשׁ. הָרִי שְׁמִכְר עֲצָמוֹ לְעֶשֶׂר שָׁנִים אוֹ לְעֶשְׂרִים
3 שָׁנָה, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל, אֲפִלּוּ אַחַר שָׁנָה - הָרִי זֶה יוֹצֵא
4 בַּיּוֹבֵל¹⁷; שְׁנֹאֲמַר: עַד שַׁנְת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ.

(16) ברייתא בקידושין יד: וכדברי חכמים ולא כרבי אליעזר. (17) [אין לזה מקור מפורש (וראה ב'מנחת חינוך' מצוה מב), אבל יש ללמוד זאת מן הברייתא בקידושין יד: שלא אמרו אלא "המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש", ולא אמרו גם: המוכר עצמו נמכר עד היובל ולאחר היובל, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא עד היובל - מכאן שגם מוכר עצמו אינו יכול למכור עצמו אלא עד היובל, ורק לענין שדה אמרו (בבא-מציצה עט) שאם מכרה לששים שנה, שאינה חוזרת ביובל, משום שמפורש בה: "והארץ לא תמכר לצמיתות", ומזה למדו (שם) - "מי שאין שם יובל - נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל - אינה נצמתת"].

5 ד. אֲחֵד¹⁸ הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ אוֹ שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין וְכָרַח
6 - חֵיב לְהִשְׁלִים שֵׁשׁ¹⁹. וְאִם²⁰ פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יוֹצֵא
7 לְחֵרֶת.

(18) קידושין טז: ויז. ושם למדו כן ממה שנאמר "שש שנים יעבוד", כלומר צריכות לעבור עליו שש שנות עבודה. וא"כ אם ברח חייב הוא להשלים. אבל הפסוק הנ"ל מדבר במכרוהו בית-דין, ומוכר עצמו נלמד ממכרוהו בית-דין בגזירה-שוה "שכיר", "שכיר". (19) כלומר, כל מה שהחסיר בימי הבריחה. (20) כן אמר רב ששת שם, על הסתירה שבין שתי הברייתות.

8 ה. חֲלָה²¹, בֵּין שְׁחָלָה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה אוֹ שְׁחָלָה
9 חֲלָאִים מְקַטְעִים²²: אִם הִפֵּל פְּחוֹת מְאֹרְבַע שָׁנִים²³
10 - עוֹלִין לְמִנֵּן שֵׁשׁ; אֲבָל אִם חָלָה אַרְבַּע שָׁנִים²⁴ -
11 חֵיב לְהִשְׁלִים כָּל יָמֵי הַחֲלִי; שְׁנֹאֲמַר: כְּשִׁכִּיר²⁵
12 פְּתוּשָׁב. וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יִצֵּא²⁶. בְּמָה דְּכָרִים
13 אֲמֹרִים²⁷ שְׁמַחְשְׁבִין יָמֵי הַחֲלִי? כְּשִׁהָה חֲלִיָּו כְּבֵד,

9 פּוֹכְכִים - מִחֻשָּׁב הַדְּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת עַד
10 שְׁנַת הַיּוֹבֵל⁵⁰; שְׁנֵאַמֵּר: וְחֻשָּׁב עִם קִנְיָו מִשְׁנַת
11 הַמִּכְרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל. פִּיֶּצֶד? מִכֹּר עֲצָמוֹ בְּמֵאָה,
12 וְנִשְׂאָר לַיּוֹבֵל מִשְׁנַת מִכְרָה עֲשָׂר שָׁנִים - מִחֻשָּׁב
13 עֲשָׂרָה לְכָל שָׁנָה שְׁעָבֵד, וְגוֹרַע הַדְּמִים וּמְשִׁיב הַשְּׂאָר
14 כֶּסֶף, לֹא תִבּוֹאָה וְלֹא כָּלִים; שְׁנֵאַמֵּר: כֶּסֶף מִמִּכְרוֹ
15 - כֶּסֶף הוּא נִגְאָל מִיַּד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְאֵינוֹ נִגְאָל
16 בְּשָׂוִה כֶּסֶף⁵¹.

42) קידושין יד: במשנה, ושם נאמרו הדברים בצורה סתמית, משמע שזה כולל כל מיני עבדים (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ז. (43) [כאן לא כתב "בין לישראל בין לגוי", וראה למעלה פרק א הלכה ג והערה לח]. (44) מנכה את השנים שעשה ככו. (45) הרי עשרה דינרים כל שנה, שהרי אינו נמכר אלא לשש שנים. (46) בעד השנתיים הנתורות, לפי החשבון של עשרה דינרים לשנה. (47) להלן בסמוך כתב שיכול לתת גם שוה כסף. (48) שהרי מוכר עצמו יכול למכור את עצמו ליותר משש (למעלה הלכה ג). (49) קידושין טז. בברייתא. וראה להלן הערה נ. (50) שהרי אינו יוצא בשש (למעלה הלכה ו). (51) ספרא פ' בהר פרק ח הלכה ד, וירושלמי קידושין פרק א הלכה ב. אבל בבבלי קדושין ח. וטז. אמרו: "ישיב גאולתו אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף". וממקור זה שאב רבינו מה שכתב למעלה בנמכר לישראל ששוה כסף ככסף, ואם-כן דברי רבינו סותרים זה את זה, ועיין לחם-משנה.

17 ט. כָּל עֹבֵד⁵² עֲבָרִי⁵³ או עֲבָרָה שְׁיָצָא⁵⁴ בְּגֵרְעוֹן
18 כֶּסֶף, וְהִבְרִיא וְהוֹסִיפוֹ דָּמָיו, או נִשְׁחָף⁵⁵ וּפְחָתוֹ
19 דָּמָיו - מִחֻשָּׁבִין לוֹ לְהִקָּל עָלָיו. פִּיֶּצֶד? הֲרֵי שְׁנֵמְכָר
20 בְּמֵאָה, וְהֲרֵי הוּא עֵתָה שְׂוֵה מְאֵתִים - אֵינוֹ מִחֻשָּׁב
21 עִם אֲדוֹנָיו אֲלָא לְפִי מֵאָה⁵⁶; נִמְכָּר בְּמֵאֵתִים, וְהֲרֵי
22 הוּא שְׂוֵה מֵאָה - מִחֻשָּׁב עִמּוֹ עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרוֹת
23 לְפִי מֵאָה⁵⁷.

52) קידושין כ. בברייתא. (53) בין נמכר לגוי ובין לישראל (גמרא שם). (54) [נראה שצריך לקרוא "שיוצא"]. (55) חלה במחלת השחפת. (56) כפי מה שהיה שוה בעת הקנין, "שנאמר מכסף מקנתו" (גמרא שם). (57) כפי שהוא שוה עכשיו, "שנאמר כפי שניו" (שם).

24 י. הַנִּמְכָּר⁵⁸ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לְגֵאֵל עֲצָמוֹ
25 לְחֻצָּאִין כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוֹ⁵⁹, פְּעָמִים יִהְיֶה לְהִקָּל וּפְעָמִים
26 לְהַחְמִיר. פִּיֶּצֶד לְהִקָּל? קָנָה אוֹתוֹ בְּמֵאֵתִים⁶⁰,
27 וְנִשְׁחָף, וְהֲרֵי הוּא עֵתָה שְׂוֵה מֵאָה, וְנָתַן לוֹ חֲמִשִּׁים,
28 חֲצִי דָּמָיו, וְהִבְרִיא, וְהֲרֵי הוּא שְׂוֵה מְאֵתִים - נּוֹתֵן
29 לוֹ מֵאָה, שֶׁהֵן חֲצִי דָּמָיו הַנִּשְׂאָר, וְיוֹצֵא⁶¹. פִּיֶּצֶד
30 לְהַחְמִיר? קָנָה אוֹתוֹ בְּמֵאֵתִים, וְנָתַן לוֹ חֲצִי דָּמָיו
31 שֶׁהֵן מֵאָה, וְנִשְׁחָף, וְהֲרֵי עֵתָה שְׂוֵה מֵאָה - נּוֹתֵן לוֹ
32 חֲמִשִּׁים, שֶׁהֵן חֲצִי דָּמָיו הַנִּשְׂאָר. וְנִמְצָא שְׁנֵתֵן מֵאָה
33 וְחֲמִשִּׁים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵתָה שְׂוֵה מֵאָה.

ראשונה ובפעם שנייה, ועיין כסף-משנה כאן. ומקור דבר זה הוא בקידושין טו: "או דודו או בן דודו יגאלנו - זה גאולת קרובים, ונגאל - זו גאולת אחרים". ואע"פ שלענין גאולת קרובים, אמרו (שם כא): ששנה עליה הכתוב לקבעה חובה וכופין עליה, כמבואר למעלה, בגאולת אחרים לא מצאנו שתהא חובה ושיכפו עליה, ואינה אלא "מצוה". (37) ואינו משועבד לאלה שפדאוהו. קידושין טו: כחכמים (= הוא רבי) ולא כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וראה למעלה הלכה ו. (38) [בקידושין כא. אמר רבינא שעבד הנמכר לגוי אינו לוהו וכו' (ראה להלן), ופירש"י שם משום שנאמר והשיגה ידו. ודעת רבינו שלפי המסקנא שגאולת קרובים חובה (ראה למעלה) ואין זה אלא אם לא השיגה ידו (ראה למעלה הערה לא), מתפרש הפסוק "והשיגה ידו". כלומר: אם השיגה ידו, אין לחייב הקרובים. ולא בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול את עצמו, אבל בשדה אחוזה שאין גאולת קרובים חובה (פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יח) על כרחינו שמה שנאמר שם "והשיגה ידו", בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול, שכיון שגאולת קרובים אינה חובה, אין הבדל בין השיגה ידו ללא השיגה ידו. ולא מסתבר לומר שבא ללמד שאם השיגה ידו אין הקרובים יכולים לגאול]. (39) שם כ: בעיא שרב ששת פתרה לשלילה, שאין גואל לחצאין, וכן מפורש בדברי רבינא, שם כא. אבל רבינו סמך על מה שאמר רב אשי (כן הנוסחא במאירי שם עמוד 120) אם תמצוי לומר נגאל לחצאין (מאירי שם). (40) [כלומר, אין חייבים לפדותו (כסף-משנה). וכדעת רבי, שאמר (שם טו: וכא).] וזמה מי שאינו נגאל באלה" (=נמכר לישראל, אינו נגאל בקרובים). וכל זה אינו אלא לענין חיוב, אבל יכולים הם לפדותו, שהרי רבי עצמו אמר (שם כ). "ונמכר לגר תושב" שגר זה - גר צדק הוא, ושם מפורש "או דודו או בן דודו יגאלנו" הרי שיש גאולת קרובים בעבד הנמכר לגר צדק שהוא כישראל גמור לכל דבריו, והוא-הדין לענין זה, שהרי אין בו הטעם "שלא יטמע" (אלא שאינו קונה העבד כישראל הקונה עבד, בכא-מציעא עא. עיין שם, ועיין כסף-משנה להלן הלכה יב) ועל כרחינו שלענין גר צדק (והוא-הדין לענין ישראל) מתפרש הכתוב "או דודו וגוי" לענין רשות לגאול, וראה להלן]. (41) [שהרי נאמר "או השיגה ידו ונגאל", ולענין נמכר לגר צדק (שדינו כישראל), שאין מחייבים הקרובים לפדותו, כנ"ל, אי-אפשר לפרש "או השיגה ידו וגוי" כמו שפירשנו לענין נמכר לגוי (ראה למעלה הערה לא) אלא כמו שפירשנו לענין מוכר שדה אחוזה (ראה למעלה שם) שאינו לוהו וגואל ואינו גואל לחצאין].

1 ח. אֶחָד⁶² הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעוֹבֵד
2 פּוֹכְכִים, וְאֶחָד שְׂמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין⁶³ - הֲרֵי זֶה מְגַרַע⁶⁴
3 מִפְּדוּיָו וְיוֹצֵא. פִּיֶּצֶד? הֲרֵי שְׂמִכְרוֹהוּ בְּשִׁשִּׁים⁶⁵
4 דִּינָרִים, וְעָבֵד אֶרְבַּע שָׁנִים, וּמִצָּאָה יָדוֹ - הֲרֵי זֶה
5 נּוֹתֵן עֲשָׂרִים⁶⁶ דִּינָרִים⁶⁷ וְיוֹצֵא לְחֵרוֹת. וְכֵן אִם מִכֹּר
6 עֲצָמוֹ בְּאַרְבָּעִים דִּינָרִין לְעֲשָׂר שָׁנִים⁶⁸ - הֲרֵי זֶה
7 מְגַרַע אֶרְבָּעָה דִּינָרִין לְכָל שָׁנָה שְׁעָבֵד, וְנוֹתֵן הַנִּשְׂאָר
8 כֶּסֶף אוֹ שְׂוֵה כֶּסֶף⁶⁹, וְיוֹצֵא. וְכֵן הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התנאי במוכר עצמו. (77 ברייתא, שם טז. 78) כמבואר למעלה בהלכה זו. (79) כמבואר למעלה. (80) כשהוא יוצא בשנים. "שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו' (דברים טו, יג) מלמד שמצוה לומר לו צא" (מכילתא דרשב"י שמות כא, ב). (81) כל הנ"ל במכילתא שם.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) כלל בו רבינו דין חיוב מזונות לעבד עברי, ושרבו מוסר לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.

- א. פֶּלַעַבְד עֲבָרִי² - הָרִי הָאָדוֹן חֵיב³ בְּמִזְוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה לּוֹ, וְלֹא אֲרוּסָה⁴ וְשׂוּמְרָת יָבָם⁵. וְהוּא שְׂתֵהִיָּה מִתְּרַת לּוֹ; אֲבָל אִם הֵיחָה מֵאֲסוּרֵי לְאוּיִן, אֲפָלוּ שְׁנֵיהֶם⁶ - אֵינוֹ חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ. שְׁנֵאמַר: אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעִמְדָה עִמּוֹ⁷. וְכֵן חֵיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו וּבְנֹתָיו⁸. בְּמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמַר: אִם פֶּעַל אִשָּׁה הוּא, וְיִצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ, שְׁפִינָן שְׁנִקְנָה זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אִשְׁתּוֹ? אֲבָל לֹא פָּא לְלַמֵּד אֶלָּא שֶׁהָאָדוֹן חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ⁹. וּבְמוֹכֵר עֲצָמוֹ נֶאֱמַר: וְיִצְאָ מֵעִמְךָ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ¹⁰. וּבְנִמְכָר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים נֶאֱמַר: וְיִצְאָ בְּשַׁנְתָּ הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ. אַחֲדָה¹¹ אִשָּׁה וּבָנִים שְׁהִי לּוֹ בְּשַׁעַת מְכִירָה, אוֹ אִשָּׁה וּבָנִים שְׁהִי לּוֹ אַחַר מְכִירָתוֹ. וְהוּא¹² שְׁנִקְנָה מִדַּעַת הָאָדוֹן; אֲבָל אִם לָקַחָה שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ.

(2) בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3) קידושין כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא דרשב"י שמות כא, ג, וב'ספרא' בהר פרק ז הלכה ג. (4) שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא שם). (5) אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה - מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). ואלמלא נתמעטו שתי אלה, היינו אומרים שחייב לזון אותן, ואע"פ שהעבד עצמו אינו חייב במזונות ארוסתו - כיון שנוהג הוא לתת לה מזונות - היה אפשר לחייב את האדון (אור-שמת, ועיין רמב"ן על התורה שמות כא, ג). (6) במכילתא דרשב"י שם מפורש: "גרושה וחלוצה לכהן הדייט", והרי חלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). (7) מכילתא דרשב"י שם. שאם היא אסורה עליו, חייב הוא להוציאה. ואף זו שאיסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב הוא להוציאה. (8) קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין רבינו עד איזה גיל חייב במזונותם. וראה בכסף-משנה. ומסתמית לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחיוב הוא כל זמן שאן להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים ממש (משנה-למלך). [ואע"פ שגם על העבד עצמו אין חיוב מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת נג) - כיון שהעבד נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד]. (9) קידושין שם, ומכילתא שם. (10) קידושין ומכילתא שם, וספרא בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה,

58) קידושין כ: מימרת אביי או רב אשי כפי נוסחת המאירי שם, ראה למעלה הערה לח. (59) למעלה הלכה ז. (60) שאם לא היה כן בשעת הקנין, הרי כבר נאמר בהלכה הקודמת, שמחשבין להקל כפי שהיה בשעת הקנין, ועיין שם בגמרא. (61) ומה שנתן חמשים על החצי הראשון - נתן, שהרי גואל לחצאין.

1 יא. הָרִבֵּי⁶² שְׁמַחַל לְעֶבֶד עַל הַכֶּסֶף שֶׁנִּשְׁאַר לּוֹ לְעַבֵּד כְּגִדּוֹ - אֵינוֹ מְחֻלָּל לּוֹ⁶³, עַד שְׁיִכְתֹּב לּוֹ שְׁטָר שְׁחֹרָר. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁקָּנָהוּ בְּשָׂשִׁים, וְעַבֵּד שְׁנָה אוֹ שְׁנַתַּיִם, וְאָמַר לּוֹ: שְׁאַר הַדְּמַיִם מְחֻלֵּין לָךְ, לָךְ לְדַרְכָּךְ! - לֹא נִפְטָר מִשְׁעִבּוּדוֹ עַד שְׁיִכְתֹּב לּוֹ שְׁטָר.

(62) קידושין טז. והסברתה על-ידי רבא. (63) שעבד עברי גופו קנוי לאדונו, ואין מחילה אלא על שעבוד חוב, ולא על קנין הגוף.

6 יב. אָדוֹן⁶⁴ שְׁמַת: אִם הֵנִיחַ בֶּן זָכָר - הֲרֵי⁶⁵ הַעֶבֶד⁶⁶ עוֹבֵד הַבֵּן⁶⁷ עַד סוֹף הַשָּׁשִׁים⁶⁸, אוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנִים שְׁמֹכֵר עֲצָמוֹ לְהָיִת⁶⁹, אוֹ עַד שְׁיִפְגַּע בּוֹ יוֹבֵל, אוֹ עַד שְׁיִגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיִתֵּן הַשְּׂאָר; אֲבָל אִם לֹא הֵנִיחַ בֶּן זָכָר - הֲרֵי זֶה יִצְאָ לְחֵרוֹת, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבֵּת וְלֹא אֶת הָאָח, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׁאֵינוֹ עוֹבֵד שְׂאָר הַיּוֹרְשִׁין⁷⁰. וְהַנְּמָכָר לְגַר צָדֵק⁷¹ אוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷² - אֲפָלוּ הַבֵּן⁷³ אֵינוֹ עוֹבֵד, אֶלָּא בֵּינָן שְׁמַת הָאָדוֹן יִצְאָ לְחֵרוֹת. נִמְצְאָתָה אוֹמֵר, שְׁעַבֵּד עֲבָרֵי נִקְנָה⁷⁴ כְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁטְר⁷⁵, וְקוֹנָה אֶת עֲצָמוֹ בְּחִמְשָׁה דְּכָרִים: בְּשָׁנִים⁷⁶, אוֹ בַּיּוֹבֵל, אוֹ בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, אוֹ בְּשִׁטְר שְׁחֹרָר⁷⁷, אוֹ בְּמִיתַת אָדוֹן בְּלֹא בֶּן⁷⁸; וּבְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ בְּגַר - אֲפָלוּ הֵנִיחַ בֶּן⁷⁹. מִצְוָה לִזְמַר לּוֹ יִצְאָ בְּשַׁעַת יִצְאָתוֹ⁸⁰. אִף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לּוֹ - הָרִי הוּא יִצְאָ בְּחֵנָם, וְאֵינוֹ צָרִיף שְׁטָר. אֲפָלוּ חָלָה וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצְאֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חֵיב לּוֹ כְּלָוִם; שְׁנֵאמַר: יִצְאָ לְחַפְּשֵׁי חֵנָם⁸¹.

(64) שם יז: בברייתא, ובגמרא למדו זאת מן הכתובים. (65) שם בברייתא. (66) ולא האמה, ראה להלן פ"ד הלכה ד. (67) שנאמר שש שנים יעבוד, אפילו לבן (גמרא שם). (68) במכרוהו בית-דין, שאינו נמכר אלא לש. (69) והוא הרי יכול למכרו את עצמו אפילו ליותר משש (למעלה הלכה ג). (70) שם בברייתא: "ועבדך שש שנים, לך ולא ליורש". (71) וכל-שכן גר תושב. בבבא-מציעא עא. השווה דין גר צדק כדין הגוי, וראה כסף-משנה כאן, ולמעלה הלכה ז והערה לט. (72) בברייתא, קידושין שם. והוא-הדין לגר תושב, וכל-שכן הוא מגר צדק (כסף-משנה). (73) [בגר צדק, המדובר אפילו בבן שהורתו ולידתו בקדושה, שאם לא כן הרי אין הגר יורש את אביו הגר כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין שם, ופ"ו מהלכות נחלות הלכה י), ועיין כסף-משנה]. (74) קידושין יד: במשנה. (75) כאן לא חילק רבינו בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין, הרי ששניהם נקנים בכסף ובשטר, וראה למעלה הערה ג. (76) שש שנים במכרוהו בית-דין, או לפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה.
וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א.

- ד. אין²⁶ עבד עברי מתר בשפחה פנענית עד שתהיה
לו אשה וישאלית ובנים²⁷; אבל אם אין לו אשה
ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה פנענית²⁸. ודבר זה
קבלה²⁹ הוא. אפלו היה הנמכר פהן³⁰ - הרי זה מתר
בשפחה פנענית כל ימי עבדותו³¹.

(26) קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. (27) כלומר, שתהיה
לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך,
אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך).
(28) אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור
בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. (29) דברים שקיבלו
איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא
כפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא,
בגפו יצא" - "אם יחידי נכנס, יחידי יצא". ועיין רדב"ז.
(30) אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד
שמואל (שם כא): שהלכה כמותו בעניני איסור. (31) ראה
למעלה הלכה ג. והערה כא.

- ה. אם³² היו לו אשה ובנים, אף על פי שמוסר לו
רבו שפחה פנענית - אינו יכול להפרישו מאשתו
ובניו; שגאמר: אשתו עמו³³. ואינו³⁴ יכול לתן לו
שתי שפחות, ולא³⁵ לתן שפחה אחת לשני עבדיו
העברים פדרן שנותן לפנעניים³⁶; שגאמר: יתן לו
אשה³⁷. נרצע שמסר לו רבו שפחה פנענית, והגיע
יובל, והיה רבו מסרב בו לצאת, ואינו רוצה לצאת,
וחבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה³⁸.

(32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם.
(33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא
מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו".
ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו
ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. (34) מכילתא
דרשב"י שם. (35) שם. (36) כמו שכתב רבינו בפ"ד
מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. (37) אשה אחת ולא
שתיים. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחת הפקר.
וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה-
למלך. (38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן
הוא בבבא-קמא כח. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר
יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא
עביד איניש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות
סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ
שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא
לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן
פירושו של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא
(משנה-למלך).

- ו. המוכר³⁹ עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית
דין, ועבד שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע,
ועובר⁴⁰ עד שנת היובל, או עד שימות האדון.

נד). [ואע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא
"בניו", ובמוכר עצמו ובמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא
"אשתו" - צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר
- שכיר", שבכולם חייב גם במוזנות אשתו וגם במוזנות
בניו]. (11) מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר
"אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" - "שתי נשים כאן
(אשה ו"אשתו") - אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת
משלקחו רבו" (שם). (12) מכילתא דרשב"י וספרא שם.

- ב. אף על פי שהאדון חבב במוזנות אשתו ובניו -
אין לו במעשה ידיהם פלוס¹³, אלא הרי מעשה
האשה ומציאתה לבעלה. וכל שזוכה הבעל
באשתו¹⁴ - זוכה זה, אף על פי שהוא עבד עברי¹⁵.

(13) מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם.
ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן).
(14) לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פי"ב
מהלכות אישות הלכה ג. (15) שנאמר: "אם בעל אשה
הוא" - "הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי
במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי
במציאתה וירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

- ג. מי שמכרוהו בית דין¹⁶ - יש¹⁷ לרבו לתן לו
שפחה פנענית. בין האדון בין בנו¹⁸ של אדון, אם
מת אביו - הרי זה נותן לו שפחה. וכופוהו¹⁹ על זה,
כדי שילידי ממנה²⁰ עבדים²¹. והרי היא מתרת לו
כל ימי עבדותו²²; שגאמר: אם אדניו יתן לו אשה
וגומר²³. והמוכר עצמו - אסור²⁴ בשפחה פנענית
פשאר כל ישראל²⁵.

(16) ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא-קמא
בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. (17) כלומר,
הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י).
(18) מכילתא דרשב"י, שם. (19) קידושין טו. וראה להלן.
(20) [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך - עבד עברי
עובד בין ביום ובין בלילה - מכאן שרבו מוסר לו שפחה
כנענית" - הרי שכל עיקר מסירת שפחה כנענית לעבד עברי,
הוא כדי להוליד ולדות]. (21) שהרי נאמר "האשה וילדיה
תהיה לאדוניה" ומכאן שוולד שפחה כמותה (קידושין סו:
וסח.). (22) כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן,
שוב אינו עבד - כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת
הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא,
הכל מודים בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה". וראה
באור-שמח]. (23) מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית.
(24) קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. (25) שאסורים
בשפחה כנענית מדברי סופרים (פי"ב מהלכות איסורי ביאה
הלכה יא). ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר
עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית
בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא
שחכמים גזרו עליה, ובמכרוהו בית-דין שמפורש בתורה
שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין
בחמרא וחיי לסנהדרין יט). וזוהי כוונת רבינו בהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 בִּין אֶצֶל דְּלֶת בֵּין אֶצֶל מְזוּזָה; וּמֵהַ 62 מְזוּזָה 63
17 כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת 64, אִף דְּלֶת כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת 65; אֲבָל
18 הַרְצִיעָה - בְּדֶלֶת, אִף עַל פִּי שְׂאֵין שֵׁם מְזוּזָה 66.
19 הָאֲדוּן 67 הוּא שְׂרֹצֵעַ בְּעַצְמוֹ; שְׂנֵאֲמַר: וְרָצַע אֲדָנָיו
20 - לֹא בָנוּ וְלֹא שְׁלַחְנוּ וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאֵין 68
21 רוֹצֵעִין שְׂגֵי עֲבָדִים כְּאֶחָד, שְׂאֵין 69 עוֹשִׂין מְצוֹת
22 חֻבֵּלוֹת חֻבֵּלוֹת 70.

50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). (51) אהבתי את
אדוני וגו' (רדב"ז). (52) ראה להלן הלכה י. (53) קבועים
בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים
מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. (54) לא צויין המקור
לכך. (55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו)
וקידושין טו. (56) היינו, בתנוך ולא בעור הרך (אליה). וכן
מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין
עבד כהן נרצע שלא יעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין
הכהן נעשה בעל מום על-ידי-זה. (57) קידושין שם
בברייתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף
כל של מתכת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של
מתכת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). (58) אך לא יגע
בדלת (קידושין כב: בברייתא). (59) היינו, שמה שכתוב
בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין
ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה,
אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה
להיות עומדת כדוגמת המזוזה. (60) וזה הדבר הראשון.
(61) העבד. (62) וזהו הדבר השני. (63) מכילתא ומכילתא
דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בברייתא.
(64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). (65) קבועה
בבנין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבנין. (66) מכילתא
דרשב"י שם. (67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם.
(68) סוטה ח. בברייתא. (69) כן בברייתא שם.
(70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשא,
ורוצה להפטר מהם מהר.

23 י. וְאִם אָמַר לְיֹאמֵר הָעֶבֶד - עַד שְׂאֵימַר וְיִשְׁנָה 71.
24 הָעֶבֶד - עַד שְׂאֵימַר כְּשֶׁהוּא עֶבֶד; אֲבָל אִם אָמַר
25 אַחַר שֵׁשׁ - אֵינוֹ נִרְצָע, עַד שְׂאֵימַר וְיִשְׁנָה בְּסוּף
26 שֵׁשׁ 72 בְּתַחֲלֵת פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה 73. כִּיצַד? כְּגוֹן
27 שְׂנֵשְׂאָר מִן הַיּוֹם שֶׁהוּא פְּרוּטָה מִדְּמֵי מְכִירָתוֹ אוֹ תָּתַר
28 מְעַט. אֲבָל אִם נִשְׂאָר פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה 74 - הֲרִי
29 זֶה פְּאוּמֵר אַחַר שֵׁשׁ.

(71) קידושין כב. בברייתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י,
ו'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יז). (72) [בכתב-יד מינכן
בקידושין שם: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר", עד שיאמר
וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש
ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר
העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו
נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר
בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד",
עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא
אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן:

(39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר,
ראה למעלה הלכה ג. (40) משנה, שם יד:

1 ז. אִף עַל פִּי שֶׁהֵנִיחַ בֶּן - אֵין הַנְרָצֵעַ עוֹבֵד אֶת
2 הַבֶּן 41. מִפִּי הַשְּׂמֹרֵעָה 42 לְמַדּוּ 43: וְעֶבְדוֹ - לוֹ וְלֹא
3 לְבָנוּ; לְעַלְמָם - לְעוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל 44. נִמְצְאָתָה לְמַד,
4 שֶׁהַנְרָצֵעַ אֵינוֹ קוֹנֵה אֶת עַצְמוֹ אֲלָא פְּיֻבָּל וּבְמִיתָת
5 הָאֲדוּן 45.

(41) קידושין יז: וכא: (42) המסורת. (43) שם כא:
(44) אבל לא במובנו של "נצח" או עולמית. (45) אבל לא
בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

6 ח. עֶבֶד 46 עֲבָרֵי כֹהֵן אֵינוֹ נִרְצָע, מִפְּנֵי שְׂנַעֲשֶׂה בְּעַל
7 מוֹם 47. וְהֲרִי הוּא אוֹמֵר: וְשָׁב אֶל מְשֻׁפְּחָתוֹ 48 -
8 לְחֻזְקָה שֶׁהֵינִי בָּהּ, וְאֵינוֹ שָׁב לְשִׁרְרָה 49 שֶׁהֵינִי בָּהּ.

(46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר
בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של אונן
(להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן
ברבי). וכיון שניקב סחוס האונן הרי הוא בעל מום (בכורות
לו. ופ"ו מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). ובירושלמי
(קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן
הכרשינה" (= שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב
כשיעורי כרשינה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם)
ומתיר: "שמא יבוא לידי כרשינה", ועיין משנה-למלך.
[ומדברי רבינו שכתב סתם "שנעשה בעל מום", נראה שאין
זה חשש שמא יבוא לידי כרשינה, אלא הוא נעשה בעל מום
בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי
בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכיון
שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב
לענין רציעה. הוי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו
ככרשינה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין
סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב
(אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר
של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת.
שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין
כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין,
הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי
הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אביי בסוכה שם, החולק
על 'מיגו' זה]. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר
המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה
לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה,
י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו.). (49) מכות יג. כרבי
יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ו מהלכות רוצח הלכה יד.

9 ט. כִּיצַד רוֹצֵעִין? מְבִיאֵו לְבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֻשָׁה 50,
10 וְאוֹמֵר דְּבִרְיוֹ 51 לְפָנֵיהֶם. וּמְגִישׁוֹ לְסוּף שֵׁשׁ 52 אֶל
11 הַדְּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין בְּבִנְיָן 53. בֵּין
12 דְּלֶת וּמְזוּזָה שֶׁל אֲדוּן בֵּין שֶׁל כָּל אֲדָם 54. וְנוֹקֵב אֶת
13 אֲזָנוֹ הַיְמָנִית 55, בְּגוּפָה שֶׁל אֲזָן 56, בְּמַרְצֵעַ שֶׁל
14 מַתְּכַת 57, עַד שֶׁיִּגְיעַ לְדֶלֶת 58; שְׂנֵאֲמַר: וְנִתְּתָה כְּאֲזָנוֹ
15 וּבְדֶלֶת. וְלֹא נֵאֲמַר מְזוּזָה 59, אֲלָא 60 שֶׁהֵינִי עוֹמֵד 61

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). 77] אין ללמוד זאת מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים שהעבד אומר, ויתכן כי לבו בל עמו. אבל כאן זוהי עדות התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את אדוני", וראה משנה-למלך]. 78) זו היא בעיא בגמרא שם, וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם שווים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהבעיא לא נפתרה - פסק רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וב"ק תפארת].

"אם אמור יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן אינה בכ"ש שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו נרצע, שנאמר לא אצא חפשי". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים (ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה, שאז עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה בעודנו עבד]. 73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה, והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו למעלה הלכה ט שרצועים אותו מעומד, מוכח מזה שרצועים בליה, ושלא כדברי ה'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, טו). וראה בכסף-משנה]. 74) [בעת אמירה ראשונה, כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר, כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק "לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו, שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא להשמיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

- יב. מה⁷⁹ בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר עצמו - אינו נרצע, ומכרוהו בית דין - נרצע⁸⁰.
 מוכר עצמו - אסור⁸¹ בשפחה פנענית, ומכרוהו בית דין - רבו מוסר לו שפחה פנענית. מוכר עצמו - נמכר לעובד פוכבים, ומכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא לישׂראל⁸²; שנאמר: פי ימכר לך אחיך - אין בית דין מוכרין אותו אלא לך⁸³. מוכר עצמו - נמכר לישׂש ויתר על שש, מכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא לישׂש⁸⁴. מוכר עצמו - אין מעניקין לו⁸⁵, מכרוהו בית דין מעניקין לו⁸⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוכר עצמו אין מעניקין לו".

בנוגע למצות הענקה, כתב החינוך (מצוה תפ"ב בסופה) שגם בזמן הזה שאין היובל נוהג ואין נוהגים דיני עבד עברי "ישמע חכם ויוסיף לקח שאם שכר מבני ישראל ועבדו .. שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך". והקשה עליו ב'מנחת חינוך' שהוא נגד דעת הרמב"ם כי דבריו אלו יכולים להתקיים רק להדעה שמצות הענקה היא גם במוכר את עצמו וגם במכרוהו בית דין, אבל לדעה שחיוב הענקה היא רק במכרוהו בית-דין, אין לומר שנוהגת גם בזמן הזה מצד המוסר כי אז אין לחלק בין מוכר עצמו ומכרוהו בית-דין, שהלא המוסר מחייב ליתן לשניהם והלא הרמב"ם פסק כדעה הזו שחיוב הענקה הוא רק במכרוהו בית-דין, ולא שכיח "שהרב המחבר (דעת החינוך) יהיה נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא".

ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוהגת רק במכרוהו בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים: (א) ש"אין לך בו אלא חידושו" וכל מה שחידשה תורה הוא חיוב ההענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה ב"מוכר את עצמו".

(ב) החידוש שחידשה תורה "לו ולא למוכר את עצמו" בא

- יא. היתה⁷⁵ לעבד שפחה פנענית ולו ממנה בנים, ולרבו אין אשה ובנים⁷⁶ - אינו נרצע; שנאמר: פי אהבך ואת ביתך⁷⁷. לרבו אשה ובנים, ולו אין אשה ובנים - אינו נרצע; שנאמר: אהבתי את אדני את אשתי ואת בני. הוא אהב את רבו, ורבו אינו אהבו - אינו נרצע; שנאמר: פי טוב לו עמך. רבו אהבו, והוא אינו אהב את רבו - אינו נרצע; שנאמר: פי אהבך. הוא חולה, ורבו אינו חולה - אינו נרצע; שנאמר: פי טוב לו עמך. רבו חולה, והוא אינו חולה, או שהיו שניהם חולים⁷⁸ - אינו נרצע; שנאמר: פי טוב לו עמך - עד שיהיו שניהם בטובה⁷⁹.

75) קידושין שם בכרייתא. 76) יש אומרים כי "בנים" אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך", ו"ביתו זו אשתו" (יומא ב.). אבל בנים לא נכללו בזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעט הענקה למוכר את עצמו.

ואם נלמד כפי האופן השני הרי לא מיעטה תורה הענקה לשכיר שהרי אינו בגדר - "מוכר את עצמו" ממילא אפשר ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה החינוך מהרמב"ם כאן.

ועוד יש לומר ששני אופני ההסברה הנ"ל במצות הענקה תלויים בשני אופני ההסברה שבכללות מצות הענקה.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו. (ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו של העבד.

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד לאחר מצות צדקה, ומזה משמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני היינו צדקה. ועל פי זה אין הכרח לומר שהחינוך "נוטה מדעת הרמב"ם" כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו בית-דין (שההענקה לו היא מצד צדקה) גם הענקה לשכיר בזמן הזה מצד המוסר והטוב.

(על פי לקו"ש ח"ט ע' 153)

(79) דברי סיכום של רבינו. (80) למעלה הלכה ו. (81) למעלה הלכה ג. (82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. (83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, וצ"ע. (84) למעלה פ"ב הלכה ב"ג. (85) כדעת תנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר, ודרשו כן ממה שנאמר "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו" (שם טו). וראה במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. (86) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגניבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למוכר עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידים ריקניות ("יקר תפארת' להרדב"ז).

1 יג. מפני השמועה למדו, שאין האשה נרצעת. וכן
2 נראה מענין הפתוב, שהרי אמר בנרצע: אהבתי את
3 אדני את אשתי ואת בניו. ומהו? שפ"א: ואלו
4 לאמתך תעשה כן? להעניקו. שפ"א: שפ"א: שפ"א:
5 עשה להעניק עבד עברי, כן מעניק אמה העבריה.

(87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" - "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר שלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוה לו לרבינו להביא מ"אהבתי את אשתי וגו'". (88) כל השקלא-וטריא ב'ספרי' ובקידושין יז: (89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, שהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. (90) ואם כן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה

שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

יד. כל המשלח עבדו ואמתו ריקם - עובר פלא
7 תעשה, שנאמר: לא תשלחנו ריקם. והרי הפתוב
8 נתקו לעשה⁹¹, שנאמר: העניק תעניק לו. אהד⁹²
9 היוצא פסוף שש⁹³, או שיוצא ביובל, או במיתת
10 האדון⁹⁴, וכן האמה העבריה שיוצאת באחד מקל
11 אלו או בסימניו⁹⁵ - הרי אלו מעניקין להם⁹⁶. אבל⁹⁷
12 היוצא בגרעון פסוף - אין מעניקין להם. שנאמר:
13 וכי תשלחנו חפשי מעמך; וזה לא שלחו חפשי,
14 אלא העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבד בהן
15 ואחר כך יצא⁹⁸. העניק תעניק לו מצאנף מגרנף
16 ומיקבף - בענין⁹⁹ צאן גרן ויקב, דברים שיש בהם
17 ברכה¹⁰⁰ מחמת עצמן¹⁰¹, הוא שחייב להעניק לו מהם;
18 אבל הפספים והגרנפים¹⁰² - אינו חייב לתן לו מהם¹⁰³.
19 ובמה¹⁰⁴ נותן לו? אין פחות משהו שלשים סלע¹⁰⁵,
20 בין ממין אחד בין ממנין הברה¹⁰⁶; כשלשים¹⁰⁷ של
21 קנס העבד, שנאמר בו: יתן לאדניו¹⁰⁸. בין שנתברך
22 הבית בגללו בין שלא נתברך; שנאמר: העניק תעניק
23 לו - מקל מקום. אם כן¹¹⁰, למה נאמר: אשר ברכך?
24 הפל לפי הברכה תן לו¹¹¹.

(91) כתב כן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי הענקה - שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה - שוב אינו מצווה לשלחה (חולין קמא. במשנה), אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לאו הניתק לעשה - אין לוקין עליו. (92) 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: (93) למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש, כבסמוך. (94) בלא כן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבן (למעלה הלכה ז). (95) סימני נערות. (96) אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין הענקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. (97) כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. (98) ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. ויתכן גם ששחררו מרצון אף הוא בא על-ידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-רוח וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך". (99) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כענין. (100) ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן ויקב (קידושין יז. בברייתא). (101) שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פרדות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). (102) "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו כספים שעומדים לעיסקא ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("יקר תפארת' להרדב"ז). (103) כלומר, אם אין לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחיך" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מז.), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. (122) שם מג.

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נתבארו בו דיני מכירת אמה עבריינה ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעוד, לו ולבנו.

- א. אָמָה² הַעֲבֵרִיָּה הִיא הַקְּטָנָה³ שֶׁמְכָרָה אֶבְיָהָ⁴.
 9 וּמְשַׁתְּבֵיָא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אַחַר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה⁵.
 10 וְתַעֲשֶׂה נְעִרָה⁶ - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכְרָהָ⁷, אִף עַל פִּי
 11 שְׁעֵרֶיךָ יֵשׁ לָהּ רְשׁוֹת בָּהּ, וְיֵשׁ לָהּ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי
 12 שְׁיִרְצָהָ⁸. אִף⁹ הַקְּטָנָה שֶׁהִיא אֵילֻוּנִית¹⁰ בְּסִמְנֵיהָ¹¹
 13 וְאֵינָה רְאוּיָה לְהִבָּאֵת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹² - יֵשׁ לְאֶבְיָהָ
 14 לְמַכְרָהָ¹³ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה¹⁴. אֲבָל¹⁵ הַטְּמוּם¹⁶
 15 וְהַאֲדָרֹגִינֹס¹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא כְּעֶבֶד¹⁸ עֲבָרִי וְלֹא
 16 כְּדִין הָאָמָה הַעֲבֵרִיָּה¹⁹.

2) כתובות מ: במשנה. 3) עד גיל שנים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א). 4) שאילו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, 1). 5) ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג). 6) והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב). 7) משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, ויצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר (ערכין כט:). 8) כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. 9) קידושין ד. בברייתא ופירושה בגמרא שם. 10) מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. 11) כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו). 12) כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילוניות ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. 13) ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערות, אין בה דין מכירה (גמרא שם). 14) היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילוניות, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. 15) תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. 16) אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). 17) שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). 18) שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. 19) שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למוכרו.

- ב. אֵינִי²⁰ הָאָב רְשָׁאִי לְמַכְרָתָּהּ בְּתוֹ, אֶלְא אִם פֶּן
 18 הָעֵנִי וְלֹא נִשְׁאָר לָהּ פְּלוּס, לֹא קָרַקַע וְלֹא
 19

אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהענקה כלל. וראה במשנה-למלך. (104) שם יז. בברייתא. (105) כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה (עירובין מו: - משנה-למלך). (106) כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה-למלך). (107) ההשוואה בגמרא שם. (108) וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתינה - נתינה" (קידושין שם). (109) 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אלעזר בן עזריה. (110) 'ספרי' וגמרא שם. (111) אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על הענקתו, ואם לאו - אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

טו. אִם¹¹² בָּרַח¹¹³, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרֵחַ, וְיָצָא לְחֵרוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲנִיקוֹ; שְׁנַאֲמַר: וְכִי תִשְׁלַחְנוּ וְגוֹמְרֵי¹¹⁴. עֲנָק¹¹⁵ עֶבֶד עֲבָרִי - לְעַצְמוֹ, וְאֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבָה הֵימָנוּ¹¹⁶. וְעֲנָק¹¹⁷ אָמָה הַעֲבֵרִיָּה, וְכֵן מְצִיאתָהּ¹¹⁸ - לְאֶבְיָהָ¹¹⁹. וְאִם מֵת אֶבְיָהָ קִדֵּם שְׁכִיבֹא לְיָדוֹ¹²⁰ - הֲרִי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ, וְאֵין לְאֶחְיָה בָּהֶם פְּלוּס¹²¹; שְׁאֵין אָדָם¹²² מוֹרִישׁ זְכוּת שְׁיֵשׁ לָהּ בְּבִתּוֹ לְבָנוֹ.

(112) קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז.). (113) שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכ"ה למעלה פ"ב הלכה ד). (114) כלומר, אע"פ שיציאתו על-ידי היובל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). (115) שם טז: בברייתא. (116) שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז:). ומשמע שאף לאחר שבאה הענקה ליד העבד, אין בבעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין הארון חייב להגבות את ההענקה לבעל-חוב, שמשמע מדבריו שלאחר שבא לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת רבא"ה (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא הדין להענקה, וראה במשנה-למלך). (117) ברייתא שניה, שם. (118) [בעודה אמה (פ"ט"ז מהלכות אבידה הלכה יג), ומקור הדברים מהברייתא שם]. (119) [זכותו בענק הוא זכותו במציאתה, ולא כזכותו במעשה ידיה (כתובות מו:). ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.) - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיעה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מז.), וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהענקות מעין אלה, שוודאי דינן כמציאה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. (120) כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. (121) [אף שלענין מעשה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות יעוד קודמת למצות פדיה"

והדין הוא ש"אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין כדי שתהיה ראויה ליעוד" (ה"א).

מכאן נראה גודל הכבוד והעילוי של בת ישראל שבכדי למכור עבד מספיק שאם גב ו"אין לו ונמכר בגנתו", אבל באמה עבריה נאמרו כמה וכמה תנאים: האחד שאינה נמכרת בגנתה, ורק אם אביה עני ולא מצא מה יאכל ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו, רק אז מותר לו למכור את בתו לאמה לזמן קצר כדי שתסייע בפרנסה וגם אח"כ יוצאת בסימנים. ובנוסף, אין למכרה למי שאין לו יעוד עליה ואינו יכול לשאתה לאשה כי בבת ישראל נראית בגלוי תכליתה, עניין החתונה והקמת בית בישראל.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 372)

47) קידושין יח. כברייאתא וכפירושה על ידי רב ששת.
48) ראה לקמן הלכה ט, שהיעוד כאירוסין ואינו כנישואין.
49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא יעדה והפדה", הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים הייעוד. 50) שאף הפדייה היא מצוה, ראה בספר המצוות, עשה רלד. 51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. 52) לשון זו אינה כברייאתא שם, אבל נזכרה שם ה: כברייאתא, לעניין קידושי אשה. 53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא כרבי יוסי בר יהודה. 54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה, שתמורתה פרוטה. 55) והרי זה דומה למקדש מעכשיו ולאחר שלושים יום, שמקודשת לסוף שלושים יום למפרע. 56) ברייתא שם, כלשונה. 57) מסכת עבדים פרק א הלכה ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. 58) ולא אותה ואת חברתה. 59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש, שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. 60) בשמות (כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל איבך בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין הייעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח).

ח. אין⁶¹ האדון מיעד אמה העבריה לא לו ולא לבנו אלא מדעתה⁶², אף על פי שפבר קבל אביה מעותיה⁶³; שהרי⁶⁴ הוא אומר: יעדה - מדעתה⁶⁵. ואם⁶⁶ מת האדון - אין בנו יכול ליעדה לו, שהרי יוצאה לחרות במיתת האדון⁶⁷.

61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי אייבו בשם רבי ינאי. 62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל שכן) וראה להלן הלכה יב. 63) כדברי רב נחמן בר יצחק שם. 64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. 65) יעדה לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: ידעה - יעדה, כמו כבש - כשב, שמלה - שלמה (תורה תמימה שם). 66) הוא דבר

כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנים" וימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. 43) ככל נערה. 44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנים אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילונית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. [והמדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילונית ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור בגורת. ואין אנו אומרים שנעשית איילונית למפרע ולא הייתה מכירתה מכירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה סריס למפרע, והוא הדין לאיילונית. וכן נראה מדבריו בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע-ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ו].

1. אין אמה העבריה יוצאה פראשי איברים;
2. שנאמר: לא תצא פצאת העבדים. וכן עבד עברי,
3. אם הפיל לו שנו או סמא לו עינו - משלם לו פדיון
4. החובל בחברו, כמו שבארנו בהלכות חובלים.
5. נמצאת למד, שאמה העבריה נקנית בשני דברים:
6. בכסף או בשטר; וקונה עצמה בששה דברים:
7. בשנים, וביובל, ובגרעון כסף, ובשטר שחרור,
8. ובמיתת האדון, ובסימנין.

45) פרק ד הלכה י. אבל לחירות אינו יוצא שהוקש עברי לעבריה (מכילתא משפטים פרשה א, וכאן בפרשה ג נתקצרו הדברים), וראה בכסף משנה ולחם משנה כאן. 46) ואילו עבד עברי אינו קונה עצמו אלא בחמישה דברים בלבד, לפי שאינו יוצא בסימנים. ראה למעלה פרק ב הלכה יב.

9. ז. יעד⁴⁷ אותה האדון לעצמו או לבנו - הרי היא
10. כשאר ארוסות⁴⁸, ואינה יוצאה באחד מפל אלו,
11. אלא במיתת הבעל או בגט. ומצות⁴⁹ יעוד קודמת
12. למצות פדייה⁵⁰. כיצד⁵¹ מצות יעוד? אומר לה בפני
13. שנים: הרי את מקדשת לי, הרי את מאוסת לי, הרי
14. את לי לאשה⁵²; אפלו⁵³ בסוף שש סמוף לשקיעת
15. החמה⁵⁴. ואינו צריך לתן לה פלוס, שמענות
16. הראשונות לקדושין נתנו⁵⁵. ונוהג⁵⁶ בה מנהג
17. אישות, ואינו⁵⁷ נוהג בה מנהג שפחות. ואינו מיעד
18. שתים פאחת; שנאמר: יעדה. וכיצד מיעדה לבנו?
19. אם היה⁵⁸ בנו גדול⁵⁹, ונתן רשות לאביו ליעדה לו
20. - הרי האב⁶⁰ אומר לה בפני שנים: הרי את מקדשת
21. לבני.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושפחתו העבריים. וראה בכסף-משנה למעלה פרק ב הלכה יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. (79) במכילתא דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, "ולנכרי לא ימשול למכרה" - (לחוקים. 80) כן הוא במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד). (81) במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה העבריייה שהוא רשאי לייעדה לו ולבנו, אינו רשאי למכרה, עבד עברי שאין לו בו רשות כלל, על אחת כמה וכמה". וראה בכסף משנה.

15 יא. אִין אָמָה הָעֲבֵרִיָּה נִמְכַרְתָּ אֶלָּא לְמִי שְׂיֵשׁ לָהּ
16 עָלֶיךָ אוּ לְבָנֶיךָ⁸² קְדוּשִׁין, כְּדִי שִׁתְּהָא רְאוּיָה לְיַעוּד.
17 פִּינְיָד? מוֹכְרָא⁸⁴ אָדָם אֶת בְּתוּ לְאֲבִינֵי⁸⁵; שְׂאָף עַל פִּי
18 שְׂאִין הָאָדוֹן יְכוּל לְיַעְדָּה לֵּךְ⁸⁶ - רְאוּיָה הִיא לְבָנוּ,
19 שְׁהֵרִי הָאָמָה בֵּת אַחִיו. אֲבָל אִינוּ יְכוּל לְמַכֵּר אֶת
20 בְּתוּ לְבָנוּ; מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְאָדוֹן, שְׁהֵרִי הִיא
21 אַחֲתוֹ, וְלֹא לְבָנוּ, מִפְּנֵי שְׁהִיא אַחֲתוֹ אֲבִיו.

(82) קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר.
(83) אף על פי שהוא עצמו אינו יכול לייעדה - שמספיק אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). (84) שם כ. ברייתא ראשונה, וכפירושה בגמרא. (85) ויש לו בן, כדלהלן.
(86) שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, ט').

22 יב. יֵשׁ⁸⁷ לְאָדָם לְמַכֵּר בְּתוּ לְפִסְוִלִין, כְּגוֹן אֶלְמָנָה⁸⁸
23 לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט; שְׂאָף עַל
24 פִּי שְׁהֵן בְּלָאוּ, קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּהֵן⁸⁹.

(87) שם יח: בברייתא. (88) מן האירוסין אבל אלמנה מן הנישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט).
(89) כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה לבן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת).

25 יג. הַמְקַדְשׁ⁹⁰ אֶת בְּתוּ כְּשִׁהִיא קְטָנָה, וְנִתְאַרְמְלָה אוּ
26 נִתְגַּרְשָׁה - אִינוּ יְכוּל לְמַכְרָה; שְׂאִין אָדָם יְכוּל לְמַכֵּר
27 אֶת בְּתוּ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת. אֲבָל מוֹכְרָה לְשִׁפְחָה
28 אַחֵר שִׁפְחוֹת. פִּינְיָד? מְכַרָּה לְשִׁפְחוֹת תַּחֲלָה, וְיַעְדֵּד⁹¹
29 אוֹתָהּ הָאָדוֹן, וְיִמַּת הָאָדוֹן אוּ גִרְשָׁה, וְחִזְרָה לְרִשׁוֹת
30 הָאָב כְּשִׁהִיא קְטָנָה - הֲרִי הָאָב מוֹכְרָה פְּעַם שְׁנִיָּה⁹²,
31 אִפְלוּ לְכַהֵן⁹³. וְכֵן אִם נִפְלָה לְפָנֵי יָבָם מִן הַיַּעוּד,
32 וְחָלַץ לָהּ⁹⁴, אָף עַל פִּי שְׁהִיא חִלּוּצָה פְּסוּלָה מִפְּנֵי
33 שְׁהִיא קְטָנָה⁹⁵ - הֲרִי נִפְסְלָה מִן הַפְּהִנָּה⁹⁶; וְיֵשׁ לוֹ
34 לְמַכְרָה לְכַהֵן⁹⁷, הוֹאִיל וְקְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּמוֹ
35 שְׁנִתְבְּאָר⁹⁸.

(90) קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא וכרבי עקיבא הדורש "לא ימשול למכרה בכגדו בה" - "כיוון שפירש טליתו עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש

פשוט (כסף משנה). (67) משמע שלולא זה היה יכול לייעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב דווקא.

1 ט. הַיַּעוּד⁶⁸ - פְּאָרוּסִין⁶⁹, וְאִינוּ פְּנִשׁוּאִין. לְפִיכָף⁷⁰,
2 אִינוּ מִשְׁמָא לָהּ⁷¹ וְלֹא יִרְשָׁנָה⁷² וְלֹא מִפְּרִי⁷³ נְדִיבָהּ
3 עַד שֶׁתִּכְנַס לְחִפְּהָ. וְאִם שְׁלֹשׁ אֲלָהּ⁷⁴ לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ
4 - לֹא יַעְדָּה⁷⁵ לוֹ, וְלֹא יַעְדָּה לְבָנוּ, וְלֹא נִפְדִית בְּגִרְעוֹן
5 כֶּסֶף; וְיִצְאָה חֲנָם - בְּהִבָּאת סִימְנִין, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ⁷⁶,
6 יִתֵּר עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שְׁקוּנָה בְּהֵן עֲצָמָה פְּעֻבָּד
7 עֲבָרִי⁷⁷.

(68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוח שנתורה.
(69) כקידושין. (70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין הובאו בגמרא שם. (71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתמטא אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אבל הלכה ז). (72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה (פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א-ג). (73) היינו, לבדו בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט. (74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. (75) מכילתא שם. (76) למעלה הלכה ה. (77) למעלה הלכה ד.

8 י. אִין הָאָדוֹן⁷⁸ יְכוּל לְמַכֵּר אָמָה הָעֲבֵרִיָּה, וְלֹא לְתַנָּה
9 לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין רְחוּק בֵּין קְרוֹב⁷⁹. וְאִם מְכַר אוּ יָתַן
10 - לֹא עֲשֶׂה פְּלוּם⁸⁰. שְׁנִאָמַר: לְעַם נְכָרִי לֹא יִמְשַׁל
11 לְמַכְרָה בְּבִגְדוֹ בָּהּ. וְכֵן עֻבְד עֲבָרִי⁸¹ לֹא יְכוּל לְמַכְרוֹ
12 לְאַחֵר וְלֹא לְתַנּוּ. וְיִרְאָה לִי, שְׁלֹא הַצֵּרֶף הַכְּתוּב
13 לְאִסֵּר דְּבַר זֶה [בְּאָמָה], אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂיֵשׁ לוֹ לְיַעְדָּה
14 לְבָנוּ, לְכַף נְאֻמַּר: לְעַם נְכָרִי לֹא יִמְשַׁל לְמַכְרָה.

- נקודות משיחות קודש -

שורש ורוחניות ענין אמה עברה - "כי ימכור איש את בתו לאמה כו" - הוא ירידת הנשמה בגוף, וכשם שאין למכור אמה למי שאין לו עליה יעוד, כך אין הנשמה יורדת בגוף אם לא שנראית מיד בתחילת הירידה התכלית שהיא לצורך עליה, יחוד הקב"ה וכנסת ישראל - שלימות ענין הדירה לעצמותו ית' בתחתונים.

ולכן דווקא באמה עברה ישנו התנאי של יעוד כי עבודתה של האשה היא שלימות העבודה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, ודווקא היא המביאה חיטים ופשתן לעשות מהם לבושים ומאכלים לאדם שמהם מקבל החיות והכח לעבודת ה' ועד לתכלית השלימות הולדת בנים ובנות על ידי יחוד איש ואישה תכלית השלימות לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(על פי לקו"ש חכ"ו ע' 372)

(78) כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא, ח. ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נקנה (גמרא שם). (4) ברייתא שם. (5) מימרא של שמואל שם. (6) משנה, שם. (7) [אין לקנין כסף מקור בתורה, אבל סברא היא: כשם שיכול למכרו לאחר, כן יכול למכרו לו, כלומר לעבד עצמו. וראה גיטין לט: בברייתא של רבי ובקידושין כג. דברי אביי: "כסף הואיל וקני ליה וכו' מקני ליה"]. (8) נלמד בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה. (9) ברייתא שם כד. (10) שם כב: מימרא של רב אשי. (11) כלומר אף במשיכה, אבל הוא נקנה גם בכסף, בשטר ובחזקה ככל העבדים (יקר תפארת). (12) שקורא לה והיא באה. מה-שאיין-כן בעבד גדול, כיון שיש לו דעת, וכשהוא קורא לו הוא בא על דעת עצמו אינו נקנה במשיכה הנ"ל, אלא בתקפו בכח (שם). (13) כלומר, בספר קנין. והוא כפ"ב מהלכות מכירה הלכה א"ד. (14) ולפיכך לא בא לבאר כאן אלא הדרכים שהוא קונה עצמו בהן, כדלהלן.

"בבגרו בה" - "כיוון שבגד בה", כלומר, שמכרה לשפחה. (91) שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה יוצאת מרשותו של אב. (92) [ראה למעלה הלכה יב, שרבינו סובר שיעוד אינו אישות לעניין זה, שהרי אינו מייעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד]. (93) בדפוס רומי וכתב-יד תימן: לכהן גדול. (94) ושוב מת היבם ובטלה זיקתה. [ואילו יבמה וגירשה, הרי היא נשואה, ושוב אין לאביה רשות בה]. (95) כמפורש בפרק ד מהלכות ייבום וחליצה הלכה טז. (96) כמפורש שם הלכה כו. (97) אפילו לכהן גדול (רדב"ז), וכוונת רבינו לומר: אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן הכהונה והיא מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש למכרה לכהן גדול. (98) למעלה הלכה יב.

18 ב. פִּיֶּצֵד¹⁵ קוֹנֶה אֶת עֲצָמוֹ בְּכֶסֶף? בְּגוֹן שְׁנֵתָן אֶחָד
19 לְרֵבוּ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׂיֵצָא עֲבָדְךָ בְּהֵם
20 לְחֵרוֹת - כִּיִּן שֶׁקָּבַל הָרַב אֶת הַכֶּסֶף אוֹ שָׂוֶה כֶּסֶף¹⁶
21 יֵצָא הָעֶבֶד לְחֵרוֹת. וְאִין צָרִיךְ דַּעַת הָעֶבֶד¹⁷; שְׂזִכּוֹת
22 הִיא לֹא¹⁸, וְזָכִין לְאָדָם שְׂלֵא בְּפָנָיו. וְכִן¹⁹ אִם נָתַן
23 אֶחָד לְעֶבֶד מְעוֹת, וְאָמַר: עַל מְנַת שְׂתֵצָא בְּהֵן
24 לְחֵרוֹת²⁰: אִם רָצָה הָאָדוֹן²¹ לְקַבֵּל הַמְּעוֹת - יֵצָא
25 הָעֶבֶד לְחֵרוֹת; וְאִם לֹא רָצָה - לֹא קָנָה הָעֶבֶד
26 הַמְּעוֹת, שְׂלֵא נָתַן לוֹ אֶלָּא עַל מְנַת שְׂיֵצָא בְּהֵם
27 לְחֵרוֹת. וְאֶחָד הַכֶּסֶף אוֹ שָׂוֶה כֶּסֶף בֵּין לְקִנּוּת²² בֵּין
28 לְהִקְנּוּת עֲצָמוֹ לוֹ.

(15) שם כב: במשנה, כחכמים (ולא כרבי מאיר, ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שם כג.). שלפי דבריהם עבד יוצא בכסף על-ידי עצמו, אם נתנו לו כסף על-מנת שיצא בו לחירות, שבאופן זה לא קנה ממנו האדון (פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג-יד) בשטר על-ידי עצמו, שגיטו וידו באין כאחת, וכמו כן יוצא בין בכסף ובין בשטר - על-ידי אחרים, אף שלא מדעתו, שזכות היא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. ויבואר להלן. (16) [כן נראה בגיטין לט: שאם נתן העבד כומתא (=כובע) לרבו - שיצא לחירות, ומדין כסף הוא, ולא מדין חליפין, שאין העבד יוצא בחליפין, לדעת רבינו. ועיין רמב"ן בחידושי שם, ולהלן הלכה ג ובהערות כא ולג שם]. (17) אבל בעל-כרחו של עבד אין לפדותו (לחם-משנה). (18) שיוצא מתחת רבו לחירות, כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (19) משנה, שם כב: כחכמים. (20) שאם לא התנה כן - כל מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ופ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג). (21) כן מפורש במכילתא (משפטים, סוף פרשה ט) "רבי ישמעאל אומר, עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון, שנאמר והתנחלתם אותם - שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם" (הגר"א יורה-דעה סימן רסז ס"ק טו). (22) שכיון שמקנה עצמו לו בשוה כסף כמבואר למעלה (הלכה א והערה טו), כמו כן יכול לקנותו בשוה כסף.

1 יד. הַמוֹכֵר אֶת בְּתוֹ, וְיֵצָאָה בְּשָׂנִים אוֹ בַּיּוֹבֵל אוֹ
2 בְּגֵרְעוֹן כֶּסֶף, וְעֵדִין הִיא קִטְנָה - יֵשׁ לוֹ לְחִזּוֹר
3 וּלְמִכְרָה פַּעַם שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ⁹⁹.

(99) למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות.

4 טו. הַמוֹכֵר¹⁰⁰ אֶת בְּתוֹ, וְאַחַר כֶּף הַלֶּף וְקִדְּשָׁה
5 לְאַחַר: אִם רָצָה הָאָדוֹן לְיַעַד - מִיַּעַד¹⁰¹; וְאִם לֹא
6 יַעַד הָאָדוֹן לֹא לוֹ וְלֹא לְבָנוֹ - מְשִׁתָּצָא מִרְשׁוֹת
7 הָאָדוֹן וְגִמְרוּ קִדּוּשֶׁיהָ וְהַעֲשָׂה אֵשֶׁת אִישׁ.

(100) קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר רבי יהודה. (101) שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו ולאחר שלושים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה בינתיים, שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם).

8 טז. הַמוֹכֵר¹⁰² אֶת בְּתוֹ, וּפָסַק עַל הָאָדוֹן עַל מְנַת
9 שְׂלֵא לְיַעַד אוֹתָהּ, אִם רָצָה הָאָדוֹן לְיַעַד - מִיַּעַד;
10 שְׂהִתְנָה עַל מַה שְׂפָתוֹב בְּתוֹרָה, שְׂתֵנָּאוּ בְּטָל.

(102) ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר.

פֶּרֶק הַמִּישִׁי

(1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא לחירות.

11 א. עֶבֶד פְּנַעֲנִי² נִקְנָה בְּחֻמְשָׁה דְּרָבִים, וְקוֹנֶה אֶת
12 עֲצָמוֹ בְּשִׁלְשָׁה. נִקְנָה בְּכֶסֶף, אוֹ בְּשֵׁטֶר, אוֹ בְּחִזְקָה³,
13 אוֹ בְּחִלְפִין⁴, אוֹ בְּמִשְׁכָּה⁵. וְקוֹנֶה⁶ אֶת עֲצָמוֹ
14 בְּכֶסֶף⁷, אוֹ בְּשֵׁטֶר⁸, אוֹ בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁹. וְעֶבֶד קָטָן¹⁰
15 - הָרִי הוּא פְּבַהֲמָה, וְנִקְנָה בְּמִשְׁכָּה¹¹ פְּמִשְׁכַּת
16 הַבְּהֵמָה¹². וְכָבֵד בְּאַרְנּוֹ בְּתַחֲלַת סֶפֶר זֶה¹³ כָּל
17 הַדְּרָכִים שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בְּהֵן¹⁴.

(2) קידושין כב: במשנה. כל גוי שנמכר לישראל הרי הוא עבד, אלא שכל העבדים נקראו על שם כנען, שכתוב בו (בראשית ט, כה) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (רש"י שם). (3) משנה, שם. ולמדו זאת משדה אחוזה: כשם ששדה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה, כן עבד כנעני

29 ג. פִּיֶּצֵד בְּשֵׁטֶר? פּוֹתֵב לוֹ עַל הַנֶּזֶר אוֹ עַל הַחֶרֶס²³:
30 הֲרִי²⁴ אֶת בֶּן חוֹרִין, אוֹ הָרִי אֶת שָׂל עֲצָמָה, אוֹ אִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 מה שן ועין - מומין שפגלו וְאִינָן חוֹזְרִין⁴⁵, אף פל
17 מומין שפגלו וְאִינָן חוֹזְרִין - יצא העבד בו לחרות.
18 אכל המסרס עבדו בפניצים⁴⁶, או החותך לשונו -
19 אינו יוצא לחרות, שאינן מומין שפגלו⁴⁷. וכן⁴⁸
20 המפיל שן הקטן - אינו יוצא לחרות, שהרי סופו
21 לחזר.

(39 כלומר: לגנוע באיברי העבד, אע"פ שלא נתכוין להזיק, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יג. ומקור הדברים בקידושין כד: בברייתא, כחכמים ורכבי אליעזר ולא כרשב"ג. (40 הזיקו. או כפשוטו, שהוציא את האבר, וראה לקמן. (41 לקמן הלכה ה, נמנו כולם. (42 קידושין כד: ברייתא, ורכבי שמעון ורכבי אליעזר ורכבי עקיבא (ולא כרכבי מאיר ורכבי טרפון). ולמדו זאת בגזירה-שוה "שילוח" "שילוח" מאשה - "מה אשה בשטר (=בגט), אף עבד נמי בשטר" (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, שגם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור, ושלא כדעת המכריעים בין רבי טרפון ורכבי עקיבא, שבשן ועין צריך גט שחרור, ובכ"ד ראשי אברים צריך גט שחרור. וראה ביענים למשפט' שם. (43 שם כד. וכד: (44 שמות כא. כ"כו. (45 מבריאים, חוזרים לברייתם. (46 מסתימת לשון רבינו נראה שאין חילוק בין נשאר תלויים בכיס לבין ניתקו לגמרי. אבל הרא"ש מבדיל ביניהם (כסף-משנה). (47 אף-על-פי שרבי אומר שהמסרס בביצים יוצא לחירות (קידושין שם), וכן עזאי אומר שהחותך לשונו יוצא לחירות (שם) - פסק רבינו כתנא-קמא שבברייתא שם, שאמר שבכ"ד ראשי אברים יוצא לחירות. ומשמע מדבריו שאינו יוצא לא בביצים ולא בלשון. וראה בכסף-משנה, ובתוספות המיוחדות לר"י הזקן שם. (48 שם כד: ולמדו כן מ"עין", מה "עין" שאינה חוזרת, אף "שן" שאינה חוזרת, יצאה "שן חלב" (שן של קטן) שחוזרת.

22 ה. אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שפלו
23 וטבלו, שהרי ישנן פמקצת מצות⁴⁹; אכל העבד
24 שהוא פגיוותו - אינו יוצא בראשי איברים⁵⁰. אלו⁵¹
25 הן ראשי איברים שאינן חוזרין: אצבעות ידים
26 ורגלים - עשורים, ראשי האזנים, וראש החטם,
27 וראש הגויה, וראשי הדידין שבאשה⁵². אכל העינים
28 והשנים - הרי הן מפרשין בתורה⁵³.

(49 כאשה (חגיגה ד.). (50 [שעבד שהוא מחויב במצוות הוא בכלל "לא יוסיף פן יוסיף להכותו וגו' ונקלה מאחיך". כי אחיך הוא במצוות (בבא-קמא פח.). וכן מפורש במכות ח: שהמכה עבד לוקה, וכן פסק רבינו בפט"ז מהלכות סנהדרין הלכה יב. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן תכ סעיף ב: "הכה עבד כנעני לוקה הוא, שהרי חייב במצוות". ומה שכתב רבינו בס"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ג: "הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה", לא בא להוציא מכלל זה את המכה עבדו, אלא שבעבד חבירו אינו לוקה אלא בהכאה שאין בה שוה פרוטה. אבל בשיש בה שוה פרוטה, שחייב לשלם, משלם ואינו לוקה. ואילו בעבדו, לוקה אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שהרי

1 לי עסק בך²⁵, וכן פל פיוצא בזה בענין זה²⁶, שזה²⁷
2 הוא גופו²⁸ של גט שחרור, ומוסר לו את השטר
3 בפני שני עדים²⁹, או שהיו העדים חתומים בו
4 ומסרו לו בינו לבינו - הרי זה יצא לחרות³⁰, שהרי
5 גטו וידו³¹ באין פאחד³². אמר לו שלא בכתב³³: הרי
6 את בן חורין, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו
7 עליו עדים בבית דין, ואף על פי שקנו מדדו³⁴ -
8 עדין לא נשתחרר; שאין העבד יוצא לחרות אלא
9 בכסף או בשטר³⁵ או בראשי איברים³⁶. והכותב³⁷
10 לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם - לא אמר
11 פלום³⁸.

(23 כן הוא בקידושין ט. לענין שטר קידושין, ושם כו. לענין שטר מכירה בשדה. וסובר רבינו שהוא-הדין בעבד. (24 גיטין פה: במשנה. (25 גיטין מג: בברייתא. ושם פה: וקידושין ו: בעיא שנפתרה מברייתא זו. (26 כל דיבור שמשמעותו חרות, המתאים לעבד. (27 משנה, שם. (28 עיקרו, יסודו. (29 הם הנקראים "עדי מסירה", וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו שתקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמים על הגט, נוסף על זה שנתנו לה בפני עדי מסירה. (30 בהלכות גירושין שם הלכה טז, כתב רבינו "חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה וכו' הרי זה כשר", ואם כן גם כאן בעבר ומסר. (31 כלומר, היותו ברשות עצמו. (32 קידושין כג. שאם לא כן אינו משחרר, שהרי לא יצא הגט מרשותו של האדון, שיד העבד כידו. (33 בגיטין מ: "האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין; הרי הוא בן חורין - הרי הוא בן חורין - אמר רבי יוחנן, וכולן בשטר" (וראה להלן פרק ו הלכה ב) - הרי שבאמירה בלבד אינו משתחרר. ויש שלמדו זאת מגזירה-שוה "לה" "לה" מאשה - מה אשה אינה יוצאת אלא בכתב ולא בדיבור, אף עבד כן (רדב"ז). (34 בקנין סודר. ואע"פ שעבד נקנה בחליפין (=קנין סודר), כמבואר למעלה הלכה א - סובר רבינו שכיון שלא נזכר בגמרא קנין חליפין אלא לגבי זה שהוא נקנה (קידושין כב:) ולא לגבי זה שהוא קונה עצמו, נראה שאין העבד קונה עצמו בחליפין, וראה להלן. ומה שאמרו בגיטין לט: במעשה של שפחה כנענית שאדונה נתן לה כובע, ואמר לה: קני הכובע קני נפשך, ואמרו שם שלא יצאה לחירות מפני שהאדון נתן לה, ולא היא נתנה לו - הרי שהיא קונה עצמה בקנין חליפין אילו היתה היא הנותנת - סובר רבינו שהמדובר בקנין כסף (ראה למעלה הערה טו) ולא בקנין חליפין, והראב"ד חולק על רבינו, וכתב "שהקנין הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא". (35 שנוכרו במשנה, שם כב: (36 שנוכרו בברייתא, שם כד. ואילו קנין סודר לא נזכר בדין קונה עצמו. (37 גיטין פה: וקידושין ו: (38 שזהו לשון גט אישות, ולא לשון גט שחרור.

12 ד. גיצד בראשי איברים? המכה את עבדו בכוונה³⁹,
13 והסרו⁴⁰ אחד מארבעה ועשרים ראשי איברים⁴¹
14 שאינן חוזרין - יצא לחרות, וצריך גט שחרור⁴².
15 אם בן⁴³, למה נאמר בתורה⁴⁴ שן ועין? לדון מהן:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 וְנִדְדָה: אִם יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם - אֵינּוּ יוֹצֵא
13 לַחֲרוֹת⁶⁹; וְאִם לְאוֹ⁷⁰ - יֹצֵא לַחֲרוֹת.

(67 שם בברייתא. 68) בכ"י תימן: "וחסר". (69) שאין זה מום גמור. (70) שאז הוא מום גמור.

14 ט. הֵיטָהּ⁷¹ עֵינּוּ פְּהֵה וְחָסַר מְאוּרָה אוֹ שָׁנוּ נִוְדָדָת, וְהִפְהוּ הָאָדוֹן וְהִפִּיל הַשֵּׁן הַנּוֹדָדָת אוֹ סָמָא הָעֵיִן
15 הַפְּהֵה: אִם הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ פְּהֵן פֶּל שְׁהוּא⁷² - יֹצֵא
16 לַחֲרוֹת; וְאִם לְאוֹ⁷³ - לֹא יֹצֵא לַחֲרוֹת⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) מקודם, לפני שהפילה או סמאה, שאם כן היה מקודם אבר בעל שימוש. (73) שהיה האבר מבוטל מקודם. (74) ואין כאן משום חיסור אבר, שבעין מדובר שסמאה ולא חטטה (ראה למעלה הלכה ו), ובשן אין חסרון אבר, כמו שכתבנו למעלה שם הערה נט. ויש שכתבו עוד, ששן נודדת כיון שעומדת ליפול הרי היא כאילו כבר נפלה ואין זה חיסור אבר (מהר"י בי רב).

17 י. הִפְהוּ⁷⁵ עַל יָדוֹ וְצִבְתָּהּ⁷⁶ יָדוֹ וְסוּפָה לַחֲזוֹר - אֵינּוּ יוֹצֵא לַחֲרוֹת⁷⁷. תִּלְשָׁ⁷⁸ בְּזַקְנוֹ וְדָלְדַל בּוֹ עֵצִים מִן הַלְחִי - יֹצֵא לַחֲרוֹת; שְׁהָרִי בְּטַל מְעַשֶׂה הַשְּׂנִים
18 יוֹצֵא לַחֲרוֹת⁷⁹.
19 הַקְּבוּעוֹת פְּאוֹתוֹ הָעֵצִים⁷⁹.

(75) שם בברייתא. (76) נתנפחה, ובגמרא שם "וצמתה", כלומר "יבשה". (77) כמבואר למעלה הלכה ד. ואם אין סופה לחזור - יצא לחירות, שהרי ביטל ראשי איברים (רדב"ז). (78) אף זה בברייתא, שם. (79) כלומר, אף-על-פי שהעצם אינו מום שבגלוי (ראה למעלה הלכה ד) - הרי ביטל מעשה השיניים, שהן מום שבגלוי. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בקידושין שם. ועיין כסף-משנה ותוספות המיוחסות לר"י שם בגליון.

20 יא. הִפִּיל אֶת שָׁנוֹ אוֹ סָמָא אֶת עֵינּוּ בְּלֹא פְּוֵנָה, כְּגוֹן שְׂזָרַק אֶכָּן לְבַהֲמָה וְנִפְלָה בְּעֶבֶד וְהִפִּילָה אֶת שָׁנוֹ
21 וְחִתְּכָה אֶצְבְּעוֹ - לֹא יֹצֵא לַחֲרוֹת⁸⁰; שְׁנָאֲמַר: אִם שָׁן עֶבְדוֹ אוֹ שָׁן אֲמָתוֹ יִפִּיל⁸¹ - עַד שְׁתִּפְּנֵן.

(80) בבבא-קמא כו: אמר רבה, שדין זה תלוי בפלוגתת רשב"ג ורבנן בברייתא שם, בענין "היה רבו רופא ואמר לו לכחול עינו וסימאה וכו'", שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא עד שיתכוין לשחתה (הובאה גם בקידושין כד:), והוא-הדין להפיל אבן שלא בכונה, שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא לחירות. ולפי"ז אין להבין דברי רבינו, שהרי הוא פסק (להלן הלכה יג) כרבנן, בענין היה רבו רופא וכו', ולמה פסק כאן שלא יצא לחירות? צריך לומר, שרבינו סמך על הסוגיא בקידושין שם, שאמרו שמודים רבנן בהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, שאינו יוצא לחירות, כיון שלא נתכוין כלל לעין, וכן פסק רבינו להלן הלכה יב, והוא-הדין בהפילה, שלא נתכוין לעין כלל (תוספות המיוחסות לר"י הזקן שם, וכסף-משנה ולחם-משנה). וראה ב'תוספות' לבבא-קמא וקידושין שם, שהעירו על הסתירה שבין הסוגיא בבבא-קמא לבין הסוגיא בקידושין. (81) בגמרא שם למדו כן מ"ושחתה", אבל במכילתא דרשב"י שם - כדברי רבינו.

הוא שלו ופטור מלשלם לו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה י (ב"ח בחושן-משפט שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ו). ומה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יב: "שעבדו יש לו רשות להכותו" (ראה 'מנחת חינוך' מצוה מט) - ברור כי אין זה אלא בשבט ובמקל ורצועה וכיוצא בהן, כמו שכתב שם הלכה יג לענין רציחה, אבל לעקור שיניו ולהוציא עיניו או לחתוך ראשי איבריו - לא ניתנה לו רשות (אלא שיש להעיר, הלא אפילו באופן שלא נתכוין להזיק הוא יוצא לחירות כדלהלן הלכה יג, וצ"ע). וכן כתב רש"י בגיטין כא: על מה שאמרו שם "בשלמא יד דעבד, לא אפשר למקצייה" - "דשייך במצוות ואינו רשאי לחבל בו, ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי איברים, אלמא אינו רשאי לחבל בו". וכן מסתבר, שהרי יציאה בראשי איברים היא קנס (ראה בבא-קמא עד: ולהלן הלכה יז) ואם אין איסור לחבל בו, לא שייך לקנסו, אבל עד שנשאר בגיתו שאין בו איסור "לא יוסיף להכותו" - אינו יוצא בראשי איברים]. (51) משנה בנגעים, והובאה בקידושין כה. (52) אבל ראשי דדים שבאיש אינם בולטים כל כך, ואינם מום שבגלוי, כדעת תנא-קמא בברייתא שם, ולא כרבי יהודה (כן נראה בייקר תפארת' להרדב"ז, אבל עיין לחם-משנה). (53) כלומר, ואינם כלולים במנין כ"ד אברים.

1 ו. הֵיטָהּ⁵⁴ לוֹ אֶצְבַּע יָתְרָה וְחִתְּכָה, אִם⁵⁵ נִסְפְּרָת⁵⁶ עַל
2 גֵּב הַיָּד - עֶבֶד יוֹצֵא בָּהּ לַחֲרוֹת. הֵיטָהּ⁵⁷ עֵינּוֹ סָמוּנָה
3 וְחִטְּכָה⁵⁸ - עֶבֶד יוֹצֵא בָּהּ לַחֲרוֹת, שְׁהָרִי חִסְרוֹ
4 אֶבְרָ⁵⁹. וְהוּא הַדִּין לְאֶחָד מֵרָאשֵׁי אֵיבְרִים⁶⁰ שְׁהוּא
5 בְּטַל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶה, שְׁאִם חִתְּכוֹ - הָרִי
6 חִסְרוֹ אֶבְרָ, וְיֹצֵא לַחֲרוֹת.

(54) קידושין כד: - כה. מימרא של רבי חייא בר אשי בשם רב. (55) מימרא של רב הונא, שם. (56) מונחת בשורת האצבעות. (57) מימרא של רב ששת, שם כד: (58) כלומר, הוציאה מן הגוף. (59) ההנמקה שם. (60) דוקא אחד מכ"ד ראשי איברים, אבל שן שאינה בכללם (כדלעיל הלכה ו) - אינה בכלל זה, שהרי אינו בכלל איברי האדם, ואינו מחוסר אבר אם הפיל לו שן נודדת שלא היה משתמש בה מקודם, כדלהלן הלכה ט (הרדב"ז).

7 ז. הִפְהוּ⁶¹ עַל עֵינּוֹ וְסָמָא⁶², עַל אֲזָנוֹ וְחִרְשָׁה⁶³ -
8 עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן לַחֲרוֹת⁶⁴. הִפְהוּ כְּפָגַד עֵינּוֹ⁶⁵ וְאֵינוֹ
9 רוֹאֶה, כְּפָגַד אֲזָנוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ - אֵין עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן
10 לַחֲרוֹת⁶⁶.

(61) קידושין כד: (62) אף שלא חסרה, כיון שהוציאה מהשימוש - הרי זה מום שבגלוי. (63) וחרשות היא מום גלוי, כי התנהגות החרש מעידה על חרשותו. ועוד שהאוזן היא בגלוי (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). (64) שהרי הוא עשה מעשה, שטמאו וחרשו. (65) כלומר, הכה בכותל ונבעת מחמת הקול. וכן להלן ב"הכהו כנגד אזנו" (רש"י שם). (66) שהעבד עצמו הביא עליו את העיוורון ואת החרשות על-ידי הודעזעותו (גמרא שם).

11 ח. הִפְהוּ⁶⁷ עַל עֵינּוֹ וְחִסְרָה⁶⁸ מְאוּרָה, עַל שָׁנוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יוצא בראשי איברים, ואף אם נפסוק שהוא יוצא בראשי איברים, לא יוציאנו בלי גט שחרור, שהרי כל היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור (למעלה הלכה ד), ואם כן מה לנו אם חצי עבד וחצי בן חורין יוצא בראשי איברים או לא, הלא בין כה וכה צריך הוא גט שחרור? - הבל גדול בדבר, שאם אינו יוצא בראשי איברים, כותב העבד שטר על חצי דמיו ונותן לאדון (להלן פ"ז שם), אבל אם יוצא בראשי איברים אינו צריך לכתוב שטר על חצי דמיו (רדב"ז). (94) שאין לו בו אלא חצי בלבד, והתורה אמרה "עבדו", והיינו עבדו המיוחד לו (בבא-קמא שם).

טז. עבדי צאן ברזל⁹⁵ - יוצאין בראשי איברים, אם חסרן הפעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג⁹⁶ - אינן יוצאין בראשי איברים. לא אם הפיל הפעל, שהרי אין לו בהם אלא פרות⁹⁷; ולא אם הפילה אותן האשה⁹⁸, מפני שאינן מיוחדין לה⁹⁹.

(95) שהבעל מקבל אחריות מלאה עליהם (פ"ז מהלכות אישות הלכה א), והרי זה עבדו המיוחד לו (רדב"ז), כן יוצא מתוך הסוגיא בבבא-קמא פט: שלא דיברו אלא על עבדי נכסי מלוג כדלהלן, משמע שעבדי צאן ברזל הם שלו בלבד. (96) בבא-קמא שם. וראה הלכה אישות שם הערה ט. (97) וקנין פירות אינו כקנין הגוף (פ"ד מהלכות ביכורים הלכה ו), ואפילו אם הוא כקנין הגוף, הרי גם לאשה חלק בהם, שהלא הגוף נשאר בידה, ואם כן אינו עבדו המיוחד לו. וראה בבא-קמא צ. ב'תוספות ד"ה רבי מאיר. (98) אע"פ שהגוף שלה. (99) כרבי אליעזר, שם.

יז. יציאת העבד בראשי איברים נהגת בכל מקום¹⁰⁰ ובכל זמן¹⁰¹. ואין דנין בו אלא בבית דין סמוכין¹⁰², מפני שהוא קנס¹⁰³. לפיכך, העבד שאמר לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, והאדון אומר לו: עשיתי זה - פטור¹⁰⁴. שאם יודה מעצמו - אינו חייב להוציאו לחרות בלא עדים. שהמורה בקנס - פטור¹⁰⁶. פמו שפארנו בהלכות גנבה¹⁰⁷, שכל מודה בקנס - פטור מלשלמו.

(100) בין בארץ ובין בחוצה לארץ. (101) בניגוד לעבד עברי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (למעלה פרק א' הלכה י). (102) איש מפי איש עד משה רבינו (פ"ד מהלכות סנהדרין הלכה א). [ואעפ"כ כתב למעלה שיציאת עבד בראשי איברים נהגת בכל זמן, שלפי שיטתו יתכן שבכל זמן יהיו בתי דינים סמוכים, אם יסכימו עליהם כל החכמים שבארץ ישראל, כמו שכתב בהלכות סנהדרין שם הלכה יא]. (103) כן מבואר בבבא-קמא עד: ובשבועות לו: וכל זה לענין הדין, שאינם יכולים לדון אלא אם הם סמוכים, אבל אם העבד תפס ומחזיק בעצמו כבן חורין - יצא לחירות, כמפורש בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז, שתפיסה מועילה בקנס אפילו בזמן שאין סמוכין [וראה להלן פ"ח הלכה ד, והערה כה]. (104) בכ"ז תימן: "אומר לא", ובדפוס רומי: "אומר לו לא". והיינו שנשבע שלא הפיל שינו ולא סימא עינו, וכן כתב בכסף-משנה. ומקור הלכה זו במשנה שבועות שם, וראה בפ"ח מהלכות שבועות

יב. הושיט⁸² ידו למעי שפחתו וסמא עין העבד שבמעיה - לא יצא לחרות; שהרי לא ידע דבר שיתפון לו⁸³.

(82) קידושין שם, ברייתא של רבי אליעזר. (83) ומודים בזה רבנן דרשב"ג (קידושין שם).

יג. הריי⁸⁴ שהיה רבו רופא, ואמר לו: כחל לי עיני, וסמא; חתר לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא לחרות. שאף על פי שלא נתפון להזיק, הרי נתפון לנגע באיברי העבד, ונסתפון⁸⁵ בהן. ואין צריך לומר, אם היתה עין העבד פואבת, והיה רבו אמן ועקרה⁸⁶ לו, שהרי יצא⁸⁷ לחרות.

(84) שם בברייתא, וכחכמים ולא כרשב"ג. (85) שהתכוון לטובה, לרפא, ונכנס מתוך כך בסיכון, והפיל את האבר. [ובכ"ז תימן: "לסכן", ואולי צ"ל "לתקן"]. (86) שהתכוון להוציא את האבר, ואע"פ שכוונתו היתה לטובת העבד. (87) כלומר: שיצא.

יד. המפיל⁸⁸ שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא לחרות בשנו, ונותן לו דמי עינו⁸⁹. וכן פל פיוצא בזה⁹⁰.

(88) גיטין מב. ברייתא כלשונה. (89) [בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, כתב רבינו: "המפיל שן עבדו ואחר-כך סימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו", שספק הוא אם מעוכב גט שחרור (ראה למעלה הלכה ד) קנסו של רבו או קנסו של עצמו (גיטין שם, וכן בדברי רבינו שם). וכאן לא נחית רבינו אלא להשמיענו שלא נטעה ונאמר, שהמפיל שינו ועינו יוצא בשתייהן ואין כאן תשלומין כלל, כקושיית רבי זירא בבבא-קמא עד. עד: ואמנם במפיל שתי שיניו או סימא שתי עיניו "הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום", כמפורש במכילתא, ולכן השמיע לנו רבינו שהמפיל שינו וסימא עינו - אינו כמפיל שתי שיניים וסימא שתי עיניים, אלא יוצא לחירות ונותן לו דמי עינו, וכמו שאמר אביי בבבא-קמא שם: "תחת עינו ולא תחת עינו ושינו, תחת שינו ולא תחת שינו ועינו", אבל לא נחית להשמיענו למי שייך הקנס, אם לרב אם לעבד, וסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות חובל ומזיק שם, שספק הוא ואם תפס אין מוציאין מידו, ועיין כסף-משנה ורדב"ז]. (90) כגון סימא את עינו והפיל את שינו (ראה בבא-קמא שם). והוא-הדין לחסרו שנים מראשי איבריו שיוצא בראשון ונותן לו דמי השני.

טו. מי⁹¹ שחציו עבד וחציו בן חורין⁹², ועבד של שני שתפין - אינו יוצא בראשי איברים⁹³, לפי שאינו מיוחד לרבו⁹⁴ שחבל בו.

(91) בבא-קמא צ. ברייתא, שזיהו אותה עם שיטת רבי אליעזר. (92) ראה להלן פ"ז הלכה ד. (93) יש להבין בחצי עבד וחצי בן חורין, מה לנו אם יוצא בראשי איברים או לא, הלא כל חצי עבד וחצי בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (להלן פ"ז הלכה ז) אף זה שאינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים קז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ב. (105) מקרבן שבועה. (106) ואם כן, לא הפסידו ממון בשבועתו. (107) פרק א הלכה ה.

ד. מ¹⁴ שצוה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשי - הרי זו שפחה כשהיתה¹⁵, ואסור ליורשים להשתעבד בה¹⁶, מפני שמצוה לקיים דברי המת. וכן¹⁷ אם אמר: עשו לה קרת רוח - כופין את היורשין ואין משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה¹⁸. צוה ואמר: שחררה - כופין את היורשין לשחרר אותה¹⁹.

14 שם מ. וכרבי אמי ורבי אסי בתשובתם למימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, ושרבי יוחנן הסכים להם מתוך שתיקה. 15 שאין זה לשון שחרור. 16 אבל בניה - עבדים. 17 שם, מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. 18 אבל אין כופין את היורשים לשחררה, אף-על-פי שהיא דורשת זאת מהם. ודעת רש"י שם, שאם לא נתקרה דעתה עד שישחררה - כופים אותה לשחררה. 19 שמצוה לקיים דברי המת.

ה. בפשה²⁰ דברים שוין שחרורי עבדים לגטי נשים, ובשאר דברים הרי הן כשאר כל השטרות²¹. ואלו הן הששה²²: פסולים בערפאות²³ של עובדי פוכבים²⁴. וכשרין בעד כותי²⁵. וצריכין כתיבה לשם המשחרר²⁶ עצמו. ואין נכתבין במחבר. ואין חותמין עליהם אלא זה בפני זה²⁷. אחד גטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוין למוליך ולמביא. 28 פיצד? כל השטרות²⁹ העולים בערפאות של עובדי פוכבים - פשרים, בכל התנאים שאנו מבארים בהלכות הלואה³⁰, חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים³¹.

20 מקור הדברים בגיטין ט. במשנה ובברייתא, ושם ט: וי. בסוגיית הגמרא, וראה להלן הערה כו. 21 היינו, לענין רישום לעדים שאינם יודעים לחתום, שלא התירו אלא בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, אבל לא בשאר שטרות ולא בשחרורי עבדים (שם י: ברייתא של רשב"ג. וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה כג). 22 כולם מפורשים להלן בדברי רבינו. 23 בבתי משפט. 24 כשחותמיהם עדים גוים. 25 [כן צריך להיות (ראה להלן), וכן בכ"י תימן ובדפוס יומי וויניציאה, ובדפוסים חדשים הדפיסו בטעות: "עכו"ם"]. וכותים הם הגויים שהושיב מלך אשור בשומרון (מלכים-ב יז, כד) והתגירו, ודינם כגרים גמורים (בבא-קמא לח:). אלא שאין בקיאים בדקדוקי מצוות. וראה להלן שאחר-כך גזרו עליהם ועשאו כגויים. 26 בכ"י תימן: "המשוחרר". וכעין זה ב'שולחן ערוך' יורה-דעה סימן רסז סעיף מה: "המשחרר". 27 הלכה זו היא טעם להלכה הקודמת, ש"כשרים בעד כותי", ואעפ"כ מנה רבינו ששה דברים ששוים שחרורי עבדים לגטי נשים, שסוף-סוף יש כאן שש הלכות. 28 [כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ולא להלן לפני המלים "כל שטר". וכו"ה בכ"י תימן]. 29 גיטין י:

פרק עשוי

1 ביאר בו רבינו דיני שחרור עבד כנעני, ולא נשלמו ההלכות.

א. הפותב? גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי אחר, ואמר: זכה³ בגט זה לפלוני עבדי - יצא לחרות, אף על פי שלא הגיע גט לידו; שזכין לאדם שלא בפניו⁴. אבל אם אמר: תנו גט זה לעבדי - אינו יכול לחזור בו⁵, ולא יצא העבד לחרות עד שגיע הגט לידו⁶. לפיכך, האומר: תנו גט זה לעבדי, נמת - לא יתנו לאחר מיתה⁷.

2 קידושין כב: וגיטין יא: כחכמים ולא כרבי מאיר. 3 כיון שהשתמש בביטוי זה: "זכה", כוונתו לזכות לו מיד. וראה להלן לענין הביטוי "תן". 4 כלל מפורסם בתלמוד, והוא בגיטין שם במשנה ובעוד כמה מקומות. 5 גיטין שם. וכחכמים ולא כרבי מאיר. 6 יוצא מתוך ההלכה המבוארת להלן. 7 שהרי אינו משוחרר עד שיבוא הגט לידו, ומכיון שמת, אין גט שחרור לאחר מיתה. מקור הלכה זו בגיטין יג. במשנה. ובכדי ליישב את הסתירה בין משנה זו למשנה הקודמת, שם יא: שלדברי חכמים אם אמר תנו גט שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, מפני שזכות הוא לו, כתב הר"ף שאינו יכול לחזור בו - אינו משוחרר עד שיגיע הגט לידו. וכל זה באומר "תנו", שכיון שלא אמר "וכו", בוודאי אינו רוצה לשחררו אלא משעה שיתנו השטר לידו, אבל אם אמר "זכו" - זכו לו מיד. וזוהי דעת רבינו. וראה ברש"י לגיטין ט: . ובמשנה שם יג. חזר בו ופירש אחרת, וראה ב'תוספות' ט: ד"ה לא יתנו.

8 ב. הפותב בשטר⁸: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או נעשה פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין - הרי זה יצא לחרות. כתב בשטר: אעשנו בן חורין - לא יצא לחרות⁹.

8 גיטין מ: בברייתא. כפירושו של רבי יוחנן שם. 9 וזהו לשון עתיד, שהוא מבטיח לעשותו בן חורין, ולא שעושה אותו מיד. וכדעת חכמים בברייתא שם ולא כרבי.

ג. האומר¹⁰: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר: לא עשאיני - חוששין שמא זכה לו על ידי אחר¹¹. אמר¹²: כתבתי גט שחרור ונתתי לו, והוא אמר: לא כתב ולא נתן - הודאת בעל דין כמאה עדים¹³, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו.

10 ברייתא שם. 11 ואין כאן הודעת בעל-דין מצד העבד, כדלהלן, כי הרי העבד לא ידע כלל משחרור זה. ויש אומרים כי הוא משוחרר בוודאות, ומצאנו לשון "חוששין" שהיא בתורת ודאי ('תוספות' שם ד"ה חיישינן). ויש שכתבו כי כן דעת רבינו ('יקר תפארת', ועיין שם בהערות). 12 ברייתא שם. 13 שכיון שאומר שכתב ונתן לו, והוא אומר שלא קיבל - הודאת העבד כמאה עדים. והודאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 "לה" האמור כאן (בשחרור העבד) - לשמה" (תוספתא
 18 שם). (41 גיטין כא: 42) צריך להיות: "לא ניתן לה",
 19 וכן הוא בסמ"ג (לחם-משנה). ולמדו כן בזירה-שוה "לה"
 20 "לה" מגט אשה, כמו שכתבנו למעלה (מרכבת-המשנה,
 21 ועיין לחם-משנה). (43 גיטין שם מימרא של רב פפא.
 22 44) פ"א הלכה כד.

17 ז. וְכִיצַד שׁוֹיִן בְּמִוֹלֶיךָ וּמִבֵּיאִי? 45 שְׁהִמְבִּיא 46 גִּט
 18 שְׁחֵרוּר בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - אִין צְרִיף לֹמַר: בְּפָנֵי נִכְתָּב
 19 וּבְפָנֵי נְחָתָם. 47 וּבְחֻצָּה לְאַרְצֵי, אִם אִין עֵדִים מְצוּיִין
 20 לְקִיּוּמוֹ, 48 וְאָמַר הַשְּׁלִיחַ: בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נְחָתָם -
 21 זְהוּ קִיּוּמוֹ; 49 וְאִם בָּא הָאָדוֹן וְעָרַעַר אַחַר כֶּף - אִין
 22 מְשַׁגְּיחִין בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּגִטֵי נְשִׁים 50. כְּשֵׁם 51
 23 שֶׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה מְבִיאָה גִטָּה וְאִינָה צְרִיכָה לְקִיּוּמוֹ, 52
 24 הַזָּאֵל וְהַגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה; כֶּף הָעֶבֶד 53 שֶׁשֹּׁטֵר
 25 שְׁחֵרוּר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - אִינוֹ צְרִיף לְקִיּוּמוֹ. וְכֵשֶׁם
 26 שֶׁהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נְחָתָם, אִם הִתְנָה
 27 עָלֶיהָ, 54 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקוּמוֹ; 55 כֶּף הָעֶבֶד שֶׁהִבִּיא
 28 גִּט וְאָמַר: בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נְחָתָם - נֶאֱמַן עַל אוֹתוֹ
 29 הַדֶּרֶךְ, וְאִין צְרִיף קִיּוּמוֹ.

45 שם ט. במשנה. (46 שם ב. במשנה. וראה בפ"ז
 מהלכות גירושין הלכה א והלכה ה. (47 ששיירות מצויות
 שם, וימצאו עדים לקיימו. (48 ראה בהלכות גירושין שם
 הלכה ת. (49 בגט אשה האמינו לעד אחד, כדי שלא
 תשאר עגונה (גיטין ג.). ובעבד כדי להתירו בבת חורין
 ולהכניסו בעול כל המצוות (תוספות' שם ט. ד"ה שו).
 50 הלכות גירושין, שם הלכה ז. (51 גיטין כג: המשנה,
 וכן הוא בפ"ז מהלכות גירושין הלכה כד. (52 כלומר,
 לומר בפני נכתב ובפני נחתם. (53 אין זה מפורש בגמרא,
 ולמדה רבינו מן הסברא, שאף דין זה בכלל מה שאמרו (שם
 ט. במשנה) "אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים - שוו
 למולך ולמביא" (כסף-משנה). (54 שלא תתגרש אלא עם
 הבאת הגט לבית-דין פלוני, שאז דינה ככל השלוחים (גיטין
 כד.). (55 פ"ז מהלכות גירושין, הלכה כג.

30 ח. כָּל הַפֶּשֶׁר לְהִבִּיא גִּט הָאִשָּׁה 56 - פֶּשֶׁר לְהִבִּיא גִּט
 31 הָעֶבֶד. 57 וְהָעֶבֶד 58 מְקַבֵּל גִּט לְחֵבְרוֹ 59 מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל
 32 חֵבְרוֹ, אֲבָל לֹא מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל מְקַבְּלָהּ. 60 הַפּוֹתֵב 61 שֹׁטֵר
 33 אַרוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵמַר לָהּ: צְאִי בּוֹ
 34 לְחֻרוֹת וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ - אִין פְּלִשׁוֹן הִזָּה לְשׁוֹן
 35 שְׁחֵרוּר, וְאִינָה מְקַדְּשֶׁתָּ 62 וְלֹא מְשַׁחֲרֶרֶת.

56 הכל כשרים לכך חוץ מן הגוי והעבד (וראה להלן לענין
 גט שחרור) והחרש והשוטה והקטן (גיטין כג. במשנה, ופ"ו
 מהלכות גירושין הלכה ו.). (57 אף זה נלמד ממה שאמרו
 שם ט. במשנה) ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (כסף-
 משנה). (58 שלענין גט אשה אינו נעשה שליח, כמבואר
 למעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין (שם כג:).
 59 גט שחרור לעבד-כנעני אחר (גיטין שם), שכשם שיכול
 לקבל גט שחרור לעצמו, כן יכול לקבל לאחר. (60 היינו,
 כששניהם עבדים של אותו אדון, ואחד מקבל בשביל השני

במשנה כדעת תנא-קמא ולא כרבי שמעון, והמדובר בשטרי
 מכר, שהקנין נגמר ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה
 בלבד (גמרא שם). (30 פרק כז הלכה א. 31) וכיוצא
 בהם: שטרות שגופם קנין, כגון שטרי מתנה, ראה בהלכות
 הלוואה שם.

1 ו. כָּל שֹׁטֵר 32 שֵׁשׁ עָלָיו אֶפְלוֹ עַד אֶחָד כּוֹתֵי -
 2 פְּסוּלָה 33, חוּץ מִגִּטֵי נְשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים, שֶׁהֵן
 3 כְּשֵׁרִין בְּעַד אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְעַד אֶחָד כּוֹתֵי 34. וְהוּא
 4 שֵׁינָה כּוֹתֵי חֵבְרוֹ 35. וּבְזֶמַן הִזָּה 36, שֶׁהַכּוֹתִים כְּעוֹבְדֵי
 5 כּוֹכָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם 37, אִנוּ לְמַדִּין מִהֵן לְצִדּוּקִים 38.
 6 שֶׁהַצִּדּוּקִים בְּזֶמַן הִזָּה כְּמוֹ כּוֹתִים בְּאוֹתוֹ הַזֶּמַן, קִדְּם
 7 שְׁגִזְרוּ עֲלֵיהֶם שֵׁינָה כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶם.
 8 בְּגִט אִשָּׁה 39 הוּא אוֹמֵר: וְכִתְבָהּ לָהּ - לְשִׁמָּה; וּבְגִט
 9 שְׁחֵרוּר הוּא אוֹמֵר: אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ 40 - עַד
 10 שִׁיכְתָּב לְשִׁמָּה. בְּגִט אִשָּׁה הוּא אוֹמֵר: וְכִתְבָהּ וְנִתַּן -
 11 מִי שְׁאִינוֹ מְחַסֵּר אֶלָּא נְתִינָה, יוֹצֵא הַפּוֹתֵב בְּמַחְסֵר
 12 וְאַחַר כֶּף קֶצֶץ, שֶׁהִרִי מְחַסֵּר קֶצֶצָה וְנִתְינָה 41; וּבְגִט
 13 שְׁחֵרוּר הוּא אוֹמֵר: נִתַּן לָהּ 42 - לֹא יִהְיֶה מְחַסֵּר אֶלָּא
 14 נְתִינָה. אֶחָד 43 גִּטֵי נְשִׁים וְשִׁחְרוּרֵי עֲבָדִים אִינָן
 15 חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם אֶלָּא זֶה בְּפָנֵי זֶה. וּבְכָר בְּאַרְנוּ טַעַם
 16 הַדֶּבֶר בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין 44.

32 גיטין י. במשנה. (33 ששחודים הם על עדות שר
 (רש"י שם). כלומר, לחתום אף על מה שלא ראו.
 34 שהרי אין העדים חותמים בגט אלא זה בפני זה, ורואה
 הוא כי הכותי הזה חותם על מה שראה, ולא הזכיר רבינו
 מה שאמרו בגמרא שם שהישראל חתם לבסוף אלא פסק
 כדעת הירושלמי (גיטין שם), שאפילו אם חתם כותי בסוף
 כשר, וראה לחם-משנה. וב'מרכבת המשנה' כתב שכן גם
 דעת רב פפא בבבלי שם. וכן נראה בחידושי הרמב"ן שם].
 35 [כלומר, שידוע הוא לחבר, שאם אינו ידוע לחבר, הרי
 הוא בחזקת עם-הארץ (ברכות מז:). ועם-הארץ פסול
 לעדות (פסחים מט: וקידושין מ:); שהוא בחזקת רשע ועובר
 על רוב העבירות (פי"א מהלכות עדות הלכה א). ואעפ"כ
 אין להכשירו בשאר שטרות, סוּף-סוּף כותי הוא, וחשוד
 לחתום על מה שלא ראה. ולפי הדיעה הראשונה בגמרא לא
 חששו שמא משקר הוא, אלא שמא עם-הארץ הוא, ולכן
 כשחתם הישראל בסוף ונתברר שהכותי חבר, שוב אין כאן
 שום חשש. אבל לפי תירוצו של רב פפא חששו שמא משקר
 הוא, ולזה אין תקנה, אפילו אם חתם הישראל בסוף - שמא
 חתם הכותי על מה שלא ראה, ולעומת זה אין לנו בכך שום
 בירור שאינו עם-הארץ, כיון שלא חתם הישראל בסוף,
 ולפיכך כתב רבינו: "והוא שיהיה כותי חבר", כלומר שידוע
 הוא לחבר]. (36 אחר שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים
 שהיו עובדים אותה (חולין ו.). ופ"ב מהלכות אבות הטומאה
 הלכה י.). (37 חולין שם. (38 תלמידי צדוק ובייתוס
 שאינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וראה בפ"ד מהלכות
 שחיטה הלכה טז. (39 תוספתא גיטין פ"ב (הוצאת
 צוקרמנדל עמ' 325, 19). (40 ולמדו גזירה-שוה "לה"
 "לה", "מה "לה" האמור להלן (בגט אשה) לשמה, אף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והנכסים, כלול בדיבור אחד. (13) תרגום עברי למונה התלמודי הידוע: "פלגין דיבורא" (שם).

ג. המְשַׁחֲרֵר¹⁴ שְׁנֵי עֲבָדִים בְּשֵׁטֶר אֶחָד - לֹא קָנוּ
עֲצָמָן, אֲלָא פּוֹחֲבִין שְׁטֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד¹⁵.
לְפִיכָף¹⁶, הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסֵי לְשֵׁנֵי עֲבָדָיו בְּשֵׁטֶר אֶחָד
- אִף עֲצָמָן לֹא קָנוּ. וְאִם¹⁷ כָּתַב בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת - קָנוּ,
וּמְשַׁחֲרֵרִין זֶה אֶת זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁכְתָב
בְּכָל שְׁטֵר מְשֻׁנְיָהם: כָּל נְכָסֵי נְתוּנִים לְפָלוּנֵי וּפְלוּנֵי
עֲבָדֵי; אֲבָל¹⁸ אִם כָּתַב: חֲצֵי נְכָסֵי לְפָלוּנֵי עֲבָדֵי,
וְחֲצֵי נְכָסֵי לְפָלוּנֵי עֲבָדֵי - אִף בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת לֹא קָנוּ
כְּלוּם. שְׁהַעֲבָד מְפָלֵל נְכָסִים, וְהָרִי שִׁיר בּוֹ¹⁹ חֲצִי,
וְאִין זֶה שְׁחָרוּר; וְכִין שְׁלֵא נְשַׁחֲרָר, לֹא קָנָה מֶן
הַנְּכָסִים כְּלוּם.

(14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שויר בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. המְשַׁחֲרֵר²⁰ חֲצֵי עֲבָדָיו בְּשֵׁטֶר - לֹא קָנָה הָעֶבֶד
חֲצִי, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּשֵׁנִיהָ. אֲבָל אִם שְׁחָרַר חֲצִי
בְּכֶסֶף, כְּגוֹן שֶׁלָּקַח חֲצֵי דָמִיו עַל מְנַת לְשַׁחֲרַר חֲצִי
- קָנָה, וְנִמְצָא חֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן חוֹרִין. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁשְׁחָרַר חֲצִי בְּשֵׁטֶר וְהִנִּיחַ חֲצִי;
אֲבָל²¹ אִם שְׁחָרַר חֲצִי וּמְכַר חֲצִי, אוֹ שֶׁשְׁחָרַר חֲצִי
וְנָתַן חֲצִי בְּמַתְנָה, הוֹאִיל וְיָצָא הָעֶבֶד כְּלוֹ מְרֻשּׁוֹת²²
- קָנָה הָעֶבֶד חֲצִי, וְהָרִי זֶה חֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן
חוֹרִין. וְכִן²³ עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִן, וְשְׁחָרַר אֶחָד מֵהֶן
חֲלָקוֹ, בֵּין בְּכֶסֶף בֵּין בְּשֵׁטֶר - קָנָה הָעֶבֶד חֲצִי²⁴,
וְהָרִי הוּא חֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן חוֹרִין.

(20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה. (22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שויר לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן). (23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שויר בחלקו כלום.

ה. הַפּוֹתֵב²⁵ לְשַׁפְּחָתוֹ מְעַבְרָת: הָרִי אֶת בַּת חוֹרִין
וְוָלְדָּהּ עֶבֶד - דְּבָרָיו קִימִין²⁶. הָרִי²⁷ אֶת שַׁפְּחָה וְוָלְדָּהּ
בֶּן חוֹרִין - לֹא אָמַר כְּלוּם, שְׁזָה כְּמִי שֶׁמְשַׁחֲרָר
חֲצִיָּה.

(25) קידושין טט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חצי עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה

אינו יכול לקבל בשבילו, לפי שידו כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצא עוד השטר מרשות האדון. ואין זה דומה לעבד המקבל בעצמו את השחרור, שאז אנו אומרים: "גיטו וידו באים כאחד" (למעלה פ"ה הלכה ג). (61) גיטין מ. ברייתא וכחכמים, ולא כרבי מאיר. (62) כיון שאינה משוחררת אינה מקודשת, שאין קידושין תופסין בשפחה (קידושין סו: - יקר תפארת).

יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

1 א. גִּט² שְׁחָרוּר צָרִיף שִׁינְיָה עֲנִינוּ דְּבַר הַפּוֹרֵת³ בִּינוּ
2 לְבִין אֲדוֹנָיו⁴, וְלֹא יִשְׁאַר לְאֲדוֹן בּוֹ זְכוּת. לְפִיכָף,
3 הַפּוֹתֵב⁵ לְעַבְדּוֹ: עֲצָמָן⁶ וְכָל נְכָסֵי קְנוּיִין לָךְ, חוּץ
4 מִמְּקוֹם פְּלוּנֵי, אוֹ חוּץ מִשְׁלִית פְּלוּנֵי⁷ - אִין זֶה
5 פּוֹרֵת⁸, וְהֵגַט בְּטַל; וּמִתּוֹף שְׁאִינוּ גִט - אִין הָעֶבֶד
6 מְשַׁחֲרָר, וְלֹא קָנָה מֶן הַנְּכָסִים כְּלוּם. וְכִן כָּל פְּיוּצָא
7 בְּזָה.

(2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמך וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשויר זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שויר שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הרעותא בשויר הוא שמה נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמך ונכסיו" אין השויר מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

8 ב. עֶבֶד⁹ שֶׁהֵבִיא גִּט, וְכָתוּב בּוֹ: עֲצָמָן וְנְכָסֵי קְנוּיִין
9 לָךְ - עֲצָמוֹ קָנָה¹⁰, וְהָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין; אֲבָל הַנְּכָסִים
10 לֹא קָנָה עַד שִׁיתְקַיֵּם הַגִּט בְּחוֹתְמָיו, בְּשֵׁטֶר
11 הַשְּׁטָרוֹת. וְכִן¹¹ אִם הָיָה פְּתוּב בּוֹ: כָּל נְכָסֵי¹² קְנוּיִין
12 לָךְ - קָנָה עֲצָמוֹ, וְלֹא קָנָה הַנְּכָסִים עַד שִׁיתְקַיֵּם הַגִּט
13 בְּחוֹתְמָיו. שְׁחוֹלְקִים הִדְבּוּר¹³ וְאוּמְרִים: עֲצָמוֹ קָנָה,
14 מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶאֱמָן לְהֵבִיא גִּט שְׁחָרוּרוֹ וְאִינוּ צָרִיף
15 לְקִימּוֹ; אֲבָל הַנְּכָסִים, שְׁאִין אָדָם קוֹנֶה אוֹתָם אֲלָא
16 בְּרִאֵיהֶן בְּרוּרָה, לֹא יִקָּנָה אוֹתָם עַד שִׁיתְקַיֵּם הַשְּׁטֵר.

(9) שם ח: בברייתא. (10) שהרי עבד המביא גיטו, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). (11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. (12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירוהו בית דין ונתנהו לאפוטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין. (45) בכתב יד תימן: "קרובה".

ט. שְׂכִיב מְרַע⁴⁶ שֶׁפְּתַב⁴⁷ פֶּל נִכְסָיו לְעַבְדוֹ, וְעַמְד⁴⁸ 20
- חוֹזְרִי⁴⁹ בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעַבְדוֹ; שְׁהָרִי יֵצֵא 21
עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרֵין⁵⁰. 22

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר גימיי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכיייה ומתנה הלכה כב. (47) כדן שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריאי. (49) כדן שכיב מרע (הלכות זכיייה שם הלכה יד). (50) ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכיייה שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישוחרר מעכשיו.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) נתבארו בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

א. הַמוֹכֵר² אֶת עַבְדּוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים - יֵצֵא בֶּן 23
חוֹרֵין³; וְכוּפִין⁴ אֶת רַבּוֹ לְחֹזֵר וְלִקְנוֹתוֹ מִן הָעוֹבֵד 24
פּוֹכְבִים עַד עֶשְׂרֵה בְדָמָיו, וְכוּתְבֵם⁵ לוֹ גִט שְׁחֹרֵר 25
וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְמַכְרוֹ אֶפְלוֹ 26
בְּעֶשְׂרֵה בְדָמָיו - אֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ יָתֵר⁶. וְקָנַס זֶה⁷ 27
אֵין גּוֹבֵין אוֹתוֹ וְדָנִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּבֵית דִּין מְמַחֵין⁸. 28
וְאִם⁹ מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְהַחְזִיר 29
אֶת הָעַבֵּד לְשְׁחֹרְרוֹ¹⁰. 30

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בברייתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סייג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הרי"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הרי"ף

"משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עוברא", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ולחם משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חצי עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

1 ו. שֶׁפְּתָה²⁸ חֲרוּפָה²⁹, אִם רָצָה לְשַׁחֵרֵר חֲצִיָּה הַנְּשֹׂאָר 1
2 וְתַעֲשֶׂה אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה³⁰ - הָרִי זֶה מְשַׁחֵרֵר³¹ בֵּין 2
3 בְּכֶסֶף בֵּין בְּשֹׁטֵר, וְשֹׂאֵף³² הַכֶּסֶף גּוֹמֵר שְׁחֹרְרוּתָהּ³³. 3

(28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן כתב הרמב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו (גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין כאן שום שיוור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה. (32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:); וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

ז. מֵי³⁴ שֶׁחֲצִי עַבְדוֹ וְחֲצִי בֶּן חוֹרֵין, הוֹאִיל וְאֵינוֹ 4
5 מֵתָר לֹא בְּשֶׁפְּתָה³⁵ וְלֹא בְּבֵת חוֹרֵין³⁶ - כּוּפִין אֶת רַבּוֹ 5
6 וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרֵין, וְכוּתְבֵם שֹׁטֵר עָלָיו בְּחֲצִי 6
7 דָּמָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעַבְדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ 7
8 מְצִיָּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה³⁷; אֲבָל הַשֶּׁפְּתָה³⁸ - תִּשְׂאָר 8
9 כְּמוֹת שֶׁהִיא³⁹, וְעוֹבְדָת אֶת רַבָּה יוֹם אֶחָד וְאֵת עֶצְמָה 9
10 יוֹם אֶחָד⁴⁰. וְאִם נִהְגוּ בֵּה⁴¹ הַחוּטָאִים מְנַהֵג הַפְּקָר - 10
11 כּוּפִין אֶת רַבָּה לְשַׁחֵרֵר, וְכוּתְבֵם עָלֶיהָ שֹׁטֵר בְּחֲצִי 11
12 דָּמֶיהָ. 12

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. (35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו, "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). (37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד דרבני בית הלל. (41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

ח. מֵי⁴² שֶׁחֲצִי עַבְדוֹ וְחֲצִי בֶּן חוֹרֵין, שֶׁעַמְד רַבּוֹ 13
14 וְהִקְנָה חֲצִי לְבָנוֹ הַקָּטָן, כִּדִּי שְׁלֹא יִכְפוּ אוֹתוֹ בֵּית 14
15 דִּין לְשַׁחֵרְרוֹ - מְעַמְדִין בֵּית דִּין לְקָטָן אֲפוֹטְרוֹפּוֹס, 15
16 וְכוּתְבֵם⁴³ לוֹ הָאֲפוֹטְרוֹפּוֹס גִּט שְׁחֹרֵר, וְכוּתְבֵם לוֹ שֹׁטֵר 16
17 חוֹב בְּחֲצִי דָּמָיו. וְאִם נִצְטָרֵף הַקָּטָן בְּעַבְדוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ 17
18 גַּעְגּוּעִין עָלָיו - מְפַלְיָגִין⁴⁴ אוֹתוֹ מִמְּנוֹ בְּמַעוֹת, 18
19 שִׁדְעֵתוֹ שֶׁל קָטָן קְרוּב⁴⁵ אֲצֵל מַעוֹת. 19

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסויימת. (43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כתב, ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפוטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפוטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב). ופרק יא מהלכות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למי שחסרו ממון, ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד.) שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה שם פד:) - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

ה. אחד מוכר עבדו לעובד פוככים עובד עובדה 17
זרה, או שמכרו לגר תושב, 27 אפלו לכותי 28 - הרי 18
זה יצא לחרות. מכרו לישראל מומר 29 - הרי זה 19
ספק. לפיכך, אם תפס פדי דמיו מרבו ראשון, פדי 20
לצאת בהן מיד המומר - אין מוציאין מידו 30.

27 שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. 28 שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). 29 שם בעיא שלא נפתרה. 30 כמבואר למעלה בהלכה ד.

ו. המוכר 31 עבדו לחוצה לארץ - יצא בן חורין 32;
וכופין 33 את רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו 23
הדמים 34. ומפני 35 מה קנסו פאן הלוקח לבדו?
שאלו לא לקח זה, לא יצא העבד לחוצה לארץ. 25
המוכר עבדו לסוריא 36, ואפלו לעכו 37 - פמוכר 26
לחוצה לארץ 38.

31 גיטין מג: במשנה. 32 קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה מא]. 33 שם מד: בברייתא: "וצריך גט שחרור". [ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו"]. 34 שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. 35 שם מה. שאלת אביי ותשובת רב יוסף. 36 שם ח. בעיא שנפתרה. 37 שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלון). 38 כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כחול' לענין מכירת עבדים.

ז. בן בבל 39 שנושא אשה פארץ ישראל, ודעתו 28
לחזרו 40, והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות 41 - הרי 29
אלו ספק, אם הם פמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, 30
הואיל ויש לו הפרות, או אינן פמכורין לו, שהרי 31
הגוף שלה 42.

39 שם מד: בעיא שנשארה בתיקו. 40 לחוצה לארץ. 41 של נכסי צאן ברזל שאחירותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמח. 42 שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא

שם בשם גאון. 9 בעיא שנפשטה שם מד: 10 [כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו 'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

ב. לזה 11 על עבדו מן העובד פוככים: אם קבע לו 1
זמן ואמר לו: אם הגיע זמן פלוני ולא אשלם לך, 2
תקנה גוף עבד זה - הרי זה יצא לחרות מידו 12; ואם 3
אמר לו: תקנה מעשה ידיו - לא יצא לחרות 13.
גבאו 14 עובד פוככים פחובו 15, או שקבאו על האדון 5
מצרים ובקשו להרגו, ופדה עצמו מידן בעבדו - 6
לא יצא לחרות, מפני שגלח ממנו שלא ברצונו 16.

11 שם מג: בברייתא. 12 כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. 13 כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופו, אלא: סירותיו (=מעשה ידיו) - לא קנסוהו. 14 שם מד: בברייתא. 15 חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. 16 ואין כאן מקום לקנס.

ג. מכר 17 עבדו לאחד מעבדי 18 המלך או מגדוליו, 8
אף על פי שהוא מתירא מהם - יצא העבד לחרות, 9
מפני שהיה יכול לפיטו בממון אחר 19.

17 מימרא של רב, שם. 18 זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י 'תוספות' שם. 19 שם בגמרא.

ד. מכר 20 עובד פוככים לשלשים יום, מכרו חוץ 11
ממלאכתו 21, חוץ מן המצות 22, חוץ משפחות וימים 12
טובים 23 - הרי זה ספק אם נשתחרר או לא 13
נשתחרר. לפיכך, אם תפס העבד פדי דמיו 24 לרבו 25,
פדי שייצא בהן לחרות מיד העובד פוככים - אין 15
מוציאין מידו 26.

20 שם מד. בעיות שלא נפתרו. 21 כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו הוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). 22 כלומר, שלא יתבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. 23 שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. 24 [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו מממונו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסו פ]. 25 כלומר: מרבו. 26 ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסו ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנְנוּ - זוֹ אֶף הוֹנֵית דְּבָרִים⁵⁹. נִמְצְאתָ
22 לְמַד, שְׁמַמְאָנָה אֶת הַגֵּר הַזֶּה - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן:
23 מְשׁוּם וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמּוּתוֹ⁶⁰, וּמְשׁוּם וְגַר לֹא
24 תוֹנֶהוּ⁶¹, וּמְשׁוּם לֹא תוֹנְנוּ. וְכֵן עוֹבֵר מְשׁוּם וְלֹא
25 תִּלְחָצְנוּ⁶², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֵינֵי הוֹנֵיהָ⁶³.

קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ (מאיירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין מוציאין מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-שמח).

56 ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, ואז עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו".
57 כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. (58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. (59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. (60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פ"ד מהלכות מכירה הלכה טו).
61 [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תונו איש את אחיו" הנאמר באונאת ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא בכלל "אחיו" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם ה'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת ה'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. (62) 'צריך עיון, שהרי פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

1 ח. עֵבֶד⁴³ שִׁנְיָא אַחַר רְבוֹ לְסוּרְיָא, וּמְכָרוּ שָׁם -
2 אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ⁴⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁴⁵ פְּשִׁינְיָא
3 רְבוֹ עַל מְנַת שְׂלָא לְחֹזֵר לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם
4 דַּעַת רְבוֹ לְחֹזֵר, וְיִצְא אַחֲרָיו, וּמְכָרוּ שָׁם - יִצְא
5 לְחֵירוֹת⁴⁶, וְכּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְשַׁחְרוֹר.

43 גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. (44) לצאת לחירות עם המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלא על-מנת לחזור, ראה להלן. (45) כן בשקלא-וטריא שם. (46) מימרא של רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

26 יב. הַקּוֹנֶה⁶⁴ עֵבֶד מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים סֶתֶם⁶⁵, וְלֹא
27 רָצָה לְמוֹל וְלִקְבֹּל מִצְוֹת הָעֵבֶדִים⁶⁶ - מְגַלְגֵּלִין עִמּוֹ
28 כָּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַדָּשׁ, וְאִם לֹא רָצָה - חוֹזֵר וּמוֹכְרוֹ
29 לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ לְחוֹצֵה לְאַרְצָא⁶⁷. וְאִם הִתְנַה⁶⁸
30 הָעֵבֶד עָלָיו תַּחֲלָה שְׂלָא יְמוּל - הָרִי זֶה מְתָר לְקִימוֹ⁶⁹
31 כָּל זְמַן שְׂרִיצָה בְּגִיּוּתוֹ, וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ
32 לְחוֹצֵה לְאַרְצָא. וְכֵן⁷⁰ עֵבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת,
33 וְאַחַר כֵּן הִפִּיל עִצְמוֹ לְגִיסוֹת⁷¹, וְאִין רְבוֹ יְכוּל
34 לְהוֹצִיאָו לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם
35 - הָרִי זֶה מְתָר לוֹ לְטַל דְּמִיו מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷²,
36 וְכוּתָב וּמְעֵלָה בְּעַרְפְּאוֹת⁷³ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, מִפְּנֵי
37 שֶׁהוּא פְּמַצִּיל מִיָּדָם.

6 ט. עֵבֶד⁴⁷ שִׁנְיָא לְעֵלוֹת לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אֶת
7 רְבוֹ לְעֵלוֹת עִמּוֹ, אוֹ יְמַכֵּר אוֹתוֹ לְמִי שִׁיַּעֲלֵהוּ
8 לְשֵׁם⁴⁸. רָצָה הָאֲדוֹן לְצַאת לְחוֹצֵה לְאַרְצָא - אִינוּ יְכוּל
9 לְהוֹצִיא אֶת עֲבָדוֹ, עַד שְׂרִיצָה⁴⁹. וְדִין זֶה - בְּכָל זְמַן,
10 אֲפִלוּ בְּזְמַן הַדָּה⁵⁰ שֶׁהָאֲרָץ בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁵¹.

47 כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. (48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרהו לאחר ויעלהו. (49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה ה), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. (50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. (51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

64 יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין סוף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים.

11 י. עֵבֶד⁵² שִׁבְרַח מְחוֹצֵה לְאַרְצָא לְאַרְצָא - אִין מְחִזְרִין
12 לוֹ לְעֲבָדוֹת. וְעָלָיו נִאָּמַר⁵³: לֹא תִסְגִּיר עֵבֶד אֶל
13 אֲדֹנָיו. וְאוֹמְרִים⁵⁴ לְרְבוֹ, שִׁיכְתָב לוֹ גִּט שְׁחָרוּר, וְיִכְתֹּב
14 לוֹ שֵׁטֶר חוֹב בְּדָמָיו, עַד שֶׁתִּשְׁגֵּיג יָדוֹ וְיִתֵּן לוֹ. וְאִם⁵⁵
15 לֹא רָצָה הָאֲדוֹן לְשַׁחְרוֹרוֹ - מִפְּקִיעֵין פִּית דִּין שֶׁעֲבָדוֹ
16 מְעָלָיו וְלִלְךָ לוֹ.

52 גיטין שם. (53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. (54) כן אמר רבי אמי, שם. (55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

17 יא. עֵבֶד זֶה⁵⁶ שִׁבְרַח לְאַרְצָא - הָרִי הוּא גַר צִדְקָא⁵⁷.
18 וְהוֹסִיף לוֹ הַפְּתוּב אֲזַהְרָה אַחֲרַת לְמִי שֶׁמַּמְאָנָה אוֹתוֹ,
19 מִפְּנֵי⁵⁸ שֶׁהוּא שֶׁפֵּל רוּחַ יוֹתֵר מִן הַגֵּר, וְצָוָה עָלָיו
20 הַפְּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר: עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז מנחם-אב - ספר קנין - הלכות עבדים קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבזה הוא מחשיבם (רש"י).
- 1 יג. המפקיר⁷⁴ עבדו - יצא לחרות, וצריך גט
2 שחרורו⁷⁵. ואם⁷⁶ מת האדון שהפקירו - הירש כותב
3 לו גט שחרור.
- 74) שם לח: מימרא של רב חייא בר אבין בשם רב, ושם לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכופין את רבו על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163).
76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.
- 4 יד. עבד⁷⁷ שפירח מבית האסורין, אם נתאש ממנו
5 רבו - יצא לחרות; וכופין⁷⁸ את רבו וכותב לו גט
6 שחרור.
- 77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן, וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-טריא לפי שיטת אביו.
78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.
- 7 טו. עבד⁷⁹ שנשבה: אם נתאש ממנו רבו ראשון -
8 פל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא
9 שלו; ואם⁸⁰ פדהו לשם פן חורין - הרי זה פן
10 חורין. ואם לא נתאש ממנו רבו ראשון - הפודה
11 אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו, וחוזר לרבו;
12 ואם פדהו לשם פן חורין - חוזר לרבו הראשון בלא
13 פלום.
- 79) גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא. וכן כתב הר"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל. ופירושה הראשונים בשלא נתייאש ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.
- 14 טז. עבד⁸¹ שעשאו רבו אפותיקי⁸² לבעל חובו,
15 ושחררו - הרי זה משחרר⁸³, וכופין⁸⁴ את בעל חובו
16 לשחררו⁸⁵. גם זה מפני תקון העולם, שלא יפגע בו
17 לאחר זמן ויאמר לו: עבדי אתה.
- 81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות: "מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממנו (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא).
- 18 יז. עבד⁸⁶ שהשיאו רבו⁸⁷ בת חורין⁸⁸, או שהניח⁸⁹
19 לו רבו תפלין בראשו⁹⁰, או שאמר לו רבו⁹¹ לקרות
20 לשלשה פסוקין⁹² בספר תורה בפני צפור, וכן פל
21 פיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא פן
22 חורין⁹³ - יצא לחרות⁹⁴, וכופין⁹⁵ את רבו לכתב לו
23 גט שחרור. וכן אם נדר נדר שפופין עליו את
24 העבדים⁹⁶, כמו שבארנו בנדרים⁹⁷, ואמר לו רבו:
25 מופר לך⁹⁸ - יצא לחרות⁹⁹; שפין שלא כפה אותו
- 86) שם לט: ומ. מימרא של רב אשי בשם רבי. (87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם לא שכונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור - בכל זאת קל יותר האיסור מעוכב גט שחרור מבעבד גמור (אור-שמח, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא. (90) שאין דרך העבדים להניח תפלין, שהרי מצות-עשה שהזמן גרמא היא (רש"י ו'תוספות' שם). [ולא אמרו כן אלא בתפלין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - "אלו תפלין שבראש" (ברכות ו, א), אבל תפלין של יד דינם ככל מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות, כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בבביתא נאמר שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפלין, שכשם שבתפלין חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות משלשה פסוקים (פ"ב מהלכות תפלה הלכה ג). (93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94) כלומר, גילה דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן. והרי זה כאילו הפקירו, ועיין אור-שמח. (95) שם מ. בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הר"ף. (96) כלומר, נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם. (97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.
- 98) יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה¹⁰². ואם
35 למדו - לא יצא לחרות¹⁰³.
- 102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח. (103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחם-משנה.
- 37 יט. הלוקח¹⁰⁴ עבד מן העובד פוככים, וקדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זוכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבמונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחם-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיך. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמסחר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

8 **כ.א.** ¹²⁰שְׁקַדְמוּ עֲבָדֶיךָ וְשִׁפְחוּתָיו וְטָבְלוּ לְפָנָיו¹²¹ 8
9 - קָנוּ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחם-משנה שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פָּרֶק הַשִּׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

10 **א.** וְיִשְׂרָאֵל שִׁבָּא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אֵף עַל פִּי 10
11 שְׁהִיא שִׁפְחָתוֹ³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר⁵; 11
12 וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשָׂאָר 12
13 הָעֲבָדִים⁶.

(2) קידושין טו: במשנה, כי ולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחיו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

14 **ב.** אֶחָד הַקְּנֵה עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, או מִן גֵּר 14
15 תּוֹשֵׁב, או מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו, 15
16 או מִמְּאָד מִשָּׂאָר הָאֲמוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ 16
17 לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר. וְכֵן 17
18 מוֹכֵר בְּנָיו וּבְנֹתָיו; שִׁנְאָמַר: מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמְשַׁפְּחָתָם 18

1 הָעֶבֶד¹⁰⁵ וְטָבַל בְּפָנָיו רַבּוֹ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - יֵצֵא 1
2 לְחֵרוֹת¹⁰⁶; שְׁלֹא בְּפָנָיו רַבּוֹ - צָרִיף לְפָרֵשׁ¹⁰⁷. 2
3 לְפִיכָף¹⁰⁸ צָרִיף רַבּוֹ לְתַקְפוֹ¹⁰⁹ בְּמַיִם. 3

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, ובריייתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידיו (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה ישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפיקעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפיקע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתויי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

4 **כ.** וְיִשְׂרָאֵל¹¹⁰ שִׁתְקַף¹¹¹ עוֹבֵד פּוֹכְבִים קָטָן¹¹², או 4
5 מְצֵא תִינוֹק עוֹבֵד פּוֹכְבִים¹¹³, וְהִטְבִּילוּ¹¹⁴ לְשֵׁם גֵּר¹¹⁵ 5
6 - הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לְשֵׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לְשֵׁם 6
7 בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹. 7

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). [וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מח, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' רי"ג אפשטיין]. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפסיקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבודתו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פי"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן,

16 קנה גופו, ואין לו בו אלא מעשה ידיו¹⁴. אף על פי
17 כן, אם מכרו לישראל - הרי גופו קנוי לישראל¹⁵.

14) ואם מכרו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין, יצא לחירות (למעלה פ"ח הלכה יט). 15) אם הטבילו לשם עבדות (כסף-משנה בפירושו השני), מה-שאיין-כן בגוי עצמו, שאף אם הטבילו לשם עבדות לא קנהו לגופו.

18 ו. האשה¹⁶ קונה שפחות, ואינה קונה עבדים, אפלו
19 קטנים¹⁷, מפני החשד¹⁸. ואם קנתה אותם - הרי זו
20 קנתה גופם כאיש. ויראה לי, שאינה אסורה לקנות
21 אלא עבד בן תשע שנים ומתשע ולמעלה¹⁹. וכן²⁰
22 אסור²¹ לאדם לשחרר עבד פנעני, וכל המשחררו -
23 עובר בפעשה, שנאמר: לעלם בהם תעבדו; ואם
24 שחררו - משחרר, כמו שבארנו²², וכופין²³ אותו
25 לכתב גט שחרור בכל הדרכים²⁴ שבארנו²⁵. ומתח
26 לשחררו לדבר מצוה, אפלו למצוה של דבריהם²⁶.
27 כגון שלא היו עשרה בבית הפנסת²⁷ - הרי זה
28 משחרר עבדו ומשלים בו המנזן. וכן כל פיוצא
29 בזה²⁸. וכן שפחה²⁹ שנוהגין בה העם מנהג הפקר,
30 והרי היא מקשול לחוטאים - פופין את רפה
31 ומשחררה, פדי שתנשא ויסור המקשול. וכן כל
32 פיוצא בזה.

16) בבא-מציא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה לקנות לא עבדיים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. 17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבדיים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגרא"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציא עא, שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגרא"א באה"ע סימן כב ס"ק כה). 18) כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא". 19) שבפחות מבן תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה (טור). 20) תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה). וראה להלן הערה כב). 21) גיטין לח. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. 22) למעלה פרק ה הלכות א-ג. 23) [כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחררו, ולמה צריך לכופו? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטיש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות

1 אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלּוּ
2 הָרִי הוּא פְּעֻבָּה פְּנֻעֲנֵי לְכָל דָּבָר.

7) שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אריא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה כאן].

3 ג. אַחַד⁸ מִן הָאֲמוֹת שָׁבָא עַל שִׁפְחָה פְּנֻעֲנִית שְׁלֹנֵי⁹
4 - הָרִי הֵבֵן עֶבֶד פְּנֻעֲנִי¹⁰; שְׁנָאֲמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ
5 בְּאַרְצְכֶם¹¹. אֲבָל הָעֶבֶד שְׁלֹנֵי שָׁבָא עַל אַחַת מִן
6 הָאֲמוֹת - אֵין הֵבֵן עֶבֶד; שְׁנָאֲמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ
7 בְּאַרְצְכֶם, וְעֶבֶד אֵין לוֹ יַחַס¹².

8) יבמות עח: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. 9) שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ו). 10) שייך לארון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה וילדיה: "כל בנים שיולדת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה בתורה שלמה' שם לסימן צג. 11) וגומר "והיו לכם לאחווה", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הוולד עבד כנעני שלכם. 12) ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפט"ו מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות אסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות אסורי ביאה פרק יב הלכה כא: "גר עמוני שנשא מצרית - הוולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הוולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

8 ד. מְלַךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִים¹³ שְׁעֵשָׂה מְלַחְמָה, וְהִבִּיא
9 שְׂבִיָּה וּמְכָרָה; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירְצָה, שִׁילַף
10 וַיִּגְנַב מֵאִמָּה שְׁהִיא עוֹשֶׂה עִמּוֹ מְלַחְמָה, שְׂבִיָּא
11 וַיִּמְכַר לְעַצְמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּנְיֹו, שְׂכָל מִי שְׂלָא יִתֵּן
12 הַמָּס - יִמְכַר, או מִי שְׁעֵשָׂה פֶּךָ וְכָךָ או לֹא יַעֲשֶׂה
13 - יִמְכַר; הָרִי דִּינְיֹו דִּין, וְעֶבֶד הַנְּלָקַח בְּדִינֵין אֵלּוּ -
14 הָרִי הוּא פְּעֻבָּה פְּנֻעֲנֵי לְכָל דָּבָר.

13) יבמות מה: ומו.

15 ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׁקָנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִים לְעַבְדוֹת - לֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

16 חֲכָמִים הָרְאשׁוּנִים הָיוּ נוֹתְנִין לְעֶבֶד מִפֶּל תַּבְשִׁיל
17 וְתַבְשִׁיל שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין³⁵, וּמְקַדְמִין מְזוֹן הַבְּהֵמוֹת
18 וְהַעֲבָדִים³⁶ לְסַעֲדַת עֲצָמָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: כְּעֵינַי
19 עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּעֵינַי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ.
20 וְכֵן³⁷ לֹא יִבְזֶהוּ בֵּיד, וְלֹא בְדַבְרִים; לְעַבְדוֹת מְסֻרָן
21 הַקְּתוּב, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְבֶּה עָלָיו צְעָקָה וְכַעַס,
22 אֲלֵא יִדְבַר עִמּוֹ בְּנִחַת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מִפְּרִשׁ
23 בְּדַרְכֵי אֵיזֵב הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּבַּח בָּהֶן: אִם אָמַס
24 מִשְׁפֵּט עֲבָדֵי וְאֶמְתֵי בְּרַבִּם עֲמָדִי. הֲלֵא בְּכַטָּן עֲשִׂנִי
25 עֲשָׂהוּ, וְיִכְוֶנְנֵנוּ בְּרַחֵם אֲחָד. וְאִין³⁸ הָאֲכַזְרִיּוֹת וְהַעֲזוֹת
26 מִצְוִיָּה אֲלֵא בְּעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה;
27 אֲבָל זָרְעוּ שֶׁל אֲבֹרְהֶם אֲבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּיעַ
28 לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם
29 בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַפֶּל.
30 וְכֵן בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁצְּוֶנּוּ לְהַדְמוֹת
31 בָּהֶם³⁹, הוּא אוֹמֵר: וְרַחֲמֵי עַל פֶּל מַעֲשִׂי⁴⁰. וְכֵל
32 הַמְּרַחֵם⁴¹ - מְרַחֲמִין עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים
33 וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבָּה⁴².

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה
ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק
ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות.
ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים
היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן,
ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט
שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות ואותו
לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך
ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאכל הבהמה.

ויש לומר שבזה שצירף הרמב"ם בהמות עם עבדים בא
ללמד שהנהגתו בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר
מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל
יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד לעשות כל
העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי
בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא
תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים
מצד הנברא ואינם חלים על עבד כנעני בעינינים שיגרמו
לו שלא לעבוד עבודתו.

לכך הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון
הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא
רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים אין רחמיו עליו
יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על
בהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג
אחר של רחמים.

וזהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה

כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה").
שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין
בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת
ה'חינוך' (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחררן עיי"ש). ולפי
זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם
שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם
בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן]. (24) [צ"ל כבכל
הדרכים]. (25) [למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין
המוכר עבדו לגוי או לחוזה-לארץ שכופין לשחררו].
(26) ברכות מז: גיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס
לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו
לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. (27) ציין
רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום
מצוה דרבים. ראה לחס-משנה. (28) תמהו בזה כמה
ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצוה-עשה מן
התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו
אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא
תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן
לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום
איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לח. כרבינא ולא
כאביי. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

1 ז. וְכֹל³⁰ הָרַב לֹמַר לְעֶבֶדוֹ פְּנֻעֵנִי: עֲשֵׂה עִמִּי וְאִינִי
2 וְנָךְ, אֲלֵא לְלֶךְ וְיִשְׁאֵל עַל הַפְּתָחִים וְיִתְפָּרְסֵם מִן
3 הַצְּדָקָה; וְשִׁישְׂרָאֵל מְצוּיִן לְהַחֲיוֹת הַעֲבָדִים
4 שְׂבִינֵיהֶם³¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֲבָדֵי; שְׂאִין
5 בֵּית דִּין נִזְקָקִין לְגְדוּלִים לְשִׁמּוֹר מְמוֹנָם, וְאִם לֹא
6 יֵאָכִיל לְעֲבָדָיו וְיִשְׁקֵם פְּרָאוֹי - הֵם יִבְרָחוּ אוֹ יָמוּתוּ,
7 וְאִדָּם חָס עַל מְמוֹן עֲצָמוֹ יִתֵּר מִפֶּל אָדָם. אֲבָל
8 עֲבָדִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בְּתוֹרַת נְכִסֵי מְלוֹג - חָיֵב
9 בְּמִזוֹנוֹתֵיהֶן³², שֶׁעַל מִנַּת פֶּן הִכְנִיס אוֹתָם; שְׂאִם לֹא
10 יִזוֹן אוֹתָם - יָמוּתוּ וְיִבְרָחוּ, וְהָרִי אִינוֹ חָיֵב
11 בְּאֲחֵרֵיהֶן³³.

(30) שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם
יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה
ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית-רבה פרשה מה:
"ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב
במזונותיה" (אור-שמה). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה
לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל
יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פי"ב מהלכות
אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין
ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל
שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין
הדין כן.

12 ח. מִתֵּר לְעֶבֶד בְּעֶבֶד פְּנֻעֵנִי בְּפָרְךָ³⁴. וְאִף עַל פִּי
13 שֶׁהָדִין פָּךְ, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדַרְכֵי חֲכָמָה, שֶׁיִּהְיֶה אָדָם
14 רַחֲמָן וְרוֹדֵף צְדָק, וְלֹא יִכְבְּדֵי עָלוֹ עַל עֲבָדוֹ, וְלֹא
15 יִצַּר לוֹ, וְיֵאָכִילָהּ וְיִשְׁקָהּ מִפֶּל מְאֹכֵל וּמִפֶּל מִשְׁתֵּה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ז מנחם-אב – ספר קנין – הלכות עבדים קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב-ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך, הציץ לי את הכוס וכו' עזור תחת הגפן וכו'. שמא תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים"]. (35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים". (36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. (37) נדה מז. מימרא של שמואל. (38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". (39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו'" (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). (40) [ראה בבבא-מציעא פה. שפסוק זה מדבר גם בבעלי-חיים]. (41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. (42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת עֲבָדִים

נְגַמְרָ סִפְרָ שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְהוּא סִפְרָ קַנְיָן.

וּמְנַן פְּרָקִים שְׁלֹסָסִים זֶה שְׁבָעִים וְחַמְשָׁה: הַלְכוֹת מְכִינָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זְכִינָה וּמְתָנָה - שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁכָנִים - אַרְבָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁלוּחֵינָן וְשֹׁתְפֵינָן - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֲבָדִים - תְּשַׁעָה פְּרָקִים. וּמְנַן פְּרָקִים שְׁלֹשִׁים זֶה שְׁבָעִים וְחַמְשָׁה: הַלְכוֹת מְכִינָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זְכִינָה וּמְתָנָה - שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁכָנִים - אַרְבָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁלוּחֵינָן וְשֹׁתְפֵינָן - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֲבָדִים - תְּשַׁעָה פְּרָקִים. וּמְנַן פְּרָקִים שְׁלֹשִׁים זֶה שְׁבָעִים וְחַמְשָׁה: הַלְכוֹת מְכִינָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זְכִינָה וּמְתָנָה - שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁכָנִים - אַרְבָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁלוּחֵינָן וְשֹׁתְפֵינָן - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֲבָדִים - תְּשַׁעָה פְּרָקִים. וּמְנַן פְּרָקִים שְׁלֹשִׁים זֶה שְׁבָעִים וְחַמְשָׁה: הַלְכוֹת מְכִינָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זְכִינָה וּמְתָנָה - שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים.

טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 72)

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה ... ולא יכביר עולו על עבדו.."

ולכאורה צריך להבין, אם הנהגה זו שלא להצר לעבדו היא מדרכי החכמה כמו שכתב בהלכה קודמת ש"אם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי יברחו או ימותו ואדם חס על ממונו עצמו" מדוע צריך גם הטעם של מדת החסידות הרי החכמה לבד מחייבת הנהגה זו ובפרט שהקדים מדת החסידות לדרכי החכמה.

והביאור הוא: כדי להעלות על דעתו שגורם סבל מיותר לעבד ולא לחשוב שמצד טבעו הוא עבד ורגיל בכך, צריך למדת החסידות.

וכשיש בו מדת החסידות מתייחס לעבד באופן אחר לגמרי כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהם אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני עשהו ויכונונו ברחם אחד" ומתוך שמרגיש עניין זה, מבין גם מצד דרכי החכמה שאם יצר לו ולא יאכלהו וישקהו ימות או יברח.

וההוראה בעבודת ה' שלמדים מדברי הרמב"ם שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב של עבד כנעני ו"עבדא בהפקירא נוחא ליי" הרי שמצד מדת החסידות ודרכי החכמה צריך הקב"ה להתנהג עמו מתוך רחמים וצדק להאכילו ולהשקותו מכל מאכל כו'.

ולא עוד אלא שצריך להקדים את מזונו של העבד ועוד לפני שמתענג על עבודתם של ישראל - "קרבני לחמי לאשי ריה נחוחי" נתן ליהודי כל ענייני התענוג שלו ופשיטא שאינו מעבידו בפרך ח"ו.

(על פי יין מלכות סקט"ח)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצום בחוקים ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל".

אבל בהלכות איסורי ביאה (פ"ט הי"ח) כתב שרחמנים הם מטבעם ולא הזכיר שזה שייך לציווי התורה כי כאן הכוונה על הציווי להנהגה של רחמים עם עבדו, אבל בהל' איסורי ביאה הכוונה היא לרגש המצוי בלב איש הישראלי ולכן לא הזכיר ציווי התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 64 הנ' 40)

(34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שיותר לעבוד בפרך בעבד כנעני,

מֵתוּךְ מֵהַדוֹרֹת וְגַשְׁלָה עִם רַמְבַּ"ם לַעַם - מוֹסֵד הַרְבֵּי קוֹרֵא

13 בֵּין שְׂאֵבֵד הַדְּבָר הַשְּׂאוּל אוֹ נִגְנַב בֵּין שְׂאָרְעוּ אֲנִסִּים
 14 גְּדוּל מְזָה¹², כְּגוֹן שְׁמֵתָה בְּהִמָּה הַשְּׂאוּלָה אוֹ
 15 נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבִּיתָ; שֶׁכֶּךָ כְּתוּב בְּשׂוֹאֵל: וְנִשְׁבֵּר אוֹ
 16 מֵת, בְּעֵלְיוֹ אֵין עִמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם¹³. נוֹשֵׂא שְׂכָר אוֹ
 17 הַשׁוֹכֵר - שְׁנִיחָם דִּין אֶחָד יֵשׁ לְהֵן¹⁴: אִם נִגְנַב אוֹ
 18 אֶבֶד הַדְּבָר הַשְּׂכוּר אוֹ שְׁנִטְלָ שְׂכָר עַל שְׁמִירָתוֹ - הָרִי
 19 אֵלוֹ מְשֻׁלְמִים¹⁵; וְאִם אָרְעוּ אֲנִסִּים גְּדוּל מְזָה, כְּגוֹן
 20 שְׁהִיתָה בְּהִמָּה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבִּיתָ אוֹ
 21 נִטְרָפָה - הָרִי אֵלוֹ נִשְׁפָּעִין שְׁנִאֲנָסָה, וּפְטוּרִין¹⁶.
 22 שְׁנִאֲמָר: וּמֵת אוֹ נִשְׁבֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רָאָה, שְׁבוּעַת
 23 יְיָ וְגוֹ'; וְכַתִּיב: אִם נִגְבַּב יִגְנַב מֵעִמּוֹ, יִשְׁלָם לְכַעֲלֵיו
 24 וְגוֹ'¹⁷. נִמְצָאתָ אוֹמֵר¹⁸: שׁוֹמֵר חֲנָם - נִשְׁפָּע עַל הַפֶּל.
 25 וְהַשְּׂוֹאֵל - מְשֻׁלָּם אֶת הַפֶּל, חוּץ מִן הַמֵּתָה בְּשִׁעַת
 26 מְלָאכָה, כְּמוֹ שְׁחִתְּבָאָר¹⁹. נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר -
 27 מְשֻׁלְמִין אֶת הָאֶבֶדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה, וְנִשְׁפָּעִין עַל
 28 הָאֲנָסִין הַגְּדוּלִים, כְּגוֹן שְׂבוּרָה וְשְׂבוּיָה וּמֵתָה
 29 וּטְרָפָה, אוֹ שְׂאֵבֵד הַדְּבָר בְּסִפְיָה שְׁטַבְעָה בְּפִים²⁰, אוֹ
 30 נִלְקַח בְּלִסְטִים מְזִין²¹, וְכֹל פִּיזָא פְּאֵלוֹ מְשֻׁאָר
 31 אֲנָסִין הַגְּדוּלִים²².

(8 גמור. 9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנינם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו.י). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (10) מלשלם (שבועות מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:) שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנינם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרותו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט"יב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנינם - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן. (12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה.) מקל וחומר משומר שכר - שפטור משבוורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבוורה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה. (14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמרו כל

1 הַלְכוֹת שְׂכָנִים - אֲרַבְעָה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת
 2 שְׁלוּחֵין וְשִׁתְּפִין - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֲבָדִים -
 3 תִּשְׁעָה פְּרָקִים.

יוֹם ה' כ"ח מִנְחָם-אֵב ה'תשע"ו

אוֹרְךָ בְּיִשְׂרָאֵל לְכָב, בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה

סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

וְהוּא סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

הַלְכוֹתֵינוּ חֲמִשָּׁה. וְהוּ סְדוּרֵן:

א. הַלְכוֹת שְׂכִירוֹת. ב. הַלְכוֹת שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן. ג.
 הַלְכוֹת מְלוּה וְלוּהָ. ד. הַלְכוֹת טוּעֵן וְנִטְעֵן. ה.
 הַלְכוֹת נַחְלוֹת.

הַלְכוֹת שְׂכִירוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פְּרָטֵן: (א) דִּין שְׂכִיר וְשׁוֹמֵר שְׂכָר. (ב) לֶתֶן שְׂכָר שְׂכִיר בְּיוֹמוֹ¹. (ג) שְׁלֹא יֵאָחַר שְׂכָר שְׂכִיר אַחַר זְמַנּוֹ². (ד) שְׁלֹא יֵאָכַל⁴ הַשְּׂכִיר מִן הַמִּחְבֵּר בְּשִׁעַת מְלָאכָה⁶. (ו) שְׁלֹא יוֹלִיף הַשְּׂכִיר בְּיָדוֹ יָתֵר עַל מֵה שְׁלֹא יִחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ.

וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפְרָקִים אֵלוֹ:

(1) שְׁנַצְטוּיָנו לְדוֹן (שְׁמוֹת כב, ט). (2) דְּבָרִים כד, טו. (3) שֵׁם. (4) שִׁירֵשָׁה בַעַל הַבַּיִת לְשִׁכִּיר לֹאכּוֹל (שֵׁם כג, כה-כו). (5) וּנְגַמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ. (6) וְלֹא נְגַמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ [בְּכַתְּבִיד תִּימָן הַנוֹסָחָא: "שְׁלֹא בִשְׁעַת גַּמַּר מִלֹּאכְתּוֹ"].

פְּרָק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

4 א. אֲרַבְעָה שׁוֹמְרִים נִאֲמָרוּ בַּתּוֹרָה², וְשְׁלֹשָׁה דִּינֵין
 5 יֵשׁ לָהֶם³. וְאֵלוֹ הֵן הָאֲרַבְעָה שׁוֹמְרִין: שׁוֹמֵר חֲנָם⁴,
 6 וְהַשְּׂוֹאֵל⁵, וְנוֹשֵׂא שְׂכָר⁶, וְהַשׁוֹכֵר⁷.

(2) שְׁמוֹת כב, ו-יד. (3) שְׁנַיִם מֵהֶם - נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר - דִּין אֶחָד לָהֶם (בבא מציעא צג.) כמבואר בסמוך הלכה ב. (4) שְׁקִיבַל עֲלֵיו לְשַׁמּוֹר בְּחִינָם (שֵׁם כב, ו-ח. בסמוך בהלכה ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנינם נאמרה). (5) שֵׁם יג-יד. (6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט"ב. בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). (7) שֵׁם יד.

7 ב. וְאֵלוֹ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינֵין שְׁלֵהֵן: שׁוֹמֵר חֲנָם, שְׁנִגְנַב
 8 הַפְּקֻדוֹן מִמֶּנּוּ אוֹ אֶבֶד, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם נִאֲנִס
 9 הַפְּקֻדוֹן אֲנִסִּים גְּדוּל⁸, כְּגוֹן שְׁהִיתָה בְּהִמָּה וּמֵתָה אוֹ
 10 נִשְׁבִּיתָ - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁשֹׁמֵר כְּדָרְךָ הַשׁוֹמְרִין⁹,
 11 וּפְטוּר¹⁰; שְׁנִאֲמָר: וְגִנַּב מִבֵּית הָאִישׁ וְגוֹ', וְנִקְרַב
 12 בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים¹¹. הַשְּׂוֹאֵל - מְשֻׁלָּם הַפֶּל,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.).
 26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה למעלה הלכה ב) ואפילו משבועה שאינו ברשותו. ובקצות החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב בשבועה וברושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר. אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו. 27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות כאן). 28) בשואל. 29) כלומר, דין זה אינו מפורש בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס והטיפול בפרה ומזונותיה. 30) שומר חנם, שומר שכר והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל" בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה, ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים בבעלים פטורים. 31) בכל השומרים כמו בשואל.

היום. 16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. 17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוה חז"ל (שם צד:): בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. 18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנם, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למונעם, והם שבורה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. 19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. 20) בבא מציעא כט: 21) שם, וצג: 22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

ד. כל שומר שפשע בתחלתו, אף על פי שנגאנס בסופו - חיב, כמו שיתבאר³². ואין השואל רשאי להשאיל³³. אפלו שאל ספר תורה, שפל שקורא בו עושה מצוה - לא ישאילנו לאחר³⁴. וכן אין השוכר רשאי להשכיר. אפלו השכירו ספר תורה - לא ישכירנו לאחר³⁵. שהרי זה אומר לו: אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר³⁶. עבר השומר³⁷ ומסר לשומר שני: אם יש עדים ששקמה השומר השני כדרך השומרים ונגאנס³⁸ - פטור השומר הראשון, שהרי יש עדים שנגאנס; ואם אין שם עדים³⁹ - חיב השומר הראשון לשלם לבעלים, מפני שמסר לשומר אחר, ויעשה הוא⁴⁰ דין עם השומר השני⁴¹. אפלו היה הראשון שומר חנם, ומסר לשומר שכר⁴² - חיב; שהרי יש לבעל החפץ לומר לו: אתה נאמן אצלי להשבע, וזה אינו נאמן⁴³. לפיכך, אם היה דרך הבעלים להפקיד תמיד⁴⁴ דבר זה⁴⁵ אצל השומר השני - הרי זה השומר הראשון פטור מלשלם; שהרי הוא אומר לבעלים: זה הדבר שהפקדתם אצלי או השאלתם, אמש⁴⁶ הייתם מפקדין אותו אצל זה שהפקדתי אני⁴⁷ אצלו⁴⁸. והוא⁴⁹ שלא ימעט שמירתו. כיצד ימעט שמירתו⁵⁰? פגון שהיה מפקד אצלו בשכר⁵¹, והפקידו אצל אותו השני בחנם; או

ג. המפקיד²³ אצל חברו, בין בחנם בין בשכר, או השאילו או השכירו, אם שאל השומר את הבעלים²⁴ עם הדבר ש²⁵להן או שכן - הרי השומר פטור מכלום²⁶. אפלו פשע²⁷ בדבר ששמר ואבד מחמת הפשיעה - הרי זה פטור. שנגאמר²⁸: אם בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשכרו. במה דברים אמורים? כששאל הבעלים או שכן בעת שנטל החפץ, אף על פי שאין הבעלים שם עמו בעת הגנבה והאבדה או בעת שנגאנס. אבל נטל החפץ ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר כך שכר הבעלים או שאלן, אף על פי שהיו הבעלים עומדין שם בעת שנגאנס הדבר השמור - הרי זה משלם; שנגאמר: בעליו אין עמו שלם ישלם. מפי השמועה למדו²⁹: היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שאינו בעת הגנבה והמיתה - פטור; לא היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שהיה עמו בעת המיתה או השבחה - חיב. והוא הדין לשאר השומרים³⁰, שפלן בבעלים פטורין. אפלו פשיעה בבעלים - פטור³¹.

23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם (צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. 24) בעל החפץ שהפקד או השואל. 25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איזו מלאכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומר של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומר של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). (54) ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. (55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבחמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני שמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. וְאִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי הַרְאָה שֶׁיִּפְטֹר בָּהּ שׁוֹמֵר רֵאשׁוֹן פְּדִין שְׁמִירָתוֹ - הֲרֵי זֶה פְּטוּר.⁵⁶
פִּיצֵד? שׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁנִּתְּן הַבְּהֵמָה הַשְּׁמוּרָה אֶצְלוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנֹם, אִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי עֲדִים שְׁמִתָּה הַבְּהֵמָה פְּדִרְכָּה - הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר הַרְאָשׁוֹן פְּטוּר. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.⁵⁷

(56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). (57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

ו. שׁוֹמֵר שְׁמֵסֵר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁵⁸, וְהוֹסִיף בְּשְׁמִירָתוֹ, וְמָתָה - הֲנֹאָה⁵⁹ לְבַעָלִים. פִּיצֵד? הַשּׁוֹכֵר פָּרָה מִחֲבָרוֹ וְהִשְׁאִילָה לְאַחֵר, וְמָתָה פְּדִרְכָּה⁶⁰ פִּיּוּצֵד הַשּׁוֹאֵל, הוֹאִיל וְהִשְׁאִיל חֵיב כָּל - יַחֲזִרוּ דָמֵי הַפָּרָה לְבַעָלִים; שְׁאִין זֶה הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂה סְחֻרָה בְּפָרְתוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ⁶¹. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הֲרֵי פִיּוּצֵד פְּקָדוֹן, וְשִׁלְחוֹ פִּיּוּצֵד אַחֵר לְבַעָלָיו, הוֹאִיל וְהַשּׁוֹמֵר

1 שְׁהֵי שְׁאוּל אֶצְלוֹ, וְהִפְקִידוֹ אֶצְלֵ אוֹתוֹ הַשְּׁנִי
2 בְּשׁוֹכֵר. הוֹאִיל וּמַעֲט שְׁמִירָתוֹ⁵² - פּוֹשֵׁעַ הוּא
3 וּמְשַׁלֵּם⁵³. אִף עַל פִּי שְׁשָׂאֵל אוֹ שְׁשׁוֹכֵר בְּבַעָלִים⁵⁴ -
4 הֲרֵי הוּא הוֹצִיא הַדְּבָר הַשְּׁמוּר מִיָּדוֹ לְיַד שׁוֹמֵר
5 אַחֵר⁵⁵.

(32) בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג. (33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה שמפקידים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר. (34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש בו (גמרא שם כט:). (35) שם. (36) גיטין כט. (37) על רצון הבעלים. (38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך) שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב לשלם (לחם משנה). (39) ויש כאן חיוב שבועה. (40) השומר הראשון. (41) משביעו שבועת השומרים. (42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. (43) בשבועה. כדברי רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה נשבע ופטור (מגיד משנה). (44) לעיתים קרובות. (45) כערכו של פיקדון זה. (46) לאו דוקא "אמש" והכוונה - לפני זמן קצר. (47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה בן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד אצלו (כסף משנה). (48) ויישבע השני ויפטור (רי"ף שם). (49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל השני פטור הראשון. (50) ויהא הראשון חייב, אפילו שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. (51) בתורת שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט). (52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. (53) אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי

1 הָרֵאשׁוֹן חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ⁶² עַד שְׁנֵיגַע לְיַד הַבְּעָלִים,
2 אִם בָּא לְחֹזֵר וּלְהַחְזִיר הַפְּקָדוֹן מִיַּד הַשׁוֹמֵר הַשְּׁנִי -
3 מִחֲזִיר⁶³. וְאִם הִחֹזֵק הַשׁוֹמֵר הָרֵאשׁוֹן בְּפָרְן⁶⁴ - אִינוֹ
4 יָכוֹל לְהַחְזִיר הַפְּקָדוֹן מִיַּד הַשׁוֹמֵר הַשְּׁנִי⁶⁵, אִף עַל
5 פִּי שְׂעִדָּן הַפְּקָדוֹן בְּאַחֲרֵיתוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן⁶⁶.

2) שנתבאר בפרק א. (3) נתמעטו. (4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. (5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מז) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנרע בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא-מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשמור" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמרו), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שנוכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו" (מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חינם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, ה' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חינם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו ס' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו' גם דין ההקדש, ובהקדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

16 ב. וְתִקְנֵנוּ חֲכָמִים¹⁴, שְׁנֵשְׁבָעִין עַל הַהֲקָדְשׁוֹת שְׁבוּעַת
17 הַשׁוֹמְרִין פְּעִין שֶׁל תּוֹרָה¹⁵, פְּדֵי שְׁלֵא יִזְלְזְלוּ
18 בְּהֲקָדְשׁוֹת.

(58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). (59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. (60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. (61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואין אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). (62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). (63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פֶּרֶק שְׁנִי

1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרתי, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

6 א. שְׁלֹשָׁה דִּינֵין הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה בְּאַרְבָּעָה
7 הַשׁוֹמְרִין², אִינֵן אֲלָא בְּמַטְלָטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל
8 הַדְּיוּט. שְׁנַאֲמַר: פֶּסֶף אוֹ כָּלִים וְכָל בְּהֵמָה - יִצְאוּ³
9 קַרְקָעוֹת⁴. וְיִצְאוּ הָעֵבְדִים, שֶׁהָקָשׁוּ לְקַרְקָעוֹת⁵. וְיִצְאוּ
10 הַשְּׁטָרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן⁶. וְיִצְאוּ הַקְּדוּשׁוֹת,
11 שְׁנַאֲמַר: פִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רְעֵהוּ⁷. וְיִצְאוּ נִכְסֵי עוֹבְדֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלושה דינים האמורים ... אינם אלא במטלטלין..."

"...יצאו קרקעות ויצאו העבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן ממון, ויצאו ההקדשות .. שומר חינם שלהם אינו נשבע ונושא שכר או שוכר אינו משלם."

וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות."

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרב זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' כ"ח מנחם-אב – ספר משפטים – הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

על המשנה (שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה על-פי דיני שומר חינם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חינם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חינם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה רא"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לרון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22 הכוונה להר"י מיגש, בחידושו למסכת שבועות מב: 23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. המוסר לחברו דבר המחבר לקרקע לשומר, אפלו 17
היו ענבים העומדות להבציר 28 - הרי הן פקדונות 29
בדין השומרין 30.

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל.
(29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא).
(30) כלומר, דין זה אינו אלא כשמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דינם אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות מכירה הי"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וכסף-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו 31, והרי הוא חלין 20
בעת שנטלו מיד השומר 32; או שהשאלו חלין, 21
ואחר כך הקדישו 33 והוא ביד השואל; וכן עובד 22
פוכבים שהפקיד ואחר כך נתגזר - כל אלו אין בהן 23
כל דיני השומרין, עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי 24
הדיוט ונכסי ישראל 34.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש . . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגייר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אָחַד הָאִישׁ וְאָחַד הָאִשָּׁה בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין 35, בֵּין 26
שְׁהִיָּה הַדָּבָר הַשּׁוֹמֵר שֶׁל אִשָּׁה או שְׁהִיָּה בֵּין הָאִשָּׁה. 27
(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא

והלא התורה פטרה שומר חינם משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות. והביאור בזה שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפני זה לא היה צורך בהגזירות זו ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חינם נשבע על ההקדשות.

(על פי יין מלכות טק"ע)

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בזרועו. ראה פ"א מהל' שבועות הל' ח.

ג. יְרָאָה לִי, שָׁאֵם פֶּשַׁע הַשּׁוֹמֵר בְּעֵבְדִים וְכִיּוֹצֵא 1
בְּהֶן 16 - חֵיב לְשֵׁלֵם. שְׂאִינוּ פְטוּר 17 בְּעֵבְדִים 2
וְקָרְקָעוֹת וְשִׁטְרוֹת אֲלֵא מִדִּין גְּנֵבָה וְאֲבִידָה וּמִתָּה 3
וְכִיּוֹצֵא בְּהֶן 18, שָׁאֵם הִיָּה שׁוֹמֵר חָנָם עַל מִטְּלָטְלִין 4
וְנִגְנְבוּ או אָבְדוּ - יִשְׁבַּע, וּבְעֵבְדִים וְקָרְקָעוֹת 5
וְשִׁטְרוֹת - פְּטוּר מִשְׁבּוּעָה 19; וְכֵן אִם הִיָּה שׁוֹמֵר 6
שָׁכָר, שְׁמִשְׁלֵם גְּנֵבָה וְאֲבִידָה בְּמִטְּלָטְלִין, פְּטוּר 7
מִלְשֵׁלֵם בְּאֵלוֹ 20; אֲבָל אִם פֶּשַׁע בָּהּ - חֵיב לְשֵׁלֵם. 8
שֶׁקָּל הַפּוֹשֵׁעַ - מְזִיק הוּא 21, וְאִין הִפְרֵשׁ בֵּין דִּין 9
הַמְזִיק קָרְקָע לְדִין הַמְזִיק מִטְּלָטְלִין. וְדִין אֶמֶת הוּא 10
זֶה לְמַבְיָנִים, וְכֵן רְאוּי לְרוֹן. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתֵינוּ: 11
שֶׁהַמוֹסֵר פְּרָמוֹ לְשׁוֹמֵר, בֵּין בְּאִרְסוֹת 23 בֵּין 12
בְּשִׁמְרֵי חָנָם, וְהַתְּנָה עִמּוֹ שִׁיחַפֵּר או יִזְמַר 24 או 13
יֵאבֵק 25 מְשָׁלוֹ, וּפֶשַׁע וְלֹא עֲשָׂה - חֵיב 26 כְּמִי 14
שֶׁהִפְסִיד בְּיָדָם 27. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה שֶׁהִפְסִיד 15
בְּיָדָם - חֵיב עַל כָּל פְּנִים. 16

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמיעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גניבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדוננו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חינם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חינם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חינם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ה' כ"ח מנחם-אב – ספר משפטים – הלכות שכירות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטיילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבועדים, הרי כלל בידינו (שבועות מה:): "המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתי", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותה שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפטורו מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהבירור של ה"מיגו", שאפשר שיודה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א ובט"ז. מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא בתרא ע. (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.) שלא אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו נאנסו חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרמי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתומת הסוגיא בבבא-בתרא ע.

- 21 ט. מתנה שומר הנם להיות פטור משבועה,
- 22 והשואל - להיות פטור מלשלם⁵⁶. וכן מתנה פעל
- 23 הפקדון על שומר הנם או נושא שָׁכַר וְשׁוֹכֵר לְהִיּוֹת
- 24 חֵיבִין כִּפְלַי פְּשׁוּאָל⁵⁷. שְׁפָל חֲנָאֵי בְּמִמּוֹן אוּ בְּשִׁבְעוֹת
- 25 שְׁלַ מְמוֹן⁵⁸ - קָנִים, וְאִין צְרִיף קִנְיָן⁵⁹ וְלֹא עֲדִים⁶⁰.

(56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר ומשעביד נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים, ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן. (60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין

"איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין אשה.

- 1 ז. קָטַן שְׁהַפְקִיד בְּיַד גְּדוֹל אוּ הַשְּׂאִילוּ - הָרִי זֶה
- 2 הַגְּדוֹל נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַשּׁוֹמְרִים לְקָטָן³⁶. הוֹרוּ
- 3 רְבוּתִי³⁷, שְׂאִין זֶה נִשְׁבַּע בְּטַעֲנַת הַקָּטָן³⁸ פְּדִי
- 4 שְׁנֵאמַר: אִין נִשְׁבְּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן³⁹; שְׁפָל
- 5 הַשּׁוֹמְרִין - שְׁבֻעָתָן שְׁבֻעַת שְׂמָא הִיא⁴⁰.

(36) ואין זה מנוגד למה ששינונו (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו ל שבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת "שמא" אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

- 6 ח. פְּדִיף שְׁתַּקְנוּ חֲכָמִים מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת⁴¹, כֶּף
- 7 תַּקְנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין⁴². הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: שְׂמָר לִי
- 8 זֶה, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לְפָנַי⁴³ - הָרִי זֶה שׁוֹמֵר חֲנָם⁴⁴.
- 9 אָמַר לוֹ: הִנֵּחַ לְפָנַי, אוּ הִנֵּחַ סִתְּם⁴⁵, אוּ שְׂאָמַר לוֹ:
- 10 הָרִי הַבַּיִת לְפָנַי⁴⁶ - אֵינִי לֹא שׁוֹמֵר חֲנָם וְלֹא שׁוֹמֵר
- 11 שְׂכָר⁴⁷, וְאֵינִי חֵיב שְׁבֻעָה כָּלָל; אֲבָל מַחְרִים⁴⁸ עַל
- 12 מִי שְׁלָקַח הַפְּקָדוֹן שְׁלוֹ וְלֹא יַחְזִירוּ לְבַעֲלָיו. וְכֵן כָּל
- 13 פְּיוּצָא כְּזֶה. אֶחָד הַמְּפָקֵד אוּ הַמְּשִׂאֵל אוּ הַמְּשָׁכֵר
- 14 אֶת חִבְרוֹ בְּעֲדִים⁴⁹ אוּ שְׂלֹא בְּעֲדִים - דִּין אֶחָד יֵשׁ
- 15 לְהוֹן⁵⁰. כִּיּוֹן שְׁהוּדָה זֶה⁵¹ מִפִּי עֲצָמוֹ שְׂשָׁמַר לוֹ אוּ
- 16 שְׂשָׂאֵל מִמְּנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַשּׁוֹמְרִין;
- 17 שְׂאִין אוֹמְרִים 'מִגּוֹ'⁵² לְפָטְרוֹ מִשְׁבֻּעָה, אֶלָּא לְפָטְרוֹ
- 18 מִלְּשָׁלֵם⁵³. אֶפְלוּ הִיָּה הַדְּבָר הַשְּׂאוּל אוּ הַמְּפָקֵד אוּ
- 19 הַמְּשָׁכֵר שְׁוֹה פְּרוּטָה - הָרִי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע עָלָיו⁵⁴,
- 20 וְאִין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צְרִיף לְהוֹדְיָה בְּמַקְצַת⁵⁵.

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: (47) שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמנוח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין

27 שְׁשָׁבַע⁸⁷ מִתּוֹךְ שְׂכֻל לֹמֵר כֶּךָ וְכָךְ וְיִשְׁבַּע בְּנִקְיֹת
28 חֶפֶץ, אֲלֵא זֶה הַשּׁוֹמֵר בְּלִבְדָּ שֵׁשׁ עָלָיו שְׁטֵר⁸⁸; אֲבָל
29 שָׂאָר כָּל הַנְּשָׁבְעִין בְּדִין מִתּוֹךְ שְׂכֻל לֹמֵר⁸⁹ - אֵינֶן
30 נִשְׁבָּעִין אֲלֵא הַסֵּת⁹⁰.

71) שהרי כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים - נאמן לטעון החזרתי, שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטוען החזרתי - נשבע היסת. (74) אוחו ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה (פי"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא בידי המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר, "מיגו" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שביד המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נזהר מלהשאירו ביד המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק ג). (78) כלומר, לכך אנו משיבעים אותו שבועה בנקיטת חפץ, ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר, תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגו" שיכול לטעון נגנבו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת על ה"מיגו" פוטרנו משיבועה בנקיטת חפץ (כרב חסדא בבבא-בבא-בבא ע"ב). (80) עדים. (81) ונשבע ופטור. (82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדין הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירו, והשומר האמינו (ראה בבא-מצייעא טז: דוגמא זו לאפשרות השארת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים אמרינן ליה, שאין משיבעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה פי"ד הל' ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמח ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משיבעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגו" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים

העדים בדבר שבממון אלא מפני השקרנים (קידושין סה:). כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקרו.

1 י. טַעֵן זֶה⁶¹: שִׁהָיָה שֵׁם תַּנְאִי⁶², וְהַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: לֵא
2 הָיָה שֵׁם תַּנְאִי - נִשְׁבָּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁶³,
3 וּמְגַלְגֵּל⁶⁴ בָּהּ שְׁלֵא הָיָה שֵׁם תַּנְאִי.

61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל. (63) שחייב לישבע מדין שומר. (64) כל תובע, זכאי לדרוש מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה ישבע גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).

4 י.א. טַעֵן שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, וְזֶה אֹמֵר: לֵא אֲמַרְתִּי
5 אֲלֵא הִנֵּחַ לְפָנַי, וְלֵא נַעֲשִׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר⁶⁵ - נִשְׁבָּע
6 הַסֵּת⁶⁶ שְׁלֵא קָבְלוֹ⁶⁷ אֲלֵא בְּדֶרֶךְ זֹו⁶⁸, וְכֻלְל
7 בְּשְׁבוּעָתוֹ: שְׁלֵא שְׁלַח בּוֹ יָד⁶⁹, וְלֵא אֲבָדוּ בְּיָדֵם,
8 וְלֵא בְּגָרִם שִׁגְרָם לוֹ שִׁהָיָה חֵיב לְשַׁלֵּם⁷⁰.

65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ת. (66) שבועה שתיקנו חכמי הגמרא (קידושין מג:.) לחייב את הכופר בכל. וחלוק דינה משבועת הדיינין שנשבע כספר-תורה בזרועו, והנשבע היסת אינו אוחו ספר-תורה (ראה פי"א מהל' שבועות הל' ז-ז, יג). ושבועת השומרין נאמרה בתורה כשמודה בעצמו שקיבל הפקדון כטענת המפקיד אלא שנגנב או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים מסיתים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה (רש"י בבא-מצייעא ה. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). (67) שלא בא לרשותו. (68) "הנח לפניך". (69) בכוונה לגזולה, שאם עשה כך - נעשה בזה גזלן ומתחייב באונסין (ראה פ"ג מהל' גזילה הל' יא). (70) על ההיזק שבא בסיבתו מדין מזיק (ראה פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ז"א).

9 י.ב. זֶה אֹמֵר: הַשְּׂאֵלְתִּיךָ, או הַשְּׁפָרְתִּיךָ, או
10 הַפְּקָדְתִּיךָ, וְהֵלָה אֹמֵר: לֵא הָיוּ דְּבָרִים מְעֻלָּם, או
11 שְׂאֵמֵר: פֶּן הָיָה, אֲבָל הַחֲזַרְתִּי לָךְ, וְנִסְתַּלְקָה
12 הַשְּׂמִירָה, וְלֵא נִשְׂאָרָה פִּינְיָנוּ תְּבִיעָה - הָרִי הַנִּתְבַּע
13 נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁷¹ וְנִפְטָר⁷². בְּמָה דְּבָרִים
14 אֲמוּרִים? ⁷³ פְּשָׁלָא הָיָה שֵׁם שְׁטֵר; אֲבָל אִם הִפְקִיד
15 או הַשְּׁפִיר או הַשְּׂאֵל בְּשְׁטֵר, וְאָמַר לוֹ: הַחֲזַרְתִּי לָךְ
16 - הָרִי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע בְּנִקְיֹת חֶפֶץ⁷⁴. מִתּוֹךְ⁷⁵ שְׂכֻל
17 לֹמֵר שׁוֹמֵר חָנֵם שֶׁנִּגְנַב או אֲבָד, וְהַשּׁוֹאֵל - מִתָּה
18 בְּשַׁעַת מְלֶאכְכָּה⁷⁶, נֶאֱמָן לֹמֵר הַחֲזַרְתִּי⁷⁷; וּכְשֵׁם⁷⁸
19 שְׂאֵם טַעֵן שֶׁנֶּאֱנַס - נִשְׁבָּע מִן הַתּוֹרָה בְּנִקְיֹת חֶפֶץ,
20 כֶּךָ אִם טַעֵן הַחֲזַרְתִּי - יִשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, הוֹאֵיל
21 וַיֵּשׁ שֵׁם שְׁטֵר בְּיַד הַתּוֹבֵעַ⁷⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
22 כִּשְׁהָיָה הַשּׁוֹמֵר יְכוֹל לְטַעֵן וְלֹמֵר נֶאֱנַסוּ, וְלֵא נִצְרִיךָ
23 אוֹתוֹ לְהִבִּיא רְאִיָּה⁸⁰ עַל טַעֲנָתוֹ⁸¹; אֲבָל אִם הָיָה חֵיב
24 לְהִבִּיא רְאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ⁸², כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר⁸³ - אֵינִי
25 נֶאֱמָן לֹמֵר הַחֲזַרְתִּי⁸⁴, אֲלֵא יִשְׁבַּע בְּעַל הַשְּׁטֵר
26 בְּנִקְיֹת חֶפֶץ⁸⁵ שְׁלֵא הַחֲזִיר לוֹ, וַיִּשְׁלַם⁸⁶. אֵין לָךְ מִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח).
 90) שהרי על טענת ה"מייגו" - לא היו דברים מעולם - אינו
 חייב אלא היסט.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס
 פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזלן או
 מציפורני חיות טרף.

8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. (9) שומר שכר.
 10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה
 מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו זהירות
 יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל
 זאת בשומר שכר, אבל שומר חינוס נשבע שלא פשע -
 ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע,
 ושומר חינוס שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת
 הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי
 חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דגו במעביר.
 14) שהוא אונס גדול, ושומר שכר פטור מלשלם אלא נשבע
 כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייא
 בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו.
 17) כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו
 פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור
 ולהיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון
 התקלה כאונס והיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד
 בשביל אחד יש לדון התקלה כפשיעה, שיש מקום לומר
 שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על
 חברו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו
 ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים
 לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר
 משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי
 לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני
 עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש, וכן יש
 לפרש דברי המגיד-משנה). (20) ופטורים מן השבועה,
 כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה
 מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי
 כבד שקשה לאחד לנושאו.

33 ג. הסָבֵל שֶשְׂפָר חֲבִית שֶל יֵין לְחַנוּנִי, וְנִתְחַיֵּב
 34 לְשֵׁלֶם²², וְהָרִי הִיא שְׁוֹהָ²³ בְּיוֹם הַשּׁוּק אֲרַבְעָה,
 35 וּבִשְׂאָר הַיָּמִים שְׁלֹשָׁה: אִם הִחְזִירוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק -
 36 חֲזָבִין לְהַחְזִיר חֲבִית שֶל יֵין, אוּ יִשְׁלְמוּ לוֹ אֲרַבְעָה.
 37 וְהוּא שְׁלֹא הָיָה לוֹ יֵין לְמַכּוֹר בְּיוֹם הַשּׁוּק; אֲבָל אִם
 38 הָיָה לוֹ יֵין - מִחְזִירִין לוֹ שְׁלֹשָׁה. הִחְזִירוּ לוֹ בִשְׂאָר
 39 הַיָּמִים - מִחְזִירִין לוֹ שְׁלֹשָׁה²⁴. וּמִנְכִין לוֹ בְּכָל זְמַן²⁵,
 40 טְרַח שְׁהִיָּה טוֹרַח בְּמִכְרָתָהּ²⁶, וּפְגַם הַנֶּקֶב שְׁהִיָּה
 41 נוֹקֵב הַחֲבִית²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים
 ולא הביא עדים (ראה ה"ט). (23) לחנוני המוכרה
 בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים,
 מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין
 או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא
 מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם
 שלשה. וביום השוק, כשאינ לחנוני יין אחר למכור - משלם
 כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית
 יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא צ"ט:
 כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים.

1 א. שוֹמֵר² שֶׁטָעַן שֶׁנֶּאֱנַס אֲנִס גְּדוֹל, כְּגוֹן שְׁבוּרָה
 2 וּמִתָּה: אִם נֶאֱנַס בְּמָקוֹם שֶׁהַעֲדִים מְצוּיִין שָׁם -
 3 מְצִרְכִין אוֹתוֹ רְאִיָּה³ עַל טְעֻנְתּוֹ שֶׁנֶּאֱנַס, וְיִפְטָר אִף
 4 מִשְׁבוּעַת שׁוֹמְרִים; וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - יִשְׁלֹם.
 5 שֶׁנֶּאֱמַר: אֵין רְאָה, שְׁבוּעַת יֵי תְהִיָּה בֵין שְׁנֵיהֶם. הָא
 6 בְּמָקוֹם שֶׁאֵפְשָׁר לְהִבִּיא רְאִיָּה - אֵין שָׁם שְׁבוּעָה,
 7 אֲלֵא אוּ יִבִּיא רְאִיָּה אוּ יִשְׁלֹם. אֲבָל אִם טָעַן שֶׁנֶּאֱנַס
 8 בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַעֲדִים מְצוּיִין שָׁם - אֵין מְצִרְכִין
 9 אוֹתוֹ רְאִיָּה, אֲלֵא יִשְׁבַּע שֶׁנֶּאֱנַס וְיִפְטָר⁵. וְאִם הִבִּיא
 10 עֲדִים שְׁלֹא פִשַׁע בָּהּ - נִפְטָר אִף מִן הַשְׁבוּעָה.
 11 מַעֲשֶׂה בְּאָחֵד, שֶׁהִבִּיא חֲבִית שֶל יֵין בְּשֹׁכֵר, וְשֶׁבְּרָה
 12 בְּשׁוּק שֶל מְחוּזָא. וּבָאוּ לְפָנָי חֲכָמִים⁶, וְאָמְרוּ: שׁוּק
 13 זֶה, שֶׁטָעַנְתָּ שֶׁנֶּשְׁבְּרָה בּוֹ הַחֲבִית - פְּנֵי אָדָם מְצוּיִין
 14 שָׁם; אוּ תִבִּיא רְאִיָּה שְׁלֹא פִשַׁעְתָּ, אֲלֵא נִתְקַלְתָּ
 15 וְנִפְלַתָּ⁷, אוּ תִשְׁלֹם דְּמִיָּה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

2) בין שומר חינוס ובין שומר שכר. (3) עדים. שכיון
 שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים
 שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים.
 4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה
 לצרכו) ושאינה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא-
 מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור
 מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדין האונס, כמבואר
 בסמוך הל' ב.

16 ב. הַמְעַבֵּיר חֲבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּשֹׁכֵר, וְנִשְׁבְּרָה⁸
 17 - דִּין תּוֹרָה הוּא שִׁישְׁלֵם, שְׁאֵין זֶה אֲנִס גְּדוֹל, וְהָרִי
 18 הַשְּׁבִירָה כְּגִנְבָה וְאִבְדָּה שֶׁהוּא⁹ חֵיב בְּהֵן¹⁰; אֲבָל
 19 תְּקַנּוּ חֲכָמִים, שְׁהִיָּה חֵיב שְׁבוּעָה שְׁלֹא פִשַׁע בָּהּ¹¹.
 20 שְׁאִם אִתָּה אוֹמֵר יִשְׁלֹם - אֵין לָךְ אָדָם שֶׁיַּעֲבִיר חֲבִית
 21 לְחִבְרָתָ¹², לְפִיכָף עֲשׂוּ בּוֹ¹³ שְׁבִירַת הַחֲבִית כְּמִיתַת
 22 הַבְּהֵמָה וּשְׁבִירַתָּהּ¹⁴. וְעוֹד תְּקַנּוּ¹⁵ בְּדָבָר זֶה: שְׁאִם
 23 נִשְׁאוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם¹⁶ בְּמוֹט, וְנִשְׁבְּרָה - מְשַׁלְּמִין חֲצֵי
 24 דְּמִיָּה. הוֹאִיל וּמִשׁוּי זֶה גְּדוֹל¹⁷ לְגַבֵּי אָחֵד וְקָל לְגַבֵּי
 25 שְׁנַיִם - הָרִי הוּא כְּאֲנִס¹⁸ וְאֵינוֹ אֲנִס¹⁹, וּמְשַׁלְּמִין
 26 מִחֲצָה, אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁלֹא פִשַׁעוּ בָּהּ²⁰. נִשְׁבְּרָה
 27 בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַעֲדִים מְצוּיִין - נִשְׁבְּעִין שְׁלֹא שְׁבִירוֹ
 28 בְּפִשְׁעָה, וּמְשַׁלְּמִין חֲצֵי דְּמִיָּה. שְׁהִיָּה לֹא הָיָה לְכָל
 29 אָחֵד לְהַעֲבִיר אֲלֵא מִשׁוּי שֶׁיִּכּוֹל לְהַעֲבִירוֹ בְּפָנָי
 30 עֲצָמוֹ. מִכָּאֵן אִתָּה לְמַד²¹, שֶׁהָאָחֵד שֶׁהַעֲבִיר חֲבִית

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 עד פְּדֵי דָמֵי הַפְּהֶמָה⁴⁴, פְּדֵי לְהַצִּיל, וְחֹזֵר וְלוֹקַח
26 שְׂכָרָן מִבְּעַל הַבַּיִת⁴⁵; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן, וְהָיָה לוֹ
27 לְשֹׂכֵר וְלֹא שֹׂכֵר - הָרִי זֶה פּוֹשֵׁעַ, וְחֵיב⁴⁶.

(38 שם. 39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים מצויידיים במקלות ולהבריה את הטורף. (41) חלוקים הם - שומר חינום ושומר שכר. (42) בחינם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חינום שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחינם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את הפרש בלבד.

28 ז. רועה שִׁטְעַן: שֶׁהַצִּלְתִּי עַל יְדֵי רועים בְּשֹׂכֵר -
29 נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מֵה שִׁטְעַן⁴⁷. שְׁאִינוֹ⁴⁸ יְכוּל לְטַעַן אֶלָּא
30 עַד פְּדֵי דָמֵיהֶן⁴⁹, וְיִשְׁבַּע לִזְמַן נִטְרָפָה⁵⁰. וְיִשְׁבַּע
31 בְּנִקִּיטַת חֶפְצֵי, פְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין⁵¹.

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגו", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגו" שנאנסו, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט' סי' שג ס"ק ט). (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

32 ח. רועה שֶׁהִנִּיחַ עֲדָרוֹ וְכֹא לְעִיר, בֵּין בַּעַת שְׂדֵרָךְ
33 הָרועים לְהַפְּסֵם⁵² וּבֵין בַּעַת שְׁאִין דֵּרָךְ הָרועים
34 לְהַפְּסֵם, וּבְאִר⁵³ זָאבִים וְטָרְפוֹ, אָרִי וְדַרְס⁵⁴ - אֵין
35 אוֹמְרִים: אֵלוֹ הָיָה שֵׁם הָיָה מִצִּיל⁵⁵; אֶלָּא אוֹמְדִין
36 אוֹתוֹ: אִם יָכַל לְהַצִּיל עַל יְדֵי רועים וּמְקַלּוֹת -

(26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה"ש מפרשים' ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

1 ד. רועה, שֶׁבָּאוּ זָאבִים וְטָרְפוֹ מִמֶּנּוּ: אִם הָיָה זָאב
2 אֶחָד - אֵין זֶה אֲנִס²⁸, אֶפְלוּ בַּשַּׁעַת מִשְׁלַחַת
3 זָאבִים²⁹; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי זָאבִים - הָרִי זֶה אֲנִס³⁰. שְׁנֵי
4 כְּלָבִים - אֵינָן אֲנִס, אֶפְלוּ בָּאוּ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת³¹; הָיוּ
5 יָתֵר עַל שְׁנַיִם - הָרִי זֶה אֲנִס. לְסִטִּים מְזֻזָּן³² - הָרִי
6 הוּא אֲנִס. וְאֶפְלוּ הָיָה הָרועה מְזֻזָּן, וְכֹא לוֹ לְסִטִּים
7 אַחַר מְזֻזָּן - הָרִי זֶה אֲנִס; שְׁאִין הָרועה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ³³
8 בְּלְסִטִּים. הָאֵרִי וְהַדָּב וְהַנְּמֵר וְהַפְּרָדֶלֶס³⁴ וְהַנְּחָשׁ -
9 הָרִי אֵלוֹ אֲנִסִּין. אֵימָתִי? בְּזִמְנֵן שֶׁבָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן; אֶבֶל
10 אִם הוֹלִיכֶם³⁵ לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיִּוֹת וְלְסִטִּים - אֵין אֵלוֹ
11 אֲנִסִּין³⁶, וְחֵיב לְשַׁלֵּם.

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתנפל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליטטים ואינו מזויזין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זיין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (כבא-קמא טז). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציאע שם.

12 ה. רועה שֶׁמְצָא גִּבְבֵי, וְהִתְחִיל לְהַתְּגַרְתּוֹ בּוֹ
13 וְלִהְרָאוֹתוֹ שְׁאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ: הָרִי אָנוּ
14 בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וְכֵן וְכֵן רועים אֲנַחְנוּ, וְכֵן וְכֵן פְּלִי
15 מִלְּחָמָה יֵשׁ לָנוּ, וְכֹא אוֹתוֹ הִלְסִטִּים וְנִצְחוּ וְלוֹקַח
16 מִהֶן - הָרִי הָרועה חֵיב; שְׁאֶחָד הַמּוֹלִיךְ אֶת הַבְּהֶמָה
17 לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיִּוֹת וְלְסִטִּים, אוֹ מְבִיא אֶת הִלְסִטִּים
18 בְּהַתְּגַרְתּוֹ לְמָקוֹם הַבְּהֶמָה³⁷.

(37) שם, כרבא.

19 ו. רועה³⁸ שֶׁהָיָה לוֹ³⁹ לְהַצִּיל הַטְּרָפָה אוֹ הַשְּׂכֻוּיָה
20 בְּרועים אַחֲרֵים וּבְמְקַלּוֹת⁴⁰, וְלֹא קָרָא רועים אַחֲרֵים
21 וְלֹא הִבִּיא מְקַלּוֹת לְהַצִּיל - הָרִי זֶה חֵיב. אֶחָד שׁוֹמֵר
22 חֲנָם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שֹׂכֵר. אֶלָּא⁴¹ שְׁשׁוֹמֵר חֲנָם - קוֹרָא
23 רועים וּמְבִיא מְקַלּוֹת בְּחֲנָם; וְאִם לֹא מְצָא⁴² - פְּטוֹר.
24 אֶבֶל שׁוֹמֵר שֹׂכֵר - חֵיב לְשֹׂכֵר⁴³ הָרועים וְהַמְקַלּוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ט מנחם-אב – ספר משפטים – הלכות שכירות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 חִיבֵם⁵⁶, וְאִם לֹא - פֶּטוּר⁵⁷. וְאִם אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ -
2 חִיב לְשִׁלְמָם⁵⁸.

הנפילה מההר – בעל-כורחו של רועה באו. (65) שעליית הבהמה לראשי צוקין שם כרוכה בסכנה, שאפשר שתפול, ולכן פשיעה היא. (66) שהנפילה באונס היתה - שתקפתו ונפלה. (67) כמו שנתבאר בפ"א הל' ד (משנה שם צג, וכפי מה שפירשוה בגמרא שם לו: וראה ברי"ף שם). (68) בזרם הנהר. (69) עובדא (שם) לפני רב פפא. (70) כרב חסדא, שם.

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס הבהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזאב דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג ס"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שכו, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חינום שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס – פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחיוב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י, ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך סי' שג ס"ק י').

16 י. פֶּשַׁע בְּהָ 71 וַיִּצְאָה לְאֵגֶם⁷², וּמִתָּה שָׁם כְּדָרְכָה -
17 פֶּטוּר; שְׂאִין⁷³ יִצְיָאתָה גְרָמָה לָהּ שִׁתְּבוּא לְיַד אֲנִס
18 זֶה. הוֹאִיל וְכִדְרָכָה מִתָּה - מָה לִּי בְּבֵית שׁוֹמֵר, מָה
19 לִּי בְּאֵגֶם? 74 אֲכַל אִם גְּנֵבָה גִּנֵּב מִהָאֵגֶם, וּמִתָּה
20 כְּדָרְכָה בְּבֵית הַגֵּבֶב - הֲרֵי הַשׁוֹמֵר חִיב, אִף עַל פִּי
21 שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חִיב⁷⁵; שְׂאֵפְלוּ לֹא מִתָּה, הֲרֵי הִיא
22 אֲבָדָה⁷⁶ בְּיַד הַגֵּבֶב, וַיִּצְיָאתָה⁷⁷ גְרָמָה לָהּ לְהַגְנִב⁷⁸.
23 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגם בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

3 ט. מִתָּה הִבְהֵמָה כְּדָרְכָה - הֲרֵי זֶה אֲנִס, וְהִרְוּעָה
4 פֶּטוּר⁵⁹. סִגְפָה⁶⁰ וּמִתָּה - אֵינוּ אֲנִס⁶¹. תְּקַפְתּוּ⁶²
5 וְעֵלְתָה לְרֵאשֵׁי צוּקִין⁶³, וְתִקְפְתּוּ וְנִפְלָה - הֲרֵי זֶה
6 אֲנִס⁶⁴. הָעֵלָה לְרֵאשֵׁי צוּקִין, או שְׁעֵלְתָה מֵאֲלִיָּה
7 וְהוּא יָכֹל לְמַנְעָה וְלֹא מְנַעָה, אִף עַל פִּי שִׁתְּקַפְתּוּ
8 וְנִפְלָה, וּמִתָּה או נִשְׁבְּרָה - חִיב; שְׁכַל שִׁתְּחַלְתּוּ
9 בְּפִשְׁעֵי⁶⁵ וְסוּפוּ בְּאֲנִס⁶⁶ - חִיב⁶⁷. וְכֵן רוּעָה שֶׁהַעֲבִיר
10 הִבְהֵמוֹת עַל הַגֶּשֶׁר, וְדַחְפָה אַחַת מֵהֶן לְחִבְרָתָהּ,
11 וְנִפְלָה לְשִׁבְלֶתָה⁶⁸ הִנְהָר - הֲרֵי זֶה חִיב⁶⁹; שֶׁהִיָּה לוֹ
12 לְהַעֲבִירָן אַחַת אַחַת. שְׂאִין הַשׁוֹמֵר נוֹטֵל שְׁכָר אֶלָּא
13 לְשׁוֹמֵר שְׁמִירָה מְעֵלָה, וְהוֹאִיל וּפְשַׁע בְּתַחֲלָה
14 וְהַעֲבִירָן פְּאֻחַת, אִף עַל פִּי שְׂנֵאָנִס בְּסוּף בְּעַת
15 הַנִּפְלָה - הֲרֵי הוּא חִיב⁷⁰.

יום ו' כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי

1 יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה.

24 א. הַשׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר² לְהוֹלִיכָה בְּהָרִי, וְהוֹלִיכָה
25 בְּבִקְעָה: אִם הִחְלָקָה⁴ - פֶּטוּר⁵, אִף עַל פִּי שֶׁעֲבָר עַל
26 דַּעַת הַבְּעֻלִים; וְאִם הוֹחֲמָה⁶ - חִיב⁷. שְׁכָרָה
27 לְהוֹלִיכָה בְּבִקְעָה, וְהוֹלִיכָה בְּהָרִי: אִם הִחְלָקָה -
28 חִיב, שֶׁהִתְלַקוֹת יָתֵר בְּהָר מִן הַבִּקְעָה; וְאִם הוֹחֲמָה
29 - פֶּטוּר, שֶׁהִתְמַיְמוֹת בְּבִקְעָה יָתֵר מִן הָהָר, מִפְּנֵי
30 הָרוּחַ שֶׁמְנַשֶּׁבֶת בְּרֵאשׁ הַהָרִים. וְאִם הוֹחֲמָה מִחֲמַת
31 הַמְּעֵלָה⁸ - חִיב⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן הַשׁוֹכֵר אֶת
32 הַפֶּרָה¹⁰ לְחֵרֶשׁ בְּהָר, וְחֵרֶשׁ בְּבִקְעָה, וְנִשְׁבַּר הַקְּנָזִין,
33 וְהוּא הַכֶּלִּי¹¹ שֶׁחֹרֵשׁ בּוֹ - הֲרֵי הַשׁוֹכֵר פֶּטוּר¹², וְדִין
34 בְּעַל הַפֶּרָה עִם הָאֲמִנִּין שֶׁחֵרְשׁוּ¹³. וְכֵן אִם לֹא שָׁנָה
35 עַל דַּעַת הַבְּעֻלִים, וְנִשְׁבַּר הַקְּנָזִין - דִּין בְּעַל הַפֶּרָה
36 עִם הָאֲמִנִּין¹⁴. שְׁכָרָה לְחֵרֶשׁ בְּבִקְעָה, וְחֵרֶשׁ בְּהָר,

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות נפש", מתרגם אונקלוס: לסגפא נפש (במדבר ל, יד). (61) אין דנים מיתת הבהמה כאונס אפילו מתה אחר זמן - חודש ואפילו שנה - מעת שסיגפה, שיש מקום לתלות שהסיגוף החליש גופה שגרם בסוף למיתת הבהמה, וכיון שאין השומר יכול לישבע בוודאי שלא מתה בפשיעתו - הרי זה משלם כדין מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. ראה למעלה הערה נו. (62) גברה הבהמה על הרועה, ושחררה עצמה. (63) הר גבוה. (64) שהרי, בין העליה ובין

12 מְצוּיִין שָׁם, אֲלֵא בְּדֶרֶךְ נֶרֶשׁ, שְׁאִין בְּהַ מַּיִם. הֲלֵךְ
13 בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוּד, וּמַת הַחֲמוּר, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים
14 שְׁמַעֲדִים בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הֵלֶךְ, אֲלֵא הוּא מְעַצְמו אָמַר:
15 בְּנֶהר פְּקוּד הִלְכְתִי, וְלֹא הָיוּ שָׁם מַיִם, וּמַתְמַת עֲצָמו
16 מַת. וְאָמְרו חֲכָמִים: הוּאֵיל וַיֵּשׁ עֲדִים²⁴ שְׁהַמַּיִם
17 בְּנֶהר פְּקוּד מְצוּיִין - חֲזֵב לְשָׁלֵם, שְׁהָרִי שְׁנָה עַל
18 דַּעַת הַבְּעָלִים²⁵, וְאִין אוֹמְרִים מָה לִי לְשַׁקְרִי²⁶
19 בְּמָקוֹם עֲדִים.

(21 משנה שם. 22) שם. מפני שהן חלקות לא מחוספסות - המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה, ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה. (23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24) כלומר, ברור לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25) שינוי שגרם למיתתה. (26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים - אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים מכחישים מה שהוא אומר.

ד. הַשׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה²⁷ לְהֵבִיא עֲלֶיהָ מְאֲתִים
20 לְטָרִיזִין²⁸ שֶׁל חֲטִים, וְהֵבִיא מְאֲתִים לְטָרִיזִין שֶׁל
21 שְׁעוּרִים, וּמַתָּה - חֲזֵב; מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶח קָשָׁה לְמִשׁוּי,
22 וְהַשְּׁעוּרִיִּין יֵשׁ לָהֶן נֶפֶח²⁹. וְכֵן אִם שִׁכְרָה לְהֵבִיא
23 תְּבוּאָה, וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָה תַבְּנִין³⁰. אֲבָל אִם שִׁכְרָה
24 לְהֵבִיא עֲלֶיהָ שְׁעוּרִים, וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָן חֲטִים, וּמַתָּה
25 - פְּטוּר³¹. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה.
26

(27) שם פ. (28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא). (30) שנפחה גדול משל תבואה - חייב. (31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

ה. שֹׁכֵר אֶת הַבְּהֵמָה³² לְרֹפֵכַ עֲלֶיהָ אִישׁ - לֹא יוֹרְכִיב
27 עֲלֶיהָ אִשָּׁה³³. שִׁכְרָה לְרֹפֵכַ עֲלֶיהָ אִשָּׁה - מְרַפְּכִיב
28 עֲלֶיהָ אִישׁ. וּמְרַפְּכִיב עֲלֶיהָ כָּל אִשָּׁה, בֵּין קֶטְנָה בֵּין
29 גְּדוּלָה, וְאִפְלוּ מְעַבְּרַת שֶׁהִיא מְנִיקָה³⁴.
30

(32) שם עט: (33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ז). (34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה).

ו. הַשׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לְשֹׂאת עֲלֶיהָ מִשְׁקָל יְדוּעֵי³⁵,
31 וְהוֹסִיף עַל מִשְׁאוֹ: אִם הוֹסִיף חֵלֶק מִשְׁלָשִׁים³⁶ עַל
32 הַשְּׁעוּר שֶׁפֶסֶק עִמוֹ, וּמַתָּה - חֲזֵב³⁷; פְּחוּת מִכָּאֵן -
33

1 וְנִשְׁפָּר הַקְּנָן - הַשׁוֹכֵר חֲזֵב¹⁵, וְדִינוֹ שֶׁל שׁוֹכֵר עִם
2 הָאֲמָנִים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר. (4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר, נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גולן. כלומר, כל עבירה על תנאי כגולן שחייב אפילו באונסים. (7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם לריבוי החמיות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר. (9) שהשינוי גרם לה חמיות יתירה. (10) עם כלי החרישה. (11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששכירת הקנן אינה תוצאה מהשינוי (שם פ). (13) כלומר, תביעת בעל הבית מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנן, ואם אין להם לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמיענו, שהאומנים חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה, ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים מחוייבים אתם להישמר מנגיעה בסלעים. (15) שהרי פשע במה ששינה מחרישת בקעה הקלה לחרישת הר הקשה. (16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר, שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה (מגיד משנה).

ב. וּמָהוּ דִין הָאֲמָנִין שֶׁשִּׁכְּרוּ בַעַת חֲרִישָׁה?
3 וְשִׁמְשְׁלָמִין מִי מִשְׁלָם¹⁷? זֶה הָאוּחֹז אֶת הַכְּלִי בַעַת
4 הַחֲרִישָׁה¹⁸. וְאִם הֵיטָה הַשְּׂדֵה מַעְלוֹת מַעְלוֹת -
5 שְׁנֵיהֶם חֲזֵבִים בְּדַמֵי הַקְּנָן: הַמְּנַהֵיג אוֹתָהּ בְּמִלְמַד¹⁹
6 וְהָאוּחֹז אֶת הַכְּלִי²⁰.
7

(17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה ומכוון את פסיעותיה והשני אוחז במחרישה ומכוון את עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר, למי אנו מייחסים את שכירת הקנן, אם למנהיג, שאפשר שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של המענה וגרם שהקנן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנן יותר מן הדרוש, גרם לשכירתו. (18) כלומר, יותר יש לייחס שכירת הקנן להאוחז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19) מקל שבאמצעותו מכוונים את הפרה החורשת. (20) במקרה זה יש לייחס שכירת הקנן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנן להישבר והדבר בספק מי גרם לשכירתו, ולכן שניהם חייבים (רש"י שם).

ג. שִׁכְרָה לְדוּשׁ בְּקֶטְנִית²¹, וְדָשׁ בְּתְבוּאָה, וְהַחֲלָקָה
8 - פְּטוּר. בְּתְבוּאָה, וְדָשׁ בְּקֶטְנִית - חֲזֵב, שֶׁהַקֶּטְנִית
9 מְחַלֶּקֶת²². מַעֲשֵׂה²³ בְּאֶחָד, שֶׁהַשְּׁפִיר חֲמוֹר לְחִבְרוֹ,
10 וְאָמַר לוֹ: לֹא תֵלֵךְ בּוֹ בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוּד, שְׁהַמַּיִם
11

11 ח. השוכר את החמור⁴⁸ לרכב עליה - יש לו להגיה
 12 עליה כסותו⁴⁹ ולגינו⁵⁰ ומזונותיו של אותו הדרה⁵¹,
 13 לפי שאין דרה⁵² השוכר לחזר בקל מלון⁵³ ומלון
 14 לקנות מזונות; יתר על זה - הרי מעפב עליו בעל
 15 החמור. וכן יש לבעל החמור להגיה עליה שעורים
 16 ותבן מזונות⁵⁴ של אותו היום; יתר על זה - השוכר
 17 מעפב, מפני שאפשר לו לקנות בקל מלון ומלון⁵⁵.
 18 לפיכך, אם אין שם מאין קנה⁵⁶ - מניח עליו
 19 מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרה⁵⁷. וכל
 20 אלו הדברים - בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג
 21 ידוע; אבל במקום שיש מנהג - הכל לפי המנהג⁵⁸.

(48 שם עט: (49 בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). (50 כד המים. (51 עד שיגיע למחוז חפצו. (52 אינו רגיל בכך. (53 שהוא פוגש בדרכו. (54 בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. (55 שהחמור דרכו לחזר אחר מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללינת לילה. (56 שאין עוברים במקום יישוב. (57 שם. (58 כמו שאמרו בעניין שכירות פועלים (שם פג.): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה).

פרק חמישי

1 יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

22 א. השוכר את הבהמה², וחתה³ או נשתתית או
 23 נלקחה לעבודת המלך, אף על פי שאין סופה
 24 לחזור⁴, אם נלקחה דרה הליכה⁵ - הרי המשפיר
 25 אומר לשוכר: הרי שלך לפני⁶, וחייב לתן לו שכרו
 26 משלם⁷. במה דברים אמורים⁸? בששכרה לשאת
 27 עליה משוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה⁹; אבל
 28 אם שכרה לרכב עליה או לשאת עליה פלי זכוכית
 29 וכיוצא בהן - חייב להעמיד לו חמור אחר¹⁰, אם
 30 שכר מנונו חמור¹¹; ואם לא העמיד - יחזיר
 31 השכר¹², ויחשב עמו על שכר פמה שהלך בה¹³.

(2 משנה, בבא-מציעא עח. וגמרא שם: (3 בברקית, שעלה תבלול בעיניה הגורם עורוץ, או שתקף אותה עש האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראויה היא למלאכה ('טור' סימן שי). (4 שם, כשמואל. (5 כלומר, לא יצא הצו מן המלך אלא להחרים הבהמות שהם נמצאים בדרכים (שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6 כלומר, גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך, והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראויה עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת טירחה יתירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את

1 פטור³⁸, אבל נותן הוא שכר התוספת³⁹. שכר סתם
 2 - אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה
 3 בהמה; ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרה
 4 לשאת שלשים וטען עליה אחד ושלשים, ומתה או
 5 נשברה - חייב⁴⁰. וכן ספינה⁴¹ שהוסיף בה אחד
 6 משלשים על משאה, וטבעה - חייב לשלם דמיה.

(35 כפי מה שהוסכם ביניהם. (36 כגון ששכרה להטעינה שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37 דברי רבינו ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד מזה - חייב, שהרי הדגים חייב תוספת המשא בשכרו למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכו, מכל מקום, אם הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר, שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר יודע שבהמתו חלשה ואינה ראויה לטעינת משא כפי הנהוג באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38 שאין לייחס לתוספת כזו סיבה למותה. (39 שהרי שכרו לפי המשא ולכן משלם שכר התוספת. (40 שיעור התוספת המחייב הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חיטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמתעינין עליה לתן - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחייבת. (41 ברייתא שם.

7 ז. הפתה⁴² שהוסיף⁴³ על משאו קב אחד⁴⁴, והזק
 8 במשא זה - חייב בגזקיו. שאף על פי שהוא⁴⁵ בן
 9 דעת והרי הוא מרגיש בכבד המשא⁴⁶ - יעלה על
 10 לבו, שמה מחמת חלויו הוא זה הכבד⁴⁷.

(42 סבל. (43 השוכרו בלי ידיעת הסבל. (44 משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45 הסבל. (46 והיה לו להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והוזק - הוא בעצמו גרם לכך. (47 לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו, ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי).

השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו (ראה גמרא עט. וב'תוספות' בד"ה אילו).

ב. מִתָּהּ הִבְהֵמָה או נִשְׁכְּרָה¹⁴, בֵּין שְׁשֻׁכְרָה לְשֵׁאת¹⁵
 בֵּין שְׁשֻׁכְרָה לְרֶכֶב, אִם אָמַר לוֹ: חֲמֹר סְתָם¹⁶ אָנִי
 מְשֻׁכָּר לָךְ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמֹר אַחֲרָי¹⁷ מִפְּלֵ
 מְקוֹם¹⁸; וְאִם לֹא הֵעֲמִיד - יֵשׁ לְשׁוֹכֵר לְמִכֹּר
 הַבְּהֵמָה¹⁹, וְלִקְחָהּ בְּהֵמָה אַחֲרָת, או שׁוֹכֵר²⁰ בְּהֵמָה
 בְּדַמְיָה, אִם אֵין בְּדַמְיָה לְקַח²¹, עַד שְׁיִגְיַע לְמְקוֹם
 שְׁפֶסֶק בּוֹ²². אָמַר לוֹ: חֲמֹר זֶה²³ אָנִי מְשֻׁכָּר לָךְ,
 אִם שְׁכָרָה לְרֶכֶב עֲלֶיהָ או לְכָלִי זְכוּכִית, וּמִתָּה בְּחֻצֵי
 הַדֶּרֶךְ: אִם יֵשׁ בְּדַמְיָה לְקַח בְּהֵמָה אַחֲרָת - יִקְחָהּ²⁴,
 וְאִם אֵין בְּדַמְיָה לְקַח - שׁוֹכֵר אֶפְלוּ בְּדַמֵי פְּלֵה²⁵,
 עַד שְׁיִגְיַע לְמְקוֹם שְׁפֶסֶק עִמּוֹ; וְאִם אֵין בְּדַמְיָה לֹא
 לְקַח וְלֹא לְשָׂר - נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ שֶׁל חֻצֵי הַדֶּרֶךְ²⁶,
 וְאֵין לוֹ עֲלָיו אֲלָא תַרְעֻמַּת²⁷. שְׁכָרָה לְמִשְׁא, הוֹאִיל
 וְאָמַר לוֹ חֲמֹר זֶה, וּמִת בְּחֻצֵי הַדֶּרֶךְ - אֵינוֹ חֵיב
 לְהַעֲמִיד לוֹ אַחֲר, אֲלָא נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ שֶׁל חֻצֵי הַדֶּרֶךְ²⁸
 וּמִנִּיחַ לוֹ בְּנִלְתוֹ²⁹.

14) ואינה ראויה למלאכה כלל. 15) משא שאפשר להשליכו בלא הקפדה. 16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. 17) משנה, שם עח. 18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור. כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו - חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד - מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כתוב: "לא יחשב שום דבר מן השכירות". ראה לחם-משנה). וטעמו של דבר: שהמשכיר קיבל עליו לספק חמור עד שישלים מטרת שכירותו, ואם אינו מקיים התחייבותו - פקעה גם התחייבותו של השוכר לשלם לו דמי שכירות. 19) שבזה שמסר הבהמה לרשות השוכר וקנאה השוכר במשיכה למלא בה תנאי השכירות - נשתעבדה גם לאחר מותה לממן בנבילתה השלמת מלאכתו כפי שהוסכם בחוזה. למעלה (בהל' א) בדין חלתה בשכרה לרכיבה לא ניתנה רשות לשוכר למוכרה, שלא אמרו זאת אלא במקום שאין לבהמה תקנה, כגון מתה או נשברה ואין אפשרות לרפאותה, ואנו אומרים שהשכירות משעבדת את הבהמה לשוכר, ומשום כך רשאי הוא למכור את נבילתה כדי לקיים תנאי השכירות, והרי בין כך ובין כך עומדת היא למכירה. אבל בחלתה, שעומדת היא לרפאותה, אין סברא לומר שהמשכיר שעבד הבהמה לשוכר שיהיה ביכולתו למוכרה, שהרי אינה עומדת להימכר ('נתיבות המשפט' סי' שי ס"ק ד). 20) שם עט. כשמואל, בהשכירו חמור זה, והוא-הדין בחמור סתם. 21) אם דמי הנבילה אינם מספיקים לקנות בהמה אחרת. משמע, שאם דמי הנבילה מספיקים לקנות חמור אחר - אינו רשאי לשכור על חשבון המשכיר. 22) ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור - אין מחייבים את המשכיר להשלים את ההפרש, מפני שלא עבד אלא את החמור, אבל לא שאר נכסיו (מגיד-משנה). ובמקרה זה

המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי השכירות - כיון שבדרך הליכה נלקחה, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על הבהמות הנמצאות בבתיים, נמצא שבסיבתך חל העיכוב למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור אחר. ומזה יוצא, שאם צו ההחרמה הוא כללי - חייב להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). 7) בשלימות כפי המחיר שהוסכם בחוזה השכירות כשהיתה בבריאותה, ואין מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא בכל ההפסד, מפני שמזלו גרם למקרים אלו בזמן שהיא שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה). 8) שבחלתה או נשתתית - אומר המשכיר הרי שלך לפניך (מגיד-משנה - וראה להלן הערה ט). 9) מבלי לדקדק על מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שבידו, ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראויה הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול - מחמת שטותה או חוליה - באחת מן הפחתים לא יוזק המשא שעליה. 10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך, שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי הבהמה אינה ראויה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה היא להזיק לרוכב או לכלי הזכויות, אם תיפול באחת הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה שאין דין זה - המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא כלי זכויות - אלא בחלתה או נשתתית. אבל בנלקחה, גם בשכרה לרכיבה או לכלי זכויות, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך - אומר לו הרי שלך לפניך, כמו שביארנו למעלה הערה ה) על טענת המשכיר, שבסיבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח, וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי זכויות (שם עט. בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה. ראה שם עח:) או שנשתתה - חייב להעמיד לו חמור אחר וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכויות - כלרכוב דמי" פירוש, דין משא כלי זכויות כדין רכיבה). 11) ובדפוסים וונציא נוסף: "או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור - לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא-מציעא בפרק ז, ה"ה: המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה. השכיר לו חמור - לא יושיבנו על הפרד וכו'). 12) אפילו הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר. 13) כלומר, זה שאמרו חייב להעמיד חמור אחר - הכוונה שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעיסקת השכירות - יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעיסקת השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ט מנחם-אב – ספר משפטים – הלכות שכירות קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מפסיד המשכיר כל שכרו אם אינו מעמיד לו חמור אחר, כמו שביארנו למעלה הערה יז. (23) כלומר, חמור זה אני משכיר לך, ואיני מקבל עלי לספק לך חמור אחר אם ימות. (24) שהבהמה משועבדת לו אפילו לאחר מותה כששכרה לרכיבה (וראה להלן הערה כז בדין שכרה למשא). (25) שם, כשמואל. (26) שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן (שם). (27) שם. כלומר, אף שאין לשוכר תביעת ממון על המשכיר, רשאי הוא להתרעם על המשכיר בגלל העוול שעשה לו בזה שהשכיר לו בהמה כחושה, ואין תרעומתו תרעומת חנינם האסורה (בשם רבי ישראל סלנטר - בספר אור ישראל - נתיבות אור). (28) למשכיר, שאין נבלת החמור משועבדת לשוכר ליקח או לשכור חמור אחר בדמיה, שלשון "חמור זה" שהתנה המשכיר בעת השכירות, משמעו שאינו מתחייב להעמיד לו חמור אחר עד שישלם השוכר מלאכתו, אפילו לא מדמי החמור שמשכירו אם ימות, שאינו משעבד את החמור לשוכר אלא למלאכה שהתנה עמו, ולא אמרו שדמי החמור משועבדים לשוכר - אף "בחמור זה" - אלא בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית (כמבואר למעלה), שלכך פירש השוכר מטרת השכירות - אע"פ שבשכרו למשא סתם, רשאי הוא לא להשתמש בחמור לכל מטרה שהיא - כדי שיהיה החמור משועבד לו גם לאחר מיתתו, שהשוכר לרכיבה או לכלי זכוכית, מקפיד שלא יהיו לו עיכובים בדרכו (ראה טורי-זהב סי' שי). רבינו למד הבדל זה בין רכיבה לבין משא, ממה שאמרו שם (לפי נוסחת הרי"ף): "השוכר את החמור לרכוב עליו ומתה לו בחצי הדרך, אמר רב אם יש בדמיה וכו'", משמע שרק בשכרו לרכיבה (או לכלי זכוכית שדינה כרכיבה, ראה למעלה הערה ט) משועבדים דמי החמור לשוכר, אבל אם שכרו למשא סתם - לא (ודעת הראב"ד בהשגה, שאין הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבד לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכוב עליו, לאו דוקא אמרוהו).

ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו פחצי הדרך: 1
 אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לך, ושכרה 2
 השוכר להוליך בה יין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו 3
 השכר - יחזיר פל השכר³¹; שהרי זה אומר לו: 4
 הבא לי הספינה עצמה ששכרתי, שהקפדה גדולה 5
 יש בספינה זו, ואני אביא יין מכל מקום ואוליך 6
 בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לך, ושכרה 7
 השוכר להוליך בה יין זה, אף על פי שלא נתן לו 8
 מן השכר פלוס - חייב לתן פל השכר; שהרי אומר 9
 לו: הבא לי היין עצמו, ואני אביא לך ספינה מכל 10
 מקום ואוליכו³³. אבל צריך לנפות פדי הטרח של 11
 חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה 12
 ליושב ובטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר, 13
 ושכר השוכר להוליך בה יין זה: אם נתן השכר - 14
 אינו יכול להחזירו, ואם לא נתן - לא נתן; שאין 15
 זה יכול להביא הספינה עצמה, ולא זה יכול להביא 16
 יין עצמו³⁶. שכר ספינה סתם ליין סתם³⁷ - הרי אלו 17
 חולקין השכר³⁸. 18

19 ד. השוכר את הספינה, ופרקה³⁹ פחצי הדרך - נותן 19
 לו שכר פל הדרך⁴⁰. ואם מצא השוכר מי שישפיר 20
 אותה לו עד הפקום שפסק - שוכר⁴¹; ויש לבעל 21
 הספינה עליו תרעמת⁴². וכן אם מכר פל הסחורה⁴³ 22
 שבספינה לאיש אחר פחצי הדרך, וירד, ועלה 23
 הלוקח - נוטל שכר חצי הדרך מן הראשון ושכר 24
 החצי מזה האחרון; ויש לבעל הספינה עליו 25
 תרעמת, שגורם לו לסבל דעת איש אחר שעדיין לא 26
 הרגל בו. וכן פל פיוצא בזה. 27

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ט מנחם-אב – ספר משפטים – הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 לְהַשְׁפִּירָו לְאַחַר פְּלֵל, וַיִּתֵּן שְׂכָרוֹ עַד סוֹף זְמַנּוֹ.⁵²
15 וְלֹא יִרְאֶה לִי שְׂדֵינִי זֶה אֲמַת.⁵³

(44) ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרם לו לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית - שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו. (45) שאין השוכר רשאי להרבות בדיורים, אפילו אם גם הוא ממשיך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט. (46) גיטין כט. שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשאר למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה למעלה פ"א הל' ד). (48) שאין בה מציאות העלמה. (49) שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו. (50) אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים. (51) כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידיך לעשות", כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. (52) שהם סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית אינו דר ביחד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יזוק ע"י השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י השוכר (ראב"ד). (53) רבינו דוחה סברא זו, וסובר שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני - יתחייב לשלם בעד ההיוק (מגיד-משנה).

16 ו. בֵּית זֶה אֲנִי מְשַׁכֵּיר לָךְ, וְאַחַר שֶׁהִשְׁפִּירוּ נָפַל -
17 אֲנִינוּ חֵיב לְבִנּוֹתוֹ⁵⁴, אֲלֵא מְחַשֵּׁב עַל מַה שֶּׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ
18 בּוֹ וּמְחִזִּיר⁵⁵ לוֹ שְׂאָר הַשְּׂכִירוֹת⁵⁶; אֲבָל אִם סָתְרוּ -
19 חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית אַחֵר, אוֹ יִשְׁפִּיר לוֹ כְּמוֹתוֹ.⁵⁷
20 וְכֵן אִם תָּזַר אַחַר שֶׁהִשְׁפִּירוּ לָזֶה וְהִשְׁפִּירוּ אוֹ מְכָרוּ
21 לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ אֲנָס⁵⁸, שֶׁהִפְקִיעַ שְׂכִירוֹת
22 הָרִאשׁוֹן⁵⁹ - הָרִי זֶה חֵיב⁶⁰ לְהַשְׁפִּיר לוֹ בֵּית אַחֵר
23 כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה.

(54) שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו בית חדש. (55) המשכיר, אם הקדים השוכר השכר. והוא הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן שדר בו ונהנה. (56) ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית ועציו, ולשכור בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב בדין חמור זה לרכוב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה: חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר את החמור ואת נבלתה, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. (57) כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית

(39) הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות. (40) כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע. בבא-מציעא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שארין השוכר מעמיד אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הרי"ף שם. וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי שישכיר", משמע שבבא הקודמת - המדובר כשלא מצא]. ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך שלא הולך את הספינה - כמו בהלכה ג, שלא אמרו לנכות, אלא כשאין הספינה קיימת, והרי המשכיר - הספן - יושב ובטל. אבל כאן הלא ספינתו קיימת, והוא הסתמך על זה שבמקום שקבעו להוליך שם את המטען ימצא מטען להובילו חזרה, ולכן אינו חוזר למקום הפלגת הספינה, אלא מסיעה ריקנית למקום המיועד ונמצא שאינו יושב בטל (מגיד-משנה עם הסבר נוסף). [ונראה שהמשנה-למלך התכוון להסבר זה, אלא שטעות-סופר נפלה בדבריו, ובמקום "לביתו" צ"ל "לדרכו"]. ודעת ה'טור' בסיומן שיא, שגם כאן מנכים דמי הטורח. (41) כלומר: משכירו, שהשוכר רשאי להעביר זכותו בשכירות לאחר, כמבואר בסמוך (בהלכה ה), שזה שאמרו "אין השוכר רשאי להשכיר" אינו אלא במטלטלין ולא בספינה. (42) שגרם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו (כמו שכותב רבינו בסמוך - רי"ף שם). ובגמרא שם אמרו, שיש לחייב את השוכר במקרה זה לשלם בעד "רפסתא דספינתא" ריעוע הספינה שמתרועעת בפריקת המשא ובהטענתה שנית, שהרי השוכר גרם לתוספת סריקה וטעינה מכפי שהוסכם בעת השכירות. ועל השוכר לישא בהפסד זה שנגרם בסיבתו. וכן פסק הרי"ף שם. ונראה שרבינו לא הזכיר חיוב זה כאן, מפני שאינו דן כאן אלא בבעיה אם יש לשוכר זכות להשכיר את הספינה לאחרים כשהוא מקבל עליו כל הפסד שיגרם לספינה כתוצאה מהחלפת השוכרים, או לא. ודין זה, שעל השוכר לישא בכל הפסד שהוא, נראה בעיני רבינו כמובן מאליו ואין צורך להזכירו (ראה 'מרכבת המשנה'). (43) שם, וכפירושו הרי"ף. וכן הביאו ה'תוספות' שם בד"ה דפריקה, בשם רבינו חננאל.

1 ה. מְקַאן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחִבְרוֹ עַד זְמַן
2 קְצוֹב, וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁפִּיר הַבֵּית לְאַחַר עַד סוֹף
3 זְמַנוֹ - מְשַׁכֵּיר לְאַחֵרִים⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּנֵי בֵּית כְּמִנְיֵן בְּנֵי
4 בֵּיתוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבַּעַה - לֹא יִשְׁפִּיר לְחַמְשָׁה⁴⁵.
5 שְׁלֹא אֲמָרוּ חֲכָמִים⁴⁶: אֵין הַשּׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהַשְׁפִּיר -
6 אֲלֵא מְשַׁלְטֵינִ, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׁיֵהָא
7 פְּקוּדוֹנֵי בְּיַד אַחֵר⁴⁷; אֲבָל בְּמַקְרָעָה⁴⁸ אוֹ בְּסַפִּינָה,
8 שֶׁהָרִי בַעֲלָה עִמָּה⁴⁹ - אֵין אוֹמֵר כֵּן⁵⁰. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר:
9 אִם אֲמַר לוֹ בַעַל הַבֵּית לְשׁוֹכֵר: לְמָה תִּטְרַח וְתִשְׁפִּיר
10 בֵּיתִי לְאַחֵרִים? אִם לֹא תִרְצָה לְעַמֵּד בּוֹ, צֵא וְהִנְחִיחוֹ
11 וְאַתָּה פְּטוֹר מְשַׁכִּירוֹתוֹ - אֵינוֹ יְכוֹל לְהַשְׁפִּיר לְאַחֵר.
12 שְׁזֶה בְּאֵל תְּמַנֵּעַ טוֹב מִבְּעָלָיו⁵¹; עַד שֶׁאַתָּה מְשַׁכִּירוֹ
13 לְאַחֵר, תִּנְיַח לָזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׁאֵינוֹ יְכוֹל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעל-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית ששיעבדו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא). (79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחותו לעלייה העליונה או לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז). "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד בעלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטרוח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בתיקו שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציא. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפתחה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפתחו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

פרק פשי

1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

- 28 א. המשפיר² בית לחברו בבירה גדולה³ - משתמש⁴
- 29 בזיזיה ובכתליה⁵ עד ארבע אמות⁶, ובתרביץ של⁷
- 30 חצר⁷, וברחבה⁸ שאחורי הבתים⁹. ומקום שנהגו
- 31 להשתמש בעיבי הפתלים¹⁰ - משתמש בעיבי
- 32 הפתלים. ובכל אלו הדברים הולכין אחר מנהג
- 33 המדינה¹¹ והשמות¹² הידועין להם, פדרך שאמרנו
- 34 בענין מקח וממכר¹³.

2) בבתרא ו: (3) בנין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חוזה השכירות' זכות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה, וגם אין מנהג מוסכם באותו מקום. (4) השוכר. (5) בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה. (6) שטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. (7) גינת החצר, שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר (כרב נחמן,

אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). (58) חמסן, אלים, ואפילו ישראל. (59) שהוציאהו מן הבית. (60) המשכיר, שגרם להוצאתו מן הבית.

- 1 ז. השפיר⁶¹ לו בית סתם⁶², ואחר שנתן לו בית נפל
- 2 - חיב לבנותו או יתן לו בית אחר. ואם היה קטן
- 3 מן הבית שנפל - אין השוכר יכול לעכב עליו⁶³.
- 4 והוא שיהיה קרוי בית⁶⁴. שלא השפיר אלא בית
- 5 סתם⁶⁵. אבל אם אמר לו: בית פנה⁶⁶ אני משפיר לך
- 6 - חיב להעמיד לו בית פמדת ארכו ומדת רחבו של
- 7 בית זה שהראהו; ואינו יכול לומר לו: לא היה ענין
- 8 דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ
- 9 פנה, אלא חיב להעמיד לו בית פמדתו ופצורתו⁶⁷.
- 10 לפיכך⁶⁸, אם היה קטן - לא יעשנו גדול⁶⁹; גדול -
- 11 לא יעשנו קטן; אחר - לא יעשנו שנים; שנים -
- 12 לא יעשנו אחד. ולא יפחת מן החלונות שהיו בו,
- 13 ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם⁷⁰.

(61) שם קג. (62) ולא קבע מדתו וצורתו. (63) ר"ף שם, וכן משמע בגמרא. (64) שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקי-יוסף שם). (65) וביד המשכיר היה להעמיד לו מתחילה בית קטן כזה שהוא מעמיד לו עכשיו, ונפילת הבית הראשון אינה מעניקה לשוכר זכויות חדשות. (66) שקיבל עליו המשכיר להשכיר לו בית, והדגימו בית מסוים ואמר לו: כזה. (67) שם בגמרא. (68) אם נפל הבית אחר שהשכירו. (69) יש בני אדם שמעדיפים דירה קטנה. (70) שם.

- 14 ח. המשכיר עליה סתם⁷¹ - חיב להעמיד לו עליה⁷².
- 15 אמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה אני משפיר לך
- 16 - הרי שעבד בית לעליה⁷³. לפיכך, אם נפתחה⁷⁴
- 17 העליה בארבעה טפחים⁷⁵ או יתר - חיב המשפיר
- 18 לתקן; ואם לא תקן - הרי השוכר יורד ודר בבית
- 19 עם פעל הבית⁷⁶ עד שיתקן. היו שתי עליות זו⁷⁷ על
- 20 גבי זו, ונפתחה העליונה - דר בפחתונה⁷⁸; נפתחה
- 21 התחתונה - הרי זה ספק אם ידור בעליונה או
- 22 בבית⁷⁹. לפיכך לא ידור, ואם דר - אין מוציאין
- 23 אותו משם⁸⁰. מעשה באחד⁸¹ שאמר לחברו: דלית⁸²
- 24 זו שעל גבי הפרסק הזה אני משפיר לך, ונעקר
- 25 אילן הפרסק ממקומו; ובא מעשה לפני חכמים,
- 26 ואמרו לו: חיב אתה להעמיד הפרסק כל זמן
- 27 שהדלית קיימת⁸³. וכן כל פיוצא בזה.

(71) שם קטז: (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עלייה זו". ולכן אנו מפרשים כוותו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר לתקן אלא דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

ד. המְשָׁפִיר עֲלֵיהָ לְחִבְרוֹ²⁹ וְנִפְחַתְתָּהּ³⁰ פְּאַרְבַּעָה³¹ אֵו 11
יָתֵר - חֵיב לְתַקֵּן הַתְּקָרָה³² וְהַמְעִיזָהּ³³ שְׁעָלֶיהָ; 12
שְׁהַמְעִיזָהּ חֲזוּק הַתְּקָרָה הִיא³⁴. 13

(29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ה, שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך מה הדין אם נפחתה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה בנפחתה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם ק"ז: ועיין לחם-משנה, וראה בחושן-משפט סי' שיב סעיף יז). (30) נשבר נסר ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו בפירושו המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בישיבת העלייה, שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול ליפול אם ישמט נסר ממקומו.

ה. הַזָּבֵל³⁵ שֶׁבְּחָצֵר - הָרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר³⁶. לְפִיכָף 14
הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיא³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנַהֵג - 15
הוֹלְכִין אַחֵר הַמְּנַהֵג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פְּשָׁהּיו 16
הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזָּבֵל שֶׁל שׁוֹכֵר; אֲבָל אִם הַבְּהֵמוֹת 17
שֶׁל אַחֲרֵיהֶם³⁹ - הַזָּבֵל שֶׁל בַּעַל הַחָצֵר; שֶׁחָצְרוֹ שֶׁל 18
אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁהִיא 19
שְׁכוּרָה בְּיַד אַחֲרֵיהֶם⁴¹. 20

(35) משנה, שם קא: וכפירושו הגמרא, שם קב. (36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר. ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו (רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר מבואר בלחם-משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן ומפקירין אותו. (40) אף כשאינו ידוע לו שהחפץ נמצא בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרבי יוסי בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירושו מה שאמרו במשנה, הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי מעלמא" (שוורים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו "בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר, שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד-משנה, ולחם-משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א, שיטה אחרת בדעת רבינו).

ו. הַמְשָׁפִיר בֵּית אֵו חָצֵר אֵו מְרַחֵץ אֵו חֲנוּת אֵו שְׁאָר 21

(שם). (8) מגרש פנוי. (9) כרבא שם, שכל שוכר בית, מן הסתם על דעת שיהיה לו רשות להשתמש במקומות אלו - הוא שוכר. (10) שוכרי עליה משתמשים בנג הכותל. (11) כלומר, הדינים שלמעלה נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע - הכול כפי המנהג המקובל. (12) המונחים המגדירים תנאי השכירות, שמן הסתם על דעת המנהג נעשתה השכירות. (13) ראה פרק כ"ו מהלכות מכירה.

ב. הַמְשָׁפִיר חָצְרוֹ סְתָם - לֹא הַשְׁפִיר הֶרְפֵּת שְׁבָה¹⁴. 1
(14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא-מציעא קב.).

ג. הַמְשָׁפִיר בֵּית לְחִבְרוֹ¹⁵ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ דְלָתוֹת, 2
וְלַפְתָּח לוֹ הַחֲלוֹנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וְלַחֲזֵק אֵת 3
הַתְּקָרָה¹⁶, וְלִסְמָךְ אֵת הַקּוֹרֶה¹⁷ שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְלַעֲשׂוֹת 4
נִגְרָר¹⁸ וּמְנַעוֹל¹⁹, וְכֹל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ מְדַבְּרִים שֶׁהֵן 5
מַעֲשֵׂה אֲמָנוֹת²⁰ וְהֵם עֶקֶר גְּדוֹל בִּישִׁיבַת הַבָּתִּים 6
וְהַתְּצָרוֹת²¹. הַשׁוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה וּמְזוּזָה²², 7
וְלַתְּקֵן מְקוֹם הַמְּזוּזָה²³ מִשְׁלוֹ²⁴. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת 8
סֵלָם²⁵ אֵו מְרֻבָּב²⁶ אֵו לְהַטִּיחַ גַּגּוֹ²⁷ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה 9
מִשְׁלַע עֲצָמוֹ²⁸. 10

(15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית. (17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחוץ. (20) שם, וכתב הנ"מוקי יוסף' (בפירושו לרי"ף שם) שעל המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו, שכתב "ולפתחו לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן פסק הרמ"א בסי' שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק ו, וב'קצות החושן' ס"ק א). (21) שמן הסתם, על דעת שיהא הבית ראוי לדירה - שכר. (22) שם, שחובת מצוות אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה ומזוזה (ראה פ"ה מהל' מזוזה הל' יא, ופי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א). (23) חקיקה במוזות הבית, להכניס בה את המזוזה. (24) אפילו אם מוזות הבית היא של אבן, והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזוזה, שהרי אפשר לקבוע המזוזה בקנה ולקבוע הקנה בנסר ולהעמיד את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למוזות הבית באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם ע"פ רש"י ו'נמוקי יוסף'). (25) לגג הבית כדי להשתמש בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוקי"י). (26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטוייח בטיח ומשופע, והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם מרטיבים את הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה ואין צריך אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטיח הסדקים שנתהוו בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך הסדקים, ואין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפינוי - שיפנה הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציאו ביום שקבע. (56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלו (ראה 'שיטה מקובצת' שם). (57) שם. מימרא דרב אסי: אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים יום (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציאו בימות הגשמים (נמוקיי"וסף שם). (58) בתנאי. (59) לפני מוצאי פסח, ואינו יכול להוציאו על סמך ההודעה הקודמת, מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיע הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן שיב ס"ק ת. וראה בביאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו).

(60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר ישיבת כרכים. (61) שם. (62) שדרך החנוני להקיף לצרכניו, והקפותיו לזמן ארוך הן. (63) כדי לאפשר לו לגבות בינתיים את הקפותיו (שם - ע"פ רש"י, עיי"ש).

ח. כָּשֶׁם⁶⁴ שֶׁהַמְשָׁכִיר הֵבִיב לְהוֹדִיעוֹ, כִּף הַשׁוֹכֵר הֵבִיב לְהוֹדִיעוֹ מִקְדָּם שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּעִירוֹת, או מִקְדָּם שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ בְּכַרְפִּים, כְּדִי שִׁיבְקֹשׁ שְׂכָנָיו⁶⁵, וְלֹא יִשְׁאַר בֵּיתוֹ פְּנוּיָה⁶⁶. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְצָאתוֹ, אֲלֵא יִתֵּן הַשְּׂכָר⁶⁷.

(64) ברייתא שם. (65) דייר הגון. (66) עד שימצא אדם הגון להשכיר לו הדירה. (67) ממשיך לשלם השכר - אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות לשוכר להשכיר הבית לתקופה זו לאחר, ואין המשכיר יכול לעכב בידו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ה (רמ"א בהגהותיו סי' שיב סעיף יז עיי"ש).

ט. אִף עַל פִּי שְׂאִין הַמְשָׁכִיר יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְלֹא הַשׁוֹכֵר יָכוֹל לְצָאתוֹ עַד שִׁיּוֹדִיעוֹ מִקְדָּם, אִם הוֹקֵרוֹ הִבְתִּים - יֵשׁ לַמְשָׁכִיר הַחֹסֶפֶס עָלָיו וְלוֹמֵר לַשׁוֹכֵר: או שָׂכַר בְּשָׁנָה⁶⁸ עַד שֶׁתִּמְצָא או תִּצְאָה⁶⁹. וְכֵן אִם הוֹזְלוּ הַבְּתִים - יֵשׁ לַשׁוֹכֵר לְפָחַת הַשְּׂכָר וְלוֹמֵר לַמְשָׁכִיר: או הַשְּׂכָר לִי כְּשֶׁעָרַשְׁתָּ עִתָּה, או הָרִי בֵּיתָה לְפָנֶיךָ⁷⁰. נִפְלָא בֵּית הַמְשָׁכִיר⁷¹ שֶׁהָיָה דָר בּוֹ - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא הַשׁוֹכֵר מִבֵּיתוֹ⁷², וְאוֹמֵר לוֹ: אֵינוֹ בְּדִין שֶׁתְּהִיָּה אִתָּה יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי עַד שֶׁתִּמְצָא מְקוֹם⁷³, וְאֵינִי⁷⁴ מְשַׁלֵּךְ בְּדָרְךָ; שְׂאִין אִתָּה בְּעַל זְכוּת בְּבֵית זֶה יוֹתֵר מִמְּנִי⁷⁵.

(68) כפי ערכו עתה. (69) אם אין ברצונך לשלם כפי השער של עכשיו, שאין על המשכיר להפסיד ממון - הפרש יוקר, מהתקנה שמטרתה להגן על הדייר, שלא יהא מושלך בחוץ (גמרא שם). (70) אמנם בגמרא שם לא הוזכר דין ההזולה, אבל הסברא נותנת, שכוח השוכר יפה בהזולה, ככוח המשכיר בהוקרו (מגיד-משנה). (71) שם. (72) מיד, בין

1 הַמְקוֹמוֹת עַד זְמַן קָצוּב - הָרִי זֶה פּוֹפְהוּ לְצָאתוֹ
2 בְּסוֹף זְמָנוֹ, וְאֵינוֹ מִמְתִּין לוֹ אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת⁴². שְׂכָר
3 לוֹ בֵּית סֶתֶם⁴³: לְלִינָה - אֵין פְּחֹת מִיּוֹם אַחַד⁴⁴;
4 לְשִׁבְתָּהּ⁴⁵ - אֵין פְּחֹת מִשְׁנֵי יָמִים⁴⁶; לְנִשְׁוֹאֵין - אֵין
5 פְּחֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁷.

(42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פינוי מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים, מוציאו, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר מוציאו בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם, כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי (הביאו הרי"ף בבבא-מציעא פרק השואל - בירושלמי לפנינו אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים - מוציאו מיד. מאי טעמא? מידע ידיע דזמניה בטבת" (ידוע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת).

(43) ר"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא-מציעא פרק ח ה"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה ויום שוכר ('שיטה מקובצת' שם קא: בשם הר' יונתן). (45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים יום, כמו שאמרו (ראה תרומות ח). שעד שלושים יום כל סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים "שהשמחה במעונו". וכן אמרו (שם ד.): אין מונעים תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

ז. הַמְשָׁכִיר בֵּית לְחֶבְרוֹ סֶתֶם⁴⁸ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד שִׁיּוֹדִיעוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקְדָּם⁴⁹, כְּדִי⁵⁰ לְבַקֵּשׁ מְקוֹם וְלֹא יִהְיֶה מְשַׁלֵּךְ בְּדָרְךָ, וְלִסּוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יָצָא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימֹת הַחֶמְהָ⁵¹; אֲבָל בִּימֹת הַגְּשָׁמִים⁵² - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ⁵³ מִן הַחֶגְגִּי וְעַד הַפֶּסַח⁵⁵. קָבַע לוֹ שְׁלֹשִׁים לְפָנֵי הַחֶג, אִם נִשְׁאַר מִן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם אֶפְלוּ יוֹם אַחַד לְאַחַר הַחֶג⁵⁶ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד מוֹצָאֵי הַפֶּסַח⁵⁷. והוא⁵⁸ שִׁיּוֹדִיעוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקְדָּם⁵⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִירוֹת; אֲבָל בְּכַרְפִּים⁶⁰ - אַחַד יְמוֹת הַחֶמְהָ וְאַחַד יְמוֹת הַגְּשָׁמִים, צָרִיף לְהוֹדִיעוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ מִקְדָּם⁶¹. וְכֵן בְּחֻנּוֹת⁶² - בֵּין בְּכַרְפִּים בֵּין בְּעִירוֹת, צָרִיף לְהוֹדִיעוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ מִקְדָּם⁶³.

(48) משנה בבא-מציעא קא: וגמרא שם. קבעו שכר בעד כל חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום - אינו יכול להוציאו לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך שיב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת - עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3) כן אמרו בבבא מציעא נו: לעניין אונאה (ראה פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו לשכלל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). 4) להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. 5) בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". 6) כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). 7) כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. 8) מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. 9) ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתת האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכרו - מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנז, שטז).

ב. המשפיר בית לחברו¹⁰ לשנה¹¹, ונתעברה השנה¹² 18
- נתעברה לשוכר¹³. השפיר לחדשים¹⁴ - נתעברה 19
למשפיר¹⁵. הזכיר לו חדשים ושנה, בין שאמר לו: 20
דינר לחדש, שנים עשר דינר בשנה¹⁶, בין שאמר 21
לו: שנים עשר דינר לשנה, דינר בכל חדש¹⁷ - הרי 22
חדש העבור¹⁸ של משפיר¹⁹; שהקרקע²⁰ בחזקת 23
בעלים, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא 24
בראיה ברוחה²¹. וכן בעל הבית שאמר: לזמן זה 25
השפירתי לך²², והשוכר אומר: לא שכרתי אלא 26
סתם²³, או לזמן ארץ²⁴ - על השוכר להביא ראיה; 27
ואם לא הביא²⁵ - בעל הבית נשבע הסתם²⁶ ומוציאו 28
מן הבית²⁷. 29

10) שם קב. 11) בשנים עשר דינר לשנה. 12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הרי"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). 13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר ל"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כותב הרי"ם מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרתי, שמה שלא מצא חילוק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא מוחלט". 14) דינר בכל חודש - ונתעברה השנה. 15) שם. 16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש.

בימות החמה בין בימות הגשמים. 73) כדי שלא תהא מושלך בדרך. 74) והרי אני כבר מושלך בדרך. 75) מלשון רבינו נראה, שאין דינים אלו - הפרש היוקר וההוזה, ונפילת בית המשכיר ומשיא בנו המבואר בהלכה י - אמורים, אלא בתקנת ההודעה, כלומר כשהשכירו סתם, שמיסוד הדין יש למשכיר ולשוכר זכות לבטל את השכירות בכל עת שירצו, שהרי לא קבעו זמן לשכירות, אלא שחכמים תיקנו, לטובת השוכר והמשכיר, להודיע מקודם. אבל בהשכירו לזמן קצוב, אין כוח התקנה יפה לפגוע בתנאי השכירות המפורשים, ואפילו נפל ביתו אינו מוציא את השוכר, שבתקופת השכירות יש לשוכר יותר זכות בבית מן המשכיר, שהשכירות לזמן קצוב כמכירה היא, כמו שיתבאר להלן פ"ז הל' א (וכן כתב המגיד-משנה בשם הרשב"א, וכן נפסק בשו"ע סימן שיב סעיף יא).

1. י. נתן הבית לבנו לשא בו אשה⁷⁶: אם היה יודע 1
שכנו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפסר לו 2
להודיעו מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציאו⁷⁷; 3
ואם עכשו נזדמנה לו אשה, והרי הוא נושא מיד⁷⁸ 4
- הרי זה יש לו להוציאו; שאינו בדין שיהיה זה 5
יושב בביתו, וכן בעל הבית ישפר בית שיעשה בו 6
חתנה. 7

76) שם. 77) שהרי היה לו להודיעו. 78) ולא היה באפשרותו להודיעו קודם.

8. יא. מכר את הבית או נתנו או הורישו - אין השני 8
יכול להוציאו עד שיוודיעו מקדם שלשים יום⁷⁹ או 9
מקדם שנים עשר חדש⁸⁰; שהרי השוכר אומר לו: 10
אין פתח יתר מפתח זה שזכית בבית זה מחמתו⁸¹. 11

79) בעיירות. 80) בכרכים. 81) וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

יום ש"ק ל' מנחם-אב ה'תשע"ו

פרק שביעי

1) יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פורס, ודין מכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים.

12. א. פשם שמתנה אדם פל תנאי שירצה במקח 12
וממכר², פה מתנה בשכירות; שהשכירות מכירה 13
לזמן קצוב³ היא. וכל שממכרו בנקסיו ממכר⁴, 14
שוכר⁵ שכירותו שכירות; וכל שאין לו למכר⁶, פה 15
אין לו לשכר. אלא אם פן יש לו פרות בלבד באותה 16
הקרקע⁷, הרי זה שוכר⁸ ואינו מוכר⁹. 17

2) ואם נתקיים התנאי נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קלז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. (39) שם - וכנסת רבינו: "לאחר שלוש יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". (40) שבועת היסת כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". (41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. (42) ביום האחרון של השנה. (43) וכדין שכירות סתם בשלושים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האזל).

ד. המְשָׁכֵר בֵּית לַחֲבֵרו בְּשֹׁטֵר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאֵין בּוֹ זְמַן⁴⁴, הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר: עֲדִין לֹא עָבַר מִזְמַן הַשּׁוֹטֵר אֶלָּא שָׁנָה, וְהַמְשָׁכֵר אוֹמֵר: פָּכַר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְּׁכִירֹת וְשָׁכַנְתָּ עֶשֶׂר שָׁנִים - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה - יִשְׁבַּע הַמְשָׁכֵר הֶסֶת וְיִוָּצִיאוּ⁴⁵.

(44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. (45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג. וכנסת רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקיסת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל).

ה. הַשּׁוֹכֵר⁴⁶ פָּרְדָּס⁴⁷ או שְׁהִיָּה מִשְׁפוֹן בְּיָדוֹ⁴⁸ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיָבֵשׁ הַפָּרְדָּס בְּתוֹךְ הַזְּמַן⁴⁹ - יִמְכְּרוּ עֲצֵיו⁵⁰, וְיִלְקַח בָּהֶן קָרְקַע, וְיֵאכַל פְּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן שְׁכִירֹתוֹ אוֹ זְמַן הַמִּשְׁפוֹן. וְגוֹף הָאֵילָנוֹת שִׁבְשְׁו אוֹ נִקְצָצוּ - שְׁנִיָּהֶן אֶסְרוּרִין בָּהֶן מִשׁוּם רִבִּית, הַמְלֻוָּה וְהַלְוָה⁵¹.

(46) שם קט: (47) לאכול פירותיו. (48) שבעל הפרדס לווה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל פירותיו וינכה דמיהם מדמי ההלוואה. ובפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. (49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. (50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלוה (שם קט: וכרבא) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. (51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלווה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה - יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה, ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלווה והלווה" נראה, שאין דין זה אמור אלא במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה.) נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית.

ו. שֹׁטֵר הַשְּׁכִירֹת או שֹׁטֵר הַמִּשְׁפוֹן שֶׁכָּתוּב בּוֹ שָׁנִים סֶתֶם⁵², בְּעַל הַפָּרוֹת⁵³ אוֹמֵר שְׁלֹשׁ⁵⁴, וּבְעַל הַקָּרְקַע אוֹמֵר שְׁתַּיִם, וְקָדָם זֶה הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְלֻוָּה⁵⁵ וְאֵכָל

(17) שהקדים שכירות שנה, - ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. (18) דמי השכירות של חודש העיבור. (19) פסק כרב נחמן שם קב: (20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. (21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן שיב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. (22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן - ועליך לצאת מביתי מיד. (23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). (24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. (25) השוכר ראייה. (26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיין ש"ך סימן שיב סעיף קטן ז). (27) מיד, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת.

ג. הַשּׁוֹכֵר שֶׁאָמַר: נָתַתִּי שֹׁכֵר הַבַּיִת שְׁנַת־חֲמִיבְתִּי בּוֹ, וְהַמְשָׁכֵר אוֹמֵר: עֲדִין לֹא נִטְלָתִי, בֵּין שְׁהִיָּתָה בְּשֹׁטֵר²⁸ בֵּין שְׁהִיָּתָה בְּעֵדִים²⁹; אִם תִּבְעוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁰ - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה³¹, או יִתֵּן³² יַחֲרִים³³ עַל מִי שִׁלְקָה מִמֶּנּוּ³⁴, או יִטְעַן עֲלָיו³⁵ בְּדַמִּים שְׁנַתֵּן תַּחֲלָה טַעְנָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה³⁶ וְיִשְׁבַּעֶיהָ הֶסֶת³⁷; תִּבְעוּ הַמְשָׁכֵר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֶפְלוּ בְּיוֹם הַשְּׁלֹשִׁים³⁸ - עַל הַמְשָׁכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה³⁹, או לְשַׁבַּע הַשּׁוֹכֵר⁴⁰ שֶׁכָּבַר נָתַן לוֹ שֶׁכָּרוּ וְיִפְטֹר. וְכֵן אִם שֹׁכֵר מִמֶּנּוּ וּפְרַשׁ שְׁיָתָן לוֹ הַשּׁוֹכֵר שָׁנָה בְּשָׁנָה⁴¹, וְהִבְעֵנו בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה; תִּבְעוּ לְאַחַר הַשָּׁנָה, וְאֶפְלוּ בְּיוֹם תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים בְּאֵלּוּל⁴² - עַל הַמְשָׁכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה⁴³.

(28) שנעשה שטר על השכירות. (29) הדין אחד וכמו שמבאר רבינו והולך. (30) זמן תשלום שכר הבית - בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים - הוא כל שלוש יום, והשוכר טוען שבתוך שלוש יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האזל). (31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בתסם. וגירסת רש"י שם כנסת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.). (32) אם לא הביא ראייה. (33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני החרם). (34) מעות שלא כדין. (35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). (36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתין פעמיים. (37) שבועת היסת, שלא פרעו אלא פעם אחת - כדין כופר הכול. (38) "דעביד איניש

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 ומדת חסידות היא, שְׂיֻדֵיע לְבֵית דִּין⁶⁸, וְיִשְׁפְרוּ
13 מִמְקַצֵת דְּמֵיהֶן מְקוֹם⁶⁹, מִשׁוּם הַשָּׁב אֲבָדָה לְפַעֲלִים,
14 אָף עַל פִּי שְׂלֵא עֲשֵׂה פִהֶגֶן.

67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא): באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה האשה סבלים והוציאו את היין לשוק ושילמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמול לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. (68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א.). (69) שלא יפסידו בשוק.

15 ח. הַשׁוֹכֵר רִחִים מִחֲבֵרוֹ⁷⁰ שְׂיֻטְחֵן לֹא עֲשָׂרִים סָאָה
16 בְּכָל הַדָּשׁ בְּשִׁכְרוֹ⁷¹, וְהַעֲשִׂיר בְּעַל הַרְחִים⁷² וְהָרִי
17 אֵינֹו צְרִיף לְטוֹחַן שָׁם⁷³: אִם יֵשׁ לַשׁוֹכֵר חֲטִים שְׂצָרִיף
18 לְטוֹחַן לְעֲצָמוֹ אוֹ לְאַחֲרִים⁷⁴ - פּוֹפִין אוֹתוֹ לְתֵן דְּמֵי
19 טְחִינַת עֲשָׂרִים סָאָה, שְׁזֹו מִדַּת סָדָם הִיא⁷⁵; וְאִם אֵין
20 לָו⁷⁶ - יָכוֹל לֹאמֹר: אֵין לִי דָמִים, וְהָרִינִי טוֹחַן לָךְ
21 כְּמוֹ שְׂשִׁכְרָתִי, וְאִם אֵין אֶתָּה צְרִיף⁷⁷ - מְכֹר
22 לְאַחֲרִים⁷⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

70) כתובות קג. (71) בעד השכרת הריחיים. (72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. (73) אצל השוכר, ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חיטים. (74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חיטים. (75) שמידת אנשי סדום היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. (76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חיטים ואם לא יטחון טחינת המשכיר נמצא מפסיד. (77) לטחינתו. (78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טחון טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "והעשיר בעל הריחיים" שהעשיר וקונה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לך).

פָּרָק שְׂמִינִי

1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

א. אֶחָד הַשׁוֹכֵר מִחֲבֵרוֹ שָׂדֶה לְזָרְעָה² או פָּרָם³

1 הַפְּרוֹת⁵⁶ - הָרִי הַפְּרוֹת פְּחֻזְקַת אוֹכְלֵיהֶן עַד שְׂיָבִיא
2 בְּעַל הַקְּרָקַע רָאִיהֶ⁵⁷. אֲכָלָה הַשׁוֹכֵר אוֹ הַמְּמַשְׁקֵן⁵⁸
3 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשְּׂטֵר⁵⁹, וְאָמַר⁶⁰: לְחַמֵּשׁ שָׁנִים
4 יֵשׁ לִי פְרוֹת, וּבְעַל הַקְּרָקַע אוֹמֵר: שְׁלֹשׁ, אָמְרוּ לוֹ⁶¹:
5 הֲבֵא שְׂטֵרְךָ⁶², וְאָמַר: אָבֵד - הַשׁוֹכֵר נֶאֱמָן; שְׂאֵלוֹ⁶³
6 רָצָה, אָמַר⁶⁴: לְקוֹחָהּ⁶⁵ הִיא בְּדִי⁶⁶, שְׁהָרִי אֲכָלָה
7 שְׁלֹשׁ שָׁנִים.

52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. (53) כלומר, השוכר או המלווה. (54) לשלוש שנים היה המדובר. (55) לפני שתבעוהו לדין. (56) של השנה השלישית. (57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכר הבית אפילו כשכבר דר בו? נתבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שיתכן שהספק יתברר - בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם ייראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר - מוציאים הפירות מידי המלווה ללווה (חושן משפט שיז סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). (58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. (59) השטר נעלם. (60) השוכר או המלווה. (61) לשוכר או המלווה. (62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. (63) לשקר. (64) היה אומר. (65) קנייתה. (66) והיה נאמן. מבואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה - נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו שכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה. אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי (ראה טוען ונטען שם) - אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתה, שהרי אין לו מיגו.

8 ז. מִי שְׂהַכְנִיס פְּרוֹתָיו לְבֵית חֲבֵרוֹ שְׂלֵא מְדַעְתּוֹ, או

9 שְׂהַטְעִהוּ עַד שְׂהַכְנִיס פְּרוֹתָיו⁷⁰, וְהַנִּיחֵם וְהִלֵּךְ - יֵשׁ

10 לְבְעַל הַבַּיִת לְמַכּוֹר לוֹ מֵאוֹתָן הַפְּרוֹת פְּדִי לְתֵן שְׂכָר

11 הַפּוֹעֲלִים שְׂמוּצִיאִין אוֹתָן וּמְשַׁלְּכִין אוֹתָם לְשׁוּק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 בכת"י תימן: "וחפירת המקומות", היינו הבריכות שמאספים בהם המים באמצעות תעלות מהנהר. (17 מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא המים מן הנהר (בבא-מציעא שם "אריסא עביד בי יאורי", וכפירוש הראב"ד מובא ב'קצות החושן' סי' שכ ס"ק ב).

16 ג. השוכר¹⁸ או המקבל שדה מחברו לשנים 16 מועטות¹⁹ - לא יזרענה פשתן²⁰; שוכרה או קבלה²¹ 17 שבע שנים - זרעה שנה ראשונה פשתן²². ואין 18 השביעית²³ מן המגנן²⁴; שוכרה או קבלה שבווע 19 אחד²⁵ - שביעית מן המגנן²⁶. 20

18 והוא-הדין לחוכר. וכבר הקדים רבינו בה"א שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא בשם. (19 פחות משבע שנים. (20 שם קט. שהפשתן מכחיש את הקרקע, ואין השדה חוזר למצבו הקודם עד שש שנים. ובפירושו למשנה שם, מבאר רבינו: "שרשי הפשתן נשאר בקרקע זמן רב", כלומר, והשרשים יונקים לשד הקרקע ומכחישים אותו. (21 בקיבל אותה סתם על דעת שיזרענה כל מין שירצה ידובר כאן, שאם התנה בעל הקרקע שיזרענה מין מסוים, אין המקבל רשאי לשנות ולזרעה מין אחר, שבעל השדה שנוטל חלקו ממה שתוציא השדה - יכול לעכב ולומר: למין זה שהתניתי עמך אני צריך (מגיד-משנה - וראה להלן ה' ט, ויד). (22 שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. (23 שהרי קיבל אותה לשבע שנים, ושנת השמיטה עבודת קרקע אסורה בה. (24 במנין שני השכירות, ששבע שנים שאמר, שבע שני זרעה משמע, ואין שנת השמיטה בכלל, שהרי אסורה בעבודת קרקע. (25 כלומר, מחזור של שבע שנים. (26 שהשביעית, בכל מחזור השנים היא (שם קי).

21 ד. החוכר או המקבל שדה מחברו, והיא בית 21 השלחין²⁷ או בית האילן²⁸, ויבש²⁹ מעין בית 22 השלחין, ולא פסק הנהר הגדול³⁰, אלא אפשר 23 להביא ממנו בדלי³¹, או שנקצץ האילן של בית 24 האילנות - אינו מנפה לו מחכירו³². ואם מפת 25 מדינה היא³³, פגון שיבש הנהר³⁴ - מנפה לו 26 מחכירו³⁵. הנה עומד³⁶ בתוך השדה ואמר לו: בית 27 השלחין הנה³⁷ אני משפיר לך, בית האילן הנה אני 28 משפיר לך, יבש המעין או נקצץ האילן - מנפה לו 29 מחכירו; שהרי הוא עומד בתוכה, ולא אמר לו 30 'הנה' אלא כמי שאומר: פמות שהיא עתה אני 31 משפיר³⁸. לפיכך, אם לא הנה עומד בתוכה, ואמר 32 לו: בית השלחין אני משפיר לך, או בית האילן, 33 ויבש המעין או שנקצץ האילן - אינו מנפה לו 34 מחכירו³⁹. 35

27 קרקע יבשה צמאה למים, שאין מי הגשמים מספיקין לה, ומשקים אותה בידי אדם ממעיין או מבריכות שבה. שלחין: מלשון ארמית ומובנו צמאון, עייפות למים, "ואתה עיף ויגע" (דברים כה, יח) מתרגם אונקלוס: "ואת משלהי

1 לְאָכַל פְּרוֹתָיו פְּדָמִים⁴, או שְׁשׂוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּפָרוֹת 2 קְצוּבִים⁵, פְּגוֹן שְׁשׂוֹכֵר מִמֶּנּוּ שְׂדֵה זוּ פְּעֻשִׁים פֹּר 3 בְּשָׁנָה וְכֵרֶם זֶה בְּעֻשָׁיִם פְּדֵי יַיִן בְּכָל שָׁנָה - שְׂגִינָהּ 4 דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן⁶. וְהַשׂוֹכֵר בְּפָרוֹת הוּא הַנִּקְרָא 5 חוֹכֵר⁷.

2) וכל היבול יהיה לשוכר. (3 שהוא נטוע. (4 בכך וכך דינרין לשנה. (5 בין אם יזרע השדה בין שלא יזרענה, ובין אם יוציא הכרם פירות הרבה או מעט (ראה להלן ה' יב - יג). (6 כדברי חכמים בבא-מציעא קו. (ראה להלן ה' ה). (7 כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר. וכן אמרו בירושלמי (דמאי פ"ו ה' א): מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפירות.

6 ב. המקבל שדה או פרדס פדי לעבד אותו ולהוציא 6 עליו יציאות⁸, ויתן לבעל הקרקע שלישי התבואות⁹ 7 או רביע או מה שיתנו ביניהם¹⁰, זה הוא הנקרא 8 מקבל. כל דבר שהוא לסג הארץ¹¹ - בעל הקרקע 9 חייב בו¹²; וכל דבר שהוא שמירה תרה¹³ - החוכר 10 או המקבל חייב בו¹⁴. הקרדם שחופרין בו הארץ, 11 והפלים שנושאין בהן העפר, והדלי והפד וכיוצא 12 בהן שדולין בהן המים - על בעל הקרקע¹⁵; 13 וחסטיט¹⁶ המקומות שמקבצין בהן המים - על 14 החוכר או על המקבל¹⁷. 15

8) ההוצאות הדרושות בעבודת השדה והפרדס, שכן מתחייב המקבל כלפי בעלי הקרקע, וכתב לו: אני אעמוד ואחרוש וכו' ובמה שהוצאתי (ראה להלן ה' יב). (9) שתוציא השדה והפרדס. (10) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם. וחלוקים הם - המקבל והחוכר - במקצת דינים כמו שיתבאר בהמשך הפרק (ירושלמי שם: המקבל למחצה לשליש ולרביע). (11) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מתוך לגדר (השווה פכ"א מהל' מכירה ה' כב). (12) שאין השדה נשמרת בלעדי הגדר והחריצים, ועל בעל השדה להעמיד שדה שמורה (שם קג:). וכפירוש רבינו חננאל, מובא ב'תוספות' שם ד"ה (בוכרא). (13) בכת"י תימן: ודבר שהוא לשמירה וחפירה יתירה - השווה הערה הקודמת. (14) שם, שאין תוספת השמירה באה אלא לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (15) כדברי רב יוסף (שם): "מרא וזבילא (שני אלה הם כלים שחופרים בהם) ודוולא (דלי) וזרנוקא (ונוד) דבעל הבית". שכלים אלו הכרחיים הם בעבודת השדה. בב"ח חושן-משפט (סימן שכ) מגיה בדברי רבינו "והנוד" במקום "והכד", והגר"א (שם ס"ק יג) אומר, שרבינו כתב כד בהתאם לנוהג שהיה בזמנו שהיו משתמשין לשאיבת מים בכדים ולא בנודות (וכן הוא הנוהג אצל הערביים). והוסיף רבינו וכתב "וכיוצא בהן" לכלול בזה גם זרנוקא, שאמרו בגמרא במקום שנוהגים להשתמש בו לשאיבה. - ובדפוס רומא (ר"מ) הנוסחא: "והכד", ופירושו מוט, היינו: העץ שתולין בו החבל שהדלי קשור בו (ראה 'פרישה' שם שדחה גירסא זו).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3 אֹתָהּ הָעֵירָרִי 43 - מְנַפֵּה לֹוּ מִחֲכִירוֹ, הַפֵּל לְפִי הַהֶפְסֵד
4 שְׂאֲרָעוּ; וְאִם לֹא פִשְׁטָה הַמֶּכֶה בְּרַב הַשְּׂדוֹת - אֵינֹו
5 מְנַפֵּה לֹוּ מִחֲכִירוֹ⁴⁴, אָף עַל פִּי שְׂשׂוֹנְתָדְפוֹ כָּל הַשְּׂדוֹת
6 שֶׁל בְּעַל הַקְּרָקַע⁴⁵. נִשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשְּׂדוֹת שֶׁל הַשׁוֹכֵר
7 אוֹ הַמְּקַבֵּל, אָף עַל פִּי שֶׁפִּשְׁטָה הַמֶּכֶה בְּרַב הַשְּׂדוֹת
8 - אֵינֹו מְנַפֵּה לֹוּ מִחֲכִירוֹ; וְשְׂאִין זֶה הַהֶפְסֵד תְּלוּי
9 אֶלָּא בְּשׁוֹכֵר, שְׂהָרִי כָּל שְׂדוֹתָיו נִשְׁתַּדְּפוּ⁴⁶. הַתְּנָה
10 עָלָיו בְּעַל הַקְּרָקַע שְׂשִׁיזְרַעְנָה חֲטִימִים וְזָרְעָה שְׂעוּרִים⁴⁷,
11 אוֹ שְׂלֵא זָרְעָה כָּל־ל⁴⁸, אוֹ שְׂזָרְעָה וְלֹא צְמַחָה, אָף
12 עַל פִּי שֶׁבָּא חֲגֹב אוֹ שְׂדָפוֹן וְהַכְּתָה רַב הַמְּדִינָה -
13 אֵינֹו מְנַפֵּה לֹוּ מִחֲכִירוֹ⁴⁹. וְעַד מָתִי חֵיב לְהַטְפֵּל
14 וְלִזְרַע פְּעַם אַחֲרָת אִם לֹא צְמַחָה?⁵⁰ כָּל זֶמַן שְׂרָאוּי
15 לְזָרְעָה⁵¹ בְּאוֹתוֹ מְקוּם⁵².

40 כדעת חכמים, במשנה (קה:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. 41 בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם המרכבת המשנה, שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). 42 שהצטמקו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. 43 והרי זה מכת מדינה (שם: היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודא, כגון דאישדוף רובא דבאגי היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). 44 שם. 45 שם. 46 שם. 47 שם. 48 שם. 49 שם. 50 שם. 51 שם. 52 שם.

40 כדעת חכמים, במשנה (קה:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. 41 בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם המרכבת המשנה, שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). 42 שהצטמקו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. 43 והרי זה מכת מדינה (שם: היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודא, כגון דאישדוף רובא דבאגי היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). 44 שם. 45 שם. 46 שם. 47 שם. 48 שם. 49 שם. 50 שם. 51 שם. 52 שם.

ולא"י, כלומר צמא למים, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כה) הרויתי נפש עיפה - והיא מתחלפת בחית (מועד קטן ב). ובכת"י תימן: "השלחין", וכן הוא ברי"ף שם. 28 שדה שנטועים בו אילנות. 29 בכת"י תימן: ויבש המעיין של. 30 שממנו משקים בני המדינה. 31 ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיביא המים בדליים מן הנהר, אלא שנתווסף עליו טורח. 32 שאין בתוספת הטירחה לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראוי ואפשר לעבדו, אלא שמזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שכור אצלו - ועליו לישא בהפסד הטורח. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה היתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שיטול חלק בפירות בלי תוספת טירחה. והטעם, מפני שלא גילה דעתו בשעת השכירות שהוא מסתמך על המעיין והאילן, ובסתם אין אנו אומרים שדוקא על דעת המעיין או בית האילן הסכים לקביעת השכר (שם קג: ע"פ רש"י שם). 33 תופעה שלילית שפגעה בכל יושבי המדינה - מדינה, היינו עיר - ראה פ"א מהל' מגילה ה' ד. 34 הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדוניהם. 35 שם, לפי חישוב ההפסד, שהרי אין לייחס את המכה, שפגעה בכל שדות העיר למזלו של השוכר, וגם אלמלי נשאר השדה בטיפול המשכיר - היתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו מחבירו, כלומר, משכר החכירות אם קיבל אותה בחכירות, ומחלקו של בעל השדה מיבול השדה בקבלנות. - ואע"פ שבקבלנות שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שיוציא השדה, ממילא גם בעל השדה מפסיד, שהרי גם חלקו עולה בפחות בעקבות מכת המדינה. והטעם, שאנו מחשבים היבול שהוציא השדה ביחס להוצאות שהשקיע המקבל בזריעת השדה ובטיפולו, כלומר, כשנחשב היבול שהצטמצם בעקבות מכת המדינה לעומת ההשקעה - נמצא, שהפסדו של המקבל גדול משל בעל השדה, שהרי נוסף על ההפסד מצמצום היבול, הוא מפסיד חלק ההוצאות שהשקיע על יסוד החישוב של היבול המשוער אילמלא לא פגעה המכה, בעוד שבעל השדה מפסיד רק את פירות היבול בלבד, ולפיכך מנכים מחלקו של בעל השדה כפי חישוב ההוצאות שהפסיד המקבל (מרכבת המשנה). וראה מה שביאר ב'אבן האזול' בדעת רבינו. ודעת הרמב"ן והרשב"א, הביאם המגיד-משנה, שדין זה אינו אמור אלא בחכירות עיי"ש). 36 משנה, שם קג: 37 כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ולמה לו לפרש "הזה", אלא לא נתכוין במה שאמר הזה. 38 כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותך, ולפיכך מנכה לו ביבש המעיין או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד (שם קד. כרבינא. וכוונת הר"ף שם "מדקאמר הזה, מכלל דקאי בגוה עסקינן, בית השלחין הזה למה ליה למימר, דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא"). 39 כמו שביארנו למעלה בהערה לא, שמן הסתם לא על דעת המעיין או בית האילן שוכר [רבינו סותם ואינו מבדיל בין אמר השוכר ובין אמר המשכיר, ולא כשמואל שם (ראה מגיד-משנה)].

1 ה. הַשׁוֹכֵר⁴⁰ אוֹ הַמְּקַבֵּל⁴¹ שְׂדֵה מִחֲבֵרוֹ, וְאֶכְלָה חֲגֹב
2 אוֹ נִשְׁתַּדְּפָה⁴²; אִם אָרַע דָּבָר זֶה לְרַב הַשְּׂדוֹת שֶׁל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הם מושכרין. (62) מהשער המקובל באותו מקום, שלא התנה על כך בשעת השכירות - מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכרתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. (63) אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר (שם). (64) כלומר, וכל הבא לשנות - עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

- 10 ז. החוקר⁶⁵ שָׁדָה מְחַבְרוּ בַעֲשָׂרָה פֹּדֵר חֲטִימִים, וְלִקְטָתָהּ⁶⁶ - נוֹתֵן לָהּ מִתּוֹכָהּ⁶⁷. הִיּוּ חֲטִיבֵי יָפוֹת - לֹא יֹאמְרוּ לוֹ: הֲרִינִי לֹדְקָה לָךְ מִן הַשּׁוֹק, אֲלֵא נֹתֵן לָךְ מִתּוֹכָהּ⁶⁸. חֶכֶר מְמַנּוּ פָּרֶם בַּעֲשָׂרָה סְלִי עֲנָבִים, וְהִקְרִיסוּ⁶⁹ אַחֵר שְׁנֹבְצָרוֹ⁷⁰, וְכֵן עֲמָרִים שְׁלָקוּ אַחֵר שְׁנֹבְצָרוֹ⁷¹ - נוֹתֵן לָהּ מִתּוֹכָן⁷². חֲכָרוֹ⁷³ בַּעֲשָׂרָה פְּדִי יַיִן, וְהִקְמִיץ⁷⁴ - חֲבִיב לְתֵן לוֹ יַיִן טוֹב⁷⁵. חֲכָרָה מְמַנּוּ בְּמֵאָה עֲמָרִים שֶׁל אֶסְפֶּסְתָּא⁷⁶, וְזָרְעָה מִיֵּן אַחֵר, וְאַחֵר כֶּף חֲרָשָׁה, וְזָרְעָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְלִקְטָתָהּ, אִם שְׁזָרְעָה בְּתַחֲלָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְחֲרָשָׁה, וְאַחֵר כֶּף זָרְעָה פְּעַם אַחֲרָתָּה⁷⁷, וְלִקְטָתָהּ - אֵינּוּ נוֹתֵן לָהּ מִתּוֹכָהּ, אֲלֵא נוֹתֵן לָהּ אֶסְפֶּסְתָּא טוֹבָה, שְׁהָרִי שְׁנָה⁷⁸. וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא
- 22 בְּזָה.

(65) שם קו: המקבל - שהסדר הקבלנות כך הוא, שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שתוציא השדה, בין יבול רע או טוב (ע' רש"י שם). (66) שעלה יבול כחוש ורע. (67) כלומר, אע"פ שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, היינו שאפילו תוציא השדה יבול מעט - עליו לקנות חטיבים מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו, ומאותן החטיבים, כפי שהשדה הוציאה, יכול החוכר לשלם שכר חכירתו (מגיד-משנה). (68) כלומר, שהוא-הדין והוא הטעם בהוציאה חטיבים יפות, שנותן לו מתוכה - שלא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו וכל-שכן בקבלנות, שבעל השדה מקבל חלק מסוים מן היבול כפי שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. (69) הופג טעמים ונתחמצו. (70) ועודם בכרם. (71) ומונחים בשדה כדי שיתייבשו. (72) כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחובר, שהשדה טרם מילאה שליחותה (גמרא שם - ע"פ רש"י). (73) בכת"י תימן: אבל אם חכרו. (74) היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. (75) שהשדה מילאה שליחותה, שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר לקה, ומזלו גרם לכך (שם מימרא דרב אשי - ע"פ רש"י שם). (76) אספסת, - וחכרה על דעת לזרעה אספסת. (77) והוא לא קיבלה אלא על דעת שיוזרעה פעם אחת (לחם-משנה). (78) כלומר, שכל ששינה אין דינה כלקתה שנותן לו מתוכה, מפני שהמחכיר יכול לטעון: לא היתה דעתי לקבל מיבול שבא לרגל השינוי (שם קט). וכנראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בגמרא, מזו שהיא לפנינו (מגיד-משנה). ולא פירש לנו איך היתה נוסחת רבינו. וראה ב'מרכבת המשנה' שמעמיד דין רבינו גם כפי נוסחתנו).

המקבל" קשה, מה יענה בעל השדה לטענת "אי חזית", הרי בקבלנות גם הוא מפסיד כל חלקו כמו המקבל? ונראה שרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא: אילו "הוית חזית" הכוונה, שאין לטעון "כי נשארנו" אלא בשדה שהיא שלו, אבל לא בשדות אחרים שנמסרו בקבלנות או בשכירות (וראה 'שיטה מקובצת' בשם 'שיטה'. ויותר נכון לקבל פירושו הדחוק קצת של המגיד-משנה, שרבינו התכוון לשכירות או חכירות בלבד ולא לקבלנות, ותפס לשון המשנה שכתבה "המקבל". ויש לשים לב לזה, שבכל המשניות בפרק זה כתוב "המקבל". אפילו כשהכוונה לשכירות או חכירות). (47) ונשתדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה - אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שנית והיית זורע חטיבים כמו שהתניתי עמך, לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך. כלומר, מה שתבקש מהיוצר - יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים (שם ע"פ רש"י). (48) אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (תהלים לו, יט): "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישיבעו" (שמואל, שם). (49) שבעל השדה טוען: חזור וזרע (ריש לקיש, שם). (50) כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור וזרע ('טורי זהב' ס' שכב). (51) כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזרעה. (52) כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום (שם).

- 1 ו. הַשּׁוֹכֵר⁵³ או הַמְקַבֵּל שָׁדָה מְחַבְרוּ: מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ
- 2 לְקַצְרוֹ⁵⁴ - יִקְצֹר, וְאֵינּוּ רְשָׁאֵי לְעַקְרוֹ⁵⁵; לְעַקְרוֹ - יַעֲקֹר,
- 3 וְאֵינּוּ רְשָׁאֵי לְקַצְרוֹ. וְשִׁנְיָהּ מְעַכְבִּין זֶה עַל זֶה⁵⁶.
- 4 וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְחַרְשׁ אַחֲרָיו⁵⁷ - יַחַרְשׁוּ⁵⁸. מְקוֹם
- 5 שְׁנֵהֲגוּ לְהַשְׁפִּיר⁵⁹ אֵילָנוֹת עַל גֵּב קַרְקַע⁶⁰ -
- 6 מִשְׁפִּירִין⁶¹, וְאֵף עַל פִּי שְׁהַשְׁפִּיר לוֹ סֵתֶם בְּפָחוֹת מִן
- 7 הַדְּרוֹעַ⁶²; וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לְהַשְׁפִּיר אֵילָנוֹת - אֵין
- 8 לוֹ אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁשֹׁכֵר מְמַנּוּ בְּיָתֵר עַל
- 9 הַדְּרוֹעַ⁶³. הַכֹּל בְּמִנְהַג הַמְדִינָה⁶⁴.

(53) שם קג: (54) במגל, וקני השבלים נשארים בקרקע. (55) עם השורש. (56) כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעכב לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה - שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעכב לקצור, בטענה - שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שצריך הוא לחלקו בקש (שהמקבל נוטל חלקו גם מהקש, ראה להלן ה'י) למאכל בהמותיו (שם). (57) אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשמדם, שלא יחזרו ויצמחו לכשתזרע. (58) ואמרו בגמרא שם, שאפילו ניכש השדה מעשביה הרעים בעוד שהתבואה בקמתה, אינו נפטר בזה מלחרוש אחר הקצירה או העקירה. (59) שם. (60) שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות - אע"פ שאינו טורח בהם. (61) כלומר, מן הסתם

1 ח. החוכר⁷⁹ שָׁדָה מִחֶבְרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַפְשׁוֹ⁸⁰, וְאָמַר
2 לוֹ: מַה הַפֶּסֶד יִשׁ לָךְ? הֲרֵינִי נוֹתֵן לָךְ חֲכִירָף⁸¹! -
3 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי הוּא אֹמֵר לוֹ⁸²: לְמַחַר אָתָּה
4 יוֹצֵא מִמְּנַחֵה⁸³, וְהִיא מַעֲלָה עֲשׂוּבִים⁸⁴. וְאֶפְלוּ אָמַר
5 לוֹ: בְּאַחֲרוֹנֶיהָ⁸⁵ אָנִי חוֹרֵשׁ אוֹתָהּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁸⁶.

79 שם קה. (80 לעקור העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה "וכשמנקין אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה לפי שתתן השדה כל כוחה אל הזרע, וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה" (לשון רבינו בפירוש המשנה) - ובמקום שנהגו לנכש, ידובר כאן ('טור' ושו"ע שם סעיף ד, וראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (81 כלומר, הרי אפילו לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירך כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי (ראה פירוש המשנה, שם). (82 בעל השדה לחוכר. (83 ומחזירה לו. (84 וממעטים את היבול. (85 אחר הקצירה או העקירה. (86 שם קה. "משום דאמר ליה, בורא דנפל נפל" פירוש, הזרע שיפול בפרק הזמן עד החרישה יפול, כלומר, אין החרישה משמידה אלא את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרע שנפל ויצמח, ואם לא תנכש יעלו העשבים זרעים שיפלו על הקרקע, ולשנה הבאה יצמיחו עשבים (ע"פ רש"י שם).

16 זָרַע שְׂדֵרַע בְּכָל הַשָּׂדֶה¹⁰¹. וְהוּא שְׂצַמְחוּ הָאֵילָנוֹת
17 בְּמִקּוֹם הָרְאוּי לְזֵרִיעָה; אֲבָל אִם יֵצְאוּ בְּמִקּוֹם שְׂאִינוֹ
18 רְאוּי לְזֵרִיעָה¹⁰² - אֵין מִחְשְׁבִין לוֹ כְּלוּם¹⁰³. וְאִם
19 קִבְּלָה שְׁבַע שָׁנִים או יָתֵר - יִשׁ לוֹ בְּקוֹרַת הַשְּׂקָמָה¹⁰⁴
20 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. הֲגִיעַ זְמַנוּ לְהַסְתַּלֵּק מִן הַשָּׂדֶה, וְהָיוּ שָׁם
21 זָרְעִים שְׂעֵדִין לֹא הֲגִיעוּ לְהִמְכָּר¹⁰⁵, או שְׁנַגְמָרוּ וְלֹא
22 הֲגִיעַ יוֹם הַשׁוּק לְמַכְרָן - שְׁמִין אוֹתָן וְנוֹטֵל מִבְּעַל
23 הַקֶּרְקַע¹⁰⁶. כְּשֵׁם שְׁחוֹלְקִין הַמְקַבֵּל וּבְעַל הַקֶּרְקַע
24 בְּתַבּוּאָה, כִּף חוֹלְקִין בְּתִבְנֵן וּבְכֶשֶׁל¹⁰⁷. כְּשֵׁם שְׁחוֹלְקִין
25 בְּיִין, כִּף חוֹלְקִין בְּזַמּוֹרוֹת¹⁰⁸. אֲבָל הַקָּנִים הַמְעַמִּידִים
26 תַּחַת הַגָּפְנִים¹⁰⁹: אִם קָנוּ אוֹתָן בְּשִׁתְּפוֹת - הָרִי אֵלוֹ
27 חוֹלְקִין בָּהֶן; וְאִם הֵן מְשַׁלְּ אֶחָד מֵהֶן - זֶה שְׂקָנָהּ
28 אוֹתָן הָרִי הֵן שְׁלוֹ¹¹⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(92 משנה, שם. (93 על דעת לזרעה. (94 פחות משבע שנים. (95 עץ תאנה מדברי (רבינו בפירושו לדמאי פ"א מ"א, ובכמה מקומות). ענפי השקמה משמשים לקורות בנין ואינם נעשים קורות עד שיגדלו שבע שנים, ואם יכרות הענפים ויחזיר את השדה אחר זמן פחות משבע שנים, נמצא שאינו מחזירה במצב שהיתה בעת שקיבלה (ע"פ רש"י). ואפילו במקום שנהגו להשכיר אילנות אגב קרקע (ראה למעלה הל' ו) אין לו בקורות, שלא אמרו אילנות מושכרין אלא לפירות ולא לקורות (ראב"ד מובא במגיד-משנה). דייק רבינו וכתב: "אין למקבל כלום", ללמדנו שאינו נוטל כלום מן השבח שהשביחה השקמה בשני הקבלנות. כרבא שם בגמרא. ראה לקמן הערה צז. (96 כל אילן שטבעה כעץ השקמה. (97 כלומר, בשבח השדה שהושבחה באילנות. (98 מרשי האילנות הנמצאים בשדה (שטמ"ק שם). (99 שהרי לא קיבל השדה לנוטעה אלא לזרעה. כלומר, לא ירד המקבל לשדה אלא על דעת שיטול חלק מהשבח שתשביח השדה ע"י זריעה ולא על דעת שבח השדה באילנות (שם בגמרא לדעת רבא "שאפילו בשבח שקמה אין לו", פירוש, אינו נוטל חלק בשבח הענפים שנתרבו ונתעבו (בפרק זמן הקבלנות, שלא ירד אלא על דעת השבח שע"י הזריעה). רבינו כתב דין זה במקבל. ונראה דעתו, שהחוכר, יש לו בשבח האילנות, והטעם מפני שהחוכר יורד לשדה על דעת כל שבח שתשביח השדה, שהרי רשאי הוא לנוטעה אפילו בחכרה לזריעה - אם אינן מכחישים הקרקע יותר (כמבואר בהל' ט. הגר"א סי' שכה ס"ק ד. והוא כפי שיטת הרמב"ן שהבאנו למעלה בהערה פט, שאין המקבל רשאי לשנות ממה שהוסכם בשעת הקבלנות. ובי"טור' שם כתב, שאם אינם מכחישים את הקרקע יותר מהזרעים, רשאי המקבל לנוטעם, ומשום זה הוא נוטל חלקו). (100 שטח השדה שתפסו האילנות שיצאו מאליהן והמעיסו שטח הזריעה. (101 שם - מעשה ברב פפא. (102 במקום סלעים או חול. (103 שהרי לא נגרם לו כל הפסד (שם - מעשה ברב ביבי). (104 שעד שבע שנים יחזרו ענפיה ויהיו ראויים לקורות, ומחזירה כמצב שהיתה בעת שקיבלה. [והוא רשאי לקוצצן כשישלימו שבע שנים, אפילו אם היו בנות שלוש או ארבע

6 ט. החוכר⁸⁷ שָׁדָה מִחֶבְרוֹ לְזֵרִיעָה שְׁעוֹרִים - לֹא
7 יִזְרְעֶנָּה חֲטִיִּם, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲטִיִּין מְכִיחוֹת אֶת הַקֶּרְקַע
8 יָתֵר מִהַשְּׁעוֹרִים. שֶׁכִּרְהָ לְזֵרִיעָה חֲטִיִּים - יִזְרְעֶנָּה
9 שְׁעוֹרִים. קִטְנִית - לֹא יִזְרְעֶנָּה תַּבּוּאָה; תַּבּוּאָה -
10 יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית⁸⁸. וּבִבְבֵּל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם⁸⁹ - לֹא יִזְרְעֶנָּה
11 קִטְנִית⁹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּטְנִית שָׁם מְכַחֶשֶׁת אֶת הָאֶרֶץ⁹¹.

(87 משנה, שם קו: (88 כגירסת הרי"ף במשנתנו. ובספרים שבידינו, גירסא מהופכת: "קטנית יזרענה תבואה, תבואה לא יזרענה קטנית". (89 כל ארץ שטבע אדמתה כשל בכל. (90 שם ק. - ע"פ נוסחת הרי"ף. (91 "ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממיני הזרעים, יש לו (מותר לו) לזרוע מה שהזיקו מעט (פחות) מאותו הדבר (מהמין) שפסק עמו, ולא יזרע מה שהזיקו גדול (יותר) ממנו. ועושים בזה על-פי שידועים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישה ועבודתה" (לשון רבינו בפירוש המשנה, שם). דעת רבינו, שדין זה נאמר בחוכר או בשוכר, אבל בקבלנות - בעל השדה יכול לעכב על המקבל לזרוע מין אחר מזה שהוסכם בשעת השכירות, אפילו למין שהזיקו בקרקע פחות מהמין שהוסכם, שהרי בעל השדה שנוטל חלקו מתבואת השדה, אומר: למין זה שהוסכם אני צריך (כדעת הרמב"ן). ראה מגיד-משנה - הגר"א סימן שכד ס"ק ד. וראה למעלה הל' ג, ולהלן הל' יד).

12 י. הַמְקַבֵּל⁹² שָׁדָה מִחֶבְרוֹ⁹³ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת⁹⁴ - אֵין
13 לְמַקְבֵּל כְּלוּם בְּקוֹרַת הַשְּׂקָמָה⁹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם⁹⁶, וְלֹא
14 בְּשִׁבַח הָאֵילָנוֹת⁹⁷ שִׁיּוֹצֵאוּ מֵאֲלֵיהֶן⁹⁸ בְּשָׂדֶה⁹⁹; אֲבָל
15 מִחְשְׁבִין לוֹ מִקּוֹם הָאֵילָנוֹת¹⁰⁰ כְּאֵלוֹ הֵיחָה בָּהֶן אוֹתוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קמג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוֹבִירָהּ¹²⁶ - שְׁמִין אוֹתָהּ פְּמָה הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת,¹²⁷ וְנוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ שֶׁהִיא מְגִיעַ לוֹ¹²⁷. שֶׁכֶּף פּוֹתֵב לְבַעַל הַתְּרָקָע: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבֹד¹²⁸, אֲשֶׁלֶם בְּמִיטְבָּא¹²⁹. וְהוּא הִדִּין אִם הוֹבִיר מְקַצֵּתָהּ¹³⁰. וּמִפְּנֵי מָה נִתְחַיֵּב לְשֵׁלֵם?¹³¹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא פָּסַק עַל עֲצֻמוֹ דְּכָר קָצוּב¹³² כְּדֵי שְׁנֹאמַר: הֲרִי הִיא פְּאִסְמְכָתָא¹³³, אֲלֵא הִתְנָה שְׁיִשְׁלֵם בְּמִיטְבָּא¹³⁴, וְלִפְיָכָּה גָמַר וְשִׁעֲבַד עֲצֻמוֹ¹³⁵. אֲבָל אִם אָמַר: אִם אוֹבִיר וְלֹא אֶעֱבֹד, אֲתֵן לָךְ מָאָה דִּינָרִין¹³⁶ - הֲרִי זֶה אִסְמְכָתָא¹³⁷, וְאֵינִי חַיֵּב לְשֵׁלֵם, אֲלֵא נּוֹתֵן כְּפִי מֵה שְׁרְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בְּלִבְדָּ¹³⁸.

כשקיבל את השדה. 'טור' סימן שכה]. (105) שעודם צריכים לקרקע, היינו שלא נתבשלו כל צרכם, ואם ילקטם יפסדו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן, ומוכיח כן מהתוספתא בבא-מציעא פרק ט ה"א). (106) כפי חלקו המגיע לו, אם למחצה או לשליש (שם). [דין זה נאמר בתוספתא גם בשכירות]. (107) ובכירות לא שייך דינים אלו, שהרי אינה על בסיס חלוקה (שם קג.). (108) הענפים שנקצצו מן הגפנים, שבכלל הפירות הם (שם ע"פ שיטה מקובצת). (109) כדי שיהיו הגפנים זקופים והאשכולות תלויים באויר, ולא יתקלקלו בקרקע (לשון הרשב"ם בבא-בתרא סט.). (110) שם:

1 י.א. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ לְטַעַם¹¹¹ - מְקַבֵּל עָלָיו בְּעַל
2 הַשָּׂדֶה עֲשָׂרָה¹¹² בּוֹרְאוֹת¹¹³ לְסָאָה¹¹⁴. יֵתֵר עַל זֶה -
3 מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל¹¹⁵.

(111) לנוטעה. (112) נטיעות (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש. וראה במאירי (ב"ב, 430) שהכוונה לגפנים, ובפירוש שני אומר הר"י מיגאש שהכוונה כאן לשורות). (113) עקרות שאינן עושות פרי. (114) שטח שזורעים בו סאה תבואה, ומידתו חמשים אמה על חמשים אמה. ואם צמחו עשר נטיעות עקרות בשטח כזה, אין המקבל חייב ליטע אחרות תחתיהן, שדרך נטיעת בית סאה כך הוא, שיוצאות עשר בוראות, ובעל השדה מוחל (בבא-בתרא זה). כגירסת רבינו. וגירסת הרשב"ם שם: "למאה" (עיין מגיד-משנה). (115) צריך לנטוע נטיעות אחרות כמספר כל הבוראות. כיון שיצאו בוראות יותר מדרך הנטיעות, סימן הוא שפשע בנטיעה, ולפיכך מייחסים כל הבוראות לפשיעתו (שם), וכלל זה אמרו בכל מקום, שכל שצריך לחזור ולתקן - מתקן הכל. ראה פ"ח מהל' מכירה הל' יא).

4 י.ב. הַמְקַבֵּל¹¹⁶ שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְלֹא עֲשִׂתָּהּ¹¹⁷, אִם יֵשׁ
5 בָּהּ כְּדֵי שְׁתּוֹצִיא סֵאתִים יֵתֵר עַל הַהוֹצָאָה¹¹⁸ - חַיֵּב
6 הַמְקַבֵּל לְטַפֵּל בָּהּ¹¹⁹. שֶׁכֶּף פּוֹתֵב לְבַעַל הַתְּרָקָע: אֲנָא
7 אֶקוּם וְאֶנִּיר¹²⁰ וְאֶזְרַע וְאֶקְצֹר וְאֶעֱמֹר וְאֶדוּשׁ וְאֶזְרָה
8 וְאֶעֱמִיד כְּרִי¹²¹ לְפָנֶיךָ וְתִטֵּל אֶת חֲצִי, אוֹ מֵה
9 שְׁיִתְנוּ¹²², וְאֵנִי אֶטֵל הַשָּׂרָר בְּשֹׁכֵר עֲמָלִי וּבְמָה
10 שֶׁהוֹצֵאתִי¹²³.

(116) משנה וגמרא בבא-מציעא קה. (117) כראוי לה. (118) שהושקעה בשדה (שם, כדברי דבי רבי ינאי וריש לקיש). (119) על כרחו. (120) אעמוד ואחרוש. (121) ערימת תבואה. (122) שלישי או רביעי, כפי תנאם. (123) שם, כלומר: לפיכך חייב לטפל בה אם יש בה להוציא סאתים, שהרי הוא כותב: אנא איקום וכי' ואעמיד כרי, כלומר אעבוד בה כל העבודות הצריכות, אם יהיה בה שיעור כדי להעמיד כרי. ושיעור כרי, אמרו חכמים (שם) שהוא סאתים, היינו אחר שינכו ההוצאות ישארו סאתים כדי להעמיד כרי. והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בכירות אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא, משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו (רש"י שם).

11 י.ג. הַמְקַבֵּל¹²⁴ שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ, וְאַחַר שִׁזְכָּה בָּהּ¹²⁵

(124) משנה, שם קד. (125) באחד הדרכים שקרקע נקנית בהם (שם צט:), ואינו יכול לחזור בו. (126) לא חרשה ולא זרעה, ועשאה שדה בור. (127) כפי תנאם. (128) ולא אעשה בה פעולה הראויה לה. (129) כצ"ל, וכן הוא בדפוס רומי (וכן הביא הדק"ס בשם כמה כת"י, ומהר"ף דפוס קושטא), כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו כיכול הגבוה והטוב שהשדה היתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי (ע"פ הרע"ב שם. וראה ביגנזי קדס', לוין ס"ה עמוד 99). (130) שם בגמרא "אוביר תילתא" (שליש). (131) כלומר, והלא אסמכתא היא, שהרי אינו מחייב אלא במקרה אם יוביר, "וכל האומר אם יהיה או לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמה יהיה או שמה לא יהיה" (לשון רבינו בפ"א מהל' מכירה הל' ז). (132) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשוער. (133) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא להגזים. (134) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר גוזמא. (135) כלומר, הדין הוא משלם במיטבה שאין זה אסמכתא (ע"פ הגהות מיומנויות כאן, וראה בכסף-משנה מכירה שם). (136) היינו יותר מכפי ההפסד. (137) ולא גמר ושיעבד עצמו, ולא אמר כך אלא להגזים (שם קד:). (138) שהתחייב עצמו בכלל המאה דינרין שאמר. אמנם לא שיעבד עצמו לתשלום מאה דינרין, שאין זה אלא אסמכתא, אבל כפי ההפסד המשוער גמר ושיעבד עצמו במסגרת מאה דינרין, והרי זה כדין אם אוביר ולא אעבדי אשלם במיטבה (רי"ף שם). גם בהלכה זו המדובר בקבלנות בלבד, שהרי בכירות מקבל בעל השדה דמי חכירות, בין יעבד את השדה ובין יובירה.

י.ד. הַמְקַבֵּל¹³⁹ שָׂדֶה לְזִרְעָה שֶׁמְשָׁמִין¹⁴⁰, וְזִרְעָה חֲטִיִּים, וְעֲשִׂתָּהּ חֲטִיִּים¹⁴¹ שְׁשׂוּיִן פְּמָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמֶשְׁמִין - אֵין לוֹ¹⁴² עָלָיו אֲלֵא תִרְעַמֵּת¹⁴³. עֲשִׂתָּהּ פְּחוֹת מִמָּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמֶשְׁמִין¹⁴⁴ - מְשָׁלֵם לוֹ הַמְקַבֵּל כְּפִי מֵה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמֶשְׁמִין. עֲשִׂתָּהּ חֲטִיִּים יֵתֵר מִמָּה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמֶשְׁמִין - חוֹלְקִין לְפִי הַתְּנָאִי שְׁבִינִיָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁמְשַׁתְּכֵר בְּעַל הַתְּרָקָע¹⁴⁵.

(139) שם קד: (140) שהם יקרים מן החיטים, אבל מכחישים הקרקע יותר מן החיטים. (141) הוציאה השדה

9 ג. אָמַר לְשִׁלּוּחֹוֹ¹³: יָצָא וְשָׂכַר לִי פּוֹעֲלִים בְּשִׁלְשָׁה¹⁴,
 10 וְהִלְףָה וְשָׂכַרְןָּ בְּאַרְבַּעָה¹⁵: אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ:
 11 שְׂכָרְכֶם עָלַי - נֹתֵן לָהֶם אַרְבַּעָה¹⁶, וְנוֹטֵל מִפְּעַל
 12 הַבַּיִת שְׁלֹשָׁה¹⁷, וּמִפְּסִיד אֶחָד מִכִּיסוֹ¹⁸. אָמַר לָהֶם:
 13 שְׂכָרְכֶם עַל פְּעַל הַבַּיִת¹⁹ - נֹתֵן לָהֶם בְּעַל הַבַּיִת
 14 כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה²⁰. הִיָּה בְּמִדְיָנָה מִי שֶׁנִּשְׁכַּר בְּשִׁלְשָׁה
 15 וּמִי שֶׁנִּשְׁכַּר בְּאַרְבַּעָה - אֵינּוּ נֹתֵן לָהֶם אֶלָּא
 16 שְׁלֹשָׁה²¹, וַיֵּשׁ לָהֶם תְּרַעְמַת עַל הַשְּׁלִיחַ²². כְּמָה
 17 דְּבָרִים אֲמוּרִים²³? בְּשֵׁאִין מְלֹאכְתָן נִבְרָת; אֲבָל
 18 הֵיחָה מְלֹאכְתָן נִבְרָת²⁴ וְהָרִי הִיא שְׁוֹה אַרְבַּעָה - נֹתֵן
 19 לָהֶם בְּעַל הַבַּיִת אַרְבַּעָה; שְׂאֵלוֹ לֹא אָמַר לָהֶם
 20 שְׁלּוּחוֹ אַרְבַּעָה, לֹא טָרְחוֹ וְעָשׂוֹ שְׁוֹה אַרְבַּעָה. אָמַר
 21 לוֹ בְּעַל הַבַּיִת: שָׂכַר לִי בְּאַרְבַּעָה, וְהִלְףָה הַשְּׁלִיחַ
 22 וְשָׂכַר בְּשִׁלְשָׁה, אָף עַל פִּי שְׁהָרִי מְלֹאכְתָן שְׁוֹה
 23 אַרְבַּעָה²⁵ - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה²⁶, שְׁהָרִי קָבְלוֹ עַל
 24 עֲצָמָן²⁷, וַיֵּשׁ לָהֶם תְּרַעְמַת עַל הַשְּׁלִיחַ²⁸. אָמַר לוֹ
 25 בְּעַל הַבַּיִת בְּשִׁלְשָׁה, וְהִלְףָה הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם
 26 בְּאַרְבַּעָה, וְאָמְרוּ: הֲרִינוּ כְּמָה שֶׁאָמַר בְּעַל הַבַּיִת -
 27 אֵין דַּעְתָן אֶלָּא שְׂיִתָן בְּעַל הַבַּיִת יָתֵר עַל אַרְבַּעָה²⁹.
 28 לְפִיכָף³⁰ שְׂמִין מָה שֶׁעָשׂוּ: אִם שְׁוֹה אַרְבַּעָה -
 29 נוֹטֵלִין אַרְבַּעָה³¹ מִבְּעַל הַבַּיִת; וְאִם אֵינּוּ יָדוּעָה³² אוֹ
 30 אֵינּוּ שְׁוֹה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה³³. אָמַר לוֹ בְּעַל
 31 הַבַּיִת בְּאַרְבַּעָה, וְהִלְףָה הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּשִׁלְשָׁה,
 32 וְאָמְרוּ לוֹ: כְּמָה שֶׁאָמַר בְּעַל הַבַּיִת, אָף עַל פִּי
 33 שְׂמִילֹאכְתָן שְׁוֹה אַרְבַּעָה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה,
 34 שְׁהָרִי שְׂמָעוּ שְׁלֹשָׁה וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם³⁴.

יכול עשר של חטים. 142) לבעל השדה. 143) שהרי לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל על מה ששינה ולא זרעה שומשמין והוא היה צריך לשומשמין. ואע"פ שאפשר לו לקנות שומשמין בשוק בדמי החטים, רוצה הוא שומשמין מקרקעו (סמ"ע שכו ס"ק ק עיי"ש), בהתאם לשיטת הגר"א בדעת רבינו בהלכות ט, י, שהיא כדעת הרמב"ן, שאין המקבל רשאי לשנות ולזרוע מין אחר מזה שהוסכם, ולפיכך יש לבעל השדה תרעומת, אבל החוכר רשאי לשנות למין שמכחיש פחות, ואפילו תרעומת אין כאן). 144) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה נתכוונתי, למעט כחש הקרקע שכחש החטים פחות מן השומשמין, שהרי בעל השדה אומר לו "תכחוש ארעא, ולא ליכחוש מרא", מוטב שתכחש הקרקע ולא יכחש בעל הקרקע (סמ"ע שם ס"ק ג, ע"פ הגמרא שם קד:). 145) ההפרש שבין החטים שעשתה לבין השומשמין שהיתה ראויה לעשות, שאנו אומרים (שם קד:): "אטו הוא אשבח, ארעא לא אשבחה" (האם רק המקבל השביח, והקרקע לא השביחה), כלומר, כשם שיש לייחס את השבח למקבל שטרט והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

פָּרָק תְּשִׁיעִיו

1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה, ודין פועלים שחזרו בהם באמצע העבודה, ודין שוכר על ידי שליח, ודין שכיר יום שמצא מציאה.

1 א. הַשׁוֹכֵר² אֶת הַפּוֹעֲלִים, וְאָמַר לָהֶם³ לְהִשְׁכִּים⁴
 2 וְלְהַעֲרִיב⁵, מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁלֹא לְהִשְׁכִּים וְשְׁלֹא
 3 לְהַעֲרִיב - אֵינּוּ יְכוֹל לְכַפֵּן⁶. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְזוּזֵן -
 4 יְזוּן; לְסַפֵּק בְּגִרוּגְרוֹת⁸ אוֹ בְּתַמְרִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
 5 לְפּוֹעֲלִים - יִסְפֵּק. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה⁹.

2) משנה בבא-מציעא פג. 3) לאחר ששכרם. 4) לעבודה עם זריחת השמש. 5) אחר שקיעת החמה. 6) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכרן סתם ולא התנה עמהם על כך בשעת השכירות ('תוספות' שם בשם ר"י) ואפילו שכרם ביותר מהשער המקובל באותה מדינה, שכל שלא התנה בשעת השכירות משובחת יותר (גמרא שם). 7) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. 8) גם בגרוגרות, נוסף על מזון הסעודה. 9) שם.

6 ב. הַשׁוֹכֵר¹⁰ אֶת הַפּוֹעֵל וְאָמַר לוֹ: כְּפֶאֱחָד וְכַשְׁנִים
 7 מִבְּנֵי הָעִיר¹¹ - רוֹאֵין הַפְּחוֹת שֶׁבְּשִׁכְרוֹת וְהִתֵּר
 8 שְׁבִשְׂכִירוֹת, וּמִשְׂמִינֵן בִּיגֵיהֶן¹².

10) שם פז. כחכמים. 11) לא קצץ עמו שכר מסוים בשעת השכירות, אלא אמר לו: הרי שכרן כפי השכר שפועל אחד או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך - ואין באותו מקום שער אחד. 12) כלומר, הפרש השכר שיש בין הפחות שבשכירות לבין היתר שבשכירות, כגון שיש נשכרים בשנים, ויש נשכרים בארבעה, מחלקים ביניהם ונותן לו שלושה (כפירוש רבינו חננאל, מובא ב'שיטה מקובצת' שם, וכן פירש ה'טור' סימן שלא בשם הרמ"ה).

13) שם עו: 14) בשלשה דינרים לכל פועל ופועל. ובכת"י התימנים: בשלשה שלשה, וכן הוא ברי"ף שם. 15) ברי"ף ובכת"י תימן: בארבעה ארבעה. ושער הפועלים הנהוג הוא שלושה. 16) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על עצמו אחריות השכירות. 17) כפי מה שהתנה עמו. 18) אמנם, אם שער הפועלים באותו מקום קבוע בארבעה - נוטל מבעל הבית ארבעה כפי מה שהתנהו, כדין השוכר את הפועל והראה בשל חברו, שמבואר להלן ה'ט שנוטל מחבירו כפי מה שנהנה ('שיטה מקובצת' שם בשם הרמ"ך, וכן כתב הרמ"א סי' שלב בשם 'ויש אומרים', ועיין סמ"ע ושי"ך שם ס"ק ב. 19) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאין אחריות השכר עליו (שטמ"ק שם). 20) ואם שער הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה - ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בקציצתו ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשית סתם בלא קציצת שכר, ששכרם כפי מנהג המדינה (רי"ף שם). 21) שבמקום שאין שער קבוע - דעת השוכר בלא קציצה מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו דעתם - אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר. ולפיכך, אף שהשליח שכרם בארבעה - אין להם אלא

9 לֹא בִקְרוֹן⁴⁹ - נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן⁵⁰ כְּפֹעֵל בְּטַל⁵¹; שְׂאִינוּ
10 דוֹמָה הַבַּא טְעוֹן⁵² לְבֹא רִיקוֹן, וְעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה⁵³
11 לְבְטַל. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?⁵⁴ בְּשֵׁלֵא הִתְחִילוּ
12 בְּמֶלֶאכֶה⁵⁵; אֲבָל אִם הִתְחִיל הַפּוֹעֵל בְּמֶלֶאכֶה וְחָזַר
13 בּוֹ, אֲפֹלוּ בְּחֻצֵי הַיּוֹם⁵⁶ - חִזּוֹר; שְׂנֵאמַר: כִּי לִי כְּנִי
14 יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים - וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים⁵⁷. וְכִי־עַד דִּין
15 הַפּוֹעֵל שֶׁחָזַר בּוֹ אַחַר שֶׁהִתְחִיל? שְׂמִין לוֹ מָה
16 שֶׁעָשָׂה וְנוֹטָל⁵⁸. וְאִם קִבְּלָן הוּא⁵⁹ - שְׂמִין לוֹ מָה
17 שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. בֵּין שֶׁהוֹזְלוּ בְּעַת שֶׁשְׂכָרָן⁶⁰ בֵּין לֹא
18 הוֹזְלוּ, בֵּין שֶׁהוֹזְלָה מְלֶאכֶה אַחַר כֵּן⁶¹ בֵּין לֹא הוֹזְלָה
19 - שְׂמִין לוֹ מָה שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת⁶². כִּי־עַד? קִבַּל מִמֶּנּוּ
20 קֶמְחָה⁶³ לְקַצֵּר בְּשִׁתֵּי סִלְעִים⁶⁴, קִצֵּר חֲצִיָּה וְהֵנִיחַ
21 חֲצִיָּה; כִּגְדֵי לְאַרְגָּ בְּשִׁתֵּי סִלְעִים, אֲרָג חֲצִיו וְהֵנִיחַ
22 חֲצִיו - שְׂמִין לוֹ מָה שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת: אִם הִיָּה שְׂוֵה⁶⁵
23 שֶׁשָּׂה דִינָרִין⁶⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׂקָל⁶⁷, אוֹ יִגְמְרוּ אֶת
24 מְלֶאכֶתָן⁶⁸; וְאִם הִיָּה הַנְּשֹׂאָר יָפָה שְׁנֵי דִינָרִין⁶⁹ -
25 אִינוּ נוֹתֵן לָהֶם אֶלָּא סִלְעָה⁷⁰, שֶׁהָרִי לֹא עָשׂוּ אֶלָּא חֲצִי
26 מְלֶאכֶה⁷¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?⁷² בְּדָבָר שְׂאִינוּ
27 אֲבוּד⁷³; אֲבָל בְּדָבָר הָאֲבוּד⁷⁴, כְּגוֹן שֶׁשְׂתָנוּ לְהַעֲלוֹת
28 מִן הַמְּשֻׁרָה⁷⁵, אוֹ שֶׁשָּׂכַר חֲמוֹר לְהִבְיֵא חֲלִילִין לְמֵת⁷⁶
29 אוֹ לְכֹלֶה⁷⁷, וְכִי־עַד בְּהֵן - אֶחָד פּוֹעֵל וְאֶחָד קִבְּלָן
30 אִינוּ יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נֶאֱנַס, כְּגוֹן שֶׁחֲלָה⁷⁸
31 אוֹ שֶׁמַּע שְׂמַת לוֹ מֵת⁷⁹. וְאִם לֹא נֶאֱנַס וְחָזַר בּוֹ -
32 שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן⁸⁰ אוֹ מִטְעָן. כִּי־עַד מִטְעָן? אוֹמֵר לָהֶם:
33 סִלְעַ קִצְצֵתִי לָכֶם, בּוֹאוּ וְטַלוּ שְׂתִים! עַד שֶׁיִּגְמְרוּ
34 מְלֶאכֶתָן, וְלֹא יִתֵּן לָהֶם⁸¹ אֶלָּא מָה שֶׁפִּסְקָ תְּחִלָּה.
35 וְאֲפֹלוּ נִתְּן לָהֶם הַשְׂתִּים - מִחֲזִיר⁸² מֵהֵן הַתּוֹסֶפֶת.
36 כִּי־עַד שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן? שׂוֹכֵר פּוֹעֲלִים אַחֲרֵים, וְגוֹמְרִים
37 מְלֶאכֶתָן שְׂלֵא תֵאבֵד, וְכֹל שִׁיּוֹסִיף לְאֵלוֹ הַפּוֹעֲלִין
38 הָאֲחֵרִים עַל מָה שֶׁפִּסְקָ לְרֵאשׁוֹנִים נוֹטַל מִן
39 הָרֵאשׁוֹנִים. עַד בְּמָה⁸³? עַד כִּדִּי שְׂכָרָן שָׁל
40 רֵאשׁוֹנִים⁸⁴. וְאִם הִיָּה לָהֶם מְמוֹן⁸⁵ תַּחַת יָדוֹ -
41 שׂוֹכֵר⁸⁶ לְהַשְׁלִים הַמְּלֶאכֶה עַד אֲרָבַעִים וְחֲמִשִּׁים זָזוּ
42 בְּכָל יוֹם לְכָל פּוֹעֵל⁸⁷, אִף עַל פִּי שֶׁשָּׂכַר הַפּוֹעֵל⁸⁸
43 שְׂלֻשָּׁה אוֹ אֲרָבַעָה⁸⁹. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?⁹⁰ שְׂאִין
44 שָׂם פּוֹעֲלִים לְשָׂכַר בְּשִׂכְרוֹן⁹¹ לְהַשְׁלִים הַמְּלֶאכֶה;
45 אֲבָל יֵשׁ פּוֹעֲלִים לְשָׂכַר בְּשִׂכְרוֹן, וְאָמְרוּ לוֹ: צֵא
46 וּשְׂכַר מְאֵלוֹ לְהַשְׁלִים מְלֶאכֶתָךְ וְלֹא תֵאבֵד - בֵּין
47 שׂוֹכֵר⁹² בֵּין קִבְּלָן, אִין לוֹ עֲלֵיהֶן אֶלָּא תְּרַעַמְתָּ⁹³,
48 וְשְׂמִין לְשׂוֹכֵר מָה שֶׁעָשָׂה, וְלִקְבָלָן מָה שֶׁעָתִיד
49 לַעֲשׂוֹת⁹⁴.

שלשה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרכם על בעל הבית" היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קציצת השליח (רי"ף שם, סמ"ע סי' שלב ס"ק ג.). (22) שאלמלא שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה (גמרא שם). (23) שבעל הבית נותן להם שלשה כמנהג המדינה (עיין ש"ך שם ס"ק ח.). (24) שאינה ניתנת להערכה, כגון שעבודתם היתה בחפירת חריץ סביבות השדה ונתמלא מים (גמרא שם). (25) כלומר, מלאכתם ניכרת שהיא שוה ארבעה. (26) לא-שנא אמר שכרכם עלי או שכרכם על בעל הבית ('טור' שם). (27) לעבוד במחיר זול. (28) אומרים לשליח - הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, היה עליך להיות טוב ולשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי השכירות ולמנוע מאתנו טובה, וכמו שהכתוב אומר (משלי ג, כז): אל תמנע טוב מבעליו (ע"פ בבא-קמא פא:). (29) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית, ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, אין זה מתקבל על הדעת, שבוזמן שהשליח מצייע להם ארבעה - יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר שמה אמר בעל הבית לשוכרם ביותר מארבעה. (30) כיון שאין לפרש דבריהם כהסכמה לסכום השכר שאמר בעל הבית, הרי דינם כדין אמר בעל הבית בשלשה והלך השליח ושכרם בארבעה, ולא אמרו: הרינו כמו שאמר בעל הבית, ואמר להם השליח שכרכם על בעל הבית (מגיד-משנה). (31) כשמלאכתם ניכרת. (32) שאין מלאכתם ניכרת. (33) גמרא ורי"ף שם. והוא-הדין אם השער באותו מקום מקובל שהוא ארבעה - נותן להם ארבעה כמנהג המדינה. וכן אם אמר להם השליח שכרכם עלי - השליח נותן להם ארבעה, אף שהשער הוא שלושה, כמו שנתבאר למעלה (מגיד-משנה). (34) דין זה בעיא שלא נפשטה בגמרא (שם), והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכך אמר בעל הבית ואין להם אלא שלשה, אפילו עבודתם שוה ארבעה, כמו אם לא אמרו הרינו וכו', שהרי הביעו הסכמתם לעבוד כפי ששמעו מן השליח; והשיקול הנגדי אומר, שיש לראות בדבריהם הבעת אי-אמון בדברי השליח, ואינם מאמינים לו שכך אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהבעיה לא נפשטה - פסק רבינו שאין להם אלא שלשה - כדין כל ספק בממון שאין מוציאים מיד המוחזק (רי"ף שם).

ד. הַשׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים³⁵, וְהַטְעוֹן³⁶ אֶת בְּעַל הַבַּיִת
אוֹ בְּעַל הַבַּיִת הַטְעָה אוֹתָם³⁷ - אִין לָהֶם זֶה עַל זֶה
אֶלָּא תְּרַעַמְתָּ³⁸. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים?³⁹ בְּשֵׁלֵא
הִלְכוּ⁴⁰; אֲבָל הִלְכוּ⁴¹ הַחֲמוֹרִין וְלֹא מִצְאוּ תְּבוּאָה⁴²,
פּוֹעֲלִים וּמִצְאוּ שְׂדֵה כְּשֵׂהִיא לְחָה⁴³, אוֹ שֶׁשָּׂכַר
לְהַשְׁקוֹת הַשְּׂדֵה וּמִצְאוּ שְׁנוֹמְמֵלָה מִים⁴⁴: אִם בִּקְרוֹן
בְּעַל הַבַּיִת מְלֶאכֶתָו⁴⁵ מִבְּעָרֵב וּמִצְאוּ שְׂעִרִיכָה פּוֹעֲלִים
- אִין לְפּוֹעֲלִים⁴⁶ כְּלוּם⁴⁷; מָה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת?⁴⁸ וְאִם

(35) שם: (36) הוליקו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו בהם ולא באו לעבודה. (37) ואינו מוסר להם עבודה. (38) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה

הבית מנכה משכר הפועל שני דינרים כפי מה שצריך להשלמת המלאכה ונותן לפועל ששה דינרים, ולדעת הש"ך גם בהזול שמין מה שעשה ואין לו לפועל אלא ארבעה כפי שהותנו. ועי' 'קצות החושן' (שם). (59) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסויימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. (60) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער. (61) אחר ששכרם. (62) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה. (63) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. (64) שהם שמונה דינרים. (65) החצי שלא גמרו. (66) שהוקרה המלאכה. (67) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעכב בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא-הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום, שיד הקבלן על התחתונה מפני שחזר בו שלא כדין. ואעפ"כ אם נתייקרה הרבה, וחציה שוה יותר ממה שקצץ - אין הקבלן משלם מכיסו ('טור' סימן שלג). (68) ויטלו שני סלעים (שם), וראה בגמרא שם מה שלמדו (מזה). (69) שהזולה המלאכה. (70) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה. (71) בגמרות שבידינו, הגירסא: "ואם סלע נותן להם סלע". והגר"א מגיה "ואם שקל נותן להם סלע", והוא בהתאם לדעת רבינו. והראב"ד בהשגותיו, כותב: "א"א אלא סלע יפה שני דינרים", ומפרש הש"ך (שם ס"ק כב) כוונתו, שאין להם אלא שקל, ששמין להם מה שעתידי להעשות, היינו משלמים להם בעד חצי העבודה שעשו, כפי הערך ששווה עשיית החצי הנשאר. והש"ך שם מביא ראייה לשיטה זו מתוספתא, ומוסיף שאפשר שגם דעת רבינו כן הוא. (72) שם, שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתידי לעשות. ואינו משלם מכיסו אם נתייקרה הרבה, ושכר בעל הבית פועלים אחרים בשעת היוקר. (73) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (74) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (75) מקום ששורין בו את הפשתן, ואם לא יעלהו תפסד. (76) לקונן. (77) לשמח חתן וכלה. ודבר האבוד הוא, שעתה זמנו לעשות ואינו נותן לדחותו (ע"פ 'תוספות' שם עה:). (78) הוא או אשתו ובניו (רמ"א בחושן-משפט סי' שלג סעיף ה בשם 'תרומת הדשן'). (79) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו (שם עז: וברש"י שם). (80) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם ההפרשים, וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (81) אחר שגמרו מלאכתם. (82) חוזר ומוציא. (83) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (84) שם עז. היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שכרם בסלע שוכר בשתיים, ועליהם לשלם ('טור' סי' שלג, וכן מוכח מהתוספתא שם פ"ז, ועיין 'בית יוסף' ולחם-משנה). (85) פקדון (עיין ש"ך שם ס"ק לג). (86) בעל-

דברים בלבד (ע"פ רש"י שם). (39) שאין לפועלים על בעל הבית החזר בו אלא תרעומת. (40) שאין כאן אלא דברים. (41) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם (כמבואר למעלה פ"ב הל' ח) - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת המלאכה. (42) כגון, ששכר חמרים להביא תבואתו ממקום מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. (43) שכר פועלים לעדור שדהו, והלכו ומצאו השדה שהיא לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. (44) ואינה צריכה עוד להשקיה. (45) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. (46) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. (47) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. (48) כלומר יש לדונו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבן-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. (49) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק - היינו אפילו שלא יהיה להם מה לעשות - שוכרם. (50) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור בו (כמו שביארנו למעלה הערה מ). [רבינו מפרש מה שאמרו בגמרא שם "הא דסיירא לארעא מדאורתא, הא דלא סיירא לארעא מדאורתא": כאן שביקר בעל הבית מלאכתו, כאן שלא ביקר, ולא כרש"י שמפרש שעל הפועלים נאמר]. (51) שכרם המלא כפי שהתנה עמם בשעת השכירות, ומנכים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה וליטול השכר הקצוב. וכתב בעל 'הלכות גדולות' (בבא-מציעא שם) ששיעור ההפרש הוא חצי השכר (וכן הביא ה'טורי זב"ב' בס"י שלג ס"ק א מקובץ ישן, שכן נמצא בתשובת רש"י, וכן הביא הר"ח א"ו"ז בשם רבינו חננאל). (52) שכר החמר הנוהג בחמורים כשהם טעונים. (53) פועל היגע במלאכה. (54) חוזר על הדין האמור למעלה, שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת, ואומר רבינו בד"א שאין ביניהם דין. (55) שאין כאן אלא דברים. (56) הזכות בידו לחזור בו. (57) שם י. כלומר, אין אדם מישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות (ראה למעלה פ"ז הל' א) עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדונו ואינו שולט בגוף שלו. ברם, דין יש ביניהם וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם עז. ובר"ף שם, אם שכרו בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שיגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתידי להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העליונה מכיון שבזכות הוא חוזר (ראה בסמ"ע סי' שלג ס"ק טז, וש"ך שם ס"ק יט שחלוקים הם בדעת ה'טור' באם הוול שכר הפועלים, כגון ששכרם בשמונה והוול שכר הפועלים ועמד על ארבעה, שלדעת הסמ"ע שמין מה שעתידי להיעשות, היינו שבעל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' מנחם-אב - ספר משפטים - הלכות שכירות קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקום ואינם מכירים דרכו של הנהר - על בעל-הבית לשלם להם כל שכרם, מפני שמחובתו להודיע להם שהנהר עלול להיפסק. ובמגיד-משנה מבואר, שמשלם להם כפועל בטל (ראה למעלה ה"ד). (100) במשך היום, ואינו צריך עוד להשקיה מן הנהר. (101) מכיון שגם הפועלים יודעים שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקיה, ולא התנו בפירוש שבעל-הבית יתן להם שכרם גם במקרה שכוה - הפסידו (שם מימרא דרבא "אתא מיטרא - פסידא דפועלים"). 'תוספות' ורא"ש גורסים בגמרא: "אתא מיטרא בליליא", אולם רבינו אינו גורס "בליליא". (102) מימרא של רבא, שם. עלה הנהר ונתקרב אל השדה ואין צורך אלא בעבודה מועטת, שיפתחו ראשי התלמים ויכנסו המים מאליהם וישקו השדה. (103) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה, אע"פ שהיא קלה. (104) להקל עליהם את המלאכה. ואם עלה הנהר עד שאין צריך אפילו לעבודה מועטת - דינם כדן בא מטר (מגיד-משנה בשם הרשב"א, והוא מסיים: "ואפשר שזו היא כוונת רבינו, במה שכתב מן השמים נסתייעו"). (105) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא. (106) מקבל עבודת השדה בשכר חלק הפירות שתוציא. (107) בכל יום. (108) שתוציא השדה. (109) שבאותו מקום. (110) גיטין עד: כרבה. (111) שאינו אלא שכיר יום, ולא שכרו בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן, אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר האריסים המשקים שתי פעמים ונותלין רבע מהפירות אפילו בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת (רי"ף שם, וע"פ 'תוספות' שם ד"ה רבה).

הבית מהממון שלהם שברשותו. (87) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (88) שער הפועל הוא בדרך כלל. (89) שם. (90) ששוכר עליהם או מטען. (91) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (92) שכיר יום, פועל. (93) שם עו: (94) כדן חזרה בדבר שאינו אבוד.

1 ה. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל⁹⁵, וְנֶאֱחָז לְעִבּוּדָת הַמְּלָךְ⁹⁶ -
2 לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲרִינִי לְפָנֶיךָ⁹⁷, אֲלֵא נֹתֵן לוֹ שְׂכָר מִה
3 שְׁעֵשָׂה⁹⁸.

(95) תוספתא שם פ"ז ה"ה. (96) ואפילו בדרך הליכתו (ראה למעלה פ"ה הל' א). (97) כלומר, הרי שלך לפניך, שמזלך גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לישא בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדן שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (98) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן כדן אומר לו הרי שלך לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר (כמו שנתבאר למעלה בהל' ד), והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס ההפסד למזלו של הפועל ('מרכבת המשנה', ועיין 'מחנה אפרים' הלכות שכירות סי' ה).

4 ו. הַשׁוֹכֵר⁹⁹ אֶת הַפּוֹעֵל לְהַשְׁקוֹת אֶת הַשְּׂדֵה מִזֶּה
5 הַנְּהָר, וּפְסַק הַנְּהָר בְּחֻצֵי הַיּוֹם: אִם אֵין דְּרָכּוֹ
6 לְהַפְסִיק - אֵין לָהֶן אֲלֵא שְׂכָר מִה שְׁעֵשׂוּ; וְכֵן אִם
7 דְּרָכּוֹ שְׁיַפְסִיקוּ אוֹתוֹ בְּנֵי הַעִיר, וְהַפְסִיקוּהוּ בְּחֻצֵי
8 הַיּוֹם - אֵין לָהֶן אֲלֵא שְׂכָר מִה שְׁעֵשׂוּ, שְׁהָרִי יִדְעוּ
9 הַפּוֹעֵלִים דְּרָכּוֹ שֶׁל נְהָר; וְאִם דְּרָכּוֹ לְהַפְסִיק מֵאֲלֵיו
10 - נֹתֵן לָהֶם שְׂכָר כָּל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה לוֹ
11 לְהוֹדִיעֵם. שְׂכָרֵן לְהַשְׁקוֹת הַשְּׂדֵה, וְכֹא הַמְטָר¹⁰⁰
12 וְהַשְּׂקָה - אֵין לָהֶן אֲלֵא מִה שְׁעֵשׂוּ¹⁰¹. כֹּא הַנְּהָר¹⁰²
13 וְהַשְּׂקָה - נֹתֵן לָהֶן כָּל שְׂכָרֵן¹⁰³; מִן הַשְּׂמִימִם
14 נִסְתִּיעוּ¹⁰⁴. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים¹⁰⁵ כְּפּוֹעֵל; אֲבָל מִי
15 שְׁפַסַּק עִם אַרְיִסוֹ¹⁰⁶, שְׂאֵם יִשְׁקָה שְׂדֵה זֶה אֲרַבַּע
16 פְּעָמִים בַּיּוֹם¹⁰⁷ - יִטַּל חֻצֵי הַפְּרוֹת¹⁰⁸, וְכָל
17 הָאֲרִיסִין¹⁰⁹ שֶׁהֵן מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי פְעָמִים אֵינָן נוֹטְלִין
18 אֲלֵא רִבִּיעַ הַפְּרוֹת, וְכֹא הַמְטָר וְלֹא הַצֶּרֶף לְדִלּוֹת
19 וְלְהַשְׁקוֹת - נוֹטְלֵי חֻצֵי הַפְּרוֹת כְּמוֹ שְׁפַסַּק עִמּוֹ¹¹⁰;
20 שְׁהָאֲרִיס כְּשִׁתְּףָ, וְאֵינוֹ כְּפּוֹעֵל¹¹¹.

21 ז. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹¹² לְעִשׂוֹת מְלֶאכֶה¹¹³ כָּל הַיּוֹם,
22 וְשִׁלְמָהּ הַמְּלֶאכֶה בְּחֻצֵי הַיּוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ מְלֶאכֶה
23 אַחֲרַת כְּמוֹתֶיהָ אוֹ קֶלֶה מִמֶּנָּה - עוֹשֶׂהָ שְׂאָר הַיּוֹם¹¹⁴; וְאִם
24 אֵין לוֹ מִה יַעֲשֶׂה¹¹⁵ - נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפּוֹעֵל
25 כְּטַל¹¹⁶. וְאִם הָיָה מִן הַחוֹפְרִים אוֹ עוֹבְדֵי אֲדָמָה
26 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׂדָרְכּוֹ לְטָרַח הַרְבֵּה, וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה
27 בְּמְלֶאכֶה יַחֲלָה¹¹⁷ - נֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ¹¹⁸.

(112) בבא-מציעא עז. (113) מסויימת, כגון שכרו לנכש שדהו. (114) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה ולא למלאכה חמורה (תוספתא שם פ"ז). (115) או שאין לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (116) וכתב הרשב"א, שדן זה שאין בעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה חמורה - דוקא בשאמר להם בפירוש, בשעה ששכרם, שלמלאכה זו הוא שוכרם. אבל שכרם סתם, אע"פ שמסר להם בתחילה עבודה קלה, חוזר ונותן להם עבודה קשה, שהרי אם רצה היה מוסר להם בתחילה מלאכה קשה (למעלה פ"ה הל' ד, משתמש רבינו בסברא כעין זו לענין שכירות בתים - משנה-למלך). (117) כלומר, ואינו מעדיף ישיבה בטלה ולהרויח פחות על היגיעה במלאכה. (118) שם, מימרא של רבא.

(99) שם עז. הלכה זו, כפי שהיא מנוסחת בספרים הנדפסים, לא נמצא לה פירוש מניח את הדעת (ראה רבב"ד, מגדל-עוז ומגיד-משנה), אולם בכת"י תימן היא מנוסחת כלקמן: "השוכר את הפועלים להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר - אין להם אלא מה שעשו, שהרי ידעו דרכו של נהר זה, ואם דרכו להפסק מאליו והפועלים גרים (גימל צרויה) נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם". נוסחא זו מתאימה לדברי הגמרא שם, ופירושה: בכבא ראשונה המדובר בפועלים הדורים במקום הנהר ויודעים שדרכו להיפסק (לפעמים הוא מתייבש), ועל דעת כן נכנסו לעבודה וקיבלו עליהם סכנת ההפסד אם יפסק, ומשום כך אין להם אלא מה שעשו. ואם הפועלים גרים, פירוש, אינם תושבי

28 ח. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל¹¹⁹ לְהֵבִיא לוֹ שְׁלִיחוֹת¹²⁰

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בארבעה - נוטל מחבירו שלושה, כמבואר בהל' ג גבי שליה ששינה.

י. השוכר את הפועל¹²⁷ לעשות עמו בתבן וקש¹²⁸ וכיוצא בתבן, ואמר לו: טל מה שעשית בשכרך¹²⁹ - אין שומעין לו¹³⁰. ואם משקבל עליו¹³¹ אמר לו¹³²: הילף שכרך¹³³ ואני אטל את שלי - אין שומעין לו.

(127) שם קיח. (128) ללקט התבן והקש שבשדה. (129) במקום שכרך. (130) אע"פ שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים "שעל דעת כן נשכר, ואל שכרו הוא נושא נפשו" (מגיד-משנה). (131) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. (132) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. (133) קח שכרך במזומנים.

יא. מציאת הפועל - לעצמו¹³⁴, אף על פי שאמר לו: עשה עמי מלאכה היום¹³⁵, ואין צריך לומר אם אמר לו: עדר עמי היום¹³⁶. אבל אם שכרו ללקט מציאות, כגון שחסר¹³⁷ הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפלו מציא פיס מלא דינרין¹³⁸.

(134) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית (שם יב: כרב פפא). (135) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו, והטעם שלא השכיר עצמו אלא למלאכה בשל בעל-הבית ולא ללקוט מציאות בשל הפקר. - אמנם בעל-הבית מנכה משכרו כפי מה שבטל ממלאכה מחמת ההתעסקות במציאה. (136) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסוימת. (137) שנסוג. (138) שהרי השכיר עצמו ללקט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

מקום למקום, והלף ולא מצא שם מה יביא - נתן לו שכרו משלם¹²¹. שכרו להביא קנים לכרם, והלף ולא מצא ולא הביא - נתן לו שכרו משלם. שכרו להביא פרוב ודורמסקנין¹²² לחולה, והלף ומצאו שמות או הביא - לא יאמר לו: טל מה שהבאת בשכרך, אלא נתן לו פל שכרו¹²³. וכן כל פיוצא בזה.

(119) תוספתא שם. (120) לבצע דבר-מה בתור שליה. (121) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר - וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא, שהיה לו להודיע מקודם אם יהיה ביד השליח לבצע מה שהוטל עליו. ואין זה דומה לשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו שמנכים משכרם כפועל בטל (למעלה ה"ד), מפני שהחמרים נשכרו לכל היום לעבודה רבה, ואם לא מצאו תבואה - לא עשו מלאכתם ויושבים בטל, אבל כאן השלים השליח את כל מה שקיבל עליו, שהרי הלך וחזר, ולפיכך אין מנכים משכרו כלום. ומזה יוצא, שאם קיבל השליח עליו להביא דבר כבד, נתן לו כפועל בטל, שאינו דומה שכר הבא טעון לבא ריקן, כמו שנתבאר למעלה שם (מגיד-משנה, וראה ראב"ד). (122) שזיפים המובאים מדמשק (ראה 'ערוך' ערך דורמסקנין). (123) שהרי ביצע השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא (בבא-קמא קטז:).

ט. השוכר את הפועל¹²⁴ לעשות עמו בשלו, והראו בשל חברו - נתן פל שכרו¹²⁵, וחזר ולוקח מחברו מה שנהנה בו המלאכה¹²⁶.

(124) בבא-מציא עו. (125) כפי מה שפסק עמו. (126) שאם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - כ"ד-ל' מנחם-אב תשע"ו

יום א' כ"ד מנ"א ה'תשע"ו

הלכות טומאת צרעת

פרק שלישי

(1) יבאר המחיה שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם היתה מפוזרת, אם המחיה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחיה את הבהרת או בהרת למחיה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחיה.

א. אין המחיה² סימן טמאה עד שתהיה פעדשה³

מרבעת⁴ או יתר על זה. וכמה שעורה? פדי צמיחת

ארבע שערות⁵, שמים ארך ושמים רחב⁶. והוא

שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מכל צד⁷, והיא יתרה על המחיה רחב שתי שערות או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת - אינה סימן טמאה. היתה מפוזרת, כגון שהיה בשור חי פתודל במקום זה ובשור חי פתודל במקום אחר, אף על פי שהפל באמצע הבהרת - אינו מצטרפין לכעדשה⁸, עד שיהיה במקום אחד באמצע הבהרת פעדשה מרבע או יתר.

(2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה").

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' כ"ד מנ"א - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22: **שְׁלֹא נֹאמַר בְּה' וְהִיא הַפֶּכֶה**¹⁹. **זֶה שְׁנֹאמַר בְּתוֹרָה:**
 23: **וְהִיא הַפֶּכֶה שְׁעַר לִבָּן וּמַחֲתֵת בְּשַׁר חֵי בְּשֹׂאֵת - אֵינּוּ**
 24: **צָרִיף לְשִׁגְיָהֶן, לְשְׁעַר וּלְמַחֲתֵהָ, אֲלֵא כָּל אֶחָד מֵהֶן**
 25: **סִימָן טְמֵאָה; וְלֹא נֹאמַר שְׁעַר לִבָּן עִם הַמַּחֲתֵהָ אֲלֵא**
 26: **לְתֵן שְׁעוֹר לְמַחֲתֵהָ, שְׁתִּהְיֶה כְּדִי לְקַבֵּל שְׁעַר לִבָּן,**
 27: **שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת.**

18) שם פ"ד מ"א: "שהמחיה מטמאה... הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. (19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (ב'תורת כהנים' פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידועה דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

28: **ה. בְּהֵרֵת כְּגֵרִים מְצֻמְצָמִים**²⁰ **וּבִאֲמֻצְעָה מַחֲתֵה מַפְעֵדָשָׁה**
 29: **מְצֻמְצָמֵת - הֲרִי זֶה מַחְלָט. נִתְמַעְטָה הַבְּהֵרֵת**²¹ **או**
 30: **שְׁנִתְמַעְטָה הַמַּחֲתֵהָ**²² **- טְהוֹר**²³. **וְכֵן אִם רִבְתָּהּ**
 31: **הַמַּחֲתֵהָ שְׁבִתוֹף בְּהֵרֵת זו - טְהוֹר; שְׁאִין הַבְּהֵרֵת**
 32: **מְטַמְאָה בְּמַחֲתֵהָ עַד שְׁתִּהְיֶה יִתְרָה עַל הַמַּחֲתֵהָ רַחֵב**
 33: **שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת מִכָּל צֵד**²⁴. **הִיתָה הַמַּחֲתֵהָ פְּחוּתָהּ**
 34: **מִפְעֵדָשָׁה וְרִבְתָּהּ הַמַּחֲתֵהָ עַד שְׁנַעֲשִׂית פְּעֵדָשָׁה - הֲרִי**
 35: **זֶה מַחְלָט**²⁵. **נִתְמַעְטָה הַמַּחֲתֵהָ מִמָּה שְׁהִיתָה או**
 36: **שְׁהִלְכָה לָּהּ**²⁶ **- הֲרִי זוֹ כְּמוֹת שְׁהִיתָה**²⁷, **וְאִין פֶּאֶן**
 37: **סִימָן טְמֵאָה.**

20) ביחד עם העדשה שבתוכה. (21) מבחוץ. (22) אחרי הסגר. (23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. (24) ומכיוון שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד. (25) שהרי נולד סימן טומאה. (26) פירוש, הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה. (27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון, אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא (תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו מסתמך ביאורנו כאן.

38: **ו. בְּהֵרֵת**²⁸ **יִתְרָה מִפְּגָרִים וּבִהּ מַחֲתֵה יִתְרָה מִפְּעֵדָשָׁה,**
 39: **וְרָבּוּ או שְׁנִתְמַעְטוּ - טְמֵא; וּבְלִבְדָּ שְׁלֹא יִתְמַעַט**
 40: **בְּהֵרֵת מִפְּגָרִים, וְלֹא תִתְמַעַט הַמַּחֲתֵה מִפְּעֵדָשָׁה, וְלֹא**

3) נגעים פ"ד מ"ה. (4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שווים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. (5) משנה שם. (6) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ג ה"ז, שינוי: מה שיער לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. (7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט) 'ומחית בשר חי בשאת'. וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות ('תורת כהנים' שם ה"ט). (8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפורה... הרי אלו להקל".

1 **ב. הַמַּחֲתֵה מְטַמְאָה בְּכָל מְרֵאָה**⁹, **בֵּין שְׁהִיָּה מְרֵאָה**
 2 **הַמַּחֲתֵה אֲדָם או שְׁחוֹר או לִבָּן. וְהוּא שְׁלֹא יְהִיָּה**
 3 **הַלִּבָּן מְאַרְבַּע הַמְּרֵאוֹת שְׁבִבְאֲרָנָה**¹⁰.

9) משנה שם פ"ד, ב. (10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

4 **ג. אִין הַמַּחֲתֵה**¹¹ **סִימָן טְמֵאָה עַד שְׁתִּהְיֶה בְּגוֹפָה שֶׁל**
 5 **בְּהֵרֵת. פִּיעֵד? בְּהֵרֵת שְׁהִיתָה**¹² **בְּאֲמֻצְעָה**¹³ **שְׁחִין או**
 6 **מְכוּה או מַחֲתֵה**¹⁴ **או בְּהֵק, וְהַמַּחֲתֵה בְּתוֹף הַשְּׁחִין או**
 7 **בְּתוֹף הַמְּכוּה או בְּתוֹף מַחֲתֵת או בְּתוֹף הַבְּהֵק, אִף**
 8 **עַל פִּי שְׁהַמַּחֲתֵה בְּאֲמֻצְעַת הַבְּהֵרֵת - אֵינָה סִימָן**
 9 **טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹף הַשְּׁחִין או הַמְּכוּה או**
 10 **בְּתוֹף הַבְּהֵק או מַחֲתֵת. וְכֵן אִם הִקִּיף הַשְּׁחִין או**
 11 **מַחֲתֵתוֹ וְהַמְּכוּה אֶת מַחֲתֵתָה**¹⁵ **וְהַבְּהֵק אֶת הַמַּחֲתֵה**¹⁶,
 12 **או שְׁנִסְמָךְ אֶחָד מֵהֶן לְמַחֲתֵה מַצְדָּה, או שְׁחָלַק אֶחָד**
 13 **מֵהֶן אֶת הַמַּחֲתֵה וְנִכְנַס לְתוֹכָהּ - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה,**
 14 **וְהֲרִי זוֹ כְּבְהֵרֵת שְׁאִין בִּהּ סִימָן וְיִסְגִיר. הִלְכוּ לְהֵן**
 15 **הַשְּׁחִין או הַמְּכוּה או הַבְּהֵק שְׁהִיו תַּחַת הַמַּחֲתֵה או**
 16 **שְׁהִיו בְּצֵדָה או שְׁהִיו מְקִיפִין אוֹתָהּ או שְׁהִיו נִכְנְסִין**
 17 **לְתוֹכָהּ, וְנִמְצְאוּ הַמַּחֲתֵה לְבֵדָה בְּתוֹף הַבְּהֵרֵת כְּסוּף**
 18 **שְׁבוּעַת רֵאוּשׁוֹן או כְּסוּף שְׁבוּעַת שְׁנֵי - הֲרִי זֶה יַחְלִיט;**
 19 **אִם לֹא הִלְכוּ לְהֵן - יִפְטוֹר**¹⁷.

11) נגעים פ"א מ"ה. (12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). (13) צ"ל: באמצעה (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. (14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחייתו... "או" מחייתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). (16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוהק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר בריא הוא ('תוספות יום טוב' נגעים פ"ו מ"ו). (17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדין שער לבן. ראה שם.

20 **ד. הַמַּחֲתֵה סִימָן טְמֵאָה לְעוֹלָם**¹⁸, **בֵּין שְׁקָדְמָה מַחֲתֵהָ**
 21 **אֶת הַבְּהֵרֵת בֵּין שְׁקָדְמָה בְּהֵרֵת אֶת הַמַּחֲתֵה, לְפִי**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 כגריס - מטמאין בנגעים; אבל אם היו עגלין כרב
23 ברית בני אדם - טהורין. כיצד? בהרת כגריס בראש
24 חטמו או בראש אצבעו שופעת אילף ואילף -
25 טהור; שנאמר: וראו הפהן - עד שיראהו פלו
26 כאחת.

(40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

יום ב' כ"ה מנ"א ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחייה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

27 א. הפשיון מטמא בכל שהוא². והוא שיהיה
28 הפשיון מאחת ממראות הנגעים³; אבל אם היה
29 הפשיון מראה בהק - אינו פשיון. ואין הפשיון
30 סימן טמאה עד שישפשה חוץ לנגע⁴; אבל אם פשה
31 לתוך הנגע - הרי הוא כמות שיהיה. כיצד? בהרת
32 ובתוכה פשר חי פחות מכעדשה והסגירה, ובסוף
33 השבוע נתמעטה המחיה ממה שהיתה⁵ או שהלף
34 הפשר החי פלו - אין זה פשיון; שאין הבהרת
35 פושה לתוכה אלא חוצה לה.

(2) נגעים פ"ד מ"א. (3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב הי"ד, שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון מטמא". (4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ז. (5) והבהרת תפסה מקומה.

36 ב. אין הפשיון סימן טמאה עד שיהיה אחר הסגיר⁶;
37 אבל אם בא בתחלה וראה הפהן את הנגע שהוא
38 פושה והולף - אינו מחליטו, אלא מסגירו עד סוף
39 השבוע ויראה.

(6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפשיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם הי"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

40 ג. אין הבהרת פושה לתוך השחין ולא לתוך
41 המקוה, ולא לתוך מחית השחין⁸ ולא לתוך מחית
42 המקוה, ולא לראש ולא לזקן אף על פי שנקרחו
43 והלף השער מהן; שנאמר: ואם פשה תפשה
44 המספחת בעור⁹. אבל בהרת שפשתה לתוך הבהק -
45 הרי זה פשיון¹⁰.

(7) שם פ"ו מ"ח. (8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב הי"ד פירוש המונחים. (9) ולא בשחין ומכוה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים

1 תקרב המחיה לסוף הבהרת בפחות מפדי צמיחת
2 שתי שערות, כמו שבארנו²⁹.

(28) שם מ"ד. (29) בפרק זה.

3 ז. בהרת³⁰ כגריס ובשר חי כעדשה או יתר מקיפה
4 מבחוץ, ובהרת שניה מקפת את הבשר החי - הרי
5 הבהרת הפנימית להסגיר, שהרי אין בה סימן
6 טמאה³¹, ובהרת החיצונה להחליט³², שהרי המחיה
7 באמצעה. נתמעט הבשר החי שביניהן³³ או שהלף
8 פלו, בין שהיה מתמעט וכלה מבפנים בין שהיה
9 מתמעט מבחוץ - הרי שתייהן כבהרת אחת שאין בה
10 סימן טמאה³⁴.

(30) שם מ"ה. (31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. (32) כתנא-קמא שם, האומר שמחיה זו מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. (33) ונשאר פחות מכעדשה. (34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא פשיון מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר' שמעון שם במ"ו.

11 ח. בהרת שיהיה בראש איבר³⁵ מן האיברים,
12 והמחיה באמצע הבהרת בראש האיבר - אינה סימן
13 טמאה. מפני שהמחיה חולקת את הנגע, ונמצא
14 מקצתו שופע ויורד מכאן ומקצתו שופע ויורד
15 מכאן, ונאמר בנגעים: וראה הפהן - שיהיה רואה
16 הנגע פלו כאחת. ואלו הן ראשי איברים שאינם
17 מטמאין במחיה: ראשי אצבעות ידים ורגלים,
18 ראשי אוננים, וראש החטם³⁶, וראש העטרה³⁷,
19 וראשי דדין של אשה. אבל ראשי דדין של איש
20 והיבלת והדלדולי³⁸ מטמאין במחיה³⁹.

(35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והספך משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב כגריס מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת אותם. [אולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא נגעים פ"ה, עיי"ש וצריך-עיון. ראה השגת הראב"ד כאן, ופירוש הרא"ש על המשנה]. (36) האף. (37) ראש אבר הזכרות. (38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על המשנה). (39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא-קמא חולק עליו. ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא-קמא. ולא נתבאר טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום טוב' שם).

21 ט. וכל ראשי איברים⁴⁰ אלו שיהיה מקומן יושב

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ב' כ"ה מנ"א - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". (30 אחרי ההסגר. 31) בתוך ימי ההסגר. (32) בסוף ההסגר. (33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשוט כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה". שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה רמב"ד וספ"מ-משנה).

ו. בַּהֲרַת פְּגָרִים³⁵ וּפְשֵׁתָהּ פְּגָרִים³⁶, וְנוֹלַד³⁷ בַּפְּשִׁיּוֹן¹⁶ מִחֲזִיהָ אוֹ שֶׁעַר לָבָן, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאָה¹⁷ בַּתְּחִלָּה³⁸. הֵיטָהּ בּוֹ בַּהֲרַת פְּגָרִים וְהִסְגִּירוֹ, בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ וְהִרִי הִיא פְּסֹלֶעַ³⁹, סִפְקָ שְׁהִיא הִיא⁴⁰ סִפְקָ שְׁהִיא אַחֲרָת⁴¹ בְּאֵה תַחֲתֶיהָ - הִרִי זֶה טְמֵא⁴².²⁰

(35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. (36) והוחלט. (37) אחרי שפשטה והוחלט, אבל אם בא הפשוט בידד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). (38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשוט (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך הכהן לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשוט הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשוט כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, שבי'ירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהון?" ומתפלא למה לא הזכירו רבינו ור"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשתה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

ז. בַּהֲרַת פְּגָרִים⁴³ יְחוּט יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁴⁴, אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵי שְׁעֵרוֹת - זֹקֶקָהּ⁴⁵ לְשֶׁעַר לָבָן וּלְפְשִׁיּוֹן⁴⁶, אֲבָל לֹא לְמַחֲזִיהָ⁴⁷; וְשָׁאֵן מִחֲזִיהָ סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתִּקְיָה אוֹתָהּ הַבְּהֵרַת וְיִהְיֶה בֵּין סוֹף הַמִּחֲזִיהָ וְסוֹף הַבְּהֵרַת רֹחַב צְמִיחַת שְׁתֵי שְׁעֵרוֹת. הִיוּ שְׁתֵי בְּהֵרוֹת יְחוּט יוֹצֵא מִזּוֹ לְזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵי שְׁעֵרוֹת - מְצִרְפָן, וְאִם לֹא - אִינוֹ מְצִרְפָן⁴⁸.²¹

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך

(ראה לקמן פ"ח). (10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף פ"ב "פטר שפשה לבוהק" הכוונה שהפשוט הוא מראה בוהק. ראה שם).

ד. הַשְּׁחִיץ¹¹ וְהַמְכָּה וְהַבְּהֵק וּמִחֲזִיהָ הַשְּׁחִיץ וּמִחֲזִיהָ הַמְכָּה שֶׁהֵן חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לְפְשִׁיּוֹן¹² - אִינוֹ סִימָן טְמֵאָה. הִסְגִּירוֹ¹³ וְהִלְכוּ לָהֶן עַד שֶׁנִּמְצְאוּ¹⁴ הַפְּשִׁיּוֹן סְמוּךְ לָאוֹם - הִרִי זֶה מְחֻלָּט.⁴

(11) משנה, שם. (12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשוט אינו נוגע בבהרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. (13) הסגר שני. (14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

ה. בַּהֲרַת פְּגָרִים¹⁵ וּפְשֵׁתָהּ¹⁶ פְּחֲצֵי גְרִיס וְעוֹד¹⁷, וְהִלְךְ מִן הָאוֹם¹⁸ פְּחֲצֵי גְרִיס¹⁹, אִף עַל פִּי שֶׁהִנּוֹתָר מִן הָאוֹם עִם הַפְּשִׁיּוֹן יָתֵר מִפְּגָרִים - [הִרִי] זֶה טְהוֹר²⁰. הֵיטָהּ פְּגָרִים וּפְשֵׁתָהּ פְּגָרִים וְעוֹד²¹, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם²² - תִּרְאָה בַּתְּחִלָּה²³ וְיִסְגִּיר שָׁבוּעַ אַחֵר שָׁבוּעַ²⁴. הֵיטָהּ בּוֹ בַּהֲרַת וְהִסְגִּירוֹ, וְהִלְכָה הַבְּהֵרַת²⁵ בְּסוֹף יְמֵי הַסְּגָר²⁶, וְחִזְרָה בַּהֲרַת בְּמִקּוּמָהּ²⁷ כְּמוֹת שְׁהִיתָהּ²⁸ - הִרִי הוּא כְּמוֹ שְׁהִיתָהּ²⁹. נִתְמַעְטָה [בַּתּוֹךְ יְמֵי הַסְּגָר] וּפְשֵׁתָהּ וְחִזְרָה כְּמוֹת שְׁהִיתָהּ³⁰, אוֹ שֶׁפְּשֵׁתָהּ³¹ וְנִתְמַעְטַת הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזְרָה³² כְּמוֹת שְׁהִיתָהּ - הִרִי זֶה יִסְגִּירוֹ³³ אוֹ יִפְטוֹר³⁴.⁵

(15) שם פ"ד מ"ט. (16) אחרי ההסגר. (17) משהו יותר מחצי גריס. (18) מצדו השני נתמעט הנגע. (19) והתוצאה היא פשוט כשיעור ה"ועוד". (20) כחכמים, שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשוט מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמתהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל-שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). (21) והוא הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל בכגריס מודה לחכמים. (22) ונשאר כל הפשוט שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. (23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשוט של כחצי גריס, שהפשוט נידון כנגע חדש. (24) פירוש, שני הסגרים חדים אם לא פשתה הבהרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. (25) שם מ"ז. (26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". (27) באותו מקום עצמו של הבהרת הראשונה. (28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. (29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן היה שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער בנגע הפך לבן" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

- 13 יא. בהרת⁶² ובה מחיה ופשייון⁶³: הלכה המחיה -
- 14 טמא מפני הפשייון; הלף הפשייון - טמא מפני
- 15 המחיה. וכן בשער לבן ובפשייון. החלטי⁶⁴ בשער
- 16 לבן והלף השער וחזר בו שער לבן אחר או שנולדה
- 17 לו מחיה או פשייון, או שהחליטו במחיה והלכה
- 18 המחיה ונולדה לו מחיה אחרת או שער לבן או
- 19 פשייון, או שהחליטו בפשייון והלף הפשייון וחזר בו
- 20 פשייון אחר או שנולדה בה מחיה או שער לבן -
- 21 הרי זה בטמאתו פמות שהיה⁶⁵. אחד הטמא
- 22 שהחלט בתחלה⁶⁶ או שהחלט בסוף שבוע ראשון
- 23 או בסוף שבוע שני⁶⁷ או אחר הפטור⁶⁸, הואיל
- 24 והחלט מקל מקום - אינו טהור עד שלא ישאר בו
- 25 סימן טמאה, לא סימן החלט⁶⁹ ולא סימן אחר⁷⁰.

(62) שם מ"ז. (63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשייון לפני ההסגר אינו מטמא (למעלה ה"ב). (64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. (65) ואינה זקוקה להערכת כהן. (66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. (67) ע"י אחד מסימני הטומאה. (68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. (69) מחיה ושער לבן. (70) פשייון, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

יום ג' כ"ו מנ"א ה'תשע"ו

פרק חמישי

- 1) יבאר אי זו היא מכוה ושחין וצרכת השחין ודיניהם, ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכוה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי זה קרח גיבת ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם.
- 26 א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו ונפשט העור
- 27 מחמת המכה: אם היתה המכה מחמת האש, פגון
- 28 שנקבה בגחלת או פרמץ² או בכרזל או באבן שלפניו
- 29 באש³ וכיוצא בהן - הרי זו נקראת מכה; ואם
- 30 היתה המכה⁴ שלא מחמת האש, בין שלקה באבן
- 31 או פגע וכיוצא בהן בין שהיתה המכה מחמת חלי
- 32 הגוף, פגון גרב או תזזית⁵ שהפסיד העור, או
- 33 שקפת או קדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו
- 34 העור - הרי זה נקרא שחין.

(2) אפר חס. (3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעינות

החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכוה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

- 1 ח. בהרת שטהרה⁴⁹ מתוך הסגר⁵⁰ או מתוך החלט,
- 2 שהלכו ממנה סימני טמאה⁵¹ - אין מסגירין בה
- 3 לעולם⁵².

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשייון, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

- 4 ט. בהרת⁵³ שפנסה אחר הפטור⁵⁴ ופשתה לכמות
- 5 שהיתה⁵⁵, או שפשתה וחזרה לכמות שהיתה - הרי
- 6 הוא בטרהרת⁵⁶.

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשתה, הרי זה פשייון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפיטור. (56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשייון אחרי פיטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפיטור.

- 7 י. בהרת⁵⁷ פגריס ובה מחיה בעדשה⁵⁸ ושער לבן
- 8 בתוך המחיה והחליטו⁵⁹, ולאחר החלט הלכה
- 9 המחיה⁶⁰ - טמא מפני שער לבן⁶¹; הלף השער לבן
- 10 - טמא מפני המחיה. הנה השער לבן בתוך הבהרת
- 11 והלף לו - טמא מפני המחיה; הלכה המחיה -
- 12 טמא מפני שער לבן.

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי בבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתיהן שנויות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתיהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם נימוקו). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה תפארת ישראל' שם 'יכין' אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). (59) מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא

27 זֶה טְהוֹר. הֵיטָה בְּאַחַת מֵהֶן וּפְשָׁתָהּ לְשִׁנְיָהּ אוֹ
28 שִׁפְשָׁתָהּ לְעוֹר הַבָּשָׂר - טְהוֹר¹⁹. הֵיטָה בְּהֵרֵת בְּעוֹר
29 הַבָּשָׁר וּפְשָׁתָהּ לְאַחַת מֵהֶן - אִינוֹ פְּשִׁיזִין. הֵיטָה בְּתוֹךְ
30 כְּפוֹ צְרֻבַת שְׁחִין כְּגָרִיס²⁰ וּבָהּ בְּהֵרֵת כְּגָרִיס²¹ -
31 יִסְגֵּיר; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְשַׁעַר לְבָבָהּ וְלֹא
32 לְפִשְׁיִזִין, שְׂמָא יוֹלֵד לוֹ שְׁחִין אַחֵר בְּצִדָּהּ וְתַפְשָׁה
33 לְתוֹכוֹ.

17 אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. 18 בשניהם יחד. 19 והפשיון מטמא רק אם פשה במקום אותה המחייב עצמה. 20 מצומצם. 21 ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשיון, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. 22 אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שחין שנעשה מכווה - בטלה מכווה את השחין²³; 34 ומכווה שנעשה שחין - בטל שחין המכווה. אם אין 35 ידוע אם שחין היה אם מכווה - אין בכף פלוס²⁴; 36 ששניהם סימן אחד וטמאה אחת, ולא חלקן הפתוב 37 אלא לומר שאין מצטרפין. 38

23 השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לענין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. 24 ומטמא.

ז. הסגירו בבֵּהֵרֵת שִׁפְשָׁחִין וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ נִעְשָׂה 39 עוֹר הַבָּשָׂר²⁵, או שֶׁהִסְגִּירוֹ בְּעוֹר הַבָּשָׂר וּבְסוֹף 40 הַשָּׁבוּעַ נִעְשִׂית שְׁחִין - יִרְאֶה בְּתַחֲלָה²⁶. 41

25 נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. 26 צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מִי שִׁנְשָׂר²⁷ כָּל שְׂעַר רֵאשׁוֹ, בֵּין מַחְמַת הַלֵּי²⁸ בֵּין 42 מַחְמַת מִפֶּה שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְגַדֵּל שְׂעַר, בֵּין שְׂאֵכַל 43 דְּבָרִים הַמְשִׁירִין אֶת הַשְּׂעַר אוֹ סֵף דְּבָרִים שֶׁהַשִּׁירוֹ 44 שְׂעָרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂרָאוּי לְגַדֵּל לְאַחֵר זְמַן, הוֹאִיל 45 וְאֵבֶד כָּל שְׂעַר רֵאשׁוֹ עֵתָהּ - הָרִי זֶה נִקְרָא קֶרַח אוֹ 46 גִּבְחָ. אִם נִשָּׂר שְׂעָרוֹ מִן הַקְּדָקֵד²⁹ וּלְמַטָּה שׁוֹפֵעַ 47 לְאַחֵר וְעַד פִּקָּה שֶׁל צִנּוֹר³⁰ - נִקְרָא קֶרַח; וְאִם נִשָּׂר 48 מִן הַקְּדָקֵד וּלְמַטָּה שׁוֹפֵעַ לְפָנָיו עַד כְּנָגֵד פְּדִחָתוֹ³¹ - 49 נִקְרָא גִּבְחָ. 50

27 הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבחה הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכך הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה.

חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. 4) בכתב-יד תימן: "המכה". 5) מיני צמחים חולניים בעור.

ב. לְבָן שְׁפוֹד⁶ וְהָפָה בּוֹ⁷: אִם הָיָה רֵאשׁוֹ (מְבֻרָז) 1 [כְּדוֹר] - הָרִי זֶה מְכוּוֹה, וְאִם הָיָה רֵאשׁוֹ חֵד⁸ - הָרִי 2 זֶה סָפְקִי אִם הִיא מְכוּוֹה אוֹ שְׁחִין. לָקָה בְּמִי טְבִירָא 3 אוֹ בְּגִפְתָּהּ¹⁰ וּכְיוּצָא בְּהֶן - הָרִי זֶה שְׁחִין. 4

6) כעין רומח. 7) מכת דקירה. 8) לא חד ממש אלא מחודד קצת וההכאה פוצעת. 9) אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבונה" כלומר, הפצע מחוד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. 10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנשחטו להוציא שמנם.

ג. הַשְּׁחִין וְהַמְכוּוֹה כָּל זְמַן שֶׁהֵן מְכוּוֹת טְרִיזוֹת הֵן 5 נִקְרָאִין מוֹרְדִין, וְאִינֵן מְשִׁמָּאִין בְּנִגְעִים כָּלֵל. הָרִי 6 הַשְּׁחִין וְהַמְכוּוֹה וְנִתְרַפְּאוּ רְפוּי גְמוֹר, אֵף עַל פִּי 7 שֶׁהַמְקוּם צִלְקָת וְאִינָהּ דוּמָה לְשַׁאֵר הָעוֹר - הָרִי הֵן 8 בְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דְּבָר, וּמִתְטַמָּאִין בְּשִׁלְשָׁה סִימְנִין¹¹ 9 וְיֵשׁ בְּהֶן הִסְגֵּר שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. 10

11) פשיון, שיער לבן ומחייבה.

ד. הַתַּחֲלִילוֹ¹² הַשְּׁחִין וְהַמְכוּוֹה לְחִיּוֹת וְלִהְתַּרְפְּאוֹת 11 וְנִעְשִׂית עֲלֵיהֶן קְלִפָּה קְלִפָּה בְּקִלְפַת הַשּׁוּם - זֶה הִיא צְרֻבַת 12 הַשְּׁחִין הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה וּמְחִית הַמְכוּוֹה הָאֲמוּרָה שׁוּם, 13 וּמְטַמָּאוֹת בְּשְׁנֵי סִימְנִין: בְּשַׁעַר לְבָן אוֹ בְּפִשְׁיִזִין¹³, 14 וְאִין בְּהֶן הִסְגֵּר אֵלָּא שָׁבוּעַ אֶחָד¹⁴. מֵיֵצֵד? בְּהֵרֵת¹⁵ 15 שֶׁהֵיטָה בְּצֻרְבַת הַשְּׁחִין אוֹ בְּמַחְמַת הַמְכוּוֹה: אִם הָיָה 16 בָּהּ שְׂעַר לְבָן - יַחְלִיט; לֹא הָיָה בָּהּ שְׂעַר לְבָן - 17 יִסְגֵּיר שָׁבוּעַ אֶחָד. וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ: אִם נוֹלֵד 18 בָּהּ שְׂעַר אוֹ פְּשָׁתָהּ - יַחְלִיט; וְאִם לֹא נוֹלֵד בָּהּ פְּלוּם 19 - יִפְטֹר. פְּשָׁתָהּ לְאַחֵר הַפְּטוּר אוֹ נוֹלֵד בָּהּ שְׂעַר לְבָן 20 - יַחְלִיט¹⁶. 21

12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו: "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. 13) אבל מחייבה אינה סימן טומאה. 14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. 15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. 16) בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

ה. הַשְּׁחִין וְהַמְכוּוֹה אִין מְצַטְרְפִין¹⁷ זֶה עִם זֶה. 22 לְפִיכָּךְ חִלְקֵן הַפְּתוּב, לֹמַר שְׂאִין מְצַטְרְפִין זֶה עִם 23 זֶה. וְאִין פּוֹשִׁין זֶה לְזֶה, וְאִין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר, 24 וְלֹא בְּהֵרֵת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן. מֵיֵצֵד? הָיָה 25 שְׁחִין בְּצִד הַמְכוּוֹה וּבְהֵרֵת כְּגָרִיס בְּשִׁתִּיהֶן¹⁸ - הָרִי 26

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ד' כ"ז מנ"א ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1 יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגייר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

- 28 א. אֵלוּ מְקוֹמוֹת² בְּאָדָם שְׁאִין מִתְטַמְּאִין בְּבִהְרַת: 28
- 29 תוֹף הַעֵיִן, וְתוֹף הָאָזְן, וְתוֹף הַחֹטֵם, וְתוֹף הַפֶּה,
- 30 וְהַקְּמִטִּים שְׁבִפְטָן, וְהַקְּמִטִּים שְׁבִצְוֹאֵר, וְתַחַת הַדָּד,
- 31 וּבֵית הַשְּׁחִי³, וְכַף הַרְגֵל⁴, וְהַצְּפָרֶן, וְהָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן
- 32 שְׂנִישׁ בֶּהֶן שְׁעָר, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכוּה הַמוֹרְדִין⁵. כָּל אֵלוּ
- 33 הַמְקוֹמוֹת אֵין מִתְטַמְּאִין בְּנִגְעִים, וְאֵין מִצְטַרְפִּין
- 34 בְּנִגְעִים, וְלֹא הִנְגַע פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מִתְטַמְּאִין
- 35 מִשׁוֹם מַחִיָּה, וְאֵין מַעֲכִיבִין אֶת הַהוֹפֵף פְּלוּ לְבָן⁶.
- 36 שְׁנֵאמַר: בְּעוֹר בְּשׂוֹר, וְכָל אֵלוּ אֵינוֹ עוֹר גְּלוּי, אֲלֹא
- 37 מִהֵן שְׁאֵינוֹ עוֹר⁷ וּמִהֵן שְׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכַסֶּה וְאֵינוֹ
- 38 גְּלוּי⁸. וְאֲדָם הַשְּׁפֵתִים נִדוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים⁹ וְאֵינוֹ
- 39 מִטְּמֵא בְּנִגְעִים.

2) משנה נגעים פ"ו, ת. 3) תחת הזרוע, במקום שהיא מחוברת לגוף. 4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפנים, מחוץ לעצם הרגל. 5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 6) אם פרחה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ה ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. 7) צפורן, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה), אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". 8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". 9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

- 40 ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שְׁנֹשֵׁר כָּל שְׁעָרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכוּה
- 41 שְׁהַעֲלוּ צְרֻכָת - מִטְּמֵאִין בְּבִהְרַת, כְּמוֹ שְׁבִצְוֹאֵר¹⁰,
- 42 וְאֵינָן מִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה, וְאֵין נִגַע עוֹר הַבְּשָׂר
- 43 פּוֹשֵׁה לְתוֹכָם, וְאֵינָן מִטְּמֵאִים מִשׁוֹם מַחִיָּה, אֲבָל
- 44 מַעֲכִיבִין אֶת הַהוֹפֵף פְּלוּ לְבָן¹¹.

10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. 11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו, ת.

- 45 ג. בִּהְרַת¹² הַסְּמוּכָה לְרֹאשׁ אוֹ לְעֵין אוֹ לְאָזֵן וְכִיּוֹצֵא
- 46 בֶּהֶן אוֹ לְשְׁחִין אוֹ לְמְכוּה - טְהוֹרָה; שְׁנֵאמַר: וְרֹאֵה
- 47 הַכֶּהֶן אֶת הַנִּגַע בְּעוֹר הַבְּשָׂר - שִׁיחִיָּה כָּל שְׁחוּצָה
- 48 לְנִגַע בְּעוֹר הַבְּשָׂר וְרֹאוּי לְפִשְׁיוֹן.

12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק

28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראוייה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער, מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה כל קרחת שהיא. - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. 29) הנקודה האמצעית בגובה הראש. 30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. 31) מצחו.

- 1 ט. הַקְּרַחַת וְהַגְּבַחַת מִטְּמֵאוֹת³² בְּשֵׁנֵי סִימְנִין:
- 2 בְּמַחִיָּה וּבְפִשְׁיוֹן, וְיִישׁ בֶּהֶן הַסֵּגֵר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת;
- 3 שְׁנֵאמַר בֶּהֶן: כְּמִרְאֵה צְרַעַת עוֹר בְּשָׂר³³. וְלִפִּי שְׁאִין
- 4 בֶּהֶן שְׁעָר, אֵין הַשְּׁעָר הַלְבָן סִימֵן טְמֵאָה בֶּהֶן³⁴.
- 5 וְכִיצַד מִטְּמֵאִין בְּשֵׁנֵי סִימְנִין וּבְשֵׁנֵי שְׁבוּעוֹת? שְׁאֵם
- 6 הֵיטָה בִּהְרַת בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ וְהֵיטָה בֶּה מַחִיָּה
- 7 - יַחֲלִיט; לֹא הֵיטָה בֶּה מַחִיָּה - יִסְגִּיר. וְיִרְאֶה כְּסוּף
- 8 הַשְּׁבוּעַ: אִם נוֹלְדָה בֶּה מַחִיָּה אוֹ פִּשְׁיוֹן - יַחֲלִיט;
- 9 לֹא נוֹלַד בֶּה פְּלוֹם - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי. פִּשְׁת אוֹ
- 10 שְׁנוֹלַד בֶּה מַחִיָּה - יַחֲלִיט; לֹא נוֹלַד בֶּה פְּלוֹם -
- 11 יִפְטוּר. וְאִם פִּשְׁת אוֹ נוֹלַד בֶּה מַחִיָּה לְאַחַר הַפְּטוּר
- 12 - יַחֲלִיט³⁵.

32) אם נראה בהן נגע. 33) משמע שדין כעור בשר. 34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". 35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.

- 13 י. הַקְּרַחַת וְהַגְּבַחַת אֵינָן מִצְטַרְפּוֹת זֶה עִם זֶה;
- 14 שְׁנֵאמַר: בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ - מְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁתֵּימִם.
- 15 וְאֵין פּוֹשְׁוֹת מִזֶּה לְזֶה וְלֹא לְשֹׂאֵר עוֹר הַבְּשָׂר, וְלֹא
- 16 בִּהְרַת עוֹר הַבְּשָׂר פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן.

- 17 יא. הַקְּרַחַת אוֹ הַגְּבַחַת אוֹ הַזָּקֵן שְׁנִקְרַח וְנִעֲשֶׂה בֶּהֶן
- 18 שְׁחִין אוֹ מְכוּה - מִטְּמֵאִין פְּשִׁחִין וְכַמְכוּה שְׁבִעוֹר
- 19 הַבְּשָׂר; שְׁהָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן שְׁנִקְרַחוּ - בְּעוֹר הַבְּשָׂר
- 20 לְכָל דָּבָר, אֲלֹא שְׁאִין מִטְּמֵאִין בְּשְׁעָר לְבָן. הָרֹאשׁ
- 21 וְהַזָּקֵן קִדְּם שִׁיִּצְמַח בֶּהֶן הַשְּׁעָר וְעֵדִין לֹא הַעֲלוּ שְׁעָר
- 22 מְעוֹלָם³⁶, וְכֵן הַדְּלוּלִין שְׁבִרֹאשׁ וְשְׁבִזָּקֵן - הָרִי הֵן
- 23 בְּעוֹר הַבְּשָׂר וּמִתְטַמְּאִין בְּשִׁלְשָׁה סִימְנִין³⁷ וְשֵׁנֵי
- 24 שְׁבוּעוֹת. וְכֵן זָקֵן הָאִשָּׁה וְהַסְּרִיס³⁸ עַד שֶׁלֹּא הַעֲלוּ
- 25 שְׁעָר - הָרִי הֵן בְּעוֹר הַבְּשָׂר; וְאִם הַעֲלוּ שְׁעָר - הָרִי
- 26 הֵן פְּזָקֵן הָאִישׁ, שְׁמִתְטַמֵּא בְּנִתְקִין כְּמוֹ שִׁיחִיָּבָאֵר,
- 27 וְאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּבִהְרַת.

36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. 37) פשיון, מחייה ושיער לבן. 38) הסנטר.

27 רבינו כמותו, אף-על-פי שבתורת כהנים' משמע שהתנא-
קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר
28 כדבריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

20 שם פ"ה מ"א. 21 בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה
או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי
ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או
הראשונה הלכה וזו אחרת היא. 22 שלא הוחלט, ואפילו
אם הוסגר. 23 שם משנה ד', וה' 24 אינו זוכר במי
היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. 25 שהיו בו
שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם
כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע.
26 באדם זה. 27 ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד
ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא,
ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא
את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו
יודעים איזה נגע פשה.

29 ו. משנזקק²⁸ לטמאה - ספקו טמא. כיצד? שנים
30 שבאו אצל פהן, בזה בהרת כגריס ובזה כסלע,
31 והסגירם, בסוף השבוע והרי בזה כסלע ועוד ובזה
32 כסלע ועוד - שניהן טמאין²⁹. חזרו שניהן להיות
33 כסלע, שהרי הלך הפשוט³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל
34 ואינו יודע אי זהו - שניהן טמאים³², עד שיהזרו
35 שניהן להיות כגריס. וזהו שאמרנו: משנזקק לטמאה
36 - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער
37 לכן שקדם את הבהרת³³ ושער לכן שהפכתו
38 הבהרת³⁴, ואינו יודע זה שקדם³⁵ מזה שגהפך: אם
39 מתוך הסגר נסתפק³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר
40 החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער
41 אחר³⁹ מהן ואינו יודע אי זה הלך, אם השער שהיה
42 סימן טמאה או השער האחר.

28 משנה שם. 29 שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו
הדוגמה לזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. 30 כולו.
31 מזה שבתחילה היה בו כסלע. 32 ב'תורת כהנים' שם
סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו
מטהר את הספק. 33 ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב
ה"ו) והוסגר. 34 והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי
ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת
ושתיים שנולדו בבהרת. 35 אין הכהן מכיר בין השער
שקדם לשיער שנהפך. 36 אחר ההסגר מצא את ארבע
השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו
שהבהרת הפכה אותן. 37 אע"פ שבוודאי יש כאן סימן
טומאה - מפני שאינו יודע איזו שערות הן המטמאות, כמו
שאמרנו בפשיון. 38 כגון שמתחילה הכיר והחליט
ואחר-כך נשרו שתיים, ואינו יודע איזו נשרו. 39 "שיער"
הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שיערה
יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד
משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו יודע
איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה
אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר

1 ד. אלו בהרות¹³ טהורות: עובד כוכבים שהיתה בו
2 בהרת ונתגיר¹⁴, היתה בעבר¹⁵ ונולד, בקמט ונגלה,
3 בראש ויבזקן פשהיה בהן שער ונקרחו ונשר כל
4 השער ונתגלתה הבהרת, היתה בשחין ובמכה
5 פשהן מורדין והעלו צרבת - הרי אלו טהורות. וכן
6 אם היתה הבהרת בראש או בזקן קדם שיעלו שער
7 מעולם והעלו שער והלך השער, או שהיתה הבהרת
8 בעור ונעשה מקומה שחין או מכה וחיו והרי הן
9 בעור הבשר, אף על פי שתחלתה וסופה טמאין,
10 הואיל והיתה טהורה בינתים - הרי זו טהורה¹⁶.
11 נשתנו מראיהן, בין שהעזרו¹⁷ או שפכו - יראה
12 בתחלה¹⁸. כיצד? עובד כוכבים שהיתה בו בהרת
13 בקרום ביצה¹⁹ ולאחר שנתגיר נעשית פשילג, או
14 שהיתה פשילג ולאחר שנתגיר נעשית בקרום ביצה
15 - תראה בתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקמט שנגלה,
16 ובראש ויבזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה שחיו: אם
17 נשתנה מראה אותן הבהרות - יראו בתחלה, ואם
18 לאו - טהורות.

13 משנה שם פ"ז, א. 14 ב'תורת כהנים' פרשת נגעים
פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב):
"אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים
שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשארו אחרי שניתנה
תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם
מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום
הראוי לטומאה. 15 שאינו מקום גלוי. 16 כחכמים,
נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרנו
(עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה
כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין
הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה
רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה
ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד
מלאכי אות תטו). 17 שלבונותם נעשתה יותר עזה.
18 צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש
לתקן להלך. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. 19 רבינו נקט
השניים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשניים שביניהם,
מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

19 ה. פל ספק²⁰ נגעים, חוץ משני ספקות שפנינו
20 כפר²¹, טהור עד שלא נזקק לטמאה²²; אבל
21 משנזקק לטמאה - ספקו טמא²³. כיצד? שנים
22 שבאו אצל פהן, בזה בהרת כגריס ובזה כסלע,
23 והסגירן, ובסוף השבוע היה בזה כסלע ובזה כסלע
24 ואין יודע באיזה מהן פשתה²⁴, בין בשני אנשים בין
25 באיש אחד²⁵ - הרי זה טהור. שאף על פי שוודאי
26 פשה הנגע בזה²⁶, הואיל ואינו יודע אי זה היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 - הרי זה טהור. שדין בהרת זו הגדולה פדין
21 הקטנה. החליטו בשער לבין שנוולד בו והשחירו
22 שתייהן או אחת מהן. הקצירו שתייהן או אחת מהן,
23 נסמך השחין לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין
24 את שתייהן או אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית
25 השחין והמכה ומחית המכה והבהק - הרי זה
26 טהור.¹⁰ נולד לו שער לבן אחר או מחיה - הרי זה
27 טמא, מפני שבא בלו לבן בתחלה.¹¹ אחד שפרחה
28 הצרעת בכלו פאחת ואחד¹² שפשטה ופרחה מעט
29 מעט עד שהלבין בלו, אם מתוך הסגר או מתוך
30 החלט - טהור¹³, ואם אחר הפטור - טמא¹⁴, ואם
31 בתחלה - נסגיר¹⁵. אחד שהיה בלו מראה אחד או
32 שהיה בלו לבן בארבע המראות שבלבן ובארבע של
33 פתוף¹⁶ - הפל מצטרפין¹⁷, בין לטהרו בין לטמאו,
34 כמו שבארנו.

(8 שם מ"ז. 9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך
אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה
לקמן ה"ג). (10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב,
ופ"ג ה"ג). (11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו
מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני
שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה
אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה
לקמן ה"ג. (12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כתי' תימן,
ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחר... ואחר. (13) 'תורת
כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת,
פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם
פרוח תפרח." "חוזרת" היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ
חיים'). (14) נתבאר בהלכה א. (15) ואינו טמא, שהפשוין
מטמא אחר הסגר בלבד. (16) אדמומית מעורבת בלובן.
(17) נגעים פ"א מ"ג.

35 ג. היתה בו¹⁸ בהרת פגרים ובה מחיה פעדשה
36 והחלט במחיה, ופרחה הצרעת בכלו¹⁹ ואחר כך
37 הלכה המחיה²⁰, או שהלכה המחיה תחלה ואחר כך
38 פרחה בכלו²¹ - הרי זה טהור²², ואפלו נולד לו שער
39 לבן²³. נולדה בו מחיה - טמא; שנאמר: וביום
40 הראות בו בשר חי יטמא. והוא שתהיה פעדשה
41 מרבעת²⁴ או יתר. היתה בו בהרת ובה שער לבן
42 והחלט בשער לבן, ואחר כך פרחה בכלו, אף על פי
43 ששער לבן במקומו עומד - טהור; שנאמר: וביום
44 הראות בו בשר חי יטמא - במחיה מתטמא זה
45 שנהפך בלו לבן אחר החלט או אחר הסגר, ואינו
46 מטמא בשער לבן²⁵. החליטו בפשוין ואחר כך
47 פשטה ופרחה בכלו - טהור. ואם נראית בו מחיה -
48 טמא.

(18) שם פ"ח מ"ב. (19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו
בטומאתו. (20) פשתה הצרעת לתוכה. (21) לפני שטיהרו
הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. (22) שהרי נהפך בזמן

שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [אפשר גם לפרש,
שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה
אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל
שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו
שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור
דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

1 ז. מי שבא⁴⁰ אצל פהן וראהו שצריף הסגר או
2 שהוא פטור, ועד שלא הסגירו או פטרו נולדו לו
3 סימני טמאה - הרי זה חליט. וכן אם ראהו שיש
4 בו סימני טמאה וקדם שיחליטו ויאמר לו 'טמא
5 אתה' הלכו להן סימני טמאה: אם היה בתחלה או
6 בסוף שבוע ראשון - נסגיר⁴¹, ואם היה בסוף שבוע
7 שני או לאחר הפטור - יפטר אותו.

(40) משנה נגעים פ"ז, ג. (41) אבל אם נולדו סימני טומאה
בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין
שנשארו (תפארת ישראל).

יום ה' כ"ח מנ"א ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה,
ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער
לבן והשחירו שתייהם, אם פרחה הצרעת בכולו כאחת או
שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה
כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים
שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו
לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך
כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן
ויש מפסיד.

8 א. מי שהיתה² בו בהרת והחלט באחד מסימני
9 טמאה, בין בתחלה³ בין אחר הסגר⁴, או שהסגר,
10 ואחר כך⁵ פרחה הצרעת בכלו ונהפך לבן, בין
11 שנהפך מתוך הסגר⁶ בין מתוך החלט - הרי זה
12 טהור. אבל אם הסגר ולא נולד לו סימן טמאה
13 ונפטר, ולאחר הפטור פרחה הצרעת בכלו - הרי
14 זה טמא מחלט⁷.

(2) משנה, נגעים פ"ח, א. (3) כשבא אל הכהן היה בו אחד
מסימני טומאה והוחלט. (4) בסוף שבוע ראשון או שני,
נמצא סימן טומאה והוחלט. (5) זה נמשך על כל המקרים
שנאמרו למעלה. (6) ולא הוחלט עדיין. 'בתורת כהנים'
פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר
את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולן. (7) במשנה שם
אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

15 ב. הבא בתחלה⁸ והוא בלו הפך לבן: אם היתה בו
16 מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטין אותו; אם
17 אין שם סימן טמאה - מסגירין אותו שבוע ראשון.
18 נולד לו שער לבן או מחיה - מחליטו; לא נולד בו
19 פגרים - מסגירו שבוע שני. לא נולד לו סימן טמאה

19 מִמָּנוּ פְּעֻדָּה בְּשָׂר חַי - נְטֹמָא. חִזְר וְנִתְפָּסָה בְּצִרְעַת
20 - טְהוֹר, חִזְר וְנִתְגַּלָּה - נְטֹמָא, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים³⁶.
21 הִתְחִיל³⁷ הַבְּשָׂר הַחַי לְהִתְגַּלּוֹת וְהָרִי הוּא מוֹסִיף
22 וְהוֹלֵךְ וְהַצִּרְעַת מִתְמַעֲטֶת - הָרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ עַד
23 שְׁתִּתְמַעֵט הַבְּהֵרֶת מִפְּגָרִים.

35) אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. (36) שם מ"ד. (37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

24 ו. פֶּל הָרְאוּי³⁸ לְטֹמָא פִּנְגַּע הַבְּהֵרֶת³⁹ - מַעֲכָב הַהוֹפֵךְ
25 פְּלוּ לְבָן⁴⁰, וְכָל שְׂאִינוּ רְאוּי לְטֹמָא פִּנְגַּע הַבְּהֵרֶת -
26 אִינוּ מַעֲכָב. בִּיצֵד? פְּרָחָה בְּכָלוֹ אֲבָל לֹא בְּרֹאשׁ
27 וּבִזְקָן, בְּשָׁחִין וּבְמִכְוָה הַמְוֹרְדִין, אוּ שְׁנִשְׂאָר פְּחֹת
28 מִפְּעֻדָּה⁴¹ בְּשָׂר חַי סְמוּךְ לְשָׁחִין וְלְמִכְוָה הַמְוֹרְדִין
29 וְלְרֹאשׁ וְלְזָקָן - הָרִי זֶה טְהוֹר. חִזְר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן
30 וְנִקְרָחוּ, וְכֵן אִם חַי הַשָּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְהַעֲלוּ צִרְבֹת⁴²
31 - הָרִי זֶה טֹמָא⁴³ עַד שֶׁתִּפְרַח הַצִּרְעַת בְּהֵן, שְׁהָרִי הֵן
32 רְאוּיִן לְבְהֵרֶת⁴⁴. הָיוּ בָּהּ שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת⁴⁵, אַחַת יֵשׁ בָּהּ
33 סִימָן טֹמְאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּפְרָחָה הַטְּהוֹרָה
34 לְטֹמְאָה⁴⁶ וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר,
35 מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְחִילָה בְּטֹמְאָה⁴⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהַטְּהוֹרָה
36 הִיא שְׁפָרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֶפְלוּ הָיוּ אַחַת בְּשִׁפְתוֹ
37 הַעֲלִינָה וְאַחַת בְּשִׁפְתוֹ הַתְּחַתּוּנָה, אוּ בְּשִׁתִּי
38 אֲצַבְעוֹתָיו אוּ בְּשִׁנֵּי רִסְי עֵינָיו, וּכְשֶׁהֵן נִדְבָקִין זֶה
39 לְזֶה נְרָאִין שְׁתֵּי הַבְּהֵרוֹת כְּבְהֵרֶת אַחַת⁴⁸, הוֹאִיל
40 וּפְרָחָה בְּכָלוֹ⁴⁹ - טְהוֹר.

38) שם מ"ה. (39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - טמא. (40) אם נשאר ממקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). (41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מעדשה: ב. פחות מעדשה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קריית ספר'). (42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"א). (43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי עדשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). (44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. (45) שם מ"ו. (46) וכל-שכן אם פרחה מטמאה לטהורה ('קריית ספר') ומשנה אחרונה. (ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). (47) האדם היה כבר

טומאה. (23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיעור לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. (24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. (25) ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיעור לבן עצמו.

1 ד. אָף רְאִשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָן מִטֹּמְאִין מְשׁוּם מְחִיָּה²⁶
2 שְׁבִתוֹף הַבְּהֵרֶת, מִטֹּמְאִין וּמַעֲכָבִין אֶת הַנְּהַפֵּךְ פְּלוּ
3 לְבָן²⁷. בִּיצֵד? מְחִילָה אוּ מִסְגֵּר שֶׁהַלְבִּין פְּלוּ בְּצִרְעַת
4 חוּץ מִפְּעֻדָּה²⁸ בְּשָׂר חַי אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֲצַבְעוֹ אוּ
5 בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֵן - הָרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ. וְכֵן
6 זֶה שְׁנֵהַפֵּךְ פְּלוּ לְבָן וְטְהוֹר, אִם חִזְר בּוּ פְּעֻדָּה בְּשָׂר
7 חַי אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הָרִי זֶה מְחִילָה.
8 נְהַפֵּךְ פְּלוּ לְמִרְאָה צִרְעַת חוּץ מִפְּעֻדָּה, אֶפְלוּ
9 בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שְׁנֵהַפֵּךְ לְכַהֵן - הָרִי זֶה
10 טֹמָא מְחִילָה²⁹; שְׁנֵאמַר: וְהִנֵּה כִּסְתָה הַצִּרְעַת - לֹא
11 הַבְּהֵק³⁰. אֶפְלוּ הִיתָה מְקַצֵּת הַעֲדָשָׁה בְּשָׂר חַי
12 וּמְקַצֵּתָה בְּהֵן - הָרִי זֶה סִימָן טֹמְאָה³¹. נְהַפֵּךְ פְּלוּ
13 לְמִרְאָה צִרְעַת וְטְהוֹר, וְאַחַר כֵּן חִזְר בּוּ בְּשָׂר כְּמִרְאָה
14 הַבְּהֵק³² - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיִּפְרָח בּוּ פְּעֻדָּה בְּשָׂר
15 חַי; שְׁנֵאמַר: וּבְיֹמֵם הָרְאוֹת בּוּ בְּשָׂר חַי - לֹא בְּהֵק³³.
16 חִזְר בּוּ פְּעֻדָּה מְקַצֵּתָה בְּשָׂר חַי וּמְקַצֵּתָה בְּהֵן -
17 אִינוּ סִימָן טֹמְאָה³⁴ וְהָרִי הוּא בְּטִהוֹרָתוֹ.

(26) ראה למעלה פ"ג ה"ח. (27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. (28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). (29) שם פ"ח מ"ו. (30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. (31) כל כבא זו, החל מ"אפילו" אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. (32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. (33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, ט"ז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור]. (34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוהק עם המחיה - יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק ופחות מעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם "יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

18 ה. פֶּל טֹמָא שְׁפָרְחָה הַצִּרְעַת בְּכָלוֹ³⁵ - טְהוֹר, נִתְגַּלָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותן. (5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסריס ... משהעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

19 ב. הִנְתַּקִּין מִטְמְאִין בְּשָׁנֵי סִימָנִים: בְּשָׁעַר צָהָב דֵּק
 20 וּבְפִשְׁיּוֹן, וַיֵּשׁ בָּהֶן הַסִּגְר שְׁנֵי שְׂבוּעוֹת. וְכָל זֶה
 21 מְפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה. פִּיּוּז? מִי שְׂנוּלֵד לוֹ נִתְקַ בְּרֵאשׁוֹ אוֹ
 22 בְּזִקְנוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת צְהָבוֹת דְּקוֹת וְלֹא
 23 יוֹתָרוֹ⁶ וְאִין שָׁם בְּנִתְקַ שְׁעָר שְׁחֹר כָּלָל - יִחְלִיט; לֹא
 24 הָיָה בּוֹ שְׁעָר לֹא שְׁחֹר וְלֹא צָהָב - יִסְגִּיר שְׂבוּעַ
 25 אֶחָד. וּבְשָׂבִיעֵי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלֵד בּוֹ שְׁעָר צָהָב דֵּק
 26 אוֹ שְׁפֹשֶׁה הַנִּתְקַ - יִחְלִיט; נוֹלְדוֹ בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת
 27 שְׁחֹרוֹת - יִפְטֹר אוֹתוֹ; לֹא פֹשֶׁה וְלֹא נוֹלֵד בּוֹ שְׁעָר
 28 צָהָב וְלֹא שְׁעָר שְׁחֹר - יִגְלַח סְבִיבוֹת הַנִּתְקַ וְלֹא
 29 יִגְלַח הַנִּתְקַ? וְיִסְגִּיר שְׂבוּעַ שְׁנֵי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף
 30 שְׂבוּעַ שְׁנֵי: אִם פֹּשֶׁה הַנִּתְקַ אוֹ נוֹלֵד בּוֹ שְׁעָר צָהָב
 31 דֵּק - יִחְלִיט; לֹא נוֹלֵד בּוֹ כְּלוּם - יִפְטֹר, שְׁאִין הַסִּגְר
 32 בְּנִתְקִין יֵתֵר עַל שְׁנֵי שְׂבוּעוֹת. וְאִם אַחֵר שְׁפִטְרוֹ נוֹלֵד
 33 בּוֹ שְׁעָר צָהָב אוֹ פֹשֶׁה - יִחְלִיט⁸.

(6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד
 תימן. בתורת כהנים שם: "ישער", מיעוט שער שתי שערות.
 (7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי
 מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא
 כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי
 שיהא ניכר אם פשה. (8) כדין נגע בעור הבשר.

34 ג. פִּיּוּז מְגַלְחִין אֶת הַנִּתְקַ? מְגַלְחֵת חוּצָה לוֹ וּמְנִיחַ
 35 שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סְמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה נִכָּר הַפִּשְׁיּוֹן.
 36 וְתִגְלַחְתּוּ פֶּשֶׁרָה בְּכָל אָדָם⁹, שְׁנֹאמֵר: וְהַתְגַּלְחֵת¹⁰. וְכֵן
 37 כְּפֶשֶׁרָה בְּכָל דְּבָרִי¹¹. וְאִפְלוּ הָיָה נְזִיר¹² - הָרִי זֶה
 38 מְגַלְחֵת. הַסִּגְרִי וְלֹא גִלְחוֹ - הָרִי זֶה מְסֻגֵּר.

(9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא.
 (10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולא דווקא בתער
 כתגלחת הטהרה. (12) שאסור לו לגלח שעריו.

39 ד. שְׁעָר צָהָב הָאֵמֹר בַּתּוֹרָה הוּא שְׂיִהְיֶה כְּתַבְנִית¹³
 40 הַזָּהָב. וְזֶה שְׁנֹאמֵר דֵּק הוּא שְׂיִהְיֶה קְצָר¹⁴; אֲבָל אִם
 41 הָיָה אָרֶךְ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא צָהָב כְּתַבְנִית הַזָּהָב -
 42 אֵינוֹ סִימָן טְמֵאָה.

(13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי
 שיינטל בזוג.

43 ה. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת הַצְּהָבוֹת הַדְּקוֹת סִימָן טְמֵאָה בֵּין
 44 שְׂהִיּוֹ זֶה בְּצַד זֶה בֵּין שְׂהִיּוֹ מְרַחְקוֹת זֶה מִזֶּה, בֵּין שְׂהִיּוֹ
 45 בְּאִמְצַע הַנִּתְקַ בֵּין שְׂהִיּוֹ בְּסוֹף הַנִּתְקַ, בֵּין שְׁקָדָם
 46 הַנִּתְקַ אֶת הַשְׁעָר הַצָּהָב בֵּין שְׁקָדָם הַשְׁעָר הַצָּהָב אֶת
 47 הַנִּתְקַ - הָרִי הוּא סִימָן טְמֵאָה. וְהוּא שְׂיִהְיֶה נְטֻלוֹת
 48 בְּזוּגִי¹⁵, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ בְּשָׁעַר הַלְּבָן.

(15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן
 למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפורטרוטו.

טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא
 (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני
 שהטהרה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא').
 (48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן.
 (49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו
 הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא
 זו עוסקת בפריחה בכלול, אבל מפרשים אחרים סוברים,
 שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו
 וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושם אין
 מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד
 בהשגתו).

1 ז. יֵשׁ⁵⁰ מְרָאָה נִגְעוֹ לִפְתָּח וְנִשְׁפָּר מִפְּנֵי שְׂהִיּוֹת
 2 לְהִרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאָחַר, וַיֵּשׁ מְרָאָה וּמִפְּסִיד. פִּיּוּז?
 3 מִי שְׂהִיּוֹ מְחַלֵּט וְהִלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טְמֵאָה, וְלֹא
 4 הַסְּפִיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְתָּח עַד שְׂפָרְחָה בְּכָלוֹ - טְהוֹר;
 5 וְאִלוֹ קָדָם וְהִרְאָה לִפְתָּח וּפְטֹרוֹ קָדָם שְׂיִהְפֹךְ וְנִהְפֹךְ
 6 אַחֵר הַפְּטוֹר - הָיָה מְחַלֵּט, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ⁵¹. הִיְתָה בּוֹ
 7 בְּהֵרֵת וְאִין בָּהּ כְּלוּם⁵², וְלֹא הַסְּפִיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְתָּח
 8 עַד שְׂפָרְחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טְמֵא וְצָרִיף הַסִּגְר; וְאִלוֹ
 9 קָדָם וְהִרְאָה לִפְתָּח וְהַסִּגְרִי קָדָם שְׂיִהְפֹךְ וְנִהְפֹךְ
 10 מִתּוֹךְ הַסִּגְר - הָיָה טְהוֹר, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ⁵³.

(50) שם מ"י. (51) למעלה ה"א. (52) כל סימן טומאה.
 (53) שם.

יום ו' כ"ט מנ"א ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) יבאר הנתקים ובכמה סימנים מטמאים ואם יש בהם הסגר
 וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב
 האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם
 מצטרפים.

11 א. נִגְעֵי הָרֵאשׁ וְהַזֶּקֶן הוּא שְׂיִפֵּל הַשְׁעָר שְׂבִיחַן
 12 מְעַקְרוֹ וַיִּשְׂאֵר מְקוּם הַשְׁעָר פְּנוּי. וְזֶה הוּא הַנִּתְקַרָּא
 13 נִתְקַ². וְאִין נִתְקַ פְּחוֹת מְכַרְסִים³ הַמְּרַבֵּעַ. בֵּין שְׂהִיּוֹ
 14 מְרָאָהוּ עֵמֶק בֵּין שְׂלֵא הָיָה עֵמֶק. וְלֹא נֹאמֵר עֵמֶק
 15 בְּנִתְקִין אֲלֵא לֹמֵר לָךְ: מַה מְרָאָה עֵמֶק - בִּידֵי
 16 שְׂמִימִים, אֵף נִתְקַ הַמְּטֵמֵא - בִּידֵי שְׂמִימִים; לְהוֹצִיא
 17 שְׂנִתְקוֹ אֲדָם⁴, שְׂהוּא טְהוֹר. וְהָאֵשֶׁה וְהַסְּרִיס שְׂהִיעֵלָה
 18 זְקָנָם שְׁעָר - הָרִי זֶה מְטֵמֵא בְּנִתְקִים⁵.

(2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא
 הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי
 בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת
 ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושו,
 שנקרח כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא
 חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע הראש או הזקן ושערות
 מקיפות את הקרחת מכל צדיה. (3) "הקיש נגע לנתק, מה
 נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות
 מכגריס". (4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט

1 ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי
2 שערות. ואינן מצילות עד שיהיה ארפן כדי לכף
3 ראשן לעקרן¹⁷. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו
4 מפזרות. והוא שהיו באמצע הנתק¹⁸ וישאר מן
5 הנתק פנוי בין השער השחור שבתוכו ובין השער
6 שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות; אבל אם נשארו
7 השתי שערות השחורות בצד הנתק בסופו - אינן
8 מצילות. כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי
9 שערות שחורות, אף על פי שנולד בנתק שער צהב
10 דק או שפשה - הרי זה טהור. החליטו בשער צהב
11 או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר
12 הנתק, ומצילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב. בין
13 שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסופו. שהצומח¹⁹
14 מציל בכל מקום²⁰, והנשארו²¹ אינו מציל עד שיהיה
15 רחוק מן הקמח²² שתי שערות.

(25) כשצמחו שתי שערות צהובות. (26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בבגעי עור ובשר.

34 י. שני נתקים זה בצד זה²⁷ ושיטה²⁸ של שער שחור
35 מפסקת ביניהן²⁹, ונפרץ³⁰ השער השחור [ונתק]
36 ממקום אחד - הרי הוא כמות שהיה³¹, שהשער
37 השחור הנשאר ביניהן הרי הוא בצד הנתק; נפרצה
38 השיטה משני מקומות³² - טהור, שהרי הנשאר מן
39 השיטה באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן?
40 אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות³³. ואם היתה
41 פרצה ממקום אחד כגריס - הרי זה טמא; שהפרצה
42 עצמה נתק אחד³⁴, והרי שער שחור בצדו ואינו
43 כנוס לתוכו. נתק שהשער השחור מקיפו ונתק אחר
44 מקיף את השער השחור; נפרץ השער שביניהן
45 ממקום אחד - טמא³⁵; שהנתק הפנימי לא נציל³⁶,
46 שהרי השער השחור בצדו, לא בתוכו. נפרץ השער
47 משני מקומות - טהור, ואפלו היתה פרצה כגריס³⁷;
48 שהרי הנתק הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד ושער
49 שחור באמצע. והוא שתהיה הפרצה כדי צמיחת
50 שתי שערות או יתר.

(27) ובכל אחד מהם כגריס. (28) שורה. (29) ואינו מציל, מפני שאינו מבוצר. (30) למעלה או למטה והשער השחור נשאר בלתי מבוצר. (31) במשנה כתוב "טמא" ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה. ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו מטמא אלא אחר ההסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב), ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה שהשער השחור אינו מציל וטעון הסגר. (32) למעלה ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשער השחור מוקף נתק מכל צדדיו. (33) פחות מזה אינו נקרא מבוצר. (34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני הנתקים תידון כחלק מהם. (35) האדם. (36) אבל החיצון ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. (37) אין אנו דנים אותה כנגע חדש.

51 יא. נתק שהיה חוט יוצא ממנו, וכן שני נתקין
52 שחוט יוצא מזה לזה³⁸, אם יש ברחב החוט
53 הנתק³⁹ כדי צמיחת שתי שערות - זוקקין לטמא⁴⁰
54 בשער צהב דק ופשיון ומצילין בצומח בו⁴¹; אבל
55 שער שחור הנשאר פאותו החוט אינו מציל עד
56 שיהיה רחב החוט כגריס⁴².

(16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לז): ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג. (18) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר. (21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. (22) השיער הבריא המקיף את הנתק.

16 ז. שתי שערות שצמחו, אחת שחורה ואחת לבנה²³
17 או צהבה, אחת ארקה ואחת קצרה - אינן מצילות.

(23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל.

18 ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון ונולד בו
19 שער שחור וטהר, אף על פי שהלך השער השחור -
20 הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר או
21 כפשה פשיון אחר מאחר שהלך השער השחור.
22 שנאמר: נרפא הנתק טהור הוא - בין שנתרפא
23 טהור הוא, אף על פי שסימני טמאה במקומן²⁴.

(24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

24 ט. החליטו בשער צהב, בין שהחליטו בתחלה בין
25 שהחליטו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני
26 או שהחליטו אחר הפטור²⁵, והלך השער הצהב
27 ונולד בו שער צהב אחר או שנולד לו פשיון - הרי
28 זה מחלט כשהיה²⁶. וכן אם החליטו בפשיון, בין
29 בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר
30 הפטור, והלך הפשיון וחרר פשיון אחר או שנולד

יום ש"ק ל' מנ"א ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות
2 שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או
3 איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין
4 רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה
5 בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו
6 תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך
7 ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן
8 לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר,
9 וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

א. הפל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומיו³
והעבדים⁴, אכל לא עובד פוכבים ולא גר תושב⁵.
והפל כשרין⁶ לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם⁷
רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

2 משנה נגעים פ"ג, א. 3 משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם
מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה
בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. 4 עבדים כנענים
שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות
שהנשים חייבות בהן. 5 גוי שקיבל עליו שבע מצוות,
שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם
(ראה סנהדרין נו, א). 6 כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי
בנגעים כמראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו
בפרוטרוט. 7 נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי
קרוביו. כתנא קמא שם.

ב. אף על פי⁸ שהפל כשרין לראות נגעים, הטמא⁹
והטהרה תלויה בכהן. כיצד? פהן שאינו יודע
לראות - החכם רואהו ואומר לו: אמר טמא⁹,
והכהן אומר טמא; אמר טהור, והכהן אומר טהור;
הסגירו, והוא מסגירו. שנאמר: ועל פיהם יהיה כל
ריב וכל נגע. ואפלו היה הפהן קטן או שוטה -
החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סוגר.
במה דברים אמורים? בשהיה הפהן סומך על דברי
החכם; אכל אם היה הפהן רואה וסומך על עצמו
- אסור לו לראות נגע מפל נגעים עד שיוֹרנו רבו,
ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם פלם
ובנגעי בגדים ובנגעי בתים¹⁰.

8 שם פ"ג ה"א. 9 ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם.
10 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.

ג. פהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא -
לא עשה פלום; שנאמר: טמא הוא וטמאו הפהן¹²,
טהור הוא וטהרו הפהן. ומצרע שנרפא, בין מתוך
הסגר בין מתוך החלט, אפלו אחר כמה שנים - הרי
זה בטמאתו עד שיאמר לו פהן טהור אתה¹³.

11 תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט
ה"ז. 12 כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם

38 ומחברם. 39 הנגוע בנתק. 40 אם נולד בחוט אחד
מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם.
41 אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש
סימן טומאה בנתקים. 42 מפני שהמשואר אינו מציל
אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט
כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא
מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן
ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

1 יב. מי שהיה בראשו נתק כגריס ופשה הנתק [על]
2 כל ראשו ולא נשאר שם שער פלל אלא פחות
3 משתי שערות - הרי זה טהור, בין שנתק פלו מתוך
4 הסגר או מתוך החלט או אחר הפטור; שנאמר:
5 קרם הוא טהור הוא⁴³. וכן אם היה הנתק בזקנו
6 ונתק פל זקנו - הרי זה טהור. ואף על פי שאין זה
7 מפרש בתורה שבכתב, קבלה היא, שאם הלך פל
8 שער הזקן - טהור הוא. ויתטמא עוד הזקן שקרח⁴⁴
9 בנגעי עור הפשר, כמו שבארנו.

43 כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב.
ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח כולו אחר
הפיתור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר
לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת
אחר הטומאה בלבד. 44 והוא הדין לעור הראש.

10 יג. הבא בתחלה וכל ראשו נתוק או פל זקנו נתוק
11 - יסגירו⁴⁵ שבווע אחד. אם לא נולד לו שער צהב -
12 יסגיר שבווע שני. אם נולד לו שער צהב דק - טמא;
13 לא נולד לו - יפטר. נולד לו אחר הפטור שער צהב
14 - הרי זה מחלט. נולד לו שער שחור⁴⁶ - הרי זה
15 טהור⁴⁷. הבא פלו נתוק ראש או זקן ונולד לו שער
16 שחור⁴⁸ - טהור, כמו שבארנו. הלך השער השחור
17 - טמא משום פשויו⁴⁹.

45 ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרה רק חצי הראש,
אבל אם נקרה כולו הרי זה נתק. 46 אחר שצמח שיער
הצהוב. 47 ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו
בנתק קטן. 48 אחר ההסגר. 49 תוספתא שם.
והמדובר כשיער השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא
באמצע אינו מטמא משום פשויו, שהרי אין הנגע פושה
לתוכו אלא מחוצה לו.

18 יד. הראש והזקן אינן מעכבין זה את זה⁵⁰, ואינן
19 מצטרפין זה עם זה, ואין פושין מזה לזה; שנאמר:
20 צרעת הראש או הזקן - מלמד שהן חשובין שנים.
21 ואי זהו זקן? מהפרק של לחי העליון עד פקה של
22 גרגרת. מותח את החוט מאזן לאזן, פל שמן החוט
23 ולמעלה - הרי הוא מפלל הראש, ומן החוט ולמטה
24 - מפלל הזקן.

50 אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך.
פסק כרבי יהודה.

טוב - מעבירין לאחוריו³⁰. ויש בדבר³¹ להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום שבת זה, שהוא יום הראוי לראות, טמא³², ולמחר ילכו להן סימני טמאה³³; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יולדו לו סימני טמאה³⁴. ואין דנין אותו אלא בשעת ראיתו לאחר השבת.

(28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. (29) משנה שם פ"ג, ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח. (30) לאחר השבת. (31) דחייה זו גורמת. (32) ואם יראנו הכהן - יטמא. (33) ויסגירונו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. (34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

ח. חתן³⁵ שראה בו נגע - נותנין לו פל שבעת ימי המשתה³⁶. וכן אם נראה בפגדיו או בביתו³⁷ - אין רואין אותו עד לאחר המשתה. וכן ברגל³⁸ נותנין לו פל ימות הרגל. שגומר: וצוה הכהן ופנו את הבית וגומר³⁹. אם המתין תורה לדבר הרשות שלא יטמאו פליו, קל וחמר לדבר מצוה⁴⁰.

(35) נגעים שם. (36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. (37) ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפס"ו דיני נגעי בתים. (38) הכוונה לחול המועד, שהרי ביום טוב נאמר כבר למעלה בהלכה ז. (39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירוש, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. (40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

ט. אין מסגירין ולא מחליטין ולא פוטריין אלא ביום שראה בו בתחלה⁴¹, או בפשיע⁴², או ביום שלשה עשר בנגעים שמסגירין בהן שני שבועות⁴³, מפני שיום שביעי עולה למנון שבוע ראשון ולמנון שבוע שני בכל הנגעים, בין בנגעי אדם בין בנגעי בתים ובגדים.

(41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. (42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"א).

י. אין מסגירין⁴⁴ בתוך ימי הסגר⁴⁵, ולא מחליטין

לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. (13) תוספתא שם ה"ו.

ד. אין הפהן ראשי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע בעור הבשר שהוצפה לו. וכהן שראה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמסגירו או מחליטו או פוטרו. מת הפהן שראהו תחלה או שחלה - רואהו כהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשיון, שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון. ונאמן כהן¹⁷ לומר: נגע זה פשה ונגע זה לא פשה, ושער לבן זה קדם את הפהרת או הפהרת זו קדמה את שער לבן.

(14) שם ה"ו. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם. (15) תוספתא שם ה"א ויב, ו'תורת כהנים' שם ב, ד. (16) שם. (17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

ה. חלל¹⁸ פסול¹⁹ לראית נגעים; שגומר: אחד מבניו הפהנים - בכהנתם. אבל בעלי מומין פשרים²⁰ לראית נגעים, ובלבד שלא יהיה סומא ואפלו באחת מעיניו²¹. ואפלו כהן שפקה מאור עיניו²² לא יראה את הנגעים, שגומר: לכל מראה עיני הפהן.

(18) שנולד מאשה שכהן אסור בה. (19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. (20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. (21) נגעים פ"ב מ"ג. (22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כחה. וב'תוספות' יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום²³, בין להסגיר בין להחליט בין לפטר, שהרי בכל הענין הוא אומר 'ביום' ו'ביום'. ואין רואין לא בשחרית²⁴ ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעגן, לפי שפקה נראית עזה; ולא בצהרים, לפי שעזה נראית בכה²⁵. אימתי רואין אותן? בשעה רביעית²⁶ ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתים²⁷.

(23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. (24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. (25) מפני שאור השמש חזק אז. (26) כ"ר יהודה שם. (27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פ"ג ה"ד).

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת²⁸ ויום טוב²⁹. חל יום שביעי שלו להיות בשבת או ביום

מתוך מהדורת חזק

1 נְרָאָה בְּהֵן בְּזִמְן שְׁהֵן עוֹמְדִין⁶⁵ כָּךְ - הָרִי זֶה טָמֵא; וְלֹא
2 וְאִם אֵינוֹ נְרָאָה בְּהֵן כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין כָּךְ - אֵין נִזְקָקִין
3 לוֹ. וְכִשְׁם שֶׁהָאֲדָם נְרָאָה לְנִגְעוֹ, כָּךְ הוּא נְרָאָה
4 לְתַגְלַחְתָּו⁶⁶. שְׂאָם לֹא יֵרָאָה שְׁעַר כָּכָל בְּשָׂרוֹ כְּשִׁיעָמֹד
5 עָרִם פְּעוּדָר וְכַמוֹסֶק אוֹ כְּשִׁתְּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ
6 - הָרִי זֶה תַגְלַחַת כְּשֶׁרָה, וְאֵין בְּהֵן זְקוּק לְחִפְשׁ בְּשָׂאָר
7 מְקוֹמוֹת שְׂמָא נִשְׂאָר בְּהֵן שְׁעַר, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
8 צָרִיף לְגַלַח הַפֶּל, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁶⁷.

52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ו ה"א). אם נשארו מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכוו, ונגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורך ואינם נגלים בשעת לישה. (62) לנגע שהיא תחת הדד. (63) לנגע סביב בית השחי. (64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. (65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). (66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שערו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. (67) לקמן פ"א ה"א.

1 בְּתוֹף יְמֵי הַסֶּגֶר אִם נוֹלַד לוֹ סִימָן הַחֲלֵט⁴⁶, וְלֹא
2 מַחְלִיטִין הַמַּחְלֵט אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא
3 מְסַגְרִין אוֹתוֹ בְּתוֹף יְמֵי חֲלוּטוֹ אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע
4 אַחֵר שְׂרָאוֹי לְהַסְגֵר. אָבָל אִם הָיוּ בוֹ שְׁנֵי נֶגְעִים
5 יְרָאָה זֶה וְחִזַּר וְרָאָה זֶה⁴⁷ - הָרִי זֶה מִתָּר לֹמַר לוֹ:
6 הָרִי אִתָּה מְסַגֵּר בְּזֶה וּמַחְלֵט בְּזֶה, אוֹ מַחְלֵט בְּזֶה
7 וּמְסַגֵּר בְּזֶה. בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף, בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעָה
8 רֵאשׁוֹן בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעָה שְׁנִי⁴⁸. וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נֶגְעִים
9 בְּאַחַת⁴⁹, בֵּין בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד; שְׁנֵאמַר:
10 וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע.

44) שם, פ"ג, א. (45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"ו. (49) בבית אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

11 יֵא. נְגוּעֵי⁵⁰ שְׂבָא לְכֶהֵן לְרֵאוֹתוֹ - לֹא יֵאמַר לוֹ לֵךְ
12 וְשׁוּב, אֲלֵא נִזְקָק לוֹ מִיָּד. בְּאוֹ לְפָנָיו שְׁנֵים - רוֹאָה
13 אֶת הָרֵאשׁוֹן, מְסַגְרֵוֹ אוֹ פוֹטְרוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ, וְחִזַּר
14 וְרוֹאָה אֶת הַשְּׁנִי⁵¹.

50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

15 יֵב. אֵין הַכֹּהֵן⁵² זְקוּק לְבַקֵּשׁ⁵³ תַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו⁵⁴ שֶׁל
16 נְגוּעַ אוֹ בֵּין פְּחָדָיו⁵⁵ אוֹ בְּתוֹף הַקְּמִטִים שְׂמָא שָׁם
17 נֶגַע, שְׁנֵאמַר: לְכָל מְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן⁵⁶. וְכֵן בְּהוֹפֹף
18 בְּלוֹ לְכֹן⁵⁷. וְכִיצַד יַעֲמֹד⁵⁸ לְפָנָיו הַכֹּהֵן? אִם אִישׁ הוּא
19 - נְרָאָה עָרִם, וְעוֹמֵד פְּעוּדָר⁵⁹ וְכַמוֹסֶק⁶⁰ זִיתִים. וְאִם
20 אִשָּׁה הִיא - נְרָאִית עֲרָמָה, וְיוֹשֶׁבֶת פְּעוּרְכָתוֹ⁶¹
21 וְכַמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ⁶² וְכַאוּרָגָת⁶³ בְּעוֹמְדִים⁶⁴, שֶׁמְגַבְּהַת
22 יָדָהּ הַיְמָנִית עַד שִׁגְלָהּ בֵּית הַשְּׁחִי. אִם הָיָה הַנֶּגַע

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ד-ל' מנחם-אב תשע"ו

41 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדירכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר ותזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבארו משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדירכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושים ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציצא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום שני כ"ה מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה רלב.

מצות לא תעשה רנח. רנט. רנז. רס.

המצוה הרל"ב — הצווי ששצטוינו בדין עבד עברי,

יום ראשון כ"ד מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה רמה.

31 המצוה הרמ"ה — הצווי ששצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדירכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קניז) זה ממה-שאמר תעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במשלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה

45 ולשון ספרא (שם): "לא-יִרְדְּנוּ בְּפָרֶךְ לְעִינֶיךָ — אֵין אַתָּה
46 מַצְוָה אֲלָא לְעִינֶיךָ", כְּלוּמַר: שְׂאִינְךָ מַחֲבִיב לְפָקֵחַ עֲלֵיו
47 בְּבִיתוֹ אִם הוּא מַעֲבִידוֹ עֲבוּדַת פָּרֶךְ אוֹ לֹא, אֲלָא כְּל־זְמַן
48 שְׂנָרְאָהוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת נְזַהְרֵנוּ עֲלֵיו.

יום שלישי כ"ו מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה קצו.

מצות לא תעשה רלג.

מצות עשה רלד. רלג.

מצות לא תעשה רסא.

49 הַמַּצְוָה הַקַּצ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהַעֲנִיק (מעניקים
50 ומתנות) לְעֶבֶד עֲבָרִי וְלַעֲזוּר לוֹ בְּצִאתוֹ לְחַפְשֵׁי, וְלֹא יֵצֵא
51 בְּיָדִים רִיקוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ
52 מִצֵּאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּמְנֶךָ אֲשֶׁר בְּרַכָּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ תַתֵּן-לוֹ"
53 (דברים טו, יד). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפָרֶךְ א'
54 מְקַדוּשִׁין (יד:).

55 הַמַּצְוָה הַרַל"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְשַׁלַח עֶבֶד
56 עֲבָרִי בְּיָדִים רִיקָנוֹת מֵעֲבוּדָתוֹ בְּצִאתוֹ בְּיַד-חֹרִין בְּסוּף
57 שָׁשׁ שָׁנִים: אֲלָא בְּהִכְרַח עֲנִיָק לוֹ דְּכָר מְרַכּוּשָׁנוּ, וְהוּא
58 אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִשְׁלַחְתֶּנּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְתֶּנּוּ
59 רִיקִים" (שם, יג) וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר:
60 מַצְוֹת הַעֲנָקָה, בְּרִישׁ מַסְכַּת קְדוּשִׁין (יד: טז, יז).

61 הַמַּצְוָה הַרַל"ד — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּפִדְיוֹן אִמָּה
62 עֲבָרִיָּה, הוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהִפְדָּה" (שמות כא, ח),
63 וּפְדִיָּה זוֹ יֵשׁ בָּהּ דִּינִים וְתִנְאִים וּמִשְׁפָּטִים רַבִּים, וְכִבֵּר
64 נִתְבָּאָר כְּל־זֶה בְּמַסְכַּת קְדוּשִׁין (יט), וְשֵׁם נִתְבָּאָר דִּינֵי
65 אִמָּה עֲבָרִיָּה בְּשִׁלְמוֹת. וּבְמַכְלֵמָה (פרשת משפטים) אָמְרוֹ
66 בְּפִרוּשׁ אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה בְּאִמָּה עֲבָרִיָּה: "וְאִם-שָׁלַשׁ-אַלֶּה לֹא
67 יַעֲשֶׂה לָּהּ" (שם, יא), אָמְרוֹ: יַעַד לָךְ אוֹ לְבָנֶךָ אוֹ פְדָה
68 אוֹתָהּ.

69 הַמַּצְוָה הַרַל"ג — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לִשְׂאֵ אִמָּה
70 עֲבָרִיָּה — אֲדוּנִיָּה שְׂקִנְאָה, אוֹ בְנוֹ, וְזוּהִי מַצְוֹת יַעוּד
71 (שמיעדה לאשה לו או לבנו). וּבְפִרוּשׁ אָמְרוֹ (מכילתא פרשת
72 משפטים): מַצְוֹת יַעוּד קוֹדֶמֶת לְמַצְוֹת פְּדִיָּה, לְפִי שְׂאִמֵר
73 יִתְעַלֶּה: "אֲשֶׁר-לֹא יַעֲדָה וְהִפְדָּה" (שם, ח) וְדַע שְׂדִין עֶבֶד
74 עֲבָרִי וְדִין אִמָּה עֲבָרִיָּה אֵינּוּ נוֹהֵג אֲלָא בְּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל
75 נוֹהֵג. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפָרֶךְ א' מַמַּסְכַּת
76 קְדוּשִׁין (יח).

77 הַמַּצְוָה הַרַס"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ קוֹנֶה אִמָּה
78 עֲבָרִיָּה מִלְמַכְרָה לְזוּלָתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִמְשַׁל
79 לְמַכְרָה בְּכַגְדוּ-בָּהּ" (שמות כא, ח). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינֵי
80 מַצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּרִישׁ קְדוּשִׁין (יז ואילך).

1 וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד וְגו'" (שמות כא, ב).
2 וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוֹ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפִסּוּקֵי הַתּוֹרָה, וְהִלְכוֹת
3 מַצְוָה זוֹ נִתְבָּאָרוֹ בְּלֶן בְּרִישׁ מַסְכַּת קְדוּשִׁין (יד:).

4 הַמַּצְוָה הַרַנ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְמַכּוֹר עֶבֶד
5 עֲבָרִי בְּדָרֶךְ שְׂנִמְכָרִים הַעֲבָדִים וְהוּא: שְׂיַעֲמַד בְּמִקּוֹם
6 מְכִירַת הַעֲבָדִים וְיִכְרִיזוּ עֲלָיו וְיַעֲלוּ הַקּוֹנִים אֶת דָּמָיו זֶה
7 עַל זֶה — אֵין עוֹשִׁין כֵּן בְּשׁוּם פְּנִים, אֲלָא (נמכר) בְּהִצְנַע
8 וּבְדָרֶךְ נָאֶה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה בְּאֲזַהְרָה עַל כָּךְ: "לֹא
9 יִמְכְרוּ מִמֶּכְרַת עֶבֶד" (ויקרא כה, מב) וּלְשׁוֹן סַפְרָא (פרשת
10 בהר): "לֹא יִמְכְרוּ מִמֶּכְרַת עֶבֶד — שְׁלֹא יַעֲשֶׂה סְמִטָּא
11 (מכרו שוק) וְיַעֲמִידוּ (במכרו) עַל אָפֶן הַלְקָח וּבְכֻלָּל לֹא
12 זֶה בְּלִי סַפֵּק אֲזַהְרָה לְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שְׂאִם
13 מוֹכְרוֹ הָרִי הוּא מוֹכְרוֹ כְּאִלוֹ הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי וְנִמְצָא עוֹבֵר
14 עַל אָמְרוֹ: "לֹא יִמְכְרוּ מִמֶּכְרַת עֶבֶד"; וְכִבֵּר הַזְהָרְנוּ
15 אֶת-זֶה לְעִיל (לא תעשה רמג) וּבְאֵר הַתּוֹבֵב שֶׁהוּא נִהְרַג
16 (הגונב נפש ומכרו). וְדִינֵי מַצְוָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה (רנו)
17 מְבִאָרִים בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין בְּפָרֶךְ א' (כ:).

18 הַמַּצְוָה הַרַנ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְהַעֲבִיד
19 עֶבֶד עֲבָרִי בְּדָבָר שְׂאִין לָנוּ צָרֶךְ בוֹ, וְזוּהוּ הַנִּקְרָא
20 "עֲבוּדַת פָּרֶךְ", וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִרְדֶּה בוֹ
21 בְּפָרֶךְ" (שם, מג), וְלֹא נַעֲבִידְנוּ אֲלָא כְּשִׁיכְרִיחְנוּ הַצָּרֶךְ
22 לְעִשׂוֹת אוֹתָהּ עֲבוּדָה אֲזוֹ נְטִיל אוֹתָהּ עֲלֵיו. וּלְשׁוֹן סַפְרָא
23 (פרשת בהר): "לֹא-תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ — שְׁלֹא תֵאמַר לוֹ
24 הִחֵם אֶת-הַפּוֹס הַזֶּה וְהוּא אֵינּוּ צָרִיךְ לוֹ", וְכֵן כְּל־
25 הַדּוּמָה לְזֶה. וְאָמְנָם הִבִּיאוּ מִשַׁל מִן-הַקְּלָה בְּיוֹתֵר
26 שְׂבַמְלָאכוֹת וְהַפְּשׁוּטָה שְׂבִהֶן, וְאָף-עַל-פִּי-כֵן אֵינּוּ מִתֵּר
27 אֲלָא בְּשַׁעַת הַצָּרֶךְ.

28 הַמַּצְוָה הַרַנ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְהַעֲבִיד עֶבֶד
29 עֲבָרִי בְּעֲבוּדוֹת שִׁישׁ בְּהֵן זְלוּל גְּדוּל וְהַשְׁפָּלָה, שְׂבַכְמוֹתֵן
30 עוֹבֵד עֶבֶד כְּנַעֲנִי, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תַעֲבֹד בוֹ
31 עֲבוּדַת עֶבֶד" (שם, לו) וּבְסַפְרָא (פרשת בהר): "שְׁלֹא יִטּוֹל
32 אַחֲרֶיךָ בְּלִינְטָא וְלֹא יִטּוֹל לְפָנֶיךָ כְּלִים לְמַרְחֵץ". וְלִינְטָא
33 מְחַצֵּלַת קְטָנָה שְׂיִושֵׁב עֲלֶיהָ כְּשִׁיגַע, וְלוֹקַח אוֹתָהּ הַעֶבֶד
34 וּמוֹלִיכָה אַחַר אֲדוּנָיו. וְכֵן כְּל־הַדּוּמָה לְעֲבוּדוֹת אֵלוֹ
35 מְזַהֵר מִלְהַטִּילֵן עַל עֶבֶד עֲבָרִי, אֲלָא רַק יִשְׁמָשְׁנוּ בְּדָבָרִים
36 שְׂמִשְׁמָשׁ בְּהֵם הַשְּׂכִיר וְהַפּוֹעֵל שֶׁהַסְּכִים עִמּוֹ לְעִשׂוֹת לוֹ
37 עֲבוּדָה מְסִימָת, אָמַר ה': "כְּשִׁכִּיר כְּתוּשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ"
38 (שם, מ).

39 הַמַּצְוָה הַמְשַׁלְיָמָה מְאִתִּים וְשִׁשִּׁים — הַאֲזַהְרָה
40 שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְהַנִּיחַ גּוֹי הַגֵּר בְּאַרְצֵנוּ שְׂיַעֲבִיד בְּפָרֶךְ עֶבֶד
41 עֲבָרִי שְׂמִכֵר לוֹ אֶת-עַצְמוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-
42 יִרְדְּנוּ בְּפָרֶךְ לְעִינֶיךָ" (שם, נג) וְלֹא נֵאמַר הוֹאִיל וְעֶבֶד זֶה
43 פָּשַׁע בְּעַצְמוֹ וּמְכַר עַצְמוֹ לְגוֹי נַעֲזָבְנוּ לְקַבֵּל פְּרִי מַעֲשָׂיו,
44 אֲלָא נִפְקַח עַל הַגּוֹי בְּכָךְ וְנִמְנָעְנוּ מִלְהַעֲבִידוֹ עֲבוּדַת פָּרֶךְ.

יום רביעי כ"ז מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

1 המצוה הרל"ה — הצווי שנוצטוינו בדין עבד כנעני
 2 (עבד גוי שקנה אותו ישראל), והוא שעובדין בו לעולם
 3 ואינו יוצא לחרות אלא בשן ועין (אם הכהו והפיל שינו,
 4 או סמא עינו) והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינם
 5 חוזרין (שמאבדן לכל חייו) כמו שפא לנו פרוש המקבל,
 6 והוא אמרו ותעלה: "לעלם בהם תעבדו" (ויקרא ה, מו)
 7 ואמר: "וכי-נכה איש" (שמות כא, כו) ולשון גמרא גטין
 8 (לח.): "כל-המשחרר עבדו — עובר בעשה דקתיב:
 9 לעולם בהם תעבדו". ולשון התורה הוא, שמשפתחרר
 10 בשן ועין. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בקדושין
 11 (כב, כד. ואל"ך) וגטין (לח.).

12 המצוה הרנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהחזיר עבד
 13 שברח לארץ ישראל אל אדוניו, אף-על-פי שאדוניו
 14 ישראל, בין שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל — אין
 15 מחזירים אותו לו. אלא משחררו וכותב עליו את-דמיו
 16 חוב, והוא אמרו ותעלה: "לא-תסגיר עבד אל-אדוניו"
 17 (דברים כג, טז). ונתבאר בפרק ד' מגטין (מה.), שבעבד
 18 שברח מחוצה לארץ לארץ הפתוב מדבר, שיהא הדין בו
 19 שיקתוב שטר בדמיו ויקתוב לו גם חרות ולא יחזור
 20 לעבדות כלל, בין שפא להסתופף בארץ השחרה
 21 הנבחרת לעם הנעלה. ושם נתבאר דיני מצוה זו.

22 המצוה הרנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהונות (להציק
 23 בדברים) העבד הזה שברח אלינו, והוא אמרו ותעלה:
 24 "עמך ישב בקרבך במקום אשר-יבחר באחד שעריך בטוב
 25 לו לא תוננו" (שם, יז) ולשון ספרא גם בו: "לא תוננו — זו
 26 אונאת דברים". כי כמו שהוסיף ותעלה לאו באונאת הגר
 27 מחמת שפלות נפשו וגרותו הוסיף גם לאו שלישי באונאת
 28 העבד שנפשו שפלה ונמוכה יותר מן-הגר שלא תאמר: זה
 29 עבד לא יקפיד על אונאת דברים. וכרוי שעבד זה שדבר בו
 30 הפתוב, וכן גר זה שהזהיר מלהונותו הם שקבלו עליהם
 31 את-התורה, כלומר: גרי צדק (גרים שהם כיהודים לכל דבר).

יום חמישי כ"ח מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה רמג.

32 המצוה הרמ"ג — הצווי שנוצטוינו בדין נושא שכר
 33 (השומר פקדון חבירו תמורת שכר) והשוכר, לפי שדין
 34 שניהם אחד, כמו שבארנו ואמרו (שבועות מט.): שלשה
 35 דינין לארבעה שומרין והוא אמרו ותעלה: "כי-יתן איש
 36 אל-רעהו תמור או-שור או שֶׁה וגו'" (שמות כב, ט). וכבר
 37 נתבאר משפטי דין זה בפרק ו' ופרק ט' (בבא קמא
 38 ופרק ג' ופרק ו' (בבא) מציעא ופרק ח' משבועות.

יום שישי כ"ט מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה ר.

מצות לא תעשה רלח.

39 המצוה המשלימה מאתים — הצווי שנוצטוינו
 40 לשלם שכר שכיר ביומו ולא לאחריו ליום אחר, והוא
 41 אמרו ותעלה: "ביומו תתן שכרו" (דברים כד, טו). ודין
 42 מצוה זו, שיהא שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה
 43 גובה כל-היום, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (רלח).
 44 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ט' (בבא)
 45 מציעא (ק"י), ושם נתבאר שזו חובה בכל-שכיר, בין גוי
 46 בין ישראל, ומצות עשה לפרע בזמנו.

47 המצוה הרל"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשוק
 48 שכיר ומלאחר שכרו, והוא אמרו: "לא-תלין פעלת
 49 שכיר אתך עד-בקר" (ויקרא יט, יג). במה דברים אמורים?
 50 אם הוא שכיר יום שהוא גובה כל-הלילה, שגאמר:
 51 "עד-בקר"; ואם הוא שכיר לילה — גובה כל-הלילה
 52 וכל-היום שלא תשקע החמה אלא לשכר קבל שכרו,
 53 והוא אמרו: "ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש"
 54 (דברים כד, טו) ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה
 55 יא): "שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה
 56 כל-היום". ואין אלו שתי מצות, אלא מצוה אחת היא,
 57 וכאו בה שני לאוין להשלים דין המצוה, והוא שמשני
 58 לאוין אלו ידענו מתי הוא זמן הגביה. וכבר נתבאר דיני
 59 מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא, ושם (קיא): נתבאר שנה
 60 מיוחד בשכיר ישראל בלבד, שאם אחר שכרו — עובר
 61 בלא-תעשה: אבל שכיר גוי — עובר עליו בעשה והוא
 62 אמרו: "ביומו תתן שכרו".

יום שבת קודש ל' מנחם-אב ה'תשע"ו

מצות עשה רא.

63 המצוה הר"א — הצווי שנוצטוינו להיות השכיר אוכל
 64 בשעת עבודתו מן-הדבר שעובד בו אם אותו הדבר מחבר
 65 לקרקע, והוא אמרו ותעלה: "כי תבא בכרם רעף ואכלת
 66 ענבים וגו': כי תבא בקמת רעף וקטפת מלילת בידך"
 67 (דברים כג, כה-כו). וכבר נתבאר בגמרא (בבא מציעא פ"א),
 68 שמשני פסוקים אלו למדנו שאדם אוכל במחבר בשעת
 69 גמר מלאכה, ושלא יספיק לנו אחד הפסוקים בלי האחר,
 70 על דרך שבארנו לעיל (מצות עשה קמ) על אמרם (ספרא
 71 פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עד שיאמרו שני
 72 כתובים, ואם לאו לא שמענו'. הנה זו מצות עשה שענינה
 73 השג משני פסוקים אלו, כלומר: שישא לשכיר לאכל
 74 מן-המחבר, ובפרוש אמרו (בבא מציעא פרק ז משנה ב):
 75 "ואלו (הפועלין, שבעת העבודה) אוכלין מן-התורה". וכבר
 76 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' (בבא) מציעא.

ישעיה פרק כט יג-יח

יג וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְעֶזְקֵל כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִי וּבִשְׁפָתָיו כְּבָדוֹנִי וּלְבֹ רַחֵק מִמֶּנִּי וְתִהְיֶינָה יְרֵאָתָם אֵתִי מִצִּוֹת אֲנֹשִׁים מִלְמַדְהָ: יד לָכֵן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת־הָעַם־הַזֶּה הַפְּלֵא וּפְלֵא וְאֶכְבְּדָה חֲכַמְתָּ חֲכָמָיו וּבִינַת נַבְנִי תִסְתַּתֵּר: טו הוּי הַמַּעֲמִיקִים מִיְהוָה לְסַתֵּר עֵצָה וְתִהְיֶינָה כְּמַחְשָׁד מַעֲשֵׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֵאֲנוּ וּמִי יוֹדְעָנוּ: (ס) טז תִּפְּכֶם אִם־תִּחְמָדוּ הַיּוֹצֵר יִחְשָׁב כִּי־יֹאמַר מַעֲשֵׂה לַעֲשֹׂהוּ לֹא עֲשֵׂנוּ וַיִּצַר אָמַר לַיּוֹצֵר לֹא הִבִּינּוּ: ז הלוא יעוד מעט מזער ושב לבנון לפרמל והפרמל ליער יחשב: ח ושמעו ביום־ההוא החרשים דברי־ספר ומאפל ומחשד עיני עורים תראינה:

רש"י

אינכם יכולין לומר שאיני מבין מעשיכם: כחומר וגו'. ל' תמיה הוא ויש תמיהות המתקיימות: לעושהו. כמו על עושהו ודוגמתו ואמר פרעה לבני ישראל (שמות יד), פן יאמרו לי אשה הרגתהו (שופטי ט): ויצר אמר ליוצרו לא הבין. אמר על יוצרו לא הבין מה ביצרו והלא הוא בנה את המטמוניו והחדרי והמחשבות: (יז) הלא עוד מעט. בימים מועטין נקל בעיני אם תשובו אלי: ושב לבנון. שהוא יער עצים להיות כרמל וישוב שדות וכרמים: והכרמל ליער יחשב. תירגם יונתן קירויין סגיאין יתיב ואגדה בבראשית רבה חורשין דבר אינש ישוב ערים ובני אדם רצוף ומלא כיער הזה שהוא מלא עצים: (יח) ושמעו ביום ההוא וגו'. ותיבטל הקללה האמורה למעל' כי נסך ה' עליכם וגו' ותהי לכם חזות הכל ואבדה חכמת חכמיו:

(יג) יען כי נגש העם הזה. יונתן תירגם חלף דאיתרבב עמא הדין כלומר נגשו להגביה עצמן עד לשמים הם מראין עצמן כמכבדין אותי בפה ושפה ואת לבם הרחיקו ממני: ותהי יראתם אותי. לא בלב שלם כי אם במצות האנשים המלמדים אותם התראו כנכנעים מלפניו כדי לפתותו בפיכם: (יד) לכן הנני. הוא אשר יוסיף להפליא פלא ונוסף על פלא כיסוי על כסוי אוטם על אוטם והוא הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו, קשה סילוקם של חכמי ישראל כפלים כחורבן בית המקדש וכל קללות שבמשנ' תורה שכולן אינן אלא הפלאה אחת והפלא ה' את מכותך (דברי' כח) וכאן שתי הפלאות: (טו) לסתיר עצה. כמו להסתיר עצה: (טז) הפככם אם כחומר היוצר יחשב. תהפוכות שלכם הזאת אתם יודעים שהוא כחומר היוצר שאין החומר יכול לומר לעושהו לא עשאי כך

מצודת ציון

(יג) נגש. מל' הגשה וקרב: (טו) המעמיקים. מל' עומק: לסתיר. כמו להסתיר: (טז) הפככם. מל' הפוך ור"ל הפך היושר: אם. באמת וכן ואם בריאה יברא ה' (במדבר טז): כחומר. כטיט: היוצר. כן נקרא אומן חרס: כי יאמר. שמה יאמר: לעושהו. על עושהו וכן אמרי לי אחי (בראשית יג) והדומים: יוצר. הכלי הנעשה מיוצר חרס: הבין. מל' בינה: (יז) מזער. כמו מעט כמו ונשאר אנוש מזער (לעיל כד) ואם שאמר מעט אמר מזער להורות על הצמצום: לבנון. שם יער בא"י: לכרמל. הוא מקום שדות וכרמים וכן והיה מדבר לכרמל (לקמן לב): (יח) דברי ספר. ר"ל ספורי דברי המקום: ומאופל. מל' אפלה וחושך:

מצודת דוד

(יג) יען כי נגש. בעבור כי העם הזה נגש אלי להתקרב בדיבור הפה וכבדוני בשפתי' ולא בלב ידברו כי לבו רחק ממני: ותהי יראתם אותי. מה שהם יראים מפני אינה באה מן הלב אלא כמצות אנשים המלמדים ואומרים התראו כאלו אתם יראים ונכנעים: (יד) לכן וכו'. בעבור זה הנני הוא אשר יוסיף להביא רעה עד אשר יפלא בעיני הרואים: הפלא ופלא. ר"ל פליאה רבה ועצומה: ואבדה. אז תהיה אבודה חכמת החכמים ותהיה צפון ונסתר בינת הנבונים ר"ל לא יוכלו להתחכם להמלט מהרעה הבאה: (טו) הוי המעמיקים מה'. אמר הנביא יש להתאונן על העם החושבי' להסתיר עצתם מה' במעמקי הלב כי יאמרו אין האל יודע מחשבות האדם: והיה במחשך מעשיהם. כל מעשיהם הרעים יעשו בחושך להסתתר מבני אדם ויאמרו מי רואה אותנו ומי יודע ממעשינו הואיל ונעשה בחושך אבל לא יראו מה': (טז) הפככם. תהפוכות שלכם באמת כמו החומר של היוצר כן יחשב הפככם אלי ר"ל כמו שהיוצר יודע מה בחומר כן נגלה אלי כל מחשבותיכם: כי יאמר. שמה יאמר דבר הנעשה על מי שעשה אותו הנה הוא לא עשני: יוצר. וכי הכלי הנעשה מהיוצר יאמר על היוצר הוא לא הבין יצירת מלאכתי ור"ל כמו שאין זאת כן אין נעלם ממני מחשבותיכם: (יז) הלא עוד מעט. כאומר ואם תשאלו לומר אם המקום יודע כל המחשבות מדוע לא ישלם לצדיק כצדקו ולרשע רע כרשעתו, לזה אמר הלא במעט מן הזמן אשיב גמול אשר יער הלבנון תהפך להיות כרמל והכרמל תהפך להיות נחשב כיער ר"ל אגביה השפלים ואשפיל הגבוהים: (יח) ושמעו ביום וכו'. כאשר יראו שאני משיב גמול אז אף אלו שאטמו אונם מלשמוע דברי ספר כאילו היו חרשים הנה אז ישמעו דברי ספר: ומאופל ומחושך וכו'. אף מתוך החושך ואף עיני העורים תראינה דברי הספר ר"ל אף אלה שלא אבו לראות דברי הספר כאילו היו בתוך החושך ואף היו סומים בעיניהם הנה אז יראו:

איוב פרק ז דיג

ד אַם־שִׁכְבְּתִי וְאִמְרֵתִי מִתִּי אָקוּם וּמִדְרֵעֶיךָ וְשִׁבְעֵתִי נְדָדִים עַד־יִנְשָׁף: ה לִבְשׁ בְּשָׂרִי רִמָּה (וגיש) וְגוֹשׁ עֶפֶר עוֹרִי רֹנֵעַ וַיִּמָּאֵם: ו יָמִי קָלוּ מִנִּי־אָרְגַּי וַיִּכְלּוּ בְּאֶפְסֵי תַקְוָה: ז זָכַר פִּירֹחַ חַיִּי לֹא־תָשׁוּב עֵינִי לְרֵאוֹת טוֹב: ח לֹא־תִשׁוּרְנִי עֵין רְאִי עֵינֶיךָ בִּי וְאִינְנִי ט פְּלֶה עֵנָן וַיִּלְךָ בְּנִי יוֹרֵד שְׂאוֹל לֹא יַעֲלֶה: י לֹא־יָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ וְלֹא־יִפְרְנוּ עוֹד מְקוֹמוֹ: יא גַם־אֲנִי לֹא אֶחְשֵׁךְ פִּי אֲדַבְּרָה בְּצַר רוּחִי אֲשִׁיחָה בְּמַר נִפְשִׁי: יב הַיָּם־אֲנִי אִם־תִּנָּן פִּי־תִשִּׁים עָלַי מִשְׁמַר: יג פִּי־אִמְרֵתִי תִנְחַמְנִי עַרְשִׁי יֵשֵׁא בְּשִׁיחִי מִשְׁכְּבִי:

רש"י

מקוה עוד לטובה: (ז) לא תשוב עיני. לאחר מיתה וכאן כפר איוב בתחיית המתים: (ח) לא תשורני. לא יראני עוד עוד עין שתחפוץ לראותי אחר שאמות: עיניך בי ואינני. להקב"ה מדבר למה הוצרכת לפצעני ולדכאני בייסורים בראייה א' שתשים עיניך עלי ואינני בעולם: (יא) גם אני לא אחשך פי. הואיל ואינך חדל ממני גם אני לא אמנע דיבור מלצעוק על מדותיך: (יב) הים אני. ששמת עלי חול למשמר: אם תנין. דג גדול שחבשתו בנבכי ים כי תשים עלי משמר השטן הזה לשומרני שלא תצא נפשי: (יג) ישא בשיחי משכבי. משכב הלילה יסבול בצרתי מעט ואוכל למנוע שיחי:

מצודת ציון

(ד) ומדד. מל' נדידה: נשף. ערב כמו נשף חשקי (ישעיה כא): (ה) וגוש עפר. חתיכת עפר וברדו"ל גזרו על גושה (שבת טו): רגע. נתבקע כמו ואל רגעי ארץ (תהלים לה): וימאס. מל' המסה: (ו) ארג. כן יקרא הכלי אשר ישליך האורג בין חוטי השתי: באפס. מבלי: (ח) תשורני. תראני כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כד): (יא) אחשך. אמנע ואחדל: אשיחה. מל' שיחה ודבור: (יב) תנין. זה הלוייתן כתיב: (יג) ערשי. מטתי כמו ערשו ערש ברזל (דברים ג): ישא. תבער ותלהט כמו ותשא הארץ מפניו (נחום א): בשיחי. עניני סיפור התלאות כמו מרוב שיחי וכעסי (ש"א א):

(ד) אם שכבתי. כאשר אשכב כלילה אמרתי מתי אקום ותנוד הערב ותלך לה כי אולי יקל חללי ביום וכאשר לא הוקל אצפה בכל שעה מהיום מתי תנוד השעה ותלך לה כי אולי יקל בשעה האחרת אבל אני שבע כל היום ממחשבות נדידה עד הערב וכן חוזר חלילה וכאומר הלא כדרכי כן דרך כל סובלי יסורים וימי האדם הלא קצובים המה וא"כ החושב כן חפץ הוא לקרב עת המיתה כי ייטב לו מחיי צער ויסתור בזה דעת אליפו שאמר שהכל באה בהשגחה והרשעים יאבדו בעוונם וימותו אבל הצדיקים ימורק מעט עוונם ע"י היסורים כי בהיות כן שבאה הכל בהשגחה יחשב עוד יותר לעול כי המיתה טובה היא מחיי צער ורעה א"כ גמול הצדיקים מגמול הרשעים: (ה) לבש. הנה מרוב פצעי הנגעים עלתה הרימה על בשרי והיא כאילו לבושה מהם ומגוש עפר הארץ כמ"ש למעלה והוא יושב בתוך האפר ועפר ואפר אחד הוא: עורי. עור בשרי נתבקע ונמס: (ו) ימי קלו. מהרו ללכת בקלות יותר מן הארג אשר תמהר ללכת בקלות בין חוטי השתי: ויכלו. יהיו כלים מבלי תקוה כי לא אקוה עוד לחזור לקדמותי כי נחליתי מאד עד שא"א לשוב לאיתני: (ז) זכור. חזר פניו כלפי מעלה ואמר ה' אם כן הדבר כמ"ש אליפו שבאו היסורים למרק העון להיטיב האחרית עד מתי אהיה מעונה תן דעתך לזכור אשר ימי חיי עפים מהר כמו הרוח ואם תמתין עוד הנה שוב לא תשוב עיני לראות טוב כי אמות טרם בא הטובה: (ח) לא תשורני. העין הרואה אותי עתה לא תראה אותי עוד כי אמות ואקבר וכאשר תשים עיניך בי להיטיב לי לא אהיה עוד בעולם: (ט) כלה ענן. ר"ל לא אקוה שתשוב ותחייני לראות בטוב כי כמו הענן כלה הוא והולך לו ולא ישוב זה הענן בעצמו כן היורד אל הקבר לא יעלה עוד ממנה ומזה ארז"ל שכפר בתחיית המתים: (י) מקומו. אנשי מקומו לא יכירו אותו עוד כי לא ישוב אליהם וכפל הדבר במ"ש: (יא) גם אני וגו'. כאומר הואיל ואין היסורים חדלים ממני ולא אקוה עוד לראות טוב לכן לא אחדל גם אני מאמר פי ואדברה בעבור צר רוחי וכאשר אבדתי אבדתי: אשיחה וגו'. כפל הדבר במ"ש: (יב) הים אני. וכי אני דומה אל הים או אל הלוייתן אשר שמת עלי משמר להיות כלוא ביסורים מבלי צאת מהם בעת מן העתים כאשר שמת את החול אל הים להיות לו למשמר לבל יעברנהו וכאשר חבשת את הלוייתן בנבכי ים לבל יצא בשום פעם שלא יחריב העולם: (יג) כי אמרתי. אם אמרתי ערשי תנחמני כי משכב השניה תשכח הצער: ישא בשיחי משכבי. משכב הלילה תבער ותלהט בשיחי לכלותה וכפל הדבר במ"ש:

ט משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית: נפה, וכברה, ורחים, ותנור; אבל לא תבר ולא תטחן עמה. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה; ובורת ומוחנת ומרקדת עמה; אבל משתטיל המים, לא תגע אצלה, שאין מחזיקין ידי עוברי עברה. וכלן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום. ומחזיקין ידי גוים בשביעית, אבל לא ידי ישראל. ושואלין בשלומן, מפני דרכי שלום.

פ ר ק ש ש י

א שלש ארצות לשביעית: כל שהחזיקו עולי בבל, מארץ ישראל ועד פוּיב, לא נאכל ולא נעבד; וכל שהחזיקו עולי מצרים, מקזיב ועד הנהר ועד אַמְנָה, נאכל אבל לא נעבד; מן הנהר ומאמנה ולפנים, נאכל ונעבד.

פירוש ברטנורא

ט החשודה על השביעית. לאכול פירות שביעית אחר הביעור בלא ביעור: נפה. שאני אומר לספור בה מעות היא לוקחת: כברה. שאני אומר לכבור בה את החול: רחיים. דשמה לטחון בהם סמנין: תנור. שמה לייבש בו אונין של פשתן: ולא תטחן עמה. שאסור לסייע ידי עוברי עברה; ובורת ומוחנת עמה. ולא אסרו הכא באשת עם הארץ החשודה על המעשרות כדאסרו בחשודה על השביעית, משום דרוב עמי הארץ מעשרים הן; אבל משתטיל המים. בעיסה לא תגע עמה, לפי שמשוגלגלה הטובלה לחלה וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים, שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסיעיתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו. לא התירו להשאלין כלים ולסייען בלא שעת עברה עצמה אלא משום דרכי שלום: מחזיקין ידי נכרים. אנב נראא דדרכי שלום תנא ליה הכא, ומפורש לעיל בפרק ד:

ו א שלש ארצות לשביעית. חלוקת לענין דין שביעית: כל שהחזיקו עולי בבל. עזרא וסיעתו כשעלו מבבל: לא נאכל ולא נעבד. שעבודת הארץ היא אסורה בשביעית, ואם נעבדה וגדלה אסור לאכול מאותן גדולים. פ"א ועיקר, לא נאכל לאחר שביעית בלא ביעור ולא נעבד בשביעית: מכזיב ועד הנהר ועד אַמְנָה. כזיב משוך כלפי הצפון לצד מורה ורצועה יוצאת מעכו שיושבת ברבועה של א"י במקצוע צפונית מרחית ואותה רצועה משוכה כלפי צפון והולכת עד כזיב ורצועה אחרת משוכה מעכו כלפי מזרח ובה הנהר האמור כאן, ואלו השתי רצועות ככשום עולי מצרים ולא ככשום עולי בבל: ועד אַמְנָה. הוא הר הנחש הכתוב בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי, תתאו לכם הר הנחש מתרגמינן בירושלמי טורי אַמְנָה, והוא בצפונה של א"י לצד מערב

משניות מבוארות – קהתי

ט, בין הדברים שהתקינו חכמים מפני דרכי שלום, והובאה כולה כאן כמו שהיא שנויה שם.

ב א ו ר מ ש נ ה א

אין שביעית נוגהת אלא בארץ ישראל, שנאמר (ויקרא כה, ב): "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה"; וכן שנינו (קידושין א, ט): "כל מצוה שהיא תלויה בארץ, אינה נוהגת אלא בארץ". – משנתנו באה ללמד, שאף בארץ ישראל יש חילוקי דינים לגבי מקומות מסויימים, כפי שיבואר.

שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת – בארץ ישראל, **לְשִׁבְעִית** – חלוקת לענין דין שביעית: **כָּל** מקום **שֶׁחִזְקוּ** בו **עוֹלֵי בָבֶל** – מימי עזרא ונחמיה ואילך, והיינו: **מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** **עַד כְּזִיב** – כל ארץ ישראל שבדרום עד כזיב, היא אכזיב (יהושע יט, כט; שופטים א, לא) הנמצאת צפונית לעכו, ולא עד ככלל, שכזיב עצמה לא כבשוה עולי בבל, **לֹא נֶאֱכַל** – מה שגדל שם בשביעית אינו נאכל לאחר זמן הביעור, אם לא קיים מצוות ביעור (ר"ש). ויש מפרשים, שאינו נאכל אלא בקדושת שביעית, כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו; ולפי הרמב"ם (הל' שמיטה יובל ד, כו) מדובר כאן לענין איסור ספיחים, שאסור מגזירת חכמים לאכול ספיחי התבואה והקטנית שצמחו בשביעית (עיין בפתיחה למסכתנו), **וְלֹא נֶעְבְּדוּ** – ואין האדמה נעבדת שם בשביעית, כלומר שבחבל ארץ זה נוהגים כל דיני שביעית; **וְכָל** מקום **שֶׁחִזְקוּ** בו **עוֹלֵי מִצְרַיִם** – בכיבוש יהושע. **מִכְזִיב עַד הַנְּהָר עַד אַמְנָה** – פיסקה זו רבו בה הפירושים והדעות, משום שלא ברור לאיזה נהר מתכוונת המשנה. ברם, הדעה המתקבלת היא, שמשנתנו מציינת את הגבולות הצפוניים של כיבוש עולי מצרים, ואם כן "הנהר" היינו נהר מסויים בצפון הארץ (עיין ר"ש; בסנדורא). והרב ישראלי (שליט"א) זצ"ל בספרו "ארץ חמדה" מסיק (על יסוד דעותיהם של חוקרי הארץ ברורר וגולדהר) שכונת המשנה לנהר קסמיה. נהר זה יורד בתחילה מן הצפון לדרום, ואחר כך דואת מדינת מערבה ונופל לים התיכון (בשולי ביאור המשנה מובאות גם דעות אחרות בענין זה). – "אמנה" היינו הנהר אמנה מהרי הלבנון (שיר השירים ד, ח), הנקרא גם "טורי אמנום", והוא "הר הנהר" הנוכר בגבולות הארץ (במדבר לד, ז): "וזה יהיה לכם גבול צפון, מן הים הגדול תתאו לכם הנהר", שכן מבואר בתרגום ירושלמי: "טורי אמנום" (ואין זה הר הנחש שבו מת אהרן, שהוא בדרום ארץ ישראל בגבול אדום). ולפי זה פירוש הדברים: חבל הארץ

ב א ו ר מ ש נ ה ט

מִשְׁאַלֶת אִשָּׁה לְחֶבְרָתָה הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית – כגון שהיא חשודה לשמור את הפירות של שביעית ולהצניעם לאחר שהגיע זמן הביעור, היינו לאחר שכלו פירות אותו המין מן השדה, ואינם מצויים לחיות, שמאותה שעה חייבים לבערם מן הבית, **נָפֶה** – המשמשת לניפוי קמח, **וְכִבְרָה** – או כברה המשמשת לניקוי גרעיני תבואה, **וְרַחִים** – של יד לטחינה, **וְתַנּוּר** – לאפייה; ואף על פי שכלים אלו משמשים להתקנת מאכלים, אנו תולים שתשתמש בהם לדברים המותרים בשביעית. **אָבֵל לֹא תָבֵר** – לא תברור עמה תבואה ופירות מהפסולת, **וְלֹא תִטְחַן עִמָּה** – שהרי נמצאת מסייעת בגוף העבירה (המאירי). **אִשֶּׁת חֵבֵר** – שהיא זוהרה במעשרות ובטהרה, **מִשְׁאַלֶת** – בכל השנים, **לְאִשֶּׁת עִם הָאָרֶץ** – החשודה על המעשרות ועל הטומאה, **נָפֶה וְכִבְרָה** – וכן ריחיים ותנור; ויש מפרשים שדווקא נפה וכברה, הואיל ואפשר לטהרן אחר כך, אבל תנור, הואיל ועשוי מחרס, אין דרך להשאלו, שהרי אם נטמא טעון שבירה, וכן גם ריחיים קשה לנקותם וטורה רב הוא לטהרם (תוספות גיטין טא, א; "פפוארות ישראלי"); **וּבִוֶרֶת וּמוֹחֶנֶת וּמֵרְקֶדֶת עִמָּה** – לפי שרוב עמי הארץ מעשרים הם, ולכן אין חוששים שמא יש בזה משום סיוע לעוברי עברה; ומוקדת – מנפה את הקמח בנפה. **אָבֵל מִשְׁתַּטִּיל הַמִּים** – לאחר שהטילה מים לתוך העיסה, **לֹא תִגַּע אֶצְלָה** – לסייעה בגלגול העיסה, שהרי המים הכשירו את העיסה לקבל טומאה, וכשתגלגל תתחייב העיסה בחלה, ונמצאת אשת חבר מסייעת לטמא את החלה, שעם הארץ ואשתו וכליו מטמאים; הלכך אסור לאשת חבר לעשות עם אשת עם הארץ בגלגול העיסה, **שְׂאִין מְחִזְקִין יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה** – שאסור לסייע ידי עוברי עברה בשעת העבירה. **וְכָלֵן לֹא אָמְרוּ** – כלומר, ומה שהקלו חכמים ואמרו שמוותר להשאל ללעמי הארץ כלים ולסייעם שלא בשעת עבירה, לא אמרו **אֶלָּא מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם** – שלא יבואו לידי איבה. **וּמְחִזְקִין יְדֵי גוֹיִם בְּשִׁבְעִית** – שכשרואים אותם עובדים שדויתיהם מותר לברכס שיצליחו בעבודתם, **אָבֵל לֹא יְדֵי יִשְׂרָאֵל** – שאסור להחזיק ידי עוברי עבירה, **וְשׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמֵן** – של גויים כל הימים, **מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם** – הסיפא נשנתה כבר לעיל (ד, ג), וחזרה ונשנתה כאן אגב הרישא, שכן כל המשנה הזאת שנוייה מעיקרה במסכת גיטין (ה),

ב עוֹשִׂין בְּתוֹלֵשׁ בְּסוּרְיָא, אֲבָל לֹא בְּמַחְבֵּר. דְּשִׁים זוֹרְזִין וְדוֹרְכִין וּמַעֲמִירִין, אֲבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִים. כִּלְלֵי אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כֹּל שְׂפִיזָא בּוֹ מִתֵּר בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּסוּרְיָא.

פירוש ברטנורא

אצל הים הגדול, וגם זו לא כבשו עולי בבל הלכך נאכל לאחר הביעור, ולא ידך לישאן אם נעבד בשביעית נאכל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, ולא נעבד, דלענין עבודה החמירו לאסור מדרבנן: **מנהר ומאמנה ולפנים**. כך כתוב בכל הספרים, ומפי היה ניהא אי הוה גרסינן ולחין. ואפשר לפרש בדוחק מנהר ולפנים מתחלת הנהר ולפנים לצד הנהר חוצה לארץ, וכן מתחלת טורי אמנום ולפנים לצד הנהר קרוי לפנים:

ב סוריא. ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד, ואינה כא" לכל דבר מפני שכבשה קודם שכבש א"י כולה, ובקצת דינים עשאוה כא"י ובקצתן כחוצה לארץ: **עושים בתלוש**. אפילו אצל החשודים, ואילו בארץ ישראל תנן לא תבור ולא תטחון עמה: **אבל לא במחובר**. כגון מסיקה קצירה ובצירה, ודוקא בשמור אבל במופקר אפילו בארץ מותר, דתניא בת"כ מן השמור אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. ומעמא דגורז בסוריא במחובר כדי שלא יהיו מניחים את ארץ ישראל והולכים ומשתקעים בסוריא, ובתלוש התירו כדי שימצאו העניים שבארץ ישראל קצת ריוח בסוריא שהיא קרובה להם, ולא יצטרכו לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ: **כל שפיוצא בו מותר בא"י**. מדאורייתא, כגון תלוש אף ע"י. מדרבנן אסור בלא שינוי עושים אותו בסוריא כי אורחיה ואינו צריך לשנות. א"נ הכי קאמר כל שפיוצא בו מותר בארץ במופקר עושים אותו בסוריא אפילו בשמור, אבל במחובר אסור מדרבנן בארץ אפילו במופקר:

משניות מבוארות – קהת

ברם, לדעתו אין לפרש, שכונת המשנה לנהר קסמיה, לפי שהנהר קסמיה הקטן לא ייקרא במשנתנו "נהר" סתם, אלא נראה לו לפרש, שהמכוון הוא לנהר "אמנה" (מנהרות דמשק; עיין מלכים ב, ה, יב); "ועד אמנה" – היינו הנהר אמנה ב"מול הלבנון" (שיר השירים ד, ח) שממנו יוצא נהר אמנה ויורד לרמשק; ומה ששינוי בסיפא: "מן הנהר ומאמנה ולפנים" – כלומר הארץ מאמנה לצד מערב עד הים, כגון צור וצידון (עיין שם שמביא הוכחות לפירושו מדברי יוסיפוס בקדמוניות).

מכל מקום בארנו משנתנו על פי "ארץ חמדה"; וכן נראה גם מדברי מהר"ט (תשובות חלק א סימן פד), שהוא כותב: "ואולי יהיה זה הנהר שאמורים העולם שהוא גבול ארץ ישראל ושמו שגור בפי הכל, ישראלים וגויים, שקוראים לו בערבי: ודי אל קסמיה. והשם מוכיח שהוא לשון חלוקת הארץ, ומורגל בפייה של אנשים, שמהנהר ולפנים ארץ ישראל..." (עיין "ארץ חמדה" עמודים צז-צט, שמרחיב שם דיבורו בענין זה).

בענין ההלכה שבמשנתנו: "לא נאכל ולא נעבד", "נאכל אבל לא נעבד", הבאנו בבאורנו את שיטת הרמב"ם ב"משנה תורה". ברם, בפירושו למשנתנו הוא מבאר ענין זה בדרך אחרת: "כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל אסורה בו עבודת האדמה בשביעית, ואם נעבדה באיסור, והצמיחה גידולים, אסור לאכול מגידולים אלו. וכל מקום שהחזיקו בו עולי מצרים, אמנם גם שם אסורה עבודת האדמה בשביעית, אבל אם נעבדה, מותר לאכול את גידוליה בקדושת שביעית. מן הנהר ומאמנה ולפנים מותרת העבודה בשביעית, וכל הצומח שם מותר לאכול בלא קדושת שביעית אלא כמו שאוכלים פירות כל שנה".

באור משנה ב

בארנו שארצות ארם שכבש דוד המלך וסיפתן לארץ ישראל נקראת "סוריא". וכן דינה של סוריא כרין ארץ ישראל לכל דבר, שהואיל ודוד כבש אותה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל, לא נתקדשה בקדושת הארץ. מכאן יש דברים שנוהגים בסוריא כמו בארץ ישראל, ויש דברים שדינה בהם כחזק לארץ (עיין דמאי ו, יא – בהקדמה למשנה). – משנתנו באה ללמד, מה דינה לענין שביעית.

עוֹשִׂין בְּתוֹלֵשׁ בְּסוּרְיָא – מותר לעשות בסוריא כל העבודות בפירות שביעית התלושים, **אֲבָל לֹא בְּמַחְבֵּר** – בפירות שביעית המחוברים, קודם שנתלשו, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **דְּשִׁים זוֹרְזִין** – תבואה, **וְדוֹרְכִין** – ענבים, **וּמַעֲמִירִין** – אוגדים צרורות של שיבולים לעמרים, או שצוברים את העמרים לעשות מהם גדיש, שכל אלו הן עבודות בתלוש, **אֲבָל לֹא קוֹצְרִין** – את התבואה, **וְלֹא בּוֹצְרִין** – את הענבים, **וְלֹא מוֹסְקִים** – את הזיתים, שכל אלו עבודות במחובר הן. ואף על פי שאין שביעית נוהגת בסוריא מן התורה, חכמים גזרו עליה שתהא אסורה בעבודה בשביעית בארץ ישראל; ומבואר הטעם בירושלמי, כדי שלא יהיו מניחים את ארץ ישראל והולכים ומשתקעים בסוריא. ברם, בעבודות שבתלוש הקילו שם חכמים, כדי שימצאו העניים שבארץ ישראל קצת ריוח בסוריא שהיא קרובה להם, ולא יצטרכו לצאת מארץ ישראל ולהשתקע בחזק לארץ. **כִּלְלֵי אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כֹּל שְׂפִיזָא בּוֹ מִתֵּר בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל** – לעשות בשביעית מן התורה, כגון עבודות בתלוש, שרק מדרבנן אסור לעשותן בלא שינוי (כמבואר להלן ח, ו), **עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּסוּרְיָא** – כרגיל בלא שינוי (ברטנורא; "תפארת ישראל").

שבגבול הצפוני מערבי, מכוזב – כמו שבארנו לעיל, ועד הנהר – קסמיה, ועד אמנה – כמון הצפוני לצד הנהר אמנה, **נֶאֱכָל** – מה שגדל שם בשביעית מותר באכילה אף לאחר זמן הביעור, או שמוותר בכלל לאכלו בלא קדושת שביעית, לפי שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא (הר"ש; ברטנורא). **אֲבָל לֹא נֶעְבְּד** – שלענין עבודת הקרקע החמירו לאסור שם מדרבנן.

והרמב"ם כותב לשיטתו: "מכוזב ועד הנהר ועד אמנה אף על פי שהוא אסור בעבודה, הספיחין שצומחים בו מותרים באכילה" (הל' שמיטה ויובל ד, כו); **מִן הַנֶּהָר וּמֵאֲמֵנָה וְלִפְנֵים** – אף בביאור פסיקה זו נתחבטו המפרשים, ובמיוחד בלשון "ולפנים"; ולפי "ארץ חמדה" הפירוש הוא: "החלק המכונס בין נהר קסמיה, מראשית זרימתו מן הצפון לדרום והמשכו למערב, לבין הנהר האמנה, אותו חלק נמצא אמנם בתוך הגבולות המפורטים בפרשת "מסעי", אבל לא נכבש גם על ידי עולי מצרים", ולכן **נֶאֱכָל וְנֶעְבְּד** – בו בשביעית, שלא גזרו שם כלל איסורי שביעית. הרמב"ם כותב: "ומהנהר ומאמנה והלאה מותר בעבודה בשביעית".

כפי שהזכרנו לעיל ישנן דעות שונות בענין "הנהר" הנזכר במשנתנו, ומכאן מחלוקות הדעות גם בפירוש המשנה.

יש מפרשים, שהכוונה היא לנחל מצרים שבדרום הארץ, כלומר שרצועת ארץ הנמשכת מכוזב עד נחל מצרים בדרום, וכן מכוזב עד אמנה בצפון, כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל ("תפארת ישראל").

ויש סוברים, שכונת המשנה לנהר פרת בצפון ("מלאכת שלמה" בשם הר"י הוסיף). ויש גם מחוקרי ארץ ישראל שבימינו (בר דרומא והרשקוביץ) המשערים כך. ואף שבעל "תבואת הארץ" דוחה סברא זו, כי ידוע שלא הגיעו עולי מצרים (בימי יהושע) עד פרת, דעתם היא, שאם אמנם לא החזיקו בכל השטח ברציפות, מכל מקום ייתכן לפרש המשנה על איוה חלקים מהשטח הזה.

אבל – כותב הרב ישראל (שליט"א) וצ"ל בספרו "ארץ חמדה" – פירושה אינו ראוי להתקבל, לפי שאותו שטח שבגבול הצפוני מזרחי הוא נהר פרת, הרי הוא סוריא. ואין דינה של סוריא מתפרשת במשנתנו אלא במשנה הבאה. "ויבאמט טענת בעל "תבואת הארץ" אינה רק מצד שלא הגיעו עולי מצרים לשם, אלא משום שגם בזמן שהגיעו ישראל לנהר פרת, לא נתחייבו במצוות הארץ מן התורה בתחום הארץ ההיא, כי אם בתוך הגבולות המפורטים בפרשת מסעי, והיינו שסוריא אינה בכלל גבולות ארץ ישראל לכל הדעות. ומשנתנו דנה במה שבתוך תחומי ארץ ישראל, והיינו מה שבתוך גבולות פרשת מסעי. ואם כן לא ייתכן כלל לפרש, שהנהר האמור במשנה מכון לנהר פרת..."

כן גם ר"ח אלבק כותב (בהשלמות לפירושו): "המשנה אינה פורטת אלא את הגבולות שבצפון הארץ, שיש בהם הבדל בין מה שהחזיקו עולי בבל למה שהחזיקו עולי מצרים; אבל הגבולות שבשאר הרוחות השווים בשני הכיבושים אין המשנה מוזכרת, שהרי כתובים הם בתורה (במדבר לד) וביחוש טו ואילך. והלכך היא מצינת את גבול דרום בלשון "מארץ ישראל" כדבר ידוע. מטעם זה אי אפשר לפרש את "הנהר" שבמשנתנו על נחל מצרים בדרום. וכן אי אפשר לפרשו על פרת שבצפון. לפי שהמשנה מדברת בארץ ישראל ולא בסוריא כולה, שהיא כיבוש דוד, ועוד, שאם כן הייתה המשנה צריכה להזכיר גם את גבול מזרח. ועוד, שפרת נקרא במשנה (תענית א, ג) בשמן, ולא "נהר" סתם כמו במקרא. והלשון: מאמנה ולפנים" אין ליישבו לפי זה, וכבר נתחבטו בו הראשונים..."

ג בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו – אם היו העלין שלהם שחורין, אסורין; הוריקו – הרי אלו מתרין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אם יכולין להתלש בעלין שלהן, אסורין; וכנגד בן מוצאי שביעית מתרין.
ד מאימתי מתר אדם לקח ירק במוצאי שביעית? משיעשה פיוצא בו. עשה הפכיר, התר האפיל. רבי התיר לקח

פירוש ברטנורא

ג בצלים שירדו עליהם גשמים. בצלים של ששית שנכנסו לשביעית, וירדו עליהם גשמים וצמחו, אם השחירו העלין בידוע שגדלו והוסיפו ואתו גדולי שביעית ומבטלים העיקר אע"פ שהוא מרובה, אבל אם הוריקו העלין או הולכים וכמשין ולא מארעא קא רבו: אם יכולין ליתלש בעלין. דרך בצלים שבנמרים ויצאין מעצמן מן הארץ ונחין ליתלש, ואם העלין חזקים וכשאוהו בהן יכול ליתלש הבצלים מן הארץ או ודאי גדלו בשביעית: כנגד בן מוצאי שביעית מותרים. לאו בבצלים של שביעית שיצאו למוצאי שביעית מיירדלא מקולין בהו כולי האי שגדולי היתר כל שהו יעלו את האיסור, אלא סיפא נמי מיירי בבצלים של ששית שעקרו בששית וחזר ונטען בשביעית ולאחר שגדלו מעט בשביעית עקרו וחזר ונטען בשמינית, ומתוך שכבר גדלו בששית לא הוסיפו כי אם מעט בשביעית ונאסרו וכשחזרו והוסיפו מעט בשמינית חזר אותו היתר ובטל איסור המועט, שגם של ששית מסייע לבטלו אחר שסוף גדלו היתר. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

ד משיעשה פיוצא בו. ממה שנוהג במוצאי שביעית יש גדול כיוצא בהו תלמיך בית. אי נמי מפני שרבה ההיתר על האסור ונתבטל: הכביר. מקום

משניות מבוארות – קהת

וְצִמְחוּ – בשביעית, אִם הָיוּ הָעֲלִין שֶׁלָּהֶם שְׁחֹרִין – כלומר שצבעם ירוק כהה מאד הנוטה לגווץ שחור, אֲסוּרִין – משום גידולי שביעית, ואין לאכלם אלא בקדושת שביעית, לפי שצבעם זה מוכיח שגדלו בשביעית, וגידולי השביעית מבטלים את החלק העיקרי שגדל בהיתר: הוֹרִיקוּ – אבל אלא העלים נעשו ירוקים, כלומר צהובים וכמושים, הָרִי אֵלוּ מִתְרִין – שאינם חשובים כגידולי הקרקע בשביעית אלא כגידולי הבצלים. לפי ה"רש"י והרב מברטנורא מדובר כאן בבצלים מחוברים, ששלוו בשישית ונשארו בקרקע גם בשביעית, ובאה המשנה ללמד שצבע העלים מוכיח עליהם אם הוסיפו לגדול בשביעית או לא. אבל לפי הרמב"ם מדובר כאן בבצלים שנתלשו בערב שביעית אלא שנשארו מונחים על הקרקע וירדו עליהם גשמים והצמיחו עליהם בשביעית; ובאה המשנה ללמדנו, שאם השחירו (נעשו ירוקים כהים) הרי הם כנטועים בקרקע ואותם העלים אסורים משום ספיחי שביעית. אבל כל זמן שהם ירוקים הרי הם מותרים. ברם, הבצלים עצמם בין כך ובין כך מותרים (ה"י שמיטה ויובל ד, ט). רַבִּי חֲנִינְא בֶּן אֲנְטִיגְנוֹס אֹמֵר: אִם יְכוּלִין לְהִתְלַשׁ בְּעֲלִין שֶׁלָּהֶן – אם העלים חזקים עד שהאוהו בהם יכול לתלוש את הבצלים, אֲסוּרִין – משום גידולי שביעית, שדבר זה מוכיח שהעלים הוסיפו לגדול בשביעית; וְכַנְגַד בֶּן מוֹצֵאי שְׁבִיעִית – בצלים של שביעית שירדו עליהם גשמים במוצאי שביעית וצמחו, ויכולים הבצלים להיתלש בעלים שלהם, מִתְרִין – שגידולי היתר הם ומבטלים את מה שגדלו בשביעית (רש"י; ה"א א"ש). ויש מפרשים שהסיפא אינה המשך דבריו של רבי חנינא בן אנטיגנוס, אלא המשך לדברי תנא קמא, ואין המשנה עוסקת בבצלים של שביעית שנכנסו למוצאי שביעית, שבכגון זה אין מקילים כל כך, שגידולי היתר כל שהם יבטלו את גידולי השביעית, אלא המדובר כאן בבצלים של ששית שעקרו בערב שביעית, וחזר ונטעם בשביעית, ואחרי שגדלו מעט בשביעית עקרו וחזר ונטעם בשמינית, שהואיל ויש בבצלים חלק שגדל בשישית, כיון שהוסיפו מעט בשמינית הרי זה מבטל את החלק שגדל בשביעית, שגם מה שגדל בשישית מסייע לבטלו, מאחר שסוף גידולו בהיתר (רש"י: בסנוורא), ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס.

ויש מבארים גם ברישא בבצלים של ששית שעקרו ושחלו בשביעית וירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו, שאם היו העלים "שחורים", ניכר מזה שמן הקרקע ינקו וגידולי איסור הם שגדלו בשביעית, והרי הם אסורים, ואף הבצל עצמו אסור, שגידולי איסור מבטלים את ההיתר; אבל אם "הוריקו", סימן שלא ינקו מהאדמה, והבצל עצמו הוא שהעלה הצמחים והעלים, לכן מותרים הם (רש"י בתשובה רפ"ז).

באור משנה ד

מֵאִמְתֵי מִתֵּר אָדָם לִקַּח יֶרֶק בְּמוֹצֵאי שְׁבִיעִית – ואין חוששים שמה של שביעית הוא? משיעשה פיוצא בו – משיעבור זמן,

רוב המפרשים מבארים משנתנו דווקא בשמור, דהיינו במי שלא הפקיר פירות שדהו בשביעית כמצוות התורה, אלא שמרם לעצמו, שבכגון זה בארץ ישראל אסור לעשות בהם עבודות במחובר, כמו שכתוב: "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור", ולכן גזרו חכמים על עבודות אלו גם בסוריא; ואילו עבודות בתלוש המשומר מותר לעשות בארץ ישראל בשינוי, ולכן בסוריא מותר אף בלא שינוי. אבל פירות שהופקרו כמצוות התורה, אף בארץ ישראל מותר לקצור ולבצור אותם, כמו ששינוי בספרא ("תורת כהנים"): "זאת ענבי נזירך לא תבצור" – מן השמור אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר (ה"ר ש").

אמנם בענין שמור ומופקר יש חילוקי דעות במפרשים. יש סוברים שאף השומר פירותיו לעצמו אין הפירות נאסרים באכילה, ומה שנאמר "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור", הפירוש הוא כמבואר בספרא ובירושלמי: לא תקצור כדרך הקוצרים ולא תבצור כדרך הבוצרים אלא אתה קוצר ואתה בוצר בשינוי. כך היא שיטתם של רש"י וה"רש"י והרמב"ן, ולפי שיטתם מה שהותרה מצריכה שינוי היינו דווקא בקוצר ובוצר מן המשומר, אבל מן המופקר מותר אף בלי שינוי. ומכאן שמשנתנו העוסקת במשומר, כמו שבארנו לעיל, באה להשיענו, שבתלוש מותר לעשות בסוריא בלא שינוי, אבל במחובר אסור בלא שינוי.

בעל "פאת השולחן" כותב לבאור דברי הרמב"ם בענין סוריא, שהואיל ובארץ ישראל מותר לעשות בתלוש המשומר בשינוי, לפיכך מותר בסוריא בלא שינוי, אבל במחובר המשומר אסור בארץ ישראל אף בשינוי. גם בסוריא לא התירו. אבל במופקר, אף במחובר אין צריך שינוי.

ברם, לדעת רבנו תם ורבבותיו של רש"י, השומר פירותיו בשביעית לעצמו, הפירות נאסרים באכילה, ואסור לקצור ולבצור אותם אף בשינוי, ולא הותר קצירה ובצירה בשינוי אלא במופקר בלבד. ואף הגר"א סובר שרק במופקר מותר בשינוי, אלא שלדעתו אסורות בכלל הקצירה והבצירה בכלי, ואין מותרים אלא לתלוש בידים. ולפי שיטתם של אלו, פירוש משנתנו הוא, שמותר לעשות בסוריא בתלוש של מופקר. שהואיל ובארץ ישראל מותר לעשות בשינוי, מותר שם אף בלא שינוי, אבל בתלוש של משומר אף בסוריא אסור, הואיל ומשומר אסור בארץ ישראל אף בשינוי, שהרי הוא אסור באכילה.

בברטנורא מובא דבריו רבי עקיבא פירוש שני: כל שיוצא בו מותר בארץ ישראל במופקר, ונשום אותו בסוריא אפילו במושומר, אבל במחובר אסור מדרבנן בארץ אפילו במופקר. אבל רבים מתמים על פירושו זה (עיי' משנה ראשונה: "תוספות אנשי ס"ט"). ויש מפרשים, שרבי עקיבא חולק על תנא קמא וסובר, שסוריא כארץ ישראל לשביעית בכל דבר, ורק מה שמותר בארץ ישראל מותר גם שם ("תוספות אנשי ס"ט").

הלשון שבמשנתנו "רש"י וזוה"י וזוה"י" תמוה הוא, שהרי עימור קודם לדישה וזרייה; ועוד, למה דריכת ענבים מפסיקה כאן בין המלאכות שבתבואה? ויש מיישבים שהמשנה באה להשמיע כאן "לא זו אף זו" – לא זו בלבד שמותר לרדש ולזרות בגורן או לדרוך ענבים בנת, שאין עבודות אלו נעשות סמוך לקצירה ולבצירה, אלא אפילו לעזים, שעבודה זו נעשית בשדה סמוך לקצירה, מכל מקום מותר (חי'דושי מהר"ח).

באור משנה ג

בְּצֵלִים – של ששית שנכנסו לשביעית, שִׁירְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים

יִרְק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד.

ה' אֵין מוֹצִיאִין שְׁמֵן שְׂרֵפָה וּפְרוֹת שְׁבִיעִית, מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שְׁמוֹצִיאִין לְסוּרְיָא וְאֵין מוֹצִיאִין לְחוּצָה לְאֶרֶץ.

ו' אֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שְׁמִבְיָאִין מְסוּרְיָא וְאֵין מְבִיאִין מִחוּצָה לְאֶרֶץ.

פ ר ק ש ב י ע י

א פֶּלֶל גְּדוּל אָמְרוּ בְּשְׁבִיעִית: פֶּלֶל שְׁהוּא מְאָכַל אֲדָם וּמְאָכַל בְּהֵמָה וּמְמִין הַצּוֹבְעִים, וְאֵינוֹ מְתַקֵּם בְּאֶרֶץ – יֵשׁ פִּירוּשׁ בְּרִטְנוּרָא

שממחר לכבר פירותיו יותר משאר מקומות: הותר האפל. דתלינן שממקום הכביר הביאום: מוצאי שביעית מיד. לפי שהו מביאים ירק מחוצה לארץ והיה רבה על ירק שבארץ ישראל. ואני שמעתי הטעם לפי שבשנים או שלשה ימים עושה כיוצא בו:

ה' שְׁמֵן שְׂרֵפָה. שְׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה מִמָּאָה מִתּוֹךְ שְׁלִישִׁיפָה עוֹמֵד קְרִי לִיה שְׁמֵן שְׂרֵפָה, וּמַעֲלָה עֵשׂוֹ לְשֵׂרֵפָה, בְּאֶרֶץ כְּדַאשְׁכַּחן בְּקִדְשִׁים פְּסוּלִים שֶׁהֵן נִשְׂרָפִים בְּמִקְוָמוֹ, וְכֵן פִּירוֹת שְׁבִיעִית צְרִיכִים בִּיעוֹר בְּאֶרֶץ דְּכַתִּיב (וַיִּקְרָא כה) בְּאֶרֶץ תְּהִיָּה כָל תְּבוּאָתָהּ. וְאֵין הֵלֵכָה כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן:

ו' אֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ. לפי שהתרומה כהנים מחזרין אחריה לכת הנרות, הישי רבנן שמא יהיו הכהנים מרדפים אחריה ויצאו חוצה לארץ להביא את התרומה. ואין הלכה כר' שמעון:

ז' א' כָּל גְּדוּל. וְלִדְמִיּוֹ שְׁבִיעִית. אִם מְכַרן וּקְבַל הַדְּמִים שֶׁלָּהֶם יֵשׁ כְּדַמְיוֹהֶן קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית: יֵשׁ לוֹ בִּיעוֹר. כִּשְׁכָּלָה לְחִיה חַיִּיב לִבְעַר: עֲלָה לֹוֹף שׁוֹטָה.

משניות מבוארות – קהתי

מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפילו טמאה". וכן פירות שביעית הטעונים ביעור, יש לבערם בארץ, ואין מוציאם אותם לחוץ לארץ, שנאמר (ויקרא כה, ז): "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול". אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שְׁמוֹצִיאִין לְסוּרְיָא וְאֵין מוֹצִיאִין לְחוּצָה לְאֶרֶץ – כְּלוּמַר שְׂאִין דִּינָה שֶׁל סוּרְיָא לְעִנְיָן זֶה כְּחוּץ לְאֶרֶץ, וּמוֹתֵר לְהוֹצִיא לְשֵׁם שְׁמֵן שְׂרֵיפָה וּפִירוֹת שְׁבִיעִית; וְאֵין הֵלֵכָה כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן.

בעל "משנה ראשונה" כותב: לא היה צריך לומר "ואין מוציאין לחוצה לארץ". שהרי זו גם דעתו של תנא קמא, אלא משמע שבא לומר, שמסוריא אין מוציאין לחוץ לארץ, שכשם שעשו סוריא כארץ ישראל שמוציאין מארץ ישראל לסוריא, כך חמירי שלא להוציא גם משם.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

אגב ההלכה ששינו במשנה הקודמת, שאין מוציאין לחוץ לארץ אפילו תרומה טמאה, הובאה כגון משנה זו, שאסור גם להביא תרומה מחוץ לארץ. אֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ – הַטַּעַם הוּא לְפִי הִירוּשְׁלַמִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ הַכֹּהֲנִים לְחוּץ לְאֶרֶץ לְהִבְיֵא מִשֵּׁם תְּרוּמָה, שְׁהִי אֵין עַל הַבְּעֵלִים לְהִבְיֵא אֵלֹא מִחֻלְקִים אוֹתָהּ לְכַהֲנִים שֶׁבְחוּץ לְאֶרֶץ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁתְּרוּמַת חוּץ לְאֶרֶץ טַמְאָה הִיא, מְכַל מְקוֹם מְעוּנִינִים בַּהּ הַכֹּהֲנִים לְצוּרֵךְ הַסְּקָה. וְיֵשׁ מוֹסִיפִים לְטַעַם הָאֵמוּר, שֶׁהַכֹּהֲנִים יֵצְאוּ לְחוּץ לְאֶרֶץ וְיִטְמְאוּ בַּהּ (יְתוּסְפוֹת יוֹם טוֹב). אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שְׁמִבְיָאִין מְסוּרְיָא וְאֵין מְבִיאִין מִחוּצָה לְאֶרֶץ – כְּלוּמַר שְׂאִין דִּינָה שֶׁל סוּרְיָא כְּחוּץ לְאֶרֶץ וּמוֹתֵר לְהִבְיֵא מִשֵּׁם תְּרוּמָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוּאִיל וְיֵשׁ בַּהּ מְקַצַּת קְדוּשַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵין הֵלֵכָה כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן.

לפי "משנה ראשונה" אף כאן כמו במשנה הקודמת פירוש דבריו של רבי שמעון הוא: "שמביאין מסוריא" – לארץ ישראל, ואין מביאין מחוץ לארץ – כלומר אפילו לסוריא.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנה זו באה ללמדנו, באלו פירות נוהגת קדושת שביעית (עיין בפתיחה למסכתנו, שם בארנו דיני קדושת פירות שביעית).

כָּל גְּדוּל אָמְרוּ בְּשְׁבִיעִית – בענין קדושת פירות שביעית: פֶּלֶל שְׁהוּא מְאָכַל אֲדָם – ואפילו אם אינו נאכל אלא על ידי הדחק, וּמְאָכַל בְּהֵמָה – או שהוא מאכל בהמה, וּמְמִין הַצּוֹבְעִים – או שהוא עשב שעושים ממנו צבע, וְאֵינוֹ מְתַקֵּם בְּאֶרֶץ – אם אינו מתקיים באדמה, שכשמיניחים אותו במחובר, הרי הוא נרקב וכלה מן השדה, יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית – נוהגת בו קדושת שביעית, וְלִדְמִיּוֹ

שאפשר יהיה לגדל בו מין הדומה לו, כי אז תולים שמגידולי השמינית הוא. ועוד טעם אמרו, שאף אם גדל בשביעית, הרי כבר רבה ההיתר על האיסור ונתבטל (ברטנורא). עֲשֵׂה הַפְּכִיר – אם המקום שמקדים להבשיל פירותיו כבר עשה כיוצא בו, הַתֵּר הָאֶפֶל – מותר ליקח גם במקום שפירותיו מאחרים להתבשל, שאנו תולים שהירק הובא מן הבכיר. רַבִּי הֵתִיר לִקַּח יִרְק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד – תיכף בהתחלת השנה השמינית, ושני טעמים אמרו בזה: א. לפי שהיו מביאים הרבה ירק מחוצה לארץ לארץ ישראל, ורבה על הירק שבארץ ישראל; ב. לפי שהירק גדל ומבשיל תוך שניים שלושה ימים.

בירושלמי (פאה ז, ד) מובא, שהביאו לפני רבי במוצאי שביעית בין ראש השנה ליום הכיפורים שני צנונות, והיה בהם משא של גמל. אמר להם (לאנשים שהביאו את הצנונות): האם אין הצנונות אסורים משום ספיחי שביעית? אמרו לו: במוצאי ראש השנה נודעו, ובמשך הזמן הקצר הזה גדלו כל כך. באותה שנה התייר רבי ליקח ירק במוצאי שביעית מיד. מכאן למדים שהטעם העיקרי שזה שהירק ממהר להבשיל בשניים שלושה ימים. ולפי פירוש זה נראה, ש"מיד" לאו דווקא הוא, אלא משיעברו שניים שלושה ימים. ברם, לפי הירושלמי בסוגייה שלנו (שביעית ו, ד) משמע, שהטעם הוא לפי שהיו מביאים ירק מחוץ לארץ, שכן אמרו שם: "בראשונה היה ירק אסור בספרי ארץ ישראל (היינו: אפילו בערי הספר, משום חשש טומאה של עפר חוץ לארץ הנדבק בירק), התקינו שיהא הירק מותר בספרי ארץ ישראל. ואף על פי כן היה אסור להביא ירק מחוץ לארץ (בשביעית). התקינו שהא מותר להביא ירק מחוצה לארץ. אף על פי כן היה אסור ליקח ירק במוצאי שביעית מיד. רבי התייר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד". כן מובאת ברייתא בירושלמי (דמאי ב, א): "רבי התייר בית שאן (לענין שביעית ומעשרות), רבי התייר קיסרין, רבי התייר בית גוברין, רבי התייר כפר צמח (שכל המקומות הללו הם מחוץ לתחום כיבוש עולי בבל). רבי התייר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד, והיו הכל מליצין עליו (שמחזש דברים שלא עשו ראשונים). אמר להם: בואו ונדיין (ונתווכח)! כתוב: "וכתת נחש הנחושת" (שהמלך חזקיהו כתת נחש הנחושת, מפני שעשוהו לעבודה זרה), וכי לא עמד צדיק ממשו ועד חזקיהו להעבירו? אלא אותה עטרה הניח לו הקב"ה להתעטר בה, ואנחנו העטרה הזאת הניח הקב"ה לנו להתעטר בה".

ב א ו ר מ ש נ ה א

אֵין מוֹצִיאִין שְׁמֵן שְׂרֵפָה וּפְרוֹת שְׁבִיעִית, מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ – שְׁמֵן תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא נִקְרָא "שְׁמֵן שְׂרֵיפָה", לְפִי שֶׁהוּא אִסוּר בְּאִכְלִיָּה וְעוֹמֵד לְשֵׂרֵיפָה, כְּלוּמַר שֶׁהִכּוֹן מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְהַסְקַת הַתְּנוּרָה אוֹ הַדְּרִלְקַת הַנֵּר, וּבִאֵה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁהוּא טַעוֹן שְׂרֵיפָה בְּאֶרֶץ, כִּשְׁם שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹצִיאִים בְּקִדְשִׁים פְּסוּלִים שֶׁהֵם נִשְׂרָפִים בְּמִקְוָמוֹם (ר"ש), וְלִכֵּן אֵין מוֹצִיאִים אוֹתוֹ לְחוּץ לְאֶרֶץ; וּמְכַל שֶׁכֵּן תְּרוּמָה טַהוּרָה שֶׁאִסוּר לְהוֹצִיאָהּ לְחוּץ לְאֶרֶץ. וְכֵן כּוֹתֵב הַרְמַב"ם (הִל' תְּרוּמוֹת ב, יז): "אֵין

לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו בעור ולדמיו בעור. ואיזה? זה עלה הלוף השומה, ועלה הדנדנה, העלשין, והפרישין, והרגילה, ונגן החלב; ומאכל בהמה? החוחים והדרדרים; וממין הצובעים? ספיחי אסמים וקוצה; יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, יש להם בעור ולדמיהן בעור.

ב ועוד כלל אחר אמרו: כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים, ומתקנים בארץ – יש לו שביעית ולדמיו שביעית, אין לו בעור ואין לדמיו בעור. אי זהו? עקר הלוף השומה, ועקר הדנדנה, והעקרפונין, והחלבצינין, והבובראי; וממין הצובעים? הפואה והרקפה; יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, אין להם בעור ולא לדמיהן בעור. רבי מאיר אומר: דמיהן מתפצרים עד ראש השנה. אמרו לו: למה אין בעור, קל וחמר לדמיהן.

פירוש ברטנורא

אצטרך למתני לוף שומה משום דתנן בפ' בתרא דעוקצים עלה לוף שומה אין מטמא מומאת אוכלים, ס"א ה"ג לא ליחול עלייהו קדושת שביעית קמשמע לן: הדנדנה. בערבי נענע' ובלע"ז מינמו"א: העולשין. תרי גוויי עולשין הן עולש גינה ועולש שדה, ובשאר שנים רשכיו עולש גינה ועולש שדה לא חשיבי אוכל ואין מטמא מומאת אוכלים והכא קמ"ל דשביעית דאין עולש גינה מצוין עולש שדה חשיבי ומטמאין מומאת אוכלים ושביעית נוהגת בהן: וברישיין. נמו תרי גוויי ניהו כרישי גינה וכרישי שדה, וכרישי שדה אצטרך לאשמוענין: הרגילה. הם חלוגלות ובלע"ז בורדולני"ש: ונגן החלב. פרחים לבנים כחלב. פ"א עשב הוא כשנתך יוצא ממנו חלב: החוחים והדרדרים. מיני קוצים הן: אסמים. הוא שצובעין בו כמין תכלת וקורים לו בערבי נ"ל, וקוצרים אותו והוא צומח ורומה לספיה לכך קורה התנא ספיחי אסמים: וקוצה. מין ממני הצבעים "א שהוא אלעצפר" בערבי: יש להן שביעית. קדושת שביעית נוהגת בהן שלא להפסידם ושלא לעשות בהם סחורה: ויש להם ביעור. כשינוע זמן הביעור צריך לבערם, ולקמן בפנים מפורשים דיני הביעור: ב עיקר. שרש: ערקבלין. רבותי מפרשים עשב הגדל אצל הדקל ועולה ונכרך בכיבות הדקל. ואני שמעתי שהוא עשב שעליו שלו דמות לעקרב: והחלבצינין. השרשים של נין חלב האמור למעלה: הבכרית. קורין לו בערבי כננר: הפואה. בערבי פ"א ובלע"ז וריו"א: הרכפה. שרשים שחתח התרקע, ושולקין אותן ושותין מיהו ומי שיש לו תולעים בבטנו מיתם: אין להם ביעור. לפי שמתקיימים בארץ ולא כלה לחיה מן השדה לפיכך א"צ לבערו מן הבית: דמיהם מתבערים עד ר"ה. ה"ק דמיהם צריך שיתבערו מן העולם קודם ר"ה של שמינית. וה"ה דהוי מצוי למתני מתבערים אחר ר"ה שאם ישנן לאותן דמים בעולם אחר ר"ה של שמינית חייב לבערם בקדושת שביעית: ק"ו לדמיהן. ור"מ סבר מחמיר אני בדמיהן יותר מבהן עצמן, דפרי עצמן מינכר ולא אתי למיעבר ביה סחורה אבל דמים לא מנכרי ואתי למיעבר ביה סחורה. ואין הלכה כר"מ:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ב

ועוד כלל אחר אמרו – בשביעית: **כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים** – שאינו לא מאכל אדם ולא מאכל בהמה ולא ממין הצובעים, **ומתקנים בארץ** – או שהוא מתקנים בארץ ואינו נרקב, אף על פי שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה או ממין הצובעים, **יש לו שביעית ולדמיו שביעית** – קדושת שביעית נוהגת בו וברמיו, כמו שבארנו במשנה הקודמת, אבל **אין לו בעור ואין לדמיו בעור** – שאין חייבים לבערו מן הבית. ויש גורסים במשנתנו: "ל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ומתקנים בארץ..." – ולפי גירסה זו לא באה המשנה אלא להשמיענו, שכל דבר המתקנים בארץ, הואיל ואינו כלה לחיה מן השדה, אין לו ביעור (עיי' "מלאכת שלמה" ו"משנה ראשונה", שם מבואר, שהרמב"ם גורס כגירסה הראשונה, ואילו הרי"ש והתוספות והראב"ד והרא"ש גורסים כגירסה השנייה). **אי זהו** – דבר המתקנים בארץ? **עקר הלוף השומה** – שרשו של לוף הבר, **ועקר הדנדנה** – שורש הדנדנה, **והעקרפונין** – מין צמח קוצני (סקולופנדריו"ם), **והחלבצינין** – שורש נין החלב, **והבובראי** – מין עשב. **וממין הצובעים? הפואה** – מין צמח שעושים ממנו צבע אדום, **והרקפה** – מין צמח בר שפרחיו בעלי צבעים שונים (ריזיד"א); כל אלו **יש להם שביעית ולדמיהן שביעית** – שיש לנהוג בהם וברמיהם קדושת שביעית, שלא להפסידם ולא לעשות בהם סחורה, אבל **אין להם בעור ולא לדמיהן בעור** – שהואיל והם מתקיימים בארץ ואינם כלים מן השדה, לפיכך אין חייבים לבערם מן הבית. **רבי מאיר אומר: דמיהן מתפצרים עד ראש השנה** – כלומר דמיהם חייבים לבער קודם ראש השנה של שמינית, וכל שכן אם נשאר לאחר ראש השנה שצריך לבערם. **אמרו לו** – חכמים רבי מאיר: **למה אין בעור** – לפירות עצמם אין דין ביעור. **קל וחמר לדמיהן** – שאין להם ביעור. ברם, רבי מאיר מחמיר בדמיהם יותר מבפירות עצמם, לפי שהפירות עצמם ניכרים ולא יבואו לעשות בהם סחורה, אבל דמיהם אינם ניכרים ולכן יש לחשוש שמא יעשו בהם סחורה. ואין הלכה כרבי מאיר.

שביעית – אם מכרו, אף דמיו נתפסים בקדושת שביעית, ואם קנה בדמיו פירות או מאכלים אחרים, הדמים יוצאים מקדושתם והפירות או המאכלים האחרים נתפסים בקדושת שביעית; וכן אם קנה בשר תמורת פירות שביעית, אף הבשר נתפס בקדושת שביעית; החליף אחר כך את הבשר בדגים, הבשר יוצא מקדושתו והדגים נתפסים בקדושת שביעית; החליף את הדגים ביון, ואת היון בשמן, אחרון אחרון נתפס; ברם, הפירות עצמם אינם יוצאים מקדושתם לעולם. **יש לו בעור** – כשכלה אותו המין מן השדה ואינו מצוי לחיה, חייב לבערו מן הבית, **ולדמיו בעור** – ואף דמיו, כפי שבארנו לעיל, חייבים בביעור. **ואיזה** הוא מאכל אדם שנוהגת בו קדושת פירות שביעית, אף על פי שאינו מיוחד למאכל אדם? **זה עלה הלוף השומה** – כלומר אפילו העלים של לוף הבר (עיי' בסנודא). **ועלה הדנדנה** – מין צמח הגדל בארץ ישראל בעיקר באזורי ההרים (הרמב"ם מפרש שקורין לה בערבית נענע', ובערוך מבואר: מינט"א בלע"ז), **העלשין** – (ציקוריו"ם), אפילו עולש שדה, **והפרישין** – כרת, חציר בלשון המקרא, **והרגילה** – מין עשב מאכל הנקרא גם "חלגולגה" (פורטולא"ק), **ונגן החלב** – הרמב"ם מפרש: מקדונ"ס, עשב ידוע אצל הרופאים; ובערוך מבואר: פרחים לבנים, ויש אומרים: עשב שהוא מוציא חלב כשוחתכים אותו. **ומאכל בהמה** – ואיזה הוא מאכל בהמה, שנוהג בו קדושת שביעית? אפילו **החוחים והדרדרים** – מיני קוצים, שהם מאכל גמלים. **וממין הצובעים** – איזה עשב נוהג בו קדושת שביעית? **ספיחי אסמים** – ספיחים של מין עשב שעושים ממנו צבע אדום; כל אלו **יש להם שביעית ולדמיהן שביעית** – כמו שבארנו לעיל, שאסור להפסידם ואסור לעשות בהם סחורה, ויש להפסידם, כדן קדושת פירות שביעית, **יש להם בעור ולדמיהן בעור** – כששמגיע זמן הביעור חייבים לבערם, כמפורש להלן (פרק ט).

בבבלי (שבת סח, א) מבואר, שמשנתנו נקטה כלל גדול אמרו שביעית, לפי שגדול ענושה של שביעית, שהיא נוהגת בין במאכל אדם בין במאכל בהמה, מה שאין כן במעשר שאינו נוהג אלא במאכל אדם בלבד.

ג קלפי רמון והגץ שלו, קלפי אגוזים והגלעינין – יש להם שביעית ולדמיהן שביעית. הצפע צובע לעצמו; ולא יצבע בשקר, שאין עושים סחורה בפרות שביעית; ולא בפכורות, ולא בתרומות, ולא בפגולות, ולא בשקצים, ולא ברמשים. ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, אכל הוא לוקט ויבנו מוכר על ידו. לקח לעצמו והותיר, מתר למכרן.

ד לקח בכור למשתה בנו או לרגל, ולא צריך לו – מתר למכרו. צדי חיה, עופות ודגים, שנודמנו להם מיני טמאין, מתרים למכרן. רבי יהודה אומר: אף מי שנמנה לו לפי דרכו, לוקח ומוכר, ובלכד שלא תהא אמונתו

פירוש ברטנורא

ג והגץ שלו. פרח שעל הפטמא; וקלפי אגוזים. כל הני צובעים בהן: והגלעינים. גרעני פירות. כגון הגרעינים שבחיות שמוציאים מהן שמן. וגרעני תמרים שראין למאכל בהמה: צובע לעצמו. דכתיב לכם לכל צרכיכם: שאין עושים סחורה בפירות שביעית. וצביעה בשכר היינו סחורה: לא בכבורות ולא בתרומות. דלמא משהו להו לנביה ואתי בהו לידי תקלה. ודוקא בכבור חי גזרו אבל שחוט שרי למכרו אפילו מדרבנן, ובלכד שלא ימכרו באטליו: לא בפגולות ולא בטרפות. דמאחר דכתב רחמנא טמאים הם מה צריך לומר תו וממאים יהיו לכם, אלא אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה. ואם תאמר הרי חמור הרי נגמל וסוס ופרד, שאני הני דלמלאכתן הן גדלים ולא אסרו לעשות סחורה אלא בדבר העומד לאכילה. וכל דבר שאסרו מן התורה אסור לעשות בו סחורה, אבל דבר שאסרו מדבריהם אין אסור לעשות בו סחורה, אלא סתם יינן דאף על גב דאסרו מדבריהם אסור לעשות בו סחורה: ולא יהא לוקח. כלומר לוקט ומוכר בשוק דנראה כסחורה. אבל כשבנו מוכר על ידו, פירוש כשבילו, אע"פ שהוא לקטן למכרן לא מיהו כסחורה: לקח לעצמו. לקט לעצמו לאכול והותיר, מתר למכרן אפילו הוא עצמו:

ד לקח בכור. בעל מום דמות לזרים: מותר למכרו. ובלכד שלא ימכרו אלא ברמים שקנה אותו, שלא ישתכר בו: מותרין למכרן. דהא כתיב גבי נבלה (דברים ד) או מוכר לגברי הא לא אסרה תורה אלא לקיימן לעשות בהן סחורה אבל בנודמן מותר: ר"י אומר אף מי שנמנה. אע"פ שאינו ציד אלא שמצא עופות טמאים כמו כי יקרא קן צפור (דברים כב). ופליג אתנא קמא דאמר צידו דווקא: נתמנה. נודמן, לשון וימן המלך (דניאל א): והכמים אוסרים.

משניות מבוארות – קהתי

ואם יעשה בה סחורה יש חשש שמא יבוא לידי תקלה של אכילת תרומה לזרים, ולא בפגולות, ולא בשקצים, ולא ברמשים – כל אלו, הואיל והם אסורים באכילה מן התורה, אסור לעשות בהם סחורה. ואמנם בבהמות וחיות טמאות מותר לעשות סחורה, הואיל והן גדלות למלאכתן, ולא אסרו לעשות סחורה אלא בדבר העומד לאכילה. ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק – משנתנו מוסיפה ללמד בענין איסור סחורה בפירות שביעית, שלא יהא קונה ירקות שדה הגדלים מאליהם ומוכר אותם בשוק; והוא הדין שלא יהא לוקט ומוכר בשוק, שנראה כעושה סחורה (הרי"ש), אכל הוא לוקט ויבנו מוכר על ידו – בשבילו, כלומר שמותר לתת לבנו למכור ממה שהוא לוקט לצורך הבית, ואין זה נראה שלקט לשם סחורה, שכן עשיית סחורה היינו שלוקח ומוכר לשם רווחים, או שהוא לוקט לשם מכירה, אבל כאן שלקט לבית ובנו מוכר, אין בזה משום מסחר. לקח לעצמו – פירות לאכילה, ולא למכירה, והותיר – מהם, מתר למכרן – אפילו הוא עצמו, שכל זמן שלא לקח או לקט מתחילה כדי לעשות סחורה, מותר לו אחר כך למכרו. ומכל מקום כשהוא מוכר, הדמים נתפסים בקדושת שביעית, כמו שלמדנו לעיל במשנה א.

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שאין עושים סחורה בכבורות ולא בנבילות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים, מוסיפה משנתנו ללמד שאיסור זה אינו אלא בדרך מסחרית, אבל שלא בדרך מסחרית, כגון שקנה בכור בעל מום לאכילתו, או שבמקרה נודמן לידו אחד ממיני הטמאים האסורים באכילה, מותר לו למכרו.

לקח בכור – אם ישראל קנה מאת כהן בכור בעל מום, שמותר באכילה לזרים, כמו שבארנו במשנה הקודמת, למשתה בנו – לסודת החתונה של בנו, או לרגל – לסודת יום טוב, ולא צריך לו – לא היה זקוק לבשר הבכור, כי היה לו די בשר בלעדיו, מתר למכרו – ובתוספתא אמרו, שלא ימכרו אלא במחיר שגנהו, שאם ריחז בו, הריהו כעושה סחורה. צדי – צידי – חזיה, עופות ודגים, שנודמנו להם מיני טמאין – שצדו במקרה חיה או עופות או דגים טמאים, מתרים למכרן – שהוואיל ולא באו לידם אלא במקרה, אינם כעושים סחורה במינים טמאים. רבי יהודה אומר: אף מי שנמנה לו לפי דרכו – לא רק צייד אלא כל אדם שנודמן לו דרך אגב מין ממיני הטמאים, לוקח ומוכר – מותר לו לקנות ולמכור אותו, ובלכד שלא תהא אמונתו פגול – אלא יש לו אמונת אחרת

הבאנו ברישא שתי גירסאות, אבל אף לפי הגירסה הראשונה אין משנתנו מונה אלא דברים המתקיימים בארץ, שכן דברים שאינם מאכל אדם ולא מאכל בהמה ולא ממין הצובעים, רבים הם ויודעים, ולכן לא הביאה המשנה דוגמא להם ("תפארת ישראל"). ויש מפרשים, שלפי גירסה זו מביאה המשנה בתחילה דוגמאות לדברים שאינם מאכל אדם וכי' והן: עיקר הלוח השוטה ועיקר הדנדנה וכי' ואילו לדברים שהם מתקיימים בארץ מביאה המשנה דוגמאות ממין הצובעים: הפואה והרכפה ("כסף משנה", הל' שמיטה ויובל ג, יד).

באור משנה ג

קלפי רמון – קלפית הרמון, והגץ שלו – והפרח שבראשו, קלפי אגוזים – שכל אלו משתמשים בהם לצבעים (רי"ש; ברטנורא), והגלעינין – הגרעינים של פירות, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית – בענין הגלעינים נאמרו טעמים שונים: יש אומרים, לפי שהם ראויים להסקה, ואף על פי שעצים אין להם קדושת שביעית, מכל מקום בגרעינים החמיר, שהואיל והפירות שהגרעינים נמצאים בתוכם ראויים למאכל אדם, חלה גם עליהם קדושת שביעית. ברם, אין להם ביעור מאחר שאינם מעיקר הפרי ("כסף משנה"). והרב מברטנורא מפרש: והגלעינים – כגון הגרעינים שבחיות שמוציאים מהם שמן, וגרעיני תמרים הראויים למאכל בהמה, כלומר שהטעם הוא לפי שהם ראויים למאכל אדם או למאכל בהמה. ולפי זה נראה, שמה שהתנא נקט בהם דין קדושת שביעית לאו דווקא אלא הוא הדין לביעור (חוטפות יום טוב). הצפע צובע לעצמו – במיני הצובעים, שלצרכו מותר להשתמש בהם בשביעית, ככתוב (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם" – לכל צרכיכם, ולא יצבע בשקר – אבל אסור לו לצבוע לאחרים בשכר, שאין עושים סחורה בפרות שביעית – כדי להשתכר בהם, והצובע בשכר הרי הוא כעושה סחורה בפירות שביעית; ולא בפכורות – אגב ענין פירות שביעית מונה המשנה עוד דברים שאסור לעשות בהם סחורה: ולא בבכורות – בכור בהמה טהורה קודש הוא משעה שיוצא מרחם אמו, ונותנים אותו לכהן, בין שהבכור הוא תם בין שהוא בעל מום, אלא שכתוב תם מצותו להקריבו על גבי המזבח ובשורו נאכל לכהנים, כדן הבשר של קדשים קלים, ואילו בעל מום ממונו של כהן הוא, ונשחט בכל מקום כחולין ונאכל לכל אדם; ואף בכור בעל מום אסור בגיזה ובעבודה. – משנתנו באה ללמד, שאסור לעשות סחורה בכבורות חיים, שמא ישהה אותו אצלו ויבוא לידי תקלה של גיזה או עבודה בהם, ולא בתרומות – אסור לעשות סחורה בפירות תרומה, שהתרומה קודש היא ואסורה לזרים,

בְּכָף. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין.

ה לולבי זרדים והחרובין – יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, יש להן בעור ולדמיהן בעור. לולבי האלה והבטנה והאטרין, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, אין להם בעור ולא לדמיהן בעור; אבל לעליון יש בעור, מפני שנושרין מאביהן.

ו הורד והכפר והקטף והלטם, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית. רבי שמעון אומר: אין לקטף שביעית, מפני שאינו פרי.

ז ורד חדש שכבשו בשמן ישן, ולקט את הורד; וישן בחדש, חיב בפעור. חרובים חדשים שכבשו בשמן ישן,

פירוש ברטנורא

למי שאינו צייד ואפילו אין אומנתו בכך, וטעמיהו דרבנן לפי שהציידים שצריכים ליתן מס למלך מאומנתם התירו להם למכור חיה עופות ודיגים טמאים כדי שיוכלו לפרוע למלך המס שעליהם, אבל שאר כל אדם לא. והלכה כרבי יהודה:

ה לולבי זרדין. לולבי אילן ששמו ורדחא: לולבי האלה. לשון כאלה וכאלון (ישעיה ו) בערבי באלו"ט ובלע"ז גלנד"י: **בטנה.** מלשון בטנים ושקדים בלשון ערבי פאסת"ק: **ואטרין.** מין ממיני הקוצים שצומחים בו גרעונים שחורים קשים והן נאכלים: **אבל לעלים.** של כל אלו יש בעור, דאע"ג דלולבים אין נושרים ואין אני קורא בהם ולבהמתך לחיה, כלה לחיה מן השרה כלה לבהמתך מן הבית, מ"מ העלים נושרים הן ממקום חבורן, ולענפים שהם מחוברים בו קרי אביהן, וכיון שהם נושרים יש להם בעור:

ו וורד. שושן; **והכפר.** הוא שקורים לו בערבי אלחנ"א. ו"א שהוא בושם שקורין גרופול"י: **הקטף.** אילן אפרסמון; **לוטם.** תרגום לוט ולטום. י"א שהוא צינב"ר בערבי פניול"ש בלע"ז: **יש להם שביעית ולדמיהן שביעית.** וה"ה דיש להן בעור ולדמיהן בעור ואע"פ שלא נזכר במשנה: **מפני שאינו פרי.** ודינן כעצים דאין להם קדושת שביעית משום דהנאתן אחר בעיורן, והתורה אמרה לאכלה דומיא דאכילה שהנאתן ובעיורן שוה יצאו עצים דהנאתן אחר בעיורן. ות"ק סבר דקטפו זהו פרוי. והלכה כר"ש:

ז ורד חדש שכבשו בשמן ישן. ורד של שביעית שכבשו בשמן של ששית, ולקט את הורד קודם שניע זמן הבעור והכל מותר. אבל ורד של שביעית

משניות מבוארות – קהתי

בחורף, ונמצא שאינם מתקיימים, והם כלים לחיה מן השדה, הלכך יש להם בעור.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו מונה מיני צמחי בושם שיש בהם קדושת שביעית.

הנרד – צמח בושם בעל פרחים נאים וריחניים מאד, שרגילים לקראם "שושנים" (רוח"א), **והכפר** – הנקרא ברומית: ציפרוס, ובערבית: חנני"א, **והקטף** – יש מפרשים: אילן אפרסמון (רמב"ם), ויש מפרשים: שרף של עץ בושם, הנקרא גם "צירי" ("הצירי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף"), וכן תרגם אונקלוס "צירי" – קטפא (בראשית לו, כה; ג, יא), **והלטם** – היינו ה"לוט" שבמקרא ("נכאת וצירי ולוט" – בראשית לו, כה); ויש מזהים אותו עם שיח בר בעל פרחים גדולים ונאים שצבעם לבן-צהבהב או ורוד, והוא גדל בעיקר באזורי ההרים בארץ ישראל (ציסטוס"ס); כל אלו **יש להם שביעית ולדמיהן שביעית** – שהואיל והם עשויים לריח, דינם כמיני הצובעים, שנהגת בהם קדושת שביעית (**ימשה דאשונה**), והוא הדין שיש להם בעור ולדמיהם בעור (ברטנורא). **רבי שמעון אומר:** אין לקטף שביעית – אין קדושת שביעית נוהגת בו, **מפני שאינו פרי** – אלא עץ שנוטף ממנו שרף, ולכן דינו כעצים שאין קדושת שביעית חלה עליהם, לפי שהתורה אמרה: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ומכאן שאין קדושת שביעית חלה אלא על דברים הדומים למאכלים. שהנאתם ובעיורם כאחד הם, יצאו עצים שהנאתם באה אחר בעיורם. ברם תנא קמא סובר שהשרף הוא פרוי ולכן חלה עליו קדושת שביעית. ההלכה כרבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

ונרד חדש – של שביעית, **שכבשו בשמן ישן** – של השנה הששית, **ולקט את הנרד** – מתוך השמן קודם שיגיע זמן הבעור, ואין השמן חייב בבעור, שאין ורד חדש נותן טעם בשמן ישן אלא אם כן מונח בו זמן רב; **וישן בחדש** – אבל ורד ישן, כלומר ורד של שביעית, שכבשו בשמן חדש של השנה השמינית, **חיב בפעור** – אף השמן, ולא מועיל כאן להוציא את הוורד מתוך השמן, לפי שוורד ישן טעמו חזק, והוא נקלט מהר בשמן חדש ונותן בו טעם.

לפרנסתו. **והחכמים אוסרין** – למי שאינו צייד, שיקח וימכור מיני טמאים שנודמנו לו לפי דרכו, אף על פי שאין אומנתו בכך; וטעמם מבואר בירושלמי, שלגבי הציידים הקילו חכמים, הואיל והם חייבים לשלם מס למלך מאומנתם, והתירו להם למכור מיני טמאים המזדמנים להם, כדי להקל עליהם את תשלום המס, אבל לאנשים אחרים לא התירו. יש מפרשים, שההבדל בין תנא קמא לחכמים, שלדעת חכמים רשאי הצייד אפילו לכוון לצוד טמאים, כדי לפרוע את המס המוטל עליו, ואילו לדעת תנא קמא אף על פי שהוא צייד לא התירו לו למכור טמאים אלא אם כן נודמנו לידו דרך מקרה (**יתוספות יוס טוב**). הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב, שהלכה כרבי יהודה, ואילו במשנה תורה (הלי **מאכלות אסורות** ח, יז) פוסק הרמב"ם: "הצייד שנודמנו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או שניצודו לו טמאים וטהורים, מותר למכרן, אבל לא יכוון מלאכתו לטמאים" (עיין **יתוספות אנשי סם**).

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו חוזרת לפרט דיני צמחים שונים לענין קדושת פירות ולענין בעור. **לולבי זרדים** – ענפי אילן הירוקים והרכים נקראים "לולבים"; "זרדים" – מין שיח, שלולביו נאכלים, **והחרובין** – ולולבי החרובים, **יש להם שביעית ולדמיהן שביעית** – שהואיל והם ראויים לאכילה נוהגת בהם קדושת פירות שביעית, **יש להן בעור ולדמיהן בעור** – כשמגיע זמן הבעור חייבים לבערם מן הבית. **לולבי האלה** – הענפים הרכים של האלה (מין עץ יער, הנזכר במקומות רבים בתנ"ך – בראשית לה, ד; שופטים ו, יא; ישעיה א, ל; יחזקאל ו, יג), **והקטנה** – ולולבי הבטנה, שהיא נקראת גם "האלה האמיתית", ופירותיה ה"בטנים" טעמם כשקדים (עיין **בראשית ג, יא**). **והאטרין** – ולולבי האטד (מין שיח בר קוצני; דרדד – תרגם אונקלוס: אטדין), **יש להם שביעית ולדמיהן שביעית** – שהלולבים של האילנות הללו ראויים לאכילה, ולכן נוהגת בהם קדושת שביעית, אבל אין להם בעור ולא לדמיהן בעור – לפי שהם מתקיימים בארץ, שאין הענפים נושרים בחורף, ואינם כלים לחיה מן השדה. **אבל לעליון** – של האלה והבטנה והאטרין, **יש בעור** – חייבים לבערם בהגיע זמן הבעור, **מפני שנושרין מאביהן** – מן הענף שמחוברים בו, שאף על פי שהלולבים אינם נושרים, מכל מקום העלים נושרים

וְיִשְׁנִים בְּחֶדֶשׁ – חֵיבִין בְּבַעֲוֵר. זֶה הַקְּלָל: כָּל שֶׁהוּא בְּנוֹתֵן טַעַם, חֵיב לְבַעֵר מִין בְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ; וּמִין בְּמִינוֹ – כָּל שֶׁהוּא. שְׁבִיעִית אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהוּא בְּמִינָה, וְשֵׁלֵא בְּמִינָה – בְּנוֹתֵן טַעַם.

פירוש ברטנורא

שכבשו בשמן של שמינית וכבר הגיע זמן הביעור של הורד, חייב לבער את הכל, כדקתני סיפא דשביעית אוסרת מין בשאינו מינו בנותן טעם: וחרובין חדשים וכו'. הכא מיירי בבא לשתות היין אחר זמן הביעור דבכל ענין חייב לבער. ואם לא נשתהו החרובים ביין עד זמן הביעור ילקט החרובין והיין מותר כמו בורד, והכי תניא בהדיא בתוספתא: זה הכלל וכו'. בכל אסורים שבתורה מיירי, דבכולן במינו במשהו ומין בשאינו מינו בני"ט. ואינה הלכה: השביעית אוסרת בכל שהוא במינה. לאחר הביעור. אבל קודם הביעור אין בהם קדושת שביעית שיהא אסור להפסידה ולעשות בהם סחורה עד שיהא בהם בני"ט, בין במינה בין שלא במינה: ושללא במינה. אפילו לאחר הביעור בנותן טעם:

משניות מבוארות – קהתי

(עין ברטנורא: "תפארת ישראל"). **שְׁבִיעִית אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהוּא בְּמִינָה** – משנתנו חוזרת על אותו הדין ששנינו לעיל ב"זה הכלל", כדי לציין שכלל זה נוהג בכל האסורים נהוג גם בשביעית (ומב"ט). ויש מפרשים, שמשנתנו באה כאן להשמיענו שלא רק לענין חיוב ביעור אלא גם לענין קדושת שביעית קודם זמן הביעור, נוהג אותו כלל, שאם נתערב משהו של שביעית בהיתר, מין במינו, חייב לאכול את כל התערובת בקדושת שביעית, **וְשֵׁלֵא בְּמִינָה בְּנוֹתֵן טַעַם** – אבל אם נתערב מין בשאינו מינו, אין קדושת שביעית חלה על כל התערובת אלא אם כן יש במין של שביעית כדי ליתן טעם במין שאינו של שביעית ("משנה ראשונה"). ועוד פירושים שונים נאמרו בסיפא (עין ברטנורא: "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל").

חֲרוּבִים חֲדָשִׁים – של שביעית, **שְׁכַבְשֹׁן בֵּינָן יֶשֶׁן** – של שישיית, **וְיִשְׁנִים בְּחֶדֶשׁ** – וכן חרובים של שביעית שכבשם ביין של שמינית, **חֵיבִין בְּבַעֲוֵר** – בשני האופנים חייב בכל בביעור, שהחרובים נותנים תמיד טעם ביין, בין חרובים ישנים ביין חדש בין חרובים חדשים ביין ישן. **זֶה הַקְּלָל: כָּל שֶׁהוּא בְּנוֹתֵן טַעַם** – שיש באיסור של שביעית כדי ליתן טעם בהיתר, **חֵיב לְבַעֵר** – כל התערובת, אם נתערב מין בְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ – כגון ורד בשמן או חרובין ביין, כמו ששנינו לעיל, **וּמִין בְּמִינוֹ** – אבל אם התערובת היא מין במינו, כגון שמן של שביעית בשמן שאינו של שביעית, **כָּל שֶׁהוּא** – אפילו אם טיפה אחת נתערבה בכלי גדול, חייב לבער הכל. – כך פירש הרמב"ם את משנתנו. ברם, מפרשים אחרים פירשוה בדרכים אחרות

אגרות קודש

ב"ה, ז' אלול, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"י מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאדר"ח אלול, עם הפ"י שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע.

ונעם לי לקרות בו שמקוה לעשות התועדות ביום שנתלו בו שני המאורות הגדולים הוא ח"י
אלול.

ויהי רצון שכאו"א ימלא תפקידו במילוי רצונם הק' להפיץ המעינות חוצה, ותתחיל ההתחלה
תיכף, שהרי מגלגלין זכות ליומין זכאין הם ימי חדש אלול, וכמבואר המשל מרבנו הזקן יעו"ש (לקו"ת
ראה לב, ב).

בברכה לבשו"ט ולכחו"ט,

מ. שניאורסאהן

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נב עמוד א. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, יִצְרוּ שָׁל אָדָם מִתְנַבֵּר עָלָיו כְּבָל יוֹם שְׁנָאֵמַר 'רַק רַע כָּל הַיּוֹם' - כל יום רעתו מתגברת מיום האתמול. וכן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ יִצְרוּ שָׁל אָדָם מִתְנַבֵּר עָלָיו כְּבָל יוֹם וּמִבְּקִשׁ לְהַמִּיתוּ, שְׁנָאֵמַר 'צוּפָה רָשָׁע - היצר הרע מצפה ואורב לצדיק ומבקש להמיתו', וְאֶלְמָלָא - אילו לא תִּקְרֹזֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעוּזָר לוֹ לְאָדָם אֵינּוּ יָכוֹל לוֹ - אינו יכול לנצחו לבדו, שְׁנָאֵמַר בַּפְּסוּק אַחֲרֵי זֶה 'ה' לֹא יַעֲזֹבֵנוּ - את האדם בְּיָדוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר וְלֹא יִרְשָׁעֵנוּ בְּהַשְׁפָּטוֹ'.

תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, אִם פִּנְעַ וּמִתְגַּרְהַ בְּךָ מִנְּוֹל זֶה - היצר הרע, מה תעשה כדי להתגבר עליו, מְשַׁבְּחֵהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְעֶסֶק בְּתוֹרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִף אִם חוּזְקוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הוּא כְּאֶבֶן הַרִי הוּא נִימוּחַ וְטַל כּוּחוֹ, וְאִף אִם חוּזְקוֹ כְּבָרָזֵל הַרִי הוּא מִתְפּוֹצֵץ וּמִתְבַּטֵּל. וְהַמּוֹקֵר לִכְךָ שֶׁאִף אִם חוּזְקוֹ כְּאֶבֶן הוּא נִימוּחַ, מִדְּבָרֵיב 'הוֹי כָּל צִמָּא לְבוֹ לְמִים', וְהַמִּים הַאֲמוּרִים הֵינּוּ הַתּוֹרָה, וְכִתִּיב 'אֲבָנִים שִׁחֲקוּ מִים' - הַאֲבָנִים [הַיֵּצֶר הַחֹזֵק כְּאֶבֶן] נִשְׁחָקוּ עַל יְדֵי הַמִּים [הַמְרַמְזִים לְתוֹרָה]. וְהַמּוֹקֵר לִכְךָ שֶׁאִף אִם חוּזְקוֹ כְּבָרָזֵל הוּא מִתְפּוֹצֵץ, מִדְּבָרֵיב 'הֲלֹא כֹה דְּבָרֵי פֹאֵשׁ נֹאֵם ה' וּבְפִטְיִשׁ יִפּוֹצֵץ סֶלַע', וְכִיּוֹן שֶׁדְּבָרֵי ה' הֵם כַּאֲשֶׁר הֵם מִפְּעֻעֵינּוּ וּמִפּוֹצְצִים גַּם אֶת הַיֵּצֶר הַרַע הַחֹזֵק כְּבָרָזֵל.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, יִצְרֵה רַע מְסִיתוֹ לְאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעַבּוֹר עֲבִירוֹת, וְאִף מְעִיד עָלָיו עַל חֲטָאֵיו לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֵמַר 'מִפְּנֵי מְנַעַר עֲבָדוֹ וְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה מְנוּן' - היצר נקרא עבדו של אדם לפי שאם יצא הרי הוא מסור בידו שנאמר 'ואתה תמשול בו', ומשעה שנער ממעי אמו מפנק האדם את יצרו, ולבסוף מעיד היצר הרע עליו, שֶׁכֵּן בְּאִמְבַּ"ח שָׁל רַבִּי חֵיִיא קוֹרִין לְסִהְדָה מְנוּן - לפי סגנון החלפת אותיות הנקרא אטב"ח המקובל מרבי חייא, יוצא שאותיות סהדה שפירושו עדות בארמית מתחלפים באותיות מנון, ומרמז הכתוב שבאחריתו יעיד עליו.

רַב הוֹנָא רַמִּי - הקשה סתירה בין שני כתובים, בְּתִיב 'עֲמִי בַעֲצוּ יִשְׁאַל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מִתַּחַת אֲלֵהֶיָהֶם', ומשמע שהיצר הרע שלהם אינו אלא טעות בעלמא ולא דבר קבע, וְכִתִּיב 'לֹא יִתְנוּ מַעֲלֵיהֶם לְשׁוֹב אֵל אֲלֵהֶיָהֶם כִּי רוּחַ זְנוּנִים בְּקִרְבָּם וְאֵת ה' לֹא יִדְעוּ', ומשמע שהיצר נטוע בליבם. והשיב על כך שֶׁבְּתַחֲלָה הַיֵּצֶר הַרַע הַנִּקְרָא רוּחַ הַתְּעָם, וְלִבְסוּף אַחֲרָי שֶׁשָּׁבוּ וְחֲטָאוּ מִתְחַזֵּק הוּא וְחֲשׁוֹב בְּקִרְבָּם כְּאִילוֹ הוּא חֵלֵק מִעֲצוּמֹתָם. וְכַעֲיִן זֶה אָמַר רַבָּא, שֶׁבְּתַחֲלָה קוּדָם שֶׁהִרְבָּה הָאָדָם לְחֲטוֹא קָרָא הַפְּסוּק לַיֵּצֶר הַרַע רַק חֵלֵף - כְּעוֹבֵר דֶּרֶךְ שְׁאִינוּ מִתְאֲכָסֵן כֻּלָּל, וְלִבְסוּף כִּשְׁהוֹסִיף לְחֲטוֹא קָרָא הַפְּסוּק

אוֹרְחָ - אֲכַסְנָאִי, שֶׁלן וְדַר בְּבֵית בַּעַל הַבֵּית, וְלִבְסוּף כִּשְׁהִרְבָּה לְחֲטוֹא בְּיוֹתֵר קָרָא אִישׁ - בַּעַל הַבֵּית, שְׁנָאֵמַר כַּאֲשֶׁר הוֹכִיחַ הַנְּבִיא אֶת דּוֹד עַל חֲטָא בַת שֶׁבַע, הַמְשִׁיל לוֹ עַל הַיֵּצֶר הַרַע, שֶׁאֲוֹרַח שֶׁבַע לְעִשִׂיר וּבִמְקוֹם לְכַבְּדוֹ מִשְׁלוֹ גָזַל אֶת כְּבִשְׁתֵּי הָרֶשׁ עֲבוּרוֹ, וְנֹאמַר 'וַיִּבְאֵהוּ חֵלֵף לְאִישׁ הָעִשִׂיר, וַיַּחְמַל לְקַחַת מִצְאָנוּ וּמִבְּקָרוֹ לְעִשׂוֹת לְאַרְחָ, וְכִתִּיב 'וַיִּקַּח אֶת כְּבִשְׁתֵּי הָאִישׁ הָרֶשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו', הַרִי שֶׁבְּתַחֲלָה כִּינָה אֶת הַיֵּצֶר הַרַע כִּי'הֵלֵךְ' וְאַחַר כֵּךְ כִּי'אוֹרַח' וְאַחַר כֵּךְ כִּי'אִישׁ, לְרַמֵּז עַל הַסֵּדֵר הַזֶּה בַּפְּתוּיִי הַיֵּצֶר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲבָר קָמֵן יֵשׁ לוֹ לְאָדָם, שֶׁאִם מְרַעִיבוֹ הָאָדָם מִתְשַׁמֵּשׁ, הַרִי הוּא שְׁבַע, וְאִם מְשַׁבְּעוֹ הָאָדָם בַּתְּשַׁמֵּשׁ, נַעֲשֶׂה גּוֹפּוֹ חֹסֵר כַּח וְרַעֲב לַעַת זְקֵנָה, שְׁנָאֵמַר 'בְּמַרְעִיתָם וַיִּשְׁבְּעוּ וַיִּגְוּ' שְׁבַע וַיִּקֶּם לָבֶם עַל פֶּן שִׁכְחוּיָו' - כִּשְׁהוֹרַע לָהֶם וְהָיוּ בְּצָרָה, שֶׁבַע וְנִתְחַזְּקוּ בַּכַּח לְעַבּוֹדַת ה', וְכִשְׁשֶׁבַע בַּתְּעוֹנוּגִים רַם לָבֶם וְתֵשׁ כַּחַם מִעַבּוֹדַת ה'. וְכֵן כֵּאֵן עַל יְדֵי הָרַעֲבָת הַתּוֹאוֹה מְחַזֵּק הַכַּח, וְהַשְׁבַּעַת הַתּוֹאוֹה מִתְשַׁת כַּח.

רַע כָּל הַיּוֹם - כל היום רעתו מתוספת. ה' לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בִּידוֹ - בתריה כתיב. מְנוּל זֶה - יצר הרע. לְבוֹ לְמִים - נמשלה תורה למים, וְכִתִּיב "אֲבָנִים שִׁחֲקוּ מִים". דְּבָרֵי כַּאֲשֶׁר - והאש מפעפע את הברזל. וְהֵינּוּ מִתְפּוֹצֵץ - שהניצוצות ניתזין ממנו. עֲבָדוֹ - יצא"ר הוּא עֲבָדוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁאִם רָצָה - הַרִי הוּא מְסוּר בִּידוֹ, שְׁנֹאמַר "וְאֵתָה תִּמְשַׁל בּוֹ". בְּאִמְבַּ"ח - אֲלַפָּא בֵּיתָא הוּא: א"ט ב"ח ג"ז ד"ו ה"ו ה"ו עשיריות, י"צ כ"פ ל"ע מ"ס ה"ו מ"א, ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם ה"ו א"לפ"ם. וְנִשְׁאָרוֹ הַנֶּ"ךְ שֶׁלֹּא הִיָּה לְה"א בן זוג בעשיריות, וְלֹא לְנוּ"ן בן זוג במאות לפי סדר האותיות, וְלֹא לְכ"ף בן זוג באלפים, וְחֹבֵרָם יָחַד. נִמְצָא דֶּרֶךְ אֲלַף בֵּית זֶה סִהְדָה = מְנוּן. סַמִּיךְ מִן מ"ס בִּמְקוֹם מ"ם, ה"א מִן ה"ן בִּמְקוֹם נו"ן דְּלִי"ת מִן ד"ו בִּמְקוֹם וי"ו, וְעוֹד ה' בִּמְקוֹם נו"ן. הַתְּעָם - תַּעוֹת בַּעַלְמָא. בְּקִרְבָּם - מִשְׁמַע: נְטוּע בְּלִבָּם. הֵלֵךְ - עוֹבֵר דֶּרֶךְ עָלָיו, וְאִינוּ מִתְאֲכָסֵן עִמּוֹ. אוֹרַח - אֲכַסְנָאִי. אִישׁ - בַּעַל הַבֵּית. וַיִּבְאֵהוּ חֵלֵף - בְּדוֹד וּבַת שֶׁבַע קָאִי, דְּקָאֵמַר לִיהַ נְבִיא לְדוֹד עַל יֵצֶר רַע הַבָּא עָלָיו. אֲבָר קָמֵן - גּוֹיִיָה, גִּיד. מְשַׁבְּעוֹ - בַּתְשַׁמֵּשׁ. רַעֲב - גּוֹפּוֹ חֹסֵר כַּח, וְרַעֲב לַעַת זְקֵנָה. שְׁבַע - בַּכַּח שֶׁלָּם. כְּמַרְעִיתָם - אִם אָדָם מִרַע עֲצָמוֹ מִתְשַׁמֵּשׁ אִזּוֹ וְיִשְׁבְּעוּ.

מממן זה רווח נוסף לפרנסת הבית, ולכן חייבים העדים לשלם על כך.
 הגמרא מביאה את ההלכה בנידון זה: **אמר רבא, הלכתא, דמי טובת הנהגה של מכירת הכתובה שייכים לאשה, וכדברי אביי, ולא רק גוף המעות, אלא אף אין הפעל אוכל פירות מדמים אלו, ואין דינם ככל נכסי מלוג שהבעל אוכל פירות. ומאי טעמא, משום שאמנם 'פירא' – את פירות נכסי האשה, תקינו ליה דפני – תקנו חכמים שיהיו לבעל, אבל 'פירא דפירא' – את פירות הפירות, שלא באו מתוך הפירות הראשונים עצמם אלא הם רווח צדדי שבא ממקום אחר, לא תקינו ליה דפני, ורווח זה של מכירת הכתובה אינו נחשב כ'פירות' הנכסים שברשות הבעל, אלא רווח צדדי שהיה לה, ואינו זוכה בפירות אלו.**
 מביאה הגמרא הוכחה אחרת לתקנת אושא: **פי אהא – בשבא רב פפא, ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב – מבית המדרש, אמרי, תנינא – שנינו במשנה לתקנת אושא, והיינו במשנה לעיל (פ), העקבי הכנעני והאשה הנשואה, פניקתן – הפגישה עמהם בענין נזקים תמיד דעה למי שפגשם, כיון שהחובל בתן חייב בחמשה דברים המבוארים לעיל (פג). ואילו הם שהכלו באחרים, פטורין מכל התשלומים, משום שאין להם ממון לשלם, שמה שקנה עבד קנה רבו, ומה שקנתה אשה קנה בעלה (קדושין כג). ואי פלקא דעתך ליתא לתקנת אושא, ויכולה האשה למכור את נכסי המלוג שלה לגמרי, ואף אחרי מיתתה הנכסים יארוו להקדחות, אם כן תובין – תמכור האשה את נכסי המלוג שלה, ואת דמי הנכסים תתן ליה לנחבל, ומדוע אמרה המשנה שאין לה מהיכן לשלם. דוחה הגמרא: ולמעמיך – ולסברתך, עדיין קשה, דנהי נמי דאיתיה לתקנת אושא – אף אם אמנם תקנו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות, ולא מציי מוכנה – ואין האשה יכולה למכור את הנכסים למרי, מכל מקום תובין לנכסי מלוג בשווי טובת הנאה שבהם, שאם תתאלמן או תתגרש יקבל הלווקח את הנכסים, ותתן ליה לנחבל דמים אלו. אלא בודאי מדובר במשנה דלית לה – שאין לאשה נכסי מלוג, והכי נמי – גם אם נאמר שלא תקינו כן באושא אין קושיא מהמשנה, כיון שמדובר דלית לה נכסי מלוג, ולכן אמרה המשנה שאין לה במה לשלם.**
 אגב שהביאה הגמרא את דין האשה שחבלה, היא ממשיכה לרדן בזה. מקשה הגמרא: מדוע אמרה המשנה שאשה שחבלה פטורה, ותובין את כתובתה – מנה או מאתיים שהתחייב לה בעלה בכתובה שטולו אם ימות או יגרשנה, בשווי טובת הנהגה שבהם, שישלמו לה תמורת האפשרות שאם תתאלמן או תתגרש ירוויח הלווקח את דמי כתובתה, ותתן ליה לנחבל. מתרצת הגמרא: הא מני – משנה זו בשיטת רבי מאיר היא, דאמר (כתובות נד: נו). אסור לו לאדם שישקא את אשתו ואפילו שעה אחת בלא כתובה, ולכן אינה יכולה למכור את כתובתה בטובת הנאה. דוחה הגמרא: והלא טעמא מאי – מה טעמו של רבי מאיר, כרי שלא תהא האשה קלה בעיניו להוציאה – לגרשה, ועל ידי שהוא חייב לשלם את כתובתה קשה בעיניו לגרשה, ואם כן קא, כשתמכור את כתובתה, לא מגרש לה – יהיה קשה בעיניו לגרשה, דאי מגרש לה, אתו תקף דוכני – יבואו הלקוחות שקנו את הכתובה ויבנו לה לכתובתה מיניה – ויגבו את כתובתה מהבעל. ושוב קשה, מדוע לא תמכור את כתובתה בדמי טובת הנאה, ותשלם לנחבל.
 מתרצת הגמרא באופן אחר: אלא הטעם שאינה צריכה למכור את כתובתה ולשלם לנחבל, משום שטובת הנאה זו, 'מילי' ניהו – דברים בלבד הם, כלומר אין לה ממון ממש, 'מילי' לא משתעבידי – אינם משתעבדים לניזוק. דוחה הגמרא: אלקמה לא – מדוע אין דברים אלו משועבדים, והרי מילי דמורדני דניניו ניהו – טובת הנאה היא דבר הנמכר בממון, וכל דבר השוה כסף משתעבד לתשלומי הנזק.
 מתרצת הגמרא באופן אחר: אלא הטעם שאינה מוכרת את כתובתה כדי לשלם לנחבל, משום הדין דשמואל, דאמר שמואל, מלוה המוכר שפור חוב שיש לו על הלוה, להכיריו, שיגבה בו

והאמת היא שהרי היא תקינו ומשפשתו, ולא התגרשו כלל, ונמצאו עדים אלו זממין, שהעידו עליהם עדים אחרים שבאותו יום שהעידו שהתגרשה במקום פלוני, היו עמם העדים עצמם במקום אחר, ולא יכלו לראות מעשה זה, וחייבה התורה 'עדים זוממים' בעונש כפי שרצה להעניש את הנידון, אין אומרים שכוין שהעידו בשקר שקיבלה את כתובתה, ורצו להפסידה שכשתתגרש או תתאלמן לא תגבה את כתובתה, ישלמו עתה את כל כתובתה, והטעם לכך, כיון שאין כאן הפסד ודאי של דמים אלו, שהרי יתכן שגם ללא עדותם לא היתה גובה את כתובתה, והיינו אם היתה מתה לפני בעלה, אלא משלמים העדים רק את שיעור טובת הנאת כתובתה, כלומר סכום מועט שהוא שווי כתובתה כפי שהוא עתה, במצב המסופק, שלא ידוע אם בסוף תגבה האשה את הכתובה או לא. וכיצד יודעים איהו שיעור טובת הנאת כתובתה, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בקניית הכתובה של אשה זו, שיש בה ספק רווח ספק הפסד, שאם לבסוף נתארמלה [נתאלמנה] או נתגרשה, תזכה בדמי הכתובה שהתחייב לה הבעל, ובנכסי צאן ברזל שהכניסה לו וכתבתם בכתובה, והלווקח יגבם לעצמו, וצד ההפסד הוא, שאם פתה בחיי בעלה, וירשנה בעלה ויזכה בנכסיה, ויפטר מלשלם את כתובתה, ויפסיד הלווקח. וטן ממון זה שהיה הלווקח משלם לה עבור כתובתה עתה, חייבים העדים הזוממים לשלם לה. מסיים רב אידי בר אבין את ראייתו: ואי פלקא דעתך דליתא לתקנת אושא שאם מכרה האשה את נכסי המלוג שלה, הבעל מוציאם לאחור מותו מהלקוחות, אלא מכירתה מכירה גמורה היא, אם כן אמאי אמרה הברייתא ששווי הכתובה פחות משווי הנכסים הכתובים בה, מחמת שאם תמות בחיי הבעל וירשנה בעלה, ויפסיד הלווקח, והרי תובין – תמכור האשה את כתובתה – את 'נכסי צאן ברזל' הכתובים בכתובתה למרי, והבעל אינו יכול להוציאם מהלקוחות אחר מותה, ונמצא ששווי כתובתה אינו רק בדמי 'טובת הנאה' שבה, אלא כולל שווי הנכסים הכתובים בה, ויתחייבו העדים לשלם זאת.
 דוחה הגמרא: אמר אפי, אנם מוכח מהברייתא שאין האשה יכולה למכור את כתובתה, אך אין זו ראייה לתקנת אושא, כיון שאם אמרו שלולי תקנת אושא האשה יכולה למכור פנכסי מלוג, הרי זהו משום שנכסים אלו נשואים ברשותה, שאם הוולו היא מפסידה, ואם התייקרו היא מרוויחה (יבמות טו), ולכן היא יכולה אף למוכרם, והוצרכו לתקן באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות, אך האם יאמרו גם שיכולה למכור פנכסי צאן ברזל, והרי נכסים אלו עומדים לגמרי בארשות הבעל, שאם יתייקרו ירוויח ויזלו יפסיד (שם טו), ואף ללא תקנת אושא אינה יכולה למוכרם, ולכן אמרה הברייתא שאין שווי הכתובה כשווי כל הנכסים הכתובים בה, ואין מכאן ראייה לתקנת אושא.
 הגמרא מביאה דין נוסף בענין מכירת כתובה בדמי 'טובת הנאה': אמר אפי, נידון זה של מכירת הכתובה בטובת הנאה, הואיל ואתא לידן – כיון שבא לדידנו לרדן בו, נימא פה מילתא – נאמר בו דין מסוים, והוא, שאשה שמכרה את כתובתה בטובת הנאה, שאם תתאלמן או תתגרש יגבה הלווקח את כתובתה, דמים אלו שקיבלה מהלווקח לאשה הניא – שייכים לאשה, ואין לבעל חלק בהם כלל. וכטעם שיבאר רבא להלן.
 מוכיח אביי את דבריו: דאי פלקא דעתך שדמים אלו לפעל הניא, אם כן מדוע אמרה הברייתא לגבי עדים זוממים שהעידו על אשה שהתגרשה וקיבלה את כתובתה, שחייבים לשלם לה את דמי טובת הנאה של כתובתה, למרי לה – יאמרו לה העדים, מאי אפסידתך – מה הפסדנו לך בעדותינו, והרי אי הות מוכנת לה – גם אם היית מוכרת לטובת הנאה של כתובתך, הפעל הניא שקיל מינה – היה נוטל ממך את הדמים, ובודאי לא היית מוכרת כלל את הכתובה. אלא ודאי דמי טובת הנאה שייכים לאשה, ולכן חייבים העדים לשלם לה. דוחה הגמרא את הריאה: אמר רב שלמן, אף אם הבעל נוטל את דמי טובת הנאה, יש לה הפסד בעדותם, משום דעל ידי מכירת הכתובה איקא רווח ביתא – יש

בבא קמא. החובל – פרק שמיני דף פט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
קצו תוספות רש"י

1 והרי היא תתקיי. דאי ודאי נתגרשה ע"ד עדים אחרים כי משתכחי הנך עדים זוממין הו
2 משלמין לה כל כתובהה דהא בעו לאפסודי כולה מניה דקאמרי נתן לה אגב השקא
3 שקא אינה עתידה לישול כתובהה לעולם שקא תמות ויירשנה בעלה ונמצא שלא היו
4 מפיסדין אותה כלום לפיכך אין אומרים ישלמו לה כתובהה אלא אומרים כמה אדם

רוצה ליתן לה מיד בכתובהה על הפסק שאם
5 נתאמרה או נתגרשה ישלמה הוא ואם תמות
6 יירשנה בעלה והוא יפסיד מה שנתן זוממין
7 הללו יתנו לה עבד לטובת הנאה או מפיסדין
8 אותה מיד שאם תמיד לטובת הנאה וזו
9 לא תוכל טובת הנאה כלומר דבר מוטעם אם
10 אמרו בנכסי מלוג. שתוכל למוכרן ואין הבעל
11 מוציא מיד הלקוחות שהרי אם פיתחו פיתחו לה
12 ואם הותרו הותרו לה. אמרו בנכסי צאן ברזל.
13 בכתובהה דהיינו נתיבא שהבטיח לו בשומא
14 במית אביה וכוברין אותה בכתובהה ומקבל
15 עליו קמן אתריות ואם פיתחו פיתחו לו ואם
16 הותרו הותרו לו כדאמרין וביבמות באלמנה
17 לכהן גדול (דף טו.) נכסי צאן ברזל נכסים
18 העומדים בארטריות המקבל לשלם בעין ברזל זה
19 שהוא קשה להיות פורת והתם ודאי לא מצי
20 מונחה טובת הנאה. אישה המוכרת כתובהה
21 לאחרים בטובת הנאה ודומים שלה הן ואין
22 לבעל כהן כלום: ר"מ ביהמ. אפילו אם הבעל
23 נטלן נוח לאשה למוכרה בחייה כדי שתקרא
24 פרנסתה מצייה בביתה בריוח: ואין הבעל אוכל
25 פירות. לא אמרין יקח כהן קרקע והוא אוכל
26 פירות: ומילי לא משתעבדי. לניזק: והומו המוכר
27 מקחלו לו מחול. הלכך אי אמרין לה תובן
28 לכתובהה לבעל הואיל ועל קרחה היא
29 מוכרתה.

ה"ג

1 והרי היא תתקיי ותשפוטו ונמצאו זוממין אין
2 אומרים ישלמו כל כתובהה אלא טובת הנאת
3 כתובהה איהו טובת הנאת כתובהה אומדין כמה
4 אדם רוצה ליתן בכתובהה של זו שאם נתאמרה
5 או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה ואי סלקא
6 דעתה ליתא לתקנת אושא אמאי יירשנה בעלה תובין
7 כתובהה לזמרי אמר אפיני אם אמרו בנכסי מלוג
8 יאמרו בנכסי צאן ברזל אמר אפיני טובת הנאה הואיל
9 ואתא לידן נמיא בה מילתא טובת הנאה לאשה
10 הויה דאי ס"ד לבעל הויה לימרו לה עדים מאי
11 אפסדיןק אי הות מוננת לה לטובת הנאה בעל הוה
12 שקיל מינה אמר רב שלמן משום דאיפא רווח ביהא
13 אמר רבא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל
14 אוכל פירות מאי מעמא פירא תקינו ליה רבנן פירא
15 דפירא לא תקינו ליה רבנן פי אתא רב פפא ורב
16 הונא בריה דרב הושע מבי רב אמרי תנינא לתקנת
17 אושא העבד והאשה פועינתו רעה החובל בהן חייב
18 והם שחבלו באחרים פטורין ואי ס"ד ליתא לתקנת
19 אושא תובין נכסי מלוג ותמן ליה ולמעמיד נהי נמי
20 דאיתיה לתקנת אושא ולא מצי מוננה לזמרי תובין
21 לנכסי מלוג בטובת הנאה ותמן ליה אלא דלית לה
22 ה"ג דלית לה ותובין כתובהה בטובת הנאה ותמן
23 ליה הא מני רבי מאיר היא דאמר אסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו עשה אחת
24 בלא כתובה ומעמא מאי ברי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כהא לא מגרש לה דאי
25 מגרש לה אתו הגוף דובני גבו לה לכתובהה מיניה אלא טובת הנאה מילי ניהו ומילי
26 לא משתעבדי אלמנה לא מילי המוזבני דביורי ניהו אלא משום דשמואל דאמר שמואל
27 המוכר שטר חוב לחבירו והורו ומחלו מחול ואפי' יורש מחול אמרי זבוני ותמן ליה
28 ואי מחלה ליה לגבי בעל המחול אמרי כל לגבי בעל ודאי מחלה ליה ואפסדיניה ליהווא
29 זבונא בדיח לא אפסדיניהו וכי תימא זבונא ניהליה ליהווא דתכלה ביה בטובת הנאה
דאי

1 דיש לו לתנא לשנות רביי שלומין גבי עדים זוממין כמו שיכול להרבות אצלם
2 ואת"ל זכסי צאן ברזל וכו' למכור אם פון יותר היו מפיסדין הזוממין לאשה כשהיו
3 אומרין שגירשה ונתן לה כתובהה על נכסי צאן ברזל כשהיה יכולה למכור לגמרי
4 מעל מנה ומאתים שאין יכולה למכור לגמרי אגב בהדיא ודמיות (דמכורה) שבאין
5 להעיד ולהפסיד לבעל שאמרין שגירשה ולא
6 נתן כתובה יותר היו מפיסדין לו על מנה
7 ומאתים שהיו מחייבין אותו ליתן ושקא היה
8 נפטר מליתן אם תמות האשה בחייו מעל נכסי
9 צאן ברזל דשמן המכור האשה ולא יפטר
10 במיתהה ולכך נקט הוזמן על דבר שיש בו ריבוי
11 תשלומין אצלם:

12 פירא דפירא לא תיקנו ליה רבנן. היינו במילי
13 דאתו מעמלא כגון טובת הנאה דכתובה
14 כגון גונב ולד בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה
15 כדאמרין בריש האשה שנקלו לה נכסים (כתובות)
16 דף עט) משום דלא תקינו ליה רבנן פירא דפירא
17 אבל פירא דפירא דאיתי מגופיה כגון ולד זרות
18 בהמה מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן כדתנן
19 לעולם הוא אוכל פירי פירות ונראה דפירי
20 לא תקינו ליה רבנן דהתם לא היו בו האי דוכא
21 דנהי דמשלם כפל לאשה נראה דבאוות כפל
22 לקח קרקע והוא אוכל פירות ונראה נמי דכ"ס
23 גונב בהמת מלוג עצמה דמשלם כפל לאשה.
24 מעמא מאי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.
25 ותימה דבריש אפי' (כתובות ד' נד)
26 משמע דלאו היינו טעמא דר"מ גבי תנן
27 רבי מאיר אומר כל הפוחת בכתובה ממאתים
28 ולא למנה ממנה הרי זה בעילתו בעילת זנות
29 ודייק בבגמרא כל הפוחת אפילו בתנאה אלקא
30 קסבר תנא בטל ואית לה וכו' דאמר לה לית
31 לך אלא מנה לא סמכה דעתה והוי בעילתו
32 בעילת זנות דא שמעתיך ליה לר"מ דבדרבנן
33 תנאו קיים משמע דמשום שיש שלה ולא סמכה
34 דעתה כשאר ליה לית לך אלא מנה הוא דהויא
35 בעילתו בעילת זנות הא אם הוה תנאו קיים ולא
36 היה לה כלל לא היה בעילתו בעילת זנות ור"ל
37 דכ"ס אי תנאו קיים וזית לה דהויא בעילתו
38 בעילת זנות אלא התם דייק דקסבר תנאו בטל
39 מילא קתני בתנאה שאין לה מאתים ואלקמה
40 שאין לה מנה כו' ש"מ דה"ק כל הפוחת אפי'
41 באותו ענין שיש לה אפי' הכי הויא בעילתו
42 בעילת זנות וא"ת מנא ליה דמיירי בתנאה דלקא
43 מודה ר"מ דתנאו קיים וה"ק כל הפוחת אפי'
44 באותו ענין שיש לה כגון בסוף ביאה דאמר התם בסוף שמעתיך דברי הכל איהו מוחלת ור"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת
45 אן יכול לפחות אלא היא פוחתת
46 לעצמה ולא שיך לישן פוחת אלא בתנאה אי נמי מדקט כל דייק

47 לגבי בעלה ודאי מחלה. וא"ת ותובין לבעל גופיה ותיבי ליה לתכליל ור"ל שהבעל לא ירצה לקנות שלא להפסיד אשתו א"כ הא מוקמי לה בסמוך בר"מ דאמר לשדות
48 עם אשתו בלא כתובה אסור וא"ת והיך יכולה למחול האמר בריש אפי' (כתובות דף נו.) דבסוף ביאה אינה יכולה למחול וכ"ת דכתבה ליה התקבלתי הא משמע בפרק
49 נערה (שם דף נא.) דלר"מ אפי' בהתקבלתי אין יכולה למחול ור"ל ה"מ בתחילתו הסניגא אגב לפי המסקנא דהתם דמפליג ר' יודיה בין כתבה ליה התקבלתי ובין לא כתבה
50 ליה התקבלתי ה"ל וא"ת ונכסה היאך תמחול הא מוקמי לה בר"מ דאמר אסור לשדות עם אשתו בלא כתובה ור"ל לאור שתמחול ויחזרו וכתבוהו וישל
51 דאפילו את"ל שאין יכולה למחול בעודה תתקיי אחתי יעשה קנניא ויגרשנה ותמחול לו ואח"כ יחזיקנה וא"ת כיון דאתנאי בר"מ דדאין דיקא דגרמי אי"כ לא תהא רשאה
52 למחול מפני שתצטרך לשלם ללקוחות כדאמר בהמוכר שטר חוב לחבירו והורו ומחלו מחול ואמרין התם (כתובות דף פג.) דלמאן דדאין דיקא דגרמי מגבי ביה דמי שקרא
53 מעליא ומיהו מצי למימר דאפי' לא תרוש ותמחול כיון דהשקא לית לה מידי לשלמו אע"ג דלכשתתאלמן תצטרך לשלם יותר מ"מ חשיב ליה אסוריה ב"י דיקא בבדי כיון
54 דסוף סוף השקא מיקא לא משלמין מידי ולמאי דרגיל ר"ת לפרש דאין תייבת לשלם אפילו לר"מ אלא מה שקבלה א"ש טפי ואין להאריך באן בדרבן זה הקשה הר"ר שמואל
55 ב"ר חיים ותובין כתובהה במעמד שלשון דאן אין יכולה למחול כמו שרגיל ר"י לדרוק מזההיא דתנאי ביהאיש מקדש (קדושין דף מו) התקדשי לי בישר חוב או שהיה לו
56 מלנה כדי אחרים והירשה עליהם רבי מאיר אומר מקודשת והכמים אומרים אינה מקודשת ומסיק דבמלוה בשטר קמפלגי באשה סמכה דעתה דרובלי עלקא אית להו דשמואל
57 דאמר המוכר שטר חוב לחבירו והורו ומחלו מחול ובמלוה על פה פליגי בדרבן הונא דאמר תנאו פלוגי במעמד שלשתן קנה דרבנן לית להו שיעול מעמד שלשתן במלוה
58 אלא בפקדון ואם היה יכול למחול מהו חושש אי אית להו דרב הונא במלוה כיון דבסביא ליה דלא סמכה דעתה ותיריך ר"י דמעמד שלשתן אין מועיל בכתובה בעודה תחת
בעלה כיון דעדיין לא ניתנה לגבות וא"ת וניכתוב שטרא בשימה דאן לא מצי מקלה כדאמר בהכותב (כתובות דף פו.) והקא ניהא דשקא הבעל לא ירצה אגב בסמוך גבי
דלא

1 היא שחבלה בבעלה קשה תדוןין לאחר והבעל יכתוב ברצון שטר בשמו כדי שיגבה
2 חבלתו ויתירין ר"י דכין שאין הכתובה בשם האשה הרי הוא כאילו משתה אשתו בלא
3 כתובה אפי"פ שאין קלה בעיניו להוציא ואי"פ דכין גבי בעלה ודאי מחלה מאי קאמר
4 לעיל אומדן כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו כו' שום אדם לא יקנה אותה כיון דודאי
5 מחלה ויכולין עדים לומר מאי אפסידתין
6 כדקאמר לעיל אם טובת הנאה לבעל יר"ל
7 דיכולה לעשות קיים במשכונות או בערבות או
8 בגדר או בשבועה שלא תמחול אבל כאן אם יש
9 לה תשלום ואם אין לה אין משועבדת לניזק
10 לעשות לו קיימים צ"ע
11 ואפי' מחלה לגבי בעל לא מפיסד קמפסיד.
12 ואי"ת והא דדאי מפיסד קמפסיד דכי לא
13 תמכור יגבה חבלתו אם התאלמן או התגרש
14 וכשתמכור ותמחול לבעלה פסיד הובל יר"ל כיון
15 שעבדשו לא היתה נוחתת לו בלום אפילו לא
16 מחלה ממה שמחלה אינו כל כך הפסד כיון שלא
17 יהיה לו בלום עכשיו ולאחר זמן נמי שמא תמות
18 וירשנה בעלה.

19 **בדנפישא** כתובהה מחבלה. ואי"ת מעיקרא
20 נמי איירי בנפישא כתובהה
21 מחבלה דקאמר תובין כתובהה בטובת הנאה
22 ותייב ליה בחבלה ויר"ל דבמקצת חבלה קאמר
23 ואם התאלמן או התגרש יגבה השאר מקום
24 אחר:
25 **בגזן** דלא נפישא כתובהה כתובהה דאורייתא.
26 ואי"ת והשתא היכי מתוקמא בר"מ והלא
27 פוחת לה ממנה או מקאיתים ובעלתו ברעלת ונתן
28 לרבי מאיר (כתובות דף נו"ג) ויר"ל (בגזן) דדיאי
29 גורמת להפסיד לעצמה:
30 **לא** מפיסד עשירים ודמשה זוי. ליג זחי דלמאי
31 דגרסי זחי צ"ל דאירי בכתובת בתולה ובי"ה
32 זחי צוריים הם מאתים זוז מדינה וליחא דבריש
33 ארבעה ודמשה (לעיל ד' לה וסע) הוכתבו
34 דקאיתים של בתולה הם מאתים זחי צורי (הובא
35 ליג זחי) ולא מפיסד בי"ה היינו בי"ה סלעים של
36 אלמנה ואף על גב דכתובהה דרבנן אין להפסיד
37 על הא דנקט כתובה דאורייתא:
38 **בשם** שלא תמכור והיא תחתיי. פרשי"י בשם
39 שאין יכולה למכור כתובהה בעודה
40 תחתיו כן לא מפיסד מכתובהה בלום בשביל שם
41 חבלה ונוק שתיק בעודה תחתיו ואין נראה לר"י
42 דהא לעיל אמר ובגל דוכת' תובין לכתובהה
43 בטובת הנאה ואפילו בשתייה תחת בעלה ונראה
44 לר"י בשם שלא תמכור בשביל שחבלה באחרים
45 בעודה תחתיו כדאמר לעיל דלגבי בעלה ודאי
46 מחלה כן לא תפסיד והיא תחתיו כלומר לא

47 תמכור כתובהה לבעלה בשביל שחבלה בו והא דנקט מכירה גבי אחרים דלגבי אחרים אין יכולה להפסיד בשמוכרת להן בטובת הנאה של כתובה אבל לגבי בעל
48 שמוכרה לבעלה בטובת הנאה יגרשנה מיד ויריחי הכל והיא תפסיד: **אמר** רבא סיפא אהאן לכתובת בגין דכרין. תימה דלא מיימי הך ברייתא בסוף נערה שנתפתחה (כתובות דף נג.) דבעי
49 רבא מוכרת כתובהה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או לא מיהו התם נמי קאמר בתר דבעי הדר פשטה דכמוכרת לאחרים דמי ושקא מתור ברייתא זו פשטה ולפי שאין כ"כ פשוטה
50 לא הביאנה שם: **בד** מוכרת כתובהה לבעלה לא הפסידה כתובה בגין דכרין. אע"ג דאינה יכולה למחול בכתובה לבעלה לרבי מאיר מ"מ יכולה היא למכור ונא"ו דאסור להשתוקק לרבי
51 מאיר בלא כתובה וכו' ק"ל מ"מ השמיענו בברייתא את הדין דאם אירע כן שמכרתה לבעלה לא הפסידה כתובה בגין דכרין אי"נ במקרה התוספת איירי:
52 **מא** טעמא בדרבא כו'. השתא משמע דשחרור דשן ועין מפקיע מידי שעבוד כמו שטר שחרור ותימה דביבמות פרק אלמנה (דף סו) ושם פליגי במכנסת שום לבעלה היא אומרת בלי אני
53 נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רב יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה רבי אמי אומר הדין עמו וקאמר תניא פנותיה דרבי אמי עבד צאן ברזל וצאין בשן ועין לראש
54 אבל לא לאשה ומה ראייה היא לר' אמי ברא אפי' רב יהודה מודה כיון דמחוסרת גובלינא אתי שחרור מפקיע מידי שעבוד כדאמר התם גבי איצט"ל דמילתא דקורסיה אמיקא ממודה
55 רב יהודה דקנייה מיתנא דכין דמחסרת גובלינא אתי הקדש מפקיע שעבוד ושקא אותו שביא תניא פנותיה דר' אמי הנה הנאה בריה דרבא שלא היה חושבה מחסרת גובלינא כיון דאין
56 יכול לטלוקה במילתא אחרית:

ה"ג דהשתא נמי לא מירי קא יהבה ליה: אי דנפישא כתובהה מכתובה דאורייתא. שכתב
2 לכתולה יותר ממאתים ולא לקנה יותר ממאה הריאיה לה מן התורה אמאי לא הפסידה:
3 נוקמא אכתובה דאורייתא. משום דרבי מאיר אסר לשדות עם אשתו אפילו שערה אחת
4 בלא כתובה וחספת תובין לבעלה בטובת הנאה ותיבתי ליה בהכחיה: כ"ה" סלעים והוא
5 מנה מאה זוז כתובת אלמנה ופחותה שכתובות
6 נקט: בשם שלא תמכור. קסיד הדי קאמר בשם
7 שאינה יכולה למכור בעודה תחתיו כן לא
8 תפסיד מכתובהה בלום בשביל שום חבלה ונוק
9 שתיק בעודה תחתיו: כתובה בגין דכרין. בפרק
10 נערה שנתפתחה (כתובות ד' נב) בגין דכרין
11 דיהו ליכי מנאי אינון יהיון ירתנו כסף כתובתיך
12 יתר על חולקיהו דעם אחרונה יהו לו שתי נשים
13 וכתובת האחת גדולה משל חבריתה ומתו
14 שתייהו בחייו וירשן או אחת בחייו וירשה אפי"ב
15 לא בטלה כתובהה אצל בניה אם יש לה בן וכו'
16 היינו וכשכאין לחלוק בגין בנכסיו אחר מותו
17 נוטלין אלו כתובת אמון ואלו כתובת אמון
18 והשאר חולקין בשנה ואין יכולין בני הקיימת
19 לומר אנו נוטלין כתובת אמנו שהיא כבעלת חוב
20 ואתם אל תפסלו שאין לאמכם כתובה שהרי
21 בעלה ירשה וקיי"ל התם דהמוכרת כתובהה
22 לאחר בטובת הנאה ומתה בחי בעלה וירשה
23 מפיסד חלוקה אפי"ב לא הפסידו בגיה כתובת
24 בגין דכרין ולא יאמרו בני חבריתה אמכם פשעה
25 בה שאילו היתה קיימת לא היתה גובה שהרי
26 לקדוחו יהו גובין אותה משום דאמרי להו זחי
27 אנטוה שיהיה צריכה למעות ולא לאפסדינהו
28 נחבונה: בשן ועין לאשה. הפילה היא את שיני
29 וסימאה את עיני: אבל לא לאיש סימא בעלה
30 את עין העבד או הפיל את שיניו לא יצא לחירות
31 לפי שאין גופו קני לו: כבית. בעלמא תרנייהו
32 הני תנאי סבירא להו בגין פירות לאו כבגין הגוף
33 דמי והא היינו טעמא דמאן דאמר לא לאיש
34 ולא לאשה דאית ליה תקנת אושא הלכך משום
35 איש לא נפקי דלא קני להם לגופיהו ממש
36 משום אשה נמי לא נפקי דאלים שעבודיה
37 למתו כבגין הגוף קודם תקנת. הוי שעבודיה
38 קיל בשאר בגין פירות דקים לן דלאו כבגין הגוף
39 דמי

דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפיסד דהשתא נמי לא
מירי קא יהבה ליה סוף סוף כל לגבי בעל ודאי מחלה
ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן אלא הא דתניא
וכן היא שחבלה לבעלה לא הפסידה כתובהה אמאי
התובניה ניהליה לכתובהה לבעלה בטובת הנאה בהא
חבלה דאי מחלה לגבי בעל ליפא פסידא הא ודאי
ר"מ היא דאמר אסור לאדם שישא את אשתו
אפילו שערה אחת בלא כתובה ומעמא מאי כדי שלא
תהא קלה בעיניו להוציאה הכא מגרש לה וגבי ליה
בחבלה מינה אי הכי השתא נמי מגרש לה וגבי ליה
בחבלה מינה בגו דנפיש כתובהה דמשום תהוא
פוחתא לא מפיסד טובא ואי דנפישא כתובהה
מכתובה דאורייתא נוקמא אכתובה דאורייתא ואידך
תובנה ניהליה בחבלה בגו דלא נפישא כתובהה
מכתובה דאורייתא והוי חבלה ארבעה זחי דמשום
ארבעה זחי לא מפיסד עשירים וחמישה אלא הא
דתניא בשם שלא תמכור והיא תחתיו כן לא תפסיד
והיא תחתיו והא זימנין משבח לה דמפסדא והכי
דמי בגו דנפישא כתובהה מכתובה דאורייתא אמר
רבא סיפא אהאן לכתובת בגין דכרין והכי קתני בשם
שהמוכרת כתובהה לאחרים לא הפסידה כתובת בגין
דכרין מאי טעמא זחי הוא דאנסוה כד מוכרת
כתובהה לבעלה לא הפסידה כתובת בגין דכרין מ"ט
זחי הוא דאנסוה לימא תקנת אושא תנאי היא דתני
הרא עבדי מלוו יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא
לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה סבריה דכולי
עלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי לאו בהא
קא מופלגי דמאן דאמר לאשה לית ליה תקנת אושא
ומ"ד לא לאיש ולא לאשה אית ליה תקנת אושא לא דכולי עלמא אית להו תקנת אושא
אלא פאן קודם תקנה פאן לאחר תקנה ואי דתניא לאחר תקנה ואית להו
תקנת אושא אלא למאן דאמר לאשה ולא לאיש מאי טעמא דדרבא דאמר רבא

הקדש
הקדש

הקדש
הקדש

62 דְּמַפְסִידָא – הרי יש אופנים שהיא מפסידה, וְהִכִּי דְּמִי, כְּגוֹן דְּנִפְיִשָׁא
63 כְּתוּבָתָהּ מִכְּתוּבָתָהּ דְּאוּרִייתָא – שהכתובה שכתב לה מרובה מעיקר
64 הכתובה שהוא חייב לכתוב לה, שאז היא יכולה למכור לבעלה
65 את התוספת, כיון שאין בזה חשש שתהא קלה בעיניו להוציאה.
66 הגמרא מפרשת את הסיפא של התוספתא באופן אחר. מתרצת
67 הגמרא: אֲמַר רַבָּא, סִיפָא זו של התוספתא, אֲתָאן – באה ללמד דין
68 אחר, בענין 'כתובת בנין דרבי' – כתובת בנין זכרים, כלומר תנאי
69 בית דין הוא שאם מתה האשה בחיי הבעל וממילא לא קיבלה את
70 כתובתה, ויש לו שתי נשים, כשמת האב יורשים בניו הזכרים
71 מאשה זו את דמי כתובתה, יתר על חלקם המגיע להם בשאר
72 הירושה, וְהִכִּי קָתְנִי – כך כוונת התוספתא, כְּשֶׁם שְׁהַמְּוִכֶּרֶת
73 כְּתוּבָתָהּ לְאַחֵרִים וּמַתָּה בְּחַיֵּי בַעְלָהּ וְלֹא גְבֵאָה הַלּוּקָה, לֹא הִפְסִידָה
74 'כתובת בנין דרבי', אלא אחרי מיתת הבעל יגבו בניה את דמי
75 כתובתה מירושת הבעל, ואין אומרים שהיא פשעה בכך שמכרה
76 אותה, וכיון שהיא עצמה לא היתה גובה אותה אף בניה לא יגבוה,
77 וְזִמְנָא מְעָמָא שְׂאִינִם מִפְסִידִים זֹאת, מִשּׁוּם שְׁהִם יְכוּלִים לומר 'זווי'
78 הוּא דְּאֲנְסוּהָ' – הצורך בממון הכריחה למכור את הכתובה, ולא
79 התכוונה להפסידה לגמרי, כִּף הַמְּוִכֶּרֶת את כְּתוּבָתָהּ לְבַעְלָהּ עֲצֻמו
80 לֹא הִפְסִידָה כְּתוּבָתָהּ כְּגוֹן דְּרָבִי, מֵאִי מְעָמָא, מִשּׁוּם שֶׁאֵף כֵּאֵן זְוִי
81 הוּא דְּאֲנְסוּהָ.
82 הגמרא מבררת האם 'תקנת האש' תלויה במחלוקת תנאים.
83 שואלת הגמרא: לִימָא – האם אפשר לומר ש'תקנת אוששא',
84 שהאשה שמכרה נכסי מלוג ומתה לפני הבעל, הבעל מוציא מיד
85 הלוקחות, תְּנָא הִיא – נחלקו בה תנאים. מבארת הגמרא היכן
86 נחלקו בזה: דְּתַנֵּי תְּרָא – שבברייתא אחת שנינו, שְׁעָבְדִי מְלוּג –
87 עבדים כנעניים שהכניסה האשה לבעלה כנכסי מלוג, שגופם קנוי
88 לאשה אבל הבעל משתמש בהם, יוֹצֵאֵן לְחִירוֹת כְּהַפְלַת הַשֵּׁן
89 וְסִימּוּי הָעֵינִן, רַק לְאִשָּׁה – אם האשה עשתה זאת, כיון שגוף העבד
90 קנוי לה, וכדין כל אדון המסחר לעבדו אחד מעשרים וארבעה
91 ראשי איברים, אֲבָל לֹא לְאִשָּׁי – לא הבעל עשה זאת אינם יוצאים
92 לחירות, מִשּׁוּם שֶׁגוֹף הָעֶבֶד אִינוּ קְנוּי לוֹ, וְהָרִי הוּא כְּאֵדָם זַר
93 החובל בעבד כנעני שאינו יוצא בזה לחירות, וְתַנֵּי אִידָךְ –
94 ובברייתא אחרת שנינו, שאין עבדי המלוג יוצאים לחירות בהפלת
95 השן וסימיו העין, לֹא לְאִשָּׁי וְלֹא לְאִשָּׁה, ומבארת הגמרא את הטעם
96 בברייתות: כְּרִיזָה – סברו בני הישיבה לומר, דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא – לדעת
97 שתי הברייתות, כְּנֵן פִּירוֹת לֹא לְאִשָּׁה וְגוֹה דְּמִי, והבעל המשתמש
98 בעבד אינו נחשב כבעל קנין הגוף, ואינו מגרע מבעלות האשה
99 בעבדים, וְזִמְנָא לֹא – האם לא נאמר דְּכָאָא קָא מִפְּלִגְי – שנחלקו
100 הברייתות בתקנת אוששא, דְּמָאן דְּאֲמַר – התנא בברייתא הראשונה
101 הסובר שיש לְאִשָּׁה דִּין 'שן ועין', לִית לִיהּ תְּקִנַּת אוּשְׁשָׁא, אלא יש
102 לאשה כח למכור את הנכסים לגמרי, והרי היא כ'אדון' של העבד
103 לגמרי, וְזִמְנָא דְּאֲמַר – התנא בברייתא השניה הסובר שאין דִּין 'שן'
104 ועין לֹא לְאִשָּׁי וְלֹא לְאִשָּׁה, אִית לִיהּ תְּקִנַּת אוּשְׁשָׁא, והיינו שחוקקו
105 חכמים את כח הבעל שלא תוכל האשה למכור את הנכסים
106 לגמרי, ובאילו יש לו בהם קנין הגוף, והרי זה כאילו אין העבדים
107 שייכים לגמרי לא לבעל ולא לאשה, ולכן אין חבלתם בהם
108 מוציאה אותם לחירות.
109 דוחה הגמרא: לֹא, אִין זו סברת הברייתות, אלא דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא אִית
110 לְהוּ תְּקִנַּת אוּשְׁשָׁא, ולדברי הכל קנין פירות אינו כקנין הגוף, אֲמַל
111 החילוק בין הברייתות הוא, שְׂכָאן – בברייתא הראשונה מדובר
112 קִדְּם תְּקִנָּה זו, שאז זכות הבעל היתה ככל קנין פירות שאינו כקנין
113 הגוף, ודין האשה כ'אדון' גמור של העבדים ויוצאים מחמתה ב'שן'
114 ועין, וְכָאָן – בברייתא השניה מדובר לְאַחַר תְּקִנָּה זו, שחוקקו
115 חכמים את כוחו שהיה כקנין הגוף, וקנין זה מפחית את בעלות
116 האשה בעבדים, ואינם יוצאים מחמתה ב'שן ועין'.
117 הגמרא מביאה ביאור נוסף בסברת הברייתות: וְאִי קְעִית אִימָא,
118 אִידִי וְאִידִי – שתי הברייתות עוסקות לְאַחַר תְּקִנָּה, וְאִית לְהוּ לְשֵׁי
119 הברייתות את תְּקִנַּת אוּשְׁשָׁא, אֲלֵא אִם כֵּן קְשָׁה לְמָאן דְּאֲמַר שִׁישׁ דִּין
120 'שן ועין' לְאִשָּׁה וְלֹא לְאִשָּׁי, מֵאִי מְעָמָא שְׂוִיצָאִים מִחֲמַתָּה אֲשָׁה,
121 והרי קנינו של הבעל נחשב כקנין הגוף ומפחית את בעלות האשה,
122 הטעם הוא כְּרָבָא, דְּאֲמַר רַבָּא,

1 דְּהָרִי אֵף אִי בְּסוּף מְחַלָּה עַל הַכְּתוּבָה לְגַבֵּי הַבְּעַל, לֹא קָא מְפִסִיד
2 הַנְּחַבֵּל מִכָּךְ יוֹתֵר, דְּהָרִי הִשְׁתָּא נְמִי – גם עתה, אם לא יגבה לפחות
3 את טובת ההנאה, לֹא מִיֵּדִי קָא יִחְבְּה לִיה – אינה נותנת לו כלום,
4 שהרי אין לה ממון אחר. מתרצת הגמרא: סוּף סוּף, כֵּל אֲשֶׁה לְגַבֵּי
5 חוּב שִׁישׁ לֵה עַל הַבְּעַל, וְדָאִי מְחַלָּה כְּדִי שִׁירוּוִיחַ בַּעְלָהּ, וְנִמְצָא
6 שֶׁאִין תּוֹעֵלֶת בְּמִכִּירַת הַכְּתוּבָה, וְאֲמַרְוּהִי כִּי דִינָא כְּרָדִי לֹא מְפִרְחִין
7 – ואין אנו מטריחים את בית דין בחינם לחייבה למכור את
8 כתובתה.
9 מקשה הגמרא: אֲלֵא לדברייך שהטעם שאינה חייבת למכור את
10 כתובתה הוא משום שבודאי תמחל לבעלה, אִם כֵּן קְשָׁה הָא
11 דְּתַנֵּי תּוֹסַפְתָּא (פ"ט ה"ח), וְכֵן הִיא שְׁחַבְלָה בְּבַעְלָהּ, לֹא הִפְסִידָה
12 כְּתוּבָתָהּ, כלומר, אינה צריכה לשלם לבעלה בכך שתפחית לו את
13 חיוב כתובתה, וְאִמָּאִי אינה מפסידה, תּוֹבְנָה נִיחְלִיהּ לְכְּתוּבָתָהּ –
14 תמכור את כתובתה לבעלה כְּשׁוּי טוֹבַת הַהֲנָאָה, כֵּהָא מְחַלָּה –
15 בתשלום חבלה זו, ובאופן זה אין חשש שתמחל לו, דְּהָרִי אִי מְחַלָּה
16 לְגַבֵּי בַעַל לִימָא מְפִסִידָא – אין הבעל מפסיד מכך, שהרי חיוב
17 הכתובה הוא עליו, והוא מרוויח במחילתה. מתרצת הגמרא: הָא
18 – תוספתא זו וְדָאִי רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאֲמַר שְׂאִכּוּר לְאֲדָם שִׁישָׁהָ אֵת
19 אֲשָׁתָּה אֲפִילוּ שְׁעָה אֲחַת בְּלֹא כְּתוּבָה, וְעָמָא מֵאִי, כְּרִי שְׁלֵא תִהָא
20 האשה קְלָה כְּעֵינֵי לְהוֹצִיאָהּ, ועל ידי חיוב תשלום הכתובה קשה
21 בעיניו לגרשה, וְהָכָא – גם כאן יש לחשש שְׂמַגְרֵשׁ לָהּ, וְלֹא יִקְשָׁה
22 הדבר בעיניו, שהרי נְבִי לִיהּ כְּחַבְלָהּ יִקְשָׁה – היא גובה את ממון
23 הכתובה לעצמא תמורת חבלתה, כלומר, 'פטר מלשלמו לה מחמת
24 שכבר גבאו תמורת מה שחבלה בו, ולכן אינה יכולה למכור לו
25 את הזכות ליטול את כתובתה.
26 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם יש לחשש שיהיה קל בעיניו לגרשה
27 מחמת שהוא נפטר מתשלום כתובתה תמורת חבלתו, אִם כֵּן הִשְׁתָּא
28 נְמִי – גם עתה שאינה מוכרת לו זכות זו, תהיה קלה בעיניו לגרשה,
29 שהרי מְגַרֵשׁ לָהּ, וְאֵף שִׁיצְטָרֵךְ לְשַׁלֵּם לָהּ את כתובתה, מְכַל מִינֵי
30 אִין לוֹ הַפְסֵד, שְׁהָרִי אַחֲרֵי אַחֲרֵי שִׁפְרַע לֵה נְבִי לִיהּ כְּחַבְלָהּ מִינָּה – יגבה
31 ממנה את חבלתו מהמעוֹת שנתן לה, וְנִמְצָא שְׁבַכְךָ שְׁהָרִי מוֹכֶרֶת
32 לוֹ עֵתָה את הכתובה אינה מקילה עליו יותר לגרשה, ומדוע אמרה
33 התוספתא שאינה מפסידה את כתובתה. מתרצת הגמרא: מְדוּבַר
34 בתוספתא כְּגוֹן דְּנִפְיִשׁ כְּתוּבָתָהּ – שדמי כתובתה מרובים מדמי
35 החבלה, דְּמִשּׁוּם הִיא מְוִרָא – משום הסכום המועט שיגבה
36 בחבלתו, לֹא יִקַּל בְּעֵינָיו לגרשה, שהרי הוא מְפִסִיד טוֹבָא – ממון
37 רב, והיינו כל דמי הכתובה שמעבר לדמי החבלה.
38 מקשה הגמרא: וְאִי מְדוּבַר דְּנִפְיִשׁ כְּתוּבָתָהּ מְכַתוּבָה דְּאוּרִייתָא –
39 ששווי כתובתה גדול מעיקר המנה והמאתיים שהוא חייב לכתוב
40 לה, כלומר שהתחייב לה ממון נוסף על עיקר חיובו, אִם כֵּן תַּחֲזוּר
41 הקושיא שתמכור את כתובתה לבעל נכש בשלום לחבלתו, שהרי
42 נוֹקְמָא אֲתוּבָה דְּאוּרִייתָא – נעמיד את חיוב הבעל לאשה על
43 המנה או מאתיים, ולא יקל בעיניו להוציאה, וְאִידָךְ – ואת
44 התוספת שכתב לה תּוֹבְנָה נִיחְלִיהּ כְּחַבְלָהּ – תמכור לבעלה בדמי
45 חבלתו, ואילו מהדברייתא משמע שאינה מפסידה כלום. מתרצת
46 הגמרא: מְדוּבַר בתוספתא כְּגוֹן דְּלֵא נִפְיִשָׁא כְּתוּבָתָהּ מִכְּתוּבָה
47 דְּאוּרִייתָא, ואם תמכרנה לבעלה נמצא שהוא שוהה עמה ללא
48 כתובה, ולכן אמרה התוספתא שאינה מפסידה, ואִין להקשות
49 שתהיה קלה בעיניו להוציאה מחמת שאחרי שישלם לה את
50 כתובתה יחזור ויגבה את חבלתו, וכקושיא שהובאה לעיל, מִשּׁוּם
51 שְׂמְדוּבַר כְּגוֹן דְּהָרִי תְּחַלִּיהּ – משווי חבלתו הוא רק אֲרָבְעָה זְוִי,
52 דְּמִשּׁוּם אֲרָבְעָה זְוִי שִׁיגְבָה מִנְהוּ לֹא יִגרְשָׁהּ, שהרי בכך הוא
53 מְפִסִיד את דמי כל כתובתה, שִׁמְם עֲשִׂירִים וְחֲמִשָּׁה סְלָעִים, שזוהו
54 שיעור כתובת אלמנה, וְכַל שֶׁכֵּן שְׁלֵא יִפְסִיד מֵאֲתִיִּים זְוִי שְׁחִיב
55 בכתובת בתולה, מחמת ארבעת הזווים של חבלתו.
56 הגמרא מקשה על מה שהתבאר שהאשה יכולה למכור את
57 תוספת הכתובה. מקשה הגמרא: אֲלֵא לִפִּי זו, קְשָׁה הָא דְּתַנֵּי
58 בְּהַמְשַׁךְ הַתּוֹסַפְתָּא (שם), כְּשֶׁם שְׁלֵא תְּמַכּוּר אֲשָׁה את כתובתה
59 לְאַחֵרִים וְהִיא תְּחַתֵּי – נשואה לו, כֵּף לֹא תְּפִסִיד את כתובתה וְהִיא
60 תְּחַתֵּי, והבינה הגמרא שכונת הברייתא שאינה מפסידה
61 מכתובתה אילו אם חבלה בו, וְקְשָׁה, דְּהָא זִמְנָן מְשַׁכְּחַ לָהּ

57 שְׁנֵיהֶם יִשְׁנֶן בְּדִין יוֹם אוּ יוֹמִים, זה – המוכר, מִפְּנֵי שְׁהוּא תַּחְתּוּי
 58 ויש לו בו קנין פירות, וְזֶה – הלוקח, מִפְּנֵי שְׁהוּא בְּכַסְפוֹ, שהרי גופו
 59 קניו לו. מבארת הגמרא, מִכְּסָפָא לִיה – רבי יוסי הסתפק בדין קנין
 60 פירות, אִי בְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי, אִי לֹא בְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי, ומחמת ספק זה
 61 פטר את שניהם, שהרי זהו סָפֵק נִפְשׁוֹת – האם ההורגו חייב מיתה,
 62 ובספק כזה פוסקים לְהַקְלֵה ד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּדִין
 63 יוֹם אוּ יוֹמִים, זה – הלוקח, לְפִי שְׂאֵינֵי תַּחְתּוּי, וְזֶה – המוכר, לְפִי
 64 שְׂאֵינֵי בְּכַסְפוֹ.

65 הגמרא מבררת את טעמו של רבי אליעזר: אָמַר רַבָּא, מָאֵי טַעְמָא
 66 דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר שְׁנֵיהֶם אֵינֵם בְּדִין יוֹם אוּ יוֹמִים, והרי ממה
 67 נפשך, אם קנין פירות קנין הגוף יפטר המוכר, ואם אינו קנין
 68 הגוף יפטר הלוקח, ואם היה מסופק היה לו לפטור את שניהם.
 69 אלא יש לבאר שרבי אליעזר סובר שקנין פירות אינו קנין הגוף,
 70 ולכן המוכר אינו בכלל דין זה, וחייב, ומכל מקום גם הלוקח חייב,
 71 משום דְּאָמַר קְרָא 'כִּי בְּכַסְפוֹ הוּא', והיינו שיהא העבד בְּכַסְפוֹ הַמְּיוּחָד
 72 רק לו, שאין אחר יכול להשתמש בו, וכיון שבימים אלו המוכר
 73 משתמש בו, אין העבד נחשב כמיוחד ללוקח.

74 הגמרא מבארת כדעת איזה תנא נאמר דין מסוים במכירת נכסי
 75 מלוג. מבררת הגמרא: בְּמָאן אֱוָלָא הָא – בשיטת מי נאמר הדין
 76 דְּאָמַר אָמַר, אִישׁ וְאִשָּׁה שְׁמִיכְרִי בְּנִכְסֵי מְלוּג, אפילו אם מכרו
 77 שניהם יחד לֹא עָשׂוּ וְלֹא פְלוּם – לא חל המקח כלל, כיון שלבעל
 78 יש רק קנין פירות ולאשה רק קנין הגוף, וכשמת אחד מהם, השני
 79 מוציא את הנכסים מיד הלוקחות. בְּמָאן קְרָא, שיהא זה 'עבדו המיוחד
 80 דבריו להלך, שמצריך לגבי שחרור עבד שיהא זה 'עבדו המיוחד
 81 לו'.

82 הגמרא מביאה ברייתא בענין שחרור עבד, ומבארת כדעת מי היא
 83 שנויה. מבררת הגמרא: מָאן תַּנָּא לְהָא דְּהֵנִי רַבְּנָן בְּבֵרִיתָא, מִי
 84 שְׁחִיצֵי עֲבָד כְּנַעֲנֵי וְחִיצֵי בְּן חוֹרִין, והיינו שנתן העבד לאדון את דמי
 85 עצמו ובכך קנה את עצמו מהאדון, ואינו יכול להשתעבד בו, אך
 86 עדיין לא נתן לו האדון גט שחרור וגופו קניו לאדון, וְכֵן עֲבָד שֶׁל
 87 שְׁנֵי שׁוֹתֵפִי, שלאחד מהם יש בו קנין הגוף ולחבירו יש בו קנין
 88 פירות, עבדים אלו אֵינָן יוֹצֵאִין לְחֵירוֹת בְּנִטְיַלַת רַאשֵׁי אַבְרָהִים שְׂאֵינָן
 89 חוֹרִין לאחר שנטלום. מבארת הגמרא: אָמַר לִיה רַב מְרִדְכִי לְרַב
 90 אִשִּׁי, הָכִי אָמְרִי מִשְׁמִיהַ דְּרַבָּא, בְּרִיתָא זוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, שכן מי
 91 לא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂדִין יוֹם אוּ יוֹמִים, נדהג רק בעבד שהוא
 92 בְּכַסְפוֹ הַמְּיוּחָד לוֹ, כמבואר בברייתא לעיל, וְהָכֵא נְמִי לַעֲנִין נִטְיַלַת
 93 ראשי אברהים נאמר (שמות כא כו) 'כִּי יִבֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ,
 94 וצריך שיהא זה 'עבדו' הַמְּיוּחָד לוֹ, והרי עבדים אלו אינם מיוחדים
 95 לאדון אחד, שהרי במי שחציו עבד וחציו בן חורין יש לאדון בו רק
 96 קנין הגוף, ועבד של שני שותפים יש לאחד גוף ולחבירו פירות,
 97 ולכן אינו יוצא לחירות בנטילת ראשי אברהים:

משנה

98 המשנה מבארת דיני המבייש את חבירו, ואופני החיוב בתשלומי
 99 בושת:
 100 תְּהוֹלֵק עֲבִיז לְחִבְרֵיז באזונו, ומתוך כך נתיביש, נִזְתֵן לוֹ פְּלַע בדמי
 101 הברשת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, נִזְתֵן לוֹ מְנָה,
 102 כלומר מאה זוז, שהם עשרים וחמשה סלעים. ואם פְּטוּר עַל לְחֵיז,
 103 שהיא בושת גדולה יותר, נִזְתֵן לוֹ מֵאַתְּמִים זוז. ואם הכהו לְאַחַר יָדוֹ
 104 דהיינו בגב ידו, שהיא בושת יותר גדולה מזו, נִזְתֵן לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת
 105 זוז. וכן אם צָרַם – משך בְּאֵזְנוֹ, או תִּלַּשׁ בְּשִׁעְרוֹ, או רָקַם – ירק
 106 בחבירו וְהִגִּיעַ [–גנע] בּוֹ רִוְקוֹ, או הִעֲבִיר – הפשיט סִּלְתּוֹ [–בגדו]
 107 מִמֶּנּוּ, או פָּרַע [–גילה] רֹאשׁ הָאִשָּׁה בְּשׁוּק, שכל אחד ממעשים אלו
 108 מבייש את המתבייש בבושת גדולה ביותר, נִזְתֵן לוֹ לַמַּתְבִּישׁ אַרְבַּע
 109 מֵאוֹת זוז.

1 לגבי שעבוד נכסי הלוה למלוה, שיש אופנים ששעבוד זה פוקע,
 2 ואילו הם, הַקְּדָשׁ – אם שיעבד הלוה למלוה את שורו כ'אפותיק',
 3 שיהיה מיוחד לפרעון חובו, ואחר כך הקדישו הלוה למזבח, וְחִמְץ
 4 – נכרי שהלוה ממון לישראל, ושיעבד לו הלוה חמץ לפרעון
 5 החוב, והגיע הפסח ונאסר החמץ בהנאה, וְשִׁקְרוּר – ששעבד הלוה
 6 למלוה את עבדו הכנעני, ושחררו הלוה וחלה עליו קדושת
 7 ישראל, שלשה דברים אלו מִפְּקִיעִין את הדבר המשועבד עבדי
 8 הַשִּׁיעֻבָד, ויגבה המלוה את חובו ממקום אחר. ואף כאן לגבי עבדי
 9 מלוג, אמנם העבד משועבד לבעל לאכילת פירות, אך סימוי העין
 10 או הפלת השן על ידי האשה נחשב כאילו שחררה אותו, ושחרור
 11 זה מפקיע את שעבודו לבעל.

12 הגמרא מבררת האם דינו של רבא תלוי במחלוקת הברייתות.
 13 שואלת הגמרא: לִמָּא – האם נוכל לומר דְּדִינוֹ של רַבָּא, תַּנָּא הִיא
 14 – שני במחלוקת התנאים, שהרי רק הברייתא הראשונה (פט):
 15 סוברת שהעבד יוצא בשן חובו מחמת האשה, והיינו כיון
 16 ש'השחרור' מפקיע את שעבוד הבעל, אך הברייתא השניה סוברת
 17 שאינו יוצא לחירות מחמת האשה, ולכאורה היא חולקת על רבא
 18 וסוברת ששחרור אינו מפקיע שעבוד. דוחה הגמרא: לֹא, דְּכּוּלִּי
 19 עֲלָמָא אֵית לְהוּ דְּרַבָּא, וְהָכֵא – לגבי עבדי מלוג, סוברת הברייתא
 20 השניה שלא חל השחרור, משום דְּאִלְמּוּה רַבְּנָן לְשִׁיעֻבָדָא דְּבַעַל –
 21 חיזוק חכמים את שיעבוד הבעל בנכסי המלוג כאילו יש לו בהם
 22 שעבוד הגוף, ולכן אין העבדים יוצאים בשן חובו מחמת האשה.
 23 הגמרא מבארת את מחלוקת הברייתות באופן נוסף. מתרצת
 24 הגמרא: וְאִיבְעִית אִמָּא, דְּכּוּלִּי עֲלָמָא לִית לְהוּ לְהֵי תַּנָּא – ששתי
 25 הברייתות סוברות שאין את תַּנָּא אִשָּׁא, והאשה יכולה למכור
 26 מכירה גמורה בנכסי מלוג, ויש לבעל בנכסיה קנין פירות בלבד,
 27 וְהָכֵא, בְּקִנְיֵן פִּירוֹת בְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי קְמִיפְלֵי – נחלקו בכל קנין
 28 פירות שבעולם, האם הוא קנין הגוף, הברייתא הראשונה סוברת
 29 שאינו קנין הגוף, וממילא העבד נחשב כקנין האשה בלבד, ויוצא
 30 מחמתה בשן ועין. והברייתא השניה סוברת שקנין הפירות קנין
 31 הגוף, וכיון שאין לאשה לבדה קנין גמור בעבד, אין העבד יוצא
 32 מחמתה בשן ועין.

33 אדם ההורג עבד כנעני חייב מיתה כהורג בן ישראל, אמנם לגבי
 34 אדון שהכה את עבדו הכנעני אמרה התורה (שמות כא כ) דין
 35 מיוחד, שאם לא מת מיד אלא לאחר 'מעט לעת', עשרים וארבע
 36 שעות, פטור האדון ממיתה.

37 הגמרא מביאה ברייתא נוספת שבה נחלקו תנאים בדין 'קנין
 38 פירות'. אומרת הגמרא לפי הביאור האחרון במחלוקת הברייתות:
 39 וְתַנָּאִים אלו שבברייתות, בְּפִלּוֹתָא דְּהֵינִי תַּנָּא – נחלקו במחלוקת
 40 תנאים זו, דְּהֵינִי בְּבֵרִיתָא, הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי לְאַחַר, וְפָסַק עִמּוֹ
 41 – המוכר עם הלוקח, שהוא מוכרו לו עַל מְנַת שְׁשִׁשְׁמִשְׁנֵי הָעֶבֶד
 42 במשך שְׁלִשִׁים יום מיום המכירה, נחלקו התנאים מי נחשב 'רבו'
 43 לענין דין יום או יומיים, ונאמרו בזה ארבע שיטות: א. רַבִּי מְאִיר
 44 אָמַר, רק הַרְאֵשׁוֹן – המוכר נחשב 'רבו' וְשְׁנֵי בְּדִין יוֹם אוּ יוֹמִים,
 45 מִפְּנֵי שְׁהוּא – העבד תַּחְתּוּי, שמשועבד לו באותם ימים, ונאמר
 46 בפרשה זו הפוטרת את האדון ממיתה 'זמת תחת ידו' (שמות כ).

47 מבארת הגמרא את טעמו, קָבַר שְׁקִנְיֵן הַפִּירוֹת שיש למוכר
 48 בעבד, בְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי, ונמצא שיש לו בימים אלו גם קנין פירות
 49 וגם קנין הגוף, אבל הלוקח אינו נחשב כ'רבו' בימים אלו, שהרי
 50 קנין הפירות שהוא קנין הגוף אינו בידו אלא ביד המוכר, ודינו
 51 ככל הורג עבד כנעני שחייב מיתה. ב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, רק הַשְּׁנִי
 52 – הלוקח, יִשְׁנֵי בְּדִין יוֹם אוּ יוֹמִים, מִפְּנֵי שְׁהוּא – העבד נקרא
 53 'בְּכַסְפוֹ', וכתבה התורה בדין זה (שם כא כא) 'לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא',
 54 ומבארת הגמרא, קָבַר שְׁקִנְיֵן הַפִּירוֹת שיש למוכר לֹא בְּקִנְיֵן הַגּוֹף
 55 דְּמִי, אלא גופו קניו לשני לגמרי ונחשב 'כספו', ואין העבד נחשב
 56 'כספו' של המוכר, שיש לו רק את קנין הפירות. ג. רַבִּי יוֹסִי אָמַר,

1 הקדוש. עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וזוה לזה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח הפקיע
2 שיעבודיה דמלכה ומותר למזבח ואין בו משום גזל ששבח הקדש מפקיעו הואיל ולא היה
3 קנהי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא אלימי
4 לאפקועי שיעבוד מלכה דתנן מוסיף מלכה עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת

5 לשלם לאשה את כתובתה כו' במסכת ערכין
6 (דף כג) ותרכיבי המת בקדושת הגוף דמי
7 ומפקיעו ונאסרו בהנאה: הפיז. נכרי שהלוח את
8 ישראל על חמצו ולא הרהינו אצלו דמוחסר
9 גובינא עומד קדושת החמץ בביתו של ישראל
10 ואין לנכרי עליו אלא שיעבוד בשבא עת בעירו
11 מפקיע איסור החמץ את שיעבוד הנכרי והיבי
12 ישראל לבערו והא דתנן בפסחים (דף ל) נכרי
13 שהלוח לישראל על חמצו מותר בהנאה לאסור
14 הפסח מוכי לה רבא הנהם בשהרהינו אצלו
15 שנתנו במשפון ביד נכרי דלא מחוסר גובינא
16 ולא שיעבוד אלא קניה ממש: שחרור. עשה
17 עבדו אפותיקי ושהירו הלוח משחרר וגובה זה
18 חובו ממקום אחר: לית ליה תפקתא דאשאי.
19 ושיעבודיה דבעל כשאין קנין פירות דעלמא
20 הוא ובקנין פירות דעלמא פליגי: המוכר עבדו.
21 עבד כנעני לאסור: ופסק. המוכר עם הלוקח ע"מ
22 שישמשנו עוד שלשים יום: ראשון ישנו בדין יום
23 או יומים. אם הכהו בתוך שלשים יום הללו ולא
24 מת תחת ידו אלא עמד יום או יומים הי איתו
25 נהרג דכתביב (שמות כא) אף אם יום או יומים וגו'
26 אבל שני אם הכהו בתוך שלשים יום הללו
27 שהיה בבית ראשון אינו בדין יום או יומים והנהג
28 עליו אפי' מת מחולי זה לטוף שלש שנים בקנין
29 פירות שהוא קנין לראשון בקנין הגוף דמי ולא
30 דשני הוא: איש ואשה. אפי' מכרו שניהם באחד.
31 לא עשו ולא כלום. שאינו לא לזה ולא לזה ואם
32 מת אחד מהם זה הנשאר מוציא מידי הלוקחות
33 ולא דמו לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק
34 בבולו לישול חצי וכן לזה אבל הקא פולן קניין
35 לה לטוף ובולן קניין לו לפירות וליבא מיוחד
36 לא לזה ולא לזה: ראשי אברים. כ"ד שה העבד
37 יוצא קהן לחירות בפ"ק קדושים (דף כה).
38 מתני' התוקע לתבירו. הקהו על אגזו לשון
39 מודי ל"א תוקע ממש: נותן לו פלע. משום
40 בושתי: ספרי. על הלחי כמו הסוטר לועו של
41 ישראל כשהדרין (דף נח): צ"ל. משך ובבבורות
42 (דף לד.) שמעתי לשון פוגם:
זה

1 הקדוש חמץ ושהירו מפקיעין מידי שיעבוד. אם עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח
2 ולא דוקא הקדש דהיה כל איסורין שנתן ראויים לפקוע כגון איצטלא דמילתא
3 דפרסיה אמיתנא דיבמות (ו' סו: ושם) וכגון קונמות דפרק א"פ (כתובות ד' נט: ושם) דיבין
4 שיש לאסור כח לחול שעה אחת דרבא לטעמיה דאמר בפרק כל שעה (פסחים ד' לא.) ב"ח
5 מכאן ולהבא הוא גובה ושיפור מקדיש והלוחו
6 ותו לא פקע בטריפת ב"ח אבל קדושת דמים כי
7 היכי דפקעה על ידי פדיון פקע נמי בטריפת ב"ח
8 כדאשכחן בשדה ומקנהו כשהקדישה לזבח
9 חזרתו לבעלים בויבל שאין כח להקדש בקדושת
10 דמים יותר מן המקדיש וכי פקע כח מקדיש פקע
11 כח הקדש והיינו טעמא דחמץ והיינו טעמא
12 דשחרור וריבא מביא ראיה מירושלמי דקאמר
13 לא מצינו עבד משחרר וחזרו ומשתעבד
14 ובשעת איסור חמץ ושהירו הנה החמץ והעבד
15 ברשות בעלים ותו לא פקע ובבלל הקדש הוי
16 קונמות ודבר המקצה למת וכן עשה ביתו
17 אפותיקי והשתתחו לו בכלל הקדש הוא והא
18 דלא חשיב רבא מכר שמפקיע מידי שיעבוד
19 בעשה שורו אפותיקי ומכרו כדאמר לעיל בפ"ק
20 (דף יא) משום דלא הוי כטעמא דאחרני דמן
21 הדין לא מפקע אלא תפקתא דרבן הוא משום
22 פסיקא דלקוחות דלית ליה קלא דהא עשה
23 עבדו אפותיקי דאית ליה קלא אם מכרו ב"ח
24 וגובה ממנו אי נמי לא חשיב רבא אלא הוי תלת
25 דשנייהם במתני' או כב"היתא דהקדש איתמר
26 אב"היתא דקונמות באף על פי ושהירו
27 אמתניתין דהשלוח דשורת הדין אין העבד חייב
28 כלום לרבו והחמץ אמתני' דכל קלא דהא עשה
29 שהלוח את ישראל על חמצו אחר הפסח ונכרי
30 בהנאה דמהאי טעמא מוקמינן לה בשהרהינו
31 אצלו הלכך לא חש למנות לא איסור מת ולא
32 איסור ע"ז ולא איסור קונמות ומכר: אלמותר
33 רבן לשיעבודיה דבעל. הקא הוי פלוגתא בהכי
34 ובפרק א"פ (כתובות דף נט: ושם) אמר דאין
35 קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דבעל דאלמותר
36 וכן גריש המודי (שם דף ע.) אלמותר רבן
37 לשיעבודיה דאשה ואין יכול להודיעה דפרקי
38 ובין דמשועבד לה היכי מצי מדייר לה והתנן
39 קונם שאני עושה לפיך רב ובביבמות פרק אלמותר
40 (דף סו) גבי איצטלא דמילתא לא אלמותר רבן
41 לשיעבודיה דאשה אלא אמרין דנאסר כי
42 פרסיה אמיתנא וצ"ל דיש מקומות שצריך לאלם
43 כח הבעל וכן האשה יותר ממקום אחר: רבי
44 מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים קסבר
45 קנין פירות בקנין הגוף דמי. ואע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה אבל בדין יום או יומים שיהא סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות בקנין הגוף דמי והר"ר יצחק בר' ברוך מפרש דלרמי נמי יוצא בשן ועין לאיש ולעיל גרסי' ואיבעית אימא דכ"ע לית ליה
46 תפקתא דאשאי ובפלוגתא דהני תנאי כו' וההיא דקנין לאשה ולא לאיש ולא לאשה ברא' דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים דריש בספא המיוחד לו
47 והני עבד המיוחד לו ועבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלוח יש פירות ולזה יש חזקתו וקנין זה קנין בעלים ואפילו שניהם יחד אינם יכולין למוכרו וכמו בן אין יכולין לשתרו ושמוס ה"ק דלית
48 לזה תפקה דאשאי דאפי' מכרו שניהם יחד אין מכירה בכל ואם מכרה האשה ונתגשרה אע"פ שהכל לאשה אין ללוקח כלום בה שחרי כשמכרה הוי כאדם המוכר רבך ראין שלו הלכך לא
49 שייך אליבא דר"א בכל תקנא דאשאי דלר"א לא צריכא לתקנא דאשאי דלא שייך תקנת אשאי אלא היכא שאם מכרה ונתגשרה הוה ללוקח ואם מתה הבעל מוציא דשויגוה קודם ללוקחים
50 כדאיתא גיבש נוחלין (ב"ב דף קלט: ושם):
51

1 הקדוש חמץ ושהירו מפקיעין מידי שיעבוד. אם עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח
2 ולא דוקא הקדש דהיה כל איסורין שנתן ראויים לפקוע כגון איצטלא דמילתא
3 דפרסיה אמיתנא דיבמות (ו' סו: ושם) וכגון קונמות דפרק א"פ (כתובות ד' נט: ושם) דיבין
4 שיש לאסור כח לחול שעה אחת דרבא לטעמיה דאמר בפרק כל שעה (פסחים ד' לא.) ב"ח
5 מכאן ולהבא הוא גובה ושיפור מקדיש והלוחו
6 ותו לא פקע בטריפת ב"ח אבל קדושת דמים כי
7 היכי דפקעה על ידי פדיון פקע נמי בטריפת ב"ח
8 כדאשכחן בשדה ומקנהו כשהקדישה לזבח
9 חזרתו לבעלים בויבל שאין כח להקדש בקדושת
10 דמים יותר מן המקדיש וכי פקע כח מקדיש פקע
11 כח הקדש והיינו טעמא דחמץ והיינו טעמא
12 דשחרור וריבא מביא ראיה מירושלמי דקאמר
13 לא מצינו עבד משחרר וחזרו ומשתעבד
14 ובשעת איסור חמץ ושהירו הנה החמץ והעבד
15 ברשות בעלים ותו לא פקע ובבלל הקדש הוי
16 קונמות ודבר המקצה למת וכן עשה ביתו
17 אפותיקי והשתתחו לו בכלל הקדש הוא והא
18 דלא חשיב רבא מכר שמפקיע מידי שיעבוד
19 בעשה שורו אפותיקי ומכרו כדאמר לעיל בפ"ק
20 (דף יא) משום דלא הוי כטעמא דאחרני דמן
21 הדין לא מפקע אלא תפקתא דרבן הוא משום
22 פסיקא דלקוחות דלית ליה קלא דהא עשה
23 עבדו אפותיקי דאית ליה קלא אם מכרו ב"ח
24 וגובה ממנו אי נמי לא חשיב רבא אלא הוי תלת
25 דשנייהם במתני' או כב"היתא דהקדש איתמר
26 אב"היתא דקונמות באף על פי ושהירו
27 אמתניתין דהשלוח דשורת הדין אין העבד חייב
28 כלום לרבו והחמץ אמתני' דכל קלא דהא עשה
29 שהלוח את ישראל על חמצו אחר הפסח ונכרי
30 בהנאה דמהאי טעמא מוקמינן לה בשהרהינו
31 אצלו הלכך לא חש למנות לא איסור מת ולא
32 איסור ע"ז ולא איסור קונמות ומכר: אלמותר
33 רבן לשיעבודיה דבעל. הקא הוי פלוגתא בהכי
34 ובפרק א"פ (כתובות דף נט: ושם) אמר דאין
35 קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דבעל דאלמותר
36 וכן גריש המודי (שם דף ע.) אלמותר רבן
37 לשיעבודיה דאשה ואין יכול להודיעה דפרקי
38 ובין דמשועבד לה היכי מצי מדייר לה והתנן
39 קונם שאני עושה לפיך רב ובביבמות פרק אלמותר
40 (דף סו) גבי איצטלא דמילתא לא אלמותר רבן
41 לשיעבודיה דאשה אלא אמרין דנאסר כי
42 פרסיה אמיתנא וצ"ל דיש מקומות שצריך לאלם
43 כח הבעל וכן האשה יותר ממקום אחר: רבי
44 מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים קסבר
45 קנין פירות בקנין הגוף דמי. ואע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה אבל בדין יום או יומים שיהא סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות בקנין הגוף דמי והר"ר יצחק בר' ברוך מפרש דלרמי נמי יוצא בשן ועין לאיש ולעיל גרסי' ואיבעית אימא דכ"ע לית ליה
46 תפקתא דאשאי ובפלוגתא דהני תנאי כו' וההיא דקנין לאשה ולא לאיש ולא לאשה ברא' דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים דריש בספא המיוחד לו
47 והני עבד המיוחד לו ועבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלוח יש פירות ולזה יש חזקתו וקנין זה קנין בעלים ואפילו שניהם יחד אינם יכולין למוכרו וכמו בן אין יכולין לשתרו ושמוס ה"ק דלית
48 לזה תפקה דאשאי דאפי' מכרו שניהם יחד אין מכירה בכל ואם מכרה האשה ונתגשרה אע"פ שהכל לאשה אין ללוקח כלום בה שחרי כשמכרה הוי כאדם המוכר רבך ראין שלו הלכך לא
49 שייך אליבא דר"א בכל תקנא דאשאי דלר"א לא צריכא לתקנא דאשאי דלא שייך תקנת אשאי אלא היכא שאם מכרה ונתגשרה הוה ללוקח ואם מתה הבעל מוציא דשויגוה קודם ללוקחים
50 כדאיתא גיבש נוחלין (ב"ב דף קלט: ושם):
51

1 **במאן** אולא הא דאמר אממרו כו'. נראה דמכירה וליף משחרור דשחרור הוא כעין מכירה דאי מדין יום או יומים וליף אמאי איצטרך בסמוך גבי שחרור עבדו המיוחד לו: איש ואשה
2 שמכרו בנכסי מלוג. פירש בקונטרס דלא דמי לשותפות דעלמא דהתם יש לזה חלק בבולו לישול חצי וכן לזה אבל הקא פולן קניין זה לטוף ובולן קניין זה לפירות וליבא מיוחד
3 לא לו ולא לזה בענין זה י"ל עבד של שני שותפין דבסמוך שלוח הגוף ולזה הפירות וכן חצי עבד וחצי בן חורין נמי כגון שנתן לו כל דמיו ואין מעטב אלא גט שחרור להיות מותר בבת
4 חורין:
5

בגון שראיה בלילה. אם ראיה ביום דנין ע"פ ראיה דלא תהא שמיעה גדולה מראיה אבלי ראו בלילה אין יבולין לדון ע"פ ראיה לילה דראיה כקבלת עדות וקבלת עדות כתחילת דין כדמוכח ב"ה (ו' כה: ושם ד"ה גוה) ותחילת דין ביום אפי' בדיני ממונות כדאמר בפ' אהרן דיני ממונות (סנהדרין ד' לז:) הלכך צריכין לחזור ולהעיד ביום ובין שצריכין להעיד אין המעיד נעשה דיין אבלי עד

הרואה שאין מעיד בגון נעשה עדים אחרים מעידין בפניהם נעשה דיין אפי' בדיני נפשות לרבנן ודלא דרשבי"ם שפירוש ביש נוהלין כ"ב ד' ק"ג: ושם ג' שנכנסו לבקר דוקא לבקר אבלי אם נתפוו להעיד כותבין ואין עושין דין דהוה ליה עדים ואין עד נעשה דיין ולר"ע אפי' עד הרואה אין נעשה דיין בדיני נפשות כדמשמע אבא עינא דמקדש פ"ב דמכות (ו' יב:) ר"ע אומר מנן לטנתרין שראו אהרן שנהרג את הנפש שאין ממתין אותו מיד עד שייעמוד בב"ד ת"ל עד עמוד לפני העדה למשפט עד שייעמוד בב"ד אחר ואי' תא פסקי ראתור (ו' יב: כה: ושם) מפרש טעמא משום דכתבי ופשוט העדה והצילו העדה ובין דהוה ליה דקטילה לא הוה ליה זכותא וי"ל דהתא דמכות עיקר אבלי ב"ה ג' לפרש דלא מריקין מידה ושאיני דיני נפשות דבעין והצילו העדה וברבנן אפילו עד המעיד נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין (ו' ה:) ובפרק שני דכתובות (ו' כא: ושם) ושם דאין המעיד נעשה דיין וכן מפרשים משום דה"ל עדות שאין אתה יכול להוקמה דבין שהוא עצמו עד ודין לא יקבל הוקמה על עצמו ועל טעם זה קשה להר"י דארלוניני דאלא מעתה עדים הקרובים לדגינים לא יעידו בפניהם דה"ל עדות שאי אתה יכול להוקמה אלא ע"כ יבולין להוקם בב"ד אחר הי' בני הוקמה ניתור בב"ד אחר ורש"ם"ם מפרש משום דכתבי ועמוד שני האנשים דאמרינן שבעות (ו' לו:) אלו העדים לפני ה' אלו דינין משמע שייעמדו העדים לפני הדיינין ולא שיהיו עדים בעצמן וישבין ודין ועוד פי' ר"י טעם אחר דאין עד נעשה דיין משום דנפקא לן מביים הנחילה את בניו דר"ע הנחלת יום ששמעו מבקרי החולות שנתן לכל אהרן מבניו יעמידו כל אהרן בחלקו אבלי ע"פ שמועתו בלילה לא יעמידו כל אהרן בחלקו לפי ששמיעתו בלילה אין ראיה לדון על פיהם כדפי' ובין שאין יכול לדון ע"פ ראיה לילה עד שיעיד עליהם ביום ה"ל עדים ולכך אין יכול לדון דאין עד נעשה דיין אלמא מהכא הוא דשמעינן דאין עד נעשה דיין והיינו דקאמר בפרק אהרן דיני ממונות (סנהדרין ד' לז:) ור"מ דנפקא ליה שאין דיני אפי' גמר דין אלא ביום מדיאיתקש דינין לנגעים ביום הנחילו מאי עבדי ביה ומוקי ליה ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה דבלילה כותבין ואין עושין דין ומסיק ואילו כולה סוגיא עד ה"ל עדים ואין עד נעשה דיין ולהכי איצטריך לאתויי עקלה אמר רב חסדא דכל עיקר לא מייחי דנשה דביום הנחילו אלא משום דבעי לאפוקי מידה דאין עד נעשה דיין כדמפרש רב חסדא דאי לאו דלהכי אתא אמאי איצטריך קלל וביום הנחילו לר"מ ואי' תא דמימי עליה ואמר רב חסדא ולא קאמר אמר רב חסדא בלא וי"ה בגון שראיה בלילה. פי' כקונטרס ורבי יהודה נשיאה כרבי טרפון ס"ל ובתנן פירש בן דאמילוי כרבי עקיבא נחיא דלא גמר מדיני נפשות כדפירשתי לעיל.

זה תכלל הכל לפי כבודו. בגמרא מפרש קולא היא או חומרא שפירא. המתין לה עד שראתה עומדת על פתח חצירה: וכו' באיטר שפון. שמן קוני באיטר: א"ע"פ שאינו רשאי. כדמפרש טעמא בגמרא וכן קורצין בנטיעות אין רשאי דעובר בבל תשחית (דברים כז: תיבין. ונשיעה בת שנה שמי' בסף כדאמר בהכונס (לעיל נח: גמ' מנה צורי. כ"ה סלעים ק' זו: מנה מדינה. שמינית שבמנה צורי סלע של מדינה חצי זה כדאמר בשור שנהג (לעיל לו.)

תנן בישראל תקע ליה כו': שראו בלילה. ולמחרת כשבאין לדון אין דנין אלא ע"פ שמועה לפיכך צריך למקצתן להעיד ואם אין שם אלא ג' צריך להושיב אחרים ולהעיד בפניהם אבלי ראו ביום עושין ע"פ הראיה לרבי: טרפון מיד ורבי יהודה הנשיא כרבי טרפון ס"ל: שפסור לעדה ולעדים. שיקבל להביאו לב"ד לאומדו אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו ואם אין ראוי לא ישלם שמתמת חלשותו זה וזה וכתבו: הנבל: לשפצתה אבן מתחת ידי עדים. שנאבדה מתן וב"ד לא ראיה אע"פ שראיה עדים פטור דבעינן אומדנא בב"ד: א"ל ר"ע. וזהו נמי דאבן בא בב"ד: וכו' בפני ב"ד הכהו שיודעין פשה הכהו. כלומר חשבון המכות שהכהו שיקבל לממוד: או על מה על איזה מאבדו: ציפ"ר נפשו. תנוך שבגני' הלב ונח הוא להבל משום: כ"ד הולכין אצל ביה"ה בתמיה וכי הטרין הכתוב ב"ד לצאת מלשכה ולראות אותה: או אם נפלה הבירה. קודם שראיה בית דין כלום מצריך הכתוב לחזור ולבנות להראות בנהגה לב"ד אלא אעדים סמכין ובין דרנא עדים סמכין אעדותיהו שאומרים לנו פך וכך היה ולא בעינן מסור לעדה אלא לעדים: פרט לשפצתה אבן מתחת ידי פשה. כלומר שנאבד מיד ולא ראיה עדים: והוציא חלה את ראשו וקבלה ל"ג: שהמית אדם. ואחר כך הויקע ואין דינין אותו דיני ממונות. דהם אין משלם אלא מנפשו וחדרי דיני נסקל: וחוזרין ודינין אותו דיני נפשות. ומשלם מן העלילה.

זה תכלל הכל לפי כבודו. בגמרא מפרש קולא היא או חומרא שפירא. המתין לה עד שראתה עומדת על פתח חצירה: וכו' באיטר שפון. שמן קוני באיטר: א"ע"פ שאינו רשאי. כדמפרש טעמא בגמרא וכן קורצין בנטיעות אין רשאי דעובר בבל תשחית (דברים כז: תיבין. ונשיעה בת שנה שמי' בסף כדאמר בהכונס (לעיל נח: גמ' מנה צורי. כ"ה סלעים ק' זו: מנה מדינה. שמינית שבמנה צורי סלע של מדינה חצי זה כדאמר בשור שנהג (לעיל לו.) תנן בישראל תקע ליה כו': שראו בלילה. ולמחרת כשבאין לדון אין דנין אלא ע"פ שמועה לפיכך צריך למקצתן להעיד ואם אין שם אלא ג' צריך להושיב אחרים ולהעיד בפניהם אבלי ראו ביום עושין ע"פ הראיה לרבי: טרפון מיד ורבי יהודה הנשיא כרבי טרפון ס"ל: שפסור לעדה ולעדים. שיקבל להביאו לב"ד לאומדו אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו ואם אין ראוי לא ישלם שמתמת חלשותו זה וזה וכתבו: הנבל: לשפצתה אבן מתחת ידי עדים. שנאבדה מתן וב"ד לא ראיה אע"פ שראיה עדים פטור דבעינן אומדנא בב"ד: א"ל ר"ע. וזהו נמי דאבן בא בב"ד: וכו' בפני ב"ד הכהו שיודעין פשה הכהו. כלומר חשבון המכות שהכהו שיקבל לממוד: או על מה על איזה מאבדו: ציפ"ר נפשו. תנוך שבגני' הלב ונח הוא להבל משום: כ"ד הולכין אצל ביה"ה בתמיה וכי הטרין הכתוב ב"ד לצאת מלשכה ולראות אותה: או אם נפלה הבירה. קודם שראיה בית דין כלום מצריך הכתוב לחזור ולבנות להראות בנהגה לב"ד אלא אעדים סמכין ובין דרנא עדים סמכין אעדותיהו שאומרים לנו פך וכך היה ולא בעינן מסור לעדה אלא לעדים: פרט לשפצתה אבן מתחת ידי פשה. כלומר שנאבד מיד ולא ראיה עדים: והוציא חלה את ראשו וקבלה ל"ג: שהמית אדם. ואחר כך הויקע ואין דינין אותו דיני ממונות. דהם אין משלם אלא מנפשו וחדרי דיני נסקל: וחוזרין ודינין אותו דיני נפשות. ומשלם מן העלילה.

בגון שראיה בלילה. פי' כקונטרס ורבי יהודה נשיאה כרבי טרפון ס"ל ובתנן פירש בן דאמילוי כרבי עקיבא נחיא דלא גמר מדיני נפשות כדפירשתי לעיל.

זה תכלל הכל לפי כבודו אמר ר' עקיבא אפי' עניים שבישראל רואין אותם כאילו הם בני חורין שפרדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק פאת לפני רבי עקיבא וחייבו ליתן לה ארבע מאות זה אמר לו רבי תן לי זמן ונתן לו זמן שפרעה עומדת על פתח חצירה ושבר את הכר בפניה וכו' באיטר שפון גילתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה העמיד עליה עדים ובא לפני רבי עקיבא א"ל לזו אני נותן ד' מאות זה א"ל לא אמרת כלום החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור אחרים שהכלו בו חייבים והקוצצין נטיעותיו אף על פי שאינו רשאי פטור אחרים חייבין: גמ' איבעיא להו מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן תא שמע דההוא גברא דתקע ליה לתכריה אתא לקמיה דר' יהודה נשיאה אמר ליה הא אנא הא ר' יוסי הגלילי הב ליה מנה צורי ש"מ מנה צורי תנן ש"מ מאי הא אנא הא רבי יוסי הגלילי אולימא ה"ק ליה הא אנא דתויתך והא ר' יוסי הגלילי דאמר מנה צורי זיל הב ליה מנה צורי למימרא דער נעשה דיין והתניא סנהדרין שראו אהרן שנהרג את הנפש מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין דבריו רבי טרפון ר' עקיבא אומר פולס עדים הם ואין עד נעשה דיין עד פאן לא קאמר ר' טרפון אלא דמקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין אבלי עד נעשה דיין לא קאמר פי תניא תהיא בגון שראו בלילה דלא למעבד דינא ניתור ואיבעית אימא הכי קאמר ליה הא אנא דסבירא לי כרבי יוסי הגלילי דאמר מנה צורי והא סהדי דמסבדי כך זיל הב ליה מנה צורי וסבר רבי עקיבא דאין עד נעשה דיין והתניא והכה איש את רעהו באבן או באגרוף שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שפסור לעדה ולעדים אף כל שפסור לעדה ולעדים פרט לשפצתה מתחת יד העדים אמר לו ר"ע וכו' בפני ב"ד הכהו שיודעין פשה הכהו ועל מה תכהו אם על שוקו או ציפר נפשו ועוד הרי שדחתך את חבירו מראש הגג או מראש הבירה ומת בית דין הולכין אצל ביה"ה או ביה"ה הולכת אצל בית דין ועוד אם נפלה חוזר ובונה אלא מה אגרוף מיוחד שהוא כסור לעדים אף כל שהוא כסור לעדים פרט לכשפצתה אבן מתחת ידו של מפה פטור קתני מיתה אמר לו רבי עקיבא וכו' בפני ב"ד הכהו שיודעין פשה הכהו והא הכהו בפניהם עד נעשה דיין לדבריו דרבי שמעון התימני קאמר וליה לא סבירא ליה: תנו רבנן שור תם שהמית והזיק דינין אותו דיני נפשות ואין דינין אותו דיני ממונות מועד שהמית והזיק דינין אותו דיני ממונות וחוזרין ודינין אותו דיני נפשות קדמו ודנהו דיני נפשות ואין אותו דיני ממונות מועד שהמית והזיק דינין אותו דיני ממונות וכי קדמו ודנהו דיני נפשות מאי הוי ליהדר ולדייניה נמו ממונות אמר רבא אשפחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי הא מני ר"ש התימני היא דאמר מה אגרוף מיוחד שפסור לעדה ולעדים

אלמא

זאת

57 מתרצת הגמרא: **כִּי תִּנְיָא הֵיאָא** – אימתי שנינו ברייתא זו, שאף
58 לרבי טרפון אין העד המעיד יכול לדון, **כְּגוֹן שְׂרָאוּ** הדיינים מעשה
59 זה **בְּלִילָה**, **דְּלֵא לְמַעְבַּד דִּינָא נִינְהוּ** – שאינם יכולים לדון על פי
60 ראיית לילה הנחשבת כקבלת עדות ובתחילת דין, שהרי אין נדים
61 אלא ביום, וכשידונו למחרת ביום כיון שלדיני נפשות צריך עדות
62 דווקא, צריכים לקבלת עדות חדשה, משום שהראיה של אתמול
63 נחשבת כשמועה בלבד, אם צריכים מקצתם לחזור ולהעיד ביום
64 בפני דיינים אחרים. אבל אם ראו את המעשה ביום, סובר רבי
65 טרפון שאכן יכולים להיעשות גם דיינים על אותו מעשה, ולדון
66 על פי ראייתם שכן לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכיון שראו
67 יכולים לדון. ורבי יהודה הנשיא סבר כרבי טרפון, וכיון שהוא
68 עצמו ראה המעשה ביום, דן על פי זה.
69 ביאור נוסף בדברי רבי יהודה הנשיא: **וְאִיבְעִית אִמְרָא**, **הֲכִי קְאָמַר**
70 **לֵיהּ**, **הָא אֲנָא דְסִבְרָא לִי** – הנה אני שאני סובר כרבי יוסי הגלילי,
71 **דְּמִסְתְּרִי כֶּךָ** – והנה העדים שמעידים, ולכן זיל הב ליה – לך והבא
72 למי שתקעת לו **כְּמִנְה צוּרִי**.
73 מקשה הגמרא: וכי אפשר לומר ש**כְּרַבִּי רַבִּי עֲקִיבָא דְאִין עַד נְעֻשָׁה**
74 **דִּין בְּדִינֵי נַפְשוֹת**, ו**הִתְנַיָּא**, נאמר בפסוק בענין חובל בחבירו (שמות
75 כא יח) **וְהָקָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ כְּאֶבֶן אוּ כְּאֶרְצָה וְלֹא יָמוּת וְנָפַל**
76 **לְמַשְׁבֵּל**, ולכאורה התוספת בפסוק 'או באגרוף' מיותרת, שכן
77 איזה חילוק יש במה הכהו, ומבארת הברייתא, **שִׁמְעוֹן הִתְיַמְנֵי**
78 **אוּמַר**, **מָה אֲנִירוֹף מִיּוֹחַד שְׁמִסוֹר לְעַדָּה וְלְעָרִים בְּכָךְ שִׁיכּוֹל לְהִבְיִאוּ**
79 **לְבֵית דִּין**, כדי לאומדו אם ראוי להכלה זו, או שאינו ראוי, ויפטר
80 החובל שכן מה שניזוק הוא מחמת חלשותו. **אָף כֵּל דְּבֵר הַמּוֹזֵק**
81 **שְׁמִסוֹר לְעַדָּה וְלְעָרִים** לאומדו אם הוא ראוי להזיק נזק זה, דווקא
82 אז חייב עליו כפי מה שחבל, **פְּרָט לְאַבְן שִׁצְצָתָה מִתַּחַת יַד הָעָרִים**,
83 שנאבדה האבן שזרק על הניזוק, ואין בית דין יכולים לאמוד אם
84 ראוייה האבן להזיק, שאז אין מחייבים את המזיק, ואין סומכים על
85 אומדן דעת העדים שראו את האבן, אלא צריך שיאמדה דייני
86 בית הדין. **אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא** לשמעון התימני, הלא אף אם תבוא
87 האבן לבית דין, האם יכולים משום כך לאמוד זאת כראוי, ו**כִּי**
88 **כְּפִנֵי בֵית דִּין הִקְהוּ**, **שְׂוִיעֵין כְּמָה מְכוּת הִקְהוּ** כדי לאמוד כראוי,
89 **וְעַל מָה** – על איזה מאבירי הַקְהוּ, **אִם עַל שְׂוִיקוֹ** של היד או הרגל,
90 שאין חבלתו חזקה כל כך, או שהכחו על **צִיפַר נָפְשׁוֹ** – מקום
91 שנפשו תלויה בו, שהוא התנן שכנגד הלב, וחבלתו חזקה ביותר.
92 **וְעוֹד**, הרי לא בכל מקרה יכולים הדיינים לאמוד את הנזק, ש**תְּרִי**
93 **כְּשִׁדְּתָה אֶת יְחִירוֹ מִיֵּאֵשׁ תֵּג אוּ מִרֵּאֵשׁ הִבְרִיחַ** (מגילת ואת, וכי
94 הצריך הכתוב שיהיו בית דין יוצאים מלשכתם והולכין **אֶצְלַג** הגג
95 או הַבְּרִיחַ כדי לאמוד גובהה, האם הנופל משם הוא אכן בסכנת
96 מוות, או שמא נאמר שהַבְּרִיחַ הוֹלֵכֵת **אֶצְלַג בֵּית דִּין**, וְעוֹד, **אִם נִפְלָה**
97 הַבְּרִיחַ, וכי הצריכו הכתוב שיהיה חוֹזֵר וּבּוֹנֵה אותה, כדי שיראו
98 את גובהה ויאמדה. **אֲלֵא** ודאי מוכח מכל זה, שאין צריכים בית
99 דין לאמוד, אלא סומכים על אומדן העדים שיכול היה להזיק נזק
100 זה. ומן הפסוק האמור לומדים, ש**מָה אֲנִירוֹף מִיּוֹחַד שְׁהוּא מְסוֹר**
101 **לְעָרִים** שרואים במה הכהו, ויודעים לאמוד אם אכן ראוי להזיק
102 נזק זה, **אָף כֵּל דְּבֵר הַמּוֹזֵק שְׁהוּא מְסוֹר לְעָרִים** הרואים לאמוד אם
103 הוא ראוי להזיק כך, **פְּרָט לְשִׁצְצָתָה אֲבָן מִתַּחַת יַד שֶׁל מִכָּה**
104 ונאבדה מיד לאחר ההכאה, ואין העדים יכולים לראותה
105 ולאומדה, שאז **פְּטוֹר מִלְּשֶׁלֶם** לו על חבלה זו. מסיימת הגמרא את
106 הקושיא, **קְרַנְי מִיָּתָה** – מכל מקום כתוב בברייתא, **שְׁאָמַר לוֹ רַבִּי**
107 **עֲקִיבָא**, **וְכִי כְּפִנֵי בֵית דִּין הִקְהוּ**, **שְׂוִיעֵין כְּמָה הִקְהוּ**. ויש לדייק, **הָא**
108 **אִם הִקְהוּ בְּפִנְיָהֶם** יכולים לדון, הרי שאף העד עצמו שראה את
109 המעשה **נְעֻשָׁה דִּין**.
110 מתרצת הגמרא: **לְדַבְּרוּ דְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִתְיַמְנֵי קְאָמַר** טענה זו שלא
111 הכהו בפני בית דין, שיש לדייק שאם הכהו בפניהם יכולים לדון,
112 וְלֵיהּ – רבי עקיבא עצמו **לֹא סִבְרָא לֵיהּ כֵּן**, אלא אף אם הכהו
113 בפניהם אינם יכולים לדון, כיון שאין העד יכול להיעשות דין.
114

1 **זֶה הַכֵּלל**, תשלומי הבושת, אינם שוים אצל כל אדם, אלא **הַכֵּל**
2 **לְפִי כְּבוֹדוֹ** של המתבייש, שלאדם מכובד משלם יותר, ולפחות
3 מכובד משלם פחות. זהו דעת תנא קמא. **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא**, אין
4 משערים את המתבייש, אלא כולם שוים בכך, ו**אִפְּלוּ הַעֲנִיִּים**
5 ביותר **שְׁכִינְשָׂרְאֵל**, רואין אותם **כְּאִילוּ הֵם כְּנִי חוֹרֵין** נכבדים ועשירים
6 **שְׁיָרְדוּ מִנְּכִסְיָהֶם**, שעדיין מחזיקים עצמם כעשירים. משום שאף הם
7 **כְּנִי אֲכָרְהֶם יִצְחָק וְעָקֵב**, ולכולם דין אחד כשיעור חכמים.
8 **וּמַעֲשֶׂה בְּאֶהֱרָה**, – גילה ראש האשה בשוק, ו**כַּפֵּת לְפָנֵי רַבִּי**
9 **עֲקִיבָא** לתבוע את המבייש, ו**חִיבּוֹ לִיתַן לָהּ אֲרֻבַּע מָאוֹת זָוִי**. **אָמַר**
10 **לוֹ הַמְבִיֵּשׁ**, **רַבִּי**, **תַּן לִי וְיָמֵן קוֹרֵם** שאשלם לה סכום זה, ו**נָתַן לוֹ רַבִּי**
11 **עֲקִיבָא וְיָמֵן**. הלך ו**שְׁמָרָה** – המתין לאשה עד שראה אותה עוֹמֶדֶת
12 **עַל פֶּתַח הַצֶּרֶת**, ו**אָז שָׁפַר אֶת הַכֶּד שְׁלוֹ כְּפִנְיָהּ**, ובו היה **כְּאִסְרָא שְׁמֵן**.
13 כשראתה זאת האשה, מתוך קמצנותה **נִילְתָה אֶת רֵאשָׁהּ**, ו**הִתְיַתָּה**
14 **מִשְׁפַּחַת בֵּיתָה** על השמן, ו**מִנְחַת יְדָהּ** על ראשה, כדי שישאב שערה
15 מן השמן. מיד **הֶעֱמִיר עָלֶיהָ** אותו אדם עדים, ו**כָּא עִמֵם לְפָנֵי רַבִּי**
16 **עֲקִיבָא**. **אָמַר לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא**, וכי לזו ראוי שאני נותן **אֲרֻבַּע מָאוֹת**
17 **זָוִי**, הרי היא עצמה אינה חוששת לבושתה. **אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא**,
18 **לֹא אֲמַרְתָּ** בטעתך **כְּלוּם**, משום שאין משערים את דרגתו של
19 המתבייש, אלא כולם שוים בכך, ואפילו האדם הפחות והבווי
20 ביותר. שהרי יש דין, שהחובל **בְּעַמְּוֹן**, אף על פי שאינו רשאי
21 להשחית את גופו, מכל מקום **פְּטוֹר**, אבל **אֲחֵרִים שִׁכְחָלוּ בּוֹ חֲתִיכִים**,
22 ואם כן אף אם המבייש את עצמו פטור, אחר שביישו יש לו
23 להתחייב.
24 **וְכֵן הַקּוֹצֵץ נִטְעוֹתָיו**, אף על פי שאינו רשאי, משום שעובר בכך על
25 'לא תשחית', מכל מקום **פְּטוֹר**, משום שיכול לומר שקצץ לטובתו,
26 אבל **אֲחֵרִים** שקצצו והפסידוהו חֲתִיכִין.

גמרא

27 שנינו במשנה שהתוקע לחבירו באזנו משלם לו מנה. מסתפקת
28 הגמרא: **אִיבְעִית לָהּ**, **כְּמִנְה צוּרִי תֵּנֵן**, דהיינו מאה חזים צוריים
29 ודיקרים יותר, או שמא **כְּמִנְה מְדִינָה תֵּנֵן**, דהיינו מאה חזי מדינה,
30 שאחד מהם הוא שמינית מזו צורי.
31 פושטת הגמרא את הספק: **הָא שְׁמַע**, **דְּהָוָא נִבְרָא דְתַקַּע לֵיהּ**
32 **לְחִבְרִיָּה באזנו**, **אֲתָא לְקַמְיָה דְרַבִּי יְהוּדָה נִשְׂאִיָּה** שיפסוק לו כמה
33 עליו לשלם. **אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה הנשיא**, **הָא אֲנָא הָא רַבִּי יוֹסִי**
34 **הַגְּלִילִי** – הנה אני והנה רבי יוסי הגלילי, שאמר שהתוקע לחבירו
35 באזנו משלם לו מנה, דהיינו מאה זו, לכן **הַב לֵיהּ** – תשלם למי
36 שתקעת לו **כְּמִנְה צוּרִי**, דהיינו מאה חזים צוריים. **שְׁמַע מִיָּתָה מְנָה**
37 **צוּרִי תֵּנֵן שְׁמַע מִיָּתָה** – אכן כך יש לשמוע ממעשה זה כפי שאמר
38 לו רבי יהודה הנשיא, משמלם מאה חזים צוריים ולא חזי מדינה.
39 מבררת הגמרא: **מָאִי** – מהי כוונת רבי יהודה הנשיא, בדבריו
40 לתוקע **הָא אֲנָא הָא רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי**, **אִילִימָא הֲכִי קְאָמַר לֵיהּ**, **הָא**
41 **אֲנָא דְחִיטְיָךְ** – הנה אני שראיתך כשתקעת לחברך, והא רבי יוסי
42 **הַגְּלִילִי דְאָמַר** במשנה שהתוקע לחבירו צריך לשלם **כְּמִנְה צוּרִי**,
43 ולכן **זִיל הַב לֵיהּ** – לך והבא לו **כְּמִנְה צוּרִי**, לפי זה, רבי יהודה
44 הנשיא שראה את המעשה, הוא עצמו גם דן ופסק את הדין, על
45 כך מקשה הגמרא, **לְמִיבְרָא** – וכי אפשר לומר דַּעַד נְעֻשָׁה גם דִּינִין,
46 **וְהִתְנַיָּא בברייתא** (ר"ה כה): דייני **פְּנֵהֶרֶין שְׂרָאוּ אֲחֵד שְׁהַרְגֵי אֶת**
47 **הַנְּפִשׁ**, כשבאים לדונו, **מִקְצָתֵן נְעֻשׂוּ עָרִים וּמִקְצָתֵן נְעֻשׂוּ דִּינִין**,
48 ויעידו העדים על המעשה לפני הדיינים, **דְּבָרֵי רַבִּי מְרְפוּן**. רבי
49 **עֲקִיבָא אוּמַר**, **כּוּלָם** שראו את המעשה עדים הם, ו**אִין עַד נְעֻשָׁה**
50 **דִּין**, ואם תרצה לומר שרבי יהודה הנשיא שדן על פי ראייתו סבר
51 כרבי טרפון, שעד שראה את המעשה יכול להיות דין, הרי עד
52 **כָּא לֹא קְאָמַר רַבִּי מְרְפוּן**, **אֲלֵא** רק באופן דְּמִקְצָתֵן של הרואים
53 **נְעֻשׂוּ עָרִים**, ו**מִקְצָתֵן האחרים נְעֻשׂוּ דִּינִין**, שעד הרואה אכן יכול
54 להיות דין, **אֲבָל** שאף עד המעיד יהא **נְעֻשָׁה דִּין**, זאת **לֹא קְאָמַר**.
55 ואילו רבי יהודה הנשיא לכאורה אף העיד כן, שהרי אמר לו 'הנה
56 אני שראיתך', וכיצד עשה כן.

58 מעשרה טפחים, והזקה בהם הבהמה, חייב לשלם על הנזק, מאי
59 לאו ממשא למעלה קא חשיב - האם אין כוונת המשנה שהיו
60 פחותין מעשרה, דהיינו מעומק הטפח הראשון, שהוא עומק מועט,
61 ועד למעלה מזה כל פחות מעשרה חייב, והכי קאמר, שאם היה
62 הבור עמוק ממשא ועד עשרה טפחים, מיתה ליכא - אין הבור ראוי
63 להמית אך נזקין איכא - ראוי הוא להזיק, אלמא - ממה שחייב
64 אפילו על בור טפח, מוכח שלנזקין חייב לשלם אפילו אם נזוק
65 בכל דהו, ושפע מינה שאין אומדן לנזקין, אלא חייב אפילו אם היה
66 החפץ המזיק קטן ביותר.
67 דוחה הגמרא: לא כך כוונת המשנה, להחשיב את עומק הבור
68 שמחייב בנזקים ולא במיתה, ממטה למעלה, דהיינו מטפח ועד
69 פחות מעשרה טפחים, אלא ממשא למעלה קא חשיב - כוונת
70 המשנה היא להחשיב את עומק הבור לנזקים רק מלמעלה, דהיינו
71 מפחות מעשרה טפחים ולמטה, והכי קאמר, שאם הבור עמוק
72 עשרה טפחים, מיתה איכא - שייכת מיתה בהמה הנופלת לתוכו,
73 אבל אם היה עמוק פחות מעשרה טפחים פורתא - רק במקצת,
74 נזקין איכא, אבל מיתה ליכא, ולעולם איכא לה, שיש אומדן לנזקין,
75 וכל מידי ומידי - ובכל דבר ודבר שהזיק, כי חייב דמיחזיקה ביה
76 בעיני - צריך לאמוד כמה היא יכולה להזיק, ולפי אומדן זה צריך
77 המזיק לשלם.
78 מביאה הגמרא לפשוט את הספק ממוקם אחר: תא שמע, שנינו
79 בברייתא (קידושין כד), אם הבהו לאדם על עינו וסימא - נהיה
80 עיר, או הכהו על אגנו וחיורשו, עבד כנעני יוצא קהן לחירות, משום
81 שעבד יוצא לחירות בנטילת אחד מעשרים וארבעה ראשי
82 אברים. אבל אם הכה רק בכותל פנגד עינו ואינו רואה מחמת
83 עוצם המכה, או הכה בכותל פנגד אגנו ואינו שומע, אין העבד יוצא
84 קהן לחירות. ומבררת הגמרא, מאי טעמא אינו יוצא לחירות
85 כשהכההה היתה בכותל, האם לאו משום דבעיני אומדנא אם
86 המכה היא יכולה לסמא את עינו או לחרש את אזנו, ואומדים אנו
87 שאין המכה ראויה לכך, אלא מולו גרם לו שיסתמא או יתורש,
88 ושפע מינה יש אומדנא לנזקין. דוחה הגמרא: לא, הטעם שכשהכה
89 בכותל כנגדו שאינו יוצא לחירות, אינו משום שצריך לאמוד את
90 המכה, אלא משום דאמרין, הוא דאבעית נפשיה - העבד הפחיד
91 את עצמו, שנתן ליבו לפחד מקול המכה ששמע פתאום, ולפיכך
92 אינו יוצא לחירות, שאין זה מעשה של האדון. פדתנא בברייתא,
93 המבעית את הבכור, כפי שתבאר הברייתא להלן, פטור מדיני אדם,
94 שאין דיני בית הדין יכולים לחייבו בזה, והכיב גדיני שמים, שלא
95 יצא ידי חובת דיני שמים עד שישלם. פיצד האפון שבו שייך דין
96 זה, כגון שקבע בפיו פאנוז של האדם וחיורשו, פטור מדיני אדם,
97 כיון שלא עשה בו מעשה בגופו, אך בדיני שמים חייב כיון שמכל
98 מקום נתכוין להזיקו. אבל אם אפיו ותקע פאנוז וחיורשו, חייב
99 לשלם אף מדיני אדם, מכיון שעשה בו מעשה בגופו. נחשב הנזק
100 מעשה של המזיק, ומבואר מברייתא זו, שכשלא עשה מעשה
101 בגופו של הנזוק, אין נחשב כמי שעשה הוא את הנזק.
102 הגמרא מביאה לפשוט ממקום אחר: תא שמע, שנינו בברייתא,
103 בכל המשהה הדיקרים שצריך המזיק לתת לניזוק, שהם דמי הנזק,
104 הצער, הריפוי, השבת והבושת, אומדן אותו כמה הוא צריך לקבל
105 מהם ונתנן לו מיד, ואף את דמי הריפוי ודמי השבת נותנים לו
106 מיד, וכפי כל מה שצריך עד שיתרפא, דהיינו שאומדים כמה זמן
107 ראוי להיות חולה, ומה הן הוצאות הרפואה וכמה יבטל ממלאכתו
108 מחמת יתרה זו. אומדוהו לכמה ימים, ולבסוף תיה מתנגנה וחולף -
109 נחלה יתרה, ונתברר שצריך יותר דמי ריפוי ממה שאמדוהו, אין
110 נתנן לו אלא כמו שאמדוהו, משום שתקנת מכהים זו שיאמדוהו
111 בתחילה כמה צריך לרפואתו עד שיתרפא, היא לטובת המזיק,
112 ולכן אף אם צריך לבסוף ליותר מכך אינו צריך המזיק להוסיף
113 יותר. ואם אומדוהו לזמן מרובה, ולבסוף הדיקריא בזמן מועט יותר,
114 אף שצורך דמי ריפוי הוא פחות ממה שאמדוהו, נתנן לו כל מה

1 אלמא - מבואר מדבריו, דבעיני - שצריך אומדנא דבי דינא בכדי
2 לאמוד אם הדבר המזיק יכול לעשות חבלה זו, אף בנזקים ולא רק
3 במיתה. והא - ושור מועד זה שהמית הזיק, שאף אותו צריך
4 לאמוד, כיון דכבר דנו אותו על שהמית, ונמר דינא לקטלא -
5 למיתה, לא משהינן ליה הדיינים את עשיית גור דינו, כדי שיוכלו
6 לאומדנא דבי דינא, ולא מענינן לדיניה - ולא מענים את דינו, ולכן
7 אם כבר דנוהו למיתה, נסקל מיד ושוב אין דנים על מה שהזיק.
8 ממשיך רבא מדבריו, ואמרינא להו השור - ולאחר שאמרו כן אמרתי
9 להם אני, שאפילו תיקא שברייאתא זו בשיטת רבי עקיבא, שאין
10 צריך לאמוד את הדבר המזיק, מכל מקום לא יקשה, מדוע כשדנו
11 את השור בדיני נפשות, אין חוזרים ודנים אותו דיני ממונות, משום
12 דהקא קמאי עקיבין, כגון שפכה בעל השור לאחר שדנו את שורו
13 בדיני נפשות, ואי אפשר עתה לדונו על שהזיק שורו, כיון שאין
14 מחייבים את האדם שלא בפניו (עירובין פא).
15 מקשה הגמרא: אי קרה בעל השור, הרי גם כי לא דנוהו לשור
16 בדיני נפשות, יקשה על המבואר בברייתא שדנים אותו דיני
17 ממונות תחילה, חייב דינינא ליה - כיצד דנים אותו בדיני ממונות
18 בלא פגלים לחייבו שלא בפניו. מתרצת הגמרא: מדובר דקבל
19 פתיה - שקבלו בית דין את העדים בפני בעל השור על נגחות
20 שורו שהמית הזיק, וקרה, שיוכלים מעתה לחייבו ממוק, אך אם
21 כבר דנוהו דיני נפשות קודם, אין לדונו על הממונות, שכיון שברח
22 אין מהדיק את שלם. אין מיד מקשה הגמרא: אף כשלא נזרה דיני
23 נפשות, סוף סוף הלא ברח והיקא משתלם לניזק על נזקו. מדוחה זה
24 הגמרא: משלמים לו מרידיא - מחרישת השור, בכך שמשכירים
25 אותו לחרישה, ודמי השכירות יתנו לניזק, ואחר כך ידונוהו בדיני
26 נפשות ויסקלוהו. אבל אם כבר קדמו ודנוהו להסקל, לא משהים
27 גור הדין בכדי לדון אותו דיני ממונות כלל.
28 מקשה הגמרא: אי קרי - אם מדובר שברח בעל השור לאחר
29 שקבלו את העדים, אם כן אף בשור תם, נייניה דיני ממונות
30 ברישא על מה שנזח את השור, ונשתלם מרידיא - מדמי שכירות
31 השור לחרישה, והדר - ואחר כך נייניה דיני נפשות על מה
32 שהמית אדם, ונסקלנו. ומדוע אמרה הברייתא, שאין דנים את
33 השור התם שהמית והזיק בדיני ממונות כלל. מתרצת הגמרא:
34 אמר רב מרי קריה (בנו) דרב פהנא, זאת אומרת - מבואר מדברי
35 הברייתא שלא אמרה כך, דרידיא עליה דקרה הוא - ששכירות
36 לחרישה אינה נחשבת כתשלום הבא מגוף השור עצמו, אלא
37 כעליית בעל השור וכשאר נכסיו. וכיון ששור תם אין בעליו
38 משלם אלא מגופו של השור, לכן אין משלם על ידי דמי שכירות
39 השור.
40 מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, יש אומדן לנזקין - האם צריך
41 לאמוד את המזיק כדי לידע אם אכן ראוי הוא להזיק, בכדי
42 לחייבו, או אין אומדן לנזקין. מבארת הגמרא את הספק, מי אמרינן
43 שדווקא לקטלא - בדבר שהרג אדם הוא דאמרין, דהכי נפקא -
44 שבמעשה פלוני יוצאת הנשמה, שראוי הוא להרוג, אבל פהכי לא
45 נפקא נשמה ואין הוא ראוי להרוג, אכל לנזקין אין אומדים, כיון
46 שאפילו בחפץ כל דהו שהזיק, משלם כפי שהזיק לבסוף, כיון
47 שלפעמים אפילו חפץ כלשהו יכול להזיק כך, או דלמא לא שניא
48 דין נזקים מדין ההריגה, ואף חפץ שהזיק צריך לאמוד.
49 הגמרא מביאה משנה כדי לפשוט את הספק: תא שמע, שנינו
50 במשנה (לעיל נ), שעל כל סוגי חפירות שאדם חפר ונזוק בו,
51 חייב. ומה שכתבה התורה (שמות כא לג) דווקא 'בור', כדי ללמוד
52 ממנו, מה בור האמור בתורה, מדובר כשיש בו פדי להמית, שהוא
53 עמוק עשרה טפחים, אף כל שאר סוגי הבורות שחפר, חייב דווקא
54 כשיש בו פדי להמית, שעמוק הוא עשרה טפחים, אבל אם היו
55 פחותין מעשרה טפחים, נפל לתוכו שור או חמור ומת, פטור. ואם
56 הזיק בו, חייב, כיון שאף אם אינו ראוי להמית, ראוי הוא להזיק.
57 ומבררת הגמרא מה כוונת המשנה שאם היו הבורות פחותים

החובל בעצמו אע"פ שאין רשאי פטור. תימנה מאי חיוב ש"ך ואי פטור ממלקות קאמר ע"כ הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאין רשאי פטור לאו היינו פטור ממלקות דהא חיוב משום קוצץ אילנות טובות ואוקרמיה מואותו לא תכרות כדאיתא בפ' בתרא דמכות (דף כב.) וצ"ך לחדוק ולזמר פטור אע"פ שאין בו צד חיוב שאין חס על גופו אחרים שהכלו בו

חיבין ואחרים שקצצו נטיעה חיבין צריך לאוקמה בר"מ דאמר כותבות דף לב) לזקה ומשלם דלזקה משום לא תכרות אי נמי בדלא אחרו ביה:

אלא תנאי היא. כלומר ר' עקיבא דמתני' רבי עקיבא דברייתא פליגי ושנויי דלעיל ליתנהו והשתא נהיא דמשום דאמר תרי תנאי ואליאבא דרבי עקיבא קבני מאן תנא דמתני' דאמר אליבא דר' עקיבא אין אדם רשאי לחובל בעצמו:

אלא האי תנא הוא דתנא מקרעין כו. ואת' ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך להביא ראיה דמקרה בגדים עובר משום בל תשחית ואור"י דאין מביא ראיה אלא שאסור לחובל אפי' לצורך כגון אשה ששפחה על ראשה וכן התייא דאך את דמכס שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא וכן מקרה על המת והו' לצורך:

עובר משום בל תשחית. ואת דאמר גמרי"ק (דף כד.) שמואל קרע עליה דרב תליסר אצטלי ממלתא יש לומר דצורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מראי:

אלא שציער עצמו מן היין. לכאורה משמע דבגויר טהור נמי קאמר דנקרא חוטא בפרכי מי שאמר הריני גויר מגולל (גויר דף יט.) קטברי רבי אליעזר הקפרי גויר טהור חוטא היינו טעמא דכתיב קרא בגויר טמא מפני ששנה בחטא וכן בפ"ק הדרים (דף י.) ותימנה דבפ"ק הנויר (דף ג.) פריך גוירות מילתא דעבירה ואמרין ליה נאה ומשני אפי' להבי אליעזר הקפרי דאמר גויר חוטא הוא ה"מ טמא דאידיד דבעי מיסתרי דלקטא אתי למעבר על גוירותיה אבל גויר טהור לאו חוטא קרי ליה ואור"י דהא דקאמר דלא הוי חוטא היינו שמצוה גדולה מן העבירה דמצוה לידור כדאמר (ריש סוטה) הירואה סוטה בקלקלה יזיר עצמו מן היין ומבל מקום קצת יש חטא מידי דהוי אמתענה תענית הלום בשבת ששורעין גזר דינו ונפרעין ממנו תענית של שבת מאי תקנתיה ליתבי תענית לתעניתא שהמצוה גדולה מן העבירה וה"ק בגויר אפי' ר' אליעזר דאמר גויר חוטא ה"מ גויר טמא שהוא עיקר חוטא אבל גויר טהור לא חשיב רבי אליעזר כ"כ חוטא: **כל** במנייה כו. והא דאמר בחוקת הבתים (כ"ב דף לו.) האי מאן

לא מבנייה בושתי. והואיל ואדם רשאי לחבל בעצמו כי בייש בעצמו ובייש ביה אחרים לא מפטרי בהכי: **אלא אפי'** החובל בעצמו. תכלה ממש דאין רשאי בה ואיבא למימר הואיל ומקולקל הוא דאין מקפיד לא נחייבו אחריו עליו' אפי' חיביין מה הנכסה רשות. בשבועות (דף כו.) מפרש ליה לקרא דלא ממוקם אלא בדבר הרשות: דכוותיה גבי הרעת אחרים. דקתני התם יכול נשבע להרע לאחרים ולא עשה יתא חיבי ת"ל להרע או להטיב מה הנכסה רשות בשבועות (שם) כו: דמהדק לחו. סוגרו כחודר ואין להם מה לאכול: **לנפשותיכם** אדרוש. מיד עצמכם אדרוש: **וכפר** עליו. בגויר כתיב: **על הנפש**. משמע שהקא נפשו אדם: **מכל** דבר. המסוגף עצמו בתענית: **עומד** להריגה. שור שהמית: **עומד** לקציחה. אשקיה או כל עץ הנוטה להריד' ומתקרא שמוא יפול על אדם ומוות: **אנא בעינא** למיעבר **הא** מצוה. וכי טעין ליה היאר אתה אמרת לי להרגו מסתמא קושטא קאמר דכיון דלהכי קאי לא קפיד כולי

האי ואינשי הוא דאינשי. **רובע**. הקב **ואם** היה מעולה בדמיים. דמיו קרם לבגין יותר משבח פירותיה רק עין אשר תדע. קרא יתירא הוא דהוה לוי למכתב רק אשר לא הוא מאכל: **זה** עין מאכל. וה"ק רק עין אשר תדע אם אינך יודע קרוב למצור אלא הוא קתנו ואפילו הוא של מאכל:

יכול קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתנאי מקרעין על המת ולא מדרבי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרה על המת יותר מדאי לזקה משום בל תשחית וכ"ש גופו ודלקא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כי הא דרבי יוחנן קרי למאני מכבדותא ורב חסדא כד הוה מסגי בניי היומי והגא מדלי' להו למאניה אמר זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה אלא האי תנא הוא דתנאי אמר ר"א הקפרי רבי מה ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת פמה וכמה: **הקוצץ נטיעותיו** [כו']: **תני** רבה בר בר חנה קמיה דרב שורי הורגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור א"ל א"כ לא שבקת חיי לברייתא כל פמניה א"ל איסמיהי א"ל לא תתרגם מתניתך בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה אי הכי מאי קא טעין ליה דא"ל **אנא בעינא** למיעבר **הא** מצוה דתנאי ושבך מי ששפך וכסה ומעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחיבו ר"ג ליתן לו עשרה והובים: אמר רב דיקלא דטען קבא אסור למקציצה מיתיבי פמה יהא בנות ולא יקציצו רובע שאני זיתים דחשיבי א"ר הנינא לא שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר תנאי נמי הכי רק עין אשר תדע זה אילן מאכל כי לא עין מאכל הוא זה אילן סרק וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עין מאכל לתקדים סרק למאכל יכול

דקטס מגלא ותובילא ואמר אילן ואגזריה לדיקלא דפלגיא דובניה יהילי מהימן דלא חציף איניש למיגור דיקלא דלאו דיליה התם בלקיטת פירות איירי מדנקט גזירה וניהו נקט נמי מגלא ותובילא שהם כלי אימונת של לוקטי תמרים ודרך אדם למכור פירות אבל אין נרך למכור הדקל לקיץ ואם בקציצה הדקל היה מדבר היה ליה למינקט גרגא ויהי' למימר ואקטליה כדאמר התם בפרכי כל הנשבעין (שבועות דף מה.) ושם אמר רב נתנון האי מאן דקטס גרגא ואמר אילן ואקטליה לדיקלא דפלגיא ואשבח דקטיל ושידי לא אמרין ההוא קטליה דעביד איניש דהוים ולא עביד: **והייבו** כן מגילאל ליתן י' והובים. פרכי כסוי הדס (חילוק דף פו.) ושם מוכח שזוהו שבר ברבא והא תאמר שבר דמצוה עצמה היבא אילן ויהי' למצוה וברבא הכל אחר ואע"ג ששור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה יש שבר מצוה אע"פ שאין ברבא מכל מקום התם שבר מצוה כסוי וברבא לא היה כי אם י' והובים ושכר ברבת המון ארבע ברכות מ' והובים ומעשה באחד שקראו ש"צ לקרות בס"ת ובא אחר וקדם וקרא ושאל לר"ת ואמר לו שיתן לו תרנגולת לחשות תחת אותם שתי ברכות ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה חיבי ר"ג עשרה והובים ועוד פטור ר"ת משום שבענה אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך ועוד אמר ר"ת דבבבא אין דנין מילתא דלית ביה חסרון פיס כדאמר לעיל (דף פד):

1 אַרְבֵּיָהּ.
2 מבארת הגמרא: אֵלָא התנא שסבר שאין אדם רשאי לחבול
3 בעצמו, הַאי תַנָּא הוּא, דְתַנְיָא, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפֶר רַבִּי
4 ו-הגורלו, מַה תַּלְמוּד לִמְרַן הפסוק שנאמר בקרבנות נזיר טמא
5 (במדבר ו יא), 'וְכִפֵּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר הִקְמָא עַל הַנֶּפֶשׁ', שמשמע שחטא
6 הנזיר בנפש אדם, וקשה, וְכִי פְּאוּזָה נֶפֶשׁ הִקְמָא נזיר זה, אֵלָא חטא
7 בכך שצִיעַר את עַצְמוֹ מִן הַיָּיִן במה שקיבל עליו נזירות, וְאִם כֵּךְ
8 הִלָּא דְקָרְיָא קַל וְחֻמְרָא, וְכִי הָא הַזִּיזר שְׁלֵא צִיעַר עַצְמוֹ אֵלָא מִן הַיָּיִן,
9 נִקְרָא חֻמְרָא, הַמְצַעַר עַצְמוֹ מִכָּל דְּכֶר, שיושב בתענית שאין בה
10 צורך, עַל אַחַת כְּפֹה וְכַפֹּה שנקרא חוטא. ומכאן למדנו שאסור
11 לאדם לחבול בעצמו.
12 שנינו במשנה, הַקּוֹצֵץ נְטִיעוּתָיו [וכו'] אף על פי שאינו רשאי פטור,
13 אחרים חייבין: הֵיךְ פֶּר בַּר פֶּר חֵנָה קְמִיָּה דְרַב – לפני רב, טען אדם
14 לחבירו שזיר הרגתו, נְטִיעוּתֵי קִצְצָתָא, וחבירו השיב לו, אַתְּהָ אָמַרְתָּ
15 לִי לְהַרְגֵנִי, 'אתה אמרת לי לקוצצו', נאמן הנתבע בדבריו וְפָטוּר.
16 אָמַר לִיה רַב לרבה בר בר חנה, אִם בֶּן שֶׁהִנְתַּבַּע נאמן בטענה זו,
17 לֹא שִׁבְקַת חַיִּי לְבְרִיתָא – לא תניח לבני אדם לחיות, שכל אחד
18 שישחית חפץ, יטען שהבעלים אמרו לו לעשות כן, וכי קָל פְּטִיעִיָּה
19 – האם יש נאמנות על כך, הלא יש לנו ללכת אחר אומדן בני
20 אדם, שאין אדם אומר לחבירו לעשות כן.
21 אָמַר לִיה רַבָּה בר בר חנה לרב, אִיפְסִיעִיָּה – האם צריך אני להסיר
22 ברייתא זו מגירסתא, אָמַר לִיה רַב, לֹא, אלא תְתַרְגַּם מִתְּנִיחָךְ –
23 תפרש ברייתא זו, כְּשׁוֹר הַקּוֹצֵץ לְהַרְגֵנִי, כגון שהמית ודוניהו
24 להסקל, וְכֵאֵלֶּיךָ הַקּוֹצֵץ לְקִצְצָתָא, כגון שנטעוהו לעבודה זרה, או
25 שהיה נוטה לרשות הרבים, וירא בעל האילן שיפול על אדם
26 ויהרגהו, ומכיון שעומד השור להריגה והאילן להיקצץ, נאמן
27 לטעון שהבעלים אמרו לו לעשות כן.
28 מקשה הגמרא: אִי הֵיךְ, מֵאִי קָא מַעֲיֵן לִיה – מה תובע אותו הבעלים
29 על שהרג או קצץ, הרי הם עומדים לכך. מתרצת הגמרא: דְאָמַר
30 לִיה הִבְעֵלִים, אֲנָא בְעִיָּא לְמַעֲיַד הָא מַצּוּחַ – אני רציני לעשות
31 מצוה זו, ותשלם לי על שהפסדתני מקיום המצוה. דְתַנְיָא בברייתא
32 (חולין פז), כתוב בפסוק בענין שחיטת חיה או עוף (ויקרא יז יג),
33 וְשִׁפְךָ אֶת דָּמֹו וְכִסְתּוּהוּ בַעֲפָר, ומכך שסמך הפסוק מצות השחיטה
34 (שפיכת הדם) למצות כיסוי הדם, למידים שמי ששִׁפְךָ את הדם,
35 השוחט, הוא גם יכֹסֶה בעפר. וּמַעֲשֶׂה בְאֶחָד שִׁשְׁמֹת חיה או עוף,
36 וְכֵרֶם תְּכִירֹו וְכִסָּה את הדם, וְחִיבֵי רַבִּין גְּמִילָאֵל את המכסה שחטף
37 המצוה, לִיתֵן לוֹ עֲשֶׂההוּא הַבְּשֶׁר המצוה.
38 הגמרא דנה בשיעור ואופני איסור קציצת אילנות בארץ ישראל:
39 אָמַר רַב, דִּיקְלָא דְמַעֲנָן קָבָא – כל עץ דקל שמוציא פירות בשיעור
40 קב, אִסוּר לְמַקְצְצִיהּ. מקשה הגמרא: מִיִּתְיָבִי, שנינו במשנה
41 (שביעית פ"ד מ"א), כְּפֹה הִיא עֵץ הַיָּזֵר, וְלֹא יִקְצְצוּ, רוֹבַע הַקֵּב,
42 דהיינו לוג. הרי שאף בשיעור מועט מקב אסור לקצוץ את האילן.
43 מתרצת הגמרא: שֹׁאֵנִי – שונה עץ יָתִים, דְהַשִּׁיבֵי, שאף שיעור
44 מועט, כרובע קב, חשוב הוא ואסור לקצוץ.
45 מביאה הגמרא חומר האיסור לקצוץ אילני מאכל: אָמַר רַבִּי חִינְיָא,
46 לֹא שָׂבִיב – לא מת שִׁבְחַת בְּרִי, אֵלָא משום דְקָצַן תַּאֲרִיחָא בְּלֹא זִמְנָה
47 – שקצץ אילן של תאנה קודם שיישב והגיע זמנו להקצץ. אָמַר
48 רַבִּינָא, וְאִם הָיָה האילן מְעוֹלָה בְּרָמִים, שדמיו יקרים לבנין יותר
49 משווי הפירות, מוֹתֵר לְקוֹצְצוֹ לְצוֹרֵךְ הַבְּנִין, מפני שאין זו השחתה.
50 תַנְיָא גַּמִּי הֵיךְ, כתוב בפסוק, רַק עֵץ אֲשֶׁר תִּדְעֵ בִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל
51 הוא אתו תְּשַׁחֵת וגו', ולכאורה די אם היה כתוב 'רק אשר לא
52 ולחבל את גופו'. דוחה הגמרא: וְדִלְמָא פְּגָדִים שֹׁאֵנִי, דְפְסִירָא לֹא
53 הָרָה הוּא – שהשחתתה היא הפסד שאין להשיבו, אבל חבלת אדם
54 יכולה היא להתרפא. בִּי הָא – כפי שמצינו דְרַבִּי יוֹהָנָן קָרִי לְמַאֲנֵי
55 מְכַבְּדִיתָא – היה קורא לבגדיו 'מכבודות', שמכבדים את בעליהם.
56 וכיון שכבוד האדם תלוי בבגדיו, נמצא שהבגדים חשובים ויש
57 לשמור עליהם יותר מגופו. רַבִּי הַקָּרָא, כִּד הָיָה מְכַנֵּי בְּנֵי הַיָּזְמִי
58 וְהָאֵא – כשהיה עובר בין הקוצים והברקנים, מְדַלֵּי לְהוֹ לְמַאֲנִיהָ –
59 היה מרים את בגדיו, כדי שלא יקרעו, ולא חשש שיפצעו את גופו,
60 אָמַר, הָא הַגּוֹף מְעַלָּה אִרְבָּה – רפואה, וְהָא – בהגדים, אֵינִי מְעַלָּה

1 וְקָרְנֵי במשנה שהחובל בְּעַצְמוֹ, אֵף עַל פִּי שֹׁאֵינִי רִשְׁאֵי לעשות כן,
2 מכל מקום פְּטוּר, הרי שאף לענין בושת אין אדם רשאי לחבול
3 ולבייש עצמו. מתרצת הגמרא: הֵיךְ קָאָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא לאותו
4 אדם, לֹא מְכַעֲרָא לענין בּוֹשֶׁת שאין אתה נפטר במה שביישה
5 עצמה, משום דְאָמַר רִשְׁאֵי לְבִישֵׁי אֶת עַצְמוֹ, ואינו פטור כשביישוהו
6 אחרים, אֵלָא אֲפִילוּ בְּתַלְתָּה מִמֶּשׁ, דְאִין אָדָם רִשְׁאֵי לְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ,
7 והיה אפשר לומר שכוין שאינו מקפיד לחבול בעצמו, הרי הוא
8 כמקולקל לענין זה, ואף לא יתחייבו אחרים שחבלו בו, מכל מקום
9 אין הדין כך, אלא אַחֲרֵים שִׁחְבְּלוּ בּוֹ חֵיבִין.
10 מקשה הגמרא: וְכִי הִדִּין שֹׁאֵן אָדָם רִשְׁאֵי לְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ, וְהַתַּנְיָא
11 בברייתא (שבועות כז), יָכוֹל אִם נִשְׁבַּע אדם לְהַרְעֵ בְּעַצְמוֹ וְלֹא
12 הָרַע, וְהָא מְקַרְבֵּן אֵף שֶׁעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ, תַּלְמוּד לִזְמַר –
13 מלמדנו הפסוק (ויקרא ה ד) 'אוֹ נֶפֶשׁ בִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַיִם
14 לְהַרְעֵ אוֹ לְהוֹטִיב, מַה הַרְעָה – כשדירבה התורה בנשבע להיטיב
15 לעצמו, הכוונה רק לדבר הרשות, שהרי לבטל מצוה אין זו הטבה,
16 אֵף הָרַעָה, באדם שנשבע להרע לעצמו, אף הוא רק בדבר הרשות,
17 וממילא אֲבִיָּא לחייב אף את הנשבע לְהַרְעֵ בְּעַצְמוֹ, ועבר על
18 שבועתו וְלֹא הָרַע, מבינה הגמרא, שנשבע להרע היינו לחבול
19 בעצמו, ועל זה אמרה שהוא רשות, ואם כן מבואר שאדם רשאי
20 לחבול בעצמו, ואין רבי עקיבא שולק על כך. מתרצת הגמרא: אָמַר
21 שְׁמוּאֵל, המבואר בברייתא, שאדם רשאי להרע לעצמו, הוא
22 בְּנִשְׁבָּע ואמר אֲשַׁב בְּתַעֲנִיתָא, אבל לחבול בעצמו אינו רשאי.
23 שואלת הגמרא: דְקָוִיָּה גַּבִּי הָרַעַת אַחֲרֵים – המבואר בהמשך
24 הברייתא שהנשבע להרע לאחרים ולא הרע פטור, צריך לומר
25 שהוא באותו אופן של הרעה לעצמו, ואם כך לפי שמואל הרי זה
26 בנשבע לְהַשִּׁיבֵם בְּתַעֲנִיתָא, וקשה, וכי אַחֲרֵים מִי מוֹתִיב לְהוֹ
27 בְּתַעֲנִיתָא – האם יכול הוא להושיב אחרים בתענית. משיבה
28 הגמרא: אִין – אכן בידו הדבר, דְמַהֲרֵךְ לְהוֹ בְּאִנְדְרוּנָא – שסוגרם
29 בחדר, ללא דבר מאכל.
30 מקשה הגמרא: וְהַתַּנְיָא, אִיזוּהוּ הָרַעַת אַחֲרֵים, כגון שנשבע אָכֶה
31 פְּלוֹנִי וְאֶפְעַע אֶת מוֹחֹו, שזו חבלה ממש, ואם כן אף בנשבע להרע
32 לעצמו שהשבועה חלה הכוונה לחבלה ממש, ומבואר אם כן
33 שאדם רשאי לחבול בעצמו. מתרצת הגמרא: אֵלָא הַנִּידוּן האם
34 אדם רשאי לחבול בעצמו, מחלוקת תַנְיָא היא מה דעת רבי
35 עקיבא, דְאֵיבָא לְמַאֲן דְאָמַר אִין אָדָם רִשְׁאֵי לְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ, וכך שנה
36 במשנתנינו, וְאֵיבָא מַאֲן דְאָמַר אָדָם רִשְׁאֵי לְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ, והוא התנא
37 ששנה את שתי הברייתות שהביא הגמרא.
38 מבררת הגמרא: מַאֲן תַנָּא דְשִׁמְעַת לִיה, דְאָמַר אִין אָדָם רִשְׁאֵי לְחַבֵּל
39 בְּעַצְמוֹ, אֵילְמָא הַאי תַנָּא הוּא, דְתַנְיָא בברייתא, כתוב בפסוק אצל
40 מצוות בני נח (בראשית ט ה), 'וְאֵדָה אֶת דְמָכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ',
41 שבו נצטוו שלא לרצוח. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, כֵּךְ נִדְרַשׁ הפסוק, מִדִּ
42 נַפְשׁוֹתֵיכֶם – היינו מאתכם, אֲדַרְשׁ אֶת דְמָכֶם אם תהרגו את
43 עצמכם, ויש לומר שאף חבלת האדם בעצמו בכלל איסור זה.
44 דוחה הגמרא: וְדִלְמָא קְטִילָא שֹׁאֵנִי – רק לגבי מיתה החמירה
45 התורה שאסור לאדם להרוג את עצמו.
46 אֵלָא הסובר שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, הַאי תַנָּא הוּא, דְתַנְיָא,
47 מצוה על קרובי המת שיהיו מְקַרְעֵין בגדיהם על המת מתוך צער
48 ואבלות, וְלֹא – ואין בכך משום דְרַבִּי הַאֲמוּרִי שאף הם נהגו כן. ועל
49 אף היתר זה אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁמַעְתִּי שֶׁהַמְקַרַע עַל הַמֵּת יוֹתֵר מֵדָא,
50 לֹאֲקָה מִכַּת מִרְדוּת מִדְּרַבְּנָא, מִשּׁוּם אִיסוּר 'כֹּל תְּשַׁחִית' (דברים כ טו).
51 וְאִם אִין אדם רשאי להשחית את בגדיו, כֵּךְ שִׁכְּן שאסור להשחית
52 ולחבל את גופו. דוחה הגמרא: וְדִלְמָא פְּגָדִים שֹׁאֵנִי, דְפְסִירָא לֹא
53 הָרָה הוּא – שהשחתתה היא הפסד שאין להשיבו, אבל חבלת אדם
54 יכולה היא להתרפא. בִּי הָא – כפי שמצינו דְרַבִּי יוֹהָנָן קָרִי לְמַאֲנֵי
55 מְכַבְּדִיתָא – היה קורא לבגדיו 'מכבודות', שמכבדים את בעליהם.
56 וכיון שכבוד האדם תלוי בבגדיו, נמצא שהבגדים חשובים ויש
57 לשמור עליהם יותר מגופו. רַבִּי הַקָּרָא, כִּד הָיָה מְכַנֵּי בְּנֵי הַיָּזְמִי
58 וְהָאֵא – כשהיה עובר בין הקוצים והברקנים, מְדַלֵּי לְהוֹ לְמַאֲנִיהָ –
59 היה מרים את בגדיו, כדי שלא יקרעו, ולא חשש שיפצעו את גופו,
60 אָמַר, הָא הַגּוֹף מְעַלָּה אִרְבָּה – רפואה, וְהָא – בהגדים, אֵינִי מְעַלָּה

55 אברדחם לעירכס שאלו אותו על אשתו, והסיק שברצונכם להרגו
 56 ולקחתה, לפיכך אמר שהיא אחותו, והיה לך להבין שלא אמר כן
 57 אלא כדי להישימר. מסיימת הגמרא, **מְבָאָן** – מזה שאבימלך
 58 התחייב מיתה על שלא למד הלכות דרך ארץ ולא ידע שאורח
 59 הבא לעיר אין שואלים אותו על עסקי אשתו, אנו למדים לכל כן
 60 נח **שְׁהָרָה** על שְׁהָרָה לו' ללמוד ולא למה.
 61 הגמרא מבארת פסוק נוסף האמור בפרשה שם: **כִּי עֲצֵר עֲצֵר ה'**
 62 **בְּעַד כָּל רֶחֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ** (שם ב יח). **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁתֵּי**
 63 **עֲצִירוֹת תִּלְלוּ שְׁבִפְסוּק לָמָּה נִאמְרוּ.** אלא עצירה אחת היתה פֹּאֵשׁ
 64 – בזכרים, שנעצרו משִׁכְבַּת זָרָע, וּשְׁתַּיִם – עצירה שניה היתה
 65 **בְּאִשָּׁה** – בנקיבות, שנעצרו משִׁכְבַּת זָרָע שבגופן שלא יכלו לפלטה,
 66 וּמְלִיכָה – שלא יכלו ללדת. **בְּמִתְנִיתָא תָנָא, שְׁתַּיִם – שְׁתֵּי עֲצִירוֹת**
 67 **הָיוּ פֹּאֵשׁ, שִׁכְבַּת זָרָע וקִטְנִים.** וּשְׁלִשָׁה עֲצִירוֹת פֹּאֵשׁ, שִׁכְבַּת זָרָע
 68 וקִטְנִים וְלִידָה. **רַבִּינָא אָמַר, שְׁלִשָׁה עֲצִירוֹת הָיוּ הַפְּסוּלֹת מִן**
 69 **וּקְטַנִּים וְפִי הַמְּבַעֵת –** נגב הגדולים העשוי לנפוח את הפסולת מן
 70 הגוף, וְאֶרְבָּעָה עֲצִירוֹת בְּאִשָּׁה, שִׁכְבַּת זָרָע וְלִידָה וקִטְנִים וְפִי מְבַעֵת.
 71 ומתיבת 'כל' שבפסוק **בְּעַד כָּל רֶחֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ**, **אָמַר רַבִּי רַבִּי**
 72 **יֵאָאֵר –** דרשו החכמים שבבית מדרשו של רבי ינאי, שֶׁאֶפְּלוּ
 73 תְּרַנְּנוּלָתָּ שֶׁל בֵּית אֲבִימֶלֶךְ לֹא הִטִּילָה אֶת בִּיצָתָהּ.
 74 לימוד לדורות מתפילת אברהם: **אָמַר לִיהוָה רַבָּא לְרַבָּה בַר מְרִי, מָנָא**
 75 **הָא מִילְתָא דְאָמְרוּ רַבָּנֵן –** מנין למדו חכמים לומר, **כָּל הַמְּבַקֵּשׁ**
 76 **רְחֻמִּים עַל חֲבִירוֹ וְגַם הוּא צָרִיד לְאוֹתוֹ דְּבַר, הוּא נֶעְנֶה תְּחִילָה –** לפני
 77 חבירו. **אָמַר לִיהוָה, דְּכֵתִיב (איוב מב י), 'וְה' יָשַׁב אֶת שְׁבוֹת אִיּוֹב**
 78 **בְּהַתְּפִלָּה בְּעַד רַעְיוֹ** 'וה' השיב את מעמדו של איוב כפי שהיה לפני
 79 שנשבה בידי השטן, משמע שמיד כשהתפלל על רעיו נושע
 80 בעצמו, בטרם נושעו רעיו. **אָמַר לִיהוָה רַבָּא, אַתְּ אֲמַרְתָּ שְׁהִלְיִמּוּד**
 81 **הוּא מְהֵרָה, וְאֵינָא אֲמִינָא שְׁלִמִים וְאֵת מְהֵרָה שְׁנִאמְר (בראשית כ**
 82 **ז) 'וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְאֵת**
 83 **אִשְׁתּוֹ וַיִּמָּחֲתוּ (וגו') וַיִּלְדוּ; וַיִּכְתֹּב אַחֵר כֵּךְ (שם כא א) 'וְה' סָפַד**
 84 **אֶת שָׂרָה בְּאִשְׁרָי אָמַר וְגו', ופירושו בְּאִשְׁרָי אָמַר אַבְרָהָם אֶל אֲבִימֶלֶךְ,**
 85 **כלומר מיד כשהתפלל אברהם על אבימלך נושע בעצמו וילדה**
 86 **אשתו, עוד בטרם נרפאו אבימלך.**
 87 הגמרא מביאה כמה שאלות ששאל רבא את רבה בר מרי: **אָמַר**
 88 **לִיהוָה רַבָּא לְרַבָּה בַר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָא דְאָמְרוּ אִינְשֵׁי –** מהו המקור
 89 למה שרגילים אנשים לומר, **בְּהַרְדֵּי הוּצָא לְמִי כְּרָבָא –** כאשר לוקה
 90 הקוץ, לוקה עמו גם הכרוב. היינו, כשמנכנס את הקוצים ניטל
 91 עמם לפעמים עמו מעט מהזיק הגדל שם. ומשל הוא, שכשנענש
 92 הרשע נענשים עמו לפעמים גם הסובבים אותו שלא חטאו. **אָמַר**
 93 **לִיהוָה רַבָּא בַר מְרִי, דְּכֵתִיב (ירמיה ב כט), בתוכחת ירמיהו הנביא**
 94 **לְיִשְׂרָאֵל לָמָּה תִּרְיִבוּ אֵלַי בְּלִבְכֶם פְּשַׁעְתֶּם בִּי נְאֻם ה', הרי שכלל את**
 95 **כולם עם הפושעים. אָמַר לִיהוָה רַבָּא, אַתְּ אֲמַרְתָּ שְׁהִמְקוֹר הוּא**
 96 **מְהֵרָה, וְאֵינָא אֲמִינָא שְׁמְקוֹר מְהֵרָה, שהוכיח משה את העם לאחר**
 97 **שיצאו מהם ללקוט מן בשבת (שמות טז כח) 'עַד אָנֹכָה מֵאַנְתֶּם**
 98 **לְשִׁמּוֹר מְצוֹתַי וְתוֹרֹתַי, וכלל את כולם יחד עם אותם שלקטו אפילו**
 99 **שלא עשו כמותם.**
 100 **אָמַר לִיהוָה רַבָּא לְרַבָּה בַר מְרִי, כְּתִיב בְּיוֹסֵף, כשבאו אביו ואחיו**
 101 **למצרים (בראשית מז ב), 'וּמִקְצֵה אֲחִיו לָקַח חֶמְשָׁה אֲנָשִׁים וַיַּצַּגם**
 102 **לפני פרעה, מֵאֵן נִינְהוּ –** מי הם חֶמְשָׁה. **אָמַר לִיהוָה רַבִּי אָמַר רַבִּי**
 103 **יוֹחָנָן, אוֹתָן שְׁהוּבְּלוּ בְּשִׁמּוֹת בְּבִרְכַת מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, והם ובולוין**
 104 **וגד דן נפתלי ואשר. ונכפלו שמותם, לפי שחלשים היו וחיזקם**
 105 **משה בברכתו. ולכן הביאם יוסף לפני פרעה, כי אם יראה את**
 106 **הגבורים יקחם להיות ראשי גייסות. הקשה רבא, יהודה נְמִי**
 107 **אִיבְּפֻלִי מִיְכָסֵּל –** גם הוא נכפל בברכת משה (דברים לג ז), והרי
 108 לא העמיד יוסף אלא חמשה. **אָמַר לִיהוָה רַבָּא בַר מְרִי, יהודה**
 109 **לְמִילְתֵיהּ הוּא דְאִיבְּפֻל –** לצורך אחר הוא נכפל, ולא מפני חולשתו.
 110 **דְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מֵאֵי דְכֵתִיב בְּבִרְכַת**
 111 **מֹשֶׁה (שם לג ו-ז) 'חֵי רְאוּבֵן וְאֵל יִמַת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר, וְאֵת**
 112 **לְיְהוּדָה, מדוע נמכה ברכת ראובן לברכת יהודה, ומדוע אמר**

1 **יָבֹול –** היה אפשר לומר שֶׁאֶפְּלוּ אם אילן המאכל מְעוּלָה כְּרָמִים
 2 לבנין יותר משווי הפירות יש להקדים לקצוץ אילן סרק, תְּלַמּוּד
 3 לזַמַּר – הוסיפה התורה את התיבה דָּק' בתחילת הפסוק, למעט
 4 שלא בכל אופן יש להקדים את אילן הסרק, וכשדמי אילן המאכל
 5 יקרים לבנין יותר, מותר לקצוץ.
 6 מספרת הגמרא: **שְׁמוּאֵל, אֵייתִי לִיה אֲרִיסִיה תְּמַר –** הביא לו אריסו
 7 בתמרים מדקל בגדוה, אָכַל מהם שמואל וּמְעִים בְּהוּ מְעָמָא
 8 דְחִמְרָא – טעם יין. **אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לֵארוֹסוּ, מֵאֵי הָאֵי –** מהו דבר
 9 זה שבתמרים יש טעם יין. **אָמַר לִיה הָאָרִיס, בִּינִי גוּפְנִי קְרִימִי –**
 10 הדקלים שבהם גדלו תמרים אלו עומדים בין הגפנים, ומקבלים
 11 מהם את טעם היין. **אָמַר שְׁמוּאֵל לֵארוֹסוּ, מכיון שהדקלים מְבַחְשִׁי**
 12 **בְּחִמְרָא –** מכחישים את הגפנים בולֵי הָאֵי, עד שאפשר להרגיש
 13 בתמרים טעם היין, לכן **לְמַחַר אֵייתִי לִי מְקוֹרְיֵיהוּ –** הבא לי את
 14 מקור הדקלים ועיקרם, כלומר, שיעקור את הדקלים לגמרי מפני
 15 שמפסידים את הגפנים.
 16 מעשה נוסף: רב **הַסְדָּא הוּא תַאֲלִי בִי גוּפְנִי –** ראה דקלים קטנים
 17 גדלים בין הגפנים, **אָמַר לִיה רַב חֲסָדָא לְאֲרִיסִיה –** לאריסו, עֲקָרְיָהוּ
 18 – עקור דקלים אלו, משום שהם מפסידים את הגפנים. ואף
 19 שהדקלים נפסידים, מכל מקום גוּפְנִי – מדמי היין שהוא רוח
 20 מרובה, **קְנִי דְקָלִי –** יכולים אנו לקנות קרקעות ולגדל בהם דקלים,
 21 אולם מהרווח המועט הבא מדמי הדקלִי, לֹא קְנִי גוּפְנִי – אינם
 22 מספיקים כדי לקנות בהם קרקעות ולגדל בהן גפנים.
משנה
 23 **אָף עַל פִּי שְׁהוּא –** המזיק את חברו, נוֹתֵן לוֹ חֲמִשָּׁה דְרַבִּים הָאִמּוּרִים
 24 לעיל, אֵין נִמְחַל לוֹ מֵה שְׁצִיעֵרוּ עַד שִׁבְכָשׁ מְמַנוּ מְחִילָה, שְׁנַאֲמַר
 25 באבימלך כשלקח את שרה (בראשית כ ז) **'וְעֵתָה הִשֵּׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ**
 26 **וְגו' וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדָּךְ' וְגו', כלומר אף לאחר שתשיב את שרה תפייס**
 27 **את אברהם שימחל לך עד שיתפלל בעדך. וּמִנְּיָן שְׁאֵם הַנִּיזוּק לֹא**
 28 **מְחַל לוֹ שְׁהוּא נִקְרָא אֲבוּרִי, שְׁנַאֲמַר (שם כ ז) 'וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל**
 29 **הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְגו', הוּאֹמֵר לְחִבְרֵי כְּמֹא אֵת**
 30 **עֵינֵי, קָטַע אֶת יְדֵי, שְׁבַר אֶת רַגְלֵי, חָיִב הַחֹבֵל לְשִׁלְם, ואף אם אמר**
 31 **לו שיעשה כן על מִנְתַּ לְפָטוֹר –** שיפטר מלשלם, הוא חָיִב לְשִׁלְם.
 32 וכן אם אמר לחבירו קָטַע אֶת כְּסוּתִי, שְׁבַר אֶת כְּרִי, חָיִב הַמּוּזִיק
 33 לְשִׁלְם. אך אם אמר לו לעשות כן על מִנְתַּ לְפָטוֹר, פָּטוֹר הַמּוּזִיק
 34 מלשלם. וכל זה כשאמר לחבירו להזיק לו, אבל אם אמר לו עֵשֶׂה
 35 כן לְאִישׁ פְּלוּנִי, אפילו אמר לו על מִנְתַּ לְפָטוֹר, חָיִב הַמּוּזִיק לְשִׁלְם
 36 בִּין אִם אמר להזיק בְּגוּפוֹ של אותו איש, וּבִין אִם אמר לו להזיק
 37 בְּמַמּוֹנִי.
גמרא
 38 בריתא המחדדת את החיוב תפייס את חברו על מה שציערו: **תַּנּוּ**
 39 **רַבָּנֵן, כָּל אֵלוֹ הָאִפּוּנִים שְׁאָמְרוּ בַּמְּשֻׁנָה הַקּוּדְמַת (צ), שְׁחִיב**
 40 **הַמְבִיִּישׁ לְשִׁלְם לְמַתְבִּישׁ, אינם אלא עבור דְּמֵי בּוֹשְׁתּוֹ, אָכַל על**
 41 **צַעֲרוֹ, אֶפְּלוּ הִבִּיא כָּל אֵילֵי נְבִיזוֹת –** מין איל מובחר שֶׁבְּעוֹלָם, אֵין
 42 **נִמְחַל לוֹ עַד שִׁבְכָשׁ מְמַנוּ מְחִילָה, שְׁנַאֲמַר (שם כ ז) 'וְעֵתָה הִשֵּׁב**
 43 **אֵשֶׁת הָאִישׁ בִּי נְכִימִי הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדָּךְ וַיִּחַדָּה'.**
 44 הגמרא מבררת את כוונת הפסוק שהביאה ומקשה: וכי רק משום
 45 דְאֵשֶׁת נְכִימִי הִיא פְּעִי אֶהְדִּירִי – צריך היה להחזירה, וכי אֵשֶׁת אַחַר
 46 לֹא בְּעִי אֶהְדִּירִי – לא צריך להחזיר. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי**
 47 **שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, פִּירוּשׁ הַפְּסוּק כֵּךְ 'וְהִשֵּׁב אֵשֶׁת**
 48 **הָאִישׁ' מְכַל מְקוֹם, ואפילו אינה אשת נביא. וַיִּקַּח אֲמַרְתָּ –** ואילו
 49 **מה שטענת, אבימלך, (שם כ ד-ה) 'הִגִּיו נָם צָדִיק תִּהְרַג, הֲלֹא הוּא**
 50 **אָמַר לִי אֶתְּהִי הוּא וְהִיא נָם הוּא אֲמַרְתָּ אֶתְּהִי הוּא', כלומר אינך אשם**
 51 **במה שאירע, תשובתך היא 'כִּי נְכִימִי הוּא' אברהם, וְכָכָר לְיָמֵד**
 52 **שְׁאִכְנַנְאֵי –** אורח שְׂבָא לְעִיר לְהִתְאֲכֵסן על עֶסְקֵן אֲכִילָה וְשִׁתְּיָה
 53 **שְׁאִלְוִין אוֹתוֹ, היכן יאכל וישתה, או שמא תאמר שעל עֶסְקֵן אֵשֶׁתוֹ**
 54 **שְׁאִלְוִין אוֹתוֹ, אֲשֶׁתְךָ הִיא או אֶחָתְךָ הִיא, בתמיחה. ואילו כשבא**

1 יבול אפי' מעולה בדמים. לקודה יותר מפריות להא קרקע קודם לה: ת"ל רק. מיטע הקדמה
 2 מקוריהו. מקור שלהן ועיקרן ל"א הבא לי קור שהוא רך לאכול וגדל סביב שרשי
 3 כלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ונאכל את הקור: גופני קני דיקלי. מדמי הנין יבולין
 4 אנו לקנות תרקעות ואילו דקלי לא קני גופני אין שבוין עולה אלא לדרב מועט: **מתני'**
 5 **אנינ'** שהוא נותן לו כו'. סתמא היא ולא ר'

1 יבול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק שמואל איתו ליה
 2 אריסיה תמרי אכיל טעים בהו טעמא דתמרא א"ל
 3 מאי האי א"ל ביני גופני קיימי אמר מבחשי בתמרא
 4 כולי האי לתמר איתו לי מקוריהו: רב הסדא הוה
 5 תאלי בי גופני אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני
 6 דקלי דקלי לא קני גופני: **מתני'** אע"פ שהוא נותן
 7 לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו שצאמר ועתה
 8 השב אשת וגו' ומינו שאם לא מחל לו שהוא אכורי
 9 שצאמר ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים
 10 את אבימלך וגו' האומר סמא את עיני קטע את
 11 ידי שבר את רגלי חייב ע"מ לפטור חייב קרע את
 12 כסותי שבר את פדי חייב ע"מ לפטור פטור עשה
 13 כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין
 14 במקומו: **גמ'** ת"ר כל אלו שאמרו דמי בושתו אבל
 15 צערו אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם אין נמחל
 16 לו עד שיבקש ממנו שצאמר השב אשת האיש פי נביא הוא ויתפלל בעדך דאשת נביא
 17 בעי אהרורי אשת אחר לא בעי אהרורי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן השב
 18 אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אהותי היא
 19 והיא גם היא אמרה אחי הוא נביא הוא וכבר לימדו אכסנאי שפא לעיר על עסקי אכילה
 20 ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא אחותך היא מפאן לבן
 21 נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: כי עצר עצר ה' אמר ר' אלעזר שתי עצירות הללו
 22 למה אחת באיש שכבת זרע שתיים באשה שכבת זרע ולידה בבתניתא תנא שתיים באיש
 23 שכבת זרע וקטנים שלשה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה רבינא אמר שלש באיש שכבת
 24 זרע וקטנים ופי טבעת ארבעה באשה שכבת זרע ולידה וקטנים ופי טבעת: בעד כל רחם
 25 אמרי דבי ר' ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה ביצתה א"ל רבא לרבה בר
 26 כרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר
 27 הוא נענה תחילה א"ל דכתיב וה' שב את שכבות איוב בהתפללו בעד רעהו אמר ליה את
 28 אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך
 29 ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב וה' פקד את שרה פאשר אמר וגו' פאשר אמר אברהם
 30 אל אבימלך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לין
 31 פרבא א"ל דכתיב למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם ה' אמר ליה את אמרת מהתם
 32 ואנא אמינא מהכא עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי אמר ליה רבא לרבה בר מרי
 33 פתיב ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי א"ר יוחנן אותן שהוכפלו
 34 בשמות יהודה נמו איכפולי מוכפל אמר ליה למילתיה הוא דאיכפל דאמר ר' שמואל בר

1 איתו לי מקוריהו. משמע דגופני ערפי מדיקלי ותימה דבהאשה שפלו לה נכסים
 2 (כתובות עט. ושם ד"ה אילני) אמר גבי נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע דיקלי
 3 ואילני דקלי אילני וגופני אילני אלמא גופני גריעי אפילו מאילני דגריעי מדיקלי ו"ל
 4 דבגופנים שאדם טורח לומר ולתקן הכרם יש בהן ריוח גדול אבל בנכסי אשתו אם היה
 5 קונה גפנים מתוך שצריכים הוצאה מרובה לא
 6 היה הבעל חושש להוציא על נכסי ויהי הולכין
 7 לאיבוד לפיכך טוב לקנות דקלים שאין צריכין
 8 הוצאה וממילא אתי בהו שבוהא וטוב הוא
 9 לשניהם ועוד מפרש ר"ת בהמבור את הספינה
 10 (כ"ב פב. ושם ד"ה מתקין) דפירי דדיקלא
 11 מתקיימין טפי מאילני וגופני ובנכסי מלוג של
 12 אשה בעינן דבר המתקיים יותר:
 13 **פאשר** אמר אברדס אל אבימלך. לאו בהריון
 14 משתעי שחרי המלאכים בישורו את
 15 שרה מפסח שלפניו אלא ולידה בריוח כמו
 16 שהתפלל על אבימלך: **אלו** הנכפלין בשמות.
 17 בבראשית רבה יש איפכא שהנכפלים גבורים היו
 18 כמו יהודה שנכפל: **מרי** גרם לראובן שהודה
 19 ויהודה. א"ע דאמר במדרש וישב ראובן אל הבור
 20 מלמד ששב משקו ומתעניתו שבלבל יצועי אביו
 21 וזה היה קודם דמעשה תמר מכל מקום לא הודה
 22 ברבים עד אחר שהודה ויהודה:
 23 שיתין

17 בארץ וירפא שצאמר והעליהם את עצמותי
 27 מזה אתם (שמות א') משמע שאם עצמותם
 28 העלו ולא נכתב יוסף אלא להודיעך שבוה של
 29 משה שכל ישראל נתעסקו בכיזה והוא עסק
 30 במצוה: מנילגין בארון. לא היה שלדו קיימת
 31 ומחברת מפני נדוד דקאמר ליה ליעקב אם לא
 32 אביאנו אליך ותקאתי לך כל הימים (בראשית
 33 ג') ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן במסכת
 34 מכות (דף י"א) קלות חכם אפי' על תנאי היא
 35 באה: מי גרם לראובן כו'. מדרש אנדה הוא
 36 בתנודתא מכיון שהודה יהודה ואמר צדקה
 37 ממני עמד ראובן ואמר אני בלבלתי יצועי אבי:
 38 לשפא. נכנס כל עצם ונתחבר למקומו שש
 39 משם לשפא אשליה שדנא בעלז' כמו שף
 40 מדוכתיה (חולין דף מב:) אילבא דהלתא. לא
 41 הנה מסתייעא מילתא למימר מילתא דתתוי
 42 הלבתא פותיה: לא הנה סלקא ליה. כלומר לא
 43 היה עולה בידו למימר שמעתתא אילבא
 44 דהלתא: תסילין ותגבורין נותנין לבחן.
 45 ותעשירם לא היו נותנין קלותותיהו לבחן:
 46 נגרים. שקטים:

וטבא

35 נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר
 36 היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה ובקש רחמים אמר לפניו רבונו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה
 37 מיד שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא לא הוו קא מסקי למתיבתא דרקיעא ואל עמו תביאנו לא הנה ידע מאי קאמרי רבנן
 38 ולמשקל ומיטרח בהדי רבנן ידיו רב לו לא הנה סליק ליה שמעתתא אליבא דהלתא ועוד מצריו תהיה אמר ליה רבא לרבה
 39 בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי ברת עניא אולא ענייתא אמר ליה דתנן עשירים מביאין בפורים בקלותות של זהב ושל
 40 כסף ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הפלים והתפורים נותנים לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא

1 שיתין רהוטי רהוט. פירש הר"ר משולם שיש בשנה ששה עתים ירע וקציר וקור וחום וקץ
2 וחורף ומקרב כפרק המקבל (כ"מ דף קו:) שקל אהר שני חדשים והם ס' יום ובחנם
3 דחק דאזרחא דגמרא בהכי כמו שיתין תיכילי מטי' לכפא דבסמוך ובאלו טריפות (חולין דף
4 נח) שיתין מאני דפרזלא תלו ליה בקורנטיה:

חמרא

1 למריה וטיבותא לשקיה. כלומר
2 המשקה נותן בעין ופה למי שהוא
3 רוצה כדאמר במדרש טוב עין ובורך זה משה
4 רבינו ע"ה ש"א"ל הקב"ה וסמכת דך והוא סמוך
5 בבי ידיו כדתיב ויסמוך ידיו עליו ובקונטרס פי'
6 בע"א: גב' קינא דשרכי. כלומר מקום הבטלים
7 ופי' קינא היינו מקום כמו תלתא תאלי' בהרא
8 קינא דהבונס לליל דף נח) וכן מפרש בספיקא דף
9 לב: ושם תלתא טרפי' בהד קינא במקום אחד
10 שלשה עלין סמוכין זה על זה שן דרך ההדסים
11 ובקונט' פי' שקל ג' עלים כקנה אהר ואם כן לא
12 ימצאו לעולם הדרס כשר:
13 דשרכי. בטלנים וכן בשרבא בסוף יש נחלין
14 (כ"ב דף קלט. ושם) כמו איש יודע
15 ציד (בראשית הו) ומתרגמין גברא נחשירבן
16 ומפ' ר"ת נח ובטל ובערין גורס שידכן בדלית'
17 ומפרש לשון שקט ושקוט הארץ תרגומו
18 ושדוכת ארעא (שופטים ה): ועי' תוס' ב"ב קל"ט.)
19 משולש בכתובים. כל עף כנף למינדה ישכון
20 אין זה מקרא בכל התורה ושמן
21 בספר בן סירא הוא וכן בספיקא ותורמקין ובין
22 ידביים תושיבך:
23 דאיכא

1 וטמא טמא יקרא א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא
2 מילתא דאמור רבנן השבם ואכול כפיין מפני החמה
3 ובחורף מפני הצניח ואמרי אינשי שיתין רהוטי רהוט
4 ולא מטו לגברא דמצפרא בך דתיב לא ירעבו ולא
5 יצמאו ולא יכם שרב ושמש א"ל את אמרת מהתם
6 ואנא אמינא מהכא ועבדתם את ה' אלהיכם זו קרית
7 שמע ותפלה וברך [את] לחמך ואת מימך זו פת
8 במלח וקיתון של מים מפאן ואילך והסירותי מלח
9 מקרבך ותניא מלח זה מרה ולמה נקרא שמה מלח
10 ששמונים ושלשה חלאין יש בה מלח גנימטריא
11 הכי הו' וכולן פת במלח שחרית וקיתון של מים
12 מבטלן א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא
13 דאמור רבנן חכרך קרניך חמרא אופפא לגביך מוש
14 א"ל דתיב ויאמר הנה שפחת שרי אי מזה באת
15 ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת
16 אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי
17 אינשי מילתא גנאה דאית ביד קדים אמרה א"ל
18 דתיב ויאמר עבד אברהם אנכי א"ל רבא לרבה בר

19 מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שפיל ואזיל בר אווה ועיניה מטייפי אמר ליה דתיב
20 והטיב ה' לאדני וזכרת [את] אמתך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי
21 אינשי שיתין תכלי מטייה לפכא דקל חבריה שמע ולא אפל אמר ליה דתיב ולי אני
22 עבדך ולצדוק הפחו ולבניהו בן יהודע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם
23 ואנא אמינא מהכא ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויפח את רכקה ותהי לו לאשה ויאהבה
24 וינחם יצחק אחרי אמו וכתוב בתריה ויוסף אברהם ויפח אשה ושמה סטורה אמר ליה
25 רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקיה אמר ליה
26 דתיב וסמכת את ידך עליו למען ישמעון ויראונו כל עדת בני ישראל וכתוב ויהושע בן נון
27 מלא רוח חכמה פי סמוך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל בני ישראל וגו' אמר ליה
28 רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי פלכא בכפניה גללי מבלע דתיב נפש
29 שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא
30 דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי אמר ליה דבר זה פתוב בתורה
31 שנוי בנביאים ומשולש בפתובים ותנן במתניתין ותניא בברייתא פתוב בתורה דתיב וילך
32 עשו אל ישמעאל שנוי בנביאים דתיב ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים והיו עמו ומשולש
33 בפתובים דתיב כל עוף למינו ישפון ובני אדם לדומה לו תנן במתני' כל המחובר לטמא
34 טמא כל המחובר לטהור טהור ותניא בברייתא רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך ר' יוירי אצל
35 עורב אלא מפני שהוא מינו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי
36 קרית חכרך ולא ענך רמי גודא רבה שדי ביה א"ל יען טהרותך ולא טהרת מטימאך
37 לא טהרתי עוד אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בירא דשתית

38 מיניה לא תשדי ביה קלא א"ל דתיב לא תתעב אדומי פי אחיד הוא ולא תתעב מצרי פי גר היית בארצו אמר ליה רבא לרבה
39 בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא אמר ליה דתיב ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי
40 והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי פד הוינן וטריי לגברי השתא דקשישאנא
41 לדרדקין אמר ליה מעיקרא פתיב וה' הולך לפניכם ויוםם בעמוד ענן לנחותם הדרוך ולילה בעמוד אש להאיר להם ולבסוף פתיב
הנה

1 וטמא טמא. לא די לו נענו אלא שמיכיש את עצמו על פירו השיל עליו הכתוב חובת;
2 שיתין רהוטי רהוט. ששים איש רצו ולא הגיעו לאוכל שחרית: אופפא לגביך מוש. כלומר
3 טול אופף של חמור וחסיריהו אליך ושים אותו על גביך כלומר הודה לדבריו ואל תענהו.
4 מוש לשון לא ימיש (שמות יג) כלומר חסיריהו אליך כמו סורו נא (בראשית יט): שפחת שרי.
5 אמר לה והיא ענתה שרי גברתי: ועיניה מטייפי.
6 עיני מצפות למעלה למרוחק למנותיו וחיבור
7 בכתובות (דף טו) שנוף עיניך: שפיל ואזיל. כלומר
8 מהמת ענותנותו של אדם לא יתא בוש מלשאל
9 דבר הצריך לו בין לתורה בין לפירשנותו ולתבוע
10 חובו: באשר ייב וגו'. באביגיל כתיב שהיתה
11 מתנבאה שימות נבל בעלה ותבדך דבריה
12 מנפות לדוד שזיכר את יפה: תכלי. אבולת
13 ומכאובות: ולי אני עבדך. אלמא קובל היה עליו
14 שלא זימנו למשתה: שיתין. לאו מקרא נפקי
15 אלא מילתא בעלמא הוא דקאמרי אינשי ולא
16 דוקא הוא: ויוסף אברהם. נתקבא ביצחק: חמרא
17 למריה וטיבותא לשקיה. היין של מלך הוא
18 והשתיין אותו מחוייבין טובה לשר המשקה ולא
19 למלך: ויוסף את ידיו. תלה החכמה והגדולה
20 במשה כאילו הוא נותנה ליהושע והיא אינה
21 אלא מפי הקב"ה: גללי. אבנים לשון מורי ל"א
22 גללי ממש וראשון ישר דגללים ממש אורחיה
23 הוא: קינא דשרכי. אילנות טבילים ואין עושים
24 פרי כמו גברא דשרבא בטל כלומר דרך דקל רע
25 ליגדל בצד אילן סקי: המחובר לטמא טמא כו'.
26 במסכת פלים היא בפרק טבעת אדם דקתני
27 אונקלי של דרגש ושל שולחן טמאה ושל מנורת
28 עץ טהורה זה הכלל המחובר לטמא טמא
29 לטהור טהור אונקלי מסמך של מתכת עשו
30 במזלג לתלות שם בהמה בשעת הפשטה ורחוב
31 בותל כדאמרין בתמיד נחשט (פסחים סד.)
32 אונקליות של ברזל היו תחובין בעמודים כו' ואם
33 תחבו במנורת עץ דפשוטי כלי עץ בטל מסמך
34 לגבה ואינה מקבלת טומאה ואפי' נגעה בו
35 טומאה אבא בדרגש ובשולחן שמקבלין טומאה
36 דן אף הוא מקבל טומאה: לא לחנם הלך ר' יוירי.
37 רבי אליעזר סבר ר' יוירי עוף טמא הוא ורבנן
38 פליגי עליה בשחיטת חולין כאלו טריפות (ר'
39 סה): ר' יוירי. אשטורני': קרית חכרך. להוכיחו
40 ולא ענך: רמי גודא. בותל הפל עליו כלומר
41 הניחו ופול ברשעו דחוו בנידם: דשתית מיניה.
42 ששתית מינה כבר בצמא: לא תשדי ביה קלא.
43 מוטיא בעל"ז כלומר דבר הנצרך לך פעם אחת
44 שוב לא תבדוהו אי דלית דורא דלינא. אם תדלה
45 ותגביה המשוו עמי דלינא דורא משווי משל הוא
46 שאין אדם רוצה ליכנס בסכנת דיוק מוזן ותחת
47 עול דבר אלא אם כן משתתף בהו עמו: פי
48 הוינן וטריי לגברי. פשהיינו קטנים היינו חשוכים
49 כגברי: השתא דקשישאנא. עכשיו שהוקננו הננו
50 שפלים כתיבות:

אחר

בבא קמא דף צב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצא

לומדים זאת מדקתבי כשאמר ה' למשה למנות את יהושע להנהיג
את ישראל (במדבר כז יח, כ), 'וְשִׁמְעוּן וְיִרְאֵן כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שגדולתו של יהושע היא
בציווי ה', וכתבי כשהחל יהושע להנהיג (דברים לו ט), 'וְיִהְיֶה שֵׁן בֶן
נָון מִלֵּא רֹחַ הַקִּקְתָּ, כִּי קָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו, וְשִׁמְעוּן אֵלָיו כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', תלה את חכמתו וגדולתו במשה.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שאנשים אומרים, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
מְבַלְע – כשכלב רעב, הוא בולע אבנים. כלומר, שהרעב אוכל
הכל, ואף אם אינו ערב. אמר לו, לומדים זאת מדקתבי (משלי כז
ז), 'נֶפֶשׁ שֹׁבְעָה תִבּוֹס נֶפֶשׁ, וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה כָּל מַר מְתוּק, כלומר,
השבע אינו אוכל אף דבר מתוק, ולרעב אף המר נושע מתוק.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שאנשים אומרים, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
בִישְׁמַע גְּבֵי קִינָא דְשִׁרְבִי – משיל ודולק הרע אצל אילנות
סרק שאינם עושים פרי. כלומר, דרכו של דקל רע לגדול בין
אילנות סרק, ודרכו של אדם רע להימצא בין אנשים רעים כמותו.
אָמַר לִיחַ, דְבַר זֶה פְּתוּב בְּתוֹרָה, וְשִׁנּוּי – כתוב שנית פְּנִיבְיָאִים,
וְשִׁנּוּלֵשׁ – כתוב שלישית פְּנִיבְיָאִים, וְתַנּוּן בְּפִתְחֵיהֶן – ושנינו זאת
במשנה, וְתַנּוּן – ושנינו אף בְּבִרְיָתָא. ומפרט, פְּתוּבָה,
דְבַתְבֵי כַּשְׁנָשׁא עֵשׂו אִשָּׁה נוספת (בראשית כח ט), 'וַיִּלְכֹּךְ עֵשׂו אֶל
יִשְׁמָעֵאל, וַיִּקַּח אֶת מְחֻלַּת בַּת יִשְׁמָעֵאל וְגו' לוֹ לְאִשָּׁה, שכיון שהיה
רע, נשא את בת ישמעאל שהיה רע. וְשִׁנּוּי – כתוב שנית פְּנִיבְיָאִים,
דְבַתְבֵי בִּפְתַח הַגְּלֵעָדִי כַּשְׁנִירְשׁוּהוּ אַחֵיו מִבֵּית אֲבִיהֶם (שופטים יא
ג), 'וַיִּתְלַקְמוּ אֵל פִּתְחָה אֲנָשִׁים רִיקִים וַיְהִיו עֹמִי, וְשִׁנּוּלֵשׁ – כתוב
שלישית פְּנִיבְיָאִים, דְבַתְבֵי, 'כֹּל עוֹף לְמִינוֹ יִשְׁבּוּן, וְכֵן אָדָם לְדוּמָה
לו', ודיינו, שהרעים שוכנים אצל רעים כמותם. וְתַנּוּן בְּפִתְחֵיהֶן –
שנינו במשנה (כלים פ"ב מ"ב), כִּפְל הַחֲפוּכִי לְטָמֵא – למקבל
טומאה, טָמֵא – מקבל טומאה, וְכָל הַחֲפוּכִי לְטָהוֹר – לאינו מקבל
טומאה, טָהוֹר – אינו מקבל טומאה. וזה משל גם שאדם המתחבר
לאחר, נעשה כמותו, בין אם טהור הוא ובין אם טמא. וְתַנּוּן –
שנינו בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לֹא לְחֵנֶם הִלְךְ דְרִירִי אֲצֵל עוֹרְבָה,
אֵלָא מִפְּנֵי שְׁהוּא מִינֵי, וטמא כמותו. וזה משל גם, שאדם מתחבר
עם שכמותו.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שהאנשים אומרים, קְרִית חֲבַרְךָ לֹא עֲנָךְ
– אם קראת לחברך להוכיח רע, ולא ענה לך, רַבִּי
גִּדְרָא רַבָּה שְׁרִי בֵּיה – הפל עליו כותל גדול. כלומר, אם אינו רוצה
שתוכיחו, דחוו בידים ויפול ברשעו. אָמַר לִיחַ, לומדים זאת
מדברי ה' לישראל (יחזקאל כד יג), 'עֵנִן מְתַרְתִּיךָ וְלֹא מְתַרְתִּי
מִמְּטָאָתְךָ, לֹא מְתַרְתִּי עוֹד, עד הִנְחִיית אֶת הַקְּמִית קְרָךְ, שכיון שלא רצו
לחזור בתשובה אף שהוכיחם ה', דוחה אותם ששוב לא תועיל
התשובה עד שיענשו ויטהרו מעונם.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שהאנשים אומרים, בִּירָא דְשִׁתִּית מִינֵיה
– בור ששתית ממִימיו, לֹא תִשְׁרִי בֵּיה קְלָא – אל תורוק גוש ארובה
לתוכו. כלומר, אם נהנית מדבר, אל תבוזה. אָמַר לִיחַ, לומדים זאת
מדקתבי (דברים כג ח), 'לֹא תִתְעַב אֲדָמִי בִּי אַחֲרָי הוּא, וְלֹא תִתְעַב
מִצִּירִי בִּי גַר הֵייתָ בְּאֶרְצוֹ, שאף שורקו את הזכרים ליאור, אסרה
התורה לתעבם מכל וכל, כיון שהיו אכסניה לישראל בשעת
דחקם.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שאנשים אומרים, אִי דְלִית דִּירָא, דְלִינָא
– אם תגביה עמי משא, אגביהנו, וְאִי לֹא תגביה עמי, לֹא דְלִינָא –
לא אגביהנו. כלומר, אין אדם רוצה ליטול עול הכרוך בסכנת
היזק ממון וכיוצא, אלא אם חברו נושא עמו בעול. אָמַר לִיחַ,
לומדים זאת מדקתבי כשאמרה דבורה הנביאה לברך בן אבינעם
להלחם עם סיסרא (שופטים ד ח), 'וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בְּרַךְ, אִם תִּלְכִּי עִמִּי,

שנאמר במצורע (ויקרא יג מה) 'וְטָמֵא טָמֵא וְקָרָא, כדי יפרשו
ממנו. הרי שלא די בצער עווד מתבייש הוא רביבים.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
רַבָּנָן – מדיחן נלמד מה שאמרו חכמים, הִשְׁכַּם בְּבוּקֵר וְאָבוּל, כְּרִינָן
מִפְּנֵי סִכְנַת הַתְּמָה, וּבַחֲזוֹרָה מִפְּנֵי סִכְנַת הַצִּינָה, וְאָמְרִי אֵינְשֵי –
ואנשים אומרים, שְׁתִּין רְהוּמֵי רְהוּם – שישים רצים רצו, וְלֹא מָטוּ
לְנִבְרָא דְמִצְפָּרָא קְרָךְ – ולא השיגו אדם שאכל בבוקר. אמר לו,
דְבַתְבֵי בְּגִאולָה הַעֲתִידָה (ישעיה מט ז), 'לֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא
יָכֶם שָׂרָב וְשָׁמֶשׁ, שכיון שיאכלו לא יכם השרב והשמש. אָמַר לִיחַ
רַבָּא, אֶת אֲמַרְתָּ מְהֵרָם, וְאָנָּא אֲמִינָא מְהֵרָם – אתה לומד מפסוק
זה, ואני לומד מהפסוק דלהלן, שנאמר (שמות כג כה), 'וְעַבְדְּתֶם
אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם, זֶה הִיא קְרִית שְׁמַע וְתַפְלָה שֶׁל שַׁחֲרִית, 'וְבִרְךָ [אֶת]
לְחֶמֶךָ וְאֶת מִימְיֶךָ, זֶה הִיא פֶת מְבַלְע וְקִתוּן שֶׁל מִים בְּבוּקֵר, מִפְּנֵי
וְאֶתְךָ – וְשִׁתִּית, וְהַסְתִּית מְהֵרָה מִקְרָבְךָ, וְתַנּוּן, 'מְחַלְח' האמורה
בפסוק זו שָׂרָה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה מְחַלְח, לְפִי שְׁשִׁמוּנִים וְשִׁלְשֵׁי
הַלְאִין יֵשׁ בָּהּ – כלולים במחלה זו, וְתִיבַת 'מְחַלְח' בְּגִימְטְרִיא אֲנִכִּי
הוּו – שמונים ושלוש, וְאֶת בּוֹלָן אֲכִילַת פֶת מְבַלְע בְּשַׁחֲרִית וְשִׁתִּית
קִתוּן שֶׁל מִים מְבַלְעוֹ.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
רַבָּנָן – מדיחן נלמד מה שאמרו חכמים, הִכְרָךְ קְרִיתְךָ מְהֵרָם – אם
הכרך כינה אותך 'חמור', אֲוִסְפָא לְנִבְיָא מוּשׁ – הסר אוכף מחמור
והנך אותו על גבך, כלומר הודד לו ולא תריב אתו. אָמַר לִיחַ,
דְבַתְבֵי שֶׁבְרַחֲהָ הֵגַר מְשֻׁבָּה (בראשית טז ח), 'וַיֹּאמֶר, הֲגַי בְּרַחֲמֵי אֲנִכִּי
שְׁרִי, אִי מוֹהָ כָּאת וְאֵנָה תִלְכִּי, וְהֵאמֶר, מִפְּנֵי שְׁרִי בְּרַחֲמֵי אֲנִכִּי
בְּרַחֲמֵי, שאף שברחה מלהיות שפחה, כשכינה אותה המלאך
שפחת שרִי, הִשִּׁיבָה שְׁרִי גְבַרְתִּי'.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שאנשים אומרים, מִלְתָּא גְּנָאָה דְאִית בִּידְךָ
– דבר גנאי שברך, קְרִים אֲמַרְהָ – הקדם ואמור אותו לפני שאחרים
יאמרוהו. אָמַר לִיחַ, דְבַתְבֵי דְבַרְבֵּי אֱלִיעֶזֶר לַלְבָן וּבְתוּאֵל (בראשית
כד לד), 'וַיֹּאמֶר, עֲבַד אֲבַרְחָם אֲנִכִּי'.
אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי אֵינְשֵי – מדיחן
נלמד מה שאנשים אומרים, שְׁפִיל וְאִוִּיל בַר אֲוִוָא – האוּוּז הוֹלֵךְ
כְּשֵׁרָשׁוּ מוּשְׁפֵל, וְעִינֵיהָ מְטִיפֵי – אך עיניו צופות למרחוק כדי
למצוא מזון. כלומר, אף שראוי להיות עניו, לא יתבייש לבקש מה
שצריך, בתורה, בפרנסה, או לתבוע חובו. אָמַר לִיחַ, דְבַתְבֵי
בִּאֲבִיגֵל אִשֶׁת נָבֵל, כַּשְׁתַּנְבֵּאָה שִׁמוּת עֵלָה (שמואל א' כה
לא), 'וְהַטִּיבִי בִי, לֹאֲדַנִּי וְכִרְתָּ [אֶת] אֲמַתְךָ, רְמוּה לְדוּד שְׁיוֹכֵר אֶת
יוֹפֵיהָ וְשֵׂא אֹתָהּ אַחַר כֶּךָ'.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שאנשים אומרים, שְׁתִּין תְּכִלִּי מִפְּיֵיהָ
לְכָכָא דְקָל חֲכַרְיָה שְׁמַע וְלֹא אָכַל – שישים מיני אבלות ומכאובים
באים על אדם ששומע את חברו באכילתו ואינו אוכל. כלומר,
כשרואה שיש לחברו טובה שאין לו, קשה לו הדבר מאוד. אָמַר
לִיחַ, לומדים זאת מדקתבי בדברי נתן הנביא, כשאמר לדוד
שאדוניה המליך את עצמו ועשה משתה (מלכים א' כו), 'וְלִי אֲנִי
עֲבָדְךָ וְלִצְדֵק הִכְהֵן וְלִפְנֵיהוּ בֶן יְהוֹדָע וְלִשְׁלָמָה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא,
שהיה לו קשה שלא זימנו אותו למשתה. אָמַר לִיחַ רַבָּא, אֶת אֲמַרְתָּ
מְהֵרָם, וְאָנָּא אֲמִינָא מְהֵרָם – אתה לומד מפסוק זה, ואני לומד
מהפסוק דלהלן, שנאמר כשנשא יצחק לרבקה (בראשית כד טז),
'וַיִּבְאֵה יִצְחָק הָאֵלֶּהָ שָׂרָה אִמּוֹ, וַיִּקַּח אֶת רַבְּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה
וַיִּזְחַקְהָ, וַיְנַחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ, וְכִתְבֵי בְּתָרִיחַ – וכתוב אחר כך
(שם כד א), 'וַיִּוֹסֶף אֲבַרְחָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמָּה קַטוּרָה, שִׁמְחַמַּת
שהתקנא ביצחק שנשא אשה, נשא אף הוא.
שאלה נוספת: אָמַר לִיחַ רָבָא לְרַבָּה בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
אֵינְשֵי – מדיחן נלמד מה שאנשים אומרים, מְהֵרָא לְמִרְיָה – אף
שהיין של המלך, מִיבִיתָא לְשָׁקִיָּה – טובה מחיזיקים לשר המשקה
ממנו, כלומר, שמודים למגיש הטובה ולא לבעליה. אָמַר לִיחַ,

58 משיבה הגמרא, אָמַר ליה רבא, הטעם ברישא הוא, לפי שאין אדם
59 מוחל על ראשי האברים שלו, ולא גמר בדעתו לפוטרו, אלא מתוך
60 צערו או כעסו אמר כך.
61 שואלת הגמרא, אָמַר ליה רב אסי בר חמא, אם הטעם הוא משום
62 שאינו מוחל על ראשי אבריו, קשה, וכי אדם מוחל על צערו
63 שנחמת כאב, ומצינו שמועיל על מנת לפטור, דתניא, אם אמר
64 לחברו, הֲבֵנִי או פְּצַעְנִי, על מנת לפטור, פטור. ובמה שונה צערו
65 מראשי אבריו. אישתק – השתק רבא, ולא ידע מה לענות על
66 הקושיא, אלא אָמַר לו, מידי שמיעי לך בהא – האם שמעת ביאור
67 כלשהו במשנה. משיבה הגמרא, אָמַר ליה רב אסי בר חמא לרבא,
68 הֲבֵי ו- [כך] אָמַר רב ששת, שאינו יכול למוחל על קטיעת ראשי
69 אבריו, משום הפגם הנגרם למשפחה מחמת קטיעה זו, שיש
70 במשפחתם בעל מום.
71 ומביאה הגמרא מחלוקת בטעם הדין: איתמר, רבי אושעיא אָמַר,
72 שהטעם הוא משום פגם משפחה. ורבא אָמַר, שהטעם הוא משום
73 שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו. רבי יוחנן אָמַר, אם אומר
74 בפירוש על מנת לפטור, פטור, משום שאדם מוחל אף על ראשי
75 אבריו, אלא שבמשנה מדובר שלא שאמר בפירוש על מנת
76 לפטור, אלא אמר לו סמא עיני, ושאלו אם על מנת לפטור, השיב
77 הן, וזוה חלוק נזקי גופו מנזקי ממונו, שיש הן שהוא בלאו – פעמים
78 שכשעונה 'הן' כוונתו 'לא', כגון שאומר הכני ופצעני, וכל שכן
79 כשאומר חבול בראשי אברי, ושאלו אם על מנת לפטור, ואמר
80 'כן', אם אמר זאת בלשון תמיהה, כוונתו שלא יפטור, חייב, ואם
81 אמר בניחותא, פטור אף בצער הגוף, ויש לאו שהוא בהן – ופעמים
82 שכשעונה 'לא' כוונתו 'כן', כגון שאומר קרע כסותי ושבור כדי,
83 ושאלו אם על מנת לפטור, ואמר 'לא', אם אמר זאת בלשון
84 תמיהה, פטור, ואם אמר בניחותא, חייב אף בנזקי ממונו.
85 הגמרא מביאה ברייתא כרבי יוחנן: תניא נמי הכי – שנינו כך גם
86 בברייתא, אמר לחברו הֲבֵנִי או פְּצַעְנִי, ושאלו אם על מנת לפטור,
87 ואָמַר לו הן, הרי יש הן שהוא בלאו – הרי זו עניית כן שנחשבת
88 כלא, משום שכונתו לתמיהה. אבל אם אמר לחברו קרע את
89 כסותי, ושאלו אם על מנת לפטור ואָמַר לו לאו, הרי לאו שהוא
90 בהן – הרי זו עניית לא שנחשבת ככן, משום שכונתו לתמיהה.
91 שנינו במשנתנו, שבר את כפי קרע את כסותי חייב. כשלא אמר
92 על מנת לפטור. הגמרא מקשה על כך מברייתא: ורימינהי – ואקשה
93 סתירה מברייתא, כתוב בפרשת השומרים (שמות כב ט), 'כי יתן
94 איש אל רעהו חמור וגו' לשמור, וגו', מדייקת הברייתא, שדווקא
95 כשנתן לו לשמור, חייב, ולא כשנתן לו לא, וכן דווקא כשנתן לו
96 לשמור, ולא כשנתן לו לקרוע, שבאופנים אלו פטור. וכן דווקא
97 כשנתן לו לשמור, ולא כשנתן לו לחלק לעניים, שכשנתן כדי
98 לחלק לעניים, אינו שייך למפקיד, ולא כמבואר במשנה שכשנתן
99 לו חפץ על מנת לשברו, חייב בשעשה כך.
100 מתרצת הגמרא, אָמַר רב הונא, לא קשיא, הא – המשנה, מדובר
101 דאיתי לדיה – כשלא החפץ לידו לשמרו, ואחר כך קרעו, ולכן אף
102 שאמר לו קודם השמירה לקרעו, אם לא אמר על מנת לפטור,
103 חייב, הא – הברייתא, מדובר דלא איתי לדיה – שקרעו קודם
104 שהגיע לידו לשמרו.
105 שואלת הגמרא, אָמַר ליה רבה לרב הונא, הרי מהכתוב 'לשמור',
106 שמדייקים שבאופן אחר פטור, דאיתי לדיה משמע – משמע שכבר
107 הגיע לידו לשם שמירה, וזוה מבואר שכשאמר לקרוע, פטור.
108 מתרצת הגמרא, אלא אָמַר רבה, הא והא – בין במשנה ובין
109 בברייתא, מדובר דאָתא לדיה – שהגיע לידו קודם שקרעו, ולא
110 קשיא, הא – במשנה, מדובר דאָתא לדיה – שהגיע לידו בתורת
111 שמייה – שישמור, ואחר כך אמר לו שיכול לקרעו, ואם לא אמר
112 על מנת לפטור, חייב, הא – בברייתא, מדובר דאָתא לדיה –
113 שהגיע לידו בתורת קריעה, שכשנתנו אמר לו שאם רוצה ישמור
114 ואם רוצה יקרע.

1 'הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרה בדרךך וגו', שרק מלאך ישמור
2 בדרך ויביאם לארץ, ולא הוא ילך עמם. ומכאן למדו, שבצעירותו
3 אדם נחשב כגדול, וראוי לדבר מעולה יותר, ובזכותו נחשב
4 כקטן, וראוי לדבר פחות מעולה.
5 שאלה נוספת: אָמַר ליה רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי
6 אינשי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, בְּתַר מְרֵי יִנְכְּסֵי צִינֵי
7 מִשְׁךְ – אחד בעל נכסים נמשך שומן, כלומר, התחבר לעשיר
8 והתעסק בשחורתו, ותשתכר בכך.
9 אָמַר ליה רבה בר מרי, לומדים זאת מדבתיב (בראשית יג ה), 'יגם
10 ללוט ההלך את אברם, הִיה צאן וקָרָה וְאֶהְלִים', הוסיף הכתוב
11 תיבות 'ההלך את אברם', ללמד שסיבת עושרו היא, משום שהלך
12 עם אברם.
13 אגב שהתבאר לעיל (צב), שהמבקש רחמים על חברו וצריך
14 לאותו דבר, נענה תחילה, מביאה הגמרא שאף המוסר דין על
15 חברו כך: אָמַר רב הונן, המוסר להקב"ה דין – תביעה שיש לו על
16 חברו, הוא נענש תחילה – קודם לחברו. שְׁנָאֵמַר (בראשית טז ה),
17 'ותאמר שרי אל אברם, חֲמִסִי עֲלֶיךָ וגו', יִשְׁפֹּט ה' ביני וביניך/
18 התביעה שיש לי, אני מטילה עליך, שנתתי לך את שפחתי, וכיון
19 שהרתה הוקל כבודי בעיניך, ומסרה להקב"ה את תביעתך על
20 ששומע בזיונה ושותק. וְכֵתִיב לבסוף (שם כג ב), 'יִבְאֵה אֲבָרְהָם
21 לְפָנַי לְשִׁירָה וְלִבְכָתְוָה', שנפטרה לפניו וספד לה. וְהֵנִי מִיָּלֵי – דברים
22 אלו נאמרו, רק באופן דאיתי ליה דינא באינא – שיש לו בית דין
23 בארץ, שיוכל לתובעו בו, ולכן אין ראוי שימסור דינו להקב"ה,
24 אבל אם אין בית דין לתובעו, יכול למסור דינו לשמים.
25 וכן אָמַר רבי יצחק, אוי לו לצועק להקב"ה על חברו, יותר מן
26 הנצעק – זה שצועקים עליו, משום שממהרים להעניש את הצועק
27 קודם הנצעק.
28 הגמרא מביאה לזה ראייה מברייטא: תניא נמי הכי – שנינו כך גם
29 בברייתא, נאמר לגבי המענה אלמנה ויתום (שמות כב כג) –
30 'אם ענה תענה אותו, כי אם צעק יצעק אלי, שמוע אשמע צעקתו,
31 וְתָרָה אִפְי' וגו', מפרשת הברייתא, אָחֵד הַצּוֹעֵק – האלמנה או
32 היתום, ואָחֵד הַנּוֹצֵעֵק – המענה בְּמִשְׁמַעַ – במשמעות הפסוק
33 שנענשים, שכתוב 'אתכם' לשון רבים, אלא שְׁמִמְהָרִין להעניש
34 לצועק יותר מן הנצעק, וכמו שמצינו בשרה.
35 אגב שהביאה הגמרא דברי רבי יצחק, מביאה מאמר נוסף בשמו:
36 ואָמַר רבי יצחק, לעולם אל תהי קללת הדיוש קלה בעיניך, לולול
37 בה שלא תתקיים, שְׁחָרֵי אֲבִימֶלֶךְ קָלָל אֶת שָׂרָה על גילתה
38 שאשת אברהם היא, ונתקיים קללתו בְּרַעְיָה. שְׁנָאֵמַר בדברי
39 אבימלך לשרה (בראשית כ טז), 'הנה הוא לך כסות עינים', ומפרש
40 שכך אָמַר לה, הואיל וְכִסִּית – הסתרת ממני, ולא גילית שהוא –
41 אברהם אישה, וְגַרְמַתְּ אֵלַי את הצער הזה, שעצר ה' בעדי ובעד
42 רחם כל בני ביתי, לכן יהי רצון שיהו לך בני כסווי עינים – עוורים,
43 וְנִתְקַבְּלִים בְּרַעְיָה – בבנה יצחק, דבתיב (בראשית כז א), 'ויהי כי יקן
44 יצחק ויתבחי עיניו מראת', שנתעורר בזנותו.
45 ומביאה הגמרא מימרא נוספת בענין ההנהגה הראויה לאדם: אָמַר
46 רבי אבהו, לעולם יהא אדם מן הנרדפין על ידי אחרים, ולא מן
47 הרודפין, והמקור לזה, שאין לך נרדף בעופות יותר מתוזים ובני
48 יונה מחמת קטנותם וחולשתם, ודווקא הם שהכשירן הַתְּבוּה
49 להקריב לפני המזבח, אבל שאר העופות, אף הכשרים לאכילה,
50 אינם קרבים על המזבח.
51 שנינו במשנתנו, האומר סמא את עיני בו, קטע את ידי, שבר את
52 רגלי, חייב, על מנת לפטור, חייב. קרע את כסותי, שבר את כדי,
53 חייב, על מנת לפטור, פטור. הגמרא מבארת את טעם חילוק
54 הדינים במשנה: שואלת הגמרא, אָמַר ליה רב אסי בר המא לרבא,
55 מנא שְׁנָא – במה שונה הרישא, שאם אמר לחברו סמא את עיני
56 וכו', חייב אף כשאמר לו על מנת לפטור, ומנא שְׁנָא – ובמה שונה
57 הרישא, שאם אמר לו קרע את כסותי וכו' על מנת לפטור, שפטור.

1 אחד הצועק ואחר הנצעק במשמע. וחרה אפי וחרגתי אתכם (שמות כב) שנים במשמע;
2 אלא שמטהרין מן הצועק תחילה. כדאשכחן בפרשה. על מנת לפטור. על מנת שתהא
3 פטור. רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על ראשי אבריו. ובריתא לא תקשי דעל צערו
4 מוחל אדם. צערו. כאב מכה; ורבי יוחנן אמר. אדם מוחל על הכל ומתניתין לאו דאיל
5 נחבל לחובל קטע את ידי על מנת שתהא פטור
6 אלא קטע את ידי קטמא ואל חובל על מנת
7 לפטור כלומר אמור לי אתה על מנת שאהיה
8 פטור ואל היאך הו' וקמל' מתני' דיש הן שהוא
9 כלאו וכו' דמתמה אתמוהי; הכני פצעני. ואל'
10 זה ע"מ לפטור ואמר נחבל הו' יש הן שהוא כלאו
11 אי אתמה חייב ואי בניחוחא אחריה פטור
12 ובריתא דלעיל דקתני הכני ופצעני ע"מ לפטור
13 פטור בדאמר נחבל כולה מילתא הכני ופצעני
14 ע"מ לפטור דהא ודאי דוקא אמר ליה: יש לאו
15 שהוא כהן. אי אתמה פטור דהאי דנקט שויבא
16 לגבי מכה ופוצע ופטורה לגבי ממונא אורחיה
17 דמילתא נקט דקחיל איניש אמוניה טפי
18 מגופיה: לשמור ולא לאבד. כי יתן וגו' לשמור
19 דהפקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא
20 כשהפקידו אצלו ע"מ לאבד או ע"מ לחלק
21 לעניים ולא קרינא ביה לשמור דכיון דאמר ליה
22 חלקוהו תו לא דמפקיד גינהו ומאן קתבע ועניים
23 לא מיצו תבעי דלכל חד וחד מיצו אמר לאו
24 לדריך דהיבא אלא אל'אחרני: דאתא לדיה.
25 וקרע בדי' חייב אי לא איל' על מנת לפטור
26 ואפילו אתא לדיה מעיקרא ע"מ לאבד: לשמור
27 דאתא לדיה משפיע דכתוב וכו' יתן ואפי' הכי
28 קממעט ליה: הא דאתא לדיה. מעיקרא בתורת
29 שמירה וחדר אמר ליה קרע חייב אי לא אמר
30 ליה ע"מ לפטור. רב יוסף. גבאי הוה: קיין ליה.
31 ממון כר וכו' לשבת לכל אחד ונהו ליה ממון
32 שיש לו תובעין וקרינא ביה לשמור.

1 הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך א"ל רבא
2 לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי
3 ניקסי ציבי משך א"ל דכתוב וגם לזוט החולף את
4 אברם הוה צאן וקבר ומהלם אמר רב חנן המוסר דין
5 על חבירו הוא געגוש תחילה שגנאמר ותאמר שרי אל
6 אברם חמסי עליך וכתוב ויבא אברהם לספור לשרה
7 ולכפותה והני מילי דאית ליה דינא פארעא אמר רבי
8 יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי
9 אחד הצועק ואחר הנצעק במשמע אלא שמטהרין
10 לצועק יותר מן הנצעק ואמר רבי יצחק לעולם אל
11 תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את
12 שרה ונתקיים בורעה שגנאמר הנה הוא לך כסות
13 עינים אמר לה הואיל וכפית ממני ולא גילית שהוא
14 אישך ונרמית אלי הצער הזה יהי רצון שהו' לך בני
15 כסווי עינים ונתקיים בורעה דכתוב ויהי פי וגו' יצחק
16 וכתבין עיני מראות אמר רבי אבהו לעולם יהא אדם
17 מן הנדרפין ולא מן הרודפין שאין לך נדרף בעופות
18 יותר מתורים ובני יונה והכשירן הפתוב לגבי מזבח:
19 האומר סמא את עיני כו': א"ל רב אפי' בר חמא
20 לרבא מאי שגא רישא ומאי שגא סיפא אמר ליה
21 רישא לפי שאין אדם מוחל על ראשי אברים א"ל וכי
22 אדם מוחל על צערו דתניא הכני פצעני על מנת
23 לפטור פטור אישתין אמר מדי' שמיע לך ביה אמר
24 ליה הכי אמר רב ששת משום פגם משפחה איתמר ר' אושעיא אמר משום פגם משפחה
25 רבא אמר משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו רבי יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו
26 ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי הכני פצעני על מנת לפטור ואמר לו הן הרי יש הן שהוא
27 כלאו קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר לו לאו הרי לאו שהוא כהן: שבר את כסותי קרע
28 את כסותי חייב: ורמינהו לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים
29 אמר רב הונא לא קשיא הא דאתי לדיה הא דלא אתי לדיה אמר ליה רבה לשמור דאתי
30 לדיה משמע אלא אמר רבה הא והא דאתא לדיה ולא קשיא הא דאתא לדיה בתורת
31 שמירה הא דאתא לדיה בתורת קריעה ההוא ארנא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה
32 רב יוסף גבי ההוא נברא פשע בה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אבי ונתניא לשמור
33 ולא לחלק לעניים אמר ליה עניי דפומבדיתא מיוקן קיין להו ולשמור הוא:

הדרן עלך החובל

1 דאג שמא ידקוק עמו יותר מדיא אם תקרע ונעמוד בדין הוא דקאיל' ואע"ג דאתא לדיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה ובריתא כדלא אתא לדיה שא"ל טול חפץ
2 פלוני המוחן שם תשמרוהו לו ואם רצונך תקרעוהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו חס עליו אלא שנתן לו רשות קודם שיתנהו לזדו אם כן אין חושש אם אגברו ולפטורו לגברן נתן לו רשות
3 אל רבה לשמור דאתא לדיה משמע דהכי משמע קרא שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' בדאתא לדיה בתורת שמירה בלבד
4 ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שבין שמתחילה נתניהו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והתפקד קיבל עליו מה שאומר אחר' לקרוע אם ירצה אינו אלא משהו ופטומו מילי ובריתא כדאתא
5 לדיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שגעשה שומר אין חושש אם יקרע וכ"ש אם לא געשה שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המוחן לגברן שהוא

פטור:

הדרן עלך החובל

1 ובימי שרה היה ביד של שם קיים:
2 אחד הצועק ואחר הנצעק. אומר רבינו שמואל דבסיפרי מתני בע"א אחד הצועק ואחר
3 שאין צועק במשמע פירוש בין אותו שהעני צועק עליו בין אותו שאין העני צועק
4 עליו ששנים געגושין עליו מסתברא כיון שאין מחזיר גבולו זה כמו זה אלא להכי כתבי שמוע
5 אשמע (את) צעקתו וחרה אפי' שמטהר' לצועק
6 יותר ממי שאינו צועק ולפי גירסא זו לא נפק
7 משנה כמו שפי' בקונטרס לפי גירסת הספרים:
8 פגם משפחה. ומלשם הכל אפילו צערו:
9 ורבי יוחנן אמר יש לאו שהוא כהן ויש הן
10 שהוא כלאו. לשוניו מתני' קאתי מ"ש
11 רישא ומ"ש סיפא ופירש בקונט' בין רישא ובין
12 סיפא אם א"ל לאו בתמיה הוי כהן ואם א"ל הן
13 בתמיה הוי כלאו ודרימ' למיתני ברישא תרוייהו
14 נוקי גופו וממונו וכן סיפא אלא אורחא דמילתא
15 נקט שדרך למחול על נוקי ממון ואין דרך למחול
16 על נוקי גוף ודוחק הוא אלא נראה לפרש דנוקי
17 גופו אפי' א"ל הן שדומה כאומר בניחוחא
18 מסתמא בתמיה קאמר ונוקין ממונא אמר ליה
19 לאו דדומה כאומר בניחוחא מסתמא בתמיה
20 קאמר כיון שמתחילה א"ל קרע את כסותי ושבור
21 את כסותי ויש שקבות כהן ביצד ולי' ליה:
22 ורמינהו לשמור ולא לאבד לשמור ולא
23 לקרוע. תימה מאי קפריך נהי
24 דפטור ליה קרא משפיעה לא מצינו שפטור אם
25 קרע ואיבד בדי' וי"ל דדייק מוקמינן ולא לקרוע
26 דאי לא גבי אלא לפטור כשנאבד בפשיעה מאי
27 קרא כד' א"ל ע"מ שקבות כהן ביצד ולי' ע"מ
28 לקרוע אלא שלא אמר ליה בלשון שמירה פטור
29 כד' דריש במכילתין לשמור ר"ש אומר עד שיפקיד
30 אצלו ויאמר חילק ושומר לי אבל אם אמר ליה
31 עיניך בו פטור ומשני מתני' כדאתא לדיה וכי
32 קתני ע"מ לפטור פטור היה בלא על מנת הרימ'
33 לאשמרועין דפטור כדלא אתא לדיה אלא על
34 עיקר התנא לא בא אלא להשמיענו דבנוקין ממונו
35 מהני ע"מ לפטור ובנוקי גופו לא מהני ורי' מפ'
36 דה"פ לשמור ולא לקרוע פי' כשנתן לו לשמור
37 ולא הרשהו לא לקרוע ולא לאבד אז חייב בכל
38 דין שומר אבל אם הרשהו לקרוע ולאבד אם
39 ירצה אין עליו דין שומר להתחייב בכלום כמה
40 שקמבלו לשמור כיון שנתן לו רשות לא לקרוע
41 ולאבד אם ירצה ואם נתנית רשות לקרוע אין
42 פוטרתו מן הקריעה א"כ היה לו ליחשב שומר
43 כשנתן לו רשות גם לקרוע כאילו לא נתן לו אלא
44 לשמור סתם: הא דאתא לדיה. פי' מתני' שנתן
45 לידו ואל' שמור ואם תרצה לקרוע געשה כרצונך
46 דכיון שחס על החפץ שלא א"ל קרעו עד שבא
47 לידו שהפקידו אצלו תחילה מה שנתן לו רשות
48 לקרוע בסיום דבריו אין אומר כן כדי לפטור אלא
49 פטומו מילי הוא דהוי כד' שישמור לו כרצון ולא
50 ידאג שמא ידקוק עמו יותר מדיא אם תקרע ונעמוד בדין הוא דקאיל' ואע"ג דאתא לדיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה ובריתא כדלא אתא לדיה שא"ל טול חפץ
51 פלוני המוחן שם תשמרוהו לו ואם רצונך תקרעוהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו חס עליו אלא שנתן לו רשות קודם שיתנהו לזדו אם כן אין חושש אם אגברו ולפטורו לגברן נתן לו רשות
52 אל רבה לשמור דאתא לדיה משמע דהכי משמע קרא שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' בדאתא לדיה בתורת שמירה בלבד
53 ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שבין שמתחילה נתניהו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והתפקד קיבל עליו מה שאומר אחר' לקרוע אם ירצה אינו אלא משהו ופטומו מילי ובריתא כדאתא
54 לדיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שגעשה שומר אין חושש אם יקרע וכ"ש אם לא געשה שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המוחן לגברן שהוא

הגזול עצים. תנא דידן תנא שינוי דרבנן. וא"ת ולרבה דאית ליה אפילו שינוי החזרו לברייתו הוי דאורייתא דרבי' במרובה (לעיל דף סו: ושם) היכי משני מתניתין כדאביי לא מצי לשנויי וקרב אשי נמי לא דרב אשי מוקד לה דוקא בשינוי שאין חזרו ויש לומר דהנה משני דמתני' לרבותא נקט עצים משופים ועשאן כלים לאשמעינן דאפי' שינוי החזרו לברייתו קמי וברייתא קמשמע לן דשינוי בעלמא דהי שינוי אף על פי שאין שם כלי עליהו;

הגזול עצים. משלם בשעת הגזלה. דמי עצים וצמר ואין חייב להחזיר לו כלים דקמי בשינוי; ודמי רחל הפוענה ליגזו. והעודף ששהו עכשיו הולך והגזיה יותר שלו הוא דקננהו בשינוי; גמ' שפוי שייך בעצים וסתימתה באבנים ושניתו לשון תיקון שמתקנו ומחליקו; ונקנה. מן העוורת; משלם בשעת הגזלה. ומתניתין אמאי נקט כלים ובגדים הא אינו חוקקם עד שישפם תחלה וכן צמר מלבנו תחילה ואחריו כן טווה ומשעת שפוי וליבון קנה מיד ולקמה לי כולי האי; ח"ג אמר אביי תנא דידן תני גמור דרבנן. עצים ועשאן כלים במצעים משופים ומאי ניהו כו'; וכ"ש שינוי דאורייתא כלומר להכי נקט כלים לאשמעינן דהני עצים דקתני בגמריים משופים עסקין ועשאן תיבות וקתני דאית דהוי שינוי קל שחזרו לברייתו דאי געי משליף ומנתק הנקרים זו מזו והרי הן נקרים כבתחילה ואפי' הכי קמי וכ"ש עצים ושיפן דהוי שינוי גמור ומדאורייתא קמי כדאמר במרובה (לעיל דף סו.) שינוי קונה כתיבא ותיקא והשיב את הגזלה מה תלמוד לומר אשר גזל אם כעין שגול יחזיר ואם לאו דמי בעלמא געי לשלומי; צמר ועשאן בגדים. להכי לא נקט ליבנו דלא מבקע; צמר וליבנו דשינוי שאין חזרו הוא אלא אפילו גזל צמר טויו וארגו דהדר לברייתו דאי געי סתר לה דהוי חושין במעיקרא אפי' הכי קמי; נמי שינוי דאורייתא. דלא הדר קתני דקמי אכל שינוי דרבנן לא קמי ודקשאן קמ משפוי וליבון הוא דקנה וכלים ובגדים לקמה לי הכי נמי קאמר; כלים בוכאני. לכתוש דהיינו שיפן וליבא חקיקה בגדים נמפי. פלטיירי בלע"ז דאין מלבנים אורח הצמר אכל היבא דלבנן קנייה; נמפי. אין הצמר חזרו עוד לברייתו ליהוית כל ניקא וניקא בפני עצמה; לא חספיק ליתנו. לראשית הגזל לבחן עד שצבעו; פטור. דקנייה בשינוי דמיים נמי לא משלם ולא גזל גמור הוא דלא מטא ליהויה; אין מצטרף. דתנן בשחיטת חליץ המש בחלות גזוזות כל אחת מנה ופרס חייבות בראשית הגז וראשית הגז ראשית הגז רחל לאחר שגזוהו נתון מן הגזוהו לבחן לפי מה שירצה ובלבד שתהא נתניה חשוכה וקתני דאם גזו אחת וצבעה וכן שניה וכן שלישית אין מצטרפות למנה ופרס להתחייב דקננהו בשינוי; נפציה. ביד יריפרי בלע"ז ולא הוי שינוי כולי דאי סרקות. במסרקו דכבריה. בגמריה להתלבן יפה; גזו ראשון ראשון וצבעו. לבד או שגזו ראשון ראשון וטוואו וכל שעה כשהוא גזו היה משנהו; צפון. שירין אכל ליבון לא הדר לברייתו; קלא אילין. יודמה לתבלת; במקומו עופר. אין הן מרשות בעלים הראשונים ואפילו נשתנה; אסור. למובת.

הגזול עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם

בשעת הגזלה גזל פרה מעוברת וילדה רחל מעונה וגזוה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזו גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונמטנה אצלו וגזוה משלם בשעת הגזלה זה הכלל כל הגולנים משלמין בשעת הגזלה: גמ' אמרי עצים ועשאן כלים אין שיפן לא צמר ועשאן בגדים אין ליבנן לא ורמינהו גזל עצים ושיפן אבנים וסיתתן צמר וליבנן פשתן ונקוה משלם בשעת הגזלה אמר אביי תנא דידן קתני שינוי דרבנן דהדרא וכל שפן שינוי דאורייתא עצים ועשאן כלים בעצים משופין ומאי ניהו נקרים דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי געי משליף להו צמר ועשאן בגדים בצמר טויו דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי געי סתר ליה וכל שפן שינוי דאורייתא ותנא ברא שינוי דאורייתא קתני ושינוי דרבנן לא קתני רב אשי אמר תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן צמר ועשאן בגדים נמטי דהיינו שינוי דלא הדר וליבון מי הוי שינוי ורמינהו לא חספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב אמר אביי לא קשיא הא רבי שמעון הא רבנן דתניא גזוה וטוואו וארגו אין מצטרף לבנו רבי שמעון אומר אין מצטרף ואמרום מצטרף רבא אמר הא והא רבי שמעון ולא קשיא הא דנפציה נפוצי הא דסרקה סרוקי רבי חייא בר אבין אמר הא דחזריה ותימה לקמה לא העמיד רחמייהו כבי"ע והא דנפציה נפוצי והא דכזוריה כזורי ושמא קסבר רבי חייא בר אבין דנפוצי נמי פליגי; השתא צבעו לר"ש לא הוי שינוי. לרבא דשינוי הא והא כר"ש הוי מצי למיפרך מצבע אצבע;

הגזול עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם בשעת הגזלה גזל פרה מעוברת וילדה רחל מעונה וגזוה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזו גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונמטנה אצלו וגזוה משלם בשעת הגזלה זה הכלל כל הגולנים משלמין בשעת הגזלה: גמ' אמרי עצים ועשאן כלים אין שיפן לא צמר ועשאן בגדים אין ליבנן לא ורמינהו גזל עצים ושיפן אבנים וסיתתן צמר וליבנן פשתן ונקוה משלם בשעת הגזלה אמר אביי תנא דידן קתני שינוי דרבנן דהדרא וכל שפן שינוי דאורייתא עצים ועשאן כלים בעצים משופין ומאי ניהו נקרים דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי געי משליף להו צמר ועשאן בגדים בצמר טויו דשינוי דהדר לברייתא הוא דאי געי סתר ליה וכל שפן שינוי דאורייתא ותנא ברא שינוי דאורייתא קתני ושינוי דרבנן לא קתני רב אשי אמר תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן צמר ועשאן בגדים נמטי דהיינו שינוי דלא הדר וליבון מי הוי שינוי ורמינהו לא חספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב אמר אביי לא קשיא הא רבי שמעון הא רבנן דתניא גזוה וטוואו וארגו אין מצטרף לבנו רבי שמעון אומר אין מצטרף ואמרום מצטרף רבא אמר הא והא רבי שמעון ולא קשיא הא דנפציה נפוצי הא דסרקה סרוקי רבי חייא בר אבין אמר הא דחזריה ותימה לקמה לא העמיד רחמייהו כבי"ע והא דנפציה נפוצי והא דכזוריה כזורי ושמא קסבר רבי חייא בר אבין דנפוצי נמי פליגי; השתא צבעו לר"ש לא הוי שינוי. לרבא דשינוי הא והא כר"ש הוי מצי למיפרך מצבע אצבע;

טוואו וארגו.

טוואו וארגו. וא"ת ארגו תיפוק ליה משום טוואה ויל מאי אריגה תיבי דכתיב מפרש בסוף מביבתין (דף קט:); הא דחזריה חזרי וקא דכזוריה כזורי. ותרוייהו אליבא דבי"ע דחזריה חזרי אפילו לר"ש לא הוי שינוי כזוריה כזורי אפי' לרבנן הוי שינוי וקבא לא רצה לתרץ כן דקסבר כזוריה כזורי לא מקמי ליבון אלא צביעה קתא דלא נקט רבי חייא בר אבין הא דנפציה נפוצי הא דכזוריה כזורי דהא נפציה אפילו ר"ש מודה דלא הוי שינוי כדמוכח במילתיה דרבא יש לומר אדורחא דמילתא נקט כל חד וחד דקודם סירוק עושין ניפוח ואין משהין זה אחר זה אלא מיד מטרקין וקודם כזוריה עושין חזורי והשתא בנפוצי חזורי לבע לא הוי שינוי וכזורי לכולי עלמא הוי שינוי ובסירוק פליגי וי"ס שכתבו בהן במילתיה דרבי חייא בר אבין הא והא רבנן ולגיר' זו צריך לומר דכזוריה נמי פליגי כמו בסרוקי ותימה לקמה לא העמיד רחמייהו כבי"ע והא דנפציה נפוצי והא דכזוריה כזורי ושמא קסבר רבי חייא בר אבין דנפוצי נמי פליגי; השתא צבעו לר"ש לא הוי שינוי. לרבא דשינוי הא והא כר"ש הוי מצי למיפרך מצבע אצבע;

טוואו וארגו. וא"ת ארגו תיפוק ליה משום טוואה ויל מאי אריגה תיבי דכתיב מפרש בסוף מביבתין (דף קט:); הא דחזריה חזרי וקא דכזוריה כזורי. ותרוייהו אליבא דבי"ע דחזריה חזרי אפילו לר"ש לא הוי שינוי כזוריה כזורי אפי' לרבנן הוי שינוי וקבא לא רצה לתרץ כן דקסבר כזוריה כזורי לא מקמי ליבון אלא צביעה קתא דלא נקט רבי חייא בר אבין הא דנפציה נפוצי הא דכזוריה כזורי דהא נפציה אפילו ר"ש מודה דלא הוי שינוי כדמוכח במילתיה דרבא יש לומר אדורחא דמילתא נקט כל חד וחד דקודם סירוק עושין ניפוח ואין משהין זה אחר זה אלא מיד מטרקין וקודם כזוריה עושין חזורי והשתא בנפוצי חזורי לבע לא הוי שינוי וכזורי לכולי עלמא הוי שינוי ובסירוק פליגי וי"ס שכתבו בהן במילתיה דרבי חייא בר אבין הא והא רבנן ולגיר' זו צריך לומר דכזוריה נמי פליגי כמו בסרוקי ותימה לקמה לא העמיד רחמייהו כבי"ע והא דנפציה נפוצי והא דכזוריה כזורי ושמא קסבר רבי חייא בר אבין דנפוצי נמי פליגי; השתא צבעו לר"ש לא הוי שינוי. לרבא דשינוי הא והא כר"ש הוי מצי למיפרך מצבע אצבע;

בבא קמא

אילן דלא עבר. והא דמפליגי בין ליבון לצביעה בעביעה גופא הר"מ פלפוגי בין עוברת לשאין עוברת אלא דעדיפא ליה לאיפלוגי בין קלא אילן ליבון דתרוייהו לא הדר לברייתו ולר"בא רבי שמעון עדיף ליבון דלא הדר מצבע דהדר ורבנן עדיף להו צבע אע"ג דהדרא לפי שהוא שינוי מרובה מליבון שהוא שינוי מעט אע"ג דלא הדר;

אילן דלא עבר. והא דמפליגי בין ליבון לצביעה בעביעה גופא הר"מ פלפוגי בין עוברת לשאין עוברת אלא דעדיפא ליה לאיפלוגי בין קלא אילן ליבון דתרוייהו לא הדר לברייתו ולר"בא רבי שמעון עדיף ליבון דלא הדר מצבע דהדר ורבנן עדיף להו צבע אע"ג דהדרא לפי שהוא שינוי מרובה מליבון שהוא שינוי מעט אע"ג דלא הדר;

רבי שמעון

רבי שמעון בן יהודה הא דאמרו. ותימה הא בטוואו וארגו מודה ולא פליגי אלא צבעו משום דלא חשיב ליה שינוי לפי שלא השתנה גוף הצמר ויל דלאו דוקא אמרו דבר אחד אלא כלומר בשיטה אחת הן כדתיב; איבא בכמה דוכתיב; ואפאה

רבי שמעון בן יהודה הא דאמרו ב"ש מאי היא דתני' נתן לה חטין באתנגה ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותניא איך מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספור

בבא קמא דף צג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצה

ממתנות כהונה, וחייב הישראל ליתנה לאחד הכהנים. ושנינו שם,
שאם לא תפסיק הישראל ליתנו לו לכהן את הצמר עד שצבעו,
מעתה הוא פטור מנתנתו, משום שקנאו בשינוי. אבל אם
הישראל לבנו בלבד ולא צבעו, עדיין הוא חייב ליתנו לכהן. הרי
לנו כי ליבון אינו נחשב לשינוי, ואין הישראל קונה מחמתו את
הצמר.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא. הא ברייתא הסוברת שליבון
נחשב לשינוי שנויה בשיטת רבי שמעון, והיא משנה הסוברת
שליבון אינו שינוי שנויה בשיטת רבנן. התיבא, שיעור הצמר
המחויב במתנת ראשית הגז הוא גזות חמש רחלות, שבכל אחת
מזון שיעור צמר של מנה ופרס. ואם גזו לצמר של אחת מזה,
וקודם שגזו את האחרות פטורין, אין מצטרף צמר זה לצמר
שאר הרחלות, שכן כבר השתנה שמו של הצמר על ידי הטויה
והאריגה, ונפקע ממנו חיוב ראשית הגז. לפיכך הוא פטור אף
לאחר שיגזו את כולן, שהרי אין הצמר מצטרף לשיעור חיוב של
חמש רחלות. ואם עדיין לא טוואו וארגו אלא לבד, רבי
שמעון אומר, שמחמת הליבון אין מצטרף הצמר לשיעור חמש
רחלות. וחקמים אומרים, שעדיין הוא מצטרף. הרי שנחלקו רבי
שמעון וחקמים, האם נחשב הליבון לשינוי המפיק מחיוב ראשית
הגז, או לא. נמצא שהברייתא הסוברת שליבון קונה שנויה בשיטת
רבי שמעון, והמשנה הסוברת שליבון אינו קונה שנויה בשיטת
חקמים.
עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, הא משנה והא ברייתא, שתיהן
שנויות בשיטת רבי שמעון. ולא קשיא מו על זו, משום ששני מיני
ליבון הם. הא משנה מדברת בליבון דנפציה נפוצי והפרדת הצמר
וניעורו בידן שאינו נחשב שינוי, והא ברייתא מדברת בליבון
דקרקיה פרוקי במסרק, שלשית רבי שמעון הוא נחשב לשינוי.
עוד מתרצת הגמרא: רבי תיבא בר אבין אמר, אין סתירה בין
המשנה לברייתא, שכן הא משנה מדברת בליבון דתורה חוורי –
שהלבין את הצמר בכיבוס רגיל שאינו נחשב לשינוי, והא ברייתא –
מדברת בליבון דקרקיה פרוקי – שהניח את הצמר בסל ומעשים
גפרית תחתיו ועל ידי כך הוא מתלבן, שדווקא ליבון כזה נחשב
לשינוי.
מוסיפה הגמרא להקשות מסתירת דברי רבי שמעון בברייתא
שליבון נחשב לשינוי, לדבריו ברייתא אחרת: והרי שנינו
בברייתא שבסמוך, שלדעת רבי שמעון צבע אינו נחשב שינוי. ואם
כן הושתא יש לומר, אם צבע לרבי שמעון לא הוי שינוי, וכי יאבן
שליבון הוי שינוי. התיבא, גזו הישראל את הצמר ראשון ראשון
וצבעו – צבע גזות כל רחל לאחר שגזוה קודם שגזו את האחרות,
או שגזו ראשון ראשון ופטורין קודם שגזו את האחרות, או שגזו
ראשון ראשון וארגו קודם שגזו את האחרות, אין מצטרף הצמר
לשיעור חמש רחלות, ופטור מראשית הגז משום שהשתנה
קודשם לכלל חיוב. רבי שמעון גזו הנה אומר משום רבי שמעון,
אם צבעו לצמר הראשון, הרי הוא מצטרף לשאר הצמר להשלים
את שיעורו. הרי לנו כי לדעת רבי שמעון אין הצבע נחשב שינוי,
וכל שכן הליבון.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, שכן מחלוקת תנאים היא
בשיטת רבי שמעון. הא ברייתא (ראשונה) שנויה בשיטת רבנן
אליבא דרבי שמעון, והא ברייתא (שנייה) שנויה בשיטת רבי שמעון
גזו הנה אומר רבי שמעון.
עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, לעולם לא פליגי רבנן עליה דרבי
שמעון גזו הנה, ולדברי הכל סובר רבי שמעון שליבון נחשב
לשינוי. ושאני צבע שהוא שינוי החזיר לברייתו, הואיל ויכול
להעבירו מהצמר על ידי צפוף ובורית, סבוק, ועל כן סובר רבי
שמעון שאינו שינוי. מה שאין כן בליבון שהוא שינוי שאינו חזיר.
וכי קתיי התם במשנה בחולין שהובאה לעיל לא תפסיק ליתנו לו
עד שצבעו פטור, ואוקימנא – והעמדתה פדקיה הכל ואף כרבי
שמעון, הדברים אמורים בצבע של קלא אילן וצבע הדומה
לחבלת היוצא מהאילן דלא עקר על ידי צפוף, שהוא שינוי שאינו
חזיר.

משנה

1 אין הגולן משיב את הגזילה עצמה אלא אם כן היא עומדת באותו
2 מצב שהיתה בשעת הגזילה. אבל אם השתנתה ממצבה הקודם
3 אינה חוזרת לבעלים אלא נקנית לגולן, ועליו לשלם לנגזל את
4 דמיה.
5 א. הגולן עצים ועשאן פלים, צמר ועשאן בגדים, אינו משיב את
6 הכלים והבגדים לפי שקנאם בשינוי, אלא משלם את דמי העצים
7 והצמר כפי שויים בשעת הגזילה.
8 ב. גול פרה מעופרת וילדה, רחל מעונה צמר ונוזה, משלם דמי פרה
9 העופרת לילד, ודמי רחל העופרת לינו, וההפרש שבין ערך העובר
10 לערך הולד, וכן ההפרש שבין הצמר הממוחר לבהמה לבין צמר
11 גזוה, הוא של הגולן, משום שקנאו בשינוי.
12 ג. גול פרה ונתעברה אצלו וילדה, רחל ונטענה אצלו בצמר ונוזה,
13 משלם פרה ורחל ריקניות בשעת הגזילה.
14 ד. זה הכלל כל התולדים משלמין בשעת הגזילה. ובגמרא יבואר מה
15 בא לרבות כלל זה.

גמרא

16 מדייקת הגמרא: אמר, מדברי המשנה משמע, שדוקא אם גזל
17 עצים ועשאן פלים, אין – הרי הוא קונה אותם בשינוי. אבל אם
18 שיפן – החליק את העצים בלבד, לא נחשב השיפוי לשינוי, ואינו
19 קונה בכך את העצים. כמו כן משמע, שדוקא אם גזל צמר ועשאן
20 בגדים, אין – הרי הוא קונה אותם בשינוי. אבל אם ליבנסו
21 את גזות הצמר לא קנאם בשינוי.
22 ולפי זה מקשה הגמרא: ורמינהי, הא שנינו בברייתא, גול עצים
23 ושיפן, אכנים וסיתתו, צמר וליבנו, פשתן ונקוהו מן הנהרות
24 והעוברת בו, הרי הוא קונה אותם בשינוי ומשלם את דמיהם גדול
25 שויים בשעת הגזילה. ומדוע מצריכה משנתיו דוקא שינוי גדול
26 מעצם לכלים או מצמר לבעדים.
27 מתרצת הגמרא: אמר אביי, לעולם אף לשיטת משנתיו שיפוי
28 העצים וליבון הצמר נחשב שינוי, אלא תנא דידן קתני 'עצים
29 ועשאם כלים צמר ועשאו בגדים', כדי להשמיענו דין שינוי דרבנן
30 דהדרא – שאפילו שמן התורה קונה רק שינוי שאינו חזיר
31 לקדמותו, תיקנו חכמים שיקנה אף שינוי החזיר. וכל שכן ששינוי
32 שאינו חזיר קונה, שכן הוא שינוי מדאורייתא.
33 מפרש אביי את תירוצו: עצים ועשאן פלים השנויים במשנה
34 אמורים משום שגול עצים שהם כבר משופים, ופאי ניהו נסרים,
35 דעשייתם לכלים שינוי דהדר לברייתא (החזיר לברייתו) הוא, דאי
36 בעי משלף להו – שאם ירצה ישלוף את הנסרים זה מזה ויחזירם
37 למצבם הקודם. וכן 'צמר ועשאן בגדים' מדובר בגזול צמר שהוא
38 כבר מווי לחוטים, דשינוי דהדר לברייתא הוא, דהרי אי בעי פתח
39 ליה – שאם ירצה יפרוס את הבגד ויחזירו לחוטים. ומחדשת
40 המשנה, שאף שינוי זה קונה מדרבנן, וכל שכן שינוי שאינו חזיר
41 כשיפוי העצים וליבון הצמר שהוא קונה מדאורייתא. ואילו תנא
42 קרא והברייתא נקט בדוקא 'גול עצים ושיפן אבנים וסיתתן צמר
43 וליבנו' משום ששינוי דאורייתא קתני, ושינוי דרבנן כגון עצים
44 משופים ועשאם כלים לא קתני בברייתא.
45 מביאה הגמרא תירוץ נוסף על הסתירה האמורה בין המשנה
46 לברייתא: רב אשי אמר, תנא דידן נמי שינוי דאורייתא שאינו חזיר
47 קתני. ומה ששנינו במשנה 'עצים ועשאן פלים' מדובר בעשאם
48 כלים ממין חזקאני ומקל המכתשת) דהיינו 'שיפן', שכן די לו
49 בשיפוי החלקת העץ ואינו צריך חקיקה. ושינוי זה אינו חזיר
50 לברייתו. כמו כן 'צמר ועשאן בגדים' השנוי במשנה מדובר בעשאם
51 בגד ממין נמטי' ולבד, צמר כבוש) שאינו צריך ליבון. נמצא
52 דהשינוי האמור במשנה היינו שינוי דלא תדה, שכן שוב אין חזיר
53 הלבד להיות נימי צמר נפרדים.
54 מקשה הגמרא על השנוי בברייתא שהובאה לעיל, שהגזול צמר
55 וליבנו קנאו בשינוי: וליבון הצמר מי (וכי הוי שינוי, ורמיניה – והרי
56 נסתר הדבר מדברי המשנה (חולין קלה). שראשית הגז היא

60 משיבה הגמרא: אָמַרְי, אכן מדין תורה אין הגולן קונה את השבח,
 61 אך תיקנו חכמים שיטול את השבח לעצמו מִפְּנֵי תַקְנַת הַשְּׂבִיבִים.
 62 ממשיכה הגמרא בביאור דברי אביי: רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוֹסוּר 'שִׁינְי
 63 במקומו עומד', מֵאֵי הֵיִא. דְּתַנְיָא, עֵיקַר מִצְוֹת פֶּאֶה הֵיא לְהַפְרִישׁ
 64 בשעת הקצירה מעט מן הַקֶּפֶה ולא לקוצרו, אלא להניחו לעניים.
 65 אך אם לא הַפְרִישׁ מִן הַקֶּפֶה וקצר את כולה, הרי הוא מַפְרִישׁ פֶּאֶה
 66 מִן הַעֲוִפְרִים הקצורים ומשאירה לעניים. ואם לא הַפְרִישׁ אף מן
 67 הַעֲוִפְרִים אלא קִבֵּץ את כולם לכרי, ורי הוא מַפְרִישׁ פֶּאֶה מִן הַכְרִי
 68 עַד וכל זמן שְׁלֵא מְרַחוּ. אך אם כבר מְרַחוּ [את הכרין] וכבר התחייב
 69 במעשר, קודם הוא מַעְשֵׁר את הכרי, ורק אחר כך נוֹתֵן לוֹ לעני
 70 ממנו פֶּאֶה. אבל לאחר שטחן את הדישים שוב אינו חייב בעזיבת
 71 הפֶּאֶה לעניים, משום שכבר קנאה בשינוי.
 72 מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַרְי, אַף לֵאחַר שטחן ולש את הקמח, הרי
 73 הוא מַפְרִישׁ פֶּאֶה מִן הַעֵיפָה וְנוֹתֵן לוֹ לעני. נמצא שלדעת רבי
 74 ישמעאל שינוי במקומו עומד ואינו קונה.
 75 אָמַר לֵיה רַב פֶּסָא לְאִבֵּי, אֵיכָפֵל כֹּל הֵינִי תַנְיָא – וכי טרחו כל תנאים
 76 אלו להתקבץ יחד בשיטה אחת ולא־שְׂמוּעִין כְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי
 77 הַאֲמִירִים באתנן שינוי במקומו עומד. והרי הלכה כבית הלל בכל
 78 מקום, ולדעת בית הלל שינוי קונה.
 79 אָמַר לֵיה אֲבִי, הֲכִי קְאָמְרִי כֹל הַתְנַאִים הָאֵלֶּה, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי
 80 וְבֵּית הַלֵּל בְּדָבָר זֶה, אֵלֶּא אֵף בֵּית הַלֵּל מוֹדִים שִׁינְיִי בִּמְקוֹמוֹ
 81 עומד, ואף אתנן שהשתנה אסור למזבח.
 82 דוחה רבא את הוכחות אביי מדברי התנאים המובאים לעיל: אָמַר
 83 רַבָּא, מֵמַאי – מנין לך שיש חולק על דין שינוי קונה. דְּלִמָּא עַד כָּאֵן
 84 לֹא קְאָמְרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן יְהוּדָה הֵתֵם בְּרֵאשִׁית הַגּוֹ שֶׁאֵין שִׁינְי
 85 הצמר פטרו מנתינה לכהן, אֵלֶּא בְּשִׁינְיִי שֶׁל צִבְעֵה שְׁהוּא שִׁינְי
 86 החור, הוֹאִיל וְיָבֹל לְהַעֲבִירוֹ מִהַצְמֵר עַל יְדֵי צִפְּוֹן [ובורית, סבון],
 87 אבל שינוי שאינו חוזר קונה אף לרבי שמעון בן יהודה.
 88 וְעַד כָּאֵן לֹא קְאָמְרִי בֵּית שְׁמַאי אֲמִירִים הֵתֵם בֵּיתֵנּוּ שִׁינְיִי בִּמְקוֹמוֹ
 89 עומד, אֵלֶּא רַק לְעֵנֵן אִסוּרוֹ לְבָבוֹת [למזבח], מִשּׁוּם דְּאִמְיָאִים –
 90 שהאתנן מאוס לגבוה אפילו לאחר שהשתנה. אבל בעלמא מודים
 91 בית שמאי ששינוי קונה.
 92 וְעַד כָּאֵן לֹא קְאָמְרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב הֵתֵם בְּגוֹזֵל חֵיטִים וְסוּחָן
 93 ולשן ואפאן, אֵלֶּא לְעֵנֵן בְּרִכָּה עַל הַפְּרִשְׁתָּה חֵלֶה מִדָּח, מִשּׁוּם הַהֵוֶה
 94 לֵיה בְּרַכָּה זוּ מִצְוֵה הַפָּאָה בְּעִבְדָּהּ שֶׁל גִּזְלָה. אבל לענין קנין מודה
 95 ששינוי קונה.
 96 וְעַד כָּאֵן לֹא קְאָמְרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן אֱלִיעֶזֶר הֵתֵם שֶׁאֵם הַכְחִישָׁה
 97 הגזילה אומר לו הגולן הרי שלך לפניך, אֵלֶּא בְּהַכְחִישָׁה דְּהָרִיר –
 98 בכחש החור, שאפשר לפטם את הבהמה ולהחזירה למצבה
 99 הקודם. אבל בשינוי שאינו חוזר הוא מודה שאין הגולן יכול לומר
 100 'הרי שלך לפניך', אלא קונה את הגזילה וחייב לשלם את דמיה
 101 כפי שוויה בשעת הגזילה.
 102 וְעַד כָּאֵן לֹא קְאָמְרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הֵתֵם בִּמְקוֹמוֹ עומד, אֵלֶּא
 103 לְעֵנֵן עֵיסָה שְׁהִיא חַיִּיבַת בְּפֶאֶה, מִשּׁוּם דְּכִתְּבִיב פֶּאֶה 'תַּעֲזוּב'
 104 וְתִירָא. שְׁהִי כֹּבֵר נֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת קְדוּשִׁים (ויקרא ט טו) 'לעני
 105 ולגר תעזוב אותם', ונשנה חייב זה בפרשת אמור (שם כג כב), כּדִּי
 106 ללמדנו שאין שינוי קונה בפאה.
 107 מפרשת הגמרא: וְכִי תִימָא לִיגְמַר מֵינְיָה – ואם תאמר ללמוד מפאה
 108 לכל מקום, יש לדחות שמתנות עניים שְׂאֵנִי, ואין ללמוד מהם
 109 למקום אחר. בְּדָבָרְךָ – כמו שהסתפק רבי יוֹנָתָן. דְּבָרְךָ רַבִּי יוֹנָתָן, מֵאֵי
 110 מִעֲמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוֹסוּר שִׁמְפְרִישִׁים פֶּאֶה מִן הַעֵיסָה. האם הוא
 111 מִשּׁוּם דְּקִסְכֵּר שִׁינְיִי אֵינוֹ קוֹנֵה בְּשׁוּם מִקוֹם. או דְּלִמָּא, בְּעֲלָמָא
 112 קִסְכֵּר שִׁינְיִי קוֹנֵה, וְדוּקָא הֲכֵא סוֹבֵר שֶׁאֵין הַשִּׁינְיִי פוֹטֵר מִפֶּאֶה,
 113 מִשּׁוּם דְּכִתְּבִיב 'תַּעֲזוּב' וְתִירָא.
 114 שואלת הגמרא: וְאֵם תִּמְצִי לִימַר שְׁמַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוּא מִשּׁוּם
 115 דְּקִסְכֵּר שִׁינְיִי אֵינוֹ קוֹנֵה, אֵם כֵּן 'תַּעֲזוּב' וְתִירָא דְּכִתְּבִיב רַחֲמֵנָא לְמַה
 116 לֵי, הֵלֵא אֵף בְּלֹא רִיבּוּי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהַתְחַיֵּיב בְּפֶאֶה גַם לֵאחַר הַשִּׁינְיִי.
 117 עוד שואלת הגמרא: וְתוֹ, לְהִבְנֵן הוֹסוּרִים שֶׁאֵינוֹ מַפְרִישׁ פֶּאֶה מִן
 118 הַעֵיסָה, 'תַּעֲזוּב' וְתִירָא דְּכִתְּבִיב רַחֲמֵנָא בַּמְתָּנוֹת עֵנִים לְמַה לֵּי.

1 דְּמֵאֲסִפְוִיקָא וממקום ששמו כן, מחלוקת תנאים היא, בֵּית שְׁמַאי
 2 אוֹסְרִין את הסולת והשמן והזיין למזבח, וְבֵּית הַלֵּל מְתִירִין.
 3 מפרשת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמִיָּה דְּכִּית שְׁמַאי הַאֲסוּרִים את האתנן אף
 4 לֵאחַר שִׁינְיִי, מִשּׁוּם דְּאָמַר קְרָא בֵּיתֵנּוּ וְזוֹנָה וּבִמְחִיר כֹּלֵב 'כִּי
 5 תוֹעֲבַת קֶזֶק אֶלְקִיךָ גַם שְׁנִיָּהִם', וּמִגַּם' לְמַדְנָו לְרַבּוֹת אֵף את
 6 שִׁינְיָיִהֶם לְאִיסוּר הַקְּרֵבָה לְמִזְבֵּחַ.
 7 וְעַמְמֵם שֶׁל בֵּית הַלֵּל הַמְתִּירִים את האתנן לאחר שהשתנה, מִשּׁוּם
 8 שְׁמַאי קְרָא 'שִׁנְיָיִהֶם' שִׁמְשַׁמְעוּ מִיעוּט, דוּקָא 'הֵם' עֲצַמִּים אֲסוּרִים
 9 לְמִזְבֵּחַ וְלֹא שִׁינְיָיִהֶם.
 10 שואלת הגמרא: וְבֵּית שְׁמַאי אֵיךְ אִמְרוּ שִׁינְיִי בִּמְקוֹמוֹ עומד, הֵא
 11 כְּתִיב בְּאִיסוּר אֲתַנְן 'הֵם', שִׁמְשַׁמְעוּ מִיעוּט, הֵם אֲסוּרִים וְלֹא
 12 שִׁינְיָיִהֶם.
 13 מתרצת הגמרא: הֵהוּא 'הֵם' לֹא בֹא לְמַעַט שִׁינְיִי, אֵלֶּא מִיְכַעֵי לֵיה
 14 לְמַעַט 'הֵם' וְלֹא וְלִדְוִתֵיהֶם, שֶׁאֵם נִתֵּן לֵה בֵּיתֵנּוּ פֶּרָה מְעוּבֵרַת
 15 וְלֵאמֹר, מוֹתֵר הוֹלֵד לְמִזְבֵּחַ.
 16 מוסיפה הגמרא בביאור שיטת בית הלל: וְבֵּית הַלֵּל הוֹסוּרִים שֶׁגַם
 17 שִׁינְיִי מוֹתֵר לְמִזְבֵּחַ, הוּא מִשּׁוּם שְׁתַּרְתִּי [את שני הדינים] שְׁמַעְתָּ
 18 מִיָּנָה מִדְּרַשָׁא זוּ, 'הֵם' אֲסוּרִים וְלֹא שִׁינְיָיִהֶם, 'הֵם' אֲסוּרִים וְלֹא
 19 וְלִדְוִתֵיהֶם.
 20 שואלת הגמרא: וְבֵּית הַלֵּל נִמְי – גַם עַל שִׁיטַתָּה קִשְׁדָּה, הַכְּתִיב
 21 בְּאִיסוּר אֲתַנְן 'גַּם', שִׁמְשַׁמְעוּ רִיבּוּי, וְאֵיךְ אִמְרוּ שֶׁשִּׁינְיִי מוֹתֵר
 22 לְמִזְבֵּחַ.
 23 מסיקה הגמרא: וְגַם' לְבֵּית הַלֵּל קִשְׁיָא.
 24 הרי לנו כי נחלקו בית שמאי ובית הלל בשינוי. לבית שמאי שינוי
 25 במקומו עומד, וכל דבר שהשתנתה צורתו אינו נחשב משום כן
 26 לפניו חדשות, אלא הוא אותו החפץ שמקודם השינוי. על כן אין
 27 השינוי מפקיע ממנו את איסורו למזבח, וכמו כן אין אינו מפקיע
 28 את חיוב השבת הגזילה. אך לדעת בית הלל, נחשב החפץ לאחר
 29 השתנתו כפנים חדשות, ושוב אינו בכלל הדבר שנאסר באיסור
 30 אתנן. ומטעם זה אף קונה הגולן את החפץ על ידי השתנתו ונפטר
 31 מהשבתו, שכן כבר אינו בכלל 'הגזילה אשר גזל', אלא חפץ אחר
 32 הוא.
 33 חוזרת הגמרא לדברי אביי המונה לעיל (צג:) את התנאים
 34 הוֹסוּרִים שִׁינְיִי בִּמְקוֹמוֹ עומד: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב הוֹסוּר 'שִׁינְי
 35 בִּמְקוֹמוֹ עומד', מֵאֵי הֵיִא – היכן הוא מקור שיטתו. דְּתַנְיָא, רַבִּי
 36 אֱלִיעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב אָמַרְי, הֲרִי שְׁנִיָּל פֶּאֶה כְּהִינֵי, מְהֵנָּה, לְשֵׁת,
 37 וְאִפְּאֵה, וְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֵלֶה, הַכְּיָצֵר יִדְּיָהּ מְכַרְףַּ עַל הַפְּרִשָׁה זוּ
 38 והרי אין זה מְכַרְףַּ אֵלֶּא מִנְיָא מְגַדְתָּן. וְעַל זֶה נֶאֱמַר, 'בְּצַע בְּרַךְ נֶאֱמַר
 39 ח'. ש'בוֹצֵעַ' הוּא מְלִשׁוֹן גּוֹלָן, וְעַלֵּיו נֶאֱמַר שֶׁכִּשְׁהוּא מְבַרֵךְ הֲרִי
 40 הוּא כִּמְנֶאֱךָ. הרי לנו כי אף לאחר שהשתנו החיטים ונעשו עיסה,
 41 עדיין הם גזולים בידו, ולא קנאם בשינוי זה.
 42 ממשיכה הגמרא בביאור דברי אביי: רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן אֱלִיעֶזֶר הוֹסוּר
 43 'שִׁינְיִי בִּמְקוֹמוֹ עומד', מֵאֵי הֵיִא. דְּתַנְיָא, כִּלְלֵי זֶה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן
 44 אֱלִיעֶזֶר, כֹּל שֶׁבֶח שֶׁהַשְּׂבִיבִית הַגּוֹלָן את הגזילה, יוֹד שֶׁל הַגּוֹלָן תְּמִיד
 45 עַל הַעֲלִיזָנָה. שֶׁאֵם רִצָּה נִשְׁמַל שְׁבַחָהּ, וְאֵם רִצָּה אֲמַר לֹו לְנַגּוֹל, הֲרִי
 46 שְׁלָךְ לְפָנֶיךָ.
 47 מקדימה הגמרא בביאור דברי הברייתא, ותמהה: מֵאֵי קְאָמְרִי רַבִּי
 48 שְׁמַעוֹן בְּן אֱלִיעֶזֶר, הֵלֵא לִשׁוֹן 'הרי שלך לפניך' משמעו קולא
 49 לְגוֹלָן, והרי אם השביחה הגזילה מפסיד הגולן אם מחזירה הגולן
 50 בעינה.
 51 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הֲכִי קְאָמְרִי. לְעוֹלָם יֵד הַגּוֹלָן עַל
 52 הַעֲלִיזָנָה. שֶׁאֵם הַגּוֹלָן הַשְּׂבִיחָה [את הגזילה] הרי הוא נוֹטֵל את
 53 שְׁבַחָהּ. אֲבֵל אֵם כְּתִישׁ הַדְּבַר הַגּוֹלָן, אֲמַר לֹו הַגּוֹלָן לְנַגּוֹל הֲרִי שְׁלָךְ
 54 לְפָנֶיךָ, מִשּׁוּם דְּשִׁינְיִי בִּמְקוֹמוֹ עומד, ואין הגולן קונה את הגזילה
 55 בשינוי ומתחייב בדמיה, אלא אף לאחר שהשתנתה הרי הוא
 56 מחזירה כמו שהיא.
 57 שואלת הגמרא: אֵי הֲכִי – אֵם שִׁינְיִי אֵינוֹ קוֹנֵה, אֲפִילוֹ אֵם הַשְּׂבִיבִית
 58 הַגּוֹלָן את הגזילה נְמִי יִתְחַיֵּיב הַגּוֹלָן לְהַשִּׁיבָה עִם הַשְּׂבַח, וּמִדּוּעַ
 59 הוּא קוֹנֵה את השבח.

בא קמא. הגזול עצים – פרק תשיעי דף צד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצו תוספות רש"י

1 מאספוקין. שם מקום: **בוצע ברך**. גזול ומברך בוצע כמו כל בוצע בצע (משלי א): **מאי**
 2 **קאמר**. איירי בשבחה וקנתו הרי שלף לקנין והאי לישנא לא שייך למימר אלא דבר
 3 שביחש מקדמותו שאמר לו טלנו כמות שהוא כחוש: **מצות פאה להפריש** מן הקמה.
 4 דכתיב לא תכלה פאת שדה לקצור (ויקרא יט): **מרחו**. מחליק את הכרי ברחת ומירוח הרי
 5 גמר מלאכה למעשר הלךך מעשר כל
 6 מעשרותיו תחלה ואחר כך נתנו לו פאה כדי
 7 שלא יפסיד עני שאילו היה נוטה קודם מירוח
 8 אע"פ שעני מפרך לקט שכחה ופאה הרבה
 9 ויעושה מזה כרי פטור מן המעשר שהרי הפקר
 10 הוא אכל עכשיו שנתמרח ביד בעל הבית
 11 נתחייב במעשר דהכי אמרין במסכת ברכות (דף
 12 מ): לקט שכחה ופאה ששעשא בגורן הובקעה **אף**
 13 **מפריש** מן העיפה. פאה אם לא נתנה כבר ואילו
 14 לת"ק מן העיפה לא דקניניה בשינוי והוי ממון
 15 שה"ק לו תובעים דעד השקא דישה לאו שינוי
 16 הוא דאובל הוא כמו שהיה: **איכפל תנאי**. טרחו
 17 ועמלו ונתקבצו לכה: **בהכחשה** דהדר. מפסמו
 18 וחזרו לקדמותו: **תעוב ויתרא**. בקדושים תדיו
 19 כתיב לא תכלה פאת שדה לקצור ויבשר או
 20 כשב כתיב לא תכלה פאת שדה בקוצר תרי
 21 קראי תעוב אותו למה לו שמע מינה לאתני
 22 שינוי ולא קני הקא: **תעוב ויתרא** למה לי. הא
 23 בעלמא נמי לא קני שינוי: ה"ג ותו לרבנן תעוב
 24 ויתרא למה לי **התפסיד והשכים** לפקר. קודם
 25 שקבאו עניים לבקרה שזינו בהפקר אם היו
 26 קודמין: פרט בכרם ולקט בקמה: **חייב פטר** בו.
 27 דאע"ג דהפקר פטור מכולם דכתיב ארץ שדה
 28 וברקע מהני תעוב ויתרא למעטי פי האי גוונא
 29 דלא הוי הפקר לפטור ואע"ג שפטור מן המעשר
 30 ובכל הני כתיב תעוב ויתרא בקדושים כתיב
 31 ברמך לא תעול ופטר בו: ובמשנה תורה (כד)
 32 כתיב כי תבצר ברמך לא תעול וכן לא תפאר
 33 אתריך דהיינו פרט תפאר אישקובייר ופאה נמי
 34 מהקא משמע דתנא דבי ר' ישמעאל (חולין דף
 35 קלא). שלא תשול ופארנו ממנו שכחה כתיב
 36 במשנה תורה (שם) לא תשוב לקחתו וגו' ובאילן
 37 כתיב לא תפאר אתריך ואמר מר בפרק י' דחולין
 38 (שם) אתריך זו שכחה ולא בעי למיהדר ומכתב
 39 באילן לגו ליתום אלא לא תפאר אתריך ואנא
 40 ידענא דלעניים הוא כדאשקחן בעמרים אבל
 41 במעשר לא כתיב תעוב ויתרא: אין שפיל. בפרק
 42 ראשון (דף יא.) גבי בעלים מטפלין בבבילה אמר
 43 שמואל דלנזקין הוא דשמין את הבבילה לניזק
 44 ומוסיף עליה מוסיף עד שמשלים לו נזקו אבל גנב
 45 וגזלן שנטלו בהמה ומתה או פחשה אין שמין
 46 את הבבילה אלא שלקח תהא והם ישלמו
 47 בהמה מעליא אלא אלא שינוי קני פלוגתא דאביי
 48 ורבא לעיל בשמעתין: **בהכחשה** דלא תדר. בגון
 49 מתה או נשכח רגלה:

אמרו

1 **ואפאה** (והפריש) ממנה חלה. משעת לגולו מתחייב בחלה אלא רבותא קמיל
 2 דאע"פ שעשה כל השינויים חללו אין אלא מנאץ אי"נ משום דתיבא דאין
 3 תחילתו עישה אין מתחייב בחלה עד אחר אפיה נקטה חכי:
 4 **לא** הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים. אביי לעמי' דאמר ברבי תמונה (ו. ר.) ושם ר"ה
 5 אמרו כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני
 6 ומפרש התם דטעמא דיפריש מן העומרים משום
 7 תעוב ויתרא דבלא תעוב ויתרא לא היה
 8 מתחייב דכיון דעבר על לא תכלה היה אמנא
 9 דאתני ופטור ולכחי אצטרף אביי בשמעתין ע"כ
 10 לר' ישמעאל למימר שינוי במקומה עומדת אבל
 11 לרבא דאמר התם כל דאמר רחמנא לא תעביד
 12 כי עביד לא מהני בלא תעוב ויתרא מפרשי מן
 13 העומרים ולא מפעי ליה תעוב ויתרא אלא
 14 למפקדי כרמו או לרבי ישמעאל אי שינוי קונה
 15 אצטרף דמפריש מן העיפה ואם תאמר לאביי
 16 דאצטרף תעוב ויתרא לחייב מן העומרים
 17 מפיקי כרמו מגליה דחייב בפאה ו"ל דתיתי
 18 ש"מ וכן צ"ל לרבא אלכנא דרבי ישמעאל אי
 19 סבר רבי ישמעאל דשינוי קונה דריש תעוב
 20 ויתרא לחייב מן העיפה אם כן המפקדי כרמו
 21 מגליה דמשמע דההיא דרישה אתיא ככע'
 22 מדרובי פפרך בא סימן (נדה ד' נא. ושם ר"ה מיה)
 23 דהא דתנן התם כל שחייב בפאה חייב במעשר
 24 היינו כל מין שחייב בפאה חייב במעשר דאי לאו
 25 הכי הרי מפקדי כרמו דחייב בפאה ופטור מן
 26 המעשר ומאי ראיה: היא דלמא מתני כרבי
 27 ישמעאל דמוקי תעוב ויתרא לחייב מן העיפה
 28 ולא מיייתי למדרש שיתחייב בפאה אלא ודאי
 29 ליבא דפליג אהורא תנא דמפקדי כרמו ותרתי
 30 ש"מ בדפרישית: **מרחו** מעשר ונתנו לו. ואפילו
 31 למאן דאית ליה ברירה לא זמן שלא הפריש פאה
 32 ולא ברירה היה הכל שלו ונתחייב הכל במעשר
 33 ושבו לא יפטר ואם תאמר תרומה נמי לתני
 34 שתורם ונתנו לו ואין לומר דתרומה בלאו הכי
 35 יפריש העני וכל פאה חייבת בתרומה קודא דאיב
 36 מקדים מעשר לתרומה גדולה ועוד דתנן במסכת
 37 תרומות פכ"פ (מ"ה) אין תורמין מן הלקט ומן
 38 השבחה כו' ונראה לפרש משום דתרומה דבר
 39 קל לתרום לא חש להוכיח יוש מפרשים דלכחי
 40 אין תרום משום דבגורן רגילין לתרום כדתנן
 41 במסכת מעשר (פ"ב) מצא פירות ממורחין בשה
 42 מבוכסין אטריים משום גזל מפתורין מותרין
 43 משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשר ופטורין
 44 מן התרומה לפי שאי אפשר לגורן שיעקר אלא
 45 אם כן ניטלה תרומה גדולה:

ותנן

1 **דר' ישמעאל** משום דקסבר שינוי אינו קונה או דלמא בעלמא קסבר שינוי קונה וקחא משום
 2 דכתיב תעוב ויתרא ואם תמצוי לומר מעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה
 3 תעוב ויתרא דכתב רחמנא למה לי ותו לרבנן תעוב ויתרא דכתב רחמנא למה לי מפעי ליה
 4 לכדתניא המפקדי כרמו והשכים לפקר ובצרו חייב בפטר ובגזלות ובשבחה ובפאה ופמור
 5 מן המעשר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וכו' אמר שמואל הכי והאמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא
 6 לגזלן אלא לנזקין בשלמא לרבא דאמר כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר התם בהכחשה דהדר לא קשיא כי קאמר הלכה כרבי שמעון
 7 בן אלעזר דשינוי במקומו עומד בהכחשה דהדר וכי קאמר שמואל התם אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בהכחשה דלא
 8 תדר אלא לאביי דאמר כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא תדר קאמר ממי איבא למימר אביי מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל

1 **רַתְּנָן** לא הספיק ליתנו לו כו'. תימה דלא מיימתי מתני' דבקההו וחקיקה עבדים וחקיקו
2 דמשלם בשעת הגזילה לקמן (דף צו) ואפי' ר"מ לא פליג אלא בעבדים דליבא
3 למימר דלדבריהם דרבנן קאמר להו בדבועי למימר לקמן (דף צה) דהא ר"מ אית ליה
4 דשינוי קוזה גבי נותן צמר לצבע (לקמן ק) ועוד הא קתני גזל מטבע ונסדק משלם בשעת
5 הגזילה (לקמן צו) ו"ל דכל היזו מצי למימר
6 דהוה סתם ואזכ"ח מחלוקת דפליגי לקמן (ק) ר"מ
7 ור"י בצבועו לו אגודו וצבועו שדורו ואע"ג דטעמא
8 דר' יודנהו לא משום דסבר שיינו אין קוזה כמו
9 שאפשר לקמן מ"מ היינו יכולים לדחוק בן אבל
10 ההיא דלא הספיק ליתנו אין לדחות דאפי' הוי
11 סתם בתרא משכח ומחלוקת מבסכת אחריתי
12 אית ליה לר' יוחנן הלכה כסתם משנה
13 **ב"מ** רבי נשנית משנה זו. אור"ח דלא לפניו
14 וכל לאתרוי אלא לדורו דוקא תמן
15 משום מעשה שהיה ולא לדורות הבאין דהא
16 מעשים בכל יום שמקבלים מן הגולנים ודנין דיני
17 גילות כפי הנהוג גזול פדא דתורקא לקמן (דף צו)
18 והוא נרשאה דגב ספרא (לקמן דף טו)
19 והוא רעיא דבפ"ק דב"מ (דף ה) ותבא דרבי
20 אבא (ביב דף ג) ואמר נמי באיזו נשך (בי"מ דף
21 סא) דרבית קצוצה יוצאה בדינין ולכן לא פריך
22 לקמן אלא מבדידות דהוה שונה ר' חייא שהיה
23 תלמידו של רבי ולא הקשה ממתני' דקתני
24 משלם בשעת הגזילה לפי שהמשניות היו קודם
25 רבי אלא שרבי סדרם אבל ברייתו היה שונה ר'
26 חייא מה שהיה מוסף רבי על המשניות ור"י
27 אומר דמתני' לא ה"מ למפרך דלא תמן רבי
28 דאין מקבלים אלא מאותן בני אדם שרוב עסקם
29 ומחיתים בכך והיו ניוונים בגזל ורבית
30 ומתפרנסים בכך כל ימיהם דקתני הגולנין
31 ומלוי ברבית דמשמע שאומנותם בכך וכן רועים
32 וכל הנהו דמיימתי אבל ממתניתין לא פריך שלא
33 עשו תקנה מקבל מן אדם שגזול ומלוח ברבית
34 באקראי בעלמא אבל אין לפרש דלהכי לא פריך
35 ממתני' משום דרבי לא תיקן אלא באותם שעשו
36 תשובה וברייתא דמוכח מיהו מיידי בעבד
37 תשובה מדקתני ותייבבם לתחור מפני כבוד
38 אביהם כמ"מ ההיא דגולנים ומלוי ברבית לא
39 משמע דאיידי בעבדי תשובה ועוד שכל אדם
40 יכול להגרים שיעשה תשובה ותחור מעצמו
41 ולא יקבלו ממנו וכן ההיא דכל הפלגים (שבת דף
42 קכג) דאמר ר' חנינא בימי נחמיה בן חלקיה
43 נשנית משנה זו וההיא דסוף אלו מציאות (בי"מ
44 דף ג) דקאמר בימי רבי נשנית משנה זו הכל
45 מפרש ר"ח דלא נשנית אלא להחור דרא וכן
46 ההיא דתורקות (דף יג) ואין להאריך.

אמרו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר וליה לא סבירא
ליה א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דבר תורה
גזילה הנשנית חוזרת בעיניה שנאמר והשיב את
הגזילה אשר גזל מפל מקום ואם תאמר משנתנו
משום תקנת השבים ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר
רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן לא הספיק ליתנו
לו עד שאבועו פטור אמר להו והוא מדרבנן ורבי
יעקב שמייה לדידי מפרשא לי מוניה דרבי יוחנן
בגזל שגזל עצים משופין ועשאן פלים דהוה ליה
שינוי החזור לבריתו: תנו רבנן הגולנין ומלוי ברבית
שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח
חקמים נוחה הימנו אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית
משנה זו דתניא מעשה באדם אחד שבקש לעשות
תשובה א"ל אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה
אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה
באותה שעה אמרו הגולנין ומלוי רביתו שהחזירו אין
מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חקמים נוחה
הימנו מיתבי הניח להם אביהם מעות של רבית
אע"פ שהן יודעין שהן רבית אין תיבין לתחור אינהו

1 **אמרו הלכה כרבי שמעון בן אלעזר.** כלומר הכי אמר שמואל יש שאומר הלכה כרבי
2 שמעון בן אלעזר וליה לא סבירא ליה הנשנית. אע"פ שנשנתה חזרת בעיניה כמות
3 שהיא עכשיו ואפי' השביחה דשינוי לא קני ואל"ת משנתנו. דקתני דלא משלם פלים אלא
4 דמי עצים אלמא קני בשינוי. עד שאבועו פטור. לגמרי והכא תקנת השבים אינה ואפי'
5 הכי קני בשינוי. מתניתין מוכיח לה רבי יוחנן
6 בגזול עצים משופים כו'. משום הכי קאמר רבי
7 יוחנן דטעמא משום תקנת השבים הוא דשינוי
8 כי האי לאו שינוי הוא: אין רוח חקמים נוחה
9 הימנו. אין רוח חקמה וחסידות בקרבה: אין תיבין
10 לתחור. דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל והני
11 לא גזול מידי דקנינהו בשינוי רשות וקסבר
12 רשות יורש פרושה לזקח דמי. חספויים. דבר
13 הניכר לרבים זו היא שגזל פלוני והניחה
14 ליורשיו: בעושה מעשה עפ"ה. וזה לא עשה
15 מעשה עמו ואין תיבין בכבודו. רב פנחס.
16 בחומר בקדש (תנינו כו). ואי לא גזול לא גזול.
17 ואמאי קרי להו גולנין אע"פ שגבנו. וכל שכן לא
18 גבו דמקרינא שטריא: הרועים. גולנים הם
19 לרעות בהמות בשדות אחרים: גבאים. של מלך
20 לגבות פסח גולגלתא וארנוטא ושקלי טפה
21 השוכתם ששה. שגזלו הרבים ואין יודעים למי
22 להחזיר: ומחזירין לפיכתי. למי שמכיר שלו
23 שגולגלה: בורות שיוחן ומעורות. להכניס כהן
24 מים לשותות דהני דבר הצריך לכל ויהנו מן
25 הגולנים אלמא אהדורי בעי קודם תקנה. שבימי
26 רבי נשנית משנה זו דמחייב למהדר:
גזילה

הוא דלא הא אביהם תיבין לתחור בדין הוא דאביהם נמי אינו תיבין לתחור והא דקתני
בדיהו משום דקא פעי למתני סיפא הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים תיבין
לתחור מפני כבוד אביהם תנא רישא נמי בדיהו ומפני כבוד אביהם תיבין לתחור אקרי
פאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך בראמר רב פנחס בשעשה תשובה הכא נמי
בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה איבעי ליה לאהדורי שלא הספיק לתחור
עד שמת תא שמע הגולנים ומלוי ברבית אע"פ שגבנו מחזירין גולנין מאי שגבנו איפא אי גזול
גזול ואי לא גזול לא גזול אלא אימא הגולנין ומאי ניהו מלוי רבית אע"פ שגבנו מחזירין אמרי
מחזירין ואין מקבלין מהם אלא למה מחזירין לצאת ידי שמים ת"ש הרועים ותגבאין והמוכסין
תשובתן קשה ומחזירין לפיכתי אמרי מחזירין ואין מקבלין מהם ואלא למה מחזירין לצאת
ידי שמים אי הכי אמאי תשובתן קשה ועוד אימא סיפא משחזירין עשה בהן צרכי ציבור
ואמר רב חסדא בורות שיוחן ומעורות אלא לא קשיא פאן קודם תקנה פאן לאחר תקנה
והשתא דאמר רב נחמן בשאין גזילה קיימת אפילו תימא אידי ואידי לאחר תקנה ולא קשיא
כאן

הא אביהם תיבין לתחור. ואם תאמר לצאת ידי שמים קאמר ויש לומר דדיק מדנקט לשון תיבין דהוה ליה למימר אין מחזירין דהוה משמע הא אביהן מחזיר לצאת ידי שמים:
אי עשה תשובה כו'. וא"ת ולימא בגזל שלא קיבלו ממנו דאין מקבלין התם ו"ל דאם החזיר ולא קיבלו ממנו לא מחייבין בנין לתחור מפני כבוד אביהן דתו ליבא גנאי אינ
בדבר המסויים ומקבלין מהן מפני כבודו ומשני בשלא הספיק לתחור עד שמת לפיכך חייבים גנים לתחור מפני כבוד אביהם ומקבלין מהן דלא שייכא תקנה גבי גנים ועיל מאי בעי
גביה דאיבעי ליה למוכרו או להוציאו מתחת ידו ומקלא חשש לכבודו איכא אמאי תיבין גנים לתחור וכן צ"ל באיזו נשך (בי"מ דף סב. ושם ד"ה תנאי) דשם לא יתכן לפרש בע"א
דפריך מהא ברייתא למיד רבית קצוצה אין יוצאה בדינין דמשמע הא אביהן תיבין לתחור ומשני כי הכא ופריך אי עבד תשובה מאי בעי גביה ומאי קושיא אי רבית קצוצה
אין יוצאה בדינין אין תיבין לתחור אפילו לצאת ידי שמים כדמוכח התם דפריך מההיא דמיימתי בסמוך הגולנים ומלוי רבית אע"פ שגבנו מחזירין ומשני תנאי היא ולא משני
בכא לצאת ידי שמים בדומשי הכא בסמוך דכיון דרשינן למיתה ניתן ולא להשבון אי למורא ניתן ולא להשבון אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב ולא כפי' ריבון שפירש למורא
ניתן תיבין את ה' והתיר מראותו ולא להשבון על פי ב"ד אלא צ"ל דהכי פריך מאי בעי גביה דכיון דלא חשש למוכרה ולהוציאה או לתחורה מפני כבודו תו לא מחייב גנים
משום כבוד אביהן. **לצאת** ידי שמים. בפרק איהו נשך לא ה"מ לשנויי הכי למיד רבית קצוצה אינה יוצאה בדינין דלידידי אפי' לצאת ידי שמים לא מחייב דפרישית וסוגיא
דקא במיד רבית קצוצה יוצאה בדינין אלא דתקינו דאין מקבלין מדרבנן ולא שייך לשנויי הכא תנאי היא בדומשי התם דתגדו תנאי דתקם קדמו:

בבא קמא דף צד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצט

מקושיא אחרת, והעמידה בגבגב שְׁעֵשָׂה תְּשׁוּבָה, הָכֵא נָמִי יֵשׁ לַתְּרִץ
שהברייתא מדברת במלוה בריבית שְׁעֵשָׂה תְּשׁוּבָה קודם שמת, ועל
כן חייבים בניו להחזיר את הדבר המסויים שנטל בריבית, משום
כבוד אביהם.
מקשה הגמרא על תירוץ זה: **אִי עֲשָׂה תְּשׁוּבָה, מֵאִי צָעִי נְבִיחָה, אִי צָעִי**
לִיָּה לְאַהֲרֹנִי – מה עושה הרבית אצלו, הלא היה עליו להחזירה.
מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת במלוה בריבית שעשה תשובה,
אלא **שְׁלֵא הִפְסִיק לְהַחֲזִירָה עַד שָׁמַת**.
עוד מקשה הגמרא על תקנת השבים האמורה מברייתא אחרת:
תָּא שְׁמַע, הַגּוֹלְנִים וּמְלִי רִבִּית, אָף עַל פִּי שְׁגָבוּ מַחֲזִירִין.
ולפני שמקשה הגמרא מדברי הברייתא על הברייתא לעיל, דנה
הגמרא בעצם דברי הברייתא, ושואלת: בשלמא לגבי מלוים
בריבית מובנים דברי הברייתא 'אף על פי שגבו', שאפילו לאחר
שגבו את הריבית שעליהם להחזירה, וכל שכן שאם עדיין לא גבו
עליהם לקרוע שטר זה יש בו חוב ריבית ולא לגבותה. אבל
בגוֹלְנִין, מֵאִי אָף עַל פִּי שְׁגָבוּ אִיבָא בהם, ומה ראתה הברייתא
להוסיף זאת. הלא **אִי גּוֹלְנִין, וְאִי לֹא גּוֹלְנִין, וְאִי לֹא גּוֹלְנִין** – הלא אם
המדובר בגולנים, פשיטא שכבר נטלו את הגזילה, שאם לא כן הרי
עדיין אינם גולנים כלל.
משיבה הגמרא, לא שני דינים נאמרו בברייתא, **אִלָּא אִיבָא, וְהַגּוֹלְנִין**,
וּמֵאִי נִיחָה – ומי הם אותם גולנים, הלא הם מְלִי רִבִּית, אָף
עַל פִּי שְׁכַבְרָה גָבוּ את הריבית הרי הם מַחֲזִירִין אותה ללוח.
ומכל מקום קשה ממבואר כאן שמהחזירים ריבית אפילו לאחר
שגבו, על מה ששנינו בברייתא לעיל, שאין מקבלים מהם את
הריבית מפני תקנת השבים.
מתרצת הגמרא: **אִמְרִי, הֵם מְצִידִים מַחֲזִירִין את הריבית, וְאוֹלָם אֵין**
מְקַבְּלִין אותה מֵהֶם. ועליהם להחזיר לא כדי שתשאר הריבית
אצל הלוח, **אִלָּא לְמַה מַחֲזִירִין, כְּדִי לְצַאת יְדֵי שְׁמִים**.
עוד מקשה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, הַרְוּעִים, וְהַנְּבָאִין של המלך הגובים**
מס גולגולת וארנונה, וְהַמּוֹכְסִין (גובי הכס), כל אלו גולנים הם.
הרועים לפי שהם רועים בשדות אחרים, והגבאים והמוכסים לפי
שהם גובים יותר מהמגיע להם. ואם הם באים לשוב בתשובה,
תְּשׁוּבָתָן קָשָׁה, משום שגולו את הרבים, ואינם יודעים למי להחזיר.
וּמַחֲזִירִין את הגזילה לאותם בני אדם שהם מְפִירִין בהם שנגולו על
ידם. ומכאן קשה על מה ששנינו בברייתא לעיל, שאין מקבלים
מידיהם את הגזילה.
מתרצת הגמרא: **אִמְרִי** גם בכונת ברייתא זו, אכן הם מַחֲזִירִין,
וְאוֹלָם אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶם. וְאוֹלָא לְמַה מַחֲזִירִין, כְּדִי לְצַאת יְדֵי שְׁמִים.
ושוב מקשה הגמרא: **אִי הָכִי, אִמְאִי תְּשׁוּבָתָן קָשָׁה**, הלא בין כך אין
מקבלים מהם את הגזילה, וקל להם לחזור בתשובה.
ועוד מקשה הגמרא: **אִיבָא סִיפָא, וְהַדְמִים שְׁגוּלוּ מִבְּנֵי אָדָם שְׁאֵין**
הֵם מְפִירִין אותם ואין בידם להשיב להם, וְעֲשָׂה בְּהוֹן צְרִיבִי צִיבּוֹר.
וְאִמְרִי רַב הַפְּדָא, שֶׁהֵם בְּרוּזִים שִׁיחִין וּמְעֵרוֹת של מים לצרכי הרבים,
ואף הנגולים עצמם ידעו מהם, ובכך תושב להם גזילתם. הרי
שעליהם להשיב את הגזילה באופן שתשאר ביד הנגול, ולא רק
כדי לצאת ידי שמים.
מתרצת הגמרא תירוץ אחר: **אִלָּא לֹא קָשִׁיא, כָּאֵן בְּרִייתָא של**
הרועים הגבאים והמוכסים, מדובר קודם שנתקנה התקנה בימי
רבי שלא לקבל מהם, וּכְאֵן בְּרִייתָא האומרת שאין מקבלים מהם
מדובר לְאַחַר תְּקֵנָה.
מתרצת הגמרא תירוץ נוסף: **וְהַשְׁתָּא דְאִמְרִי רַב נְהָמָן, שלא אמרו**
שלא לקבל מהם, אלא רק בְּשִׁאֵין גּוֹלְנִין מְיִיבָת, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁמֶן
הדין עליהם לשלם את דמיה, תיקנו שלא לקבל מהם את הדמים,
אִפְּשִׁילוּ תִּימָא אִידִי וְאִידִי (ששתי הברייתות) מדברות לְאַחַר תְּקֵנָה
אין סתירה ביניהן, **וְלֹא קָשִׁיא**.

יש מי שאמרו שהלכה כרבי שמעון בן אֶלְעָזָר, וְלִיָּה לֹא מְפִירָא לִיָּה
– אך שמואל עצמו אינו סובר כמותם, אלא סובר ששינוי קונה,
ואין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר.
שיטת רבי יוחנן בדין שינוי: **אִמְרִי רַבִּי תִּיָּא בְּרִי אִבָּא אִמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן,**
מְדַבֵּר תּוֹרָה גּוֹלְנִין הַנְּשִׁתִּית הַחֲזֵרָת לַנְּגוּל בְּעֵינֵיהּ, שְׁנִיאָמְרִי וְהַשִּׁיב
אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גּוֹלְ, וּמִשְׁמַע שְׁמִיבָל מְקוֹם עֲלִיו לְהַשִּׁיבָה, וְאִפְּשִׁילוּ
לְאַחַר שֶׁהַשְׁתַּנְּתָה, וְאִם תִּיאָמְרִי לְהַקְשֹׁת מִמָּה שֶׁשִּׁנּוּ בְּמִשְׁנֵינָנוּ
שֶׁהַגּוֹל עֲצִים וְעֵשָׂאם כְּלִים קְנָאם בְּשִׁנּוּי, אִין זֶה אֵלָא מְדַרְבַּנָן,
וְתִיקְנוּ כֵּן חֲכָמִים מְשׁוּם תְּקֵנָת הַשְּׁבִיבִים. שאם נחייב את הגולן
להחזיר את הגזילה עצמה לאחר שעשה ממנה כלים, ימנע
מלשוב בתשובה ולהשיב את הגזילה.
מקשה הגמרא: **וְיָי אִמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי שֶׁשִּׁנּוּי אֵינוּ קוֹנֵה מִן**
הַתּוֹרָה, וְהָאִמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּפִתְחָם מִשְׁנֵה בְּכָל מְקוֹם. וְתִיקְנוּ
וְהַשִּׁיבָנוּ בְּסִתְּמָה מִשְׁנֵה (הולין קלה) לגבי ראשית הגז, אִם לֹא
הִפְסִיק הַיִּשְׂרָאֵל לִיָּתְנָו לֹו לְכַוְּחָן אֶת הַצְּמֵר עַד שְׁצָבְעוּ פְּטוֹר, מְשׁוּם
שֶׁקָּא בְּשִׁנּוּי. והרי מוכח מדברי המשנה ששינוי קונה, ואיך פסק
רבי יוחנן שלא כמותה.
מתרצת הגמרא: **אִמְרִי לְהוֹי הַחַוָּא מְדַרְבַּנָן וְרַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִיָּה** – תירץ
להם אחד החכמים ששמו רבי יעקב, לְדִידִי מְפִירָא לִי מִיָּה דְרַבִּי
יוֹחָנָן – לי התפרשו מפי רבי יוחנן דבריו האמורים, כְּגוֹן אֶבְיָל עֲצִים
מְשׁוּפִין וְעֵשָׂאם כְּלִים, דִּיהוּ לִיָּה שִׁנּוּי הַחֲזֵרָת לְבְּרִיתָא, שֶׁכֵּן אִפְּשִׁיר
לְשַׁלּוֹף אֶת הַנּוֹסְרִים זֶה מִזֶּה וְהַחֲזִירִים לְקַדְמוֹתָם, אִבְּל בְּשִׁנּוּי שֶׁל
צֵבַע שֶׁאֵינוּ חוֹר מִזֶּה רַבִּי יוֹחָנָן שְׁקוֹנֵה מִן הַתּוֹרָה.
תקנת חכמים שלא לקבל חזרה את הגזילה מיד הגולן: **תִּיקְנוּ רַבִּינָן,**
הַגּוֹלְנִין שֶׁהַחֲזִירוּ את הגזילה לבעליה, וּמְלִי רִבִּית שֶׁהַחֲזִירוּ ללוח
את הריבית שגבו ממנו, תִּיקְנוּ חֲכָמִים שְׁאֵין מְקַבְּלִין מֵהוֹן. וְכָל
הַמְקַבְּלִין מֵהוֹן את הגזילה או את הריבית, אֵין רוּחַ הַקְּבָמִים נִוְחָה
הֵימָנוּ, מִהַטְעַם שִׁיבּוֹאֵר בְּסִמוּךְ.
אִמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן, בִּימֵי רַבִּי שְׁנִיתִי מִשְׁנֵה זֶה, דְּתִיאָ, מְעֵשָׂה בְּאָדָם אֶחָד
שֶׁבִקֵּשׁ לְעֵשׂוֹת תְּשׁוּבָה. אִמְרִי לֹו אִשְׁתִּי, רִיקָה, אִם אִתָּה עֲוִישָׁה
תְּשׁוּבָה, אִפְּשִׁילוּ אֲכַנְשָׁ שְׁעִלִיךְ אֵינוּ שְׁלֵךְ, וּמִשׁוּם כִּךְ נִמְנַע וְלֹא עֲשָׂה
תְּשׁוּבָה. כְּאוֹתָהּ עֲשָׂה אִמְרוּ חֲכָמִים, הַגּוֹלְנִין וּמְלִי רִבִּית שֶׁהַחֲזִירוּ
אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְנַעוּ מִלְּעֵשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְהַמְקַבְּלִין מֵהֶם,
אֵין רוּחַ הַקְּבָמִים נִוְחָה הֵימָנוּ.
מקשה הגמרא על ברייתא זו מברייתא אחרת: **מִיתִיבִי, הֵינִי לְהֵם**
אִבִּיהֶם בִּירוּשָׁתוֹ לְבָנָיו מְעוֹת שְׁלֵ רִבִּית שֶׁגָּבַה מֵהַלּוּה, אָף עַל פִּי
שְׁחָן יוֹדְעִין שְׁחָן רִבִּית, אֵין הֵם תִּיבִין לְהַחֲזִיר ללוח. משמע שדוקא
אֵינָהוּ (הבנים) הוּא דְלָא חִיבִים לְהַחֲזִיר, הָא אִבִּיהֶם עֲצֵמוּ תִיבִין
לְהַחֲזִיר, וְלֹא כְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעִיל, שֶׁאֵף מִהַמְלוּה עֲצֵמוּ
אֵין מְקַבְּלִים את הריבית.
מתרצת הגמרא: בְּדִין הוּא דְאִבִּיהֶם נָמִי אֵינוּ חִיבִין לְהַחֲזִיר, מְשׁוּם
הַתְּקֵנָה הַאֲמוּרָה. וְהָא דְקָתְנִי בְּרִייתָא בְּרִידְהוּ (ובבנים) שאינם
חייבים להחזיר ולא בו עצמו, הוּא מְשׁוּם דְּקָא צָעִי לְמִתְנִי – שְׁרוּצָה
הַתְּנָא לְשִׁנּוֹת בְּסִיפָא של הברייתא, שאם הֵינִי לְהֵם אִבִּיהֶם פְּרָה
וּמְלִית וְכָל דְּבַר הַמְּסֻיִים שֶׁנִּיבַר לְרַבִּים שֶׁהוּא הַחֶפֶץ שֶׁגָּבָאוּ
הַמְלוּה עֲבוּר חוֹב הַרִיבִית וְהִנִּיחוּ לִירוּשָׁי, תִּיבִין הַבְּנִים לְהַחֲזִיר
אוֹתוֹ ללוח מִפְּנֵי כְּבוֹד אִבִּיהֶם, הֵנָּה בְּרִישָׁא נָמִי לְגַבִּי מְעוֹת בְּרִידְהוּ
שֶׁהֵם אֵינֵם חִיבִים לְהַחֲזִיר, הוּא הַדִּין לְמַלּוּה עֲצֵמוּ.
מקשה הגמרא: וְכִי מִפְּנֵי כְּבוֹד אִבִּיהֶם הֵם חִיבִין לְהַחֲזִיר את
הַגּוֹלָה, וְהִי אִקְרִי כָּאֵן – יש לנו לדרוש על אדם זה שעבר על
איסור ריבית, את דרשת חכמים על הכתוב **וְנִשְׂאִי בְּעַמְדָּה לֹא תֹאֲרִי**
שְׁהוּא דוּקָא בְּמִי עֲוִישָׁה מְעֵשָׂה עִמָּךְ, ואינו עובר עבירה. והוא הדין
לכל מי שחייבים בכבודו, כגון אב. ומאחר הוא רשע אין בניו
חייבים בכבודו.
מתרצת הגמרא: **כְּדָאִמְרִי רַב פְּהֵסָה לַתְּרִץ את המשנה בחגיגה (כו).**

בבא קמא דף צה עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

61 אלא עבדא כמלמלא דמי, והרי הוא נגול ונקנה בשינוי.
62 פושטת הגמרא את הספק האמור ממשנה אחרת (להלן ק): תא
63 שמע, הנותן צמר לצבעי לצבעו לו בצבע אדום וצבעו בשחור, או
64 שנתן לו צמר לצבועו בשחור וצבעו באדום, רבי מאיר אומר,
65 הצבעי נחשב לגולן על הצמר וקונה אותו בשינוי, והרי הוא נגול
66 לו לבעלים את דמי צמר.
67 מדייקת הגמרא: רק את דמי צמר אין – משלם לו, אבל את דמי
68 צמר וגם את דמי שחור, לא מחייבו רבי מאיר לשלם. ואי סלקא
69 דעתך סבר רבי מאיר שמעיקר הדין שינוי אין קונה, דמי צמר
70 ושחור צעי למיתב ליה – צריך להחזיר לו את הצמר עם שבח
71 הצביעה. אלא לאו שמע מינה, קסבר רבי מאיר שינוי קונה, ומשום
72 כן קונה הצבעי את הצמר בשינוי, ואינו משלם אלא דמים בשעת
73 הגזילה, שהם דמי צמר לא צבוע. ורק הלא בגזל רחל וגזזה ופרה
74 וילדה, קנסא הוא דקא קניס שלא יקנה את הגזיות והולדות.
75 מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה מדברי רבי מאיר במשנה שמעיקר
76 הדין שינוי קונה, ורק משום קנס אינו קונה את השבח.
77 לשון אחרת בביאור הספק שבשיטת רבי מאיר: איכא דאמר, תא
78 לא איבעי לן – מעולם לא הסתפקנו בטעמו של רבי מאיר שמא
79 הוא משום ששינוי אינו קונה כלל, אלא מוכרח ממחלוקת רבי
80 מאיר וחכמים במשנה לגבי עבדים, שהוא סובר ששינוי קונה.
81 שהרי מדייקת רב את שיטות רבי מאיר וחכמים במשנה האמורה,
82 וכן תני (שנה) אותה, ונול פרה והקנינה, עבדים והקנינה, משלם
83 כשעת הגזילה. דברי רבי מאיר. והחכמים אומרים, בעבדים אומר לו
84 הרי שלך לפניך, ודאי מוכח שלפני מאיר שינוי קונה, שהרי
85 לשיטתו בין בהמה ובין עבדים נקנים בשינוי. ובהכרח שהלא
86 בגזיות וולדות, קנסא הוא דקא קניס ליה רבי מאיר שלא יקנה את
87 השבח, ולא משום ששינוי אינו קונה. אלא כי קא איבעי לן, הרי
88 איבעי לן, כי קא קניס רבי מאיר בשבח, האם קנס דוקא את מי
89 שגול במוי, אבל לא הגזל בשונו – כגון הקונה מן הגזלן את
90 הגזילה ולא ידע שהיא גזולה השביחה. לא קניס, והרי הוא קונה
91 את הגזילה עם השבח בשינוי. או דילמא, אפילו את הגזל בשונו
92 נמי קניס רבי מאיר שלא יקנה את הגזילה והשבח.
93 פושטת הגמרא את הספק האמור: תא שמע, אף שקרקעות האדם
94 משתעבדים לפירעון חובותיו, וגם לאחר שמכרם גובים מהם מיד
95 הלקוחות, אבל המשה מיני חוב גובין רק מן המחזירין – מבני
96 חורין, כלומר כל מהנכסים שהם ברשות החייב ועדיין לא מכרם.
97 ואלו הן, א. פירות. ב. ושבח פירות, ובסמוך יבואר מהם שני אלו.
98 ג. והמקבל עליו לזון את בן אשתו וכת אשתו מנישואיה הקודמים.
99 ד. גט (שטר) חוב שאין בו אחריות – שלא נכתב בו בפירוש
100 שהלוה משעבד את כל נכסיו למלוה והם אחראים לפירעון
101 הלוואה זו. ה. וכתובת אשה שאין בה אחריות – שלא כתב הבעל
102 שהוא משעבד את כל נכסיו לפירעון הכתובה.
103 מפרשת הגמרא את ראייתה: נחלקו חכמים ורבי מאיר בכתובות
104 (נא): בשטר חוב שלא נכתב בו אחריות (שעבוד) נכסים, האם אכן
105 אין הקרקעות משתעבדות בו, ואין מוציאים אותם מיד הלקוחות,
106 או שאין לך אדם שמלוה בו מעותיו בלא שעבוד נכסים, ויש
107 לתלות את השמטת האחריות בטעות סופר, ולפיכך היא חלה אף
108 כשלא נכתבה בשטר. מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו מעות
109 סופר הוא, ואם לא נכתבה בשטר אין גובים בו מן הלקוחות, הלא
110 רבי מאיר הוא הסובר כן. ואם כן הרייתא האומרת ששטר חוב
111 וכתובת אשה שאין בהם אחריות נכסים אין גובים אותם אלא
112 מבני חורין, שנויה בשיטת רבי מאיר. והרי קתני בברייתא זו, שגם
113 'פירות ושבח פירות' נגבים רק מבני חורין.
114 מסיקה הגמרא את ראייתה: 'פירות ושבח פירות' היכי דמי – מה
115 הם. כגון שגול שדה מהבירי ומקרה לאחר, והשביחה הלוך בובל
116 ובחרישה, וכמו כן צמחו בה פירות, ובא הנגול ותובע את שדהו
117 והרי היא יוצאה מתחת ידו של הלוך על שבחה ופירותיה, היכי
118 הגולן לפצות את הלוך על הפסד השדה עם הפירות והשבח.
119 וכשהוא (הלוך) גובה חוב זה מהגולן,

1 כן בברייתא של רועים גבאים ומוכסים מדובר בגזילה קנימת שלא
2 נאמרה בה תקנת השבים, ועל כן מקבלים אותה מהם. וכאן
3 בברייתא האומרת שאין מקבלים מהם מפני התקנה, מדובר בשאין
4 גזילה קנימת.
5 מקשה הגמרא: איך יתכן להעמיד את התקנה בשאין הגזילה
6 קיימת, והרי טעם התקנה היה משום אותו גולן שאמרה לו אשתו
7 'אפילו אבנט שעליך אינו שלך', ותתן כן נמנע מלחזור בתשובה.
8 והא אבנט הגזילה קנימת היא, ואף על פי כן גם הוא בכלל תקנת
9 השבים ואין מקבלים אותו מהגולן.
10 מתרצת הגמרא: לא האבנט עצמו היה גזול, אלא מאי אבנט, דמי
11 אבנט. שאמרה לו, עליך לשלם בדמי אבנט שעליך את הגזילות
12 שגולת עד עתה שכבר אינו בעולם.
13 מקשה הגמרא על דברי רב נחמן: וכי כל היכא דגזילה קנימת לא
14 עבד רבנן תפיקתא ואמרו שלא יקבלו את הגזילה מהם, והרי תקנת
15 מריש דגזילה קנימת היא, והנן, העיד רבי יוחנן בן גודגא על
16 המריש (וקורה) הניול שבנאו הגולן בפירה (בית גדול), שתיקנו
17 חכמים שאין הגולן צריך להשיב אותו עצמו, אלא שיטול הנגול
18 מהגולן את דמיו, מפני תקנת השבים. שכן אם נחייבו להרוס את
19 הברה כדי להשיב את המריש ימנע מלעשת תשובה. הרי שנוהגת
20 תקנת השבים גם כשהגזילה קיימת.
21 מתרצת הגמרא: שאני התם במריש, דכיון דבהשבת המריש עצמו
22 איכא פסידא בקירה, שויה רבנן פדליה – דנו חכמים את המריש
23 כמו גזילה שאינה קיימת, ופטרוהו מלהשיב אותו בעצמו.
24 שנינו במשנתנו, ונול פרה מעוקרת וילדה וכו' רחל טעונה וגזזה,
25 משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת להגזו: תנו
26 רבנן, הניול רחל וגזזה, פרה וילדה, משלם אותה ואת גזיותיה ואת
27 וילדותיה. דברי רבי מאיר.
28 רבי יהודה אומר, הגזילה חוזרת לנגול בעיניה ריקנית כמו שהיא
29 עכשיו, והגזיות והולדות הם של הגולן.
30 רבי שמעון אומר, ואין אותה כאלו היא שומא אצלו בכפה.
31 ויבוארו דבריו בהמשך הסוגיא.
32 מסתפקת הגמרא בטעם שיטת רבי מאיר: איבעיא להו, מאי מעמיה
33 דרבי מאיר הסובר שעל הגולן להחזיר את הגזיות והולדות. האם
34 הוא משום דקסבר שמעיקר הדין שינוי במקומו עומד, ואינו קונה
35 לגזלן, או דילמא, בעלמא שינוי קונה לגזלן, ורק הלא בשבח
36 שהשביחה הגזילה קנסא הוא דקא קניס רבי מאיר את הגולן, שלא
37 יקנה את השבח בשינוי, כדי שלא יהיה חוטא בשכר.
38 מפרשת הגמרא: למאי נפקא מינה מהספק האמור, להיכא דכחשא
39 מכהש הגזילה והשתנתה לגריעותא. שאם מעיקר הדין שינוי אינו
40 קונה, הרי הוא אומר לנגול 'הרי שלך לפניך', ואינו צריך לשלם
41 את דמיה כשויים בשעת הגזלה. אבל אם מעיקר הדין שינוי אינו
42 קונה, רק בשינוי של שבח קנסוהו חכמים שלא לקנותו, אבל שינוי
43 של כחש קונה לו את הגזילה, ועליו לשלם דמים בשעת הגזילה.
44 פושטת הגמרא את הספק האמור מהמשנה (להלן צו): תא שמע,
45 ונול בהמה והקנינה, עבדים והקנינה, הרי הוא קונה אותם בשינוי,
46 ומשלם את דמיהם כפי שוים בשעת הגזילה. רבי מאיר אומר,
47 בעבדים אומר לו, 'הרי שלך לפניך', משום שעבדים הם כקרקעות
48 ואינם נגולים, וממילא אינם נקנים לו בשינוי.
49 מדייקת הגמרא: דווקא בעבדים נחלק רבי מאיר על חכמים משום
50 שאינם נגולים, ואילו בהמה שהקנינה הוא מודה שהיא נקנית
51 בשינוי, ומשלם את דמיה כשעת הגזילה. ואי סלקא דעתך סבר רבי
52 מאיר שינוי במקומו עומד, אפילו בהמה נמי אין לו לקנותה בשינוי
53 זה שהוא לגריעותא. אלא לאו שמע מינה, קסבר רבי מאיר שינוי
54 קונה, ודווקא הלא בשינוי של שבח קנסא הוא דקא קניס אותו רבי
55 מאיר שלא לקנותו.
56 דוחה הגמרא: אמרי, רבי מאיר רק לדבריהם דרבנן קאמר להו
57 'בעבדים אומר לו' 'הרי שלך לפניך', וכך אמר להם, לדידי שינוי אין
58 קונה כלל ואפילו בהמה נמי אומר לו 'הרי שלך לפניך'. אלא
59 לדידכו דאמריתו שינוי קונה, אודו לי מיתת בעבדא דכמקרקעי דמי
60 ואינו נגול, כשם שקרקע אינה נגולה. ואמרי ליה רבנן, לא כן הוא,

1 גזילה קנימת. קניב להחזירה: והא אבנט דגזילה קנימת הוא. ועליו נשנית תקנה שבמי
2 רבי שלא להחזירה: ועל הפירוש מסכת גיטין קורה: משום פסידא דכירה שויה רבנן
3 כדליתא. ומיהו דמי בעי לאהדורי הואיל וגזילה קנימת בבירה: משלם אותה ואת גזולתיה.
4 כל מה שנטל ממנה ומה שהשביחה: גזילה חוזרת בעיניה. כמות שהיא עכשיו רקינית

5 יחזיקנה והדר משלם דמי גזולת ועובר כמו
6 שהיה בשעת הגזילה ולא שבח הגזילה
7 שהשביחה אצלו ולא שבח הלקח דלא קניס רבי
8 יהודה אבל דמים שבשעת הגזילה משלם
9 דליכא למאן דאמר כל הגזלים בציר משעת
10 הגזילה ישלמו: וזאת אותה כאלו היא שומא
11 אצלו בכסף. משעת הגזילה ומשלם דמים
12 כשעת הגזילה ולקמן מפרש במאי פליגי ר'
13 יהודה ור"ש: קנסא קניס. שלא יהא חוטא נשבר
14 בגזילה לטול את השבח: ונפקא מינה. להיכא
15 דלא קשביחה אלא קשבה: אי אמרת טעמא
16 משום דשינוי במקומו עומד כחשה נמי הדר
17 כדאיתא השתא ואי טעמא משום קניס הוא
18 ושינוי קני משלם כדמסקי' (היכא דליכא קנסא
19 ה"ז איכא שינוי ומשלם כמעיקרא). והקנינה.
20 דאשתני לגרועתא והיינו כחשה בעבדים אומר
21 לו הרי שלך לפניי. דעבדא כמקרקעי דמי
22 וקרקע דהיא בעינה ואינה נגזלת לקנות לגזול
23 בשינוי ולחיות ברשות: דמי צמרו. כדמעיילין
24 ואע"פ דמהשתא שרי טפי לצריכים צמר אדום:
25 והכא קנסא קא קניס. במתני' ובצבוע דלאו גזול
26 הוא ולא חוטא הוא לא קניס דהא שוגג הוא:
27 מדאפי' רבי. לקמן בפרקין (דף צח) בשוגג בגזן
28 לוקח שקלם מגזול. והשביחה ולא ידע שהיא
29 גזולה: מן המחזירין. מנכסים בני חורין ולא
30 מנכסים משועבדים: פירות ושבח פירות. תנן
31 במסכת גיטין (דף מה) אין מוציאין לאבילת
32 פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני
33 תקון העולם הפסד לקוחות אבילת פירות ושבח
34 קרקעו מפרש להו בשנים אוחזין (בי"מ ד' יד): גמ
35 חוב. שטר חוב: שאין בו אתריות. שלא ישעבד
36 לו לזה בשעת הלקאה את נכסיו ולא כתב לו כל
37 נכסי אתראין לך לפרוע מלוה זה: לאו מעות
38 סופר הוא. ואינו גובה מנכסי משועבדים ולא
39 אמרין אין לך אדם המלוה מעותיו בלא שעבוד
40 נכסי לזה והסופר טעה ולא כתב בו אתריות
41 אלא דקא אולין בתר שטר: רבי מאיר. בשנים
42 אוחזין (שם דף יב) מצא שטרי חוב אין בתן
43 אתריות נכסים יחזיר לפי שאין ב"ד נפרעין מהן:
44 כשהוא גובה. הלוקח חזר על הגזול שהגזול כא
45 ונטל שדרו כמות שהוא והלוקח חזר על הגזול
46 שמקרה בו לא אתריות:
גובה

1 פאן בגזילה קנימת. תימה רועים מאי גזלה קנימת איכא וי"ל דאיירי ברועה בהמה של
2 אחרים וגב מהן גזיה וקבל ולא משום דחשוד להרעות בשדות של אחרים דכיון
3 שאין בהמה שלו אין אדם חושא ולא לו כדאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף ה):
4 משלם דמי פרה העומדת לילד. וכל שבח שמשעת גזלה עד שתלד לגזול:
5 חמשה גובין מן המחזירים. אע"ג דהגא מנא
6 תנא ושייר דהך דתנן בהניקין (גיטין דף
7 מה: ושם ג) אין מוציאין למוזן האשה והבנות
8 מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והתם נמי
9 שייר המקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו וגט
10 חוב שאין בו אתריות ומקבא קשה לשמואל
11 דאמר בפ"ק דב"מ (דף יג.) אומר יהה ר"מ שטר
12 חוב שאין בו אתריות נכסים אין גובה לא
13 מנכסים משועבדים ולא מפני חזרון והכא משמע
14 דגבי מבני חזרון ומיהו בלאו הכי איתותב
15 שמואל התם מבריתא אחריתי: ושיי דלחות
16 דשמואל הנה מפרש שאין בו אתריות היינו
17 שמופדש שלא קבל עליו אתריות והא דמוקי לה
18 הכא פר"מ משום דלכאורה פותיה אקניא:
19 מאן שמעת ליה דאמר אתריות לאו טעות סופר
20 כו. וא"ת בלאו האי טעמא ה"מ למפרך
21 מאן שמעת ליה דקניס ר"מ ושי"מ בדבונג קניס ואו
22 לא הנה צריך לאתני בריתא אלא מתני
23 דהניקין (גיטין דף מה: ושם) דאין מוציאין
24 לאבילת פירות וי"ל דמכח זה לא ח"מ לאוכוחי
25 דאתיא פר"מ דהא רבי יהודה נמי מציק למימר
26 דקניס לרב ובדי דאמר דלרבי יהודה שבח שעל
27 גבי הגזילה הוי דנגזל אע"ג דנשתפית ע"י בגזן
28 וטענה או נחעברה אצל גזול והאי שבח
29 שהשביח הלוקח היינו נמי שבח שעל גבי הגזלה
30 וקניס בו ר' יהודה כמו בהדיא דלקמן (ע"ב) לרב
31 ובדי ואע"ג דכי נזק ליה נמי כרבי יהודה אבתי
32 מצי לאוכוחי דהשתא ר' יהודה דלא קניס ליה
33 בול"י האי קניס בשבח זה שיע"ג קרקע ר"מ דקניס
34 טפי לא כ"ש מקל מקום טפי ניקא ליה לאוכוחי
35 מ"ר מאיר גופיה ר"י

פאן בגזילה קנימת פאן בשאין גזילה קנימת והא אבנט
דגזילה קנימת היא מאי אבנט דמי אבנט וכל היכא
דגזילה קנימת לא עבדו רבנן תפנתא והרי מריש
דגזילה קנימת היא והנן על המריש הגזול שבנאו
בבירה שיטול דמיו מפני תקנת השבים שאני התם
דכיון דאיכא פסידא דכירה שויה רבנן כדליתא: גול
פרה מעוברת וילדה וכו': תנו רבנן הגזול רחל וגוזה
פרה וילדה משלם אותה ואת גזולתיה ואת גזולתיה
דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה
רבי שמעון אומר רואין אותה כאלו היא שומא
אצלו בכסף איפעיא להו מאי טעמיה דרבי מאיר
משום דקסבר שינוי במקומו עומד או דילמא בעלמא
שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס למאי נפקא
מינה להיכא דכחשא מפחש תא שמע גול בהמה
והוקינה עבדים והוקינו משלם פשעת הגזילה רבי
מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניי ואילו
בהמה פשעת הגזילה ואי סלקא דעתך סבר רבי
מאיר שינוי במקומו עומד אפי' בהמה נמי אלא לאו
ש"מ קסבר ר' מאיר שינוי קונה והכא קנסא הוא
דקא קניס אמרי רבי מאיר לדבריהם דרבנן קאמר
להו לדידי שינוי אין קונה ואפילו בהמה נמי אלא
לדידכו דאמרתו שינוי קונה אודו לי מיהת בעבדא
דכמקרקעי דמי וקרקע אינה נגזלת ואמרי ליה רבנן
לא עבדא כממלטלי דמי ת"ש לצבוע או אדום וצבעו
שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי
צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא ואי סלקא
דעתך סבר רבי מאיר שינוי אין קונה דמי צמרו
ושבחו בעי למיתב ליה אלא לאו ש"מ קסבר ר"מ
שינוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס שמע מינה
איכא דאמרי הא לא איבעי לן מדאפי' רב ותני גול
פרה והוקינה עבדים והוקינו משלם פשעת הגזילה
דברי רבי מאיר והקמים אמורים בעבדים אומר לו
הרי שלך לפניי ודאי לרבי מאיר שינוי קונה והכא
קנסא הוא דקא קניס ליה פי קא איבעי לן הכי
איבעי לן פי קא קניס במזיד אבל בשוגג לא קניס תא שמע
חמישה גובין מן המחזירין ואלו הן פירות ושבח פירות והמקבל עליו לזון בן אשתו ובת
אשתו וגט חוב שאין בו אתריות וכתובת אשה שאין בה אתריות מאן שמעת ליה דאמר
אתריות לאו מעות סופר הוא רבי מאיר וקתני פירות ושבח פירות היכי דמי
בגזן שגזול שדה מחזירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה

משום דקניס אע"י ש לחלק דהתם איירי בלא ידע שהיא גזולה דבשוגג פי האי לא קניס:
דילמא

דילמא

בלוקח ת"ח דידע. וא"ת אגמאי גובה שבח מנכסים בני חורין דבפ"ק דב"מ (דף טו) איפליגו בהביר בה שאין שלו ולקחה אם מעות מתנה או פקדון אכל לבי"ע אין לו שבח וי"ל דהתם שלא באחריות והבא באחריות דבאחריות לא שיקר למימר לא מתנה ולא פקדון;

בשבח

שעל גבי גזילה קמפלגי רדבי יהודה סבר דנגול חוי. אכל שבח שלא ע"ג גזילה חוי דנגולין או ממשו דהוי שינוי גמור או משום תקנת השבים ואם גזל עצים וגשאן כלים או אפי' נקרים וגשאן כלים דהוי שינוי דהדר שקמו מודה ר' יהודה דמשלם בשעת הגזילה אף על גב דהוי שבח שע"ג הגזילה דבין דטרח בהאי שינוי שיקר ביה תקנת השבים ואף על גב דנגי נתן לצבוע לו אדום וצבוע שחור קאמר רבי יהודה דאם השבח יתר על הצינאה כו' התם דלא נתן בתורת גזילה לא שיקר תקנת השבים וכן צ"ל לרב פפא ע"כ דאמר לרבי יהודה שבח שעל גבי גזילה דגולן חוי דהיינו משום תקנת השבים דהא ס"ל בהדיא דצבוע לו אדום שינוי לא קני ובהדיא לא שיקר תקנת השבים כדפי' והשתא חוי סכרא הפוקה ר"י דהודו מדר"מ דבצבע ל"מ שינוי קונה ובגולן אין קונה משום דקניס ולרבי יהודה בצבע שינוי לא קני ובגולן קני משום תקנת השבים ור"ת מפרש דאין אגו צריכים לר' יהודה טעמא דתקנת השבים אלא סכרא דר"י שינוי קונה ולרב וביד שבח שלא ע"ג גזילה דלא הדרא חוי דגולן אכל שבח שע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא ולא קני חוי דנגול ולרב פפא אפי' דע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא קני וחוי דגולן ודא דלא קני בצבע לפי שאין מתכוין לקנותו וכן נראה דלא צריכי השתא לאוקמא ר"י בב"ש וא"ש נמי דלא חשיב ר' יהודה לעל (דף צג) בהדי חיי הנאי דסברי שינוי אין קונה כי היכי דחשיב ר"ש דבבינא;

מני לא

ר' יהודה ולא ר"ש. וא"ת לעולם ר"ש היא לרב פפא ונימא הכי ילדה אין לא ילדה לא אלא חוי למחצה לשליש ולרביעי וי"ל דל"ש אפילו ילדה קאמר דלמחצה ושליש ורביעי קשקול גולן דקאי אר"מ דאיירי במלדה; לר"ש כי מסלק בו, לא בעי לר' יהודה בין דמתקנת השבים מוקמי לה כולה שבחא ביד גולן פשיטא דמגופיה שקיל; שלשה שמין להו השבח. אע"ג דקתני ג' תנא ושירי גולן וישרי נמי אריס שאם בא לסלקו מאירסתו מסלקו מן השבח בדמי;

שבח

המגיע לתפתים. כאן פ"ה בגון תבואה שגזלה כל דברקה ושארין מגיע לתפתים שצריכה לקרקע וקשה דאם גזל לפירושו גבי חיי אפי' מתבואה שאין צריכה לקרקע כדאמר ודא מעשים בכל יום וקמנבי שמואל אפי' בשבח המגיע לתפתים ובפרק גערה שנתפתחה (כתובות דף ג) משמע דלא גבי ב"ח אלא ממדי דצריכא לקרקע גבי הא דקאמר י"ל הב ליה מתמרי דעל בודיא דפרקי לא יתא אלא ב"ח וכה"ג מי חוי שקיל אלא דחוו לבדיא קאמנאי סוף סוף כל העומד ליגזו בגוז דמי דצריכי לרקלא קאמנא וי"ל דשבח המגיע לתפתים קורא דבר שסופו

רש"י

גובה מנכסים משועבדים. שהוא קדם והוא במלוק בשטר שדרי תבב לו בשטר המכירה שאם יטרפה ממנו יחזור ויגבה מנכסיה קנים. דלהדר שבח לנגול: צבעו. שוגג חשיב ליה דאיכא אינשי טובא דלא ידעי דאסור לשנות דבור של בעל הבית: בשבח שעל גבי גזילה. בגון שהשביחה אצלו ועדיין לא נטלה דימנו בגון ריקנית ונתעברה או טענה גיזה דרבי יהודה סבר דנגול חוי. והכי קאמר רבי יהודה

גזלה חזרת בעיניה לבעליה בין לשבח בין לגריעותא כמו שהיא בשעת תביעה בבי"ד היא חזרת והיא דגריעה בגון גזוה וילדה משלם פתחה ודאי דהדר קתבע ליה נגול דמי גזיה ועובר שגול ממנו ופליגא אדר' מאיר דאמר כוליה שבחא יחייב ליה ואע"ג דקנה גיזה וולד בשינוי חזיקא ליה כפאן דכוליה שבחא אפתי עלה כמי שלא נגזוה ומשלם כולה משום קנסא וקאמר ליה רבי יהודה כדאינתא השתא תרנא ואי הדר תבע נמי מייניה גיזה וולד יחייב ליה דמי דמעיקר' דקנה גיזה וולד בשינוי ותיבא דעדיין כל השבח עליה חזרת כמות שהיא ואתא ר"ש למימר אפילו שבחא עליה נטולו גזולן דשינוי קונה ולא ישלם אלא דמים ראשונים כאלו היא שמוא אצלו בכסף: דב"ע שבח גזילה דגולן חוי. ובציניה דקאמר ר' יהודה כדמעיקרא קאמרי: למחצה לשליש כו'. דדרך מנהג המדינה למקבלי בדימות להשביחן לזמן גדול קנה: לא ר' יהודה ולא ר"ש. וכ"ש דכ"מ לא מתוקמא דקתני רישא גול פרה מעופרת וילדה רחל טענה ונזוה משלם דמי פרה העומדת לילד כו' ולר"מ משלם גיזות וולדות כדשתא: אידי דנכס רישא ילדה. לאשמעוניה דלא משלם גיזות וולדות כדשתא אלא דמי פרה העומדת לילד קנט נמי סיפא ילדה: כבור לפשטו. שהשיבו את הנכסים קודם חלוקה ובעת חלוקה נטל הבכור פי שנים בקרקעות צריך להחזיר לפשטו רביעי השבח של חלק בכורה כמעות שאין לו לטול פי שנים במה שהשיבו זה ואם השבח ב"ב זה כשנטל זה פי שנים בקרקע נטל מן השבח ח' וזוים צריך להחזיר לו ב' וזוים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רצה מסלקו בדמים ונתן לו שני וזוים ואין יכול לומר לו הקשות תן לי קרקע כזה שזה ב' וזוים: ובעל חוב ללוקח. ב"ח הטרף לקוחות בשבח חוב שיש לו על המוכר אין לו כח במה שהשביח לוקח ומסלקו ב"ח בדמים ונתן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע בשיער שבחו: וב"ש ליתוסים. ב"ח שיוצר לנכסי יתומים בשביל חוב אביהן אין לו במה שהשיבו נכסים לאתר מיתת אביהן כלום ומעלה להו לשבחו בדמים ונתן מעות אם ירצה: גובה את השבח. ואינו מחזיר ללוקח כלום: המגיע לתפתים. בגון תבואה שגזלה כל דברקה ונתנה ללוקח או דמיה:

לא א"ל לא קשיא פאן בשבח המגיע לתפתים וכאן בשבח שאין מגיע לתפתים אמר ליה והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' שבח המגיע לתפתים אמר ליה לא קשיא הא

ליתקלש ולישא בכפתים אפי' בגון פגין או בוטר דצריכי לארעא ור"ת מפרש דשבח המגיע לתפתים בגון דבר הבא בטורה ובחוקת הבתים (כ"ב דף מכו: ושם ר"ה שבח) מפורש: הבא

63 היא שנויה, הלא לא כרבי יהודה היא ולא כרבי שמעון, שהרי
 64 לדברי שניהם אין חילוק בין ילדה ללא ילדה. שכן לשיטת רבי
 65 יהודה לעולם השבח הוא לגולן, ולרבי שמעון לעולם אינו נוטל
 66 אלא מחצה לשליש ולרביע.
 67 מתרצת הגמרא: אמר לך רב פפא, לעולם שנויה משנתנינו בשיטת
 68 רבי יהודה, והוא הדין שאפילו אם עדיין לא ילדה, נמי בשעת
 69 הנזילה הוא דמשלב, ושבח העיבור נקנה לגולן. והא דקתני 'ילדה'
 70 לאו דרוקא הוא. אלא אידי דנסיב ואגב שנטקן התנא ברישא
 71 והמדרת בגזול פרה מעוברת 'ילדה', כדי להשמיענו שאינו
 72 מחזיר את הולד אלא רק דמי פרה העומדת לילד, נסיב בסיפא נמי
 73 'ילדה'.
 74 מביאה הגמרא סייע לדברי רב פפא: תניא בנותיה דרב פפא, רבי
 75 שמעון אומר, רואין אותה פאילו היא שומא אצלו בכסף, למחצה
 76 לשליש ולרביעי.
 77 דנה הגמרא כיצד נוטל הגולן את חלקו בשבח לשיטת רבי שמעון
 78 האמורה: אמר רב אשי, בי חוין בי ובשחינו אצל רב כהנא,
 79 איבעיא לן (הסתפקנו), לרבי שמעון דאמר למחצה לשליש ולרביעי
 80 הוא דשקיל גולן, בי מסלקינן ליה לגולן מהשבח, האם דמי השבח
 81 מסלקינן ליה, או הילמא נעשה שותף בגוף הבהמה, מבשרא שקול
 82 ומבשרה הוא נוטל.
 83 ומסיים רב אשי: ופשטא (ופשטון) ספק זה מהא דאמר רב נתן
 84 אמר שמואל, שלש בני אדם אלו שגוף הממון שלהם אך השבח
 85 שעליו שייך לאחרים, אינם צריכים לתת לבעל השבח חלק
 86 בקרקע כנגד שבח זה, אלא שמיין לתן את השבח, והרי הם מצלין
 87 (משלמים) אותן לבעל השבח דמיים. ואלו הן, א. כבוד לפשוט –
 88 שהכור נוטל פי שניים בירושת האב רק בנכסים שהיו בעולם
 89 בשעת מיתת האב, אבל לא בשבח שהשיבחו הנכסים לאחר מיתה
 90 וקודם חלוקתם. נמצא שאותה שליש נכסים שנוטל הכור לחלק
 91 בכורתו, חצי מהשבח שעליו שייך לפשוט. ואין הבכור צריך לתת
 92 לפרקע קרקע בשוי שבח זה, אלא משלמו בדמים.
 93 ב. ובעל חוב ללוקח – מי שהשתעבדו נכסיו לבעל חוב, והלך
 94 ומכר את שדהו לאחר, גובה אותה הבעל חוב מיד הלוקח. ואם
 95 השיבחה השדה ביד הלוקח, שייך השבח ללוקח. ואולם אינו יכול
 96 לתבוע מהבעל חוב חלק מהקרקע כשוי השבח, אלא יכול הבעל
 97 חוב לסלקו מהקרקע כולה על ידי תשלום דמי שבח זה.
 98 ג. ובעל חוב ליתומים, בעל חוב גובה את קרקעות הלוה אף לאחר
 99 מיתתו, ומוציאם מיד היתומים יורשי הלוה. אך השבח שהשיבחה
 100 הקרקע לאחר מיתה שייך ליורשים. ואין הבעל חוב חייב לתת
 101 להם מגוף הקרקע כנגד השבח, אלא מסלקם בדמים.
 102 הרי לנו כי כל מקום שהגוף שייך לאחד והשבח של אחר, מסלק
 103 בעל הגוף את בעל השבח בדמים. והוא הדין לשבח שעל גבי
 104 גזילה שחצי ממנו שייך לגולן, שאינו נעשה מחמת כן שותף בגוף
 105 הגזילה, אלא מסלקו הגולן בדמים.
 106 חזרת הגמרא לדון בדברי שמואל ומקשה עליהם: אמר ליה רבינא
 107 לרב אשי, מי (וכי) אמר שמואל שבעל חוב ללוקח יהיב ליה את
 108 השבח שהשיבחה בידו הקרקע שמועבדת לו. והאמר שמואל
 109 בעל חוב גובה בחובו את השבח מיד הלוקחות, ואינו מחזיר את
 110 דמי ללוקח.
 111 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרבינא, לא קשיא. כאן –
 112 במימרת שמואל שהבעל חוב נותן ללוקח את השבח, מדובר
 113 בשבח המגיע לכתפים, כגון בתבואה שגדלה כל צורכה, שאין
 114 לבעל חוב זכות בה, ועליו לתת ללוקח אותה או את דמיה. ואילו
 115 כאן – במימרת שמואל שבעל חוב גובה את השבח, מדובר בשבח
 116 שאין מגיע לכתפים, כגון בתבואה שעדיין לא גדלה כל צורכה,
 117 ששבח זה משתעבד לפירעון החוב, ונטולו הבעל חוב מבלי לשלם
 118 ללוקח עבורו.
 119 שוב מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, והא מעשים ככל
 120 יום, שהיו באים בעלי חובות הטורפים מהלקוחות, וקא מוני
 121 שמואל – והיה פוסק להם לגבות אפילו שבח המגיע לכתפים, בלא
 122 לשלם כלום ללקוחות.
 123 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרבינא, לא קשיא.

1 גובה את דמי תקנון של השדה אף מנכסים משועבדים של הגולן
 2 שכבר מכרם לאחרים, ואילו את דמי השבח שהשיבחה השדה ביד
 3 הלוקח הוא גובה רק מנכסים בני חורין שעדיין נמצאים ביד הגולן.
 4 מסיימת הגמרא את ראייתה: מכך שגובה הלוקח את השבח
 5 מהגולן, מוכח דאמתא בעל ארעא ושקיל ארעיה ושכחיה – שבא
 6 הגולן בעל הקרקע ומוציא את מיד הלוקח את הקרקע עם השבח.
 7 מאי לאו אפילו בלוקח עם הארץ, הלא ידע דקרקע נגזלת או אינה
 8 נגזלת, אלא סבר בשוגג שקרקע נגזלת, וכבר נקנתה לגולן ביאוש,
 9 ועל כן קנאה ממנו והשיבחה. ואפילו הכי קאתי בעל קרקע ושקיל
 10 לארעא ושכחה, ואין הלוקח זוכה את השבח לעצמו. ושמע מינה,
 11 שבגולן בשוגג נמי קנים רבי מאיר להחזיר את השבח.
 12 דוחה הגמרא: אמר, לא בלוקח עם הארץ מדברת הברייתא, אלא
 13 בלוקח תלמיד חכם, וידע שקרקע אינה נגזלת ועדיין היא שייכת
 14 לבעליה, ומאחר והשיבחה את השדה במויד בידעו שאינה שלו,
 15 קנסוהו חכמים להחזיר את כל השבח.
 16 פושטת הגמרא את הספק שנשנה לעיל בשיטת רבי מאיר מדברי
 17 המשנה להלן (ק): תא שמע, הנותן צמר לצבעי לצבוע לו אותו
 18 באדום, וצבעו שחור, או שנתן לו צמר לצובעו בשחור וצבעו
 19 באדום, רבי מאיר אומר, הצבעי נחשב לגולן על הצמר וקונה אותו
 20 בשניו, והרי הוא נותן לו לבעל הצמר את דמי צמרו בלבד.
 21 מדייקת הגמרא: דמי צמרו אין – משלם לו, אבל את דמי צמרו
 22 ונכוסף לכך גם את דמי שקחו את דמי השבח שהשיבחה בבביעה
 23 לא מתייבו רבי מאיר לשלם. ואי סלקא דעתך שאת הגולן בשוגג
 24 נמי קנים רבי מאיר שלא יקנה את השבח, דמי צמרו ושקחו צעי
 25 למיתבא ליה – הלא עליו לשלם גם את הצמר וגם את השבח. אלא
 26 לאו שמע מינה, שדווקא את הגולן במויד קנים רבי מאיר, אבל את
 27 הגולן בשוגג לא קנים, והרי הוא קונה את השבח. ואף צבעי זה
 28 אינו אלא שוגג, שהרי הרבה בני אדם אינם יודעים שאסור לשנות
 29 מהוראת בעל היתב לצבוע את צמרו בצבע אחר.
 30 מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה שלא קנס רבי מאיר אלא את
 31 המזיד ולא את השוגג.
 32 חזרת הגמרא לפרש את מחלוקת התנאים השנויה בברייתא
 33 שהובאה לעיל: הגולן רחל וגזוה, פרה וילדה, משלם אותה ואת
 34 גזותיה ואת ולדותיה. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, גזילה
 35 חזרת בעיניה. רבי שמעון אומר, רואין אותה פאילו היא שומא אצלו
 36 בכסף.
 37 שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה בין רבי יהודה לרבי שמעון,
 38 ובמה נחלקו.
 39 משיבה הגמרא: אמר רב יבדי, בשבח שעדיין נמצא על גבי גזילה
 40 קמיפליגי, כגון שגול בהמה ריקנית והתעברה או נטענה גיזה אצל
 41 הגולן, ובשעת התביעה בית דין עדיין לא ילדה או גזוה. רבי יהודה
 42 כבר, שבח העיבור וטעינת הצמר דנגזל הוה, וחזרת הבהמה
 43 בעיניה כמות שהיא עם עובריה וצמרם. ורבי שמעון כבר, אף
 44 השבח הנמצא עדיין על גבי הגזילה דנגזל הוה, ואינו משלם אלא
 45 את דמי הבהמה כפי שוויה בשעת הגזילה, שכן רואים אותה
 46 כאילו היא שומא אצלו בכסף, כלומר נקנתה לו בעודה ריקנית
 47 והתחייב את שומת דמיה לנגזל.
 48 רב פפא אמר: רבדולי עלמא מודים ששבח שעל גבי גזילה דנגזל הוה.
 49 והקא, בדון למחצה לשליש ולרביעי של שבח זה קמיפליגי. רבי
 50 יהודה כבר, ששבח שעל גבי גזילה כוליה דנגזל הוה. ורבי שמעון כבר,
 51 אין הגולן קונה את השבח חלק, אלא רק למחצה לשליש ולרביעי
 52 מהשבח הוא דשקיל גולן, כולו חלק מסוים שדרך מנהג המדינה
 53 ליתנו למקבלים בהמות של אחרים כדי להשיבוחן.
 54 מקשה הגמרא ממשנתנו על שיטת רב פפא: תנן, גול פרה ונתעברה
 55 אצלו וילדה, רחל ונטענה אצלו וגזוה, משלם הגולן פרה ורחל
 56 ריקניות בשעת הגזילה, וזוכה את שבח הגזיות והולדות לעצמו.
 57 מדייקת הגמרא, רק אם כבר ילדה הפרה אין – קונה הגולן את
 58 הולד, אבל אם עדיין לא ילדה, הדרא בעיניה – חזרת הבהמה
 59 לבעלים עם שבח העיבור שעליה, ואין נקנה שבח זה לגולן.
 60 בשלמא לרב יבדי דאמר ששבח שעל גבי גזילה דנגזל הוה, לרבי יהודה,
 61 הא מני – משנתנו בשיטת רבי יהודה היא שנויה. אלא לרב פפא
 62 דאמר שאף לרבי יהודה שבח זה דנגזל הוה, הא מני – בשיטת מי

מקשה הגמרא: וְכִי קָדְמוּ וְדָנְהוּ דִּינֵי נְפֻשׁוֹת, מָאי הָיוּ – מזה בכך,
 לִיהָדָר וְלִדְיִיעִיּוּת נְפִי מְמוֹנָה – נחזור ונדונו אף את דיני הממונות,
 כִּיּוֹן שְׂאִינוּ מְשֻׁלָּם מְגוּפוֹ אֵלָא מִן הַעֲלִייה, וזאת יכול הבעלים
 לְשַׁלֵּם אִף אִם סָקְלוּ אֶת הַשּׁוֹר. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא,
 אֲשֶׁר־הִתְיַחֵהוּ לְרַבְּנָן דְּבֵי רַב – מצאתי את החכמים היושבים בבית
 הַמְדַרְשָׁה, דִּיתְבִּי וְקָאֲמְרֵי תִירוּץ לְקוּשִׁיא זֶה, הָא מְנִי – ברייתא זו
 בְּשִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי הִיא, דְּאָמַר בְּבֵרִייתָא הַקּוּדְמָה, מָה
 אֲנִירוּף מִיּוֹתֵד שְׁמָסוּר לְעֵדָה וְלְעֵדִים, אִף כָּל שְׂמִטוֹר לְעֵדָה וְלְעֵדִים,¹⁰
¹¹
¹²
¹³
¹⁴
¹⁵
¹⁶
¹⁷

הָנוּ רַבְּנָן, שׁוֹר תָּם שְׁהֵמִית אִדָּם וְאַחַר כֵּךְ הָיִיק לִמְמוֹן שֶׁל אִדָּם, דְּנִין
 אוֹתוֹ רַק דִּינֵי נְפֻשׁוֹת עַל מַה שֶׁהֵמִית, וְסוֹקְלִים אוֹתוֹ, וְאִין דִּינֵי אוֹתוֹ
 דִּינֵי מְמוֹנָה שִׁישְׁלָם עַל מַה שֶׁהוֹיֵק, כִּיּוֹן שְׁשׁוֹר תָּם מְשֻׁלָּם מְגוּפוֹ,
 עַל יַדֵי שְׂנַמְכַר וּמְשֻׁלָּם לְנִיזוֹק חֲצֵי דַמְיוֹ, וְשׁוֹר זֶה כִּיּוֹן שְׂנַסְקַל אִינוּ
 יִכּוֹל לְמוֹכְרוֹ. וְשׁוֹר מוֹעֵד שְׁהֵמִית אִדָּם וְאַחַר כֵּךְ הָיִיק, דְּנִין אוֹתוֹ
 בְּרֵאשׁוֹנָה דִּינֵי מְמוֹנָה, וּמְשֻׁלָּם נֹזֵק שְׁלָם מִן הַעֲלִייה, וְרַק אַחַר כֵּךְ
 הוֹרִין וְדִינֵי אוֹתוֹ דִּינֵי נְפֻשׁוֹת עַל מַה שֶׁהֵמִית, וְסוֹקְלִים אוֹתוֹ, וְטַעַם
 הַקְּדִימָה יִתְבָּאֵר לְהַלָּן. וְאִם קָדְמוּ וְדָנְהוּ לְשׁוֹר הַמוֹעֵד דִּינֵי נְפֻשׁוֹת
 קוֹדֵם שְׂדוּנְהוּ דִּינֵי מְמוֹנָה, שׁוֹב אִין הוֹרִין וְדִינֵי אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנָה.¹
²
³
⁴
⁵
⁶
⁷
⁸
⁹

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב.

ובקבשתו יזכירו את בנו שליט"א עוד הפעם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
 נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

וכמו שכתבתי כמדומה לי גם בעבר, הרי גזע צור מחצבתו מסייעתו לבריאות הגוף והנפש גם
 יחד, וכידוע פתגם הבעש"ט על הפסוק כי תראה חמור וגוי עזוב תעזוב עמו (נדפס בהיום יום (כ"ח
 שבט תשי"ג)).

ומענין לענין ולפתיחת מכתבו, למלאות מאתים שנה להסתלקות הילולא של הבעש"ט.

מובן שנכון הדבר במאד מאד שתהי' התערורות הכי גדולה להפצת מעינות תורתו ותורת
 תלמידיו ותלמידי תלמידיו, אשר חד הוא, וכידוע האגה"ק של הבעש"ט, על שאלתו אימתי קאתי מר,
 והמענה לכשיפוצו מעינותיך חוצה, אשר בזה הדיוק בכל: דוקא עד שיגיעו חוצה, ובאופן דהפצה דוקא,
 ולא רק הסברות וביאורים אלא המעינות, ודלא כאותם הטועים, אשר בכדי לקיים ההפצה, מוכרחים
 להעתיק תוכן המאמרים למושגים של חכמות חיזוניות להבדיל ולהלבישם דוקא באותיות וענינים של
 הטבע ולשלול הנס ואפשרותו, ולשלול הקישור שבין התורה והמצות מעשיות שבתוכן וכו'.

ומובן גם בשכל דנפש הבהמית, אשר פשרות אפשר להיות בכו"כ אופנים ועאכו"כ ענין השקר,
 משא"כ האמת היא כוללת רק אחת [אף שיכולים להשיגה ולבוא אלי' בכמה דרכים; אם דרך חב"ד,
 השכל שבנשמה, או דרך חג"ת (הרגש שבלב) או דרך נה"י (מעשה) שברגל וכללות האברים, אבל סו"ס
 מוכרח] שהתורה והמצוה יחדרו כל כחות הנפש, האברים הרוחנים והאברים הגשמיים, למן חב"ד
 עד נה"י, מקדקדו ועד כף רגלו, וגם כחות התענוג והרצון, אף שההליכה לקדושה ולטוב הוא כמצוה
 בתורתנו, מעט מעט וגו'.

ותקוטי, מתאים לכתבו, אשר ינצל השפעתו בהאמור ובאופן האמור, ז.א. לההדרת האמת,
 אשר תורת החסידות תורה שלימה היא ולא רק ענין של לימוד והרצאות פילוסופיות מופשטות, אלא
 גם בהנוגע להנהגה גם בימות החול, אלא שכיון שאין דיעותיהם שוות, ישנו סוג שהתחלת הדבור עמו
 צ"ל בענינים של "רגלי", סוג שהתחלת הדבור עמו בענינים של רגש, וסוג בענינים של שכל, ובודאי
 לדכוותי' האריכות בזה אך למותר.

כבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

44 תשלום מועט יותר. או הַלְמָא, לְחוּמְרָא קְאָמְר, דְּאִיבָא - יש
 45 מתבייש עֲשִׂיר, דְּכַעֲי לְמִיתַב לִיה מַפִּי - שצריך המבייש לתת לו
 46 בדמי בושותו תשלום מרובה יותר.
 47 פושטת הגמרא את הספק: תָּא שְׁמַע, מְדַקְאָמְר רַבִּי עֲקִיבָא בהמשך
 48 דברי המשנה, שאין סכום דמי הבושת תלוי לפי כבודו של
 49 המתבייש, אלא אֶפְּלוּ עֲנִיִּים שְׁבִישְׁרָאֵל רֹאִין אוֹתָן כְּאִילוּ הֵן פְּנֵי
 50 חוֹרִין - עשירים ומכובדים שִׁירְדוּ מִנְכַּסְיָהֶם, ועדיין מחזיקים
 51 במעמדם, משום שֶׁאֵף הֵם כְּנֵי אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. ואף שבדבריו
 52 בא לחלוק להחמיר להשוות עניים כעשירים, מכל מקום לא חיב
 53 את הפורע ראש האשה כי אם בארבע מאות זוז כשיעורו של תנא
 54 קמא, שְׁמַע מִינָה שְׁתַּנָּא קָמָא שאמר שהכל תלוי לפי כבודו של
 55 המתבייש, לְקוּלָא קְאָמְר, שאם היה המתבייש עני נותן לו פחות
 56 מסכום זה, ועל כך חלק רבי עקיבא ואמר שאף לעני נותנים סכום
 57 זה. מסיימת הגמרא, שְׁמַע מִינָה - אכן מוכח מהמשנה שתנא קמא
 58 נתכוין להקל על המבייש, שאם היה המתבייש עני נותן לו שיעור
 59 מועט יותר כפי כבודו.
 60 שנינו במשנה, וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה [ובו'] בשוק, באת
 61 לפני רבי עקיבא, וחייבו לתת לה ארבע מאות זוז, אמר לו רבי תן
 62 לי זמן, ונתן לו זמן; מקשה הגמרא: וּמִי יִהְיֶינָן - וכי נותנים זמן
 63 למבייש עד שישלם את דמי הבושת, וְהָאִמְר רַבִּי חֲנִינָא, אֵין נוֹתְנִין
 64 זְמַן לְתַשְׁלוּמֵי הַתְּפִלוֹת, אלא מי שנתחייב בהם צריך ליתן אותם
 65 מיד. מתרצת הגמרא: כִּי - אימתי לא יִהְיֶינָן לִיה זְמַן עד שישלם,
 66 דווקא לְתַשְׁלוּמֵי הַנוֹק הַבָּאִים מִשׁוּם תְּפִלָּה, דְּתַפְרִיה מְמוֹנָא -
 67 שבכל אלו הפסידו ממון, ואינו רשאי להשהות אצלו את הממון
 68 שהפסידו, אֲבָל לְתַשְׁלוּמֵי הַבוֹשֶׁת, דְּבַמָּה שְׁבִישׁוּ לֹא תַפְרִיה מְמוֹנָא
 69 - לא הפסידו ממון. וְהִכֵּינָן - נותנים לו זמן עד שישלם.
 70 שנינו במשנה, שְׁמָרָה עוֹמְרֵת עַל פֶּתַח הַצִּירָה [ובו], החובל בעצמו
 71 אף על פי שאינו רשאי פטור, אחרים שחבלו בו חייבים: מקשה
 72 הגמרא: וְהִתְנִיא בְּבֵרִיתָא, אָמְר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לאותו אדם, צְלִלְתָּ
 73 בְּמִים אֲדִירִים, כלומר יגעת כצולל במים אדירים, כדי לפטור את
 74 עצמך מדמי בושתה של אשה זו, וְהַעֲלִיתָ תְּרִם בְּרִדָּה, כלומר לא
 75 העלית בידך כלום, כמעלה שברי חרס, שאינם ראויים לכלום,
 76 כיון שְׁאֲדָם רִשְׁאֵי לְחַבְל פְּעֻמָּו, ולכן אף אשה זו יכולה לבייש את
 77 עצמה, ומכל מקום אתה שביישת אותה, חיב הנך לשלם. ודברי
 78 הברייתא שאדם רשאי לחבל בעצמו, סותרים לדברי המשנה
 79 שאינו רשאי לחבל בעצמו, אלא שפטור על כך. מתרצת הגמרא:
 80 אָמְר רַבָּא, לֹא קָשְׂיָא, כָּאֵן בְּמִשְׁתַּנּוּ מְדוּבַר בְּתַפְלָה, שאין אדם
 81 רשאי להזיק לעצמו, וכפי שיבאר להלן (ע"ב). וְכָאֵן בְּבֵרִיתָא
 82 מדובר בְּבוֹשֶׁת, שאדם רשאי לבייש את עצמו, כיון שאינו מזיק
 83 לעצמו בכך.
 84 מקשה הגמרא: וְהָא אֵף בְּמִתְנִיתִין מְדוּבַר בְּבוֹשֶׁת הוּא, שהרי דין
 85 זה מובא מיד לאחר המעשה באחד שבייש אשה,

1 שְׁאָמְדוּהוּ, שמשמים ריחמו עליו והבריאו אותו מועט יותר.
 2 שְׁמַע מִינָה - מוכח מברייתא זו, שֶׁגַּם אִמְרָא לְנִקְוִין, וכשם שצריך
 3 לאמוד כמה צריך לקבל בדמי נזק, כך גם צריך לאמוד את הדבר
 4 המזיק. דוחה הגמרא: לְמִימְד גְּבָרָא - לאמוד את האדם כְּמָה
 5 לְיַבְצֵר מִיָּה מְכָה - כמה ראוי הוא לחלות מחמת מכה זו, וְכִמָּה
 6 לֹא מְבָרַר - אינו צריך לחלות מחמתה, לֹא קָא מְבַעֲיָ לֵן, דְּוִדָּא
 7 אֲמַרְיָן, וכפי שמבואר בברייתא, אלא כִּי קָא מְבַעֲיָ לֵן, לְמִימְד
 8 הַפְּעָא - את החפץ שהזיק, אִי עֲבִיד הָאֵי נִזְקָא - אם אכן ראוי הוא
 9 להזיק נזק זה או לא, וענין זה לא נתבאר בברייתא, ואם כך יש
 10 לשאול, מָאי - מה הדין בספק זה.
 11 פושטת הגמרא את הספק: תָּא שְׁמַע, שנינו לעיל בברייתא (ז):
 12 כתוב בפסוק (שמות כא יח) וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוּ בְּאֲגָרִף/
 13 שְׁמַעוּן הַתִּמְנִי אִמְר, יש ללמוד מפסוק זה, מָה אֲגָרִף מִיּוֹחַד שְׁמַסוּר
 14 לְעָדָה - דייני בית הדין וְלְעָרִים כְּדִי לֹאֻמְדוּ אִם רֹאִי הוּא לְחַבְלָה
 15 זו, אֵף כֹּל דְּבַר שְׁהוּזַק צָרִיךְ לְהוֹיֹת מִיּוֹחַד בְּכַךְ שְׁמַסוּר לְעָדָה וְלְעָרִים
 16 לאומדו, אבל אם אין יכולים להביאו לבית דין כדי לאומדו, פטור
 17 המזיק מלשלם. שְׁמַע מִינָה יֵשׁ אִמְרָא לְנִקְוִין. מסיימת הגמרא, שְׁמַע
 18 מִינָה - אכן מוכח מכאן שיש לאמוד הדבר המזיק.
 19 אָמְר מַר - שנינו בברייתא לעיל, אֲמַרְוּהוּ לְנִזְק לְכַדִּי צוֹרֵךְ רִפּוּי
 20 ימים רבים, וְהִכְרִיא בזמן מועט יותר, נוֹתְנִין לוֹ כֹּל מָה שְׁאָמְדוּהוּ.
 21 מבארת הגמרא שתנא זה מְפִייע לִיה לְרַבָּא שאמר דין דומה לגבי
 22 דמי השבת, דְּאָמְר רַבָּא, הָאֵי מָאֵן דְּאֲמַדוּהוּ לְבּוֹלֵי יוֹמָא - נזק
 23 שאמדוהו שלא יוכל לעבוד כל היום מחמת שהכחו המזיק, וצריך
 24 לתת לו שכרו של כל היום, ולבסוף אִיתַפַּח לְפִלְגָא דְיוֹמָא - נתרפא
 25 כבר בחצי היום, וְקָא עֲבִיד עֲבִידָתָא - ויכול הוא כבר לעבוד
 26 בעבודתו, מכל מקום יִהְיֶינָן לִיה דְּבוֹלֵי יוֹמָא - נותנים לו את שר
 27 עבודתו של כל היום, שֶׁכֵּךְ אֻמְדוּהוּ, אלא שֶׁמֶן שְׁמִיָּא הוּא דְרַחֲמֵי
 28 עֲלֵיהּ וּרְפָאוּהוּ באמצע היום.
 29 שנינו במשנה, רַקַּק וְהִנְיַע בּוֹ הִרוּק וְהַעֲבִיר בּוֹ, נותן לו ארבע מאות
 30 זוז: אָמְר רַב פֶּפְא, לֹא שָׁנוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁמִּשְׁלַם הִרוּקֵי אַרְבַּע מאות
 31 זוז, אֲמָא אִם כֵּן הִגִּיע הִרוּק בּוֹ - בגופו של האדם, אֲבָל אִם הִגִּיע
 32 רַק בְּבִגְדוֹ, לֹא. מקשה הגמרא: אֵף אִם הִגִּיע הִרוּק לְבַגְדוֹ, מדוע
 33 פטור, וְנִיָּה כִּי - שיתחייב כדילו פִּישׁ אִתּוּ דְבְּקָרִים. מתרצת
 34 הגמרא: אָמְרֵי בְּמַעֲרָבָא מְשִׁמִּית דְּרַבִּי יוֹסִי כִּר אֲבִין, וְאֵת אוֹמְרָת -
 35 מוכח מדברי המשנה כפי שביארה רב פפא, שאם פִּישׁוּ בְּדְבָרִים
 36 ולא עשה מעשה המביישו, פְּטוּר מְכֻלָּם.
 37 שנינו במשנה, זה הכלל הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ [ובו']: הגמרא מסתפקת
 38 מה נתכוין התנא בדבריו: אִיבְעִיָא לְהוּ, תְּנָא קָמָא שאמר שסכום
 39 דמי הבושת תלוי לפי כבודו של המתבייש, האם לְקוּלָא על
 40 המבייש קְאָמְר וכפי שיתבאר להלן, או שְׁמָא לְחוּמְרָא על המבייש
 41 קְאָמְר. מבארת הגמרא את הספק, לְקוּלָא לְחוּמְרָא, דְּהַתְּשִׁילָם
 42 האמור במשנה הוא באדם מכובד, אֲבָל אִיבָא - יש מתבייש עָנִי,
 43 דְּלֹא כְּעִי לְמַשְׁקֵל בּוֹלֵי הָאֵי - שאינו צריך לקבל בדמי בושתו אלא

אגרות קודש

בי"ה, י"ב אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בשאלתו השני אודות העתקה ל... ע"פ בקשתה של זוגי תחי'.

צדק בהטענה שקשה לעקור מקום דירתו ממקום שדר בו כחמשים שנה, ובפרט שענין פרנסתו
 שם, ובית מסחרו שם, אלא שכיון שהזוהרנו ביחוד על אונאת האשה (ראה בשו"ע רבנו הזקן הלכות
 אונאה בסופם) כי רכות בטבע וכו', יש לפייס דעתה של זוגתו תחי' של הני"ל בענינים אחרים, ולא
 להסתפק בשכנוע ע"י טענות שכליות של המוח בלבד.

ברכה לבשו"ט ולכו"ט.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמ' א

11 מחילתה ויפסיד הלוקח, ומה אכפת לנו בכך. מתרצת הגמרא:
 12 אָמְרִי, כָּל חוֹב שִׁישׁ לֹאשָׁה לְנִבְי הַפֶּעַל, וְאִינָה עֵתִידָה לְגַבּוֹתָו
 13 לְעַצְמָהּ, וְדָאִי מְחַלָּה לִיהָ כְּדִי שְׁלֵא יִפְסִיד בְּדַבֵּר שְׁאִין לֵה הַנָּאָה
 14 מִמֶּנּוּ, וְאִפְסָדִינִי לְתַהוּא וְכִינָא כְּרִידִים לֹא אִפְסָדִינְהוּ – וְאִין אֲנּוּ
 15 רְשָׁאִים לְהַפְסִיד לְלֹקַח בִּידִים מִקַּח זֶה, וְלִכְּן לֹא חֵיבִיבָה לְמַכּוֹר אֶת
 16 כְּתוּבָתָהּ.
 17 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מְדוּעַ לֹא תִמְכּוֹר אֶת הַכְּתוּבָה לְנַחְבַּל עֲצָמוֹ.
 18 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי תִמְכּוֹר, וְכִינָא נִתְּלִיָה לְתַהוּא דְחֻבְלָה בֵּיה –
 19 תִּמְכּוֹר הָאִשָּׁה אֶת כְּתוּבָתָה לְאָדָם עֲצָמוֹ שְׁחַבְלָה בּוּ בְּשׁוּוֵי מוֹכֵר,
 20 הַתְּנָאָה, וְשׁוּוֵי זֶה יִהְיֶה תְּשׁוּלָם עַל חֻבְלָתָהּ, וְבוּזָה אִין כָּל חֲשֵׁשׁ,

1 מהלוה, ולאחר המכירה חזר המלוה ומהלך – מחל ללוה על חובו
 2 שבשטר, החוב מחול, כיון שחייב הלוה ללוקח הוא מחמת חיובו
 3 למלוה עצמו, וכיון שהמלוה מחל לו נפטר אף מהלוקח, ואפילו
 4 היוצא של המלוה מוחל, כיון שהוא עומד במקום המלוה ומחילתו
 5 פוטרתו, וממילא אם נחייב את האשה למכור את כתובתה ולשלם
 6 לנחבל, יש חשש שתמחל לבעלה על חוב הכתובה, ויפסיד
 7 הלוקח.
 8 מקשה הגמרא: אמרי, מדוע חשש זה פוטר מתשלומים, הרי
 9 עתה וכוני זכין – יכולה היא למכור את כתובתה, ותתן ליה לנחבל
 10 את הדמים שתקבל, ואי מחלה ליה לנבי הפעל, תמחלה – תחול

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמ' א

16 יְדִין רַב לֹו, שִׁיבִין וַיִּנְצַח בְּמַלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְהִתְקַבְּלָה תְּפִילְתּוֹ.
 17 אַךְ עֲדִין לֹא הָיָה כְּלִיק לִיהָ שְׁמַעְתָּתָא אֱלִיבָא דְחֻבְלָתָא – לֹא עֵלָה
 18 בִּידֵי יְהוּדָה לְדוֹר שְׁמוּעָה שֶׁתִּפְסַק הַלְכָה כְּמוֹתָהּ, וּבִיקֵשׁ עֲלֵיו
 19 מִשָּׁה (שם) 'עֲזָר מְצָרֵי תַהֲרָה', שִׁיעוּזֹר לֹו ה' מְצָרֵי הַחוּלְקִים עֲלָיו,
 20 וְאִף תְּפִילָה זֹו הִתְקַבְּלָה.
 21 אָמַר לִיהָ רַבָּא לְרַבָּה בַר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי בְּתַר
 22 עֲנִיא אֱוִלָא עֲנִיּוּתָא – הַעֲנִיּוֹת מְחֻזְרַת אַחֲרֵי הַעֲנִי. אָמַר לִיהָ, דְתַנֵּן
 23 (בְּכוּרִים פ"ג מ"ח), עֲשִׂירִים מְכִיּאִין אֶת הַכְּבוּרִים בְּקִלְתוֹת – בְּסֻלָּים
 24 עִם צִפּוּי שֶׁל זָהָב וְשֶׁל כֶּסֶף, וְעֲנִיִּים מְבִיאִים בְּסֻלֵי נְצָרִים [–עֲנָפִים]
 25 שֶׁל עֲרֵבָה קְלוּפָה. אֶת הַסֻּלָּים וְהַכְּבוּרִים הֵיוּ הַעֲנִיִּים נוֹתְנִים לְכֹהֲנִים,
 26 אֲבָל הַעֲשִׂירִים לֹא הֵיוּ נוֹתְנִים אֶת הַסֻּלָּים הַמְצוּפִים זָהָב וְכֶסֶף. הֵרִי
 27 שְׁהַעֲנִיּוֹת מְחֻזְרַת אַחֲרֵי הַעֲנִי, שְׁאִף אֶת סֻלוֹ הִיא צְרִיךְ לְתַת
 28 לְכַהֲנִים, וְאִילוֹ הַעֲשִׂיר לֹא נָתַן אוֹתוֹ. אָמַר לִיהָ רַבָּא, אֶתְּ אֲמַרְתְּ
 29 מְהֵרָה וְאַנָּא אֲמִינָא מְהֵרָא.

1 משה וזאת ליהודה. לפי שכל אותן ארבעים שנה שהיו וישאל
 2 במדבר, היו עצמותיו של יהודה מגולגליו – מפורקים בארץ, עד שבא
 3 משה ובקש רחמים. ואמר לפניו רבונו של עולם, מי גרם לראובן
 4 שיודה כשבבל את יצועי אביו, הרי זה יהודה, שכששמע ראובן
 5 שיהודה הודה על מעשה תמר הודה גם הוא. (מיד) בקש משה
 6 (שם) שבכות זה 'שמע ה' קול יהודה' ולא יתגלגלו עצמותיו, ועל
 7 איבריה לשפא – נכנסו אבריו ו–עצמותיו למקום משם נפרדו. לכן
 8 סמך משה את ברכת יהודה לראובן וגם אמר וזאת ליהודה/
 9 שכשם שראובן קיים כך תהיה זאת גם ליהודה.
 10 הגמרא מבארת את המשך הפסוקים שבברכת משה ליהודה: לא
 11 הוּוּ קָא מְסַנְו לְמִתְבָּתָא דְרַבִּינָא – עדיין לא הכניסו את יהודה
 12 לישיבה של מעלה לשאת ולתת בדברי תורה, הוסיף משה וביקש
 13 (שם) ואל עמו תביאנו, והכניסוהו. אך לא הוה ידע מאי קאמרי
 14 רבנן – לא הבין יהודה את דברי החכמים, ולא ידע למשקל ומימרה
 15 בְּהָרִי רַבִּנָּן – לשאת ולתת עם החכמים. הוסיף משה ובקש (שם)

אגרות קודש

בי"ה, כ"ד מני"א, תשי"ט
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מו"ה חיים ברוך שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ט מני"א עם המצורף אליו בשו"ט מאני"ש אשר שם.

ויהי רצון אשר תכה"י יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה, בהנוגע לעצמו ובי"ב שי ובהנוגע לאני"ש בתכ"י, ויהי זה באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, ובזה מובן ג"כ וגוי" עיקר - מההוספה בעבודתו בקדש להפיץ המעינות באופן הנ"ל עד לחוצה וד"ל.

ואם בכללות עניני החסידות ידוע פס"ד בית דין של מעלה, אשר - בגלל המסירות נפש הלזו (של אדה"ז) פסקו בבית דין של מעלה, אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהי יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה, עאכו"כ בענין ההפצה בין בני תורה, וכידוע ההשתדלות של אדמו"ר הזקן בזה בראשית נשיאותו ועוד מקודם לזה, וכמסופר מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע.

המצפה לבשו"ט בכל האמור,

מ. שניאורסאהן

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמ' ב

7 מהנאמר על עם ישראל במדבר, דמעי קרא – בתחילה כשיצאו
8 ממצרים, כתיב (שמות יג כא), 'וה' הלך לפניכם ימים בעמוד ענן
9 לפניכם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם, שהיו חשובים
10 והקב"ה בעצמו הלך עמם, ולכסוף, לאחר שחטאו בעגל, כתיב
11 (שמות כג כ).

1 והלכתי, ואם לא תלכי עמי, לא אלף, שלא נטל על עצמו עול
2 המלחמה, אלא אם תישא עמו דבורה בעול.
3 שאלה נוספת: אמר רבא לרבא בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי
4 אינשי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, בר תוינן וזרי, לגברי
5 – בקטנותנו החשיבונו כגברים, ואילו השקא דקשישנא, לדרדפי –
6 עתה בזקנותנו מחשיבים אותנו כתינוקות. אמר ליה, לומדים זאת

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמ' א

14 כולו. הרי לנו שסובר שמואל ששינוי קונה.
15 מפרשת הגמרא את קושייתה: בשלמא לרבא דאמר לעיל, כי קאמר
16 רבי שמעון בן אלעזר התיב ששינוי אינו קונה, דוקא פהכחשה דהדר
17 אמר כן, לא קשיא סתירת דברי שמואל. שכן כי קאמר שמואל
18 'הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד', פהכחשה דהדר
19 אמר כן, ששינוי החוזר בריתו אינו שינוי. וכי קאמר שמואל התיב
20 'אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין', פהכחשה דלא הדר אמר
21 כן, ששינוי שאינו חוזר לברייתו קונה. אלא לאבי דאמר, כי קאמר
22 רבי שמעון בן אלעזר ששינוי אינו קונה אפילו פהכחשה דלא הדר
23 קאמר, כגון שמתה או שנשרה רגלה, מאי איכא למימר.
24 מתרצת הגמרא: אבי מתני הכי – גורס כן במימרת שמואל. אמר
25 רב יהודה אמר שמואל

1 משיבה הגמרא: מבעי ליה ליתור זה לכתניא – לדין השנוי
2 בברייתא הבאה. ההפקר פטור ממעשר וממתנות עניים, אך חלוק
3 דינם לענין פטור זה. שכן הפקיר פרמו והשקים לפקר וזכה בו
4 שוב ויצרו, תיב כפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה, ואפילו שהוא
5 פטור מן המעשר. וחייב מחודש זה שהתחדש במתנות עניים נלמד
6 מיתור היתעזוב שנאמר במתנות עניים.
7 אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי שמעון בן אלעזר הסובר
8 שאם הכחישה הגזילה אומר לו 'הרי שלך לפניך'.
9 מקשה הגמרא: ומי אמר שמואל הכי, ששינוי במקומו עומד.
10 והאמר שמואל, אין שמין לא לגנב ולא לגזלן, אלא לנזקין. שבנזקים
11 נשאר הנבלה של השור הניזק אצל הניזק, ואין המזיק משלם
12 אלא את ההפרש שבין הנבלה לשור חי. אבל בגנב וגזלן, אם מתה
13 הבהמה ברשותם הנבלה שלהם, ועליהם לשלם את דמי השור

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז מני"א, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ הרב מו"ה יעקב שי

שלום וברכה!

בנועם וענג קראתי מכתבו מכ"ב מני"א, בו כתב עכ"פ ראשי פרקים משיבה הקי קרית גת
סיני לשיבה הקי תומכי תמימים דלוד, מהתקדמות התלמידים שליט"א בלימודיהם וכו' וכן אשר
יתחילו גם בתפלה בדירת הישיבה.

וכבר ידוע גודל המעלה בזה ע"פ מרז"ל עה"פ אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב.

ויהי רצון אשר ישבר טוב בהאמור ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור מתאים לדרישת וגם
הכרח השעה ובודאי שנותן התורה הנגלה והפנימית יוסיף בברכתו והצלחתו לכל אלו המשתדלים
בביסוס והרחבת הישיבה הקי האמורה, שיוכלו עוד להוסיף בזה מתוך מנוחה ושמחה וטוב לבב.

ובעת רצון אזכירו ואת ב"ב שיחיו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ
זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ובודאי שבעל הציון יעורר ר"ר על זה, שהרי זוהי היתה עבודתו בקדש בחיים
חיותו בעלמא דין יסוד ישיבות ביראת שמים וחינוך על טהרת הקדש בכל מקום שידו מגעת.

ויהי רצון שכיון שמתקרבים אנו לחדש אלול הוא חדש הרחמים, וכמבואר בלקו"ת שאז
מאירים י"ג מדות הרחמים, הנה יומשך זה בטוב הנראה והנגלה בעיניים הכללים ובעיניים הפרטים.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **מז.** כָּל דָּבָר שֶׁמְבָרַךְ עָלָיו צָרִיךְ לְאַחֲזוֹ בְיָמֵינוּ בְשַׁעַת הַבְּרָכָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ר"ו[1] 96 לְפִיכָד בְּשַׁעַת
2 בְּרַכַּת בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן צָרִיךְ לְאַחֲזוֹ הַכּוֹס בְּיָמֵינוּ וְיִהְיוּ הַבְּשָׂמִים בְּשִׂמְלֵנוּ 12 וְאַחֲרַי כֶּךָ צָרִיךְ לְהַחֲלוֹף
3 הַכּוֹס לְשִׂמְלֵנוּ וְהַבְּשָׂמִים לְיָמֵינוּ וְיִבְרָךְ עַל הַבְּשָׂמִים וְטוֹב שֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹס בְּשִׂמְלֵנוּ עַד לְאַחַר בְּרַכַּת בּוֹרֵא
4 מְאוּרֵי הָאֵשׁ פְּדֵי שְׂיוֹכַל לְהַסְתַּכֵּל בְּצַפּוֹרְנֵי יָמֵינוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רח"צ 98 וְאַחֲרַי כֶּךָ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר הַכּוֹס
5 לְיָמֵינוּ וּלְבָרַךְ עָלָיו בְּרַכַּת הַהַבְדָּלָה שְׁנִתְקַנְהָ עַל הַכּוֹס 99:ח:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף טז
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

ל[ח] הבשמים בשמאלו - בסידור לא הזכיר שיהיו הכוס בימינו 101 ואחר-כך יביט בצפרנים 102 ויחזור
הבשמים לשמאלו 97.
ל[ח] על הכוס - בסידור 100 כתב: בשעת ברכת בורא מיני בשמים צריך לאחוז הכוס בשמאלו והבשמים בימינו, ובשעת ברכת בורא מאורי האש צריך לאחוז

ציונים והוספות

96 סעיף ח: כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו או לעשות בו מצוה צריך לאחוז בימינו כשהוא מברך.
97 וכן המנהג (בדה"ש סי' צו ס"ק ד).
98 סעיף ו: ונוהגין להסתכל בצפרנים לראות שיוכל להנות לאורו... כמו שמכיר בין צפורן לבשר ועוד שהצפרנים הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם ויש לראות בצפרני יד ימין ויאחוז הכוס בשמאלו כמו שנתבאר בסי' רצ"ו.
99 כדלעיל סי' רצד ס"ב.
100 בסידור דפוס סלאוויטא ועוד כמה דפוסים נדפס כפי הסדר כפי שהוא בשו"ע שמשאיר הכוס בשמאלו בשעת ברכת מאורי האש, וכן בהסדור תו"א ושע"ת שהדפסתי בוויילנא שנת תרמ"ז וכן הוכחתי שם בהוספות לשע"ת שכן צריך להיות אבל אח"כ השגתי את סדור הראשון דקאפוסט שנדפס בחיי אדמו"ר ונתקנו שם כמה שבושים שהיו בסדור שקלאוו (אך לא כולם) וגם בו לא נמצא דיני הבדלה וגם לא ולקחת סולת אחר מוסף שבת וגם לא דיני הכנסת שבת. וידוע אשר אחר גמר הדפסת הסדור הזה בקאפוסט נצטוו מאדמו"ר הזקן להוסיף את דיני הכנסת שבת. וגם ולקחת סולת וגם דיני סדר הבדלה, ולא יכלו עוד להעמיד כל דבר על מקומו כי כ"ק הזה הגיע לידם לאחר ההדפסה והדפיסו שני דפים נוספים מועתקים מכ"ק, ומתחלה לא היה באפשרי להשיג שני הדפים עד כעת, ומצאתי שם שאוחז

הכוס בימינו (כמובא כאן), הרי ברור שכן הוא דעת אדמו"ר הזקן וב"ה שזכיתי לברר האמת ומצוה לתקן כן בכל הסדורים... ומדברי אדמו"ר שכתב ואח"כ יביט בצפרנים ויחזור ויאחוז הכוס בימינו מובן שאחר ברכת בורא מאורי האש נותן הכוס לשמאלו ומביט בצפרנים (שער הכולל פרק לב אות ב (בשינויים קלים), ובהגהות נתיב החיים על דרך החיים (מבעל שער הכולל) סי' צד אות ג כתב שאוחז הכוס בשמאלו בשעת ברכת האש (והעיר על זה בהגהות שביל חיים להרא"ח נאה), וכנראה שנכתב קודם שהגיע לידו כ"ק אדמו"ר הזקן).
101 אבל בשו"ע"ר כאן כתב לאחוז הכוס בשמאלו בשעת הברכה.
102 על-ידי שיאחוז הכוס בשמאלו על שניחו על השולחן (קצות השולחן סי' צו ס"ב).
103 הנהגת כ"ק אדמו"ר: במשך כמה וכמה שנים (עד שנת ה'תשכ"ז לערך), היה רבינו נוהג בברכת בשמים, לקחת בשמים בימינו ולאחוז הכוס בשמאלו, ובברכת הנר היה אוחז הכוס בשמאלו (אוחז שפת הכוס בשני אצבעותיו) והביט באצבעות יד ימין לאור הנר. בשנים שלאחר מכן היה מניח הכוס ואוחז הבשמים בשני ידיו בשעת ברכת הבשמים, ובשעת ברכת הנר אינו אוחז מאומה. (השלמות ללקט הליכות והנהגות ש"ק).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

1 ח חובת הבדיקה היא על בעה"ב אבל בני ביתו האוכלים
2 משלו אין חיוב הבדיקה חל עליהם כלל (אלא אם כן
3 אין האיש בביתו כמ"ש סי' תל"ו) כיון שאין חמץ שלהם.
4 אבל אם בעה"ב רוצה לעשות בני ביתו שלוחים לדבר מצוה
5 שיבדקו הם הרשות בידו ויברכו הם ברכת על ביעור חמץ.

6 ומכל-מקום נכון הדבר שיבדוק הוא בעצמו שכן הוא בכל
7 המצות מצוה בו יותר מבשלוחו ואם אינו יכול לטרוח
8 בעצמו לבדוק בכל החדרים ובכל המקומות יבדוק הוא חדר
9 אחד או זוית אחת ויעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שמברך
10 על בדיקתו ויכוין להוציאם בברכתו והם יענו אמן אחר

הרגל כמ"ש למעלה א"כ מצוה חשובה היא וראויה להיות
בנקיות:

חלק ב סימן תלב דין ברכת בדיקת החמץ:

א הבדיקה צריך שתהיה לאור הנר ולא לאור הלבנה ולא
לאור החמה כגון אם עבר ולא בדק בליל י"ד וחייב הוא
לבדוק ביום י"ד כמו שיתבאר בסי' תל"ה לא יבדוק לאור
החמה אלא לאור הנר שאור הנר יפה לבדיקה וחיפוש
במחבואות בחורים ובסדקים:

ב במה דברים אמורים בחדר מקורה שיש לו ד' מחיצות
ואין אור החמה נכנס לתוכו אלא דרך חורים וחלונות
אבל חדר שאין לו אלא ג' מחיצות אע"פ שהוא מקורה
והוא הנקרא אכסדרה כיון שאורו רב מאוד יכול לבדוק
לכתחלה ביום בלא אור הנר אפילו ביום המעונן:

ג ואפילו חדר שיש לו ד' מחיצות אם יש שם ארובה כגנו
(פירוש שגגותיהן היו שוין ולא היה עליהם עוד גג אחר
משופע מלמעלה) וארובה זו היא פתוחה לגמרי שאין בה
מחיצה של זכוכית מותר לבדוק בקרקעית החדר שכנגד
הארובה ביום בלא אור הנר אפילו הוא יום המעונן אבל
שאר קרקעית החדר שאינה כנגד הארובה ממש צריך לבדוק
לאור הנר:

ד וכן חלון שבכותל אם אין בה מחיצה של זכוכית כל
מה שמכוון כנגדו ממש אין צריך בדיקה לאור הנר אם
הוא בודק ביום אפילו הוא יום המעונן:

ה וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

ו אבל שאר כל החדרים שיש בהם ד' מחיצות אם עבר
ובדק ביום י"ג לאור הנר צריך לחזור ולבודק בליל י"ד
לפי שאין אור הנר מבהיק יפה ביום ואפילו אם בדק חדר
אפל ביום י"ג לאור הנר שהחשך בתוכו שוה ביום ובלילה
אף על פי כן צריך לחזור ולבודקו בליל י"ד לפי שאין
הבהקת הנר ביום אפילו בחדר אפל דומה להבהקתו בלילה:

ז אבל אם רוצה לבדוק כל חדריו בליל י"ג או בשאר
לילות השנה לאור הנר ולהזהר שלא להכניס לשם עוד
חמץ הרשות בידו רק שלא יברך על בדיקה זו כמו שיתבאר
בסימן תל"ו לפיכך נכון הדבר שישיר חדר אחד לבודקו
בליל י"ד ולברך על בדיקתו שלא להפסיד ברכה בידיים
ומכל-מקום אף אם בדק כל חדריו ולא שייר כלום צריך
הוא לחזור ולבודק פעם אחרת לא פחות חדר אחד בליל
י"ד כיון שבלילה זה חל חיוב הבדיקה על כל ישראל שלא
בדקו עדיין חל החיוב גם על זה שבדק כבר שלא לחלק
בינו ובין כל ישראל.

ח וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

ט וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

י וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

יא וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

יב וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

יג וכל זה כשעבר או שכח ולא בדק בליל י"ד אבל
לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד ארובה וחלון אין
לבדוק כי אם בליל י"ד לאור הנר ואפילו אם רוצה להקדים
ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא
תקנת חכמים שתקנו לבדוק בלילה בשעה שבני אדם מצויין
בבתיהם, ומכל-מקום אם עבר ובדק את האכסדרה ביום י"ג
או בשאר ימות השנה ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא
ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

ברכתו ויתכוונו לצאת בברכתו ויתפזרו לבדוק איש
למקומו ויזהרו שמיד אחר ששמעו הברכה יתחילו לבדוק
בחדרים הסמוכים לבית ששמעו הברכה בתוכו אבל לא
ילכו מיד לבית אחר לבדוק לפי שההליכה מבית לבית
חשובה הפסק בין הברכה לתחלת עשיית המצוה כמו
שנתבאר בסימן ח' ע"ש:

ט וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שעברו והפסיקו בין
שמיעת הברכה לתחלת הבדיקה או אפילו לא שמעו
כלל את הברכה מבעה"ב אינן צריכים לברך על בדיקתם
כיון שהם עצמם אינם חייבים בבדיקה זו ואינן בודקין אלא
כדי לפטור את בעה"ב מחיובו וכיון שבעה"ב בעצמו אם
היה בודק גם אותן המקומות שבני ביתו בודקין לא היה
מחויב לחזור ולברך על אותן המקומות כיון שכבר בירך
פעם אחת לפיכך גם בני ביתו שעושים שליחותו אינם
חייבין לברך ומכל-מקום לכתחלה אין להם לבדוק בלא
שמיעת הברכה שהרי הם עושים מצוה ואין לעשות מצוה
בלא ברכה לפניה:

י כשהוא רוצה לעשות שליח לבדיקת חמץ יכול לעשות
אפילו עבד או אשה או קטן שיש בו דעת ויכולת לבדוק
ככל משפטי הבדיקה שיתבאר בסי' תל"ג שהכל כשרים
לבדיקת חמץ והכל נאמנים על הבדיקה ואין חוששין שמה
יתעצלו לבדוק יפה וישקרו לומר יפה בדקנו דכיון שבדיקת
חמץ אינו אלא מדברי סופרים שמן התורה די בביטול בלבד
כמו שנתבאר בסימן תל"א לפיכך האמינות חכמים והם
אמרו לבדוק והם אמרו שהללו נאמנים על הבדיקה (ואע"ג
דכל היכא דאתחזק איסורא דרבנן אין הקטן נאמן לומר
תקנתי האיסור כמ"ש ביורה דעה סי' קכ"ז והכא נמי אתחזק
איסורא שהבית הוא מלא חמץ כל השנה אפילו הכי נאמן
הקטן לומר בערתי החמץ מן הבית הואיל ויהיה בידו לבער
וכל דבר שהיה בידו לעשותו נאמן לומר שעשאה כמו
שנתבאר ביורה דעה שם ובסי' ק"כ, עיין שם).

יא ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

יב ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

יג ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

יד ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

טו ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

טז ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

טז ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

יז ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

יח ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

יט ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

כ ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

כא ומכל-מקום מצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחלה
בבדיקתו אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצוות
דהיינו מ"ג שנה ואילך לפי שהבדיקה כהלכתה יש בה
טורח גדול ויש לחוש שמה יתעצלו ולא יבדקו יפה:

ונפל שם פירור חמץ שיש בו כזית ועובר עליו בבל ימצא
מן התורה אע"פ שאינו נראה לו (עיין סי' ת"מ) כל ימי
הפסח אבל שאר החדרים שאינו רגיל להשתמש בהן חמץ
בתדירות וקרוב הדבר שלא נשתייר בהן חמץ כזית אין צריך
לבדוקן מן התורה אע"פ שלא ביטל:

יג אבל מדברי סופרים אף על פי שביטל כל חמצו חייב
הוא לבדוק ולחפש אחריו בכל המקומות שיש לחוש
ולהסתפק שמא הכניס לשם חמץ באקראי לפיכך כל חדרי
הבית והעליות אפילו אותן שברי לו שלא אכל בהן חמץ
מעולם הרי הם צריכים בדיקה כדינה בלילה לאור הנר לפי
שלפעמים אדם קם מתוך סעודתו ופתו בידו ונכנס לחדרו
להשתמש בהן תשישיו כגון חדר המשכנות שלפעמים
נכנס לתוכו באמצע הסעודה להוציא משם משכון להחזירו
לבעליו ויש לחוש שמא שכח שם את פתו או שמא נתפרר
ממנו שום פירור חמץ:

יד אבל אותן חדרים שאין דרך האדם ליכנס בהן בתוך
הסעודה כגון אוצרות יין ושכר שאין מסתפק מהן
לשתותן או למכור מהן וכן בית התבן אין צריכים בדיקה
אלא אם כן ידוע לו שהכניס לשם חמץ פעם אחת:

טו אבל אוצרות יין ושכר שמסתפק מהן צריכין בדיקה
שלפעמים באמצע הסעודה הם כלים על השלחן והולך
השמש להביא מהן ופתו בידו וכן החדרים שמשמין בהם
מלח או גבינות או מיני כבושים או נרות הרי הם צריכים
בדיקה שלפעמים הם כלים באמצע הסעודה והולך השמש
להביא מהן ופתו בידו:

טז אבל אותן חדרים שמשמין דברים שיש קבע לסיפוקן
דהיינו שהשמש יודע קודם הסעודה כמה צריכין
לסעודה זו והולך ומביא ואין צריך להביא עוד באמצע
הסעודה כגון אוצרות של שמן וכיוצא בו דברים שאין
רגילין בהן תדיר ואין דרך לימלך ולהביאן עוד על השלחן
באמצע הסעודה אין צריך בדיקה ואם הוא מקום שרגילין
להדליק בו נרות של שמן צריך בדיקה אם דרך להסתפק
ממנו לנרות:

יז חורים שבכותל הבית וכן זיזים הבולטים מהכתלים אם
אינן גבוהים יותר מדאי ולא נמוכים יותר מדאי הרי הן
צריכין בדיקה לפי שדרך להשתמש בהן (אבל חורים קטנים
מאד וכן הסדקים קטנים שבכותלים שאין ראויין לשום
תשיש אינם צריכים בדיקה) ויש לחוש לשמא נשתמש בהן
חמץ ונשאר מונח שם פירווי חמץ אבל אם גבוהים כל כך
עד שאין יד אדם מגעת לשם וכן אם הם נמוכים למטה מג'
טפחים סמוך לקרקע הבית אינם צריכים בדיקה שמן הסתם
לא נשתמשו בו אבל אם ידוע לו שנשתמש בהן חמץ אפילו
פעם אחת הרי הן צריכין בדיקה ובבית שהתינוקות מצויין
בו אפילו הנמוכים מג' טפחים צריכין בדיקה שמא הצניעו
שם התינוקות מעט חמץ:

יח וכל זה בחורים שבכותלים אבל החורים וסדקים
שבקרקעית הבית צריכין בדיקה אף על פי שאין
תינוקות מצויין שם שיש לחוש שמא נפל ונתגלגל לשם
מעט חמץ:

יש חולקין על זה ואומרים שאין צריך לחזור ולבדוק כלום
בליל י"ד כיון שכבר בדק כל חדריו כדינם בלילה לאור הנר
ויש לחוש לדבריהם שלא לברך כשחוזר ובודק חדר אחד
בליל י"ד:

יח אין בודקין לאור האבוקה אלא לאור נר קטן יחידי לפי
שאור האבוקה אין יכול להכניסו לחורים וסדקים וגם
הוא מתיירא שלא ישרוף בו הבית ויהא לבו טרוד ביראה
זו ולא יבדוק יפה.

ולכתחלה יש להזהר שלא לבדוק כי אם בנר של שעה אבל
לא בנר של חלב לפי שהוא מתיירא שלא יטיף ממנו על
כלים כשרים ולא בנר של שומן לפי שמתירא שלא יטיף
ממנו על כלי חלב ולא בנר של שמן לפי שמתירא שלא
יטיף ממנו על הבגדים ויטנפם וגם אינו יכול להכניסו יפה
לחורים ולסדקים אבל בדיעבד שכבר בדק באחד מנרות
הללו יצא ואין צריך לחזור ולבדוק בנר של שעה וכן אם
הוא שעת הדחק שאין לו נר של שעה הרי זה כדיעבד
ויבדוק לכתחלה מנרות אחרות ומכל-מקום אם אפשר לו
בנר של שומן לא יבדוק בשל חלב שכשהוא בודק בשל
שומן אינו מתיירא רק שלא יטיף על כלי חלב אבל לא על
כלי בשר מה-שאי-כן בשל חלב ואם אין לו של שומן ויש
לו של חלב יבדוק בו ולא יבדוק בשל שמן שאינו יכול
להכניסו יפה לחורים ולסדקים כמו של חלב:

יט אם עבר ובדק לאור האבוקה לא יצא וצריך לחזור
ולבדוק לאור הנר ויש מי שאומר שאין צריך לחזור
ולבדוק ויש לחוש לדבריו שלא לברך כשחוזר ובודק:

י נר של שמן שדולקין בתוכו ב' פתילות דינו כאבוקה
שאפילו עבר ובדק בו צריך לחזור ולבדוק וכן אם הדליק
ב' נרות של שעה וסמכן זו לזו ובדק בהן לא עלתה לו
בדיקה ואפילו קלען יחד ועשאן כעין נר אחד (או שדיבק
והיבר זו לזו עד שנעשו נר אחד) מכל-מקום כיון שיש כאן
ב' פתילות דולקות הרי זו אבוקה:

יא אין בודקין לאור העצים שהעץ אינו דולק יפה כשהוא
יחידי ושני עצים אפילו הם דקים מאד דינם כאבוקה
ואפילו מין עץ שדולק יחידי שקורין (בלשון אשכנז קי"ן)
אין לבדוק בו לכתחלה (אם יש לו נר של שעה) דכיון
שריחו רע וגם ניצוצות מנתזין ממנו כשדולק יש לחוש שעל
ידי כן לא יבדוק היטב:

יב כבר נתבאר בסימן תל"א שמן התורה כשמבטל את
החמץ ומפקירו קודם זמן איסורו דיו ואם אינו רוצה
לבטלו ולהפקירו חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו מן התורה
כשיגיע זמן איסורו ולבערו מן העולם לגמרי וכשהוא עושה
כך אם בתוך הפסח מצא כזית חמץ בביתו שלא מצא
בבדיקתו לא עבר עליו למפרע בבל יראה ובל ימצא שהרי
אנוס הוא כיון שבדק כדינו.

ואינו חייב לבדוק מן התורה אלא במקומות שרגיל
להשתמש בהן חמץ כל השנה בתדירות כגון הבית וחדריו
שרגיל לאכול בהן חמץ כל השנה ואי אפשר שלא נתפרר

25 ודאי בתוכו אין צריך לבדוק ולהוציאו משם בליל י"ד מפני
26 חשש סכנה שכשיראה הנכרי את ישראל שהוא ממשמש
27 בחור לאור הנר יאמר כשפים הוא עושה לי ומכל מקום
28 למחר ביום י"ד יבדוק בו לאור היום עד מקום שידו מגעת
29 אפילו אין שם חמץ ודאי שכשמשמש בו לאור היום אין
30 כאן חשש סכנה שהרי כך היה משתמש בו כל ימות השנה
31 לאור היום (שכל חור שאין דרך להשתמש בו כלום אין
32 צריך בדיקה כלל כמו שנתבאר למעלה) והשאר די לו
33 בביטול אפילו יש שם ודאי חמץ:

34 **כג** גג המשופע כמו גגות שלנו אין צריך בדיקה מפני
35 שאינו ראוי לשום תשמיש (אבל גג השהו שתחת גג
36 המשופע אם דרך להשתמש צריך בדיקה אלא אם כן הוא
37 מיוחד לתשמיש שאין דרך להשתמש בו באמצע הסעודה
38 כגון שעשאו אוצר לייך או שכר ואינו מסתפק ממנו כלל לא
39 לשותות ולא למכור וכל כיוצא בזה כמו שנתבאר למעלה)
40 ואפילו גג משופע שהוא נמוך מאד ואפילו הוא עומד בתוך
41 הבית כגון גג המגדל (פירוש כגון אלמע"ר או שאפ"ע
42 בל"א ומצניעים בתוכו כלים ואוכלים) אין צריך בדיקה אבל
43 תוך המגדל וכן תוך התיבות צריכים בדיקה שהוא משתמש
44 בהם חמץ לפעמים:

45 **כד** רפת של בקר אין צריך בדיקה שכל חמץ שנפל שמה
46 יש לתלות שהבהמות אכלוהו והרי יש כאן ספק
47 ספיקא שמה לא היה שם חמץ מעולם ואם תמצא לומר היה
48 שמה אכלוהו הבהמות וספק אכילת הבהמות מוציא מידי
49 ספק חמץ:

חלק ב סימן תלג דיני בדיקת החמץ:

1 **יט** ואם קרקעית הבית היא מרוצפת בנסרים ויש ביניהם
2 חורים קטנים עמוקים ואין יכול להכניס את ידו לתוך
3 החור לבדוק אין צריך לקעקע את הנסרים לבדוק תחתיהם
4 ואפילו אם ראה שנפל חמץ לחור זה הקטן ואם לא יוציאנו
5 משם יהיה מונח שם כל ימי הפסח אעפ"כ אין מטריחין
6 אותו להוציאו משם אלא מבטלו ודיו שהרי עיקר תקנת
7 בדיקת החמץ אחר שביטלו אינה אלא משום גזירה שמא
8 יבוא לאוכלו בפסח וזה החמץ שהוא מונח במקום שאינו
9 יכול להכניס ידו לתוכו בודאי לא יאכלנו בפסח:

10 **כ** וכן הדין בחור שהוא רחב ויכול להכניס ידיו לתוכו
11 אלא שהוא עמוק מאד ואין יד אדם מגעת לבדוק בכלו
12 בין שהחור הוא בכותלי הבית בין שהוא בקרקעיתו הרי הוא
13 בודק בתוכו עד מקום שידו מגעת והשאר די לו בביטול
14 אפילו יש שם ודאי חמץ, עיין סוף סי' תל"ח:

15 **כא** כותל עב מאד שהוא מחיצה בין ב' בתים של ב' בני
16 אדם והחור עובר בתוכו מעבר אל עבר זה בודק מצד
17 זה עד מקום שידו מגעת וזה בודק מצד זה עד מקום שידו
18 מגעת ושאר אורך החור שבאמצע הכותל יש לחוש שמא
19 נתגלגל לתוכו חמץ מצד זה ושמה נתגלגל לתוכו חמץ מצד
20 זה לפיכך שניהם חייבים לבטל כל חמץ שיש בו אפילו אינן
21 יודעים בבירור שיש שם חמץ:

22 **כב** ואם זה הכותל הוא מחיצה בין ביתו של ישראל לביתו
23 של נכרי לא יבדוק הישראל כלל את חורי הכותל
24 העוברים בתוכו מעבר אל עבר ואפילו אם יש שם חמץ

תורה אור

16 שרוי בחשכת העולם הזה, במצב שיש לו יגיעות
17 וטרדות הפרנסה, גדולה ועצומה יותר מאהבת הנפש
18 להשי"ת כשאינו במצב של "חושך".

19 והיינו, לפי שה"קריאה" אל הקב"ה "מן המיצר" -
20 כשאדם מרגיש את גודל ריחוקו מאלקות - היא בכל
21 פנימיות נקודת לבבו ובתגבורת גדולה, שלא בערך
22 יותר מן הקריאה אל ה' ואהבתו יתברך של אדם
23 שקרוב אל ה' מלכתחילה. וכענין המוזכר בכתוב
24 "חולת אהבה", היינו שהאדם מתגעגע לדבר האהוב
25 לו בצמאון ותשוקה גדולה כל כך עד שהוא "חולה"
26 לאהבתו - ויתרון אור זה (היינו האהבה לה' בצמאון
27 גדול כל כך) בא מן החושך דוקא.

28 וכדי להגיע לעבודת ה' ביתרון אור זה (הבא מן
29 החושך), צריך האדם להתבונן בדבר זה גופא, שמפני
30 גודל טרדותיו בעניני הפרנסה והמזון בשביל חיי

1 האהבה הגדולה להקב"ה המתעוררת בנשמה
2 בעולם הזה דוקא
3 [בפרק זה יבואר העילוי בעבודת האדם בעולם
4 הזה, לגבי עבודת הנשמה למעלה בגן עדן.
5 כלומר:

6 כשם שנתבאר לעיל, לענין האור האלקי המתגלה
7 בנפש האדם (כשכר על עבודתו), שהאור הבא מכח
8 עבודתו בעולם הזה נעלה יותר מהאור המתגלה בגן
9 עדן, כיון שיתרון האור בא דוקא מתוך החושך (היינו
10 העבודה בחשכת העולם הזה דייקא, הם ה"מים רבים"
11 של טרדות הפרנסה);

12 כך גם לענין העבודה עצמה הבאה מתוך ה"חושך",
13 שהיא בדרגא גבוהה יותר מהעבודה במצב של "אור".

פירוש:

14 האהבה להשי"ת שהאדם מעורר בלבו בהיותו
15

42 החיות, ומה"מזלות" נמשכת החיות בפועל ממש לתוך
43 הנבראים הגשמיים.

44 אמנם, החיות שבתוך המזלות עצמם נמשכת
45 ממדריגה שלמעלה מהם.

46 - והולך ומפרט את המדריגות השונות בירידת
47 ר"השתלשלות" החיות ממדריגה למדריגה עד שהחיות
48 מגיעה למזלות - ומבאר אותן בסדר "מלמטה
49 למעלה":

50 והמזלות הם מקבלים מע' שרים, והשרים
51 מקבלים משמרי אופנים, והם מקבלים
52 מהמלאכים, וגבוה מעל גבוה.

53 החיות האלקי ה"מתלבש" במזלות נמשך
54 ומשתלשל ממדריגה גבוהה יותר, והיא בחינת הע'
55 שרים שלמעלה (כידוע, לכל אומה משבעים
56 האומות יש "שר" רוחני למעלה שעל ידו באות כל
57 ההשפעות לאותה אומה).

58 והע' שרים מקבלים את החיות האלקית
59 מ"שמרי האופנים".

פירוש:

61 במלאכים העליונים יש הרבה מדריגות, זו
62 למטה מזו. המדריגה התחתונה במלאכים נקראת
63 "אופנים", ו"שמרי האופנים" היא ה"פסולת" של
64 האופנים (החלק היותר תחתון שב"אופנים").
65 ונמצא, שהחיות המח' את כל הנבראים הגשמיים
66 באה ונמשכת אך ורק מבחינת ה"פסולת" של
67 המלאכים התחתונים ביותר.

68 ו"שמרי האופנים" מקבלים חיותם ממלאכים
69 (עצמם); ובמלאכים גופא יש הרבה מדריגות
70 (כנ"ל) - שעל זה נאמר "גבוה מעל גבוה שומר",
71 היינו שיש מדריגות רבות במלאכים זו גבוהה מזו,
72 עד לחיות המרכבה - שכל מדריגה מקבלת חיותה
73 ממדריגה שלמעלה ממנה.

74 עד שכולם מקבלים מבחינת מלכותו יתברך,
75 וכמו שכתוב מלכותך מלכות כל עולמים,
76 שמהווה את כל העולמות מאין ליש ממש.

77 כל המדריגות הללו - "מזלות", "ע' שרים",
78 "שמרי האופנים", "אופנים" ו"מלאכים" - הן רק
79 "מוצעים" שעל ידם עוברים השפע והחיות
80 האלקית; ואילו שורש החיות האלקית עצמה הוא
81 מספירת המלכות ("בחינת מלכותו יתברך"), כמ"ש

1 העולם הזה הרי הוא נמצא במצב של "חושך" וריחוק
2 מה', והתבוננות זו מעוררת בו צמאון גדול "לצאת" מן
3 החושך ולידבק בהקב"ה מתוך אהבה וחשיקה עצומה.

4 ועל ידי שהאדם מתעורר בצמאון גדול ועצום
5 וברצון עז "לצאת מן החושך" ולהגיע אל האור, הרי
6 מתוך צמאון זה הוא בא לידי צמאון ותשוקה במדריגה
7 גבוהה ונעלית יותר, היינו, שמעתה לא יסתפק רק בכך
8 שלא יהי' שקוע עוד בענייני עולם הזה והבלי העולם,
9 אלא הצמאון הגדול עד כדי מצב של "חולת אהבה"
10 להש"ת (מחמת הרגשת גודל ריחוקו מה') מעורר בו
11 תשוקה גדולה ועצומה "לצאת" (היינו להתעלות)
12 אפילו מכל הבחינות והדרגות באלקות שהן רק
13 בבחינת "זיו", כולל זיו השכינה המאיר בגן עדן,
14 ולידבק אך רק בהקב"ה בכבודו ובעצמו, וכפי שהולך
15 ומבאר את האהבה והצמאון הגדול שמתעוררים
16 באדם על ידי החושך דוקא:]

17 שבשעוסק כל היום בעניינים גשמיים בטרדת
18 הפרנסה שהם הנקראים חושך, ומתבונן אחר
19 כך בתפלה איך שאין לך עשב מלמטה שאין לו
20 מזל מלמעלה בו', שהם המזלות שהם
21 המשפיעים חיות כל עולם הזה, וכמו שכתוב
22 וממגד תבואות שמש וממגד גרש בו' [ירחים].

23 כאשר אדם הטורד כל היום בעסקיו הגשמיים
24 בא להתפלל ולידבק בהקב"ה הרי הוא מתחיל
25 להתבונן "במה הנני עסוק כל היום" - בהשגת חיי
26 עולם הזה, אשר מקורם של חיים אלה הוא
27 מהמזלות, כמאמר רז"ל שכל דבר גשמי יש לו
28 "מזל" למעלה המשפיע לו חיות. כלומר, החיות
29 שהקב"ה משפיע לנבראים גשמיים בעולם הזה,
30 נמשכת למטה באמצעות המזלות. ולדוגמא: הכח
31 האלקי להצמיח פירות נשפע למטה דרך השמש
32 והירח, כמ"ש "ממגד תבואות שמש וממגד גרש
33 ירחים".

34 [והנה ידוע שהחיות האלקי המח' ומהווה את כל
35 הנבראים, יורד ו"משתלשל" מאתו יתברך ממדריגה
36 למדריגה, ובכל מדריגה ומדריגה החיות הולכת
37 ומתמעטת ומתצמצמת יותר ויותר, עד שמגיעה למטה
38 לברואים גשמיים בעולם הזה.

39 וזה שאמרו רז"ל שחיות העשב (וכן החיות של כל
40 הנבראים שלמטה) נשפעת לעולם הזה דרך המזלות,
41 היינו שה"מזל" היא המדריגה התחתונה ביותר בירידת

41 הוה ועתיד. כי מאחר שהוא ית' "אין סוף ממש"
 42 הרי אינו מוגדר בשינויי הזמן דעבר הוה ועתיד.
 43 ועל זה נאמר "אני ה' לא שניתיי", דאע"פ
 44 שהוא יתברך ברא את כל העולמות ואת כל
 45 הנבראים, הרי הוא עצמו לא נשתנה כלל על ידי
 46 זה, כי בריאת העולמות אינה פועלת שום שינוי בו
 47 יתברך.

48 וכמאמר אתה הוא קודם שנברא ואתה הוא
 49 לאחר שנברא בו'.

50 וזהו פירוש נוסח תפלת השחר "אתה הוא עד
 51 שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם":
 52 כפל הלשון "אתה" בא לומר ש"אתה" שלאחר
 53 שנברא העולם הוא בדיוק כמו "אתה" קודם
 54 שנברא העולם, "בלי שום שינוי". שכן, כאשר בשר
 55 ודם, להבדיל, עושה פעולה מסוימת, יש בו שינוי,
 56 כי אינו דומה מצב נפשו קודם שהתחיל את
 57 הפעולה, בשעה שהוא עסוק וטרוד בפעולה,
 58 ולאחר גמר הפעולה;

59 אבל אצל הקב"ה, מעשה בריאת העולמות אינו
 60 פועל שום שינוי כלל בו ית' (ובכך שהוא ית'
 61 אין-סוף), כי בריאת העולמות היא רק ממדת
 62 מלכותו יתברך, שהיא "זיו והארה בלבד" ממנו,
 63 וכמו שאור וזיו השמש אינו פועל שום שינוי
 64 בשמש עצמה, ואין בה שום הבדל אם זיוה ואורה
 65 מגיע ומתפשט עד לארץ או שאינו מגיע לארץ
 66 (מחמת עננים המפסיקים ומסתירים את האור,
 67 וכיו"ב), כך אין בריאת העולמות פועלת שום שינוי
 68 בהקב"ה (ה"מאור") עצמו. [לסיכום: כאשר אדם
 69 העסוק כל היום בהשגת חיי עולם הזה עומד
 70 ומתפלל, ובעת התפילה הוא מתבונן במהות חיי
 71 עולם הזה (שבהם הוא עסוק) ובמקור חיותו, הרי
 72 הוא בא לידי מסקנא שכל העולם - ואפילו השפע
 73 האלקי המחיי את העולם - אינו אלא מ"זיו
 74 והארה" של הקב"ה, ואינו תופס מקום כלל לגבי
 75 הקב"ה עצמו].

76 ואחרי התבוננות כל הנ"ל בעומק הדעת,
 77 תתעורר נפשו בכחינת אהבה ותשוקה נפלאה
 78 כרשפי אש לצאת מתוך החושך והעלם הנשמי
 79 הזה, ורק לדבקה בו יתברך.

80 כאשר האדם יתבונן בכל הנ"ל בעומק דעתו,
 81 יבא לידי הכרה שלא זו בלבד שכל הענינים

1 "מלכותך מלכות כל עולמים", והפירוש הפנימי
 2 בכתוב זה הוא שחיות כל העולמות כולם היא
 3 ממדת מלכותו ית', שהיא כחו של הקב"ה לברוא
 4 ולהוות עולמות ונבראים; וחיות אלקית זו (ממדת
 5 מלכותו ית') נמשכת ומשתלשלת למטה דרך כל
 6 המדרגות הנ"ל, כדי לברוא את כל העולמות ואת
 7 כל הנבראים מאין ליש.

8 והוא רק בחינת זיו השכינה בלבד, שאינו אלא
 9 בחינת זיו והארה בעלמא בלבד לגבי מהותו
 10 ועצמותו יתברך כביכול.

11 והנה, בחינת מלכותו יתברך (ספירת המלכות)
 12 עצמה - שממנה נמשכת החיות האלקית לכל
 13 העולמות כנ"ל - נקראת בשם "זיו השכינה", כי
 14 היא רק בחינת "זיו והארה בלבד" לגבי מהותו
 15 ועצמותו יתברך.

16 וכמו עד"מ מלך בשר ודם, להבדיל, שהיותו
 17 מלך אינו חלק ממהותו ועצמותו, שהרי מעלותיו
 18 וכשרונותיו של המלך, כגון מעלת שכלו הרחב
 19 וחושיו המיוחדים ומדותיו הטובות והנעימות
 20 וכדומה, הם ממעלת הנפש עצמה וחלק מעצמות
 21 המלך, אבל ענין המלוכה אינו אלא מה שהוא
 22 מולך ומושל ומתנשא על הזולת, אבל אין זו תכונה
 23 ומעלה של האדם (המלך) כמו שהוא לעצמו.

24 ונמצא שכל ענין המלוכה הוא רק "זיו"
 25 והשפעה מהמלך, ולא מהותו ועצמותו ממש, והרי
 26 זה כמו הזיו וההארה של השמש שמגיע ומאיר
 27 לעולם, שאין בו כלום מגוף כדור השמש עצמו,
 28 וכל ענינו אינו אלא התפשטות האור לארץ ולדרים
 29 עלי'. ועד"ז הוא, כביכול, למעלה במדת (ספירת)
 30 המלכות של הקב"ה, שהיא רק זיו והארה ממנו ית'
 31 ולא עצמותו ומהותו ממש.

32 שהוא בבחינת אין-סוף ממש.

33 - מדת המלכות, שהיא החיות האלקית
 34 המלוכשת בנבראים, הרי היא בבחינת "גבול"
 35 (שהרי חיות זו מלוכשת בנבראים מוגבלים), וכן
 36 היא בגדר זמן (מאחר שהיא "חיות הזמן"); אבל
 37 מהותו ועצמותו ית' הוא "אין סוף ממש".

38 היה הוה ויהיה, בלי שינוי ממש.

39 אחד הפירושים בשם הוי' הוא, שהוא ית' "הי'
 40 הוה ויהי'" כאחד, שלא שייך לפניו ית' הגדר דעבר

40 כך שאינו רוצה להסתפק ב"זיו" זה, אלא כל חפצו
41 ותשוקתו להכלל במהותו ועצמותו יתברך ממש.

42 ונקרא בזהר הקדוש **לאשתאבא בנופא דמלכא**
43 **בו'.**

44 אהבה ותשוקה עצומה זו - לידבק במהותו
45 ועצמותו יתברך - נקראת בזהר הקדוש "לאשתאבא
46 בגופא דמלכא" (להכלל בגוף - עצמיות - המלך).

47 ונקראת בחינת אהבה זו בחינת תשובה, שהוא
48 בחילא יתיר, שבאה דוקא מתוך החושך שהיה
49 עוסק רק בענינים גשמיים והכלי עולם, לפי
50 שיתרון האור הוא מתוך החושך דוקא.

51 אהבה גדולה ועצומה זו להידבק במהותו
52 ועצמותו ית' (לאשתאבא ב"גופא דמלכא"),
53 מתעוררת באדם דוקא על ידי ההתבוננות בגודל
54 ריחוקו מאלקות ("לצאת מתוך החושך"), והיא
55 התוכן הפנימי של ענין התשובה.

56 פירוש:

57 אמרו חז"ל "במקום שבעלי תשובה עומדין,
58 צדיקים גמורים אינם עומדין". ומבואר בזהר
59 שהטעם לכך הוא לפי שמדריגת אהבת ה' של בעלי
60 תשובה היא במעלה ובמדריגה גבוהה מאד, יותר
61 ממדריגת האהבה של צדיקים, כיון שבעלי תשובה
62 נמשכים להקב"ה בכח גדול ובהתאמצות יתירה
63 ("בחילא יתיר"). והיינו מפני שבעלי תשובה צמאה
64 נפשם לה' כארץ עיפה וצי', "להיות כי עד הנה
65 היתה נפשו בארץ צי' וצלמות היא הסטרא אחרא,
66 ורחוקה מאור פני ה' בתכלית, ולזאת צמאה נפשו
67 ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים".

68 וכך גם אהבת ה' של נשמת האדם בעולם הזה
69 כשהיא מלוכשת בגוף ועסוקה בענינים גשמיים
70 והכלי העולם, היא "בחילא יתיר" לגבי אהבתה את
71 ה' בהיותה למעלה בגן עדן - כיתרון האור הבא
72 מתוך החושך דוקא.

73 ועבודה זו נקראת בחינת "תשובה", כי האהבה
74 מתעוררת על ידי החושך והריחוק, והוא הגורם
75 לגעגועים ותשוקה גדולה לשוב ולדבקה אל ה',
76 כידוע שענין התשובה אינו על עבירות בלבד, אלא
77 על עצם הדבר שהאדם נמצא בעולם הזה הגשמי
78 מרוחק מאד מאלקות צריך תשובה, היינו לשוב
79 ולהתקרב אל השי"ת.

1 הגשמיים הם בבחינת "חושך" והעולם, אלא גם
2 השורש של חיים אלו הוא "זיו והארה בעלמא"
3 ממהותו ועצמותו של הקב"ה;

4 ואזי יתעורר באהבה ובתשוקה נפלאה כרשפי
5 אש "לצאת" מהחושך וההעלם הזה המסתירים על
6 הקב"ה - היינו שלא רק שירצה לצאת מן החושך
7 וההעלם של הקליפות וסטרא-אחרא (וכל דברים
8 הגשמיים) בלבד, אלא ישתוקק להתרומם
9 ולהתעלות מדרגת החיות האלקית שהיא מקור
10 החיים הגשמיים, שהרי אינה אלא "זיו והארה
11 בלבד", וכל רצונו וחפצו יהי' אך ורק להידבק
12 בהקב"ה עצמו.

13 וכמו שכתוב מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בו'
14 [בארץ], שלא יחפוץ כלל לא בגן עדן התחתון
15 ולא בגן עדן העליון.

16 על אהבה גדולה כזו נאמר "מי לי בשמים
17 ועמך לא חפצתי בארץ", שהאדם אינו רוצה בשום
18 דבר, לא "בשמים" ולא "בארץ", רק כל רצונו
19 וחפצו ותשוקתו הם להתדבק בהקב"ה לברו.

20 - "שמים" ו"ארץ" הנזכרים כאן אינם
21 ה"שמים" וה"ארץ" הגשמיים בלבד, אלא (גם)
22 שתי המדריגות (הכלליות) שבגן עדן - "גן עדן
23 העליון" (בחינת "שמים") וגן עדן התחתון (בחינת
24 "ארץ"); ופירוש "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי
25 בארץ" הוא, שלא זו בלבד שהאדם אינו רוצה
26 בשום דבר מלבד אלקות, אלא יתירה מזו שגם
27 באלקות עצמו, אינו מסתפק אפילו באור האלקי
28 המאיר בגן עדן העליון.

29 [והטעם:]

30 שהם רק בחינת זיו והארה בלבד, וכמאמר רז"ל
31 צדיקים יושבים וכו' ונהנין מזיו השכינה.
32 גילוי האלקות המאיר בגן עדן (אפילו בגן עדן
33 העליון) הוא רק בחינת "זיו" והארה בעלמא מאתו
34 ית'.

35 [ואילו ענין האהבה בבחינת "מי לי בשמים גו"
36 הוא, שאינו חפץ ב"זיו" בלבד -]

37 כ"י"אם לדבקה בו ית', ליכלל בבחינת מהותו
38 ועצמותו ית'.

39 האדם מתעורר בצמאון גדול להקב"ה עד כדי

[אך הביאור בזה הוא:]

27
28 שעל ידי ההיפוך והחושך דוקא שהוא בחינת
29 נפש הבהמית יכולים לבא לבחינת אהבת ככל
30 מאדך, שהוא בלי גבול ממש.

31 "מלאך המות" שבו מדברים חז"ל כאן, היינו
32 הנפש הבהמית שבאדם, כמאמר רז"ל "הוא יצר
33 הרע [היינו הנפש הבהמית], הוא מלאך המות",
34 ועל זה אמרו "טוב מאד זה מלאך המות", כי אף
35 שמלאך המות ("הנפש הבהמית") הוא היפך הטוב
36 והאור, מכל-מקום על ידו דוקא יכולים לבא
37 לאהבה בבחינת בכל מאדך, כי בעוד שאהבת ה'
38 שאפשר להגיע אלי' על ידי היצר הטוב היא במדה
39 ומדריגה מוגבלת, הנה האהבה שבאה מתוך ההיפך
40 והחושך ויצר הרע - היא בלי גבול ממש, "כי
41 להיות שהי' בהפוך, והיתה נפשו בארץ צי' ועיף,
42 ויזעקו אל הוי' וגו', אזי יתגלה אהבה רבה ועצומה
43 כזו להיות בכלות נפשו ממש . . . שעל ידי זה
44 יתרבה ויתגדל תשוקת האהבה ביתר שאת ויתר עז
45 ויוסף אומץ דביקותו".

46 וזוהי כוונת חז"ל באמרם "טוב מאד זה מלאך
47 המות", שדוקא על ידי הריחוק שנגרם על ידי
48 "מלאך המות" (היינו היצר הרע והנפש הבהמית)
49 באים לבחינת "טוב מאד" - אהבת השי"ת בלי
50 גבול.

ד"ה מים רבים פרק ד

1 וזהו הביאור במאמר רז"ל הנ"ל "יפה שעה
2 אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי
3 העולם הבא": אהבת הנשמה להקב"ה בבחינת
4 תשובה בעולם הזה, היא במדריגה גדולה ובצמאון
5 עצום יותר מאהבתה לה' בהיותה למעלה בגן עדן.

6 ונקראת אהבה זו בחינת ככל מאדך, שהוא בלי
7 גבול ממש, שבאה דוקא מן ההיפוך, שהוא
8 החושך.

9 אהבה זו, שהיא בתגבורת גדולה ("בחילא
10 יתיר") נקראת "בכל מאדך", כי "מאד פירושו בלי
11 גבול", לפי ש"מאד הוא לשון ריבוי [היינו] הרבה
12 יותר מכדי מדתו", והיא אהבה בלי גבול ממש,
13 היינו למעלה ממדידה והגבלה של כלי הלב של
14 האדם.

15 וכיצד בא האדם לאהבה בלתי מוגבלת
16 להשי"ת? - רק כשהאהבה מתעוררת "מן החושך"
17 (דבר המנגד לאלקות).

18 וכמ"ש טוב זה מלאך חיים, (טוב) מאד זה
19 מלאך המות.

20 על פי זה - שדוקא על ידי ה"חושך" מגיעים
21 לאהבה "בכל מאדך" - יובן מאמר רז"ל על הפסוק
22 "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד":
23 "טוב זה מלאך חיים, (טוב) מאד זה מלאך המות".
24 והרי לכאורה תמוה ביותר, כיצד ניתן לומר
25 שמלאך המות הוא "טוב", ולא רק טוב סתם, אלא
26 טוב "מאד", עוד יותר ממלאך חיים?

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

11 לאל חיי וכן ואני תפלתי לך דוקא כו' וכך כל בקשת
12 רחמים בצלותא היא מלפני ה' כמו יהי רצון מלפניך
13 דוקא ולזאת יסדו אנשי כנה"ג שתחלה צריך לסדר
14 שבחו כו' שהוא בבחי' החיצוני' ואחוריי' טרם שיבוא
15 אל בחי' הפנימי' דשם הוי"ה בחי' ברכאן דצלותא
16 באמרו ברוך אתה ה' כו'. והיינו עיקר שרש ענין פסד"ז
17 בהיות שאנו רואים בכל פסד"ז בכל הסיפור שבחים
18 דשם אינו רק בבחי' התהוות כל העולמות והברואים
19 רק משמו ית' או מבחי' דיבור ואמירה בלבד כמו ברוך
20 שאמר והיה כו' וכך כל מזמורים דהללויה אינו מדבר

1 (ז) והנה יש עוד פיי' בענין אחרי ה' תלכו מ"ש אחרי
2 דוקא באופן אחר והוא בהקדם תחלה שרש
3 ענין פסד"ז דהנה אמרו"ל לעולם יסדר אדם שבחו של
4 מקום ואח"כ יתפלל ואמר ר"י יהי חלקי מגומרי ההלל
5 כו' ויש להבין מה שייכות הסיפור שבחים קודם
6 התפילה שהיא בקשת רחמים. והלא לפני מלך ב"ו
7 כשמבקשים ממנו דבר א"צ לספר שבחו לפניו תחלה
8 כלל ומלכותא דרקי' כו'. אך הנה עיקר ענין התפלה
9 היא לפני הוי' דוקא בבחי' פנימי' כמו את פניך ה'
10 אבקש כו' לפני ה' ישפוך שיחו וכה"ג וכמ"ש תפלה

31 הוצרך לבוא ע"י בחי' צמצום העלם העצמו' דוקא
 32 כידוע ע"כ ממילא מובן שזהו הנק' בחי' אחוריי'
 33 וחיצוני' של העצמית והיינו ההליכה אחרי ה' פי'
 34 ההתבוננות במה שעצמיות אא"ס מתצמצ' לבוא מן
 35 ההעלם לגלוי בשביל ההשתלשלות דאבי"ע בכלל
 36 ובפרט. והנה תחלה י"ל דרך כלל במה שאמר והיה
 37 העולם דברוך זה היינו בחי' ההמשכה מהעלם עצמותו
 38 לבוא לבחי' אמירה בעצמותו ואמירה זו לא יתכן
 39 שיהיה בבחי' דיבור ואמירה ממש שהרי ע"ס עדיין לא
 40 נאצלו ובחי' הדין הוא בחי' מל' דאצי' כידוע וגם
 41 אמירה זו במח' ורצון הרי גם הרצון להאציל עדיין לא
 42 היה וא"כ פי' שאמר זה היינו בבחי' העצמי' דאא"ס
 43 כשעלה ברצונו הפשוט העצמי' כמ"ש בריש הורמנא
 44 דמלכא גליף גליפא כו' כידוע ואמנם גם לבוא לבחי'
 45 רצון הפשוט הזה מבחי' העלם עצמותו ממש שלמעלה
 46 גם מבחי' רצון פשוט כו' הוצרך להיות ע"י צמצום
 47 בעצמותו לבוא לבחי' הגילוי מן ההעלם עד"מ כאשר
 48 האדם פונה מעצמותו ממש לבוא לבחי' רצון פשוט
 49 בכללות איזה ענין דבר מה שזהו רק בחי' גלוי אור
 50 פרטי מכללות העלם עצמותו ממש כידוע והיינו פי'
 51 ברוך שאמר כדי שיבוא לכלל אמירה זו שברצון
 52 הפשוט ברוך ונמשך מעצמותו מן ההעלם לגלוי שזהו
 53 רק בחי' אחוריים וחיצוני' דעצמותו ממש ומה היה
 54 אמירה זו שיהיה ענין נבדל מעצמותו והוא שיהיה
 55 העולם בכלל וזהו והיה העולם וזהו והיה ע"ש העתיד
 56 שבוודאי עתיד להיות כי ההוא אמר בעצמו ולא יעשה
 57 לבוא לגלוי גמור או והיה שמיד נתהווה כי מיד שעלה
 58 ברצונו הפשוט גליף גליפו בטה"ע וצמצם א"ע להביא
 59 בפועל שהוא בחי' הקרוחוט מקור כל ההשתלשלות
 60 דאבי"ע כידוע.

שער התפילה. אחרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

1 רק בפרטי הברואים וכמו באשרי ותהלה לדוד ארוממך
 2 אלקי המלך בחי' מל' לבד ואברכה שמך כו' בחי' שמך
 3 לבד וגם ביוצר אור בסיפור שהמלאכים משבחים
 4 ומפארים את שם המלך כו' ועד פ' ק"ש לא נז' שום
 5 דבר בבחי' שם הוי"ה עצמו רק בבחי' שם ה' שהוא
 6 רק בחי' התפשטות אור מעצמות שם הוי"ה כמשל
 7 שמו של אדם שהוא בחי' חיצוני' שבו נתפס ומלוכש
 8 לפנות לקוראו בלבד ואינו נחשב מעצמותו כלל וכך
 9 בחי' שם מל' שמהווה את הכל הוא רק בחי' חיצוני'
 10 ואחוריים בלבד לגבי עצמי' הוי"ה שבק"ש וש"ע והוא
 11 הנק' ג"כ כסא ה' כמ"ש וישב ה' למלך כו' וכ"ז הכנה
 12 בלבד בסיפור שבחי' שם מלכותו ית' בעולמות כדי
 13 לבוא עי"ז לבחי' הפנימי' דהוי"ה עצמו ביחוד"ע
 14 ויחוד"ת דק"ש ובחי' ברכאן דצלותא לפני הוי"ה ממש
 15 וע"ז כיון ג"כ לומר אחרי הוי"ה תלכו שטרם בואם
 16 לפני ה' בתפלה ילכו בבחי' אחוריי' אחרי ה' שזהו
 17 בסיפור שבחי' שמותיו מצד פעולותיו בהתהוות ריבוי
 18 עולמות שמזה יוכל יותר בנקל לבוא לפני שער הוי"ה
 19 בתפלה מטעם הנ"ל שבבחי' השפלות מצד הרוממות
 20 בסיפור שבחו נמשך יראה תתאה בטול בעול כו' שזה
 21 יותר גבוה מבטול פנימי' שבתפלה לפני ה' וכמ"ש
 22 במ"א בענין דחילו ורחימו ורחימו ודחילו וזהו בזאת
 23 יבוא אהרן ב"ת קבלת עול עבד בחיצוני' הבטול שיש
 24 בו יתרון מעלה בשרשו שע"י יבוא פנימה בבטול
 25 והשתחואה שמצד התענוג והחכ' כנ"ל באריכות וד"ל.
 26 והנה להבין בתוס' באור איך שבפסד"ז דוקא הוא ענין
 27 מצות אחרי ה' תלכו כו' הנה יובן מביאור ענין ברוך
 28 שא' כו' בכללותו ובפרטיותו כי ידוע בפ"י ברוך שאינו
 29 רק בחי' ההמשכה מלמעלה למטה והוא רק ענין בחי'
 30 גלוי ההעלם של העצמי' בכלל ובפרט ובחי' הגלוי הזה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-רט"ז

כתוב שני פעמים א' בקפיטל י"ד והב' בקפיטל נ"ג,
 שיש ב' פעמים מי היינו קוב"ה אמר מי יתן והי' לבכם
 זה להם כל הימים ליראה אותי ומשה א' מי יתן והי'
 כל העם נביאי', ודברי הרב ודברי התלמיד הכל על
 לע"ל נאמרו, וזהו ב"פ מי יתן מציון.

שובה ישראל

וטהר לבנו לעבדך באמת, ולכאורה הוא פלא איך
 מבקשים מלמעלה וטהר לבנו הלא הכל בידי
 שמים חוץ מ"ש, הגם שכתוב ג"כ ואתן לכם רוח
 חדשה ולב בשר אעפ"כ פלא הוא. אך איתא במדרש
 תהלים על פסוק מי יתן מציון ישועת ישראל שהוא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

19 אצילות הוא אלקות ממש וכמו שבאלקות לא יגורך רע
20 כמ"כ נשמות דאצי' ממש אין יכולים לסבול שום חטא
21 וכמאמרם שדוד ע"י חטא דבת שבע נסתלקה ממנו
22 שכינה, ונשמות דבי"ע לגבי נשמות דאצילות דבי"ע
23 הוא ריחוק הערך כי אין ערוך נברא לבורא, והגם כי
24 בבי"ע יש ג"כ כח האצי' המח' ומהווה אותם דאם הי'
25 מסתלק כרגע הי' אין ואפס, מ"מ הרי מלוכש מאד
26 בהעלם והסתר כי בריאה הוא יש מאין וא"א להיות
27 התהוות יש מאין כ"א בדרך העלם הבורא מהנברא,
28 ונברא לגבי בורא אין ערוך, לכן נשמות אלו הם ריחוק
29 הערך לגבי נשמות דאצי' דבי"ע כי הם ג"כ אין יכולים
30 לסבול שום חטא. אך גם נשמות אלו לגבי נשמות
31 דאצי' ממש ג"כ אין ערוך. ומ"ש נפש כי תחטא קאי
32 על נשמות דבי"ע, שע"י לבושים דבי"ע מתהווה
33 תערוכות טו"ר והנשמות שרשם מהלבושים לכן
34 בירידתם למטה יכול להיות בהם חטא ועון, ונשמות
35 דאצי' ממש אין מסתירים על גילוי אור השוכן בקרבם
36 ומאיר אצלם בגילוי אלקות ולכן נק' בשם אחים.

1 אך צ"ל דלמעלה יתכן ב' הפי' או הארת הכתר או
2 יחוד מל' דאבא, אבל איך יתכן זה על יעקב למטה
3 שהוא נברא והלא למטה לא הי' כ"א מרכבה למדת
4 הת"ת והאיך יתכן שא"ס יתייחד עם נברא ביחוד גמור.
5 ובכדי להבין זאת, צריך להקדים מ"ש בזהר מאן פני
6 הארון ה' דא רשב"י, ולכאורה האיך יקרא הנברא בשם
7 ה', ויובן זה במ"ש למען אחי וריעי אדברה נא שלום
8 בך, שלום הוא שפע הפנימי' שנשפע מיסוד למל', ויש
9 נשמות שנקראים בשם אחים לבחי' זו, ולכאורה גם זה
10 אינו מובן האיך יקראו הנשמות בשם אחים למקום, וגם
11 צריך להבין מה שאמר רשב"י אנא סימנא בעלמא האיך
12 משבח א"ע הנברא כ"כ, ועוד דאינו מדרך הצדיקים
13 לשבח א"ע כ"כ. והענין דהנה איתא בכתבי האריז"ל
14 דכאשר נאצלו אורות וכלים דאצילות נאצלו עמהם
15 נשמות דאצי' ממש, ולגביהם אין ערוך נשמות דאצי'
16 בבי"ע, כי הנה איתא בהרמ"ז שיש ג' מיני נשמות,
17 נשמות דבי"ע בעצם, ודאצי' דבי"ע, ודאצי' ממש.
18 ונשמות דאצי' אין יכולים לסבול אפילו חטא משהו כי

הקבצו ושמעו (א)

בס"ד. פ' יחזי, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

17 כח לנפש האלקית להתגבר על הנפש הבהמית בו'.
18 כלומר, המלחמה עצמה היא עם הכוחות הפנימיים אבל
19 היכולת שלהם להתגבר באה מכוח הכוחות המקיפים,
20 אלא שזה נחשב יציאה, כיון שכאשר המקיף בגילוי לא
21 שייכת מלחמה.
22 אמנם זה שהנפש האלקית פועל בהנפש הבהמית זהו
23 הכל בבחינת אתהפכיא (כפיה) לבר, ומה שכתוב
24 בהמשך הפסוק ונתנו ה' אלקיך בידך אין זה סתירה
25 לכך שצריך לצאת למלחמה בכוח עצמם (כפי שהקשה
26 בתחילת המאמר), אלא זו כבר דרגה נעלית יותר
27 בבחינת אתהפכיא חשובא לנהורא (הפיכת החושך
28 לאור) היינו שנהפך מהות הנפש הבהמית לטוב בו', שזה
29 אינו כבח האדם מעצמו כ"אם שנותנים לו מלמעלה
30 בו'. כלומר, כאן יש כבר את גילוי המקיף במתנה
31 מלמעלה, ואז לא נדרשת עבודה, כיון שהכל נהפך כבר
32 לטוב.

1 וזהו כי תצא למלחמה ונאמר על זה במדרש אין אומרים
2 צא אלא למי ששרוי בפנים בו', דברוחניות הענינים,
3 פנים הוא ענין המקיפים שכנפש דשם אינו שייך מלחמה
4 כלל, וצריך להיות היציאה מבפנים היינו העבודה שעל
5 פי טעם ודעת עם הכוחות הפנימיים דוקא רבאן שייך
6 המלחמה עם הנפש הבהמית בו',
7 וכדאי היא המלחמה הזאת מפני היתרון אור שכא
8 על-ידיזיה בו', כלומר, למרות שמי ששרוי בפנים -
9 היינו, הכוחות המקיפים - אינו צריך להילחם, כדאי היא
10 היציאה לחוץ - היינו, העבודה עם הכוחות הפנימיים -
11 כיון שרק אז ניתן לפעול את בירור וזיכוך הנפש
12 הבהמית ולזכות לתוספת האורות הבאה על-ידי בירור
13 זה כיתרון האור הבא מן החושך.
14 ופירוש דברי המדרש אין אומרים צא אלא למי ששרוי
15 בפנים דהיינו שהבח של הכוחות הפנימיים על זה -
16 להילחם ולנצח - הוא מעצם הנשמה דוקא שמשם נמשך

39 חשובא לנהורא (הפיכת החושך לאור) באופן מוחלט
40 ולא רק אתכפאי בו'.
41 קיצור.
42 וצריך להבין והלא יש מקיפים פרטים לעולמות, הענין
43 הוא דהאור מקיף יש לו מכל־מקום שייכות אל האור
44 פנימי ונמשך ממנו, ועל כן יש מקיף כללי ומקיפים
45 פרטים,
46 ובחינת טהירו עילאה שלפני הצמצום הוא בחינת מקיף
47 כללי וכולל שרשי האורות כולם בהשוואה, כי בערך
48 האינסוף אינם כבחינת התחלקות, והגם ששיער בעצמו
49 שרשי האורות אינו נתפס בזה, וגם שהן ככלל אור
50 האינסוף בחינת אחרונה שבו, ואחר שנתגלו ונתהוו
51 מקיף כולם, ובחינת אדם קדמון הנקרא טהירו תתאה
52 גם כן בחינת מקיף כללי.
53 ועל פי הנזכר לעיל יתבאר פסוק כי תצא.
54 סיום המאמר:
55 [לאחר שנתבאר במאמר הקודם ההפרש בין אור לשפע,
56 ששפע עניינו לפעול פעולה, ואור אין עניינו לפעול -]
57 במאמר זה מוסיף ומחדש, כי אף שאין ענינו של האור
58 המקיף לפעול, הנה זהו כפי שהוא בדרגת 'עצם האור'
59 (והרצון), אך בדרגת 'התפשטות האור' (והרצון) ישנה
60 פעולה בעולמות, אלא שאופן הפעולה היא לא באופן
61 פנימי כשפע אלא באופן מקיף.
62 ופעולת המקיף בעולמות הוא בזה שהוא מקור כל
63 הגילויים, שההתהוות יש מאין, החיות הפנימית,
64 ותוספת האור שישנה בזמן של עת רצון - הכל הוא
65 מהאור המקיף. רק שבגלל היותו מקיף, אינו מושג
66 ומורגש בעולמות אלא המשכתו היא בהעלם וללא
67 התחלקות.
68 וכיון שיש שייכות בין המקיף אל האור הפנימי, הרי גם
69 במקיף אנו מוצאים התחלקות למקיפים כלליים
70 ופרטיים (וכפי שיפרט יותר ענינים במאמרים הבאים).
71 אלא שמדגיש, כי יחס המקיף הכללי אל האורות
72 הפנימיים, גם להשערתם בו לפני הצמצום, אינו באופן
73 שנתפס בהם, אלא מקיף כולם בשווה. וזהו גם במקיף
74 הכללי שלפני הצמצום (האור אין־סוף, טהירו עילאה)
75 וגם במקיף הכללי שאחר הצמצום ('אדם־קדמון', טהירו
76 תתאה).

1 ועל־דרך מה שכתוב¹⁸² ומל ה' אלקיך את לבבך שהוא
2 מלמעלה דוקא, דעבודת האדם בכח עצמו הוא מה
3 שכתוב¹⁸³ ומלתם את ערלת לנכבם שהיא על־ידי
4 העבודה שעל פי מעם ודעת עם הכוחות הפנימיים בו',
5 אבל ומל ה' אלקיך בו' הוא ענין האהבה שלמעלה
6 ממעם ודעת שזה נותנים מלמעלה, ועל־ידי־זה נעשה
7 אתהפכא חשובא לנהורא (הפיכת החושך לאור) בו'.
8 והנה בפסוק "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך"
9 ראשי התיבות הם אלול והיינו שאז בחודש אלול הוא
10 הגילוי מלמעלה בחינת רעותא דלבא - הרצון העצמי
11 שבלב, הכוחות המקיפים, שלמעלה ממעם ודעת ולהיות
12 אתהפכא חשובא בו' לא רק כפיית הרע (אתכפאי) אלא
13 גם הפיכתו לטוב (אתהפכא),
14 ש"ומל ה'" שבא לאחר "ומלתם" הוא ענין ונתנו ה'
15 אלקיך בו', הגילוי שבא מלמעלה, רק שלזה צריך להיות
16 תחילה כי תצא למלחמה היינו, עבודה בכח עצמו כמה
17 שיכול לפעול בהנפש הבהמית ועל־ידי־זה אחר־כך
18 ישלים הקדוש־ברוך־הוא את העבודה ויתקיים בו ונתנו
19 ה' אלקיך בידך בו'.
20 וזהו גם כן דהגילויים האלול וראש השנה שנמשכים
21 מלמעלה תלויים בהעבודה דכל השנה, דבכל השנה
22 עיקר העבודה היא במוח ולב דהיינו על פי מעם ודעת
23 בו', מה שהאדם מסוגל להגיע לשם בכוחות עצמו עם
24 הכוחות הפנימיים, ולפי ערך העבודה בכל השנה נותנים
25 באלול וראש השנה ועשרת ימי תשובה התגלות עצם
26 הנשמה - היינו, הכוחות המקיפים - בו'.
27 וזהו הביאור הפנימי בפסוק כי תצא למלחמה שצריך
28 להיות היציאה מבפנים היינו, יציאה מהכוחות המקיפים
29 לכוחות הפנימיים לעבוד עבודתו בתפלה על פי מעם
30 ודעת בכדי לפעול הביטול בנפש הבהמית שעל־ידי־זה
31 דוקא נעשה יתרון אור בו', כפי שהתבאר, שעל־ידי
32 הברירור של הנפש הבהמית נמשכת תוספת אורות, ואין
33 אומרים צא אל' למי ששרוי בפנים היינו שהבח על זה
34 לנצח במלחמה הוא מהמקיפים שבנפש רק שזהו
35 בהעלם בו',
36 ואחר כך מתקיים המשך הפסוק ונתנו ה' אלקיך בידך
37 שזה כבר מעבר לדרגה נעלית יותר, שנותנים מלמעלה
38 התגלות עצם הנשמה שעל־ידי־זה נעשה אתהפכא

שבת פרשת תצא

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

שאלה: הרי ענין העבודה הוא ה"השגה" שטבע עצמו הוא למעלה מהטבע, ומדוע אומר לך אמר "לבי". מהו בקשו פני, ומדוע אומרים פרק זה בחודש אלול.

טבע ולמעלה מהטבע, דהנהגת הטבע משם אלקים 10
 והנהגת הלמעלה מהטבע היא משם הנו', והעבודה היא 11
 להיות יחוד הנו' ואלקים, שהיא ההשגה פי טבע עצמה 12
 הוא למעלה מהטבע, וכל ידיעה והשגה מתניחס אל 13
 המלח, ולמה אמר "לך אמר לבי", ועוד מהו "בשליחותך 14
 אומר לבי". והנה פסוק ד"לך אמר לבי" אומרים בחדש 15
 אלול עד אחר יום פפור⁴, כמאמר רז"ל⁵ "לדוד הנו' 16
 אורי וישעי⁶, אורי בראש השנה וישעי ביום פפור", 17
 וצריך להבין מהו ענין דבזמן זה דוקא אומרים פסוק זה. 18

ד"ה לך אמר ליבי

כ"א אלול תרצ"ו

1 "לך¹ אמר לבי בקשו פני, את פניך ה' אבקש" (תהלים
 2 כ"ז ח'), ופרש וישעי: בשבילך בשליחותך אומר
 3 לבי, בקשו פלגם ישאל את פני, ואני שומע לו, את
 4 פניך² אבקש. וצריך להבין, מהו ענין בקשת הפנימית
 5 באלקות, ועוד דהנה ענין האלקות געטליכקיט הוא
 6 ענין של הבנה והשגה, וכמו שכתוב (דברי הימים א כ"ט
 7 ט') "דע את אלקי אביך", שצריך להיות ידיעה והשגה,
 8 וכתיב (דברים ד' ל"ט) "ויודעת היום והשבת אל לבבך פי
 9 הנו' הוא האלקים", וידוע³ דב' שמות אלקים והנו' הם

התורה נ"ך (כרך ב) עמ' תתקעו ואילך. ובכמה מקומות.
 4) בסידור אדמו"ר הזקן אחר שיר של יום: [שאומרים המזמור
 לדוד ה'] "מן ראש חודש אלול עד אחר הושענא רבה". וראה
 בפרטיות שער הכולל (להרב אברהם דוד לאוואוט) פרק יא סימן
 כח. ובשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי (חלק א מט, א): חודש
 אלול עד יום כיפור עולה המלכות בפנימיות... ולכן אומרים ה'
 אורי כו'. וראה גם ספר המאמרים תרנ"א עמ' ט.
 5) מדרש תהלים על הפסוק (תהלים כז, א). ויקרא רבה פרשה
 כא, ד. הובא באלף למטה במטה אפרים סימן תקפא סעיף קו.
 וראה שער הכולל שבערה הקודמת.
 6) תהלים כז, א.

(* נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק ב עמוד תעב
 ואילך. ספר המאמרים תרצ"ו עמוד 138 ואילך.
 1) המאמר מיוסד על [מאמר] דיבור המתחיל אני לדודי (ספר
 המאמרים עטר"ת עמ' תרנא ואילך). לכללות המאמר - ראה גם
 דיבור המתחיל אני לדודי תרצ"ג (ספר המאמרים קונטרסים חלק
 ג עמ' קא ואילך). דיבור המתחיל הנ"ל ה'ש"ת (ספר המאמרים
 ה'ש"ת עמ' 351 ואילך) נדפס לעיל עמ' 7 ואילך]. דיבור
 המתחיל אשרי העם תש"ג (ספר המאמרים תש"ג עמ' 191
 ואילך).
 2) לכאורה צריך להיות: את פניך ה' אבקש.
 3) ראה [מאמר] דיבור המתחיל מזמור לתורה במאמרי אדמו"ר
 הזקן על מאמרי רז"ל עמוד שנו; סידור עם דא"ח מד, ב ואילך; אור

ספר השיחות - ה'ש"ת"תש"א בלה"ק

10 של חב"ד בהתגלות אצל חסידים והדריך חסידים
 11 שיהיה להם הרגש פנימי בדעת של חסידות. אני
 12 אשאל את הרבי מיהו הרבי כיום.
 13 ואמר כ"ק אדמו"ר:
 14 הסיפור הוא אמיתי ופנימי. החסיד היה ר'
 15 יקותיאל מליעפלי. ביומני מוזכרים ורשומים הרבה
 16 פעמים עניני החינוך, העבודה וידיעת החסידות של
 17 החסיד ר' יקותיאל¹⁵¹.
 18 ו. הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק אמר לי שהחסיד ר'

1 ה. (אחד מהמסובים סיפר בשם הרשב"ץ, שאחד
 2 מזקני החסידים שהיה אצל אדמו"ר הזקן נ"ע
 3 והאריך ימים, כשבא בחודש אייר תרכ"ו
 4 ללויבאוויטש, אמר: הרבי, הסבא, המשין חכמה של
 5 חב"ד בהתגלות אצל חסידים, והדריך חסידים שיהיו
 6 בעלי עבודה במדת האהבה. הרבי הבן, הרבי
 7 האמצעי, המשין בינה של חב"ד בהתגלות אצל
 8 חסידים והדריך חסידים שיהיו בעלי עבודה במדת
 9 היראה. הרבי הנכד, הרבי ה"צמח צדק", המשין דעת

44 שלפני צמצום פטרבורג, אך מהותו העצמית של
 45 החסיד ר' מיכל היתה בדרגא אחרת לגמרי. החסיד
 46 ר' מיכל היה למדן גדול בתורה הנגלית, בקי נמרץ
 47 בקבלת הרמ"ק ובקבלת האריז"ל.
 48 החסיד ר' מיכל היה דייקן בשמירת הזמן,
 49 ההעמקה וההסברה שלו היו מבהילות. הרבי הזקן
 50 אמר: אני נותן שבח והודיה להשי"ת עבור כל אחד
 51 המתנהג בדרכי חסידות חב"ד, עבור ר' מיכל חסיד
 52 שלי - שבח והודיה מיוחדים להשי"ת. החסיד ר'
 53 מיכל הוא למטה בעולם בדוגמא שלמעלה, ובירך
 54 אותו באריכות ימים ושנים בריאות.
 55 אב"הסבא, הרבי ה"צמח צדק" אמר: מסביב לר'
 56 מיכל רוקדים מלאכים, ותמיד מוכן לו מלאך למלא
 57 את שליחותיו.
 58 יא. החסיד¹⁵² רשב"ץ היה מחסידי שווינציאן. שם
 59 היו מנהיגי עדת החסידים - חסידי רבנו הזקן, והם
 60 שלחו את הרשב"ץ לאופוצק אל ר' מיכל לקבל ממנו
 61 הדרכה. הרשב"ץ שהה אצל ר' מיכל שנתיים ימים.
 62 כששלח ר' מיכל את הרשב"ץ לליובאוויטש, שלח
 63 אתו מכתב אל הרבי ה"צמח צדק". מיד בבואו של
 64 הרשב"ץ לליובאוויטש - נכנס לבית המדרש.
 65 כשנכנס הרשב"ץ באולם המנין של הרבי, ניזוז
 66 כולו מכל מה שראה ושמע שם: בפניה אחת מתפללת
 67 קבוצת אברכים בחב"ד, בפניה אחרת חזרת קבוצת
 68 אברכים על המאמר של שבת וכו'. - הוא שכח
 69 לגמרי על שליחותו. לפתע הגיע המשרת החסיד ר'
 70 חיים בער והכריז: מי הביא מכתב מר' מיכל אל
 71 הרבי? כששמע הרשב"ץ הכרזתו של הגבאי ר' חיים
 72 דוב, ניגש אליו ואמר לו שהוא הגיע היום ואכן ר'
 73 מיכל שלח אתו מכתב אל הרבי. אומר לו ר' חיים
 74 דוב: בוא ותמסור את המכתב, הרבי מחכה עליו.
 75 כשנכנס הרשב"ץ לחדרו של הרבי, הוא נרעש
 76 כל-כך, שנשאר עומד על מקומו והסתכל, מרוגש, על
 77 פניו המאירות של הרבי, ושוב שכח על השליחות
 78 שלו. ניגש הרבי אליו והוציא מכיסו את המכתב.
 79 יב. מי שהוא בטבעו בעל מדות, זקוק לעבודה
 80 חזקה יותר לעשות את המדות שתהיינה על-פי
 81 עבודה, ומדות טובות בטבע קשה יותר לברר מאשר
 82 מדות רעות. אך העבודה מעמידה את העובד בדרגא
 83 עליונה אחרת לגמרי. ראשית, שכן מי שיש לו מדות
 84 טובות בטבע יכול לטעות בעצמו ולחשוב שהוא טוב,
 85 וזקוק לעבודה עמוקה וחזקה כדי להשתכנע בהכרח
 86 העבודה. ושנית - שהרי לפום גמלא שיחנא¹⁵³, ולבעל

1 יקותיאל מליעפלי הוא מהחסידים שלא נגע בהם
 2 הצמצום בהנהגה, כפי שהיה לפני המסירה והמאסר
 3 של פטרופובלבסקי בפטרבורג.
 4 ביומני רשומים הרבה ענינים שהודו כ"ק אאמו"ר
 5 הרה"ק סיפר ברבים וב"יחידות" לפני, אופן מסירות
 6 הנפש בפועל ודרכי העבודה שהר' יקותיאל מליעפלי
 7 מסר עצמו לדרכי החסידות. ר' יקותיאל מליעפלי
 8 ביקש את הרבי, שיקצוץ לו את הצד השמאלי,
 9 שהמנוול לא יטריד אותו בשקריו ובדברי ההסתה
 10 שלו.
 11 ז. ידוע שהרבי האמצעי כתב כל אחד מספריו
 12 עבור חסיד אחר. את "דרך החיים" כתב בשביל אחד
 13 כו', את ה"אמרי בינה" כתב עבור ר' יקותיאל
 14 מליעפלי. למרות שבידיעת התורה היתה לו ידיעה
 15 מצומצמת, אך ההשכלה שלו בחסידות היתה באופן
 16 נפלא.
 17 כ"ק אאמו"ר אדמו"ר מוהר"ש סיפר להודו כ"ק
 18 אאמו"ר הרה"ק, שהיה לו ענין ב"אמרי בינה"
 19 שבמשך שנים לא היה מובן לו. דיבר על כך עם ר'
 20 יקותיאל, והוא פתח בו את חושי ההשכלה.
 21 ח. שאלה: הרי אומרים שהוא היה יהודי שהיתה
 22 לו שייכות רק לחומש עם רש"י.
 23 תשובה: כיוון שהוא היה בעל השמועה - הרגיש,
 24 בעל השמועה הוא על-דרך "בעל שם", שהפירוש
 25 הוא, בעל השם, כך בעל השמועה הפירוש הוא,
 26 שהוא הבעל של השמועה.
 27 החסיד ר' יקותיאל נכנס פעם אל החסיד ר'
 28 שמואל דוב מבוריסוב, לבוש בפרוותו ושוט בידו,
 29 ושאל אותו: נחש מה מוקשה לי?
 30 ט. רבנו בירך את החסיד ר' יקותיאל בשלשה
 31 דברים, באריכות ימים, בבנים ובעשירות. נכדו היה
 32 הבנקאי סאלאווי בויתבסק. ר' יקותיאל היה אומר
 33 שהוא החליף את העשירות בכסף לעשירות בדעת.
 34 אף-על-פי-כן לא החשיבו חסידים כל כך את ר'
 35 יקותיאל, שכן הוא הגיע לדרגתו על-ידי ברכה ולא
 36 על-ידי עבודה עצמית.
 37 בדרך כלל היה החסיד ר' יקותיאל פראי גם
 38 בעניני עבודה. הסדר שלו היה שלא היה אוכל כמה
 39 ימים ולאחר מכן היה אוכל הרבה לחם עם פלפל.
 40 י. שאלה: האם החסיד ר' יקותיאל היה בדוגמא
 41 של החסיד ר' מיכל מאופוצק, שגם כן התנהג
 42 בהנהגה עילאית?
 43 תשובה: החסיד ר' מיכל גם כן היה בהנהגה

16 תשובה: מי שהוא בעל מדות טובות מלידה, הוא
 17 למעלה במדרגה ממי שיש לו מדות רעות. בעל
 18 המדות הרעות הוא בעל חסרון, ובעל המדות הטובות
 19 הוא בעל מעלה. אך בענין העבודה, הרי בעל חסרון
 20 יודע שהוא מוכרח לעסוק בעבודה לתקן מדותיו,
 21 ואילו בעל מדות טובות עלול להישאר בעל חסרון,
 22 שאינו יודע מה חסר לו. עד אברהם אבינו גם כן היו
 23 בעלי מדות טובות, אך היה זה בלי עבודה, ואילו אצל
 24 אברהם זה היה עם עבודה. ראייה לכך, שאם אורחיו
 25 לא רצו להודות להשי"ת אחרי אכילתם, תבע אברהם
 26 אבינו מהם מה שעלה לו סעודתם ותשלום עבור
 27 טרחתו¹⁵⁶. בכך נתן להבין שכל מה שהוא עושה הוא
 28 מפני שכך הוא רצון ה' ולא מפני שהוא בעל מדות
 29 טובות בטבעו.

1 המדות הרעות ניתנים כוחות מלמעלה, שזה הענין
 2 של השבועה, שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי
 3 רשע¹⁵⁴, משביעים - מלשון שובע. ואילו במי שיש לו
 4 מדות טובות בטבע - הדבר לא שייך.
 5 גלום בזה ענין עמוק, שהרי בדרך כלל הענין של
 6 עמידה בעבודה (במלחמה) נגד הרע, הוא הכוונה של
 7 כי לא ידח ממנו נדח¹⁵⁵, זהו כוח ה"עצמות" שיכול
 8 להוציאו ולשלוף אותו גם כשהוא שקוע ברע. שכן
 9 "עצמות" אינה מרפה. ואילו בעבודת בעל מדות
 10 טובות בטבע, הרי זה ענין של גילויים, וזה שייך
 11 לעבודתו הפרטית, שגילוי יש לתבוע. חסידים הם
 12 הרי חכמים, והם תובעים זאת, וכאשר תובעים -
 13 נותנים להם.
 14 יג. שאלה: בעל מדות טובות בכל זאת טוב יותר,
 15 שהרי יש לו מדות טובות?

ש"פ קדושים. בסעודת הלילה

156) ע"פ שמואל ב. יד, יד.
 157) ב"ר פמ"ט, יד.

154) כתובות סז, א. ב"ר יט, א. קה"ר א, לט. כלה ב.
 155) נדה ל, ב. וראה תניא פרק א.

אגרות קודש

9 ולטובת בניהם ש"י שלא יתאבלו יותר מדאי, ורק יעשו
 10 צדקה לעילוי נשמת בתם ז"ל.
 11 יחזק השי"ת בריאותו, בריאות זוגתו ובריאות בניהם
 12 יחיו ויראו בהם רוב נחת, ויתן להם השי"ת פרנסתם
 13 בריוח.
 14 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 15 מזכיר.

1 ב"ה, כ"ט תמוז, ת"ש
 2 נויארק
 3 שלום וברכה!
 4 נצטערתי לשמ[נ]ע מהאסון אשר קרה לו בפטירת
 5 בתם... תנצב"ה, המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי
 6 ציון וירושלים.
 7 על פי דיני התורה אסור להתאבל יותר מכפי שהותר
 8 ע"פ התורה, והנני מבקש אותו ואת זוגתו תחי' לטובתם

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרת קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק ג

1 הרב הקדוש הרב הצדיק הרב החסיד ר' מענדל המתין זמן מה עד שר' שמחה זיסל נרגע,
 2 חזר לעצמו והחל לדבר ולגלות את לבבו המר, איך שזה כבר יותר מעשרים וחמש שנים שהוא
 3 עוסק בדרכי החסידות ועדיין לא פעל [=על עצמו] מאומה, ורק בשנים האחרונות מאז שהמגיד
 4 מליאזנא [=אדמו"ר הזקן] החל לבקר אצל הרבי [=ר' מענדל], זאת-אומרת שהוא [אדמו"ר
 5 הזקן] מבאר ומסביר את מה שאומר הרבי [ר' מענדל], אז הוא מביין דברים אלו. היות וכך,

1 נתקשר אליו [=לאדמו"ר הזקן] וברצונו להיות חסידו [=של אדמו"ר הזקן], ובא לשאול עצה
2 מרבו הקדוש [=ר' מענדל] ולבקש ברכה. ואם דעת הרבי הקדוש [=ר' מענדל] מסכימה לכך,
3 יתן לו רשות ללכת למגיד מליאזנא ויתן את ברכתו שהשי"ת יצליחו.

4 כאשר שמע הרב הקדוש הרב הצדיק הרב החסיד ר' מענדל את דבריו, ענה לו: כולנו קיבלנו
5 ממקור אחד, אך רפואה צריכה להיות על-ידי סם פלוני ועל-ידי איש פלוני, חייבים להיות שני
6 הדברים. לך לליאזנא - היה מקושר באמת, והשם ית' יתן לך אושר.

7 בצאתו מהיחידות, נהיה ר' שמחה זיסל שבור יותר מאשר קודם, הוא הבין כי הרבי - הרב
8 הקדוש הרב הצדיק הרב החסיד ר' מענדל - הוציא אותו מרשימת חסידיו ומקושריו, ואמר לו:
9 "לך לליאזנא, ותתקשר באמת". זאת-אומרת שעדיין חסרה לו האמת, והרי במפורש אמר הרבי
10 "תתקשר באמת", הרי שעד עתה חסרה אמת ב'התקשרות', ואם כך החיסרון הוא רק בו, ומה
11 הפלא שאינו מבין את התורות, ואין דרך הרבי נדבכת בו? ואם חסרה האמת - הרי רע ומר.

12 כעת - מהרהר ר' שמחה זיסל - הנני מבין מדוע כל ברכות הרביים שקיבלתי להולדת ילדים
13 לא עזרו, החיסרון הוא בי, חסרה לי אמת ב'התקשרות'...

14 ר' שמחה זיסל מתעמק יותר ויותר בתשובת רבו: רפואה צריכה שני דברים "סם פלוני ואיש
15 פלוני". את ה"סם פלוני" יודעים הם כולם, הרבי אמר בפירוש "כולנו קיבלנו ממקור אחד", מה
16 הוא הדבר שקיבלנו ממקור אחד? אלא משמע, שאת הרפואות לחולי הנפש שזהו סם פלוני, הם
17 - כולם - קיבלו ממקור אחד. אלא מה, הרפואה צריכה להינתן על-ידי איש פלוני. נשאלת אמנם
18 השאלה, מדוע את זה גופא - שילך לליאזנא - לא אמר לו הרבי מעצמו קודם? ולמה היה צריך
19 הרבי להמתין עד שאני - שמחה זיסל - אבוא אליו ואספר לו על רצוני ללכת לליאזנא? והתירוץ
20 הוא, שאני עדיין לא מקושר באמת, והעצה הטובה שהרבי נתן לי היא להיות מקושר באמת,
21 ורק אז ברכני, ובמה ברכני? והשם ית' יצליחו, הברכה היא בלשון ציווי, אבל הברכה נאמרה
22 בתנאי "כאשר תהיה מקושר באמת".

23 כאשר ר' שמחה זיסל התעמק יותר ויותר בתשובת רבו, אז הרגיש את הצער והכאב הגדול,
24 עמלתי במשך 52 שנה, ובלי אמת - ואם לא אמת הרי זה שקר, כלומר: 52 שנה הייתי שקרן,
25 בפני רבונו של עולם, בפני הרבי ר' אברהם [=מקאליסק], בפני הקדוש ר' מענדל, ומה הפלא
26 שהברכות לא נתקיימו!?

27 זה כך כבר כמה ימים שר' שמחה זיסל מתדיין עם עצמו ואין לו שם אחר לקרוא לעצמו
28 אלא שקרן וכזבן, כל הזמן הוא מייסר את עצמו בכנותו את עצמו - בינו לבין עצמו - בכל
29 שמות הגנאי, מגחך מעצמו ונעשה בזוי ומבוזה בעיני עצמו, נמאס ושפל בעיניו, ועל עצמו מביט
30 כעל הבריה השפלה ביותר שיש בעולם.

31 הוא - ר' שמחה זיסל - צם, אומר פרקי תהילים בדמעות שלישי, ובעינוי נפש, מחלק צדקה
32 וכל הזמן עוסק בעבודת התשובה. לומד את כל מאמרי רבותינו ז"ל העוסקים בענייני עבירת
33 השקר, וכן לומד בספרי מוסר המתארים גודל וחומר עבירת השקר, ואת כל העונשים המגיעים
34 לשקרנים, ובפרט למשקרים את ה'ריבונו של עולם' והרביים.

35 כמה שבועות - ללא הפוגה - למד ר' שמחה את ספרי המוסר בנושא אחד ויחיד - בענין
36 עבירת השקר והעונש המגיע עבורה.

37 במשך שבועות אלה, נזכר - באופן ברור - איך ומדוע נהיה חסיד ומקושר לדרך עבודת ה'
38 של קאליסק.

1 אביו היה איש פשוט, אשר לא ידע להבדיל בין חסיד למתנגד. היה קם בשעה שלוש לפנות
 2 בוקר - בין בקיץ ובין בחורף - הולך לבית המדרש, דבר ראשון היה אומר תיקון חצות ואחר-כך
 3 למד שיעור גמרא, אמר כמה פרקי תהילים, בקיץ היה מתפלל בשעה 6 ואחרי התפילה לומד
 4 פרק משניות, ואילו בחורף לומד יותר גמרא לפני התפילה, וכן את המשניות היה לומד לפני
 5 התפילה, ובשעה 8 היה נעמד להתפלל, בשעה 9 היה בביתו, אוכל משהו והולך לחנות להחליף
 6 משמרת עם אמו, כי בזמן תפילות שחרית מנחה ומעריב היתה האשה נמצאת בחנות. בין מנחה
 7 למעריב למד אגדה, ולאחר מעריב למד הלכה, וכך נהג שנים רבות ללא דאגה. הוא - אביו -
 8 אמנם שמע שיש אנשים הנקראים חסידים, אך לא התעניין לדעת מי הם ומה יבקשו.

9 הוא - ר' שמחה זיסל - היה בן הזקונים, אחיו היו הרבה יותר מבוגרים ממנו, כאשר הוא
 10 - ר' שמחה זיסל - היה עדיין ילד, נישאו כבר כמה מאחיו, אחד היה מלמד, אחד היה בעל
 11 מלאכה שיצר כלים, אחד היה קצב, כולם ידעו ללמוד היטב, והיו יראי-שמים אך מתנגדים
 12 איומים, הם דיברו על החסידים כל מיני דברים רעים, ועד שאביהם הזקן - על אף שגם הוא
 13 שנא מאד חסידים - לא יכול היה לסבול את הדיבורים שדיברו בנו על החסידים.

14 מה הם חסידים, לא ידע ר' שמחה זיסל בהיותו ילד, ורק כאשר היו אחיו מבקרים בבית
 15 האב היה שומע אותם מדברים על החסידים ומקללים את החסידים קללות נמרצות.

16 כאשר התבגר מעט, מסרו אותו למלמד בדרכה גבוהה יותר - קודם לכן למד אצל האב -
 17 אצלו בילה כמה שנים טובות, וכאשר התבגר במקצת קרוב לגיל הבר-מצווה, היה לו ראש די
 18 מוכשר ללימודים ואהב ללמוד - היה נכנס לעתים קרובות לבית-המדרש ללמוד קצת.

19 בבית-המדרש היה יהודי זקן ולמדן מופלג, קראו לו ר' חיים האלץ [=בול עץ] - כי כאשר
 20 שכב לישון בבית-המדרש על גבי הספסל, היה שם למראשותיו בול עץ.

21 הוא - ר' חיים - היה מתמיד גדול, לעתים קרובות ישב בתענית, מאכלו לא היה יותר מאשר
 22 לחם ומים, בשבת היו לו מי חמין - טשאלנט. בימי השבוע היו לו מים קרים, ולכבוד שבת היו
 23 לו מי טשאלנט חמים - וקידוש היה עושה על חלה.

24 בטבעו היה ר' חיים שתקן, לא היה מתעניין בנעשה בבית-המדרש, ורק כאשר שאלוהו
 25 בלימוד ענה באריכות גדולה.

26 כאשר דיברו [=לא טוב] על החסידים, היה אומר: למה לכם לדבר על יהודים? לו אני -
 27 אומר ר' חיים - הייתי לא כל-כך זקן וחולה, הייתי אני עצמי הולך לרבי שלהם - של החסידים.

28 בפעם הראשונה, כאשר שאל ר' שמחה זיסל את ר' חיים, מדוע הוא ישן על בול עץ, ענה
 29 לו ר' חיים: הגמרא אומרת ששינה היא אחת משישים ממיתה, אמור אתה בעצמך - אומר ר'
 30 חיים לר' שמחה זיסל - האם כדאי להשתדל שהשינה תתארך? אפשר כך להרדים את החיים..

31 ר' חיים יעץ לר' שמחה זיסל שיסע ללמוד בישיבה, והוא - ר' חיים - יתן בידו מכתב
 32 [=המלצה] לראש ישיבה מוכר בוואהלין, אך ר' שמחה זיסל סירב ונשאר ללמוד בבית-המדרש.

33 לאביו היתה אחות, ובעלה - דודו של ר' שמחה זיסל - היה חסיד.

34 פעם אחת, עקב סכסוך עתיק, דיבר - אביו של ר' שמחה זיסל - קשות עם אחותו ומאוד
 35 כעס. בעלה - דודו של ר' שמחה זיסל - התייצב לצידה של זוגתו. התריס אביו - של ר' שמחה
 36 זיסל - [=כלפי הגיס-הדוד] שהוא מה'כת'. ענה לו הדוד "קללה" כזו: "שמחה זיסל שלך יהיה
 37 חסיד". לשמע "קללה" זו, נחרד האבא.

- 1 ר' חיים האלץ היה גר שנים רבות בקאליסק, ואיש לא ידע מי הוא ומהיכן הגיע, היה יושב
2 בבית־המדרש ולומד.
- 3 באותו זמן היו כמה מניני אברכים שהיו סמוכים על שולחן חותניהם ולמדו בבית־המדרש,
4 הם מאוד נהנו מחידושי ופלפולי התורה של ר' חיים. ר' חיים שכנע אותם שצריכים לקיים את
5 דברי המשנה "והוי גולה למקום תורה", והיה טוב עבורם לו היו הולכים ללמוד בערים אחרות.
6 האברכים התייעצו בינם לבין עצמם, והגיעו לידי החלטה שדבר טוב הוא, ובאו לר' חיים
7 עם מענה שהם מעוניינים ללכת ללמוד, כפי שהציע. הוא - ר' חיים - יעץ להם לאיזה ערים
8 ילכו ללמוד, ולכמה מהאברכים הטובים ביותר ובראשם האברך העילוי - הרב הצדיק ר' אברהם
9 ששמו הלך לפניו כעילוי - יעץ ללכת למקום רחוק לעיר במחוז וואהלין.
- 10 בזמן ההוא, כאשר החל שמחה זיסל ללמוד בבית־המדרש, החלו לשוב אותם אברכים שכמה
11 שנים קודם לכן יצאו ללמוד בנכר.
- 12 האברכים חזרו בריאים ושמחים, בעת תפילתם מזמזמים ניגון, מכים באצבע צרדה, מוחאים
13 כף, משהו מוזר, לא כמו הסדר שהיה נהוג עד היום בעיר. גם באמצע הלימוד היו מפסיקים
14 ומתחילים לנגן, והיו מנגנים בחמימות והתלהבות כזו שגרמו, "להזזת" אנשים ממקומם.

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כרך ג' עמודים קנרדעט
שמועות וסיפורים חלק ג עמודים 186-1.
הוגהה על פי צילום כתב יד קודש. היום חסר

אגרות קודש

בי"ה, ה' אלול, תשט"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

... בודאי לדכוותי אך למותר לעורר שאם בכל הזמנים תפקידו של בית הספר החרדי הי'
ללמד את ה[מ]חונכים תורתנו הקדושה, נוסף בתקופתנו התפקיד שצריך הוא לחנכם בעניני יהדות
בכלל וקיום המצות ואפילו ידיעות הכי פשוטות, במלות אחרות לעשות מציאות של ילד ישראלי
בן אברהם יצחק ויעקב, ומובן ופשוט שזהו עיקרי עוד יותר מאשר ידיעת התורה אפילו את"ל שיש
להפריד ביניהם.

שלכן, וכמו שהארכתי במקום אחר, מוכרח שבכל תכנית לימודים איזה שתהי, מכתה הכי
נמוכה עד לכתה הכי גדולה וגבוה, יוקדש חלק חשוב ללימוד עיקרי היהדות וידיעת הלכות הצריכות
בחיי יום יומים מנהגי ישראל וכו', והרי ידוע פס"ד חז"ל, גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה.

בטח ישנה תכנית כללית שעמה מתחשבים, אבל בודאי די מקום לכל מנהל ביה"ס שלו
להכניס הלימוד והחינוך האמור במדה חשובה, ואין הדבר תלוי אלא ברצון המנהל, ובערך גודל הענין
וחשיבותו היסודית כל יגיעה בזה כדאית, וזכות הרבים תשב"ר מסייעתו.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש, וכתובה וחתומה טובה.

פרק ה משנה כב

הוא הִיָּה אֹמֵר, בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא, בֶּן עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְתַלְמוּד, בֶּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְחֵפְתָּהּ, בֶּן עֶשְׂרִים לְרִדּוּף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לְבֵיתָהּ, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָהּ, בֶּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָתָהּ, בֶּן שְׁשִׁים לְזִקְנָהּ, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיבָהּ, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוּרָהּ, בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוּחָהּ, בֶּן מֵאָה בְּאֵלוֹ מֵת וְעֵבֶר וְכִטָּל מִן הָעוֹלָם:

נקודות משיחת קודש

כאמור, מסירות-נפש של קדושה).

(לקוטי־שיחות, כרך ה, עמ' 150)

מדוע אס-כן נהגו בדורות האחרונים להתחיל ללמוד גמרא עם נערים, כמה שנים לפני הגיעם לגיל חמש-עשרה. ניתן להסביר זאת על-פי דברי רבינו הזקן⁹, שעבודת ה' בתורה ומצוות מיוסדת על ענין "רצוא ושוב" (העלאה והתכללות באלוקות, ולאחר מכן המשכת אלוקות למטה). בלימוד התורה מתבטאת עבודת ה' רצוא ושוב" בלימוד באופן של "פלפולא דאורייתא" - שזהו לימוד הגמרא - שבו מתייגע השכל בהעלאת סברות לכאן ולכאן, בקושיות ותיורוצים; ולאחר שתורצה קושייתו, מתבונן הוא ומעמיק יותר בהענין ומתעוררת אצלו קושייה חדשה, וכן הלאה.

מעלה זו של "רצוא ושוב" בלימוד התורה נתגלתה במיוחד בדורות האחרונים, הסמוכים לגאולה העתידה; כי במשך הדורות שבהם התקרבו יותר ויותר אל הגאולה נתגלו הרבה ענינים שהם בדוגמת הגילויים שיהיו לעתיד לבוא ובכלל זה שלימות בלימוד התורה, כולל "פלפולא דאורייתא". ולכן דוקא בדורות האחרונים מתחילים ללמוד גמרא עם נערים אפילו לפני גיל חמש עשרה.

(ספר־השיחות התש"ג, עמ' 357)

יש הבדל משמעותי בין עבודת האדם קודם הגיעו לגיל עשרים לעבודתו לאחר גיל עשרים:

עד גיל עשרים עיקר עבודתו היא בלימוד התורה - "בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, בן חמש עשרה לגמרא". כאשר האדם עסוק בלימוד, עיקר עבודתו היא עם עצמו¹⁰. זאת ועוד: לצורך לימוד התורה בהבנה ובהעמקה, ישנה מעלה בהתבודדות של האדם ובהתנתקותו מהעולם.

אך בהגיעו לגיל עשרים, אומרת המשנה - "בן עשרים לרדוף"; "מ"בן עשרים שנה ומעלה" נקרא האדם "יוצא צבא" ועליו לצאת החוצה ו"לכבוש" את העולם, באופן ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה"¹¹. על-ידי זה "עושים" את העולם דירה לה' יתברך.

(לקוטי־שיחות, כרך ד, עמ' 1021)

"דכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאות האדם וגו' ואין קרוי איש עד שהוא בן שלוש-עשרה וכדאשכחן התם ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה ואז היה לוי בן שלוש-עשרה שנה" - רש"י.

מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק מוחלט, יש לתמוה אס-כן, כיצד יתכן שענין כל-כך עיקרי ביהדות - זמן קבלת עול המצוות וזמן כניסת היצר טוב¹, נלמד דוקא מ"ויקחו.. איש חרבו", הנהגה בלתי רצויה, וכפי שהוכיחם יעקב אביהם קודם פטירתו² "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"? בהכרח לומר כי יש גם ענין חיובי במעשה זה של שמעון ולוי, וכמובן מדברי המדרש³ על הפסוק "כי באפם הרגו איש" - "שלא היו כולם לפני הקב"ה אלא כאיש אחד". מזה מובן שהדבר לא היה מנוגד לרצון העליון, שאם לא כן מה הקשר בין פעולתם לבין העובדה ש"לפני הקב"ה חשובים הם כאיש אחד"!

נמצא אפוא שתוכחתו של יעקב לא היתה מכוונת לעצם החלטתם לפעול, שבמהות הענין היתה חיובית, אלא על האופן בו הם פעלו - אופן הענישה שלהם נעשה בצורה שגרמה לחילול ה' (עכרתם אותי להבאישיני⁴).

ואכן בגמרא⁵ מבואר הענין החיובי שבמעשיהם, שזו היתה קנאות של קדושה דוגמת פינחס שקינא את קנאת ה' במעשהו לזמרי בן סלוא. ואדרבה, פעולתם של שמעון ולוי היוותה דוגמה לפינחס "שקינא במעשה דינה דכתיב "הכזונה יעשה את אחותנו"⁶.

זוהי ההוראה לכל יהודי בקבלתו עול מצוות: כאשר הוא עומד בפני נסיון של חטא, שהרי על כל עבירות התורה נאמר⁷ "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם"; כיון שעל-ידי עבירות נעשים "נפרדים" מהקב"ה (רחמנא-ליצלן) בדוגמת זונה שנאסרת על בעלה⁸ - בכל ענין כזה צריך אדם להעמיד את עצמו באופן של מסירות-נפש, למעלה מכל מדידה והגבלה וזהו אכן ה"יסוד" לקבלת עול מצוות.

אחרי ההקדמה של מסירות נפש זו מתחילה העבודה באופן של "איש" - על-פי טעם ודעת (אבל היסוד הוא,

1) קהלת רבה על הפסוק ד, יג. 2) ויחי מט, ה. 3) בראשית רבה צט, ז. 4) וישלח לד ל. 5) סנהדרין פב, ב. 6) רש"י סנהדרין פ. ס. 7) שלח טו, לט. 8) ראה לקוטי תורה קורח נג, ג. 9) לקוטי תורה חוקת נו, א. 10) ראה מאמרי חז"ל (עירובין נד, א) בצורך שיש לעבודת האדם עם עצמו כדי ללמוד תורה. 11) בראשית א, כח.

פרשת ראה

יא ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: והקללה אם לא תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם: והיה כי יביא יהוה אלהיך אלהארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונתתה את הברכה עליה גרזים ואת הקללה עליה עיבל: הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הפנעני הישב בערבה מול הגלגל אצל אלוגי מרה: כי אתם עברים את הירדן לראש את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם בה: (יב) ושמרתם לעשות את כל החקים ואת המשפטים אשר אנכי נתן לפניכם היום: יב אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן יהוה אלהי אבותיך לך לרשתה פלתימים אשר אתם חיים עליה אדמה: באבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם עליה הרים הרמים ועליה גבעות ותחת פלעץ רענן: ונתצתם את מזבחתם ושבחתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא: לא תעשון פן ליהוה אלהיכם: כי אם אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם מפל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה: (יג) והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם

ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם וזאנכם: ואכלתם שם לפני יהוה אלהיכם ושמתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר ברכך יהוה אלהיך: ה לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש פלתישר בעיניו: כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר יהוה אלהיך נתן לך: ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר יהוה אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מפל איביכם מפסוב וישבתם במטה: עד כאן בחול

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 121)

פי מנפה ה' אלקיכם אתכם

כאשר מתרחש דבר המונע ומעכב את עבודת ה', יש לדעת שכל מה שנקרה בעולם הוא מאת ה', ולכן לא יתכן שהדבר ינגד באמת לעבודת ה', ואין זה אלא נסיון. "פי מנפה ה' אלקיכם אתכם". ומטרתו התחזקות והתעלות בעבודת ה'. כאשר ידיעה זו נקלטת באדם באמת - הוא רואה בסופו של דבר, גם בעיני בשר, את האור הנוסף על ידי הקולם והסתר.

שני י והיה המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תבואו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו ליהוה: י ושמתם לפני יהוה אלהיכם אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם פי אין לו חלק ונחלה אתכם: י השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה: י כי אם במקום אשר יבחר יהוה באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה: י רק בכל אות נפשך תזבח וי אכלת בשר כבדפת יהוה אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור ואכלנו פצאי וכאיל: י רק הדים לא תאכלו על הארץ

כנראה במוחש, שְׁכַשְׁמַחֲלִיטִים בתקף המתאים ללכת בדרך הישרה על פי ספר הישר' תורתנו הקדושה, רואים שהקשויים פחותים מאשר שצרום מראש, והכחות להתגבר עליהם כפירים יותר מאשר היו בהשערה.

שלישי ^כ כִּי־יִכְרִית׃ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹזִים אֲשֶׁר אֶתָּה בֹּא־שָׁמָּה לְרַשֵּׁת אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וּיְרַשֵּׁת אֹתָם וַיִּשְׁבֹּת בְּאַרְצָם׃ הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמֵדִם מִפְּנֵיךָ וּפְנֵי־תִדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹזִים הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־בָּן גַּם־אֲנִי׃ ^{כא} לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם׃ יג ^{כב} אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּרֵף עָלֶיךָ וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ׃ ^{כג} כִּי־יִקּוּם בְּקִרְבְּךָ גִבּוֹר אוֹ חַלֵּם חַלּוּם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת׃ וְיָבֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּם וְנַעֲבֹדֵם׃ - לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֵם הַחַלּוּם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הִישָׁבְכֶם אֲהַבִּים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ ^{כה} אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן׃ וְהַנְּבִיא הַהוּא אוֹ חַלֵּם הַחַלּוּם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר־סֵרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיִיחֶךָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בָּהּ וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ׃ ^ס וְכִי יִסִּיתֶךָ אַחִיךָ בֶן־אִמְךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בֵתְךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקֶךָ אוֹ רַעֲךָ אֲשֶׁר בְּנַפְשְׁךָ בִּפְתָר לֵאמֹר גִּלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאַבְתִּיךָ׃

תִשְׁכַּנּוּ כַּמּוֹסֵם׃ ^ז לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וּיְצִהֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקִרְךָ וְצִאֲנֶךָ וְכָל־נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹשׁ וְנִדְבֹתֶיךָ וְתִרְוַמֹת יָדֶךָ׃ ^ח כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבֵתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְחֵלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ וְשִׂמְחַת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדֶךָ׃ ^ט הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חֵלְוֵי כָל־יְמֶיךָ עַל־אֲדַמְתְּךָ׃ ^ס כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלְהָ בְּשֹׂר כִּי־תֵאָוֶה נַפְשְׁךָ לֵאכֹל בְּשֹׂר בְּכָל־אוֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בְּשֹׂר׃ ^{כא} כִּי־יִרְחַק מִמּוֹךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקִרְךָ וּמִצִּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאִכְלַתָּ בְּשַׁעֲרֵיךָ בְּכָל אוֹת נַפְשְׁךָ׃ ^{כב} אִךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצֹּבֵל וְאֶת־הָאֵיל פֶּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחֲדוּ וְאִכְלֶנּוּ׃ ^{כג} רַק חֹזֵק לִבְלַתִּי אֲכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׂר׃ ^{כד} לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִשְׁכַּנּוּ כַּמּוֹסֵם׃ ^{כה} לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה׃ ^{כו} רַק קִדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יְהִי לְךָ וְנִדְרֶיךָ תִשָּׂא וְכָאֵת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה׃ ^{כז} וְעֲשִׂיתָ עֲלֵיתֶךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זֶבַחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹאכַל׃ ^{כח} שְׂמֹר וְשִׁמַּעְתָּ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 361 מומכת)

כִּי מְנַסֶּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם

מבאר בספרי מוסר, וביקר באור בספרי חסידות, הענין דלפום גמלא שיחנא, היינו שבחיד עם הנסיונות נתנו גם כן הכחות המתאימים להתגבר עליהם. אלא שזכה דורנו,

רביעי יד « בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תתְגַדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: בְּכִי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְכִי בְּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לֹא לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ: ס לֹא תֹאכַל פֶּלִי-תוֹעֵבָה: וְזֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר עֹשֶׂה כְּשִׂבִים וְשֵׂה עֵיזִים: ה אֵיל וְצִבִי וְנַחְמוֹר וְאֶקֹּז וְדִישָׁן וְתֹאז וְזֹמֵר: ו וְכֹל-בְּהֵמָה מִפְּרִסֵּת פֶּרֶסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מֵעַלֹת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֲתָה תֹאכְלוּ: ז אַךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעַלֵי הַגֵּרָה וּמִמְפְּרִיסי הַפְּרִסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת-הַגִּמְלָה וְאֶת-הָאֲרָנְבַת וְאֶת-הַשֶּׁפֶן כִּי-מֵעַלָּה גֵּרָה הִמָּה וּפְרִסָּה לֹא הַפְּרִיסוֹ טַמְאִים הֵם לָכֶם: ח וְאֶת-הַחֲזִיר כִּי-מִפְּרִיסי פְּרִסָּה הוּא וְלֹא גֵרָה טַמְא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: ט אֶת-זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקִשֵׁת תֹאכְלוּ: וְכֹל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקִשֵׁת לֹא תֹאכְלוּ טַמְא הוּא לָכֶם: ז אֶת-צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: י וְזֶה אֲשֶׁר לֹא-תֹאכְלוּ מֵהֶם הַגֹּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲוִנְיָה: יא וְהִרְאָה וְאֶת-הָאֵיָה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ: יב וְאֶת-כָּל-עֶרֶב לְמִינֹו: יג וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת-הַתַּחֲסִים וְאֶת-הַשְּׁחָף וְאֶת-הַנֶּזֶץ לְמִינָהּ: יד אֶת-הַכּוֹס וְאֶת-הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנַשְׂמֹת: יו וְהַקָּאֵת וְאֶת-הַרְחֵמָה וְאֶת-הַשְּׁלֶךְ: יז וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהַעֲטָלָף: יח וְכֹל שֶׂרֶץ הָעוֹף טַמְא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ: יט כָּל-עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ: כ לֹא-תֹאכְלוּ כָּל-נִבְלָה לָגֵר אֲשֶׁר-בְּשַׁעֲרֵיךָ תִתְנַנֵּה וְאֶכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֹכְרֵי כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 292)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

כאשר יהודי מעמיד את עצמו בתקף לא להתפעל מן

ה מאלהי העמים אשר סביבתיכם תקרבים אליך או הרחקים ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ: ט לא-תאבה לו ולא תשמע אליו ולא-תחוס עינך עליו ולא-תחמל ולא-תכסה עליו: פי הרג תהרגנו ידך תהיה-בו בראשונה להמיתו ויד פלהעם באחרונה: יא וסקלתו באבנים ומת פי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: יב וכל-ישראל ישמעו ויראו ולא-יוספו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך: ס כי-תשמע באחת ערוך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר: ז יצאו אנשים בני-בלעל מקרבך וידיחו את-ישיבי עירם לאמר גלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא-ידעתם: ח ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר געשתה התועבה הזאת בקרבך: ט הבה תכה את-ישיבי העיר ההוא לפי-חרב החרם אתה ואת-כל-אשר-בה ואת-בהמתה לפי-חרב: י ואת-כל-שללה תקבץ אל-תוף רחבה ושרפת באש את-העיר ואת-כל-שללה כליל ליהוה אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד: יא ולא-ידבק בידך מאומה מן-החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבותיך: יב כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמול את-כל-מצותיו אשר אנכי מצוה היום לעשות הישר בעיני יהוה אלהיך: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 388 - ממכתב)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

ידוע פתגם כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שפשטבא משיח צדקנו, יצטערו ויתחרטו ביותר על הימים והתקופה הקי טובה שבסוף זמן הגלות, שהיו יכולים לפעל בתורה ומצות בהתגברות על כל ההצלמות וההסתרים דאז, שאז העבודה נעימה יותר ונביכה יותר, הן לעובר והן לזה שצנה על העבודה, בורא העולם ומנהיגו, מה-שאין-פן פשרות השמאה יעבר מן הארץ ואין מנגדים.

אשר ישה בְּרַעְיָהוּ לֹא יִגַּשׁ אֶת־רַעְיָהוּ וְאֶת־
אָחִיו כִּי־קָרָא שְׂמִטָּה לַיהוָה: אֶת־הַנֶּכְרִי תִגַּשׁ
וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִשְׁמַט יָדָךְ: אָפֶס
כִּי לֹא יִהְיֶה־כֶּךָ אֲבִיוֹן כִּי־בָרַךְ יִבְרַכְךָ יְהוָה
בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן־לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ: הֲרַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם: וְכִי־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
בְּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וְהִעֲבַמְתָּ גֹזִים רַבִּים
וְאִתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמְשַׁלֵּת בְּגֹזִים רַבִּים וּבָךְ לֹא
יִמְשְׁלוּ: ס וְכִי־יִהְיֶה כֶּךָ אֲבִיוֹן מֵאֲחֵד אֲחִיךָ
בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לְךָ לֹא תֹאמַן אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ
מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן: הֲכִי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ
וְהִעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ דֵי מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחַסֵּר לוֹ:
ט השְׁמֹר לְךָ פְּנֵי־יְהוָה דְּבַר עִם־לִבְּךָ בְּלֹעַל
לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׂמִטָּה וְרַעַה
עֵינֶךָ בְּאֲחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ
אֶל־יְהוָה וְהָיָה כֶּךָ חֵטָא: נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע
לִבְּךָ בַּתִּתֵּךְ לוֹ כִּי בְגִלְלָל הַדְּבַר הַזֶּה יִבְרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:
כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאֶרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מְצַוֶּךָ לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאֲחִיךָ
לְעֵנֶיךָ וְלֹא־יִבְיֹךְ בְּאֶרֶץ: ס וְכִי־יִמְכַר לְךָ אֲחִיךָ
הָעֶבְרִי אוֹ הָעֵבְרִיָּה וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשְּׁנָה
הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ: ז וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ
חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: ח הַעֲנִיק
תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בְּרַכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ: ט וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנֹכִי
מְצַוֶּךָ אֶת־הַדְּבַר הַזֶּה הַיּוֹם: י וְהָיָה כִּי־יֹאמֵר
אֲלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעַמְּךָ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ
כִּי־טוֹב לוֹ עַמְּךָ: י וְלִקְחַתָּ אֶת־הַמִּרְצָע וְנָתַתָּה

הַנְּסִיּוֹן - מִתְּגַלָּה כִּי־צַד הַכֹּהֵן הַכְּנִימִית שֶׁל הַנְּסִיּוֹן גִּוְפָא הֵיא
תּוֹסֶפֶת וְעֵלּוּי בַּעֲבוּדָתוֹ, וּכְפָרוֹשׁ רַבְּנֵי הַזְּקֵן שׁ"מִנְּסָה" הוּא
מִלְשׁוֹן גַּם וְהִרְמָה, "אָרִים נִסִּי".

חמישי כב עֶשֶׂר תַּעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זְרַעְךָ
הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה: י ואֲכַלְתָּ לִּפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשִׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם
מֵעֶשֶׂר דִּגְגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וַיְצַחֲרֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקֹרֶךָ
וּצֹאֲנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כָּל־הַיָּמִים: יי וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדָּרָךְ כִּי לֹא
תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: יג וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ
וְהִלְכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בוֹ: יד וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּאֵוֶה נַפְשְׁךָ
בַּבַּקָּר וּבַצֹּאן וּבַיִן וּבַשֹּׂכֵר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ
נַפְשְׁךָ וְאֲכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחַת
אִתָּה וּבֵיתְךָ: טו וְהָלַו אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא
תַעֲזֹבֵנוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: ס
כז מִקְצֵה י שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂר
תְּבוּאֹתֶיךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: טז וְכֹא
הָלַו כִּי אֵין־לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָוּם
וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לְמַעַן
יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר

תַּעֲשֶׂה: ס

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (2קוּטִי שִׁיחוֹת כַּד נַעַן' 40)

כִּי מִנְּסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲתֶכֶם

בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים מִתַּעֲסָקִים עִם דְּבַר אֱשָׁמִי כִּדִּי לְגַלוֹת
אֶת תִּפְלִיתוֹ, שׁוֹבְרָא לְשִׁמֵשׁ אֶת קוֹנוֹ, וְכֵן לְגַלוֹת אֶת הַנְּצִוּוֹן
הָאֱלֹקִי שָׁבוּ. אֶף הַנְּצִוּוֹן הָאֱלֹקִי שׁוֹבְנִסְיוֹן נִפְל לְמִטָּה בִּיּוֹתֵר,
עַד שֶׁהוּא בְּהַעֲלֵם לְגַמְרִי, וְכִדִּי לְגַלוֹתוֹ יֵשׁ לְבַטֵּל הָעֵלֶם זֶה.
וְאֶף בַּעֲבוּדַת הָאָדָם בַּעֲצָמוֹ כֶּךָ: בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים הוּא
'פּוֹתַח' אֶת כַּחוּמָיו, שְׁכָלוֹ וּמְדוּחָיו; וּבְנִסְיוֹן הוּא פּוֹעֵל הַסֶּךָ
טְבָעוּ, מִתּוֹךְ מִסִּירוֹת נִפְשׁ.

שישי טו « מִקֶּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׂמִטָּה:
ז וְזֶה דְּבַר הַשְּׂמִטָּה שְׂמוֹט כָּל־בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ

באָנוּ וּבְדַלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לְאַמְתְּךָ
 תַּעֲשֶׂה־כֵן: ^ח לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ
 חֲפָשִׁי מֵעַמּוּךָ כִּי מוֹשְׁגֵה שְׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ
 שָׁנִים וּבִרְכָךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 426 - ממכתב)

כי מנסה ה' אלקיכם אתכם

כל ענינו של היצר הרע הוא להלחם נגד אֲשֶׁרוֹ שֶׁל
 הָאָדָם, הַרוּחָנִי וְהַגִּשְׁמִי, בְּהַסְפְּרוֹת שְׂאִין לְהֵן יָסוּד בְּשִׁכְל
 הַפְּרִיא, וְכָל מִצִּיאוֹתָן הִיא «כִּי מִנְסֶה ה' אֱלֹקִיכֶם אֶתְכֶם».
 וְכַשְׁמַתְאֻמִּין וְעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן - רֹאֶה גַם הָאָדָם עֲצֵמוֹ אִיךָ
 שֶׁבְטֵלָה כָּל מִצִּיאוֹתָן הַמְדַמָּה.

שביעי ^ט כִּלְיֵהֶבֶטֶר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבִצְאֻנְךָ
 הַזֶּכֶר תִּקְדֵּשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכֹר
 שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאנְךָ: ^ז לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 תֹאכְלֶנּוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה
 אֹתָהּ וּבֵיתְךָ: ^ח וְכִי־יִהְיֶה כּוֹ מוֹם פֶּסַח אוֹ עוֹר
 כָּל מוֹם רַע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
^ט בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו בְּצִבֵּי
 וּכְאִיל: ^י רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ
 תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: ^{יא} מִזֶּה «שְׂמוֹר אֶת־חֲדָשׁ
 הָאֵזִיב וְעִשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְחַדָּשׁ
 הָאֵזִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:
^{יב} וּבִחַתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבִקֵּר בְּמָקוֹם
 אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשָׁכֵן שְׂמוֹ שֵׁם: ^{יג} לֹא־תֹאכַל
 עָלָיו חֲמִץ שִׁבְעַת יָמִים תֹאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לָחֶם
 עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר
 אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
^{יד} וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים
 וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן לַבֶּקֶר: ^{טו} לֹא תוּכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח
 בְּאַחַד שַׁעֲרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ: ^{טז} כִּי
 אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשָׁכֵן שְׂמוֹ שֵׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כִּבּוֹא
 הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם: ^{יז} וּבִשְׁלַתָּ

וְאִכַּלְתָּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ
 וּפְנִיתָ בְּבִקֵּר וְהִלַּכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ: ^ח שֵׁשֶׁת יָמִים
 תֹאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ^ט שִׁבְעָה
 שָׁבַעַת תִּסְפְּרֶ־לְךָ מִהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקָמָה תַחֵל
 לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבַעַת: ^י וְעִשִׂיתָ חֵג שָׁבַעַת
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת גְּדֵבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן
 בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{יא} וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי |
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָהּ וּבִגְדְךָ וּבִתְרֶךָ וְעַבְדְּךָ וְאַמְתְּךָ
 וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוּם וְהָאֲלֻמְנָה
 אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשָׁכֵן שְׂמוֹ שֵׁם: ^{יב} וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ
 בְּמִצְרַיִם וְשִׂמַּרְתָּ וְעִשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים
 הָאֵלֶּה: ^{יג} חֵג הַסַּפַּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת
 יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגְרָנְךָ וּמִיִּקְבְּךָ: ^{יד} וְשִׂמַּחְתָּ בַחֲגוּךָ
 אֹתָהּ וּבִגְדְךָ וּבִתְרֶךָ וְעַבְדְּךָ וְאַמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר
 וְהַיְתוּם וְהָאֲלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ: ^{טו} שִׁבְעַת
 יָמִים תַּחֵג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
 יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ
 וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהָיִיתָ אִךָ שְׂמֵחַ: ^{טז} שְׁלוֹשׁ
 פְּעָמִים | בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל־וְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי |
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת
 וּבְחַג הַשָּׁבַעַת וּבְחַג הַסַּפּוֹת וְלֹא יִרְאֶה
 אֶת־פְּנֵי יְהוָה רִיקָם: ^{יז} אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ
 כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: ^{יח} ooo

חצי קריש

וְתִגְדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׂמוֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
 כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבְזִמְזֵן קְרִיב וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׂמוֹה רַבָּא מְבַרַךְ
 לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יתְבַרַךְ: יְהֵא שְׂמוֹה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמָא

וְלַעֲלְמֵי עֲלְמַיָּא. וְיִתְבַרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלָּא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמְתָא, דְאֲמִירָן בְּעֲלְמָא, וְאֲמִרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט 288)

איש פמתנת ידו (טז, יז)

כַּאן נִקְטָ לְשׁוֹן מִתְנַה, וְאֵלּוּ לְעִיל (פסוק י) נִקְטָ מִסַּת נְדָבַת דְּדָ. וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה פִסּוּק זֶה מְדַבֵּר בְּעִשִׂיר (כפּרוּשׁ רש"י), וְלִכְּן לֹא מִתְאִים לְשׁוֹן נְדָבָה, שְׁהָרִי עֲשִׂירוֹת הִיא בְּגֵדָר פְּקֻדוֹן, וְנִתְיַנַּת הַצְּדָקָה הִיא בְּסִף-הַכֹּל מְלוּי חוּבָה וְתַפְקִיד - לְהַעֲבִיר לְעַנִּי אֶת הַכֶּסֶף שְׁלוֹ, שֶׁל הָעַנִּי. אִף עֲלִי לְתַת צְדָקָה זֹו בְּדִרְךָ נִתְיַנֵּה, בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, כְּמֵאֲמַר כָּל הַנּוֹתֵן בְּצִיּוֹן יָפָה נִוְתָן. וְאֵלּוּ לְעִיל מְדַבֵּר בְּאֲדָם שְׂאִינוּ עֲשִׂיר, וּבְאֲדָם כְּזֶה יִתְכֵּן שְׁכֶסֶפוֹ נִתֵּן לוֹ כְּדִי לְפָרְנֵס אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ, לֹא בְּשִׁבִיל עֲנִיִּים; זֶה כֶּסֶף שְׁלוֹ. וּמִלְמַדְנֵי הַכְּתוּב, שְׂאֵף-עַל-פִּי כֵּן עֲלִי לְהִיֹּת נָדִיב לֵב וְלְהַפְרִישׁ מִכֶּסֶפוֹ לְצְדָקָה. וְקֻדְמָה נְדָבָה לְמִתְנָה, כִּי מִי שְׁנוֹתֵן צְדָקָה בְּדִרְךָ נְדָבָה זֹוֹכֵה לְתַת בְּדִרְךָ מִתְנָה.

מפטיר ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֵלֶת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עֲלֵעֶלֶת הַתְּמִיד

וְנִסְכָּה: פ יֵאָ וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנֹם וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שֶׁבֶעָה תְּמִימִם: י וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְפָר הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: י וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכִבְשֵׁי הָאֶחָד עֹלָה רִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה: י וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַחֵיץ יִהְיֶה לְפָר וְשִׁלִּישַׁת הַחֵיץ לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַחֵיץ לְכִבְשֵׁי יוֹן זֹאת עֵלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: יו וְשִׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עֲלֵעֶלֶת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 427 - ממכתב)

כִּי מְנַסֶּה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲתֶכֶם

יְדוּעִים דְּבָרֵי רַבְּנֵי תַנְקֵן, אֲשֶׁר מִהַנְּסִיּוֹנוֹת עֲצָמָם צְרִיף לְהַתְעוֹרֵר בְּתוֹסַפַּת אֲמָץ לְחִיּוֹת חַיִּים עַל פִּי הוֹרָאָת אֱלֹקִים חַיִּים. שְׁהָרִי בְּנֹדָאֵי אֵינן הַקְּב"ה כָּא בְּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתֵיו, וְאֵינוּ מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְפִי כַחַן, וְאִם נִתְּוֹסַף בְּנִסְיֹון - בְּנֹדָאֵי וּבְנֹדָאֵי שְׁמַקְדָּם לְזֶה הוֹסִיפוּ בְּכַחוֹת פְּנִימִיִּים שֶׁל הָעוֹמֵד בְּנִסְיֹון.

כ"ו פסוקים, פלי"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיֵנַעַם, וְכָל-נִתְיַבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אֲרֵף יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֵלָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְאֲדִיר:

מדִּיקִים לְגִלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאֲמִצַּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבַנְט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִילַת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שישגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשָה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוּ וּבִישְׂרָאֵל עָמוּ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

א השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. והארץ הדרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם פן מה שיש לבנות לי בית ומקום מנחה. **ב** ואל זה אביט, אף-על-פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רימי. וחרד על דברי, מודרני לעשות את מצותי. **ג** שוחט השור מפה איש, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני ועוד נחשב כאלו מפה איש. וזבח הששה עורף פלב, אם הביא שם לקרבן, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו העלה דם חזיר. מזכיר לבונה מברך און, אם הוא מברך לבונה, הרי הוא כאלו מביא דבר און. "מברך", מביא מתנה, כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לג.א). גם המה בחרו בדרביהם, כלומר, הואיל וגם הם בחרו בדרביהם הרעים מהודו רצון, ולא שפך הדמיון להם. **ד** אבחר בתעלוליהם, אבחר להתעלל בהם. ומגורתם, מה שהם מספרים פן יבוא יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. **ה** תחרים אל דברו, הצדיקים המודרים לעשות

עטרת מרים

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הדרם עניו שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחר בעת מנחתי להשרות שכנתי, אינו כדאי לי: **ב** ואת כל-אלה שמות והארץ ידי עשתה ורק אחרי כן ויהיו כל-אלה שמות והארץ, ואינם קרויים כמוני נאם-יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואלוה אביט אל-עני ונכה-רוח שרוחו נשברת בעבור הצער והעניו, ובכל זאת וחרד על-דברי נהר לשמוע בקולי: **ג** אבל עמה אין לי חפץ בכם, שהרי שוחט השור הוא מפה-איש את בעליו של השור וגלו מפניו, לפיכך וזבח הששה דומה לפני עורף פלב והמעלה מנחה הרי הוא לפני פדם-חזיר מזכיר והמקטיר לבונה מברך אותי און בתשורת אונם, גם-המה ששוחטים השור וזוכים הששה, גם המה כמו עורף פלב ומעלה דם חזיר הואיל כי בחרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם חפצה: **ד** לכן גם-אני אבחר בתעלוליהם להתעלל בהם בהקאת הרעות ומגורתם ודבר אשר הם יראים אביא להם יען בעבור קראתי אליהם על ידי הנביאים לתוהוה לשר דרכו דברתי ורקם ואין עונה לשר דרכו דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא-חפצתי בחרו: **ה** שמעו דברי-יהוה אהם הצדיקים החרדים אל-דברו באמת, אמרו פושעי ישראל הצבועים שמתדמים שהם אחיכם והם באמת שגואיכם השונאים אתכם מגדיכם ומגידים

הפטרת שבת ראש חודש לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בישעיהו פרק כו

סו אֶפֶה אֶמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי אֵיזֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי: **ב** וְאֵת כָּל-אֵלֹהֵי יְדֵי עֲשָׂתָה וַיְהִי כָל-אֵלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה וְאֵלֶיךָ אֲבִיט אֶל-עֵנִי וְנִכְחַד רֹוח וְחָרַד עַל-דְּבָרִי: **ג** שֹׁחֵט הַשֹּׁר מִפֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֹרֶף פְּלֶב מַעֲלֵה מִנְחָה דַם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבֹנֵה מְבָרֵךְ אֹון גַּם-תְּהַמָּה בְּחָרוּ בְּדַרְבֵּיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: **ד** גַּם-אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלּוּלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עוֹנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בְּחָרוּ: **ה** שְׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים

אֶתְכֶם, אֵלֶּה אֹמְרִים לָכֵם לֵאמֹר רַק לְמַעַן בְּעִבּוֹר פְּרוּסִים שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה
 עַל יְדֵי תַקְרָבוֹת, מִשִּׁיב לָהֶם תִּבְּיֵא, לֹא כֵן הוּא כְדֻרֵיהֶם כִּי בְעֵינֵינוּ וְנִרְאָה
 בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם הִרְשָׁעִים יִבְשׁוּ וְיֵאָדָר כִּי לֹא יִרְצֶה ה' בְּחַוְצֵי רַק בְּעִבּוֹדָת
 הַלֵּב בְּאֵמֶת, וְכֵן בָּא כְבוֹד לַה': וְאֵן לִימֹת הַמָּשִׁיחַ יֵצֵא קוֹל שְׁאוֹן מֵעִיר

ירושלים על גוג ויגוג קול מהיכל
 יֵצֵא קוֹל יְהוָה יוֹצֵא לְאֵזִים עַל עֲבוֹרֵם
 וְכִי מִשְׁלֵם ה' גְּמוּלָה לְאִיְבּוֹ וְנִלְחַם
 בְּגוֹיִם: ז' עַל צִיּוֹן יֹאמֶר בְּמִרְם תַּחֲוִיל
 מִתְחִילִים פִּאֲבֵי לִידָה כִּכֵּר יִלְדָה
 וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ לְחֻקָּה בְּמִרְם יִבּוֹא
 חֶבֶל לָהּ שֶׁהִיא מִלְחָמוֹת גּוֹג וּמִגּוֹג
 וְהַמְלִיטָה הַלִּידָה יָכֵר וְאֵן וְתַחֲוִיל
 הַקִּיבוֹן הַגְּדוֹל הַכִּלְלִי: ח מִי־שָׁמַע
 פְּלֵא פְּזוֹת מִי רָאָה פְּלֵא פְּאֻלָּה
 הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲלִים בָּא חֵיל וְיִלְדָה
 לְכָל נֶשֶׁ אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד הָאֵם
 מַעֲלִים אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
 כִּי־תִלָּה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ
 בְּיוֹם פֶּאֶחָד יֵצֵאוּ מִקּוּמָם גְּלוּתָם וְכֵאֵן
 לְצִיּוֹן: ט הָאֵנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אֶת
 אִשָּׁה עַל הַמִּשְׁבֵּר - מִקּוּם מוֹשֵׁב הַיְלָלָת
 - וְלֹא אִוְלִיד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי
 שְׂמֵלָה, רוֹצֵה לִּמְר: שְׂמָא אֶתְחִיל בְּדָרְךָ
 וְלֹא אוֹכַל לְגִמּוֹר יִאֲמַר יְהוָה אִם־
 אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעִצְרֵתִי בְּתַמְהָ אֲמַר
 אֱלֹהֶיךָ: י אֶתֶם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה
 שְׂמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֶם אֵלַי
 וְגִילוּ בָּהּ כִּי־אֶהְיֶיהָ כֵּל מִי שְׂתֵאֵב
 לְרֹאוֹתֶיהָ בְּבִנְיָה שִׁישׁוּ אֶתְהָ מִשׁוֹשׁ
 כִּל־הַמְּתַאֲבָלִים עָלֶיהָ בַּעַת
 חוֹרְבָנָהּ: יא הַתַּאֲבָלָתָם עָלֶיהָ לְמַעַן
 שְׂתֵרֵאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִינָקוּ מִלְּשׁוֹן יִגְיָה
 וְשִׁבְעֵתֶם מִשֹּׁד מִשְׁדֵי תַנְחֻמִּיהָ
 לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַהוּוּ מוֹצִיעִים
 וְהַתְעַנְּגֶתֶם וּמַתְעַנְּגִים מִזִּזוּ מִשְׁשֵׁן
 כְּבוֹדָהּ שִׁתְּיָה אַחַר הַנְּאוּיָה:
 יב כִּי־כֹה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֵה
 אֱלֹיָה אֶתְהָ אֵל יְרוּשָׁלַם וְשָׁלוֹם תִּרְבֶּה

את דבר ה'. אָמְרוּ אַחֲיֶכֶם, אָמְרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אַחֲיֶכֶם וְכו'.
 שׁוֹנְאִיכֶם מְנַדִּיכֶם, הַשׁוֹנְאִים אַתְּכֶם (וּמְנַדִּים) וּמְרַחֲקִים אֶתְכֶם. לְמַעַן
 שְׁמִי יִכְבֵּד ה', כֵּל אֶחָד מֵהֶם אוֹמֵר, בְּגִלְל פְּרוּסִים שְׁמִי בָּא כְבוֹד לַה',
 כִּי אֲנִי קָרוֹב אֵלָיו וְהוּא מִתְכַבֵּד בִּי. וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ,

וְתִבְּיֵא אוֹמֵר לְחַרְדִּים אֵל דְּבַר ה',
 לֹא כֵן הוּא כְדֻרֵי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל,
 וְנִרְאָה בְעֵינֵינוּ בְּשִׂמְחַתְכֶם שְׁלָכֶם
 הַחַרְדִּים אֵל דְּבַר ה', וְהִרְשָׁעִים הֵהֶם
 יִבְשׁוּ, כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי הַתֵּבֵל. ו'
 קוֹל שְׁאוֹן מֵעִיר, קוֹל רֵעַשׁ יֵצֵא
 אֵן מֵעִיר צִיּוֹן. קוֹל מִהֵיכַל, קוֹל
 מִהֵיכַל הַעוֹמֵד בְּצִיּוֹן. מִשְׁלֵם
 גְּמוּלָה לְאוֹיְבָיו, לְשָׁלוֹם גְּמוּלָה
 לְאוֹיְבָיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שִׁלְחָמוֹ עַל
 יְרוּשָׁלַם. כְּמוֹ שְׂכֻחוֹב "יֵצֵא ה'
 וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הַהֵם" (זכריה י.ד).
 ז' בְּמִרְם תַּחֲוִיל יִלְדָה, בְּמִרְם
 תַּחֲוִיל צִיּוֹן חֶבֶל הַלִּידָה תִּלָּד, כְּלוֹמֵר
 יִתְקַבְּצוּ בְּנֵיהָ לְחֻקָּה פִּאֲבֵי יִלְדָה
 אוֹתָם זֶה עֵתָה, מְבִלִי פַחַד וְהִבְלִי
 לָדָה, כִּי כֵל הָאֵמוֹת יִבְיֹאֵם לְחֻקָּה.
 ח' מִי שָׁמַע כְּזֹאת, מִי שָׁמַע
 דְּבַר פְּלֵא בְּשִׁמְעָה הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל
 אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד, הָאֵם מַעֲלִים
 בָּאוּ חֶבֶלִי לָדָה לְכָל נֶשֶׁ הָאֶרֶץ בְּיוֹם
 אֶחָד. אִם יוֹלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת,
 הָאֵם מַעֲלִים נוֹלְדָה אֶתְהָ שְׂלֵמָה
 בְּפַעַם אַחַת. כִּי חֵלָה גַם יִלְדָה,
 כִּי זֶה הַפֵּלֵא נִשְׁעָה בְּצִיּוֹן, שֶׁתַּכְתּוּבָהּ
 לְלָדָה וְגַם הַלִּידָה הִי בְּיֹחַד בְּבַת
 אַחַת וְיִלְדָה אֶת בְּנֵיהָ. כְּלוֹמֵר, פֶּלֶם
 כְּאֶחָד בָּאוּ מִגְּלוּתָם לְצִיּוֹן.
 ט' הָאֵנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד,
 הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל
 הַמִּשְׁבֵּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂמֵלָה.
 כְּלוֹמֵר, וְכִי אֲנִי אֶתְחִיל בְּדָרְכָךְ וְלֹא
 אוֹכַל לְגִמּוֹר. אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד
 וְעִצְרֵתִי, אֲנִי הוּא הַמּוֹלִיד אֶרְצוֹת
 הַגּוֹיִם עַד תִּמְנוּ הַהוּא, וְאֵן אֶעְצֵר

אוֹתָם מִלְּדָתָהּ, כִּי הַגְּדוֹל וְתַכְבוֹד וְהוּא לְיִשְׂרָאֵל לְכָדֶם. י' שְׂמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם, אֶתֶם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמַחוּ עִם יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֶם אֵלַי. כֵּל
 הַמְּתַאֲבָלִים עָלֶיהָ, כֵּל אֵלֵינוּ שֶׁהַתַּאֲבָלוֹ עָלֶיהָ בַּעַת הַרְבֵּנָה. יא' לְמַעַן תִּינָקוּ וְשִׁבְעֵתֶם מִשֹּׁד תַנְחֻמִּיהָ, מִה שֶׁהַתַּאֲבָלָתָם עָלֶיהָ הִבִּיא לָכֵם
 שְׂתֵרֵאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִינָקוּ וְתִשְׁבְּעוּ מִשְׁדֵי תַנְחֻמִּיהָ. תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְּגֶתֶם, וְתַהוּוּ מוֹצִיעִים וּמַתְעַנְּגִים. מִזִּזוּ כְּבוֹדָהּ, מִהַכְּבוֹד הַגְּדוֹל הֵן וּמִמְשַׁשׁ לְבֹא
 לָהּ. יב' עַל צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל בְּרִפּוּם תִּשְׁעֲשְׂעוּ, יִכְבְּדוּכֶם הַגּוֹיִם מֵאֵד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שִׁעֲשׂוּ לָהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּשְׂאִים הַתִּינוּק עַל הַרְוַע בְּצַד
 הַגּוֹת, וּמִשְׁעֲשְׂעִים אוֹתוֹ עַל הַבְּרִפּוּם לְשִׂמְחוֹ. יג' אֲשֶׁר אִמּוֹ תַנְחֻמְנוּ, דִּרְךְ הָאֵם לְנַחֵם אֶת בְּנֵיהָ יוֹתֵר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַם תַנְחֻמוּ, כֵּל

עטרת מרים

שי למורא

התנחומים שלכם והיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו יד) וראיתם וישש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה וישש לבכם. ועצמותיכם פדשא תפרחנה, כלומר ותחזקו בביראות. ונודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו

כנהר כמי נהר שלום אמה לה לבוא במרוצה ובגחל שומף את כבוד גוים עשרם וינקתם תחיו ויגמרו את העושר הזה על-צד תנשאו כתינוק היונק שנושאים אותו על הירוע בצד הנוף ועל-פרקים תשעשעו משעשעים אותו: יג פאיש אשר אמו נתחמנו פן אנכי אנחמכם וכירושלם

נתחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמתו ונראותו וראיתם ונראו ירושלים בבנינה וישש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ותחזקו בביראות או ונודעה כח גבורת יד-יהוה את עם עבדיו למזכה גם ידעו אשר וועם אתי איביו במלחמת גוג ומגוג: טו פד הגה יהוה פאיש יבוא לאבר בו את חיל גוג ומגוג וכסופה פסערה יבואו מרפבתיו גורותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה ונערתו יהוה נשפט אפו ורבו חללי ה' המתקדשים שפלו במלחמת גוג ומגוג. יז) המתקדשים והמטהרים אל הגנות, המזוינים עצמם ומטהרים עצמם כמי טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. ותשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, וכלו יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" כפתוב בגבוהת זכרה (זכריה יד.ב). יט) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו

יד וראיתם וישש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונודעה יד-יהוה אתי עבדיו וועם את-איביו: טו פד הגה יהוה פאיש יבוא וכסופה מרפבתיו להשיב בחמה אפו ונערתו בלהבי אש: טו פד פאיש יהוה נשפט ובחרבו את-כל-בשר ורבו חללי יהוה: יז המתקדשים והמטהרים אל-הגנות אחר אחת בתוך אנלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם-יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את-כל-הגוים והלשנות ובאו וראו את-כבודי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים אל-הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת תבל ויון האיים הרחוקים אשר לא-שמעו את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו את-כבודי בגוים: כ והביאו

נתחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמתו ונראותו וראיתם ונראו ירושלים בבנינה וישש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ותחזקו בביראות או ונודעה כח גבורת יד-יהוה את עם עבדיו למזכה גם ידעו אשר וועם אתי איביו במלחמת גוג ומגוג: טו פד הגה יהוה פאיש יבוא לאבר בו את חיל גוג ומגוג וכסופה פסערה יבואו מרפבתיו גורותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה ונערתו יהוה נשפט אפו ורבו חללי ה' המתקדשים שפלו במלחמת גוג ומגוג. יז) המתקדשים והמטהרים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל-הגנות אחר אחת קבוצה אחרי קבוצה העכו"ם, בני ישראל אנלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו פולס יחד יספו נאם-יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי ואת האמנה ומחשבותיהם ואמנתם הנפסרת באה פד לקבץ את-כל-הגוים והלשנות אל ירושלים (זכריה יד). להודיע להם משעשיעם

במלחמה. וגם באותם פליטים אשר יצאו מן האותות שזדונו חבריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שפגמנה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושכי קשת, המלמדים לירות חצים פקשת. יט) והביאו את כל אחיכם, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפות. ובכרפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאוד בהליכתם וצורת הליכתם כעין קדורה. פרוש אחר, "בכפרות", ברוקדים של שמה, כמו "ודוד מכפרר ככל עז" (שמואל-ב ויד). כ) וגם מהם אקח לפנהימם ללויים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם פנהימם ולויים שהיו מערבים בין הגוים באגם, ולפני

הכל, ואז ובאו וראו את-כבודי אחרת ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות בכל הבאים אשר את זהו מה שצאמר ועניו תמקנה בחוריהו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת אל-הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד משכי המלמדים לירות חצים בקשת תבל ויון ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא-שמעו מעולם את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את-כבודי בגוים כי יראו את האותות ושמתי בהם: כ כשישמעו הפלא הגדול שיעשה המקום במחנה גוג ומגוג והביאו את-פלי-אחיכם | בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אחיהם מפל-הגוים | יביאו אותם העכו"ם למנחה | ליהוה בפסחים ובכרוב במרפבות ובצבים עגלות מכוסות וכן

גלויות הפתנים והלויים שבהם, ואברר אותם מהם ויהיו משמשים לפני.
 אָמַר ה', וחיכן אָמַר, "הנסתרות לה' אלהינו" (דברים כט.כח).
כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושים
 כמו שנבראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד

עגלות צב (במדבר ז) ובפרדים הם הנקדים מן הסוס והחמור ובכפרות
 בקודים של שמחה על הר קדשי ורושלים אמר יהוה פאשר יביאו
 בני ישראל את המנחה בכלי טהור כן יביאו העכו"ם את ישראל
 בכגדים טהורים ונאים ער בית יהוה: כא וגם מהם מהמוקאים מקל הגוים,

כמו שנבראה ולא תבלה, אלא שתולדותיה בלים. וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד). אָשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה, אָשֶׁר אָנִי מַעֲמִידים בְּחַדוּשִׁים. עוֹמְדִים לִפְנֵי, שאני סבת קיומם ועמידתם. כֵּן יַעֲמֹד וְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם, באותה הטובה שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימכם, כן יעמדו גם ורעכם אחרים כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על ורושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבר את שם, אלא לעולם יעמד ורעכם ושמכם. (כג) מדי חדש בחדשו, בכל החדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. (כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שיבאו להשתחות לה', ויצאו מירושלים לעמק הושפט, וראו את פגרי מהנה גוג ומגוג שפשעו בה' וחסבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. (וה יהיה בתוך שבעה חדשים פשעוד לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מהנה גוג ומגוג יהיו להרפה ולביון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'. (כג) מדי חדש בחדשו, בכל החדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

את כל אחיכם | מפל הגוים | מנחה |
להוה בפוסים וברכב ובצבים
ובפרדים ובכפרות על הר קדשי
ורושלים אמר יהוה פאשר יביאו בני
ישראל את המנחה בכלי טהור בית
יהוה: כא וגם מהם אקח לפתנים
ללויים אמר יהוה: כב כי כאשר
השמים החדשים והארץ החדשה
אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה
כן יעמד ורעכם ושמכם: כג והיה
מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו
יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר
יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים
הפשעים בי פי תולעתם לא תמות
ואשם לא תכבה והיו דראון לכל
בשר: כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי
שבת בשבתו יבוא כל בשר
להשתחות לפני אמר יהוה:

אף אם פהם נשתכח וחסם אקח להיות לפתנים ללויים אמר יהוה כי לפני גלוי מי תהי ממשפחת כהונה וזוה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני כי אני סבת קיומם ועמידתם בחדושים נאם יהוה כן יעמד ורעכם אחרים ושמכם כל ימי עולם כפי השמים על הארץ כי לעולם לא יאבר שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדי חדש בחדשו בראש החדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק הושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפושעים בי בפגרי מהנה גוג ומגוג כי תולעתם הרמה האוכלת בשר הקרויים ההם לא תמות הגם ואשם והאש הבערת בהם לא תכבה והיו פגרי מהנה גוג ומגוג דראון להרפה ולביון לכל בשר: כג והיה מדי חדש בחדשו בראש החדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

רק לקריאה בציבור

יה ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת פי יפקד מושבך:
 מב ויאמר יהונתן לרוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו
 בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך ובין ורעי ובין ורעד
 עד-עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש

ה שפטים ושטרים תתן לך בכל-שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את-העם
משפט-צדק: ^א לא-תטה משפט לא תפיר פנים ולא-תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים
ויסלף דברי צדיקים: ^ב צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את-הארץ אשר-יהוה אלהיך נתן
לך: ^ג ^(לוי) לא-תטע לך אשרה פל-עץ אצל מזבח יהוה אלהיך אשר תעשה-לך: ^ד ולא-תקים
לך מצבה אשר שגא יהוה אלהיך: ^ה ^ו לא-תזבח ליהוה אלהיך שור ושה אשר יהיה בו
מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא: ^ז ^ח כ-פרימצא בקרבך באתר שעריך אשר-יהוה
אלהיך נתן לך איש או-אשה אשר יעשה את-הרע בעיני יהוה-אלהיך לעבר בריתו: ^ט ו-
ייעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש ^י או לזר או לכל-צבא השמים אשר לא-צויתו:
- והגדלך ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל:
^{יא} והוצאת את-האיש ההוא או את-האשה ההוא אשר עשו את-הדבר הרע הזה אל-שעריך
את-האיש או את-האשה וסקלתם באבנים ומתו: ^{יב} על-פי ^{יג} שנים עדים או שלשה עדים יומת

הַמֶּת לֹא יוֹמֵת עַל־פִּי עַד אֶחָד: וַיֵּךְ הַעֲדִים תְּהִי־בּוֹ כְּרֵאשֵׁנָה לְהַמִּיתוֹ וַיֵּךְ פְּלִהֵעַם בְּאַחֲרֶנָּה
 וּבְעֶרְתַּת הָרַע מִקֶּרְבֶּךָ: פ הַכִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְבַר לְמוֹשֶׁפֶט בְּיַדְּכֶם | לְדָם בְּיַדְּכֶם לְדִין וּבִין נִגְעַל לְנִגְעַל
 דְּבַרְי רִיבֵת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל־הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: ט וּבָאתָ אֶל־הַכְּהֻנִּים
 הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדַרְשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי
 הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמִּקְוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרְדֶךָ: (ישׂראל)
 יא עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרְדֶךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדְּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ
 לְךָ יָמִין וְשְׂמָאל: יב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּזֹדוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתַּת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: יג וְכַל־הָעַם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא
 יִזְדוֹן עוֹד: ד

אגרות קודש

ב"ה, א' מני"א, תשט"ו
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ כו' מו"ה [אהרן] שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מט"ז תמוז, ותי"ח על שולחו תמונת תלמידים-ות של בתי ספר אהלי
 יוסף יצחק ליובאוויטש במחנם הט'.

תי"ח על הבשו"ט אשר התועדו בחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז, גאולת נשיא ישראל וגאולתינו
 ופדות נפשנו, ובודאי משתדלים שההתעוררות תמשך בכל ימות השנה ובענינים של פועל, וכמאמר
 המשנה לא המדרש עיקר אלא המעשה.

במ"ש אודות מר . . . שי מעיר בשאר, שסיפר לו מהנעשה עם בנו . . . שליט"א, וצריך הי
 להסבירו אשר אין זה חס ושלוש ענין של שדים ר"ל, אלא ענין של בריאות הגוף בלבד, וכיון שבריאיות
 הגוף תלוי בענינים רוחניים ואח"כ צריך לעשות גם בדרך הטבע, הנה יבדוק את המזוזות בביתו וכן
 את התפילין שלו, וכוונתי לא הבתים של התפילין מבחוץ אלא בעיקר הפרשיות שתהינה כשרות כדון,
 והאם של הבן תהי זהירה בענינים של צניעות, ובעיקר בדיני וחוקי טהרת המשפחה, ולפני הדלקת
 הנרות בכל עש"ק וערב יום טוב וכן בכל יום חול של שני וחמישי בשבוע בבקר תפריש לצדקה איזה
 פרוטות-פראנק, ובנס יהי לבוש טלית קטן וזהיר בכסוי הראש, ונוסף על זה ישאלו דעת רופא מומחה
 למקצוע זה ובעיר גדולה וכהוראתו כן יעשו, והשי"ת יזכם ויצליחם לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים
 טובים ושלם.

במ"ש אודות מר . . . שי שיש לו מיחוש בשער של עיניו וכו' - הנה ישאל עצת רופא מומחה
 ויעשה כהוראתו, וכן יבדקו את התפילין שלו, ומכאן ולהבא יהי זהיר בקידוש ובהבדלה.

כבקשתו יזכיר את כל אלה על ציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע נשיא
 ישראל להמצטרך להם, ובודאי כשיהיו אצלו בשורות טובות בזה יודיע . . .

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

לוח זמנים לשבת פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:38	18:43	19:28	19:35	19:02	19:09	10:33	10:33	09:27	09:26	08:52	08:51	06:18	06:15	באר שבע (ק)
19:39	18:36	19:29	19:37	19:05	19:13	10:31	10:31	09:26	09:25	08:50	08:49	06:16	06:12	חיפה (ק)
19:37	18:26	19:27	19:34	19:05	19:12	10:31	10:31	09:25	09:24	08:50	08:49	06:16	06:12	ירושלים (ק)
19:39	18:44	19:29	19:36	19:03	19:11	10:32	10:32	09:27	09:26	08:52	08:50	06:18	06:14	תל אביב (ק)
20:19	19:15	20:05	20:18	19:31	19:43	10:41	10:39	09:32	09:29	08:45	08:41	06:15	06:07	אוסטריה, וינה (ק)
18:40	17:43	18:29	18:24	18:02	17:57	10:26	10:30	09:27	09:33	08:51	08:56	06:39	06:48	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:18	19:16	20:05	20:17	19:32	19:43	10:44	10:43	09:36	09:33	08:51	08:47	06:20	06:12	אוקראינה, אודסה (ק)
19:53	18:49	19:39	19:52	19:05	19:17	10:15	10:13	09:07	09:03	08:20	08:15	05:50	05:42	אוקראינה, דונייצק (ק)
20:05	19:01	19:51	20:04	19:17	19:29	10:26	10:24	09:17	09:14	08:30	08:25	06:00	05:52	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
20:35	19:29	20:21	20:34	19:45	19:58	10:50	10:49	09:42	09:38	08:52	08:47	06:23	06:14	אוקראינה, זיטומיר (ק)
20:28	19:22	20:14	20:27	19:38	19:51	10:43	10:41	09:34	09:30	08:44	08:39	06:16	06:06	אוקראינה, קייב (ק)
20:42	19:43	20:29	20:41	19:59	20:10	11:11	11:09	10:03	10:00	09:19	09:15	06:47	06:40	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	17:59	18:39	18:41	18:16	18:18	10:12	10:14	09:10	09:11	08:41	08:43	06:10	06:12	אקוודור, קיטו (ח)
19:15	18:19	19:04	19:00	18:38	18:34	10:58	11:02	09:59	10:04	09:24	09:29	07:09	07:17	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:05	19:05	19:53	19:47	19:24	19:18	11:52	11:56	10:53	10:59	10:15	10:20	08:06	08:15	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:14	19:17	20:02	20:12	19:33	19:43	10:56	10:55	09:49	09:47	09:10	09:08	06:37	06:32	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:05	19:07	19:54	20:04	19:24	19:33	10:45	10:44	09:38	09:36	08:58	08:55	06:25	06:19	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:06	19:08	19:54	20:04	19:24	19:34	10:45	10:45	09:38	09:36	08:58	08:56	06:26	06:20	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:45	19:46	20:32	20:43	20:02	20:12	11:21	11:20	10:13	10:11	09:32	09:29	07:00	06:54	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:17	19:25	20:06	20:14	19:42	19:49	11:13	11:14	10:08	10:07	09:34	09:33	07:00	06:57	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:52	18:57	19:41	19:49	19:14	19:22	10:43	10:43	09:37	09:36	09:01	09:00	06:27	06:23	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:12	19:21	20:02	20:09	19:38	19:44	11:14	11:14	10:09	10:09	09:37	09:36	07:02	07:00	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:02	19:04	19:50	20:01	19:20	19:30	10:40	10:40	09:33	09:31	08:53	08:50	06:20	06:14	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:29	19:31	20:17	20:27	19:48	19:57	11:09	11:08	10:02	10:00	09:22	09:20	06:50	06:44	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:02	19:03	19:50	20:00	19:20	19:30	10:39	10:38	09:32	09:30	08:51	08:48	06:19	06:13	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:59	18:09	18:50	18:49	18:27	18:26	10:34	10:36	09:32	09:36	09:03	09:06	06:37	06:41	בוליביה, לה-פס (ח)
21:14	20:07	21:00	21:14	20:23	20:36	11:27	11:25	10:18	10:14	09:27	09:21	06:59	06:50	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:14	20:07	20:59	21:13	20:23	20:36	11:27	11:26	10:18	10:15	09:28	09:23	07:00	06:50	בלגיה, בריסל (ק)
18:30	17:43	18:21	18:19	18:01	17:59	10:09	10:12	09:09	09:12	08:37	08:41	06:15	06:21	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:19	17:27	18:09	18:08	17:45	17:43	09:57	10:00	08:56	09:00	08:25	08:29	06:03	06:08	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
20:33	19:30	20:18	20:32	19:43	19:56	10:45	10:43	09:36	09:32	08:44	08:39	06:17	06:07	בריטניה, לונדון (ק)
20:47	19:40	20:32	20:47	19:53	20:07	10:52	10:50	09:43	09:39	08:48	08:41	06:22	06:12	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:42	19:35	20:27	20:41	19:50	20:04	10:51	10:48	09:41	09:37	08:48	08:42	06:21	06:11	גרמניה, ברלין (ק)
20:55	19:49	20:40	20:54	20:05	20:17	11:11	11:09	10:02	09:58	09:12	09:07	06:44	06:35	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:30	17:44	18:21	18:18	18:02	18:00	10:10	10:14	09:10	09:14	08:38	08:42	06:18	06:24	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:24	18:34	19:15	19:20	18:51	18:56	10:33	10:34	09:29	09:29	08:58	08:58	06:24	06:23	הודו, מומבאי (ח)
19:20	18:30	19:11	19:16	18:47	18:52	10:29	10:30	09:25	09:25	08:54	08:55	06:20	06:19	הודו, פונה (ח)
20:07	19:04	19:53	20:06	19:20	19:31	10:30	10:29	09:22	09:19	08:36	08:31	06:05	05:57	הונגריה, בודפשט (ק)
20:11	19:13	19:59	20:09	19:29	19:39	10:49	10:48	09:42	09:40	09:02	08:59	06:29	06:23	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:31	19:35	20:20	20:29	19:51	20:00	11:15	11:15	10:08	10:07	09:30	09:28	06:57	06:52	יוון, אתונה (ק)
20:27	19:24	20:13	20:25	19:40	19:52	10:51	10:50	09:43	09:40	08:57	08:53	06:27	06:19	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת ראה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:20	06:21	08:55	08:55	09:26	09:26	10:30	10:31	18:48	18:54	19:12	19:17	18:31	19:21
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:06	06:55	09:05	08:58	09:40	09:46	10:38	10:43	18:03	17:56	18:35	18:28	17:44	18:47
נפאל, קטמנדו (ח)	05:41	05:43	08:17	08:18	08:51	08:51	09:56	09:57	18:22	18:29	18:47	18:54	18:05	18:57
סינגפור, סינגפור (ח)	07:02	07:00	09:33	09:31	10:00	10:02	11:03	11:04	19:08	19:10	19:30	19:32	18:50	19:39
פולין, ורשא (ק)	05:41	05:51	08:12	08:18	09:11	09:07	10:20	10:18	19:32	19:32	19:56	20:10	19:03	20:11
פרו, לימה (ח)	06:14	06:10	08:40	08:38	09:10	09:07	10:08	10:11	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליאון (ק)	06:57	07:04	09:32	09:36	10:20	10:17	11:28	11:27	20:26	20:14	20:47	20:59	19:58	21:00
צרפת, פריז (ק)	07:02	07:11	09:35	09:40	10:28	10:25	11:36	11:35	20:42	20:30	21:03	21:16	20:14	21:17
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:51	05:50	08:23	08:22	08:51	08:52	09:54	09:55	18:04	18:01	18:23	18:26	17:44	18:32
קנדה, טורונטו (ק)	06:37	06:44	09:12	09:16	09:58	09:56	11:05	11:05	20:02	19:51	20:31	20:31	19:35	20:32
קנדה, מונטריאול (ק)	06:11	06:19	08:46	08:50	09:34	09:31	10:41	10:40	19:40	19:28	20:00	20:11	19:12	20:13
קפריסין, לרנקה (ק)	06:15	06:20	08:52	08:54	09:30	09:29	10:36	10:36	19:17	19:09	19:36	19:45	18:52	19:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:56	06:07	08:24	08:32	09:29	09:24	10:39	10:36	19:58	19:43	20:39	20:39	19:27	20:39
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:27	05:39	07:54	08:02	09:01	08:57	10:12	10:09	19:36	19:21	19:59	20:15	19:05	20:16
רוסיה, ורסטוב-על-הדון (ח)	05:35	05:43	08:09	08:14	09:00	08:56	10:08	10:06	19:08	18:57	19:30	19:43	18:41	19:44
שוויץ, ציריך (ק)	06:40	06:48	09:14	09:18	10:04	10:01	11:12	11:11	20:18	20:06	20:47	20:47	19:50	20:49
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:06	06:07	08:41	08:40	09:11	09:10	10:14	10:15	18:32	18:28	18:51	18:55	18:11	19:00

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויהתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00541
28/08/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

